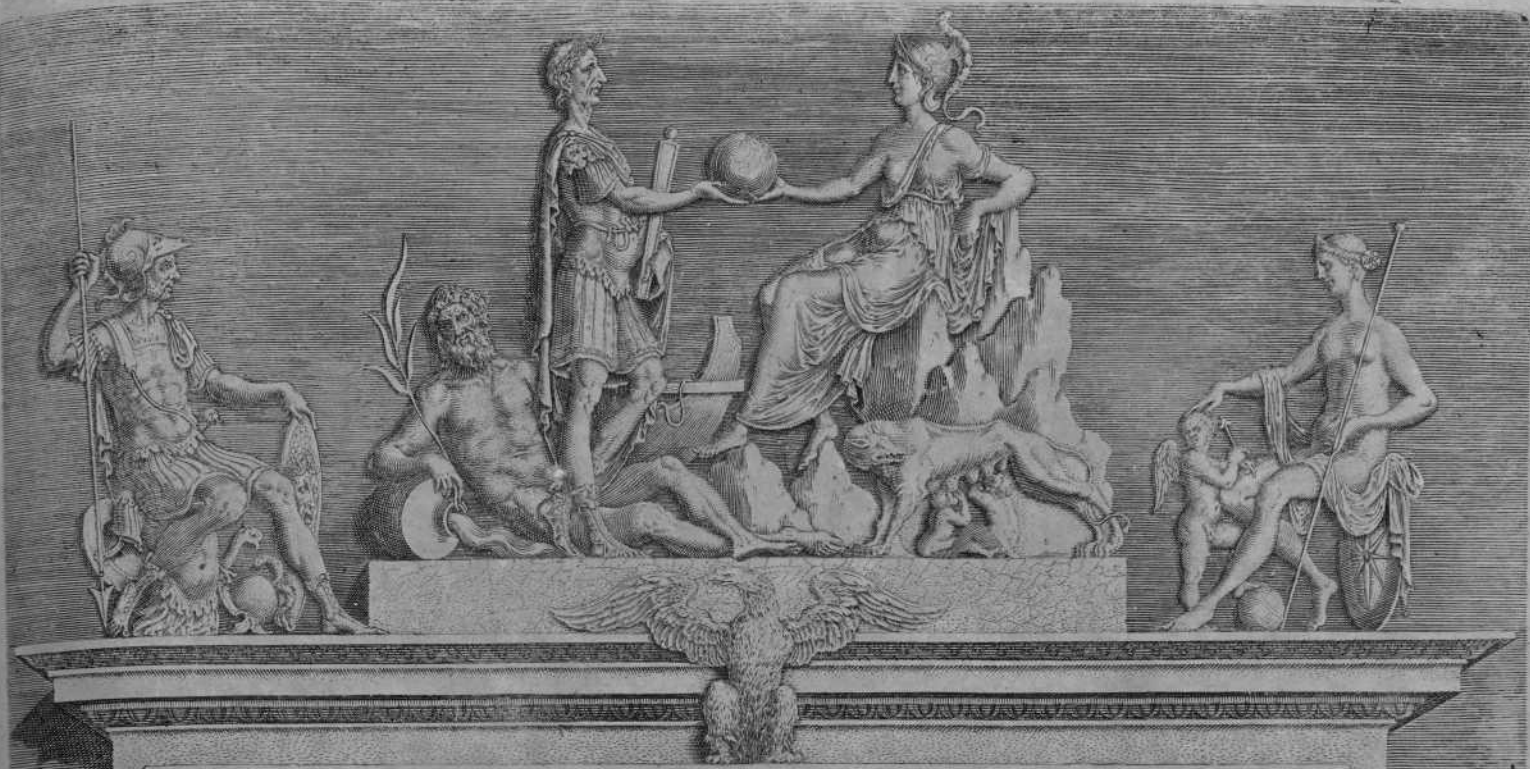

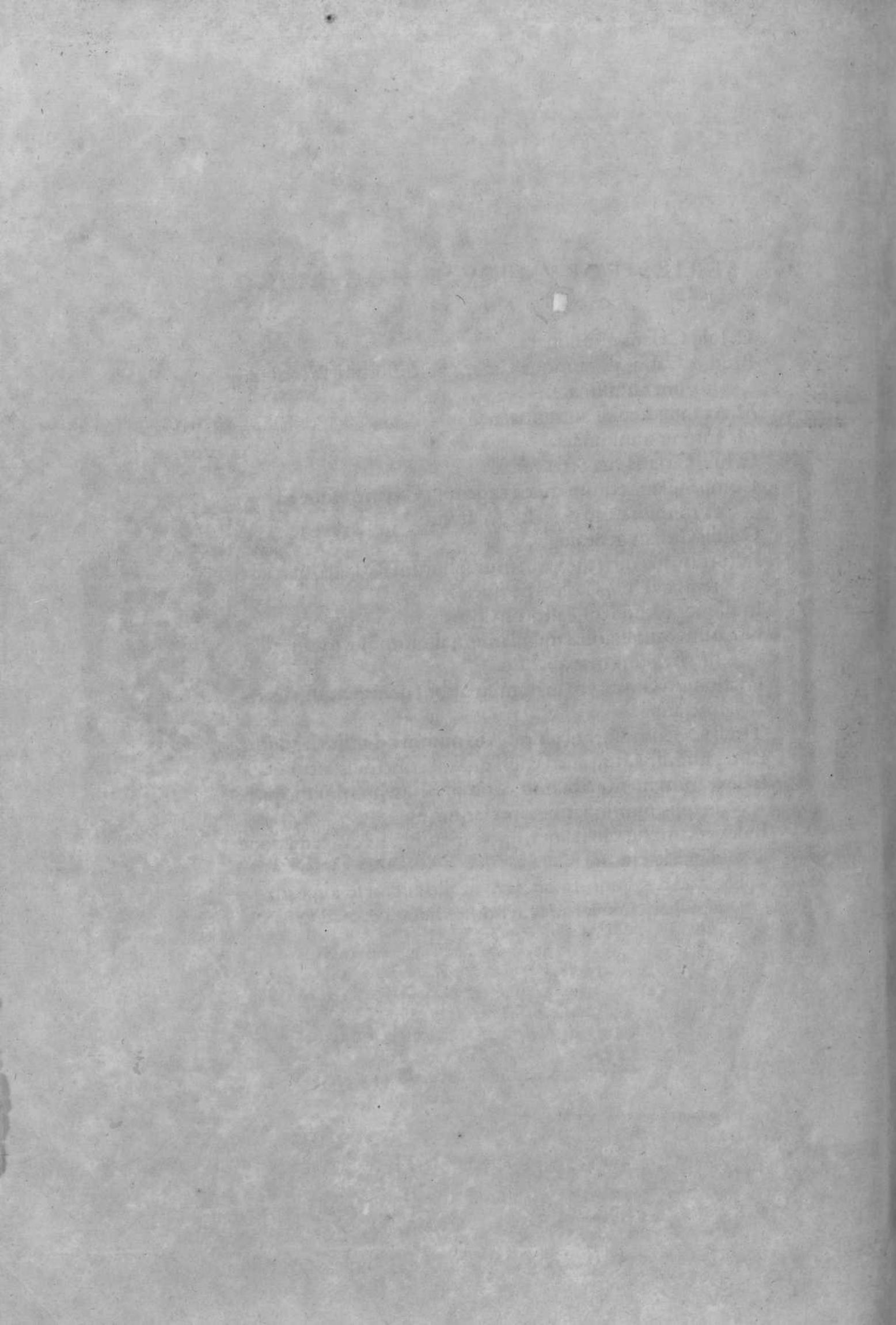

C·IVLIVS CAESAR
SIVE HISTORIAE
IMPERATORVM CAESARVMQVE ROMANORVM
EX ANTIQVIS NVMISMATIBVS RESTITVTAE
LIBER PRIMVS

ACCESSIT C·IVLII CAESARIS VITA
ET RES GESTAE
HVBERTO GOLTZ·HERBIPOLITA VENLONIANO
AVCTORE ET SCVLPTORE

BRVGIS FLANDRORVM
ANN·M·D·LXIII

SERIES EORVM QVAE HOC LIBRO
CONTINENTVR.

C. Iulij Cæsaris numismata.

Bruti, & Cassij, aliorumque Cæsaris percussorum, & coniuratorum numismata.

M. AEmilij Lepidi numismata.

M. Antonij numismata.

C. Iulij Cæsaris vita & res gestæ.

Compendiaria eorum quæ à cæde Iulij Cæsaris, vsque ad Triumviratum gesta sunt, narratio.

C. Iulij Cæsaris genealogia.

Fastorum, magistratuum, & triumphorum Ro. pars, quæ ad tempora Iulij Cæsaris pertinet.

In aliquot eorundem Fastorum locos animaduersiones.

Notarum & litterarum singularium, aliorumque compendiosius scriptorum explicatio.

Dictionum Græcarum in numismatibus occurrentium interpretatio.

Tituli Cæsaris varij, qui pluribus in nummis diuisim leguntur.

Partes numismatum auersæ, suis quæque capitibus attributæ.

Index rerum memorabilium, & propriorum nominum, quæ in ipsis numismatibus spectantur.

Index eorum, quæ in reliquo opere memoratu & obseruatione digna leguntur.

Epistola ad eos, quorum opera & studio auctor se adiutum agnoscit, cum eorundem nomenclatura & catalogo.

GVILIELMI PANTINI MEDICI

Brugensis, frontispicij operis explicatio, ad

HVBERTVM GOLTZIUM HERBIPOLITAM

Antiquarium auctorem.

ROMA potens septem subiectis collibus, Orbem
Donat potenti Iulio:
Cui flauus flauis Tyberis subterfluit vndis
Flauo superbus alueo.
Stat lupa cis colles nutrix, trahit vbera fratres
Cum Romulo frater Remus.
Subter & his ales, Mauortia signa Quiritum,
Rostro rapax, trux vnguibus:
Et tamen expansis eadem mitissima pennis,
Solis ferox rebellibus.
Hinc pater armipotens, hinc cum genitrice Cupido,
Sortem augurantur Iulio.
Horrida bella, feras gentes, fera praelia, fausta
Sed ominentur omnia.
Vrbs dabit imperium: virtutem Marsque, Venusque:
Fortuna contuebitur.
Sors, Iuli, & virtus tua te vocat: i pede fausto,
Perrumpe robur hosticum.
Iulius it: terror quacunque incedit, & acris
Aut obsecratio, aut fuga.
Germanas acies prostratas cernis, & Anglas,
Actasque praedas Gallicas.
Et proiecta iacet moerens Hispania: solus
At Orbe regnat Iulius.
Iulius it, videt, ac vincit: solusque triumphos
Adornat: & ouat vnicus.
Fleunt, plorant alij, quorum ora superba recusant
Lupata ferre Caesaris.
Luget & Oceanus, fluuijque dolore liquefcunt,
Spoliati opibus amplissimis.
Sic quoque lugebunt non pauca numismata, HVBERTE,
Tua haec vbi conspexerint.
Haecenus in vulgus studio, ingenti que labore
Male sana quae profugerint.
Scilicet haec tua barbaries illa est, feritasque
Culti, vt vocant, si Dis placet.
Inclita Belgarum, ac Flandrorum vrbs inclita BRUGAE,
GOLTZII labores quae foues,
GOLTZII Romanae summa quae stemmata gentis
Solertia & ope promouet.

Promo-

Promouet & densis tenebris illustra Regum,
 Ac Imperatorum domi
 Et foris acta: decus Romanis vnde petitum,
 Vt Orbis exstarent caput.
 Quò dubitem, G O L T Z I I superet laus, an'ne Quiritum,
 Quam luce donat mortuam.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΟ
 ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΝΑΝΣΙΟΥ ΙΣΕΜΒΕΡΓΕΩΣ
 ΦΛΑΝΔΡΟΥ.

ΡΩΜΗ λαμπροτάτη πολίων κόσμοιο ἀπασῶν,
 Καὶ βασίλισσα μόνη, κράτεος μέγαλοιο τυχοῦσα,
 Θαυμαστῇ βλαβεροῦς ἀλκῇ δαμάσασα τυράννοις,
 Ἐνθα καθεζομένη ἐπὶ οὐρεος ἑπτακορύμβου,
 Πανσομένη καμάτου παύεσθ' βούλεται ἀρχῆς.
 Εὖ δ' ἐκαθεσταμένη τὰ ἑαυτῆς, ἀνέρα ζητεῖ
 Οὕτινος εὐνοίῃ ἀρετῇ τε πεφραγμένη εἴη,
 Μὴ τι φοβῇ ἔχθρους ἀσεβεῖς, καὶ ἀνδρας ὁμοίους
 Οἱ φιλέουσιν ἔριν τε κακὴν, πολέμους τε μάχας τε,
 Καὶ κραδίηφιν ἐῖς αἶν κακὰ μηχανόωνται.
 Ὡς δ' οὐχ ἰεμένη χρονιώτερον ἡγεμονεύειν,
 Λασασίως τε φιλαῶς τε ἐὼν κράτος, ἡμὲν ἑαυτῆς
 Σκῆπτρον ὅλης ἀρχῆς βασιλείων δ' ἅα πορτείνει
 Τῷ μεγάλῳ κύνῳ τῷ Ιουλίῳ εὐμενέοντι
 Καίσαρι, ὡς ἡμῶς πῶς χαρίεντί τε πολλά:
 Ἀνδράσιν δὲ πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισιν ἀνάστων,
 Αἶν ἀπαντ' ἔχει ἀν βασιλείης ἔργα διοίκειν
 Θαρσαλέως τε σοφῶς τε ἄτερ θορύβοιο κακοῦ,
 Καὶ φοβεροῖς ἔχθρους ἐπιόντας ὅπλοισι δαμάζειν,
 Τῷ τ' ἀρτῆς πόλιος κοινῶ τὴν ὕβριν ἀμύνειν
 Δυσμενέων ἀνδρῶν φρεσὶν ἐν κακὰ λυγρὰ νοούντων,
 Τοῖς τ' ἄλλων σκῆπτροις παρὰ χόντων παράγματα πολλά.
 Ἐλλαβε τοῦτο πρόφρων ὁ Ιούλιος, ἐννοέων πῶς
 Αὐτοῦ τοῖς ὅμοις ἐπὶ φορτία δευὰ τίθεσθαι,
 Καὶ φθόνον ἀλλοδαπῶν μερόπων τάχ' ἐν αὐτῷ ὀπιθεῖν.
 Ἡύτε δὴ μήτηρ μέλεται ἀπαλοῦ γόνουιο,
 Τὸν παίδων ἄλλων πᾶν ἔξοχα ἀμφαγαπάζει:
 Ὡς Καῖσαρ Ρώμην ἀρήϊον ἱφίστασθαι
 Δῖος ἀνὴρ, μὴ τήνδε κακῶν βλάβει τίς ἀνδρῶν.
 Ἡ παραδοῦς αὐτῷ πολυμερμέρου οἴακας ἀρχῆς,
 Καὶ οἱ ὑπεχομένη ἀντὶ σκληροῦ πόνουιο
 Λαμπροτάτην φήμην ὧσα' ἐσσομένοισι βροτοῖσι,
 Εἰς ἀρετὴν ποτρέπει καὶ αὐτομάτως ποτρέχοντα,
 Ἰεμένον τε τυχεῖν δόξης μάλα δὴθὰ μενούσης,
 Γνώριμον ἡδὲ βροτοῖς πᾶσι ἔμμεναι ἀλλοδαποῖσι,
 Τοὺς δ' ὑπὸ χερσὶν ἑαῖς ἀπιθείας κρατερῆσι δαμάσσαι:

Καὶ μάλα ἐυχόμενον περὶ πάντων ἔμμεναι ἄλλων,
 Πάντων τε κρατέειν μερόπων, πάντεσσι τ' ἀνάσσειν
 Οἴσους ἡελίοιο ἐπαυγάζουσιν ὅπως αἶ.
 Ταῦτ' οὖν σκηπτρα λαβὼν ὁ Ιούλιος, ἦρχετο εὐθὺς
 Ἡθεα παμπόλλου τοῦ πλήθεος φαῦλα διορθοῦν,
 Συγκαλέσας φρονίμους συμμήτορας, ἠδ' ἐγεραίους·
 Ὡν ἐπικουροῦντων ταχέως εὖ ἤρμοσε πάντα.
 Ἡ δὲ λυκαῖνα γέρον διδύμω θηλάζει ἀδελφῶ,
 Ρώμυλον ἠδ' Ῥέμον, παρὰ Ρώμῃ· ἢ ἐκ τόσον ἦρε
 Τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς πόλισιν μέγα ἕξοχος ἄλλαις,
 Οἴσων ὁ ἥλιος νικᾷ τοὺς ἀσέρας ἄλλους.
 Παῖδε τὸ μὲν πρῶτον μάλα νηπίω, αὐτὰρ ἔπειτα
 Καρτίσῳ πόλιος θεῖος ἐπαμύντορ ἄμφω·
 Ἡ καὶ σφείων σπουδῇ παρώπῃσιν ἅπαντα τέτυκτο.
 Πάρ δ' ἐτὶ ἄγχ' ῥέει ποταμὸς πόλλ' ὕδατα φύων,
 Κύματά τ' ἐκχεύων ἀφρώδεα, ἠδ' ἐθυέλλας,
 Θύμβρις ἀφ' ὕψηλοῦ Ἀπεννίου ὄξυς αἴσων,
 Θύμβρις ὁ σκηπτοῦχος, ποταμῶν βασιλεύτατος ἄλλων,
 Θύμβρις ὁ αἰπὺν ῥέεθρον ἐπιπροΐεις ἄλλ' ὁδῶν,
 Θύμβρις ὁ ὠκύπορος, ῥείων ὡς ὠκὺς οἰσὸς
 Ἐπτατο ἐκ χειρῶν ἀνθρώπου τοξοβόλοιο.
 Νηῦς δ' αὖ ποντοπόρος Κρόνον ἡμὲν ἀγῆνορας ἀνδρας
 Ἐνθάδε ἐλθέμεναι δηλοῖσιν νηυσὶν ἐῷσιν,
 Τῶν πολυεκτοτάτη Ρώμην μάλ' ἄξειν ἀφίξις
 Παντοδαποῖς λαοῖς, δυνάμει τε κλυτῇ ὑπὲρ ἄλλων
 Τῶν πολλῶν, δμήτειραν ὅλης γαίης τε ἄλός τε,
 Τὴν πάντες λαοὶ, πᾶσαί τε σέβουσι γένεθ' λαοί.
 Τῷ δ' ἐκάτερθεν ὁρᾷ, Ἀφροδίτην ἡμὲν Ἀρνα,
 Δαίμονέ εἰς αὐτῆς ἐπαμύντορ ἠδ' ἐπικούρου,
 Τὴν ἐπὶ συμμαχοῖς αἰεὶ ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶντε,
 Μή τι κακὸν παρέχῃ αὐτῇ πολυπαῖταλος ἐχθρός.
 Τοῖνδ' ἐγε σῶζόντων, χωρὶς λυπυροῦ φόβοιο·
 Ἰσθαι, οὐδέ τις αὖν τολμήσαι βλαπτέμεν αὐτήν,
 Οὐδέ κατ' ἄρ' σεμνῆς βουλῆν δολόεσσαν ὑφαίνειν.
 Εἰωθὼς δ' ἐφέρειν μεγάλου σιμῆϊα Ζηνὸς,
 Ἐνθάδε Ῥωμαίοισι διοτρεφέεσσι πάρεσιν
 Αἰετὸς ὑψιπέτης τανυσίπτερος, ἀγλαὰ νίκης
 Σύμβολα βασάζων μεγαθύμοις, ἠδ' ἐθελάμβου
 Παμμεγέθεος, ζῶειν τε ἄτερ συγεροῦ κελεύων
 Πένθεος, οὐδέ τρέειν μερόπων τινα ἐλλοχοῶντων,
 Οὐδέ γε τολμῆεν τε μένος καὶ ἀγῆνορα θυμόν.
 Εἶτα κάτω ἐφορᾷ λαῶν φύλ' ὅσασατε Καῖσαρ
 Αἰμαλίοις νίκησεν ὅπλοις, κρατερῇφί τε χειρί.
 Αἰχμήμενοι κῆνται, καὶ σφείων φίλον ἦτορ ἔδοντες,
 Οὐνεκα τοῦ βαρέος πολέμου κακὰ μυρὶ ἔπασχον,
 Ὅς πολλοῖς αὐτῶν πολυπενθέα θῆκεν ὀλεθρον·

Κέλτοί

Κεῖλοι ὅπισθ' αἰμένοι πολυποίκιλον ἔργον Ἀρης,
 Ἡμὲν Βρεττανοὶ ναίοντες ἐπ' ἔσχατα γαίης,
 Εσπερίων τε γοῇ, καίτερ' μαχίμωντάτη οὔσα,
 Καὶ ἑτέροι πολλοὶ, τῷ δὴ κράτος ἔπλετο πολλὸν,
 Στήθεος ἐκ σοναχᾶς, καὶ δακρυα δερμὰ χέοντες
 Οφθαλμοῖσιν ἑοῖς, αὐχέες παλάμη τε βίη τε,
 Ἡδὲ μαχέσσάμενοι Ἀρεῶς σφισιν ἀχθομένοιο.
 Ωκεανὸν τε μέγαν πολλὰ πείθεσθαι ἀνάγκη
 Ρωμαίων ὑοῖς μεγαθύμων ἀλκιμάχοισι.
 Ὡς δὲ ἅπαζ εἰπὲν, ὅσπον πάνδ' ἄνθρωπος ἄρουρα
 Τίπτει, καὶ ποταμοὶ πολυβενθέες, ἡδὲ θάλασσα
 Ατρύγματος, πείθει τῷ Ρωμαίων βασιλῆϊ
 Ἡγεμόνων ἄλλων φρονιμώτερα κοιρανέοντι.
 Ρωμαῖοι τοίνυν μὴ δῆϊος ἐχθρὸς ἀφαιρῇ
 Τμῖν τὸ σκῆπτρον μάλ' ὁρᾶτε, Θεοὺς δὲ σέβετε
 Τῶν διὰ νῦν μοῦνοι τῆς γαίης κοίρανοί εἰσε,
 Ἡδ' ὑμᾶς τιμᾷ παντοίων ἔθνεα λαῶν.
 Δῆμοι δ' ὑμετέρῳ βασιλεῖ ὑπακούετε· ἐκόντες,
 Μὴδ' ἐποτ' ἀντιμάχεσθ' ἢ μὲν λόγῳ, ἢ ἐργῳ.
 Οὕτως ὑμείων ἀρχὴ διάπαντος ὑπάρξει
 Ολβιος ἀρχομένοις τε καὶ ἀρχόντεσσιν ὁμοίως.

IN IDEM,

IACOBI CRVQVII MESSINII
 PROFESSORIS BRVGENSIS.

CONSONA mens Divûm cælos moderatur & ignes
 AEthereos, elementaque mundi:
 Arbitrio quorum terrena humanaque cuncta
 Stant, nunc interitura vicissim.
 Et nihil æternum, nisi quod virtute paratum,
 Fortuna comitante labores.
 Sic tu Cæsar habe iussu patris altitonantis
 Imperium sine fine superbum:
 Quo te Roma potens, Romanæ gloria gentis,
 En tanto veneratur honore.
 Mars iubet esse ratum, probat hoc Cythereia, benigni
 Romulidum AEneadumque parentes.
 Hoc duri casus meruere, hoc fortia facta,
 Hoc labor, indefessaque vita.
 Gallia mœsta gemit, falcatis curribus, eheu,
 Incumbens lacrymosa fatiscit.
 Hoc germana dolet, deuicta quoque arma fatetur,
 Oceanus Tethysque Britanni.
 Ponte gemit Rhenus, Rhodanus tua iussa capessit,
 Belga refert tibi Scalda triumphos.

Certatim tua gesta canunt Galli, Itali, Iberi,
 Certatim tibi lauream adornant.
 Quare agè, macte animi, tellus tibi cedit habenas,
 Teque patremque Deumque salutat.
 Te virtus, te LAVRVS amat, te GOLTZIVS VNUS
 Miratur, laudat, veneratur:
 Ingenio, arte, manu, contestans posteritati
 Iulia corda, animosque perennes.

IN IDEM,

IOAN. CASIMBROTTI BRVGENSIS

O D E.

VT stetit excelso spectans è vertice montis
 Septem distincto collibus,
 Roma potens, populi dominantis more sinistro
 Mores & crimen arguit.
 Arguit inuicto genio, fusoque dolore
 Tristis, luget rerum vices.
 Quærit opem, & dubiæ quæ sit via certa salutis,
 Alto versat consilio.
 Interea rupis rugoso in margine prodit
 Fortis bellator Iulius.
 Euocat illustrem meritis, vt nobile captet
 Orbisque Urbisque imperium.
 Accipit imperium, testatur numina Diuûm,
 Fausto vt cedat suffragio.
 Mars pater, alma Venus, spondent, gnatusq; Cupido,
 Felix vouent præsidium.
 Cæsar abit, mox arma tonant, queis tendere in hostem
 Consuerat dextra vindice.
 Fit via vi, rumpitque aditus, omnisque recedit
 Longè fœmineus timor.
 Dirum carpit iter, rarisque habitata colonis
 Sulcata inuadit littora:
 Hesperiamque omnem, & gentes discrimine vasto, &
 Toto distinctas spacio.
 Cogere Romanum imperium, sceptrumque vereri,
 Fascesque horrere Cæsaris.
 Et mare contremuit, cælumque solumque subactum
 Victori cedunt Iulio.
 Sic voti compos, peregrinæ incommoda terræ
 Expertus, retro properat.
 Dij patrij, quorum auspicijs stat maxima Roma,
 Victori applaudunt reduci.

Et pa-

Et patres, primique ducum, lætisque Senatus,
 Clarique in rostris proceres,
 Pontificis titulo, formidandisque thiaris,
 Illustrem signant Cæsarem.
 Commotæ extemplo Parcæ, fallaxque rotatu
 Fortuna, expers constantiæ,
 Conspicuum populo, suprema in sede locatum,
 Virtutem exosæ, rapiunt.
 Cui nocuere nihil, viuit iam fama superstes,
 Et sortem, & mortem negligens.
 Viuit, ait, viuit, lauro redimitus & auro,
 LAVRINI & GOLTZI auxilio.
 Viuit, & æternos æui venientis honores
 Vobis defert auctoribus.

EΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ
 ΑΔΟΛΦΟΥ ΜΗΚΕΡΧΟΥ ΒΡΟΤΓΙΕΩΣ
 Υ Μ Ν Ο Σ.

Υ Μνει Μοῦσα πόλιν Ρώμην τὴν παμβασιλείαν,
 Επτάλοφόν τε, τυραινοκτόνον τε, καὶ ὑψιμέδουσάν·
 Ἡ ἀρχῶν ἐκ μικροτάτων ὑπὲρ οὐρανὸν ἦρε
 Τὴν κορυφὴν, χθονὸς εὐρείης κεφαλὴ κληθεῖσα.
 Καὶ γὰρ ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν
 Ζεὺς ὑψιβρεμέτης τὰ δόλυμνα δώματα ναίων,
 Αἰεΐας ζῆθεος, τὸν Δαρδανίῳ Ἀγχίση
 Χρυσείῃ κυθήρῃ Διὸς θυγάτηρ κρονίωνος
 Ἐν φιλότῃ μιγεῖσα τέκεν Σιμόντος ἐπ' ὄχθῃ,
 Σὺν τοῖς πατράσιν· θεοῖς μεγάλαισί τε, Τρώας
 Λείψανα τῶν Δαναῶν εἰσήγε Λατινίδι γαίῃ
 Νηυσὶν ἐνὶ, κατὰ κύμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.
 Πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεια, πολλὰ δὲ γαίῃ
 Αἱματόεντος ἐν ὁσμίνῃ κρατερῇ πολέμοιο.
 Ἐνθα μετ' Ἀσπανίοιο ἐοὺ κεχαρισμένου ἑοῦ
 (Τὸν μὲν ἐώθασ' Ἴλον μητέρες Ἰλίου ἐντὸς
 Ἰλιάδες καλέσαι, νῦν δ' ὀνομα αὐτῷ Ἰούλος)
 Τῇ Πριάμου γενεῇ βασιλείαν ἥρξατ' ἐγείρειν
 Καίην, ἐν Λατίῳ ἐριβαλάκι βωτιανείρῳ·
 Ἰφίφ' ὁμοῦ Τρώων τε ἀνάσσειν τῶν τε Λατίνων,
 Μακρὴν σφιν πόλιν Ἀλβὴν οὐρεὸς ἐς πῶδα τεύξας.
 Οὐ δ' ἠ Αἰεΐας βίη, κλυτοῦ ἡμῖν Ἰούλου,
 Καὶ παῖδες παίδων, καὶ οἱ μετόπισθε γέγοντο,
 Ἡρξαντ' ἐθνεῖ τῶνδε τριηκοσίους ἐνιαυτούς·
 Ἰλία ἕως βασιλίας ἱερεῖα παῖς Νυμίτωρος,
 Ἀρεῖ Ρώμυλον ἡδὲ Ρέμον διδυμάονε παῖδε

Εγκυος

Ἐγκυος οὔσα τέκεν. Τὰ δ' ἄρπτόκω παῖδάδελφος
 Λυγρὸς Ἀμούλιος, δύνει' ἔνν' μαλὰ χυδόμενος κῆρ,
 Θύμβριδος ἐς τὰ ῥέεθρα βρέφει κατὰ δ' ὕν' ἐκέλευσεν.
 Ἀλλ' Ἀπενίνιοιο κατ' ὑψηλοῖο καρπῶν
 Βᾶσα λύκαιν ὀρεσίβορος ἄμφω θρέφατο μαζοῖς,
 Εἰσομένω σάσασα δύνω κοσμήτορε λαοῦ.
 Τοῖν δ' ἀποβησάμενοι εἰς ἀνέρες, τέχε' Ἀρης
 Ρώμυλος ἐξανέγειρεν, ἀπ' οὐνόματος σφετέραιο,
 Ἡ ᾧ δ' ὡς φάσκουσ' ἴμεν, ῥώμην τε βίαν τε
 Τόνομμα δούς. Τὰ δ' ἔ Ζεὺς Κρονίδης, καὶ δαίμονες ἄλλοι,
 Ἡὺς δ' ἐ μάλισα φίλησεν Ἀρης, καὶ κῆδ' αὖτο Κύνωρις
 Αἰδοίη, χρυσοσέφανος, καλὴ Ἀφροδίτη.
 Εἷς δ' ἐμόνοι βασιλῆες ἔσαν μετὰ Ρώμυλον, ἀλλὰ
 Σύγκλητος δῆμός θ' ἅμα, πρᾶγμα τ' πάντα, καὶ αὖ
 Εἰρήνη πολέμῳ τε διωκήκασ' : ὑπάτοι γάρ
 Τὴν ὑπάτην μεγαλοφροσύνην, ῥάβδους, πελέκειάς τε
 Δῶκαν ἔχειν, κατ' ἔτος δ' ἐθέσαν τῷ ποιμένε λαοῦ.
 Τῆς δ' ἐ πολιτείας δημοκρατικῆς κρείουσης,
 Ρωμυλιδῶν ἀρήϊφίλων μέγα κοιρανέοντων
 Νωλεμέως ἀπέραντον αἰὲ κῦδος τ', αἰτός τε,
 Καὶ νίκαι πεπότηντο διὰ κλυτὰ τεύχεα γαίης,
 Ἡελίου Φαέθοντος ἀπ' ἀντολῆς ἐπὶ δυσμᾶς.
 Ἐν δ' ἄλλοις περὶ γόνους Τρῶας κολάσαντες, ἔπερσαν
 Ἀσπὰ τ' Ἀργείων, Ἀγαμέμνονίης τε Μυκῆνας,
 Πύρρον τ' Αἰακίδην, κρατεροῦ γένος ὄντ' Ἀχαιῶς.
 Ὡς δ' ἦδη γῆρα προβέβηκεν πότνια Ρώμη,
 Ἔργα τε νῦν πολέμου πολυαῖκος κατέπαυσε,
 Πολλῆς θ' ἡσυχίης ἔτυχεν, πολλῆς τε γαλήνης.
 Ὡς φιλοτεκνοτάτη μήτηρ παῖδά τ' πάντα,
 Βασιλικὸν μέγεθος, δύναμιν, σκῆπτρόν τε, καὶ ἀρχὴν
 Καίσαρι δῶκεν ἔχειν τῷ Ιουλίῳ, ἡύτε τέκνῳ.
 Τρῶς δ' ἔλιν γένεσιν, πολλῶν τ' ἀντάξιός ἀνδρῶν,
 Ἀμφοτέρων, βασιλεὺς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχιμητής.
 Ὅς γε τὸν Ωκεανὸν τε δάμασσε τὸν ἐνοσιγαῖον,
 Ρῆϊνον τὸν ποταμὸν, Σκάλδην, Τάμεσιν τε, καὶ ἄλλους.
 Ουρεὰ Πυρρναῖά τε, καὶ βαθυάγκυας Ἀλπεῖς.
 Ἰππομάχων πυκινὰς Βρετανῶν κλονήσας Φάλαγγας,
 Ἀρματα Κελτῶν δρεπανοειδέα, φάσγαν' Ἰβήρων,
 Τὴν πόλιν ἀντιβίων σέβας πλείεσσιν βοείαις.
 Ἐντεῦθεν δ' Αὐγούστος ἐμουάρχησε, καὶ ἄλλοι
 Καίσαρες οἱ μετὰ τόνδε, κακοῖσι μεμιγμένοι ἐσθλοί.
 Οἷον γὰρ μέρωπων, τοῖον γένος ἐσὶν ἀνάκτων.
 Οἱ δ' ἐπεὶ Ρώμῃ ποσ' ἐπὶ ξυροῦ ἴστατο ἀκμῆς,
 Ἀψ' ἀκτὸν ἡμᾶρ ἄμμιον μητέρι, τιμήσαντες
 Δέσποιναν κόσμου. Τῇ καὶ ΜΑΡΚΟΣ πολυΐτωρ,
 ΤΟΛΙΖΙΟΣ ἠδ' ἀνέθηκεν ὑπέρτατος εἰκόνα τήνδε.

I N I D E M,
IOAN. CASTELII CHELVI
FLANDRI.

ASPICE, Roma caput, vastique potentia mundi,
Collibus hinc septem corpore nixa sedet.
Illa quidem grauida imperijs, rerumque potita,
Qua niter Eous, Hesperiusque dies.
Iam velut emerita, atque onere hoc cessura quiescit,
Consortemque sui deligit imperij.
Iulius ergo sacra præclarus origine Cæsar
Illius hinc astat cominus ante pedes,
Sacra triumphali redimitus tempora Lauro,
Romanique habitu cinctus ad arma Ducis.
Cui populi fasces iam tradit, & orbis habenas,
Et sua committit sceptrum tenenda manu.
Nostra capeffe libens regna, inquit, & istius idem
Terminus Imperij, terminus Orbis erit.
Hoc etenim duce te mihi longè augustius, atque
Auspicijs surgent aurea sæcla tuis.
Ergo agè, macte tua virtute, agè maxime Cæsar,
Aggredere hoc tanti numinis auspicio.
Aggredere, ô, magnos inuicto corde labores
Imperij, & curas concipe mente graueis.
Sic te certa tuæ celebris præconia famæ,
Æternusque, mihi crede, manebit honos.
Officijque sui memor, & tibi grata rependet
Posteritas meritis præmia digna tuis.
Postmodò Diuus enim toto applaudente Senatu
Cælitibus superis annumerandus eris.
Idque olim Idalio cælum testabitur astro,
Supremo instabunt cum tibi fata die.
Ecce etiam pueros nutrit hinc lupa raua gemellos,
Atque in quos patruus sæuijt, illa fouet.
Hinc Remus, hinc manibus prægestit Romulus, altè
Lactantisque feræ pendet ab vberibus.
Nunc pueri, ast olim magni primordia Regni,
Et quorum auspicijs condita Roma fuit.
Haud procul inde caua Tiberinus valle recumbit,
Fultus arundifera membra supina manu.
Cuius, vt è pleno thesauros Copia cornu,
Diues inexhaustas vrna perennat aquas.
At vicina ratis classem notat amne receptam
Parrhasij iuuenis, falciferique senis.
Quorum euasit adhuc tenuis Roma auctior olim,
Et gemina tellus hospita creuit ope.

Præ-

Præteream prudens, extremo in margine quæ sunt
 Hic sita cælicolûm numina bina Deûm?
 Hinc Mars, inde Venus, veluti Urbis vterque parentes,
 Et quorum semper numine tuta fuit:
 Mars pater infestis præformidabilis armis,
 Ipsaque cum puero præpete nuda Venus,
 Hanc procul observant oculis, curaque fideli,
 Præsentique augent, atque tuentur ope.
 Quæque etiam latè geminas Aquila explicat alas,
 Quæ solet arma Ioui, hinc Romula signa refert,
 Insignem veluti victrix super alta triumphum
 Nubila depulsis hostibus vndique, agat.
 Inde vides, bello Cæsar quos vicerit hostes,
 Quasque armis gentes fortibus exuerit.
 Debellata sedet, lachrymosaque bella perosa,
 Atque triumphato Gallia mæsta Duce.
 Illa etiam Orbe procul semota Britannia nostro
 Depresso capite hinc tristia fata gemit.
 Vtraque victa dolet, spoliisque exuta, suasque
 Ingemit, heu, duras sub iuga missa vices.
 Oceanumque patrem tergo hic vehit horrida Pistrix,
 Dum suspensus aquis ocia remus agit.
 Et famulas submittit aquas, Aquilæque ministras,
 Ac se Romano subijcit imperio.
 Hinc Tagus aurifluus, Rhodanus, Rhenusque bicornes,
 Flexuagoque piger tramite lapsus Arar,
 Schaldaque magnanimis Belgarum nobilis oris,
 Atque parùm noto nomine turba minor,
 Victricique Aquilæ, & Tusci nunc Tybridis vndis
 Assurgunt, domitis & famulantur aquis.
 Singula quæ veterum, Lector, tibi schemate prima
 Fronte libri graphicè picta tabella dedit.

E I V S D E M.

Actis bisseis ter quinque ad sæcula lustris,
 Cumque secunda gelu nos grauis vrget hyems,
 Prodibat GOLTZI Brugis opera, atque labore,
 LAVRINI studio, ac sumptibus, istud opus.

IN C. IVLIVM CAESAREM

studio atq; opera M.Laurini Domini de Wateruliet
ab Huberto Goltzio Herbipolita
restitutum.

ARNOLDI MOTORII BLANKEBERGANI

Flandri D. Donatiani Brugis Canonici.

ARCTOIS olim terna trieteride in oris
Auspicijs Martis tutus vbique fui,
Omnia præpetibus loca dum præteruolat alis,
Accepit famam Iulius, atque dedit:
Nam Diuûm ad sedes, ac magni templa tonantis
Hinc sibi strauit iter, Cæsaribusque suis.
Hinc facilem vinci totus se præbuit Orbis,
Tantum tunc instar Gallia victa fuit.
Fortibus & partum est nomen memorabile Gallis,
Quòd tali ad tempus vel restitère viro.
Omnia fors versat: mutantur tempora rerum:
Et vix stare valent maxima quæque diu.
Credere quis posset? consumpta est morsibus æui,
Totaque defecit cum duce Roma suo.
Iulius in tenebras, fama super æthera notus,
Abscessit: solùm nomen inane manet.
O faciles hostes, ô candida pectora. sola
Victorem illustrat Gallia victa suum.
Maiestas redijt, veteres rediære triumphi:
Notaque vix vlli reddita Roma tibi es.
Nunc omnes dominam credunt, rerumque potentem,
Eoræ gentes, Hesperiaque simul.
Flandrica Laurus eat circum tua tempora Iuli,
Atque triumphatæ munera gentis habe.
Laudetur Daphnis: Belgarum gloria Brugæ
Laudentur, tantum quæ peperère decus.
Hoc Nympha Hydrorhoe dum se iactabit alumno
Perpetuò felix Oceanitis erit.

ARNOLDI BARZII I.C. BRVGENSIS.

In Laurum Daphnem versam cùm fleret Apollo,
Hæc in prorupit carmina mœstus amans:
Qua mihi nulla frui per fata superstite fas est,
Hanc vel in obductam cortice depereo.
Æternùm te nostra chelys cantabit, & arbor
Viuentis specie munia obibis, ait.

Iure tuo Laurus monumenta perennia Regum,
 Iure tuo Laurus quæque trophæa feres.
 A te pendebunt Aquilæ, Mauortia signa,
 A te pendebunt arma micante cono.
 Te redimita gerens victricia tempora, Romam
 Curribus auratis ingreditur ouans.
 Delphica ut hæc credas oracula, præstat id vnum
 Eximium Daphnes posteritatis opus.
 Quod non ostentat laceras, sanieque fluentes,
 Sanguine nec tinctas exhibet exuias:
 Sed rediuiua tibi Romani Cæsaris ora,
 Spirantisque habitum reddit & effigiem.
 Aetati veteris quæcunque numismata census
 Restituit, tantum quo stetit imperium.
 Hoc in præsentem quasi rem tu transte ductus,
 Te multis sæclis iam superesse putes.
 Quam nec olympiades multæ, nec lustra pararent,
 LAVRINI est opera tradita cognitio.
 Tradita cognitio, qua quid ne illustrius esset,
 Ingenij hubertas fecit HVBERTE tui.
 Hæc coniuncta manus cum dexteritate politæ,
 Tanta est, ut Belgis inuideat Latium.

IACOBI RAEVARDI I. C. BRUGENSIS.
 ad Cæsarem rediuiuum.

Viuere te video, verum est, nam viuida virtus
 Te decus, & patriæ sustinet esse patrem.
 Sed (fateamur enim) cum te tua Roma reliquit,
 Viuus, & ut viuus, semper ita viuus eras.
 Ast simul ut vitam tibi GOLTZIVS arte perenni
 Integram, veras vertit in effigies:
 Cæsar iure modis superest tibi vita duobus,
 Nomine viuis enim, viuis & effigie.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΡΟΥΜΑΙΟΥ ΒΡΟΥΓΓΕΩΣ.

Φέρτερος ἀθανάτων, ἔνσημος τ' ἀργυρότοξος
 Ἔργον θαυμάζων ἐβλεπε ΓΟΛΖΕΙΟΝ.
 Ὅψι ποτε θαμβός καλίσσῳ γέγραφε δόρυμπῳ,
 Νῦν παλιν Ἰφθυμὸς Καῖσαρ ἐς ἄστρα ἀνεί.

IDEM LATINE.

Cælicolum Princeps acri spectabilis arcu
 GOLTZIA CVM admirans aspiciebat opus.
 Tandem perplexus stellato scripsit Olympo:
 Nobilis eni rursus Iulius astra petit.

ADOL-

ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRUGENSIS.

Aureus auratas voluit Pactolus arenas,
Argentum profert India, ut æra Cyprus:
Hubertas, HVBERT E, tua hæc huberrima, multò
Huberius certè fluminis huber habet:
Nam vehit argentum, vehit æs, aurum vehit alueo
Omne, quod AEneadum prisca moneta tulit.
Protegit hoc flumen Laurus viridante sub umbra,
Undifluas Laurus confita propter aquas.
Cui non vlla suos vis perturbabit honores,
Non Auster virides auferet imbre comas:
Sed patulis fulgur ramis, sed dira venena
Arcet, & à ripis noxia quæque fugat.
Naiades hoc, Satyri, Dryades, Pan, Phœbus, Athena,
Hoc Charites gaudent flumine, & Aonides.
Vos me, Pierides, quoque in hæc damnate metalla,
Has studio ut venas huberiore colam.

GEORGII CASSANDRI.

Nulla per Ausonias quod præstitit hætenus vrbes,
Hoc nunc, Roma, tibi Flandrica Bruga parat.
Digni perpetua redimiri tempora lauro,
LAVRINI per quos nobile surgit opus.
Nec minus HVBERTI doctissima dextra meretur,
AVREVS ut volitet docta per ora virum.

MARTINI SMETII FLANDRI.

GOLTZIVS hæc plano sculpsit Germanus in ære,
Quæ paulò antè agili pinxerat ipse manu.
Prælum, operas, atque impensas suffecit opimas
LAVRINVS, Brugæ gloria magna suæ.
Barbara quæ quondam fuit, en Germania nunc est
Nobilis ingenijs, artibus, atque viris.
Quæque olim incultis fuit horrida Flandria silvis,
Tales nunc fructus edere culta valet.
Ne tamen inuideas nobis, docte Itale, nostras,
Quas nunc post alios fata dedere vices.
Græcia prima artes coluit doctissima cunctas:
Quæ post cesserunt, maxima Roma, tibi.
Tu deinde imperium nostras dum mittis in oras,
Huc etiam dotes fersque locasque tuas.
Linguam, inquam, moresque tuos, artesque politas,
Et cultus quicquid splendidioris habes.

Hæc vbi nos studio tandem percepimus acri,
Non nobis solis addidicisse sat est:
Sed tua dona tibi ferimusque accepta, damusque
In lucem, vt constet pluribus esse tua.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΛΑΓΚΙΟΥ ΒΡΟΥΓΙΕΩΣ.

Φοῖβος ἰδὼν ὈΥΒΕ΄ΡΤΕ σφέων ΛΑΤΡΊΝΕ΄ τε σπαδὴν,
Φησὶ, τί λήφονται ἀντὶ πόνου βαροῦς;
Εἴπε τις ἐν χαρίτων, αὐτοῖς δώσωμεν ἄεθλον
Ἄξιον, ἀχρεῖοι μὴ δοκέωσι φίλοι.
Ευφημοῦσι θεοὶ πάντες πᾶσαι τε θεαῖναι,
Ἄιδεῖσθαι τούτους ἀνέρας ὡς ἀγαθοὺς.
Ζητοῦσιν σπάνιον σπανίοις ὦρα δοῦναι ἄεθλον
Τοῖς ἐτάροις. πᾶς τις πάγκαλα δῶρα φέρει.
Οἱ μὲν τῇ αὐτῶν κεφαλῇ περικαλλέα μύρτον,
Οἱ δ' αὖ τὴν δάφνην, ἄλλα δῶρα θεῶν.
Ὡς μὲν ἅπαξ εἰπεῖν, φέρεται κειμήλια μουσῶν
Ἄξια, θυγατέρεσσιν αἰγιόχοιο Διός.
Ἰούλιος εἰσαχθεὶς Καῖσαρ διὰ φαίδιμα ἔργα
Οὐρανὸν εἰς εὐρὺν, Φοῖβε εἶπε πάτερ,
Οὐπω τίς δῶκεν τῶν ἔργων ἄξια καλῶν:
Αὐτοῖς δὲς μᾶλλον τῶνομα ἀθάνατον:
Ἡμιθέων κρατερῶν τ' ἀνδρῶν ὅτι παράγματ' ἔγραψαν,
Ὡν κλέος ἡδὲ θεοῖς γινώριμον, ἡδὲ βροτοῖς.
Φοῖβος ἔφη σὺν πᾶσι θεοῖσι, δοθήσεται αὐτοῖς
Αθάνατος ἑσφαιος, τ' ὄνομα ἡδὲ θεοῦ.

ALEXANDRI COLONAEI I. C. BRUGENSIS.

GOLTZIVS arte, manu, digitisque sequacibus vñs,
Hoc tibi conscripsit, candide Lector, opus.
Gallia miratur, stupet Itala terra, suorum
Tot sibi signa ducum, tot simulachra dari.
Ecce reuiuiscunt veteres in imagine Reges,
Ni manibus tangas, viuere posse putes.
GOLTZIVS exsculpsit, dedit æs LAVRINVS: vterque
Nobilis ingenio, clarus vterque manu.
Ille manu summè pollet sculptrice: benigna
Hic (si animum spectes) explicitaque valet.
Ille opera, hic opibus opus hoc confecit: & amplas,
Ingenij vires ambo dedere sui.

IN

IN HISTORIAM IMPERATORVM

Cæsarumq;, & Fastos magistratuum Ro. ex anti-
quis numismatib. opera & studio M. Laurini
Domini de Wateruliet, ab Huberto
Goltzio Herbipolita restitutos.

ΑΔΟΛΦΟΥ ΜΗΚΕΡΧΟΥ ΒΡΟΥΤΤΙΕΩΣ.

Αἰβίβλοι, τίνες ἐστὶ, τί κεύθετε; θυγατέρες μὲν
ΟΥΒΕΡΤΟΥ ΧΡΥΣΟΙΟΥ, τὸν Ερβίπολις τέκε δῖα:
Ἐν κόλποις δ' ἰδίοισι ξάφεν Λαυρήνος ἀμύνων,
Δαφνίκωμος ΛΑΤΡΙΝΟΣ ὃ δέσποτα τοῦ πτολίεθρου,
Οφλάνδροι καλέουσιν ἀφ' ὕδατος ἀμφὶ ῥέοντος.

Τὴν Ρώμην λέγομεν, Ρώμην τὴν κυδιάνειραν,
Τοὺς πολέμους, νίκας τε, ξοπαῖά τε τῇ βασιλῆων
Αὐσονίδων, τὰ θέαξα πελώρια, τοὺς τε θριάμβους,
Ἀρχόντων ῥάβδους, τιμὰς τε, καὶ ἱερά λαοῦ,
Δαίμονας ἠδ' ἑθεύς ἰδίους, ἀναθήμαθ', ἑορτάς,
Τὰς πόλιος πανηγύρεας, κρατερῶν τε ἀγῶνας,
Ἀθλά τε, χ' ἡρώων περικαλλέ' ἀγάλματ' ἀγαυῶν,
Καὶ πάντως Λατίου τὰ περικλυτ' αἰείδομεν ἔργα:
Ὡς τοι σημαίνει τὰ νομίσματα μυρία ταῦτα,
Χρύσεα σὺν χαλκοῖσι, τὰ χάλκεά τ' ἀργυρέοισιν:
Ἀρχαίου ξύμπαντα χρόνου, ξύμπαντά γε γαίης
Ἐκ βάθρον ὀρυγέτ', ἀγαθῶν μνημεῖά τε ἀνδρῶν.
Ἡμᾶς Ρωμαῖοι γοῦν ἴλασθ' (ὅσ' ἴσῳρες ὑμῶν
Ἔσμεν) σὺν Κρίσῳ, Λιβίῳ Τρώῳ τε παλαιοῖς.

IOAN. GELRII RVSSSELLANI FLANDRI
ad Romam.

Debita quæ semper præconia reddere laudum,
Claraque pro meritis præmia Roma soles:
Iam tua LAVRINOS rara manus alma corona
Exornet, sed ne frondea dona paret.
Non Iouis, aut Bacchi, Veneris, non Palladis arbor,
His poterit dignum conciliare decus.
Et si longæua circundes tempora lauro,
Non hoc apta fatis tempore laurus erit.
Phæbus enim teneris sibi notus semper ab annis
His pridem LAVRI nomen habere dedit.
Põst vbi Phæbxas coluisset vterque Camænas,
Implicuit doctis laurea ferta comis.
Ergo ut nunc meritum capiant virtutis honorem,
Aurea laurigera munera fronte gerant:
Per quos tota vires, & per quos AVREVS ille
Exercet mira GOLTZIVS arte manum:

Qua nitor ille tibi, quem longa aboleuerat ætas,
 Redditur & Latio Roma vetusta solo.
 Vt tua non tantum veteris tibi gloria regni,
 Et ducibus redeat splendor honosq; tuis,
 Quorum iterum antiquos titulos, celebresq; triumphos
 Cernas, & varijs parta trophæa locis:
 Sed quoque nunc priscis ob cusa numismata formis,
 Nil sit Romana notius historia.
 Inunc, & cultos solos dic esse Latinos,
 Et Germana tibi barbara terra fiet.
 Qui fuit Herbipoli Germanis natus in oris,
 Vt modò sis tanto culta decore facit.
 Quo si non meruit statuam de marmore viuo,
 Quæ proftet medio conspicienda foro,
 Hoc saltem, G O L T Z I sis felix, dicito, qui me
 Erigis, & penitus nec cecidisse finis.

IACOBI RAEVARDI I. C. BRVGENSIS.

Quem mihi Musa virum memoras? est G O L T Z I V S. ille?
 Illène tam insignis qui facit artis opus?
 Ecquid agit? viuit? viuit. & imagine viuâ
 Expressit viuam Cæsaris effigiem:
 Occultis celebres (ô factum nobile) signis
 Fastos Roma tuos hac simul arte notans.
 Ille potestatum lauros, fascisque figuris
 Lustrat, & innumeris ornat imaginibus.
 Dixi, & te docui scrutari rudera Lector,
 Quæ doctam cernes restituisse manum.

IACOBI CRVQVII MESSINII FLANDRI
 bonarum litterarum publici apud Brugesenses pro-
 fessoris, in Romam reuiuiscensem.

Sic fatum melius fauet
 Humanis studijs, atque laboribus,
 Vt nolit penitus mori,
 Quæ sunt mole sua visa minarier
 Casum, atque interitum grauem.
 Vt quondam imperitans gentibus omnibus,
 Et virtute potentior
 Roma & nobilior, quæ rettulit suum
 Acceptum superis genus:
 Hinc à Marte ferox Romulidum tribus,
 Hinc Iuli imperium ab Ioue.
 Verum vt primus honos, atque potentia,

Nec

Nec non ambitio gravis,
 Valdè concutiunt Regia stemmata,
 Et magnum populi decus:
 Sic concussa diu Roma tumultibus,
 Ciuili fremitu ruit.
 Sic rerum domitrix, & metus hostium,
 Olim fascibus incluta,
 Turpatis titulis, & genere attauo,
 Multo tempore fordui,
 Nec planè ausa fuit tollere lumina,
 Sequè ostendere publicè:
 Donec pulueribus turpibus eruta,
 Ornatum caput extulit.
 Quod munus meritò, L A V R E A nobilis,
 Immortale tibi refert:
 Cuius viuida vis perpetuò viret,
 Computrescere nescia.
 Sic aeterna iubet L A V R V S Apollinis,
 Sic vult A V R E A S A E C V L I
 H V B E R T A S decorans pristina marmora.

ΤΟΥ ΑΤΤΟΥ.

ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΑΝ.

Οὐ θαυμάσδ' ἐν ἡρώμῃ ποτνὶ ἀνίστη,
 Ἡ δὲ σε πολλὰ ἔτι ἐν σποδία ἔλαθεν.
 Οὐνομα γὰρ ταύτῃ ἀπὸ τῆς Ρωμῆς τε βίασε
 Αἷς οὐδ' ἂν θάνατος βλάψειεν οὐδὲ μόρος.
 ΜΑΡΚΟΣ ἄθρην σε ΤΑΛΑΥΡΙΝΟΣ κόνιν ἐκκατέσσε
 Πρῶτος, ἐλευθερόων ἐν ῥυπρόντεσ ἀχους.
 Ἐντ' ΟΥΒΕΡΤΟΣ ἰὼν δαυδάλλει ΧΡΥΣΕΟΣ εἶδος,
 Εἶδος κάλλισον, σεμνοτατοντε ῥέθος.
 Ἀττα ἴδε κέρατι πλήρει σοὶ ΧΡΥΣΕ' ΑἰΩΝΟΣ
 ΕΥΦΟΡΙΑ πλήρει φίλτατε χειρὶ χέει.

IDEM LATINE.

Nil admirandum si splendida Roma resurgat,
 Quæ latuit multo puluere tecta prius.
 Huic etenim nomen virtus dedit atque potestas,
 Quæ nec mors vnquam fataue obesse queant.
 Huic MARCVS cineres LAVRINVS dispulit atros
 Primus, & ereptam fordibus expolijt.
 Pòst formam accedens HVBERTVS GOLTZIVS ornat,
 Formam perpulchram, corpus & eximium.
 En pleno cornu quæ largiter A V R E A S A E C L I
 H V B E R T A S plena fundit amice manu.

ADOL-

ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRUGENSIS.

Roma vetus quondam miseras perpeſſa ruinas
Concidit, & Romæ diruta Roma iacet.
Colligit hanc, priſcamque nouæ (mirabile) Romæ
Reſtituit Romam Flandrica Bruga ſuam.

MELCHIORIS BARLAEI ANTVERPIANI.

Conciderant fato, quoniam rapit omnia fatum,
Iulius, Hubertas, Romulidæq; duces.
Iuppiter indoluit, mœſtusq; eſt iſta locutus:
Omnia (quid faciam?) mors animata rapit.
Audiſt hæc poſtquam diuinæ GOLTZIVS artis,
Quod mors non lædat nos faciamus, ait.
Inuidit farum, tenſo demiffa ſed arcu
Irrita ſunt damno tela repulſa ſuo.
Deſpondensq; animum, cùm cæla fuiſſe papyrum
Viderat, in multos non abolenda libros,
Vincimur exclamat, vincens licet omnia, Tempus,
Nam modò concedent, dixerat, æra mihi.
Viuito Roma tuis igitur cùm gentibus, in vos
Nunc aliquid tempus, mors neque iuris habent.

IMP. CAESARI FERDINANDO
AVSTRIO PIO FELICI PERPE-
TVO AVGVSTO

HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA
VENLONIANVS

S. P. D.

Ertas quasdam nationes omni tempore ceteris omnibus longè ingenio atq; prudentia antestetisse, nō mihi dubium fit, quin Sacratissima Maiestas tua tantarū vsu rerum exercitata, pro sua incredibili quadam ingenij sagacitate facilè in animum inducere, sibiq; persuasum habere possit: in quibus primas tenuisse Chaldaeos & Ægyptios, inde Græcos, postea Romanos, omnium verò postremò Germanos, pro ordine & successione monarchiarum, veteres historiæ atque antiquitatū reliquiæ demonstrant. E quibus ipsis id etiam perspicui faciliè potest, prudentiam in hominibus ingenijque acumina, successu ipso temporum, maiora subinde rerum incrementa cepisse: vsque dum adulta paulatim, ad postremum quasi in arcem ipsam scientiæ Romani imperij viribus perducta fuerunt. Nec sanè eius rei, si quæras rationem aliam, quàm in prouidentia populi Ro. cōstituas: qua suam rempublicā prouinciasq; omnes, moribus, institutis, latisque legibus prudentissimè gubernarunt, inque pulcherrimum ordinem descripserunt: quantiscunq; tandem initio rerum difficultatib. atque impendiis exhausti conflictatiq; fuerint, quoadusq; sibi tantum monarchiæ robur munire atque ornare potuerunt. Nullum enim magnum & memorabile imperium vlla in natione vnquā nisi è duris extitisse initiis meminimus. Eandem Roma quoq; fortunam habuit, priusquā

c se

EPISTOLA

se illi tota daret: nam vti est à Marcellino memoriæ proditū, quum primū orbem vniuersum Roma nominis sui splendore percelleret, vt se perpetuæ pacis fœdere iecto in summū honoris culmen subuectam sisteret, quæ ferè disiunctæ aliàs, tum verò vtraque VIRTVS & FORTVNA conspirauêre. Quòd si id temporis alterutra abfuisset, nunquam profectò tanta imperij moles ad perfectū peruenisset. Cuius quidem veluti incunabula ad annos trecētos multis circa prælijs, ijsq; sub ipsis adeò vrbis mœnibus, debellata, infesta, atque implicata fuêre. Adultæ verò iam ætas firmior, post superata tot tamq; grauius bella, ad septentrionem Alpes transgressa, in occidentem fretum vltra Herculis prouecta est. At postquam inde iam in virili robore staret, tum verò ex omnibus planè orbis partibus laureas triumphosq; rettulit. Senectus verò quum id denique cōferret, vti hostes sola nominis fama perstrictos sæpenumero profligaret, facilimè hinc euenit, vt in ea nominis auctoritate, velut imprimis securo atque oportuno felicitatis portu, cōquiesceret. Quum itaque vrbs omnium præstantissima, gentes indomitas, moribus feras, natione barbaras planè subegisset, institutis & legibus ornasset, fundamenta simul æternæ pacis ita iecisset, vt conuelli q̄ difficilimè possent, tum verò demum in morem piæ sollicitæque matris in Cæsares tanquam optimos filios suos, omne sui patrimonij ius, rerumq; summā transduxit. Quid enim intestinis bellis miserè per tot annos exagitata vexatâque totius corporis sanitate, ad quietem atque *εὐπασίαν* quasi quandam oportunius sibi comparare aut comminisci poterat, quàm vt afflictâ exuctâque membra in posterum deinceps vni alicui è suorum numero liberorum vicissim curanda fouendaque traderet: qui superiorum temporum calamitatibus edoctus, id sedulò cauere, ne iterum partium contentione, vti antea, Reipub. veluti corporis compages miserrimè dissoluta fatisceret.

Quem

DEDICATORIA.

Quem verò alium C. Iulio Cæsare præstantiorem, omnibusq; imperandi artibus ornatorem, ac rerum gestarum gloria clariorem reperisset, cui prima potissimum gubernandi rudimenta tutiore præsidio committi posse viderentur? Ille igitur maximo orbis bono à Deo ipso tantis rebus administrandis delectus, præclaras naturæ suæ dotes in eo ita explicuit, ut urbem imperiumq; Romanum constituerit sapientissimè, tempora, religiones, leges scitissimo ordine describendo, singulari prudentia atq; industria in omnem partem adhibita, suo denique atque solido robore ad nominis perpetuitatem fundauerit. Qua quidem virtute atque scientia gubernandi nihil inueniri posse præstantius & Aristoteles acutissimus rerum æstimator, & res per se ipsa satis declarat: ut omittam illud de œconomico Xenophontis: *Imperare liberis & volentibus Dei ipsius numen attingere.* planè ut mihi optimo iure Rei pub. gubernatores saluberrimis quibusdam fontibus comparare posse videar, vnde in tot hominum milia sani consilij recteq; sapiendi riuuli manarint. Quæ res illis præclara ista nomina peperit, ut HEROES, PATRES PATRIAE, CONSERVATORES CIVIVM, VRBIVM, POPVLORVMVE audierint, marmoreisq; honoribus consecratos titulos ad vltimam posteritatem transmiserint. Nempe hæc illa est horum effectrix *Sapientia*, quam Regum omnium excellentissimus Salomon à solio suo Regio nunquam abesse summis votis exoptabat, quamque suis in prouerbijs hunc in modum loquentem inducit: Meo afflatu aucti gubernant principes, & per me potentes iustitiæ patrociniū obeunt. Quandoque igitur in administratione rerum rationes omnes, & momenta consiliorum *Sapientiæ* regula metimur, continuo necesse est cōsequi pulcherrimam ac salutarem illam rerum omnium *ἐνταξίαν*, & tanquam è copiæ cornu beatissimo rerum abundantiam latè diffundi. Per eos igitur qui hæc ipsa & fa-

puerunt, & re ipsa præstiterunt, principes viros, Dei Opt. Max. prouidentia atque benignitate, Romani imperij monarchia instituta, atque in hunc ipsum cuius modo speciem admiramur, perducta est ordinem, quæ priores omnes magnitudine atque diuturnitate imperij anteit. Quum itaque ab ineunte adolescentia per annos aliquot variarum lectione historiarum, quæ vel veterum memoriam, vel res nouas, siue externas siue domesticas celebrarent non infima fortassis industria atq; sagacitate vsus, rerum noticia animum excoluisssem: idq; me demum profectò assecutum esse ac deprehendisse profiteri possim, non aliunde certiora rerum gestarum documenta, atque inductiones secundum historias, quàm ex antiquitatum reliquijs, omniumq; præcipuè è numismatis antiquorum percipi atque hauriri posse, mirificatum verò in animum quoque meum incessit cupiditas illustrandæ antiquitatis amore accensa, vnà cum alijs aliquot, vtriusq; illis quidem tam illustribus quàm tenuioris conditionis hominibus nummis illis conquirendis vndique, noscendisq; pro mea virili incumbere. Quod cum facio sedulò, magis magisq; indies ea mihi de illis confirmatur opinio, vt non solùm existimem numismata monumentis historiarum esse plena, sed etiam perinde, vt rerum gestarum testificationem fidelissimam continerent, ita veterum errata atque indiligentiam scriptorum clarissimè cōvincere: planè vt ita in animum inducam, multoq; id nunc etiam edicam certius, sicuti alijs olim in libris à me proditum memini, si se pleriq; commentatores, atque interpretes veterum auctorum seu Græcorum seu Latinorum, paulò accuratiùs in hac antiquitatis cognitione exercitassent, solidiorem profectò ad perpetuum honorem, frugemq; aliorum industriæ atque laboris sui fructum fuisse capturos, eademq; effecturos opera, facillimè vt fœdas auctorum dissensiones, veterum præcipuè

num

nummorum testimonio optimè composuissent: quum præfertim nusquam illi sibiipsis repugnantes atque aduersi reperiuntur: quosque constat singulari quadam attentione, summaque auctoritatis prærogatiua, Senatusconsulto in perennia rerum gestarum monimenta esse procusos: vti hæc ipsa meritò veras atque expressas rerum figuras, mutosque testes appellare liceat, qui ad rerum memoriam multo quam charta atque atramentum, quàm ad longinquitatem temporum fidelius, quàm ad veritatis testificationem, non paulò tutius conseruandam nati factique fuerint. Quippe ea geniti natura omnes sumus, vt in scribendo sæpe nos affectus transuersos agant, multaque passim à plerisque tum dicantur tum silentio obducantur ad gratiam partium, quò eos animus videlicet vel inclinarat, vel abduxerat potentiùs. Id quod verissimè Liuius, eò nimirum inclinari fermè scribentium animos, vt multa ex vano hauriant. Vt omittam interim quanta labes comparata sit historiæ tum incuria perfidiaque eorum, qui de antiquis exemplaribus noua negligenter descripserunt: quò factum est, vt dum frequenter hîc quiddam omissum, illic adfuturum, sæpe glossema quodpiam de margine in ipsum historiæ quasi contextum transductum sit: magnæ demùm auctorum controuersia ex eo fonte extiterint: quas quidem si quis alio pacto rectius minui, certioremque fidem aliunde se adserere, quàm ex lemmatis & argumentis vetustorum numismatum posse putet, mea quidem sententia vehementer erret. Historias enim ad fidem nummorum oportet, non è diuerso, nummos ad illarum rationem accommodare: propterea quòd hi sint penè simul cum re ipsa nati, ipsisque historiis, vti vetustate, ita & fide potiores, vel ob id ipsum maximè, quia non temerè adulterari citra perspicua doli argumenta possunt. Nec mihi fit dubium, quin omnem planè rerum Romanarum seriem è solis per se numismatis

haurire atque percipere potuissemus, etiamsi, quod Deus nolit, scriptæ nos historiæ defecissent, si non & longinqui temporis labes, & barbarorū atrox atque Ro. nominis detritrix iniuria, magnam numismatum partem posteritati intercepissent. Quibus illud quoque postea accessit incommodum, ut in reliquias ipsas ignorantia simul & avaritia hominum miserum in modum sævierint: qui simul atque numisma aliquod siue aureum siue argenteum nacti essent, cum in rei signatæ non minùs quàm omnis antiquitatis crassa ignoratione vnum materiæ precium censerent, ad fabros statim argentarios videlicet ut conflarent, detulerunt. Quo factum est, ut memoria antiquitatis tam malè vndique accepta, manca penè ad nos peruenerit, quæ alioqui integra magno cum fructu ac voluptate spectari potuisset. Nam id feriendis nummis summo studio Romani perfecerant, ut quidquid dignum censerent, quod ad posteritatis memoriam transmitteretur, id in numismatis quamscitissimè deformatum darent. Quod ego hoc in libro perpetua quadam historiarum deducta serie, quòd ad Iulij Cæsaris res gestas attinet, sub aspectum ita subiecturum esse confido, ut omnibus iam perspicuum esse possit, non ociosas figuras, sed rerum gestarum monimenta, & ea quidem sæpe ab historiographis aliis intacta, his veterum nummis comprehendi. Nam ut cetera præteream, apud quem auctorum legimus Cæsarem in Augurum collegium fuisse cooptatum: quod nummi non semel nobis inculcant. Vbi legimus L. Munacium Plancum Præfectum vrbis fuisse nisi in nummis nostris. Quumque vel Romani & antiqui scriptores Cæsaris nostri patrem Lucium appellent, in numismatis certè, uti & in antiquissimorum marmorū inscriptionibus non Lucius, sed disertè Caius vocatur. Qualia permulta planè & in aliorum Imperatorū historiis & ipsis Consulibus aliorumque

Ma-

DEDICATORIA.

Magistratum Fastis arguentur, illis ex libris quos deinceps in animo habeo in publicum emittere. Nam illud S. tuæ M. studiosisque omnibus testatum esse cupio, nihil me antiquius ducere, quàm fidem meam summo studio atque diligentia semel liberare. Recepi autem iis in libris quos in nomine Illustrissimi Regis Romanorum Maximiliani filij tui his annis superioribus euulgavi, facturum me, vti isto ipso cuius nunc initia damus exprimendi modo, omnes passim antiquitatis amantes vetustorum numismatum exemplaribus circumfluerent. Idq; vt quamprolixissimè præstarem, priusquam me ad tam præclarum opus moliendum darem, nullis sumptibus, laboribus, vigiliis peperci, quin relictis omnibus, quidquid alicubi esset, quod in celeberrimis Europæ regionibus nostro instituto oportunū haberetur, atque adseruaretur, per Germaniam, Italiam, Gallias, diligenter, ne dicam curiosè, prorsus exquirerem. Quumque per Germaniam iter facerem Italiam cogitans, percommodè accidit, vt tuam ibi S. M. in conuentu principum Germanorum, qui anno M. D. LIX. ineunte, Augustæ Vindelicorum indictus habebatur, à prima salutatione benignissimam aduersum me meaqué studia experirer. Quum enim mihi instructissimos illos tuos antiquitatū thesauros recludi iuberet, meque singula quantum vellem, quantumq; opus haberem inspicere ac tractare patereris, magnas ea re mihi commoditates comparasti, in tam facili copia tot Græcorū ac Romanorum numismatum, tam Consularium, quàm à Cæsaribus cuforum, nihil vt instituto meo persequendo oportuniùs accidere potuerit. Cuius quidem benignitatis nomine, cum me tuæ S. M. vehementer obstrinxeris, aptissimū esse existimaui cuiuimodi gratiæ reponendæ loco, hasce quasi quasdam primitias operum meorum, quod ad Cæsarem attinet in S. M. tuæ nomine euulgare: quo se

EPIST. DEDICAT.

patrono certissimè tutissimèq; niti atq; tueri posse viderem.
 Quis enim ea Cæsaris monumenta quæ Cæsari placerent,
 cauillari auderet? Aut cui ea magis in oculis ferre consenta-
 neum sit, eius inquam Cæsaris monumenta, qui Romanæ
 istius auctor genitorque monarchiæ fuit, cuiusque nomen
 omnes ab eo principes quasi hæreditario ac successorio iure
 sibi manciparunt, perinde ac si & ipsi quoque in familiam
 atque gentem Cæsaris, ipsis suscepti imperij auspicijs ado-
 ptati fuissent. Quum itaque Dei prouidentia clarissimum
 Cæsaris nomen, pulcherrimaque Monarchiæ successio ad
 S. tuam M. pertineat, eiusdemq; benignitate, præstanti pru-
 dentiae laude, aliisque præclaris naturæ in tuas laudes profu-
 sæ dotibus, maximo Reipublicæ bono & commodo luculen-
 ter instructus atque ornatus sis, simulque historiarum atque
 antiquitatis cognitione, quæ sapientiæ omnis momenta con-
 tinet, & abundes ipse, & præclarè in ea versatos præcipuo
 favore complectaris, fit, vt magna me fiducia teneat,
 hunc meum laborem referendæ gratiæ vice S.M.

tuæ non ingratum fore, quo me pignore ad
 paratissima tuæ M. obsequia quoad
 vixero dehinc totum lubens
 dico consecroque.

Brugis Flandrorum

Kal. Septemb.

M. D. LXIII.

IMPERATORI MAXIMO FERDINANDO
AVGVSTO, IOAN. SAMBVCVS PANNONIVS
TIRNAVIENSIS.

QVANTA sit monumentorum vetustatis vtilitas, atque etiam voluptas, non solum memoria litterarum, sed quoque antiqui operis numorum studium, & cum historijs contentio, satis ostendit. Quot enim historiae & praeclara exempla aut valde obscura essent, aut nisi horum testimonio ac lumine accenderentur, prorsus laterent? ut meritò ἀντίστροφος cognitio τῶν ἱστορίων esse videatur. Consulares historiae damno de Liuij libris accepto fuissent caecae, nisi Cassiodori quaedam diligentia, nunc verò etiam marmorum reliquiae nobis animum addidissent, atque in copulandis cum Annalibus numorum testimonijs spem ostendissent breui ut pauca lateant fore. Multas ego, & memoria reliqui temporis dignas historias vel de meis numis, ut Tua Maiestas optimè nouit, amore & tot peregrinationibus collegi, quae commoditate patriae, rerumque mearum aliquando, & cum tua celebritate legentur. Certè qui de ratione militari, & signis eius, de triumphis. &c. scripsere, ipsisque libris tantum, non etiam peruestigationi marmorum, & numismatum studuerunt, dum obeuntis Solis imperium cum Oriente miscent, nec consuetudini mutatae plus, quam vocum notionibus tribuunt, longè interdum à scopo aberrare cum intelligentium visu animaduerto: quod ipsi aliquando nec admoniti varia & pertinaci sua professione corrigent. Atque illud T. M. testatum firmumque habeat, nisi diuturna inspectione vniuersae antiquitatis, & ad lectionem recta & artificii comparatione, laudem ab hoc nomine qui ferat iustam, fore neminem. Perpetuum enim à libris subsidium, illustrem & iucundam reddit cognitionem: sed inspectio, & tractatio monumentorum, adeoque iudicium dextrum & facile, nisi illa efferat, inque vitam probam reuocet, ut à fictoribus hodie avaris secura sit scriptio, aeternitatem labor non modò non intuebitur, sed ne diuturnitatem quidem assequetur ullam. Ea re T. M. in cogendis omnis generis numismatis, non leuem curam, maximos sumptus ponit, multosque suo exemplo ad has cogitationes indies excitat. Quos inter hic Hubertus Goltzius est, homo Germanus, sed voluntate ac industria media in Roma natus: qui ingenio, longinquis itineribus, singulari industria, manuum facilitate, usuque, plurimum est consecutus: idque non meo testimonio, quod in hac professione non omnino nullum est, sed omnium per Italiam, vbi ista praesertim vigent, Galliam, & Germaniam virorum celebri fama, atque literis auctoritatem qui sibi constituere. Nam cum in Gallias rediissem, tertioque Italiam inuiserem, apud omnes

eius diligentiam gratam, & memoriam frequentem sentiebam : ac nihil quod ad illustrandam hanc pulcherrimam, totque annis desertam cognitionem pertinere ratus est, vspiam neglexit : ilicò ædibus nobilium peruestigatis, omnia inspicere, intima, & quæ pro foribus, & temerè locata sunt, voluit, annotavit, inque vsum atq; ordinem seuocavit. vt nulum in Europa locum sciam, quem sibi reliquum fecerit, & vbi præsens non fuerit, multò verò magis accurata eius, & multis extollenda nominibus inquisitio quò non pertinuerit. Offert T. M. specimen illustre, & (nisi me indulgens amor fallit) hoc in genere adhuc præcipuum, longèque maiora daturus est, si vita illi, tuæque M. gratia, ad quam hoc suo opere nititur, commodè suppetat. Varium est studium & amplissimum, sed quod à priuatis, nisi T. M. similes accedant, sustineri vix queat. Commendo igitur M. T. Goltzium, vtque patrocínio iusto comprehendat, supplico : ac spondeo, multis partibus rem ac inuestigationem antiquitatis Hubertum breui cumulaturum, cuius ego sensus & conatum indicia non pauca nuper Brugis apud nobilissimum & vetustatis amantissimum Marcum Laurinum Dn. à Watervliet, ipse vidi. Tuam M.

Deus nobis conferuet, vtque perpetuus sit erga τὰ πα-

λαιὰ καὶ ἀξιομνημόνευτα fauor, Deum comprecor.

Datum Antuerpiæ .i x. Kal. Octob.

M. D. LXIII.

ERRATA QVÆDAM CORRIGENDA.

Pag. 154. versu. 8. lege Cæsare	ibidem, versu. 44. lege Græuenstain
Pag. 199. versu. 43. lege VII M. AIMILIVS I. F. I. N. LEPIDVS	bb col. secunda, versu. 22. lege Kneurlinger
Pag. 217. versu. 29. lege Consulatu	bb ij col. prima, versu. 7. lege Robertellus
ibid. in col. prima, versu. 35. lege feriundo.	ibid. verso, col. prima, versu. 4. lege Dominica
Pag. 220. versu. 17. lege primæ	bb iij col. secunda, versu. 35. lege Antinous
Gg. colum. secunda, Bellona in bigis. lege. xi. i.	ibid. verso, col. secunda, versu. 11. lege Octavius
ibid. verso, colum. prima, Cæsar Id. Mart. occi-	bb iiij col. prima, versu. 7. lege Antoninus
fus, lege. xxi. i.	ibid. versu. 46. lege Triffa
Gg ij col. prima, versu. 27. lege Iligneæ.	ibid. col. secunda, versu. 34. lege Franciscus
ibid. col. secun. Fulminis figura. lege. xxxiij. 9.	Valeriola, Medicinæ Doctor
aa iij col. prima, versu. 16. lege Manderfchet	ibid. verso, col. secunda, versu. 3. lege Vertranius
ibidem, versu. 21. lege Schorrzius	cc iij verso, versu. 2. lege Περίπλεκοντα
aa iij verso col. prim. versu. 18. lege Maffelortanus	ibid. versu. 10. lege Οἶον
	dd iiij versu 35. lege numismatis

IN HI-

HVBERTI GOLTZII HERBIPOLITAE VENLONIANI
IN HISTORIAM IMPERATORVM CAESARVM Q. RO.
EX ANTIQVIS NVMISMATIB. RESTITVTAM
PRAEFATIO.

I cui mortalium vel tantillum supra vulgus sapere cōtigat, hoc facile præstat cū ratio ipsa, tum iudicium à natura insitum, vt quanquā re ipsa quidem aliter in plerisq; & maiori forsan hominū parte euenire soleat, sentiat tamen & intelligat, animum melioremq; & interiorē sui partem corpori & sensibus exterioribus meritō præesse atq; imperare debere: quod pars illa longè præstantior, & diuinæ particeps auræ, si commissio sibi totius hominis imperio, proq; suo quo in hoc microcosmo fungitur munere, nihil nisi adhibita in consilium fidissima cōsultrice ratione, qua sola prædita est, agat aut instituat, efficit, vt & pars illa inferior atq; ignobilior, quā corpus appellari diximus, in rebus prudenter & moderatè gerendis (in quo mira virtutis & sapientiæ vis & laus elucescit) nescio quid diuinū & supra hominem præ se ferat. Quæ alioqui ex elementis concreta & cōcinnata, vbi mentis & rationis imperio consilioq; destituta, ignaua cupiditate & ocio implicatur, nihil arduum, nihil præclarum, nihil laude dignum, sed ea quæ ventri tantū & gulæ, ac somno brutæq; voluptati inserviunt, meditari, consecrari, & præstare animaduertitur. vt hoc ipso à pecudum ingenio & natura quāminimū abesse videamur: quos tamen Deus erecto vultu calos, & res æternas intueri iusserat, non in humū pronos ventri & gulæ iucunda exquirere. Ita vt meritō cū pecudibus & brutis nihil cōmune, nisi quantum alendo & sustinendo corpori impendi necesse est, habere nos deceat: sed animū & mentem, cuius originē diuinitus nobis infusam intelligimus, ita in nobis præesse, omniaq; sic administrare & moderari, vt dum membra cuncta sensusq; exteriores vniuersi ipsi obtemperant & famulantur, honestis artibus & actionibus studiisq; præclaris incumbentes, ad virtutē ipsam, solidamq; & veram laudem cōtendamus: ne nulla nostri memoria post mortem relicta, quasi nunquā nati decedamus: quales Sallustius ac si nō fuissent, fuisse censet: sed potius re aliqua præclara vtiliq; ad posteros transmissa, non vixisse solū, sed nec nobis nec aliis inutiles vixisse testemur. Vt enim homo humanitate omni exuta, homini (quod dici solet) lupus est: ita vicissim dum mente ac ratione duce atq; imperatē humanitatis officia exequitur, homini, sibiq; quasi numen quoddam ac Deus. Et sicut præsens hæc vita caduca prorsus & brevis est, & rursus nihil magis fluxū quā valetudo, robur, forma, & decor, aliæq; corporis cum ipso mox corpore delapsuræ dotes, non minū quā ipse in quo illæ insunt homo verè bullæ: ita animus, & quæ in animo præcipuè elucescit virtus, æterna & immortalis est. Quo maiori nobis studio elaborandum, nō tam vt robore aut aliis corporis dotibus excellamus, quā vt virtute & rectè factis (quæ nomē famamq; pariunt immortalem) ad verā laudem viam nobis sternamus. Quæ quidem iam olim à teneris vnguiculis accrescente intellectu, & iudicio simul cum ætate sensim maturescēte necū in animo reuoluens, frequēter votis anxiiis insignium huiusmodi virtutis ornamentorū me fieri quandoq; participem exoptauī. Et quia omnē operam, industriam, ac studiū naturæ quadam inclinatione genijq; impulsu ad pingendi artem olim applicuerā, ad eamq; artem nō vtilem solū, sed & necessariam quoq; aliquam saltem Poëtices, historiæ, & partim ipsius Philosophiæ cognitionem esse satis intelligerē, nulla tunc profectō illius cognitionis adipiscendæ cōmodior mihi ratio videbatur, sedula & diligenti antiquitatis indagatione. Cui studio cū me totū tradidissem, eoq; nihil vberius, nihil suauius re ipsa cōperissem, illud tūc etiam præter voluptatē illam accessit emolumentum, vt excellentissimis præceptis & exemplis, tam Philosophicis quā historicis & Poëticis, rudis etiamnum intellectus mediocriter informaretur. Vnde tandem euenit, vt seruiore quodā singulari propensior erga hoc studium mihi redderetur & accenderetur animus,

simul

simul etiā iudiciū ipsum magis ac magis excoleretur, cōfirmareturq; . Quod studiū eū mihi cū plurimis nec parui nominis, nec mediocris fortunæ aut eruditionis viris cōmune esset, nō solum ad ipsorū noticiā viam mihi aperuit, sed & quotidiana ferē arctissimāq; cōsuetudine & necessitudine cū iisdē cōiunxit. Qui cū nō semel, nec ita nuper me rogarint, hortati sint, & pro suo in me iure flagitarint, vt quā ego hoc in studio cognitionē ipsis cōsecutus videbar, quāq; beneficio picturæ adiutus haud magno cum labore pluribus & innumeris facillē communicare posse videbar, eam aliis non inuiderem: addentes, turpissimū, imō iniustum fore, si quæ nec magna, nec egregia aliqua laude digna ducerē, ipsi verò permagna & rei antiquariæ studiosis non minūs grata quā vtilia existimarent, mecum intermori sinerem, vel in lucem proferre recusarem. Maximē quū non pauci quidem passim reperientur, qui eruditione & antiquitatis cognitione excellerent, nulli tamen aut pauci admodum, qui ipsi ea cognitione instructi fideliter, & nitidē, graphiceq; penicillo aut calamo eandem antiquitatem ad viuum quasi oculis subiicere possent. Voluisse sanē complures aliquid tale præstare, absoluisse tamen aut præstitisse paucos, aut potius, quod illi affirmabant, nullos: propterea quod ipsi grauioribus addicti studiis artem pingendi nō addidicissent, & proinde dum indoctorū ineptorumq; artificum, qui ipsi authorū suorum mentem non assequerentur, opera vt coguntur, factum est, vt quæ ab ipsis quanquam alioqui peritissimis hoc in genere hætenus tentata sunt, aut in lucem emissā, nec ipsis authoribus, nec aliis paulō exactioris iudicij hominib; satisfecerint. Horum itaq; ego tum autoritate tum ratione inductus, quicquid diuturno indefessoq; labore, peruiigili studio, & assidua inuestigatione sum assecutus, præsertim in re nummaria, animū induxi meum in publicū producere, omnibusq; mecū huiusce studij cultorib; amatoribusq; cōmune facere: mercedem nullam maiore, aut laudem expectaturus, quā vt hæc qualiacunq; tum amicis impulsorib; hortatoribusq; grata habeantur, tum rerū quoq; earundē studiosis nec iniucunda, nec verò inutilia censeantur.

AD LECTOREM.

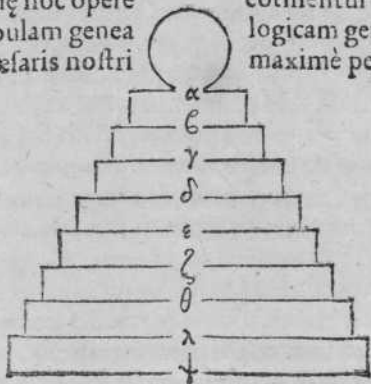

QUAEVNOVE toto hoc libro continentur numismata, in plura, vt iudes Benigne Lector, distributa sunt Capita, secundum eos qui in infima cuiusq; tabulæ ora signati sunt, numeros: quæ quidem Capita nunc singulas, nunc plures etiam tabulas cōplectuntur, ita vt primum quodq; ex his capita ipsa & vultus tam Lepidi & Antonij q̄ Cæsaris tibi exhibeat: sequētia verò partes auersas siue diuersa rerum simulachra & symbola, quæ in posteriore numismatum parte spectantur, tibi proponant: in eum ordinem quā eius fieri potuit à nobis digesta, quæ temporis & rei gestæ ordo, & ipsa argumentorū similitudo exigere videbatur. vt quęcunq; ad religionem siue res sacras spectarent, in vnum caput: quę verò ad res profanas, rem militarem, res gestas, magistratus, aut aliud aliquod argumentum pertinerent, alia in alia capita congesta sint. Subiectaq; ipstatabulis paucissimorū verborum sententia, quid potissimū vnaquęq; illarum contineret indicauimus, non inutili, nec tibi, vt i spero, ingrato consilio. Quod superest litteræ illæ numerales, siue notæ arithmeticæ his tabellis, quæ in ipsa tabulæ ora siue margine dextris singulorū numismatū lateribus affixæ sunt, inscriptæ, significant quem quęq; in suo Capite ordinem teneant: ita vt semper cū nouo Capite numerus primarius repetatur. Characteres aut Græci α. β. γ. δ. & reliqui in eisdem tabellis numeris illis subiecti, amplitudinē siue exilitatem ipsius nummi demonstrant: vt scilicet intelligas, nummū cui talis aliquis character adscriptus est, ea esse magnitudine, quantum est interstitium inter primā siue supremā lineam puram scalæ istius quæ hīc inferius appicta est, vsq; ad illam lineam cui idem character inscriptus erit, quem ipsi nummo ascriptū videris. Ad quam mensurā exigenda erunt, quęcunq; & in sequentib; deinceps libris à nobis publicabuntur numismata. Alij verò characteres, tabellis quæ nummis incumbunt siue impositæ sunt inscripti, metallum indicāt, quo nummi sub ipsis repræsentati cusi sunt: ita vt *N* auro, *R* argento, *Æ* ære nummū percussū tibi significet. Et quibus plures huiusmodi characteres superscripti erunt, hos totidem metalli generibus signatos intellige: si duo, duobus: si plures, tribus. Notæ aut arithmeticę in iisdem illis tabellis sub distis characterib; metallicis adscriptæ in auersarū partium tabulis, indicant cui capiti siue faciei ex præcedentibus ea pars auersa respondeat, & attribuenda sit. Quę quidem notæ numerales si plures erūt,

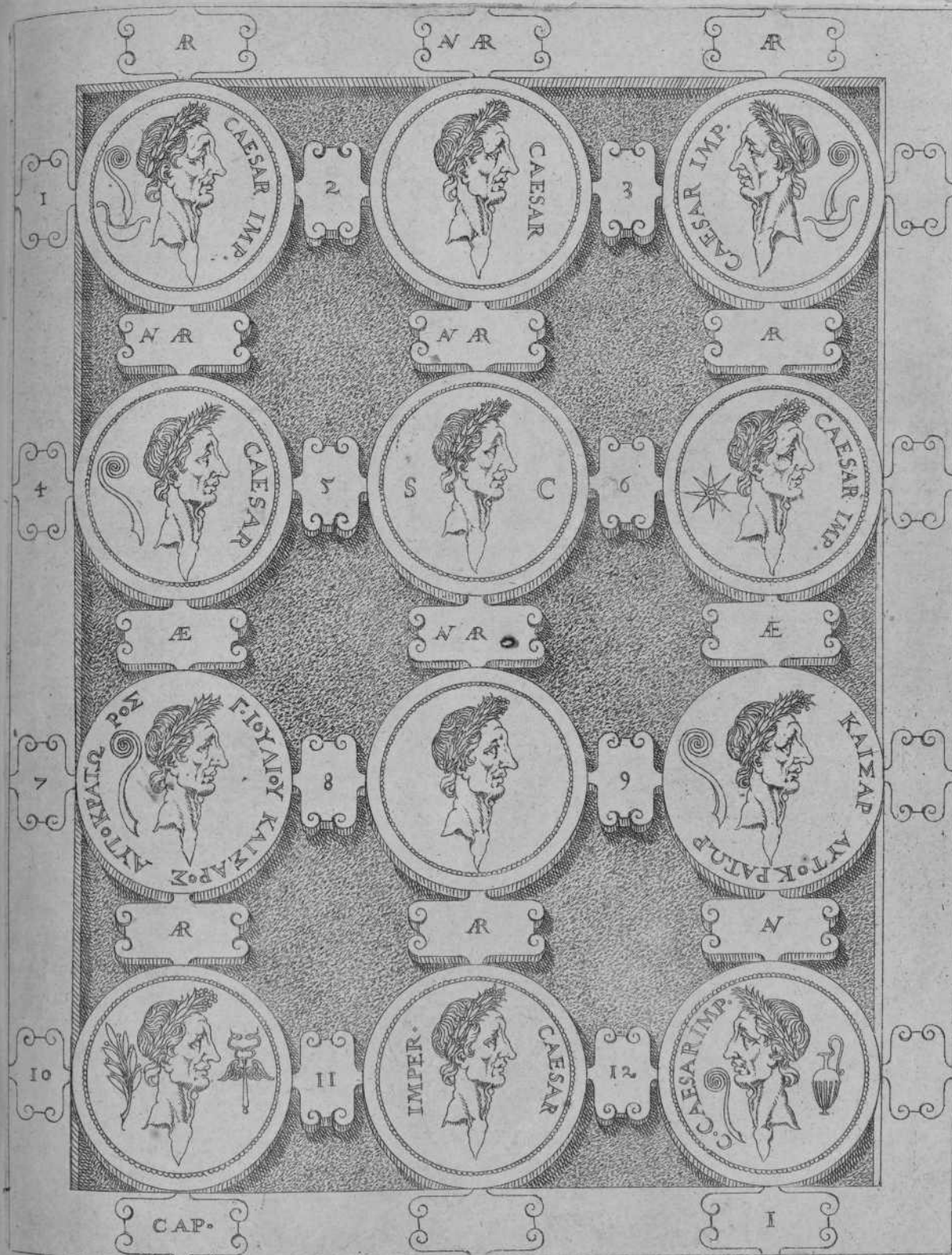
AD LECTOREM

totidem etiam capitibus hoc symbolum cui inscriptæ erūt subijci credas. Exemplum tibi sit nummus tertius in prima tabula secundi capitis nummorū Iulij Cæsaris, qui habet Æneam Anchisen patrem humeris, & Palladium dextra gestantē cum litteris Græcis, cui inscriptum est Æ. 24. Hunc igitur nummū scias æreum esse, & caput habere, quod in secunda tabula primi Capitis nummorum Cæsarianorū vige simum quartū in ordine inuenies. Item nummus octauus in eodem secundo Capite, qui habet Cæsare ante Martis aram sedentem, cui inscriptum est A. 44. & R. 48. Hunc scias tam auro q̄ argento procu sum, & duobus subijci capitib., scilicet quadragesimo quarto & quadragesimo octauo, q̄ sunt in quarta tabula primi illius Capitis. Quod ni à nobis ita factum fuisset, præmissis semel & in vnū Caput seorsim coniectis quotquot in nummis occurrebant capitibus, quæcunq; vel in aliquo à se inuicē differebant, singulis nummis sua fuissent iungenda capita siue vultus: nec sine maximo temporis dispendio nulloq; cū fructu, & summo cum fastidio, idem caput sæpius repræsentandum: quando sæpē, imò vt plurimū vni capiti x. & plura subinde diuersa subijciuntur symbola: & vicissim vnū idemq; symbolum post plura nonnunq̄ spectatur capita: vti passim hoc ipso in libro videre est. Sicubi autē in his partium auerlarum tabulis sub notis metallicis iam dictis, non quidem notas arithmeticas, sed litterā aliquam A. B. C. aut similem conspicies, tum quidem nummus subiectus nō ad aliquod capitum præcedentium referendus erit, sed ad vnū ē symbolis in eadem tabula contentis eadem littera notatū, siue proximo illud loco sitū erit, siue remotiori: ita vt duæ illæ partes coniunctæ, vnum numisma constituant. Et vbi plures istiusmodi litteras superscriptas videbis, intellige partē illam ad plura symbola similibus litteris notata referri debere, quæ singula ad illam partē relata tibi numisma efficient. Exempli loco fuerit, primus nummus in secunda illa numismatum Cæsarianorū tabula, cui A superscriptū est, in quo est Æneas patrem gestans, quæ altera pars est nummi proximē sequentis simili littera A notati, qui tibi Veneris caput exhibet. Item quintus nummus in eadem tabula, in quo sunt tres illæ figuræ, signatus B. qui est pars altera illius, quæ septima est in eadem tabula signata B D in qua spectatur similiter caput Veneris cum litteris L. B V C A. Cui eidem capiti subijcitur & aliud symbolum in eadem tabula xj. loco repræsentatum, in quo est elephas, & litteræ D I C T. Q V A R T. cui littera D est inscripta, vti & huic capiti Veneris. Porro si quibus in nummis characteres ipsos inscriptionū non omnino expressos aut pericriptos, sed vestigia tantū litterarū minutissimis punctis leuiter annotata animaduertes, intellige arche typum ipsum ex quo nummus ille primū descriptus est, vetustate ipsa, temporisq; aut alia aliqua iniuria vel interimento ita labefactatum fuisse vel erosum, aut æruginē alijsve sordibus tenaciū inhaerentibus obductum, vt litteras caducas fugientes aut latentes legere vel impossibile vel difficile admodum fuerit. Quod ipsum sic in exemplarib. istis numismatū exactē reddere fidei meæ esse credidi, potius q̄ ex coniectura etiam probabili & verisimili id quod defecisse effluxisseq; videretur substituere. Huius rei tibi exemplum erit, nummus ille Græcus qui Cap. iiii. locum. iij. obtinet, cui sic inscriptum est: ΠΟΥΒΛΙΟΣ ΣΟΥΛΠΙΚΙΟΣ, additis tantū vestigijs dictionis illius ΠΟΥΦΟΣ, quæ in archetypo apparebant, & ita perscriptum fuisse probabile est: Sulpicios enim Rufos fuisse cognominatos nouimus. Quæ ratio cū alijs in locis, tum & nummo. xj. Capitis quinti à nobis obseruata est, vti & in omnibus qui in posterū à nobis edentur libris obseruabitur. Ita vt rationem instituti mei planē ac dilucidē iam tibi cōstare putem, si tamē & hoc te prius monuero, in Capite. viii. numismatū M. Antonij omnes illas partes siue Legionū signa, quæ sunt in prima & secunda tabula, & itē parte tertiæ illius Capitis vsq; ad Legionem Trigessimā, referri debere ad Triremim illam quæ est secundo loco in illo ipso Capite, quo loco Legionis Secundæ signa à nobis consultō prætermittuntur, vt locū huic Triremi, ad quam omnes illæ partes referri debent, daremus. Et ne quid eorū quæ vel ad ipsorum numismatū intelligētiam aliquid conferre possunt, vel ad historiam Cæsaris quoquo modo pertinet, meritō à nobis desideres, benigne Lector, simul & quod temporis ratio tibi exactiū cōstaret, opere precium me facturū credidi, si ea, quæ series eorum quæ hoc opere subiungerem: & inter cetera tabulam genea partem quæ ad tempora Cæsaris nostri

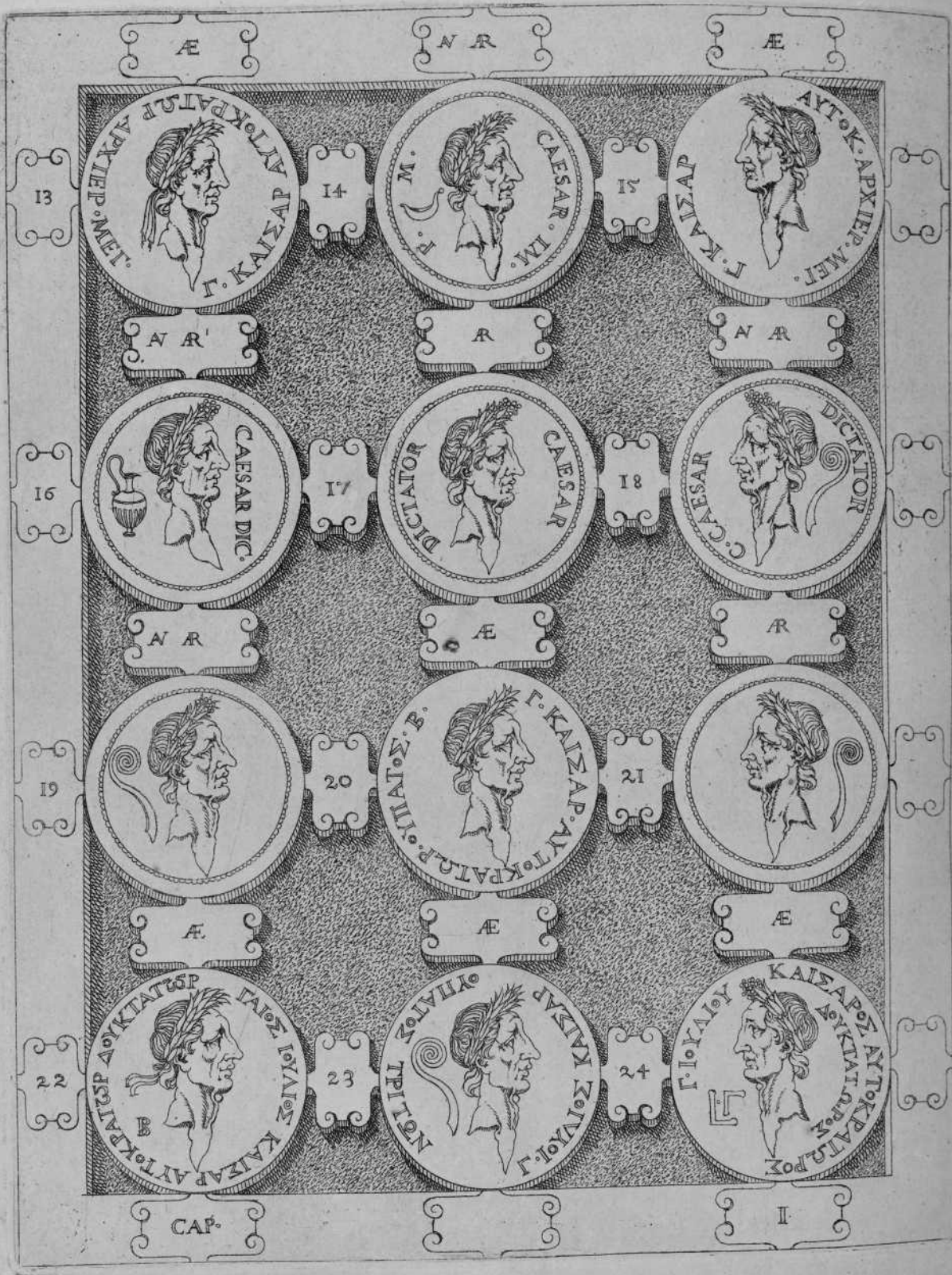
cōtinentur ipso libri initio præfixa tibi indicat, logicam gentis Iuliæ, eamq; Fastorū Cōsularium maximē pertinet. Vale Lector, & faue.

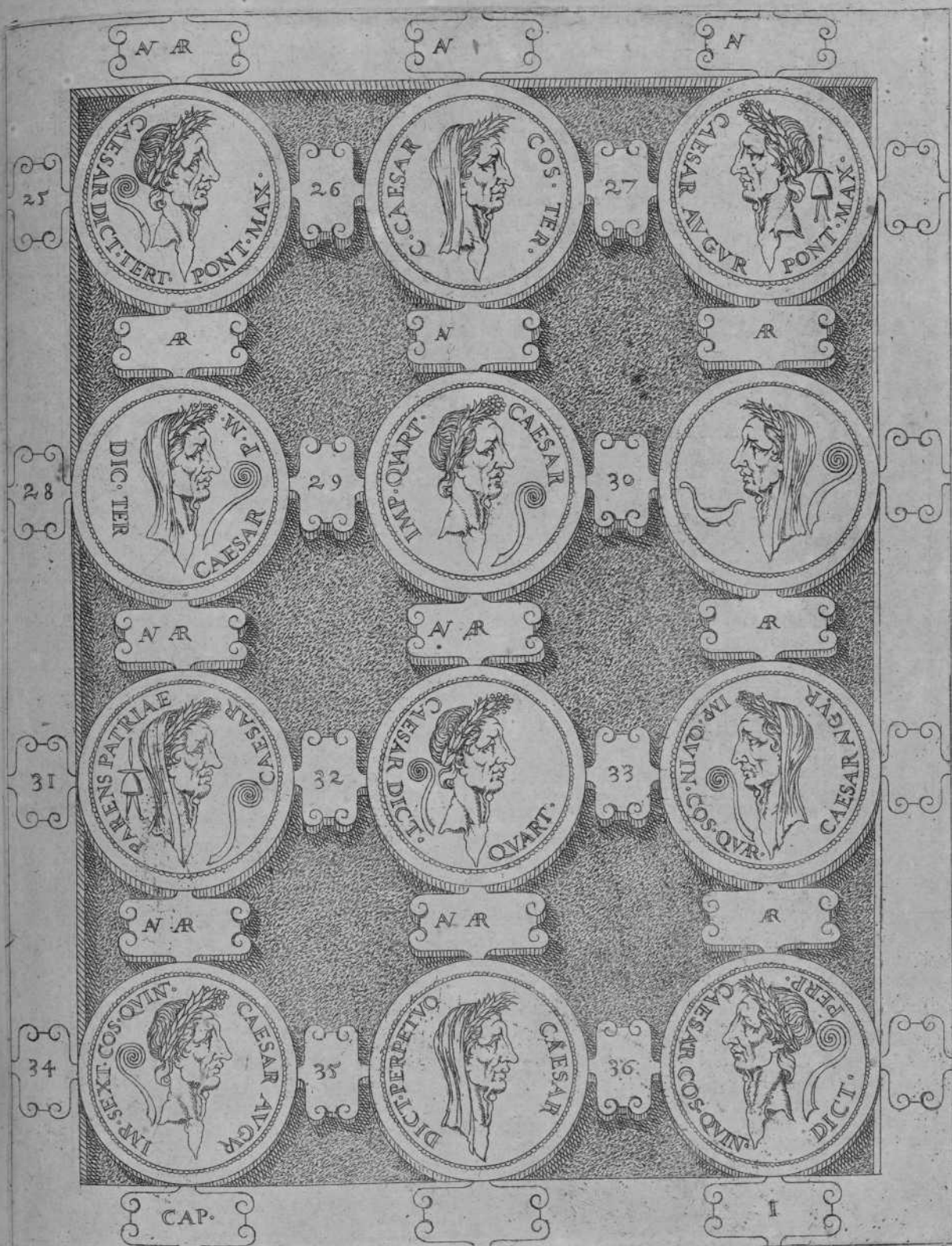
C. IVLII CAESARIS
NUMISMATA.

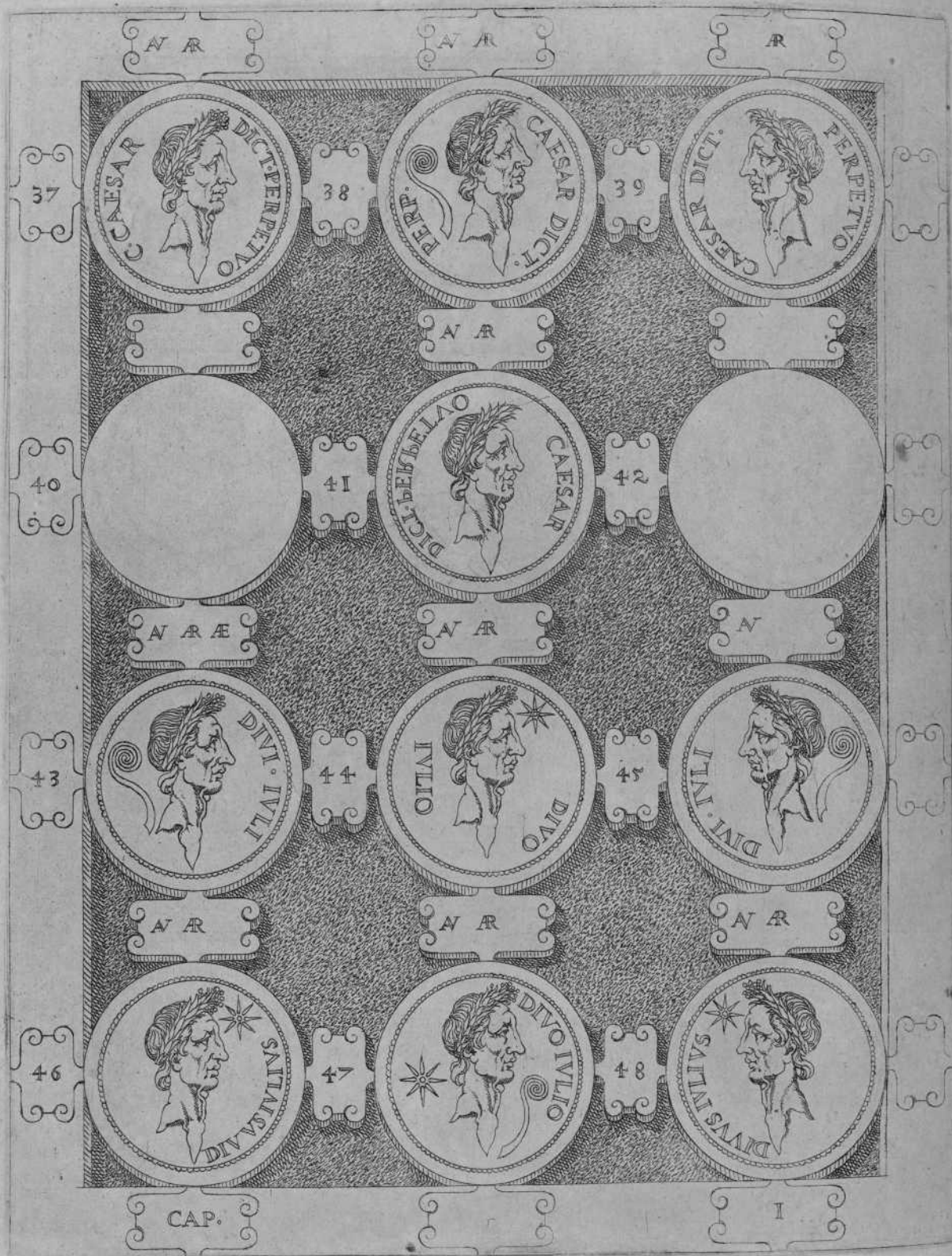
C. Iulius Caesar Imperator.

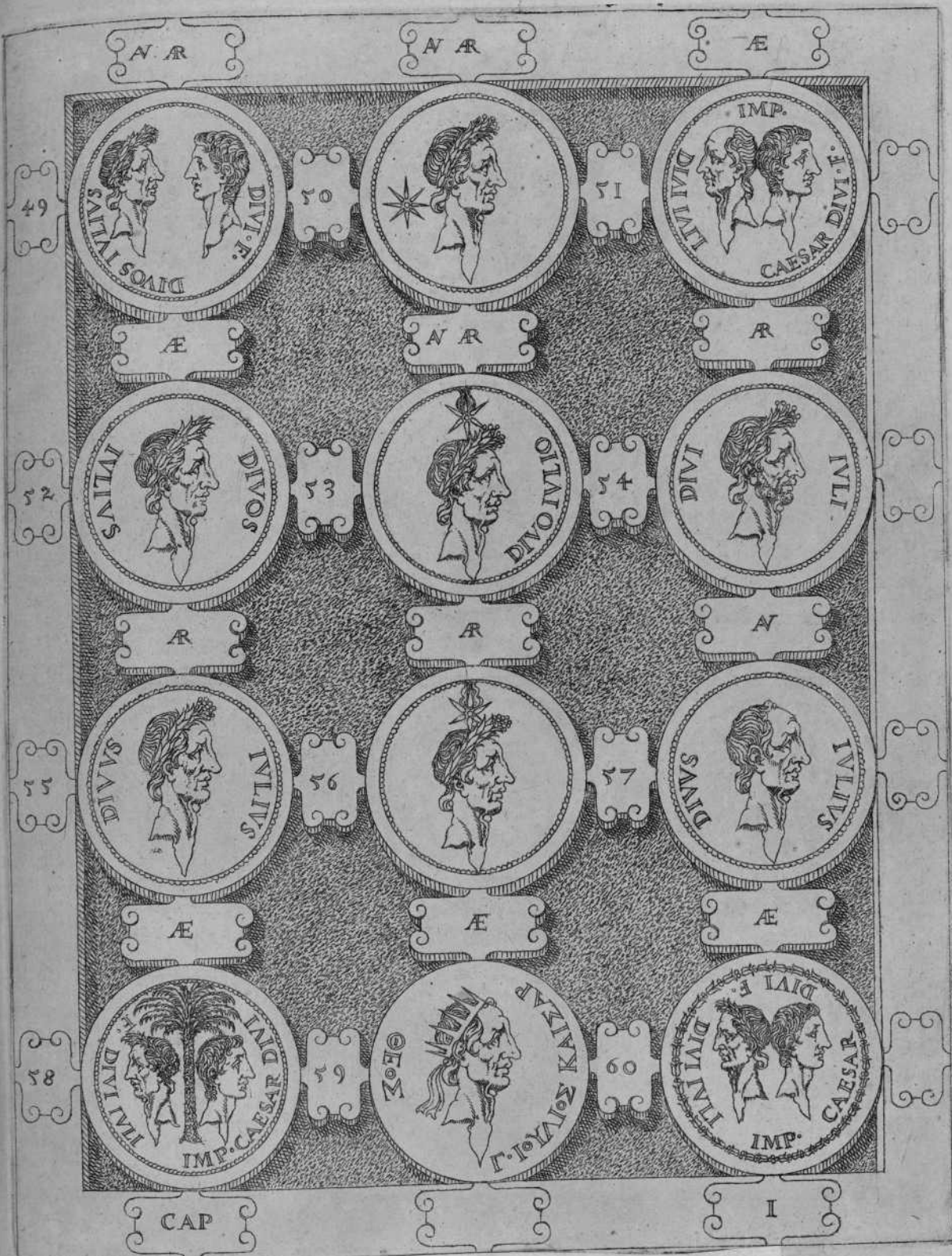
C. Iulius Caesar Imp. Pontifex Maximus, Consul iterum & tertium,
Dictator primum & iterum.

C. Caesar Augur Pont. Max. Imp. quartum, quintum & sextum.
 Cos. tert. quart. & quintum. Dict. tert. quart. & perpetuo.
 PARENS PATRIAE:

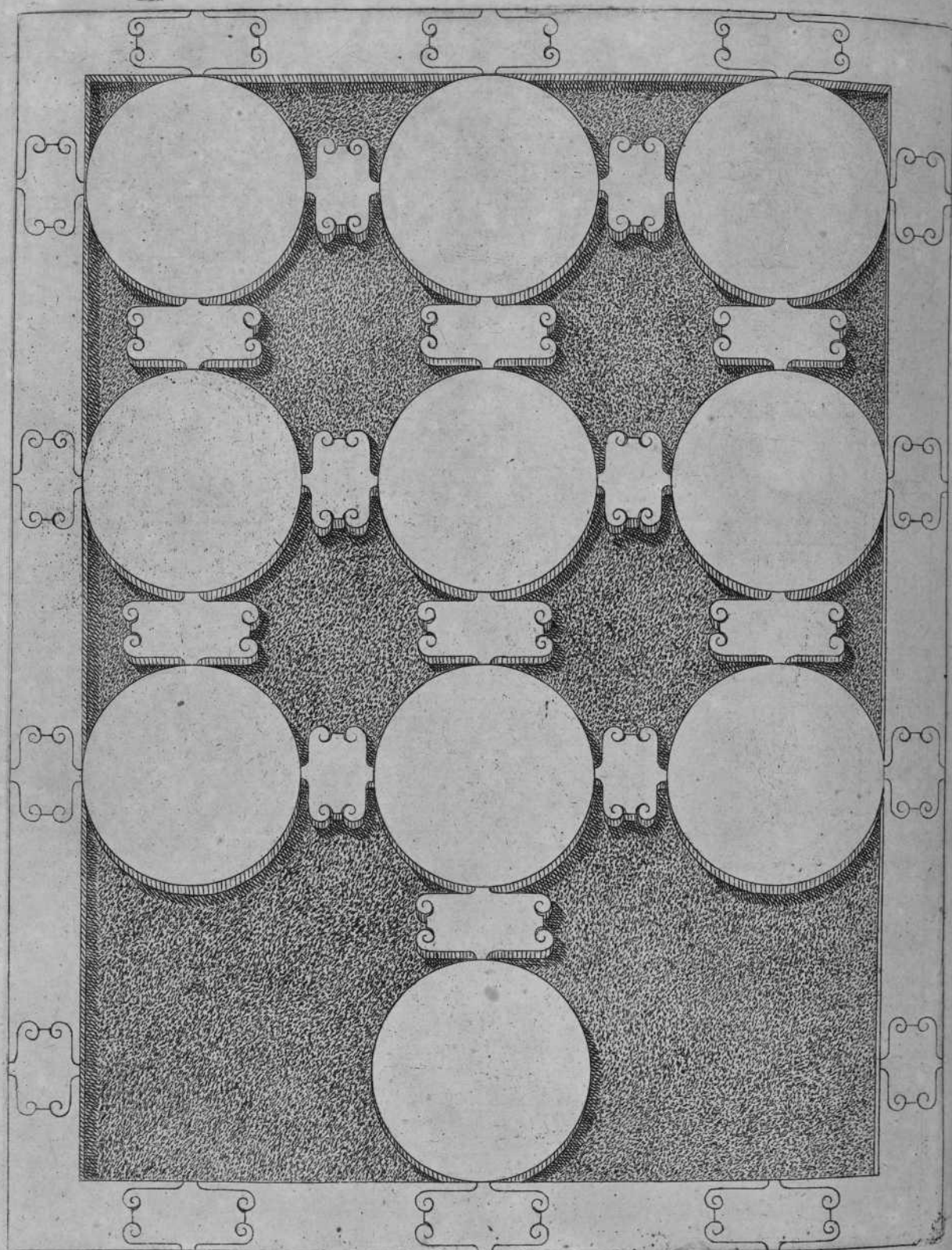

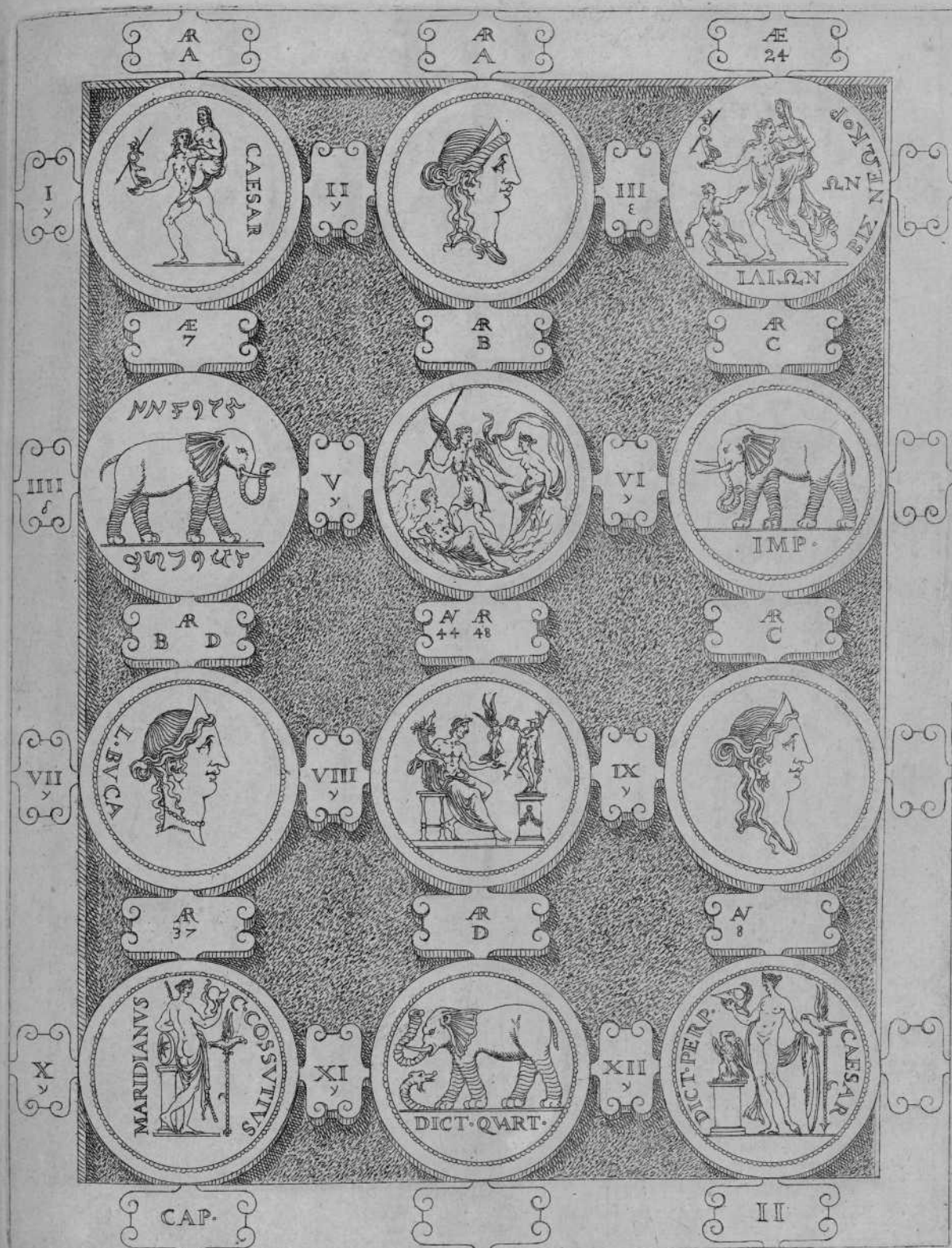
C. Caesar Dictator perpetuo. Post mortem in Deos relatus.
DIVVS IVLIUS.

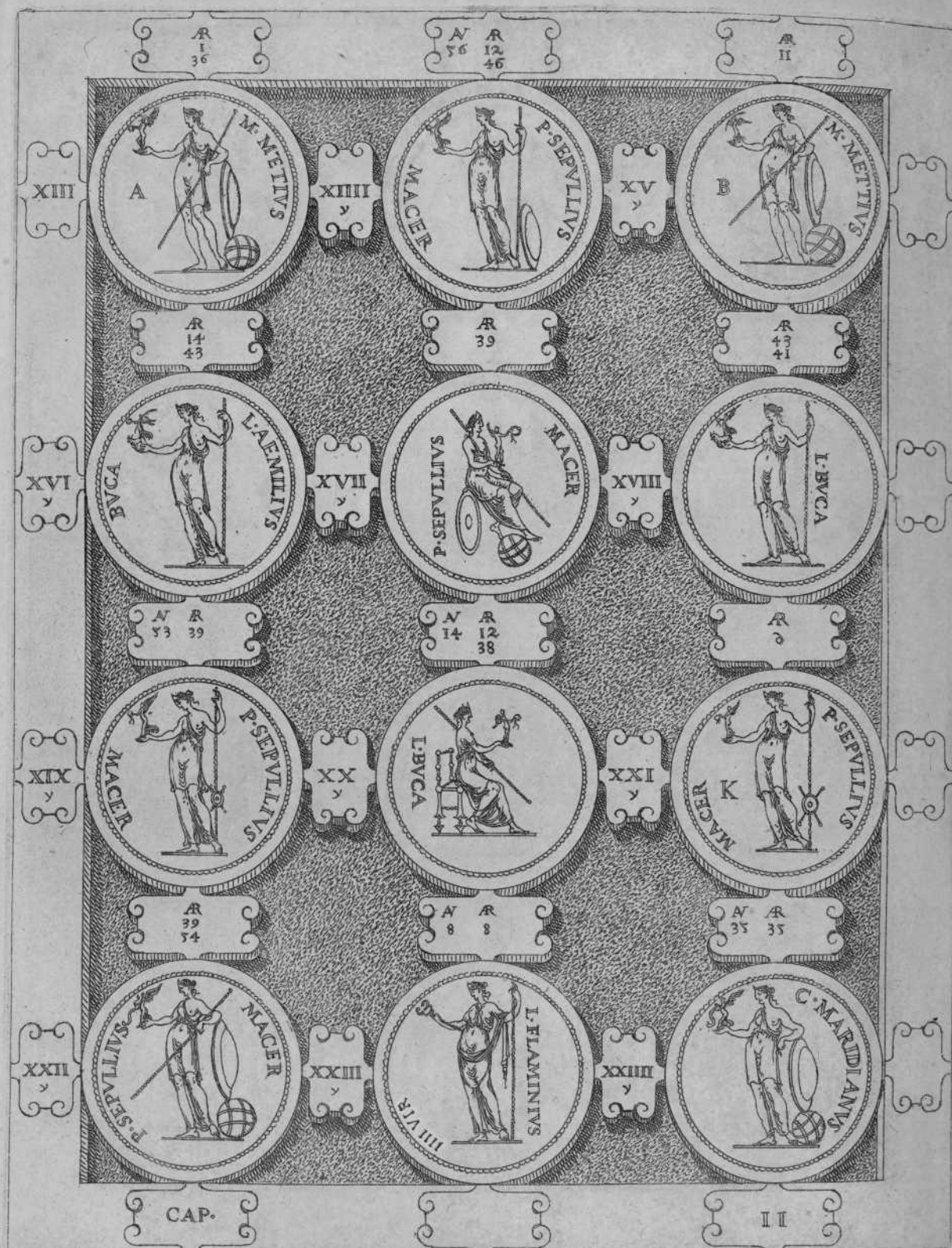
Diuis Iulius. Et Imp. Cæsar Diui F.

A ;

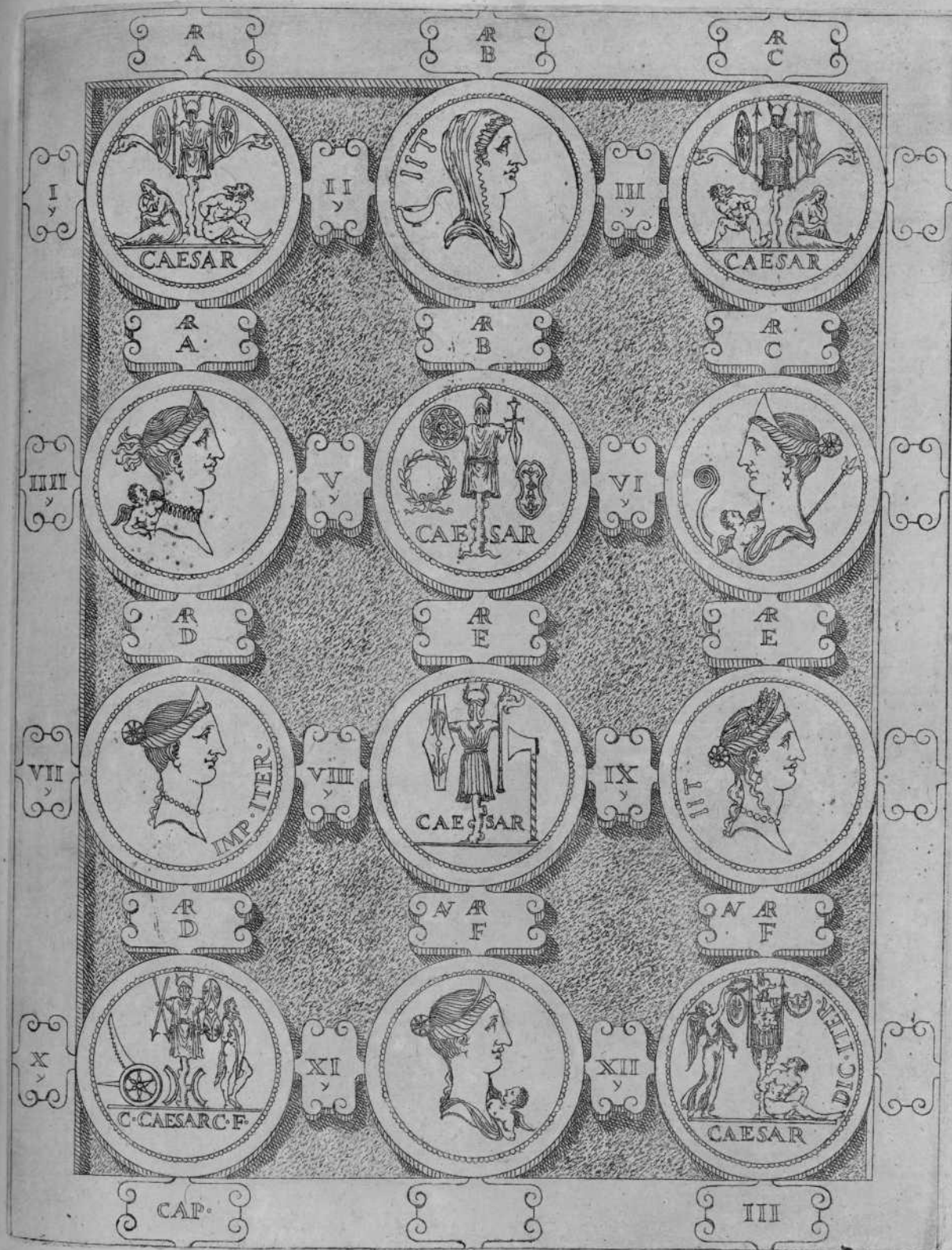

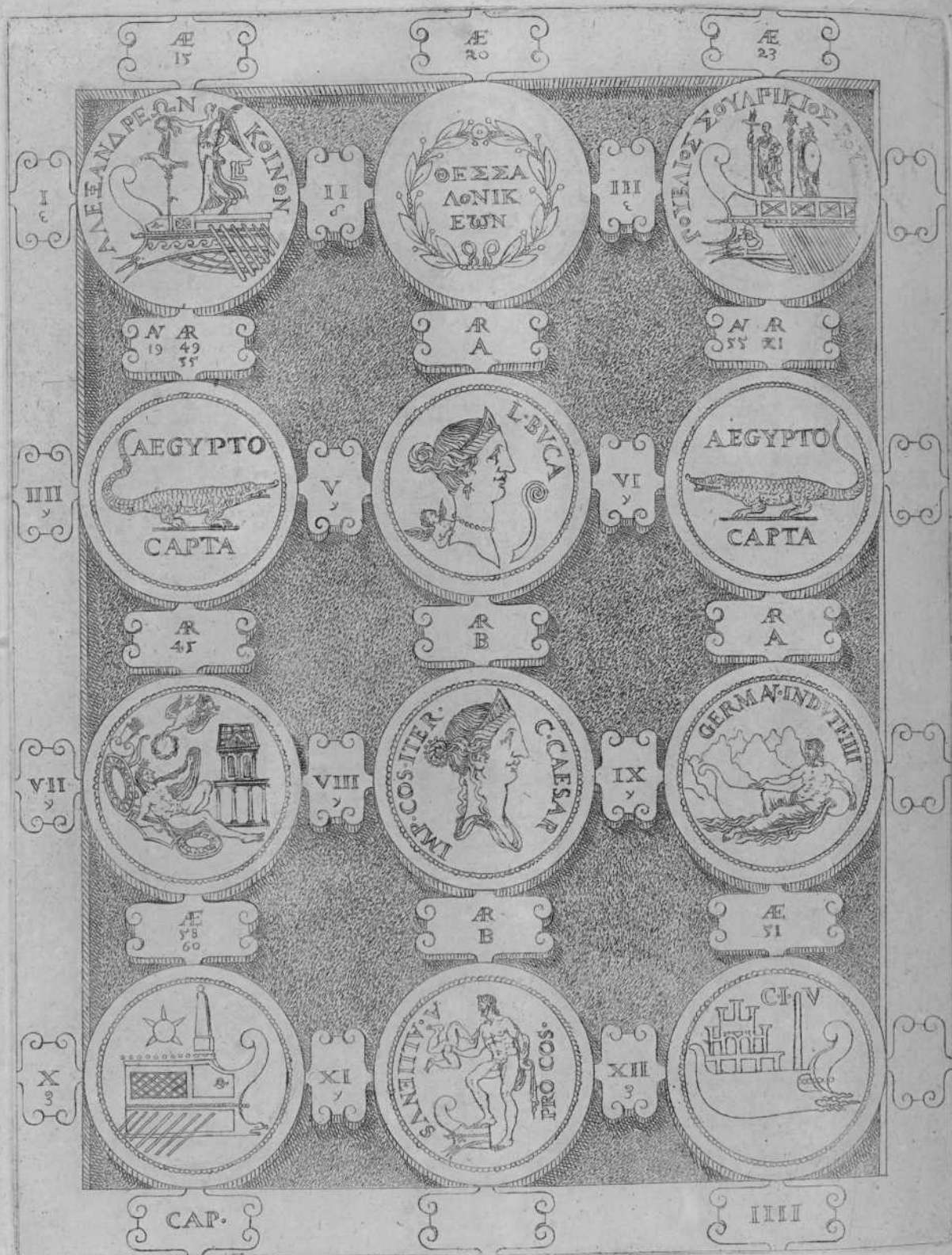
Origo prosapiæ Iulij Caesaris à Venere per AENEAM.
 Ratio nominis CAESARVM, ab Elephanto occiso,
 qui Punica lingua CAESAR dicitur.

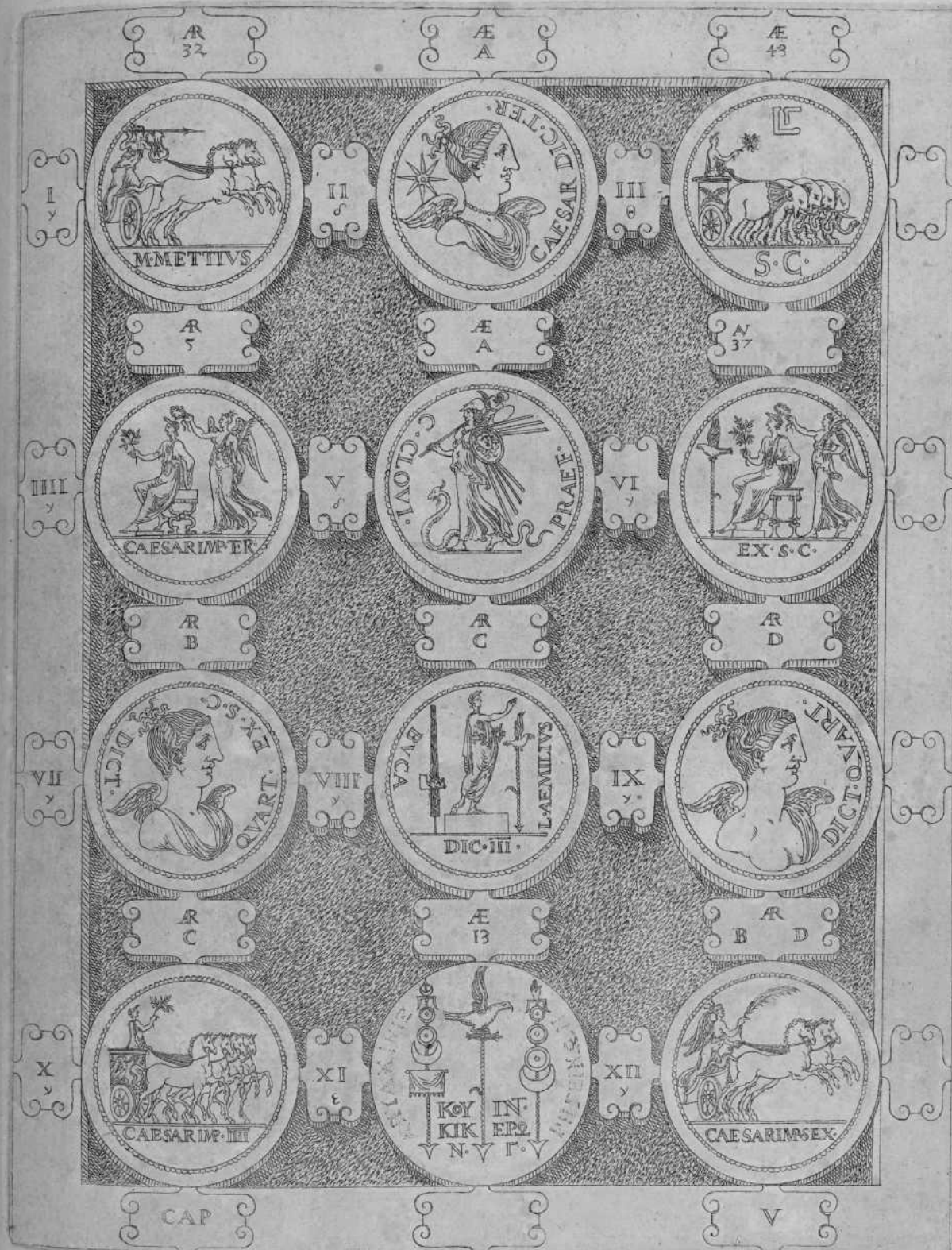

Statuae & simulachra Veneris Genetricis,
Victricis, & Felicis.

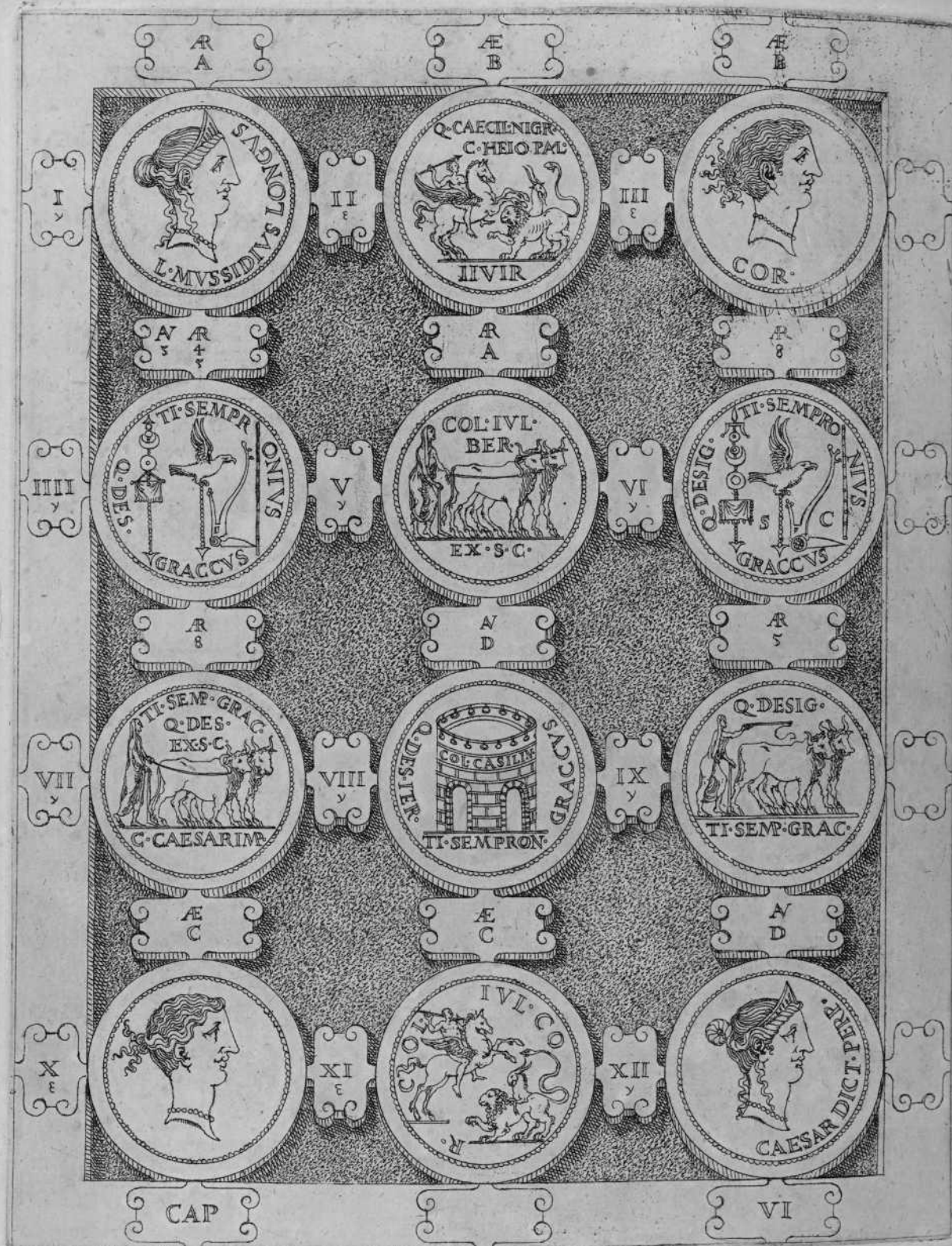

C. Iulij Caesaris Victoris ac Trophæa de Gallis, de Germanis,
alijsque gentibus.

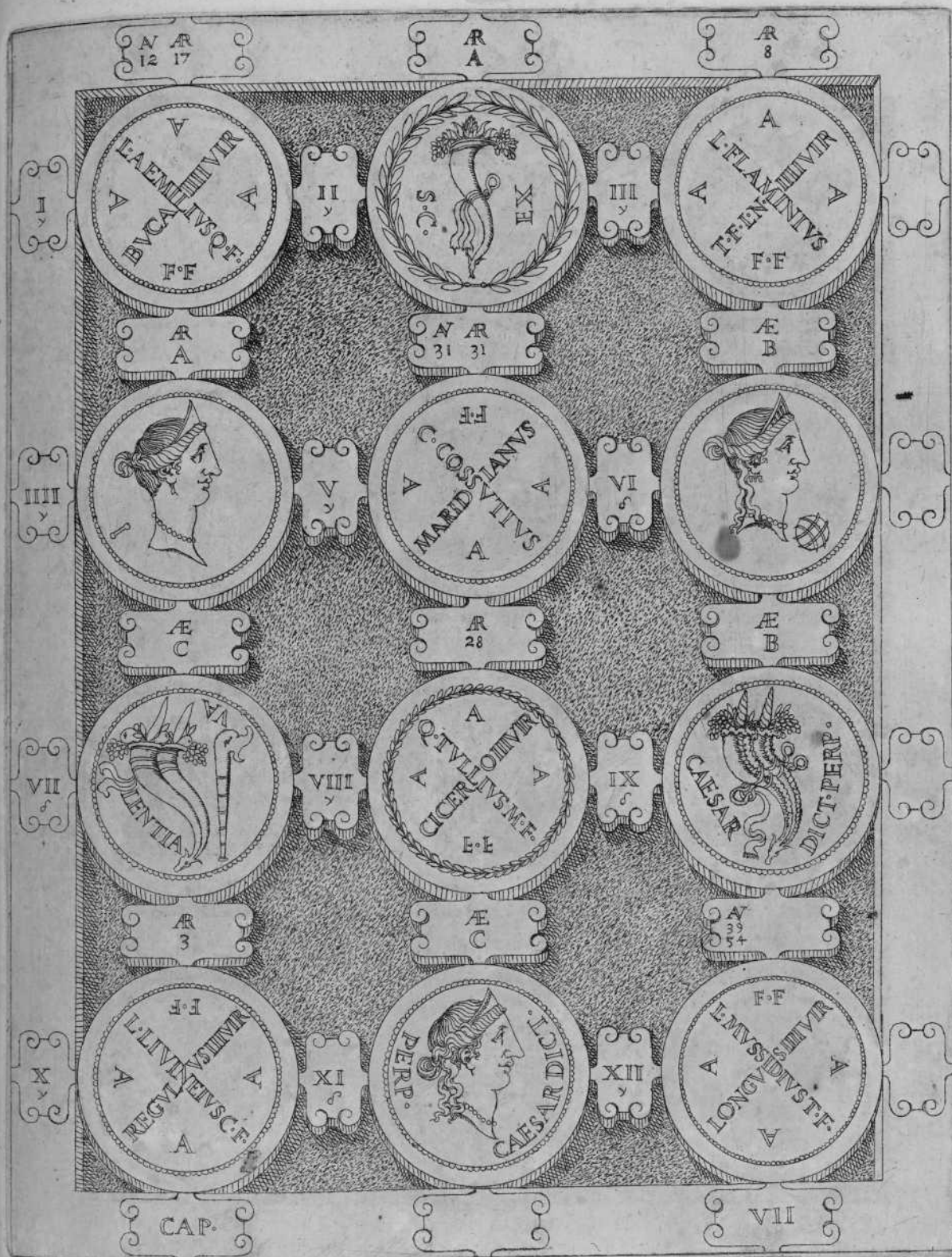

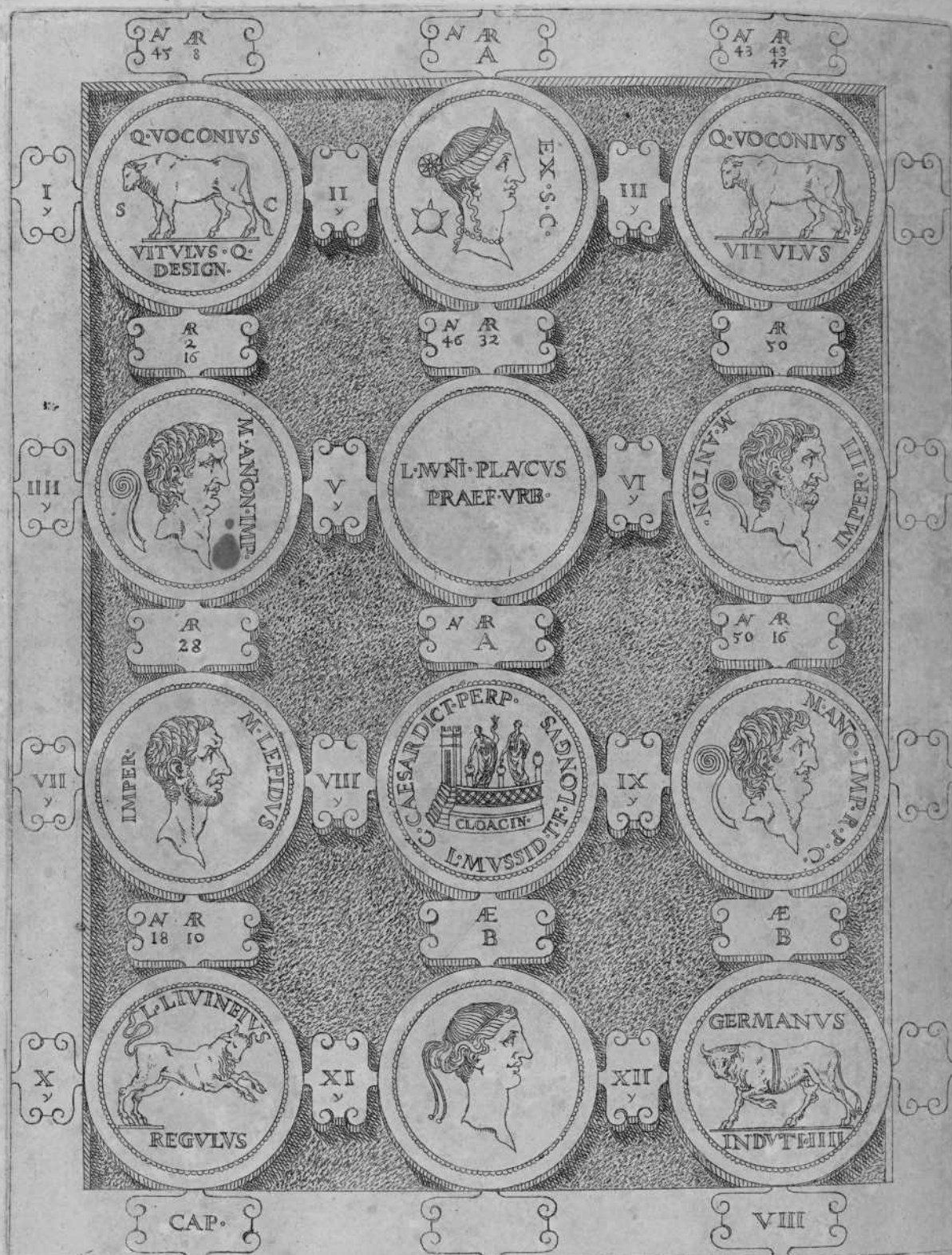
C. Iulij Caesaris Victoria, Triumph, & Ouatia.

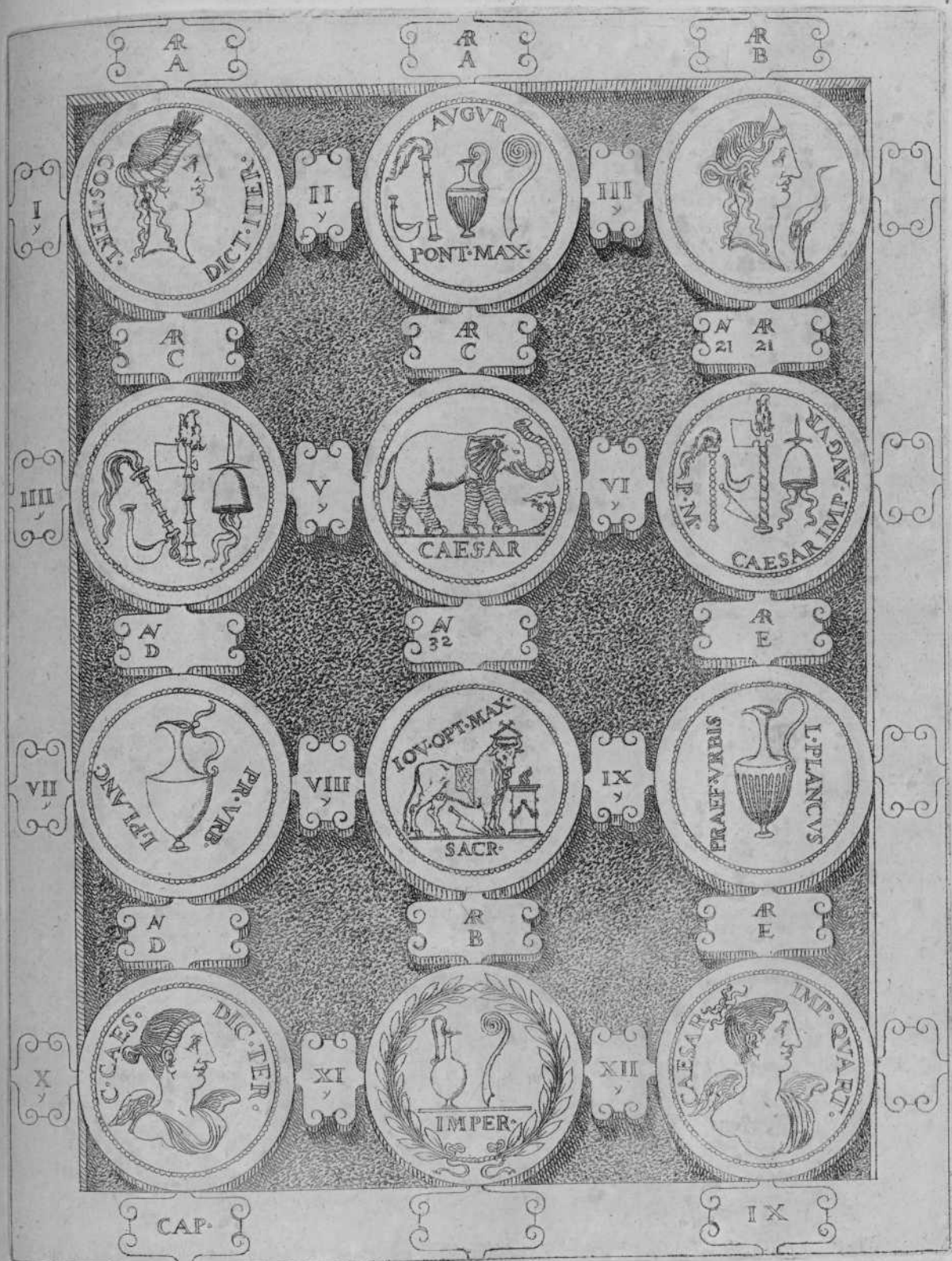
Colonia sub Iulio Cesare deducta.
Agri Veteranis assignati.

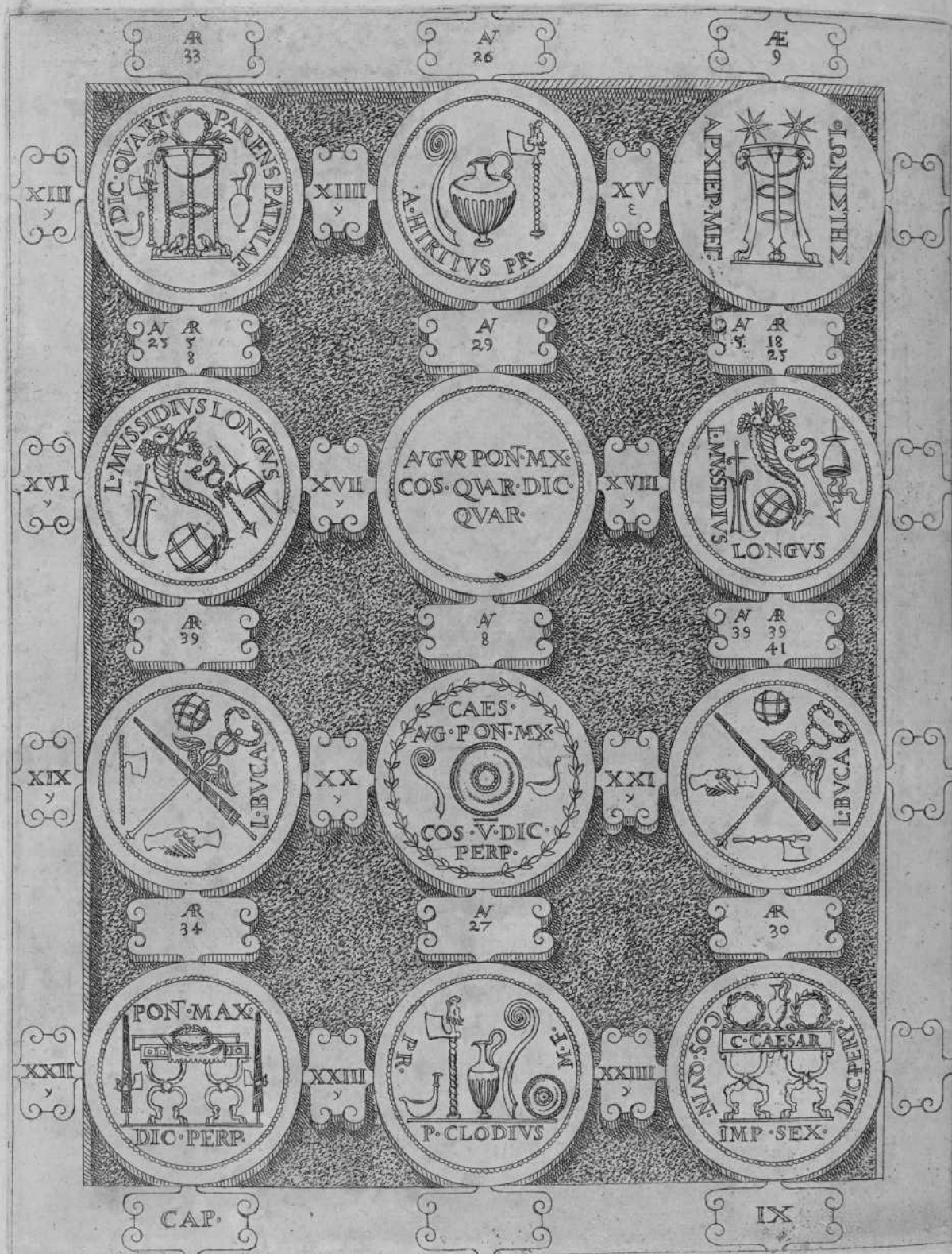
Triumviri & Quatuorviri Monetales sub Iulio Cesare,
Auro, Argento, AEre, flando, feriundo.

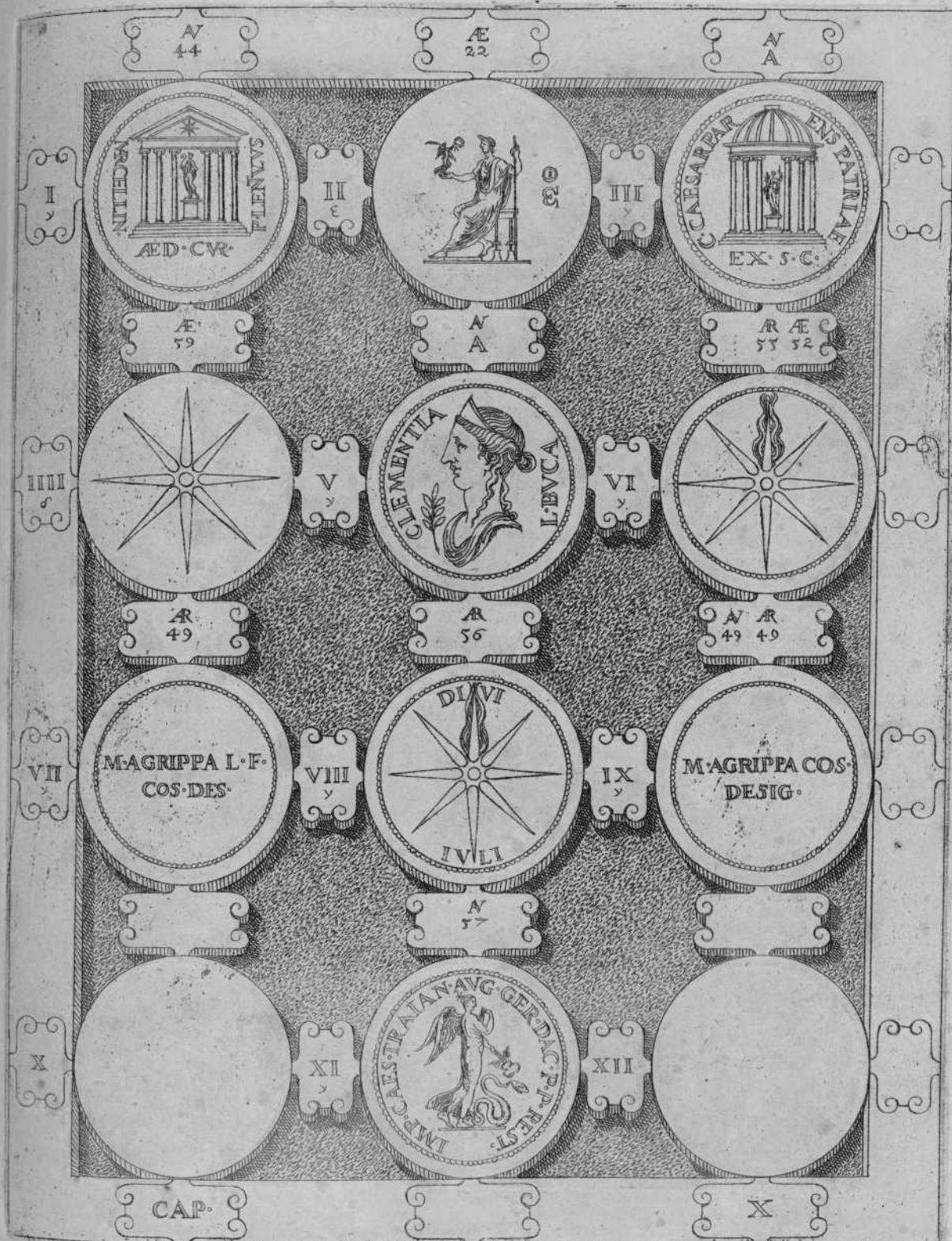
M. Antonij, Lepidi, aliorumque, sub Iulio Caesare
Magistratus, Dignitates, & Officia.

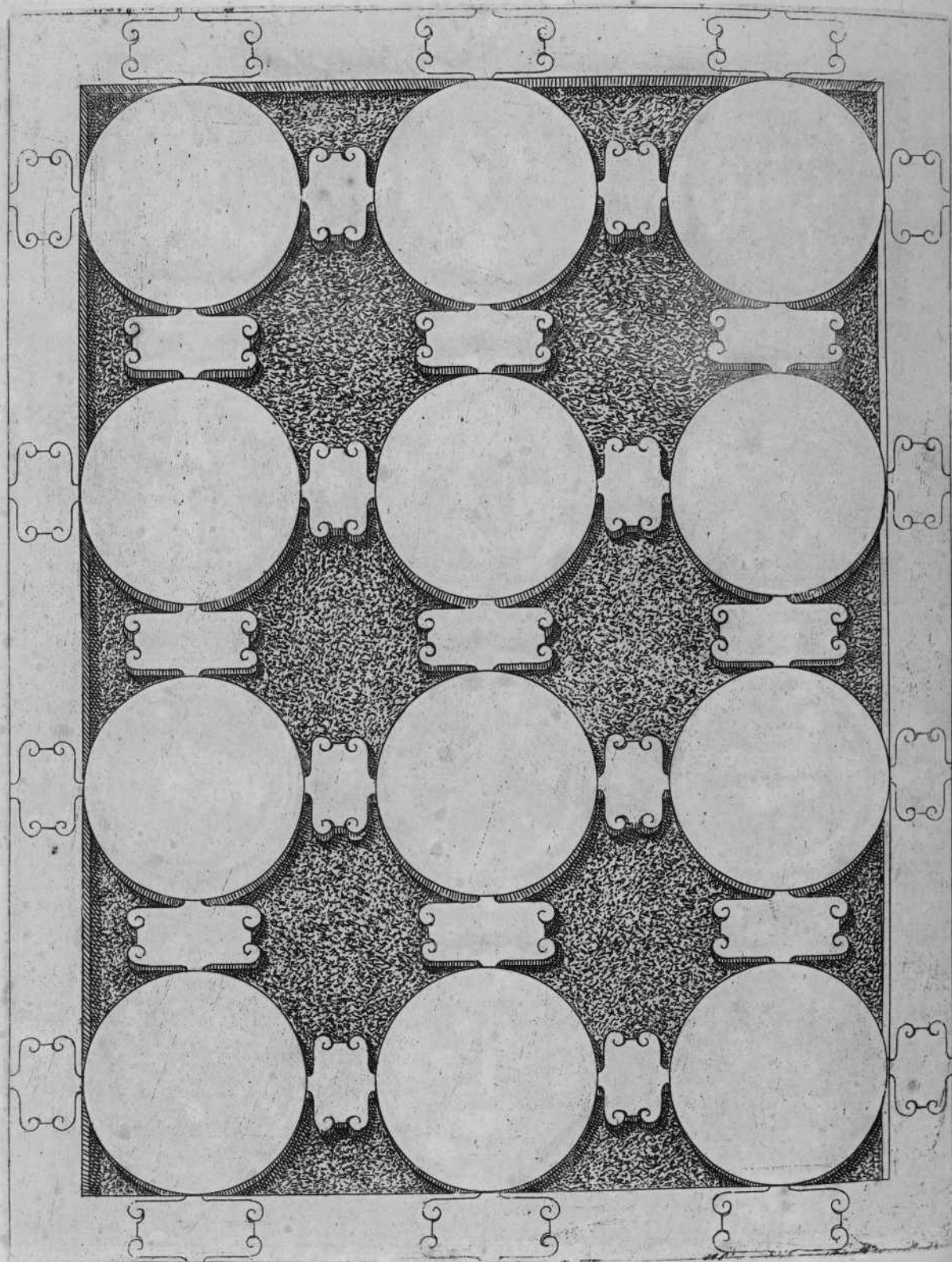
Varia Religionis Sacerdotiorumque insignia,
atque instrumenta sacra.

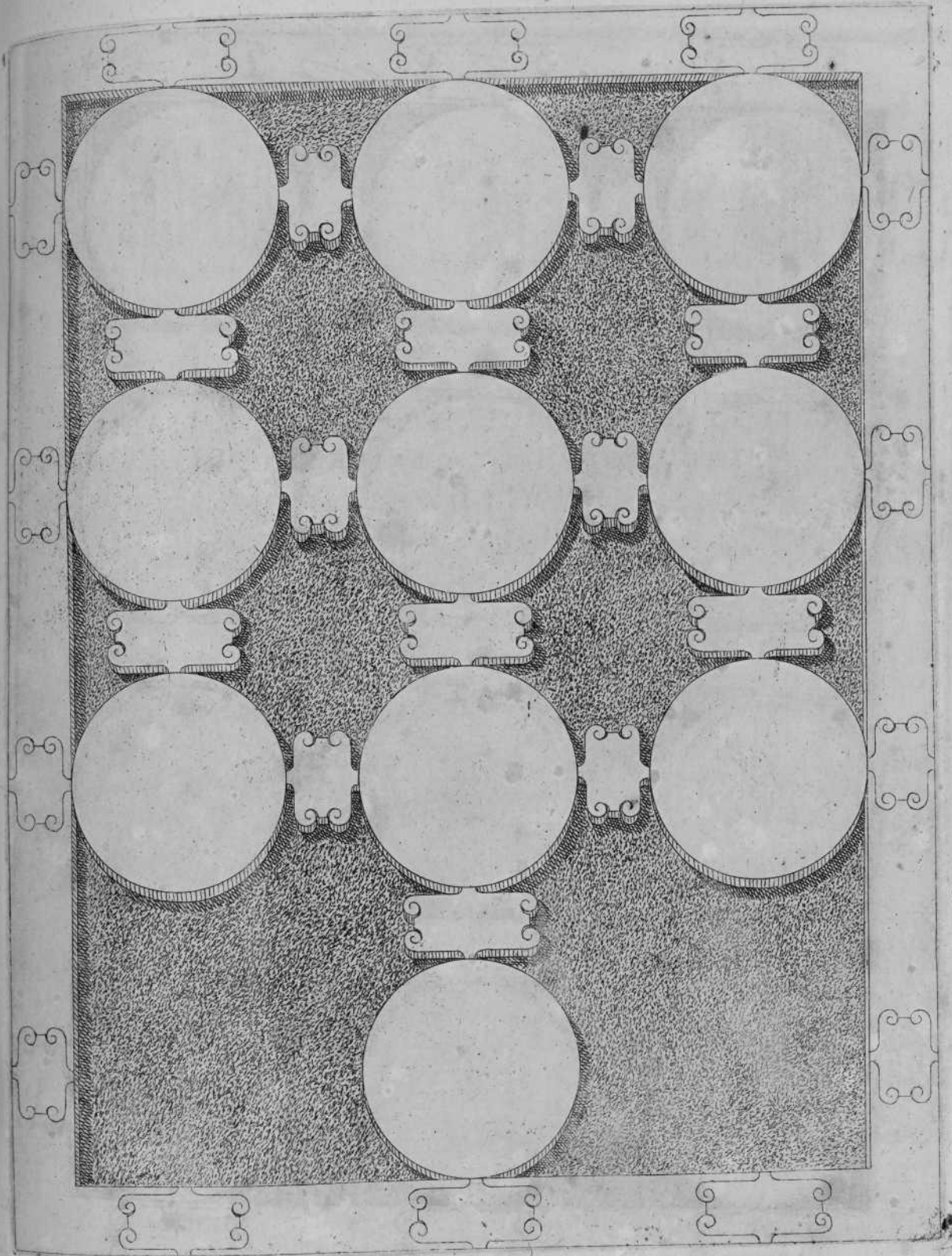

Tripodes, Sellæ, aliæque tam sacrorum quàm civilium Magistratum, Dignitatumque insignia.

C. Iulij Caesaris Diuinitas, Templa, Ara,
& Statuæ sacræ.

BRVTI ET CASSII ALIORVM Q. C. IVLII CAESARIS
PERCVSSORVM ET CONIVRATORVM
NVMISMATA.

C. Iulio Cæsare à Bruto & Cassio cum coniuratis interfecto
LIBERTAS REIPVBLICAE RESTITVTA.

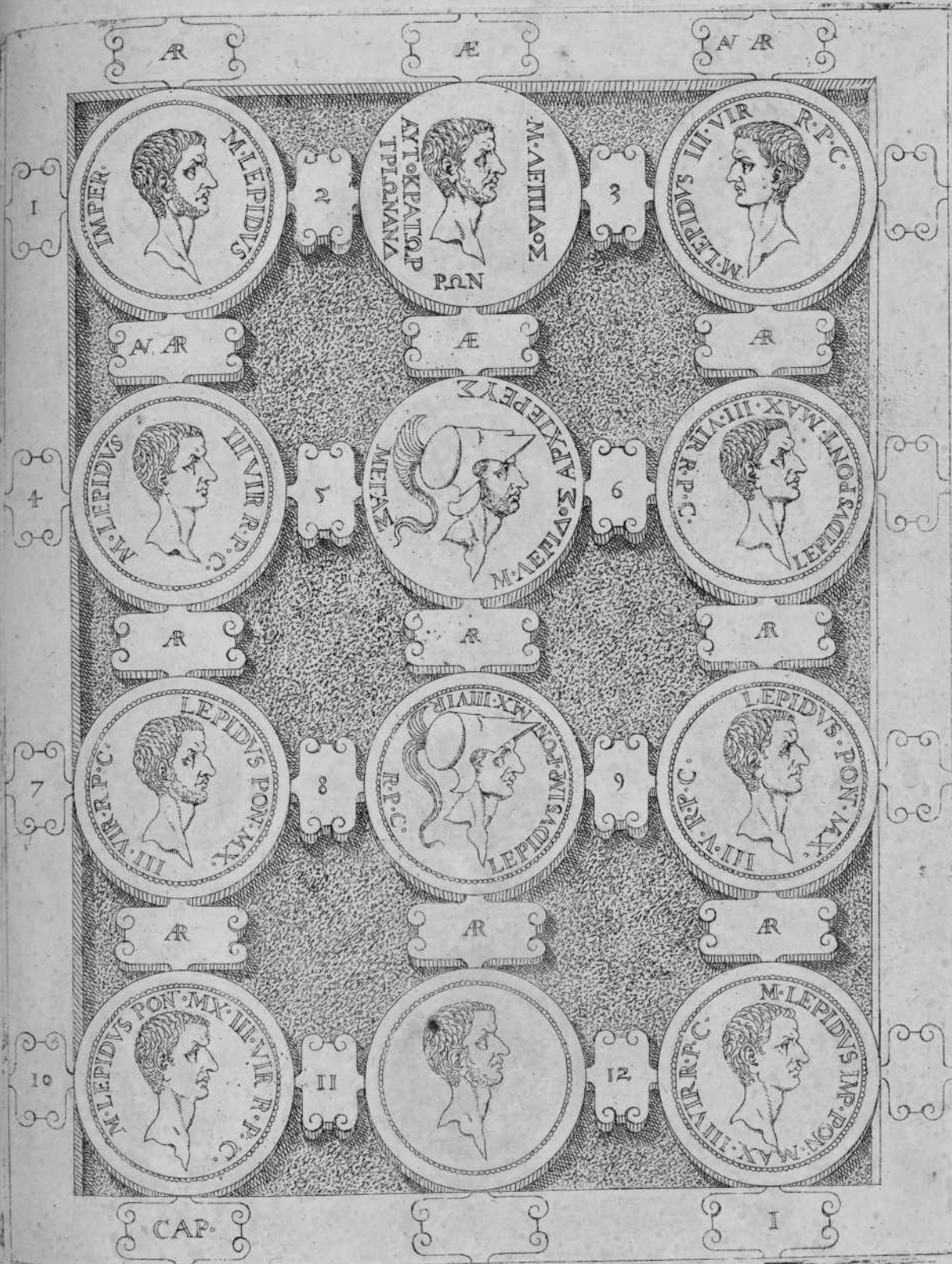
Bellum ciuile Mutinense inter D. Albinum Brutum
& M. Antonium.

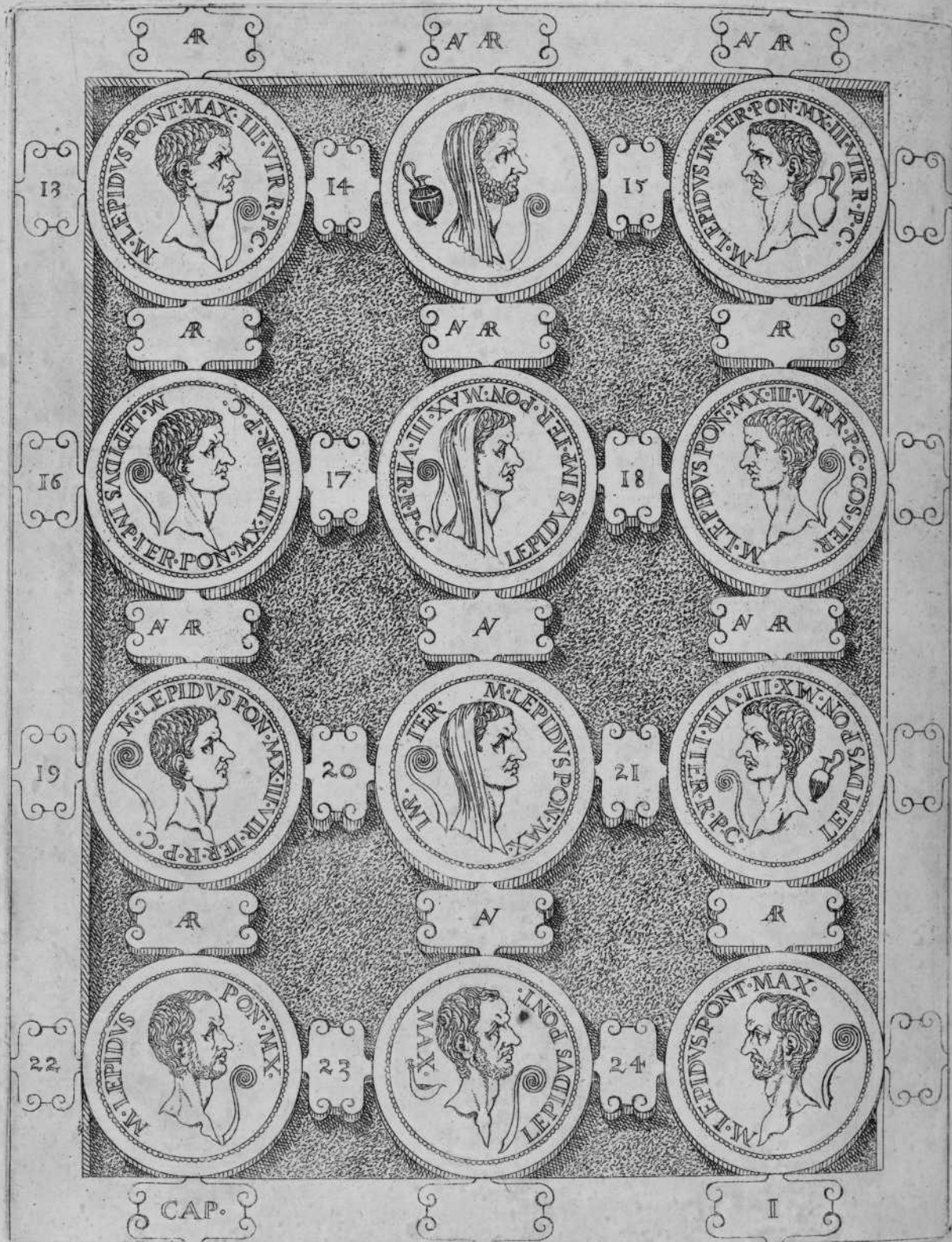
Bellum ciuile Philippense contra Brutum & Cassium
ceterosque Caesaris percussores & coniuratos.

XXIII

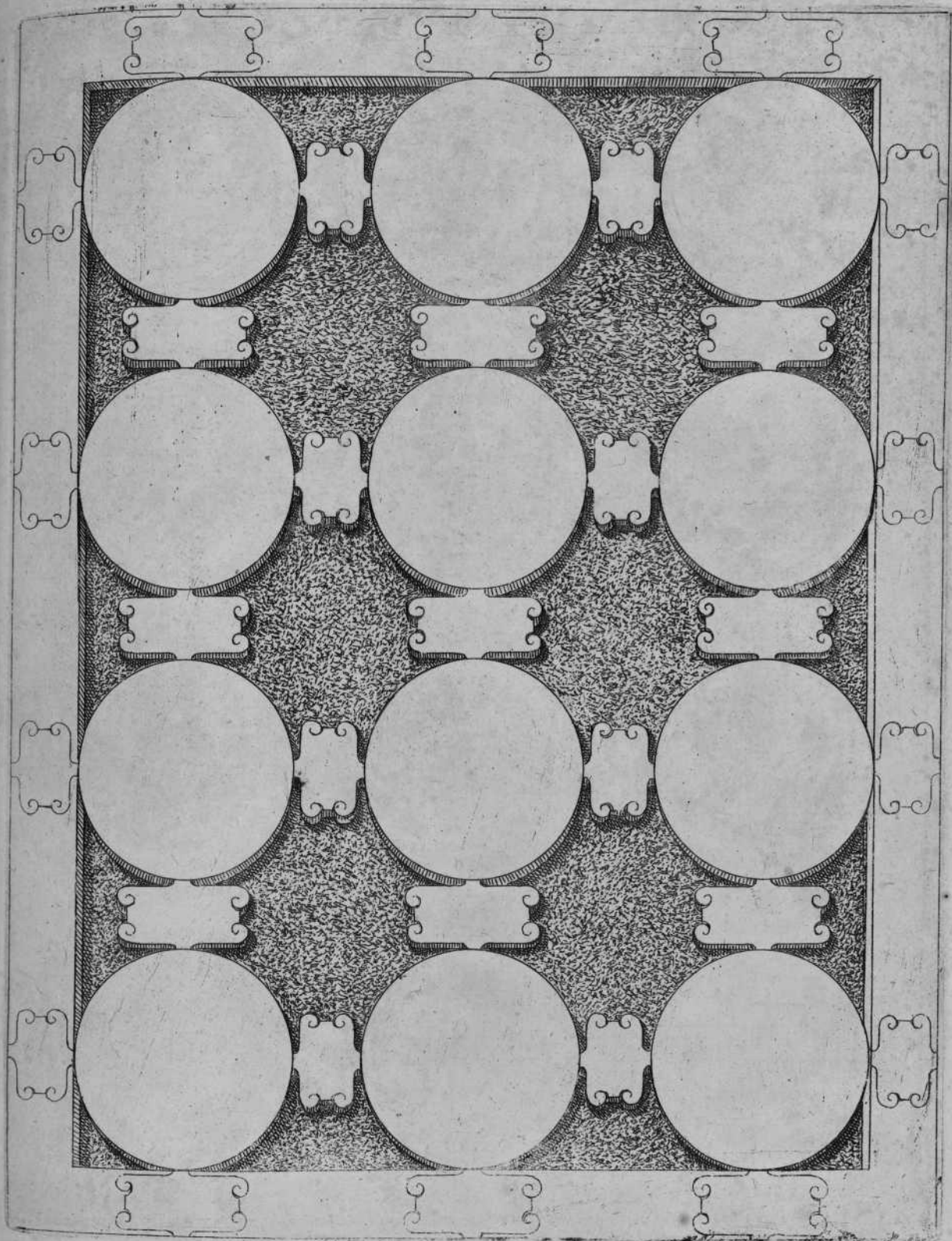
M. AEMILII LEPIDI
NUMISMATA.

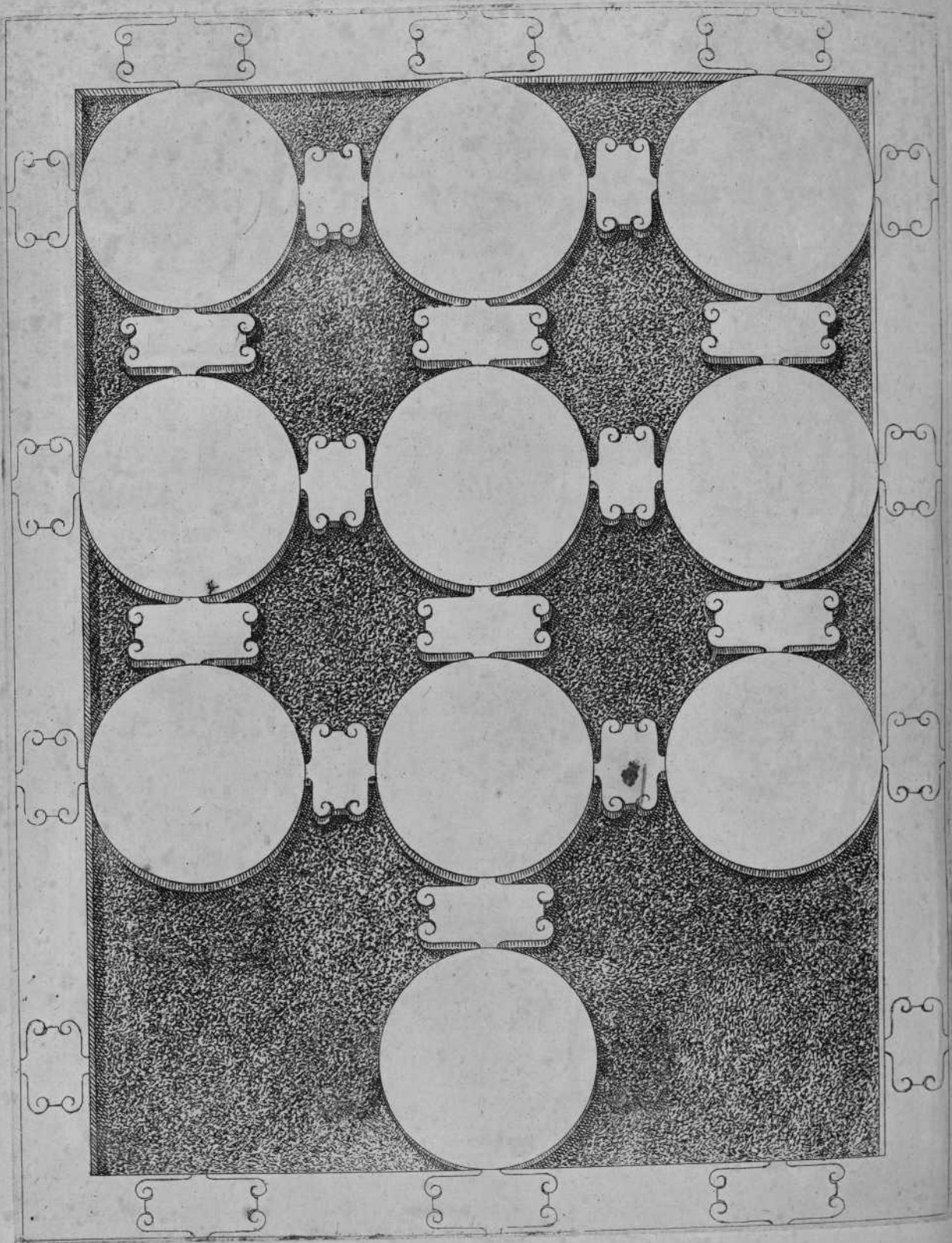

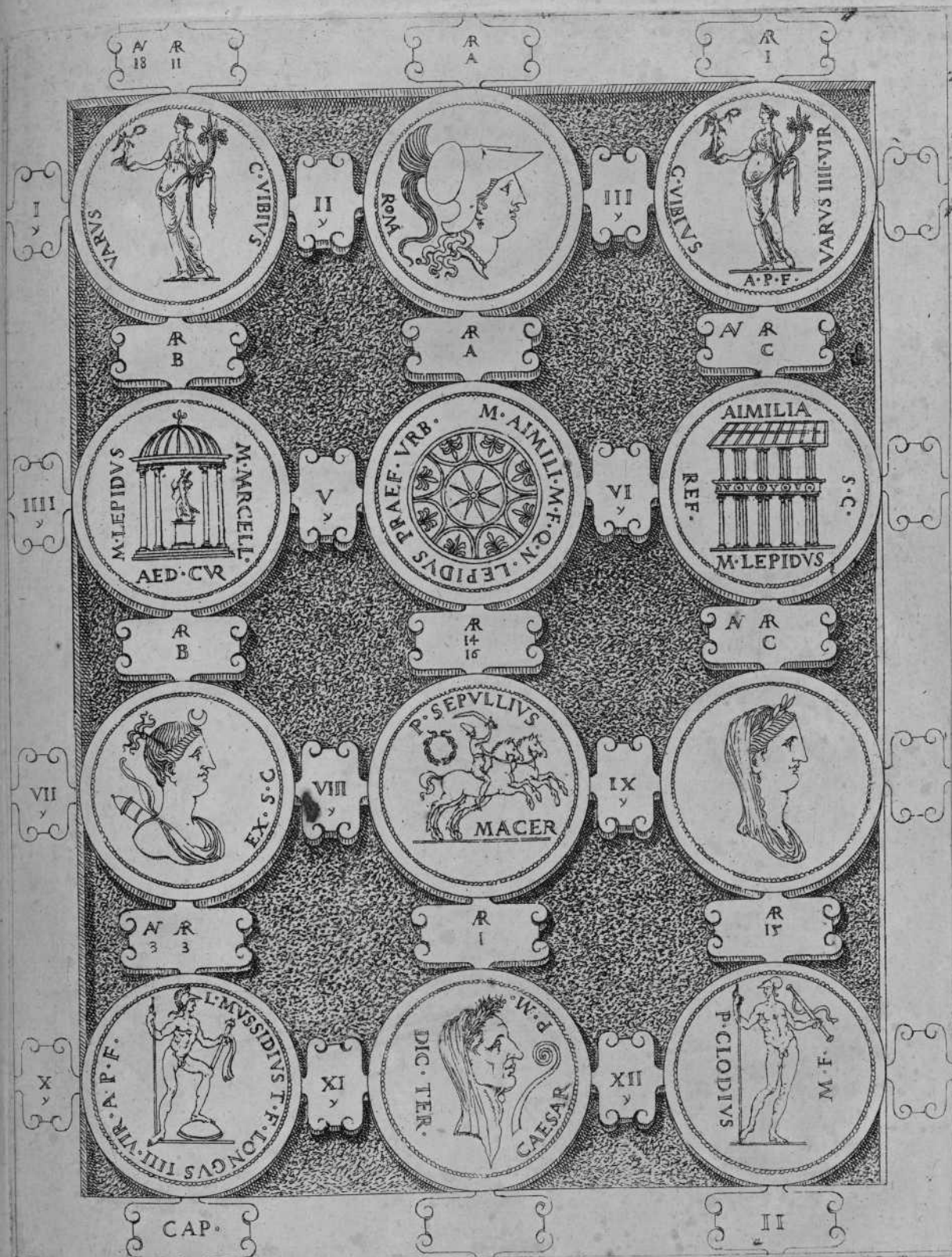
M. Lepidus Imperator Pontifex Maximus
Triumvir Reipublicæ constituendæ.

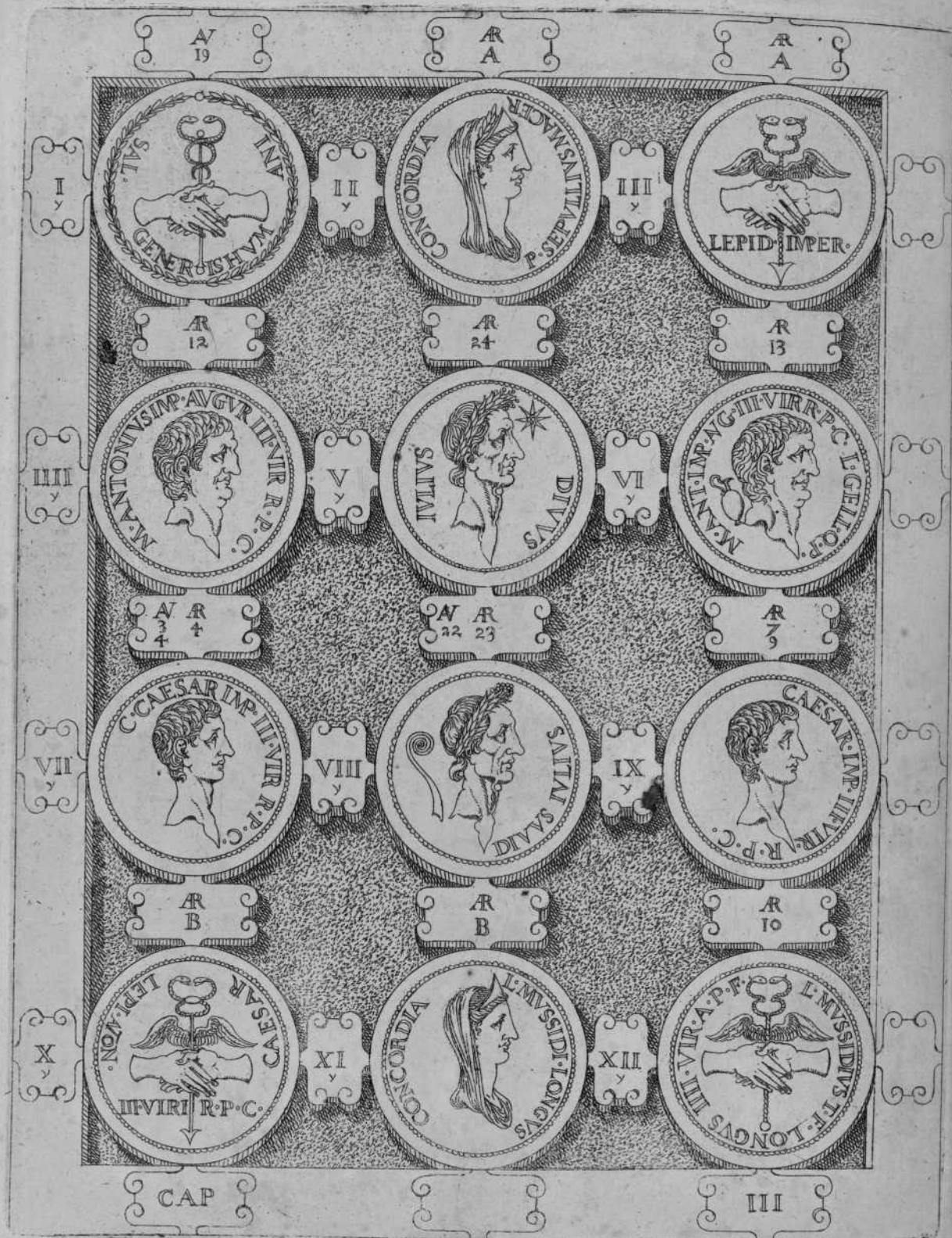
M. Lepidus Imp. iterum Pontifex Maximus
Triumvir R. P. C. primûm & iterum.

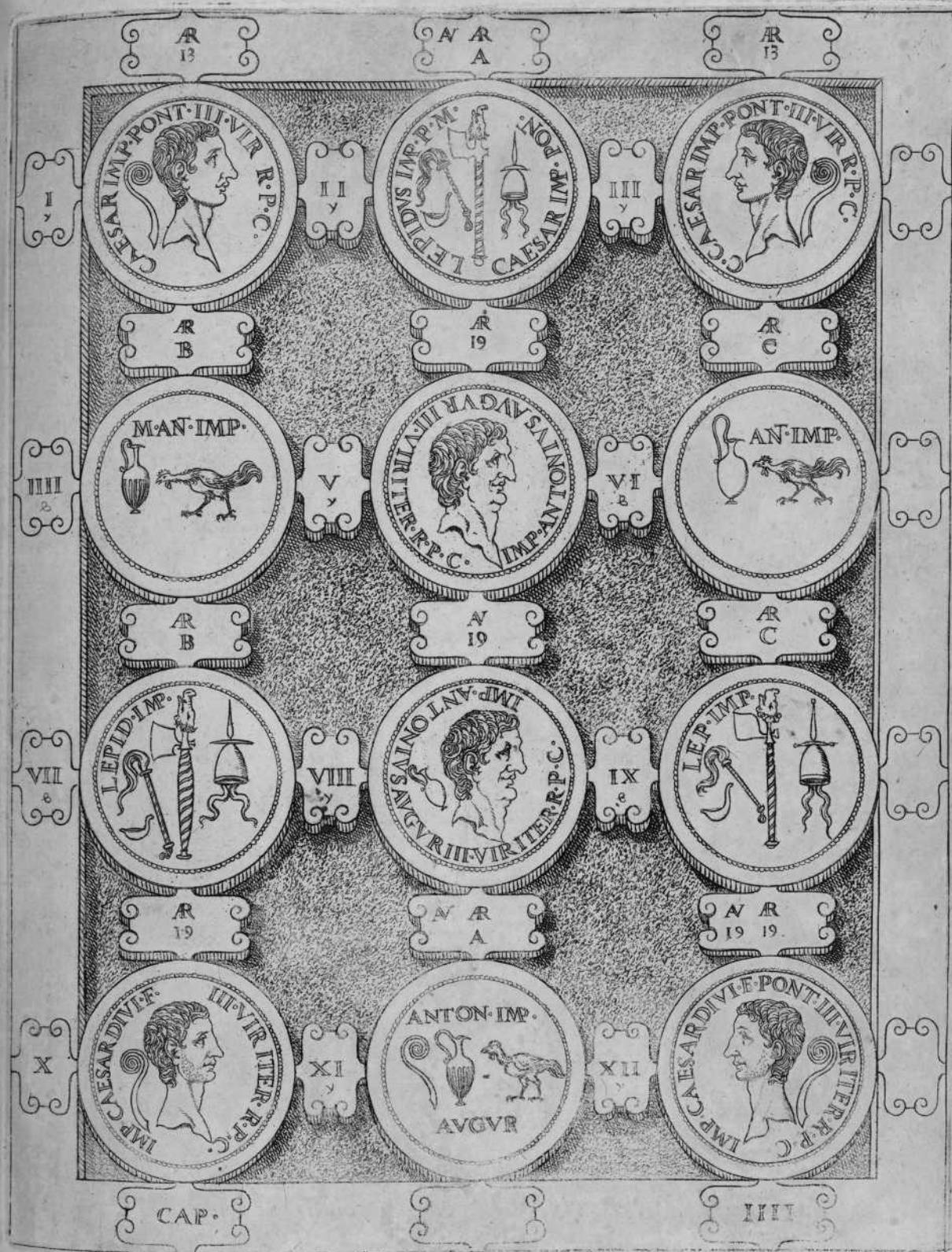

M. Lepidi AEdilitas, operaque publica in ipsius AEdilitate refecta.
Eiusdem sub Iulio Cesare Praefectura vrbis.

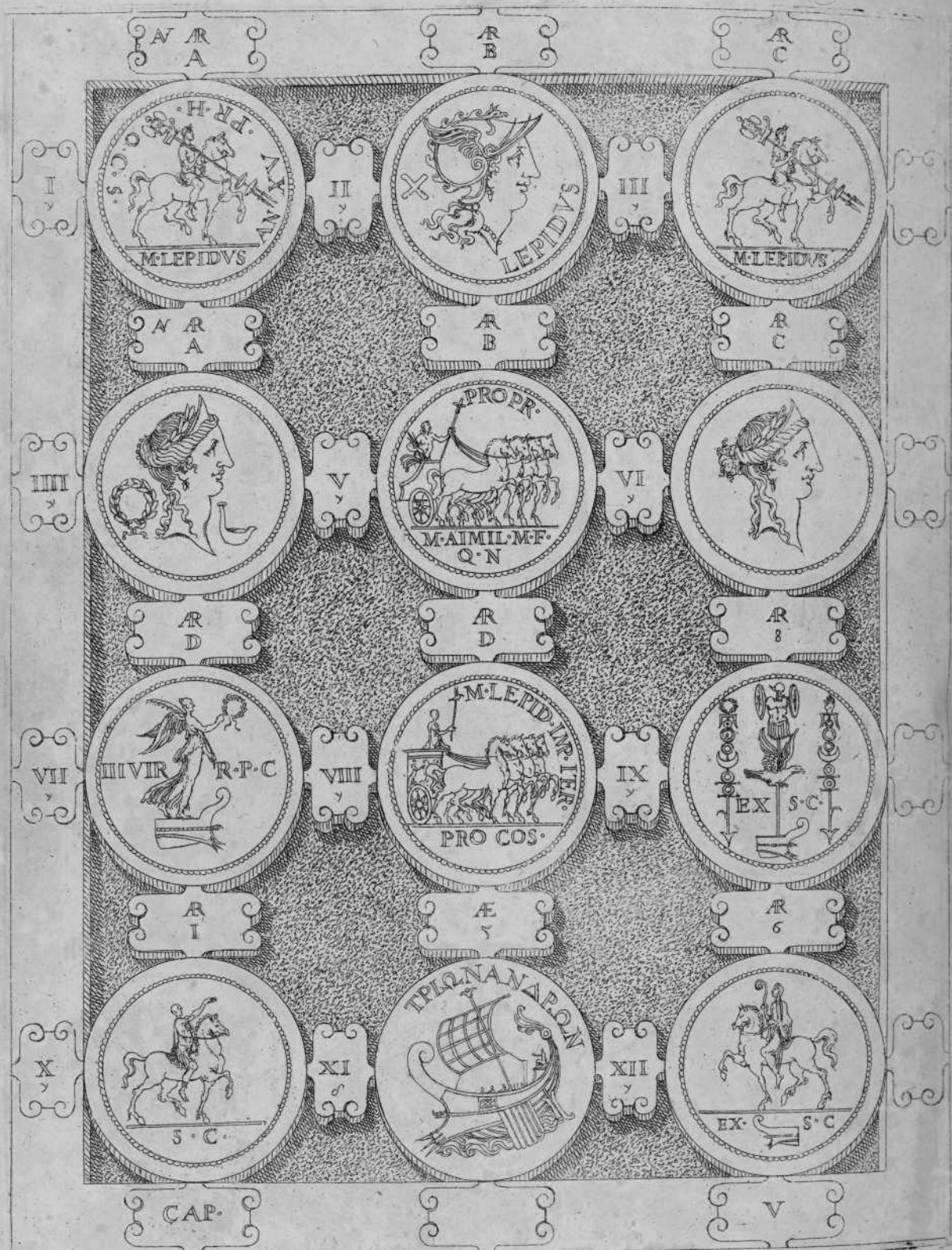

M. Lepidi cum M. Antonio & C. Caesare in Repub. constituenda,
vliciscendaque Iulij Caesaris morte concordia.

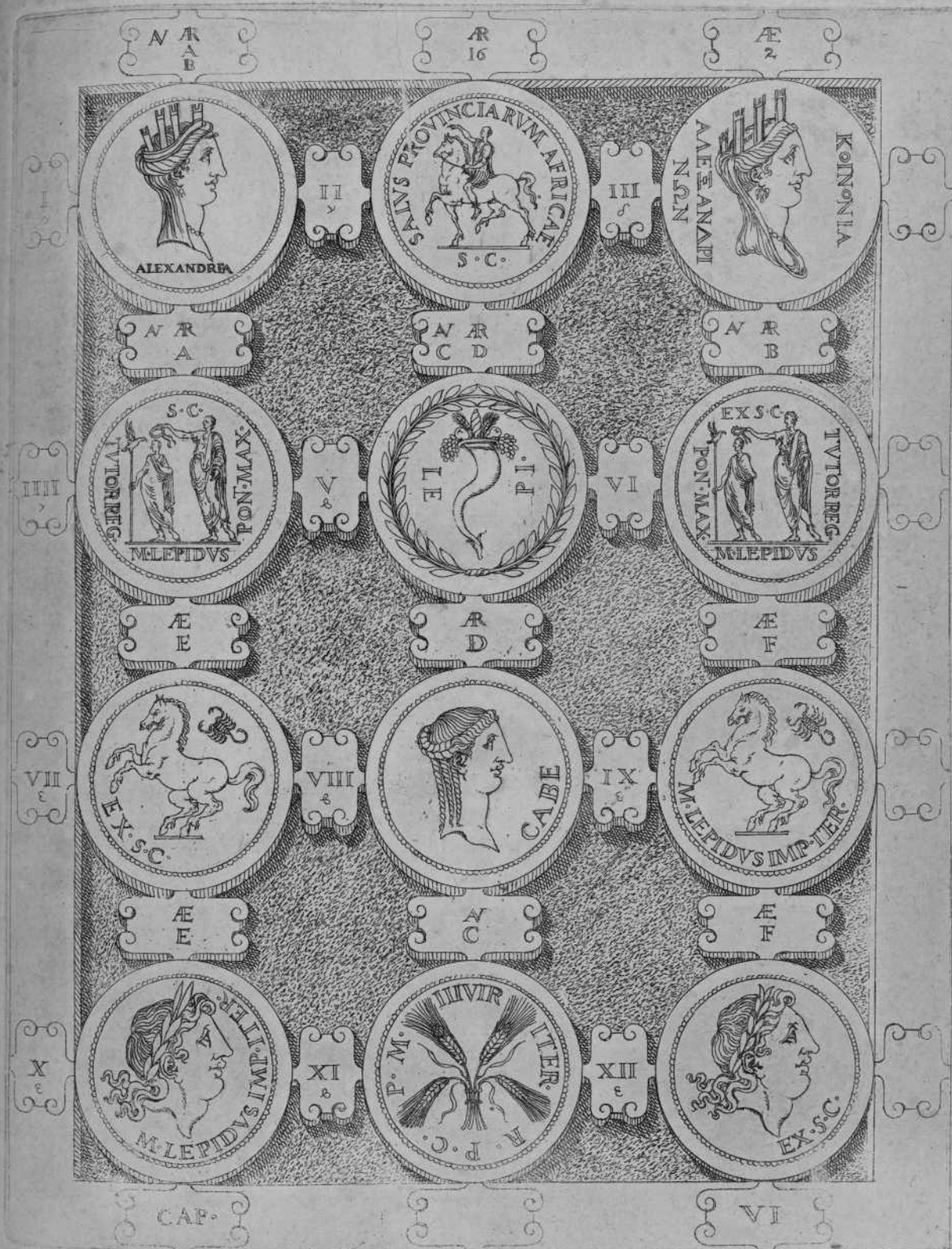

Triumviratus R. P. C. inter Lepidum, Antonium & Cæsarem
iteratò initus.

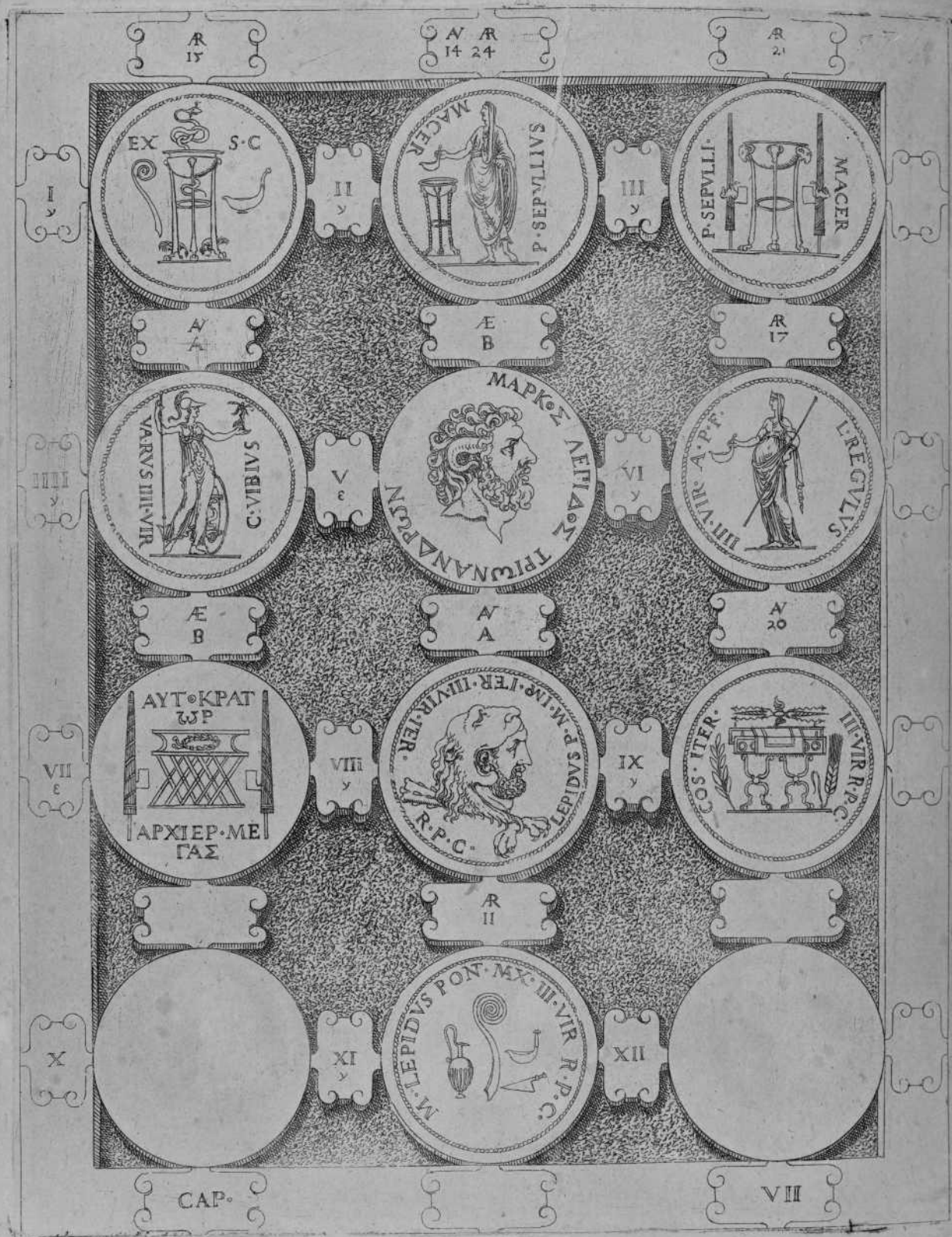
Lepidus Pontifex Maximus, Antonius Augur, Cæsar Pontifex cum signis instrumentisque pontificalibus auguralibusque.

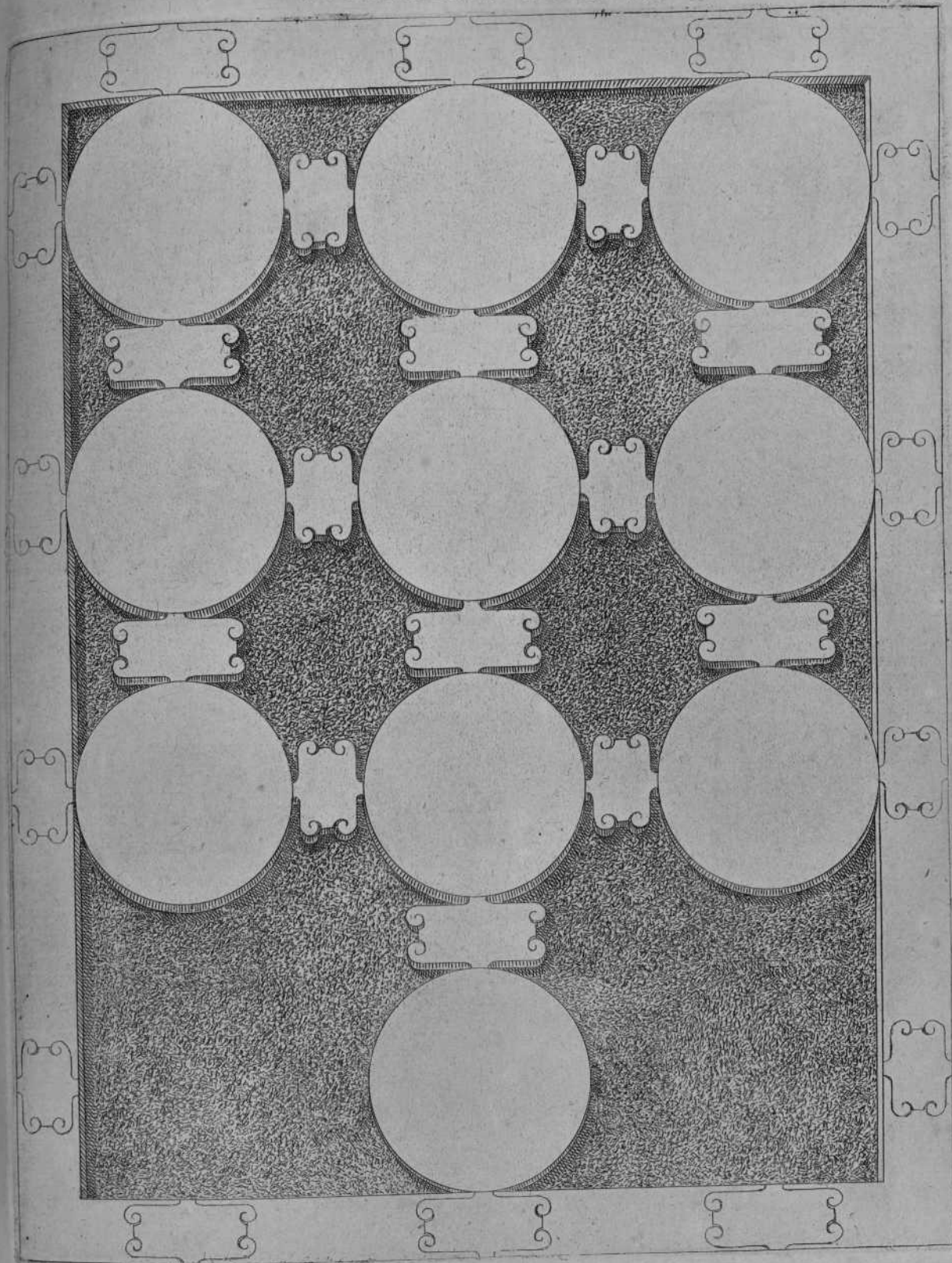
M. Lepidi Res gestæ, Victoriæ, & Triumphi ex Hispania, statuzque equestres.

Alexandria & Prouinciæ Africa, quæ diuiso in Triumuiratu Imperio,
Lepido obtigerat, administratio.

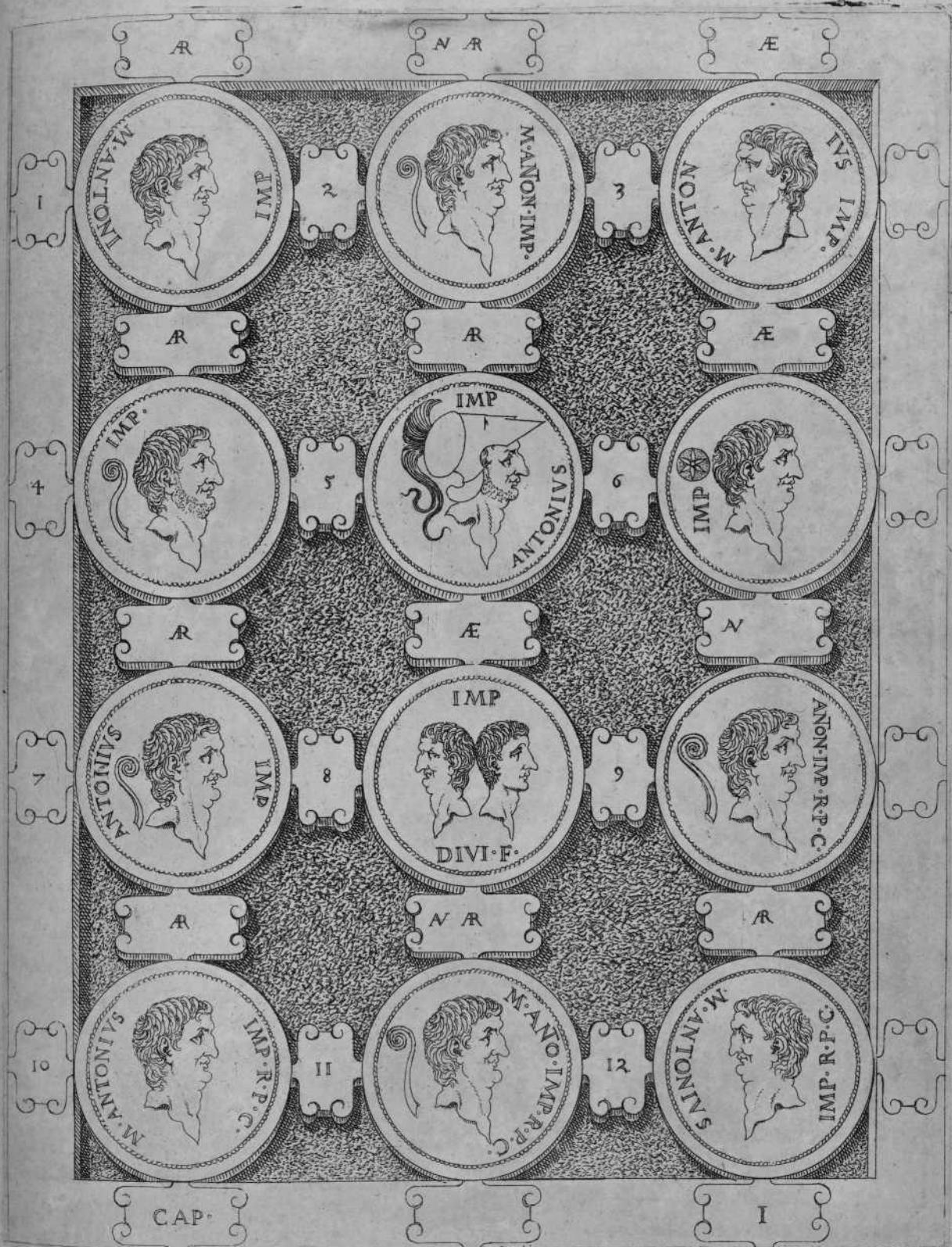

Tripodes, Sellæ, aliâq; magistratuum, honorum, & Sacerdotiorum insignia.
Lepidi habitu Pontificali, Vestæ, aliorumq; Deorum
statuæ & simulachra.

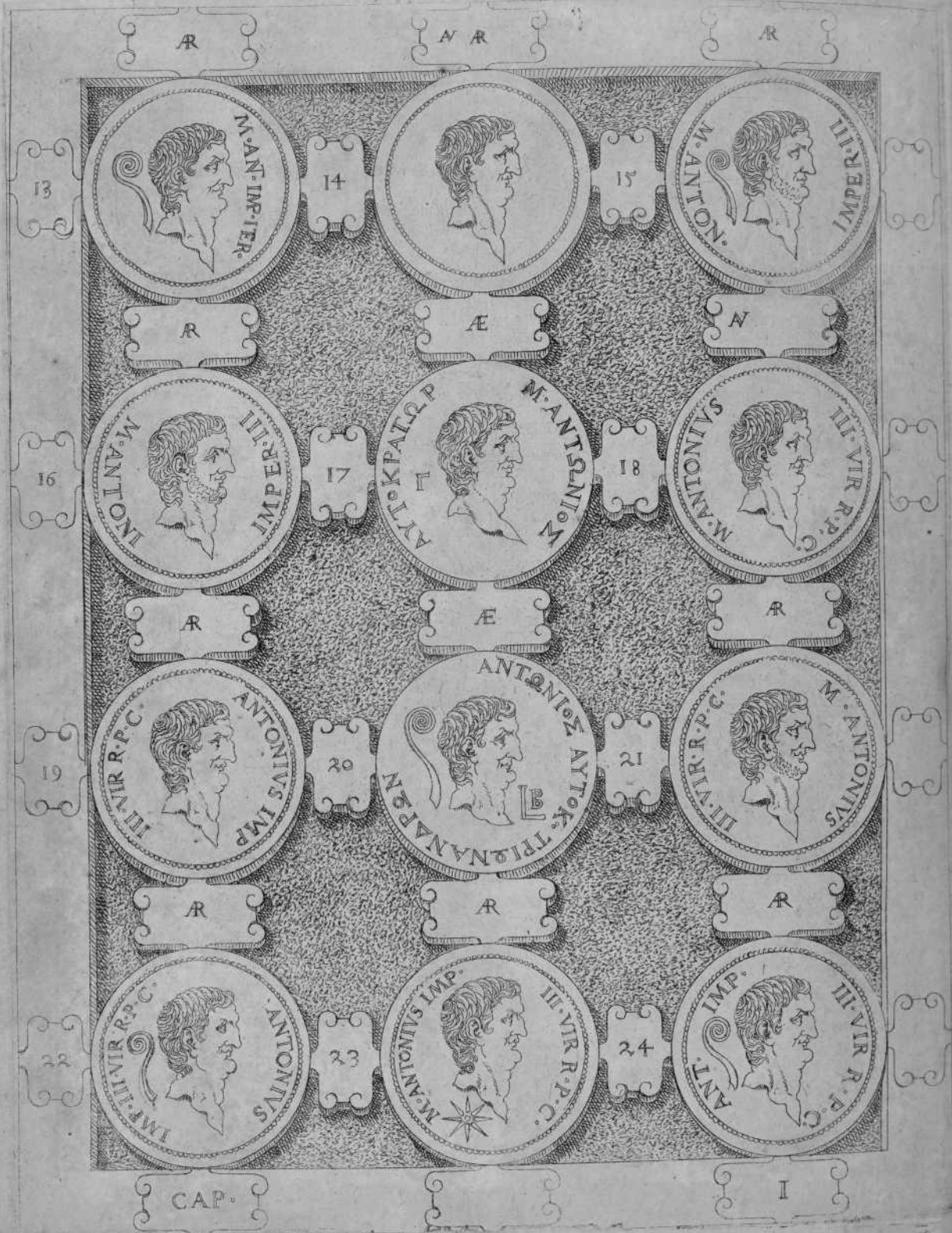

XXXVI

M. A N T O N I I
N V M I S M A T A.

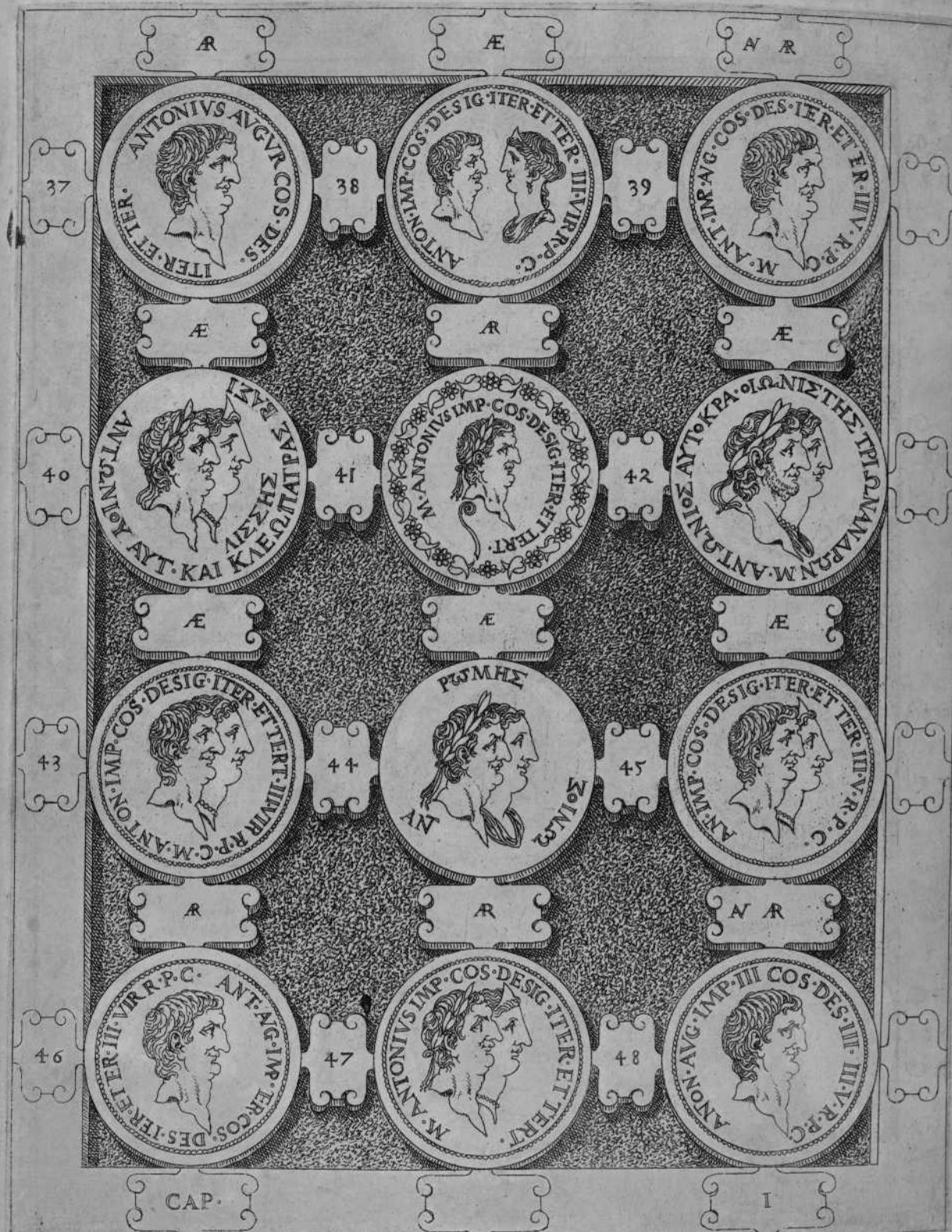
M. Antonius Imperator, qui & Imperator Reipublicæ constituendæ appellatus est.

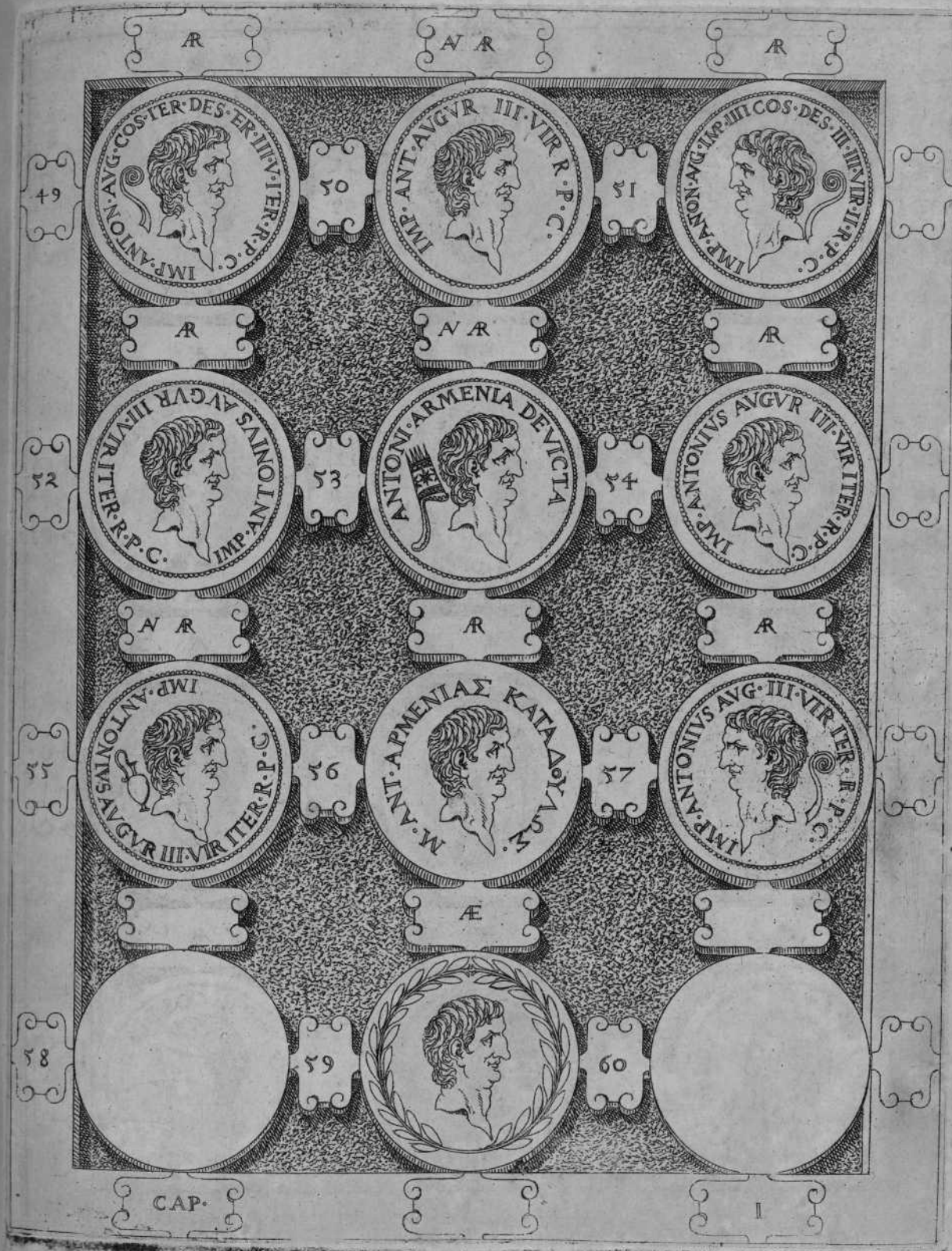
M. Antonius Imperator iterum & tertium
Triumvir R. P. C.

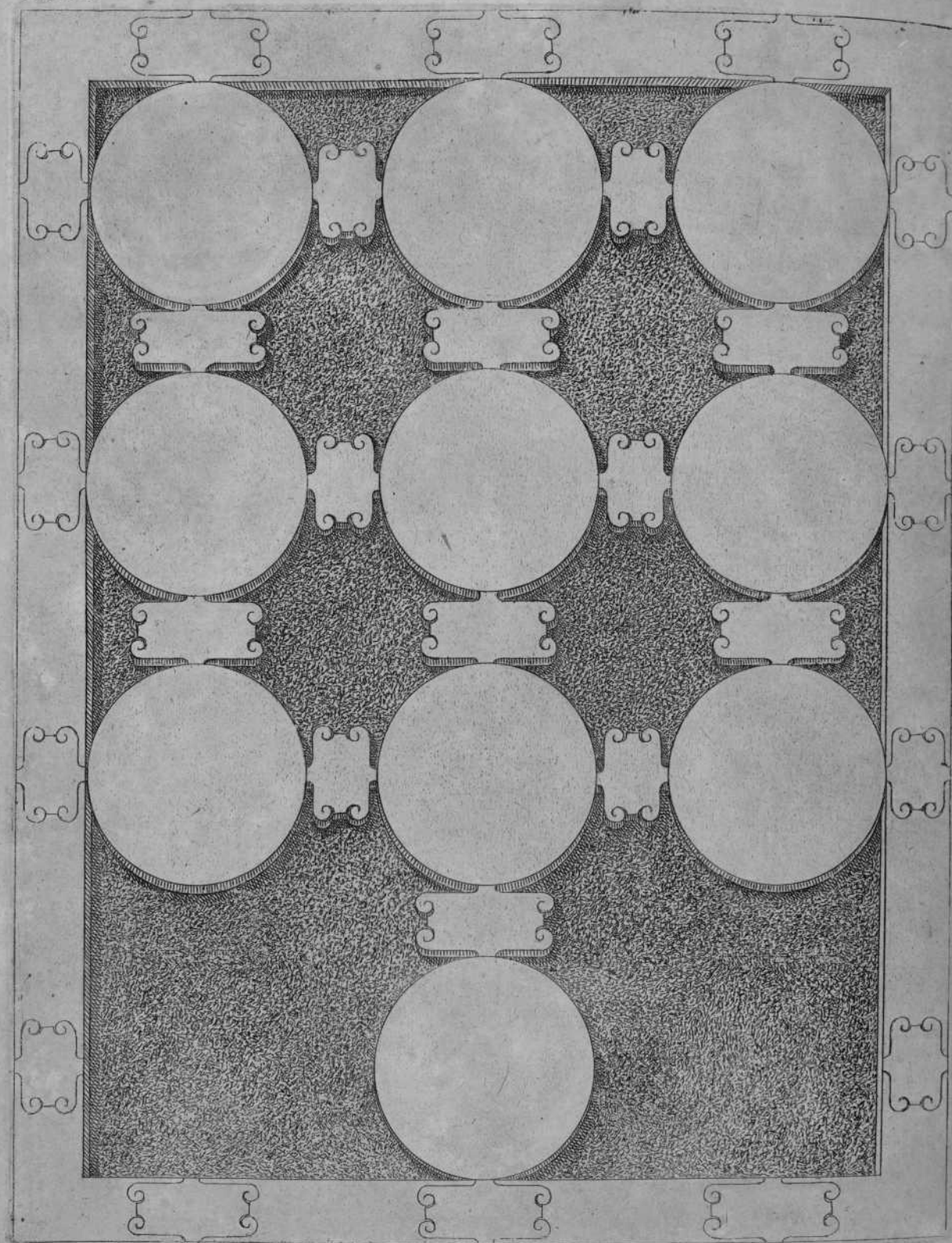
M. Antonius Imperator, Augur,
Triumvir R. P. C.

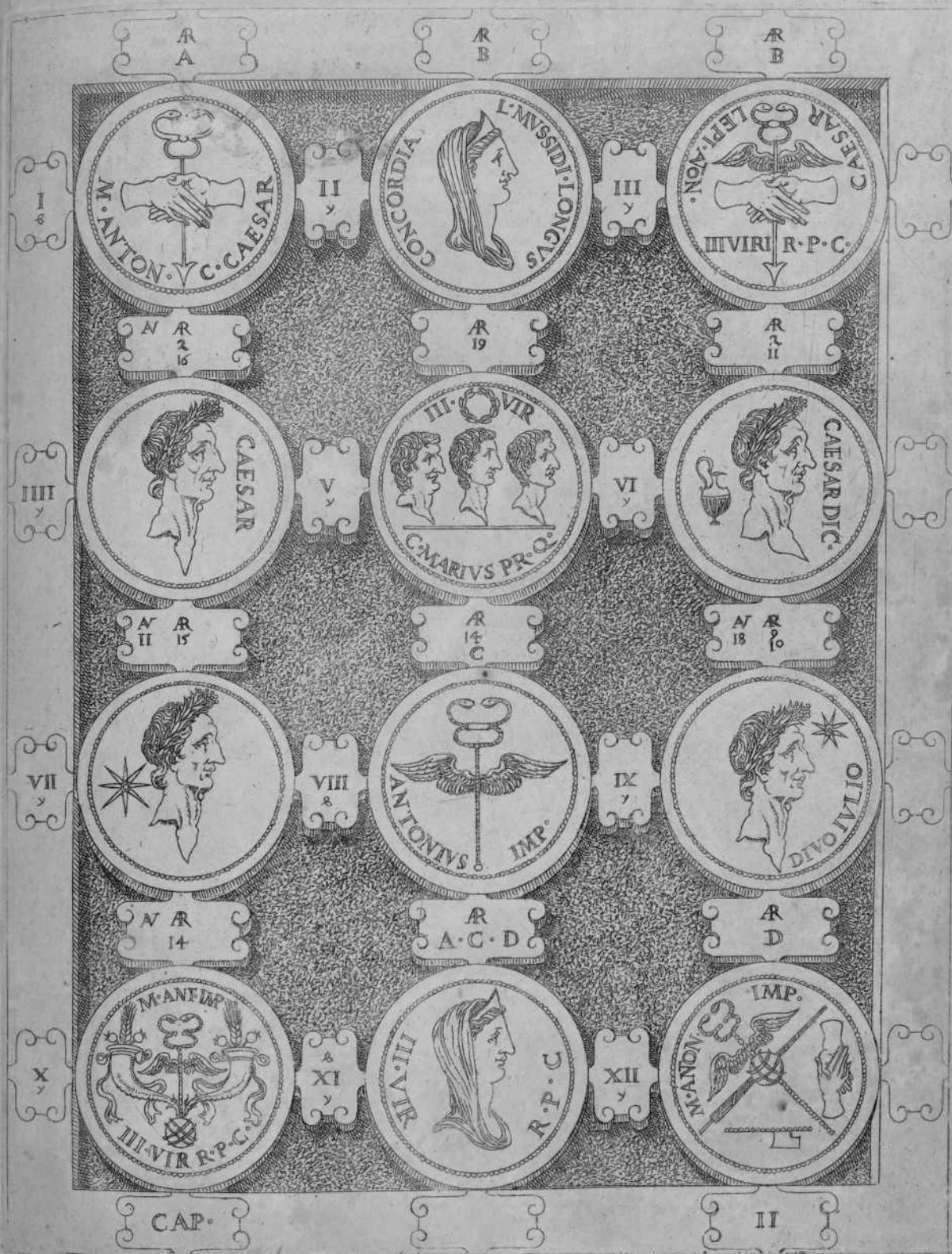

M. Antonius Augur, Imp. tertium, Consul designatus iterum & tertium,
IIIvir R. P. C. Cum Cleopatra Regina coniuge.

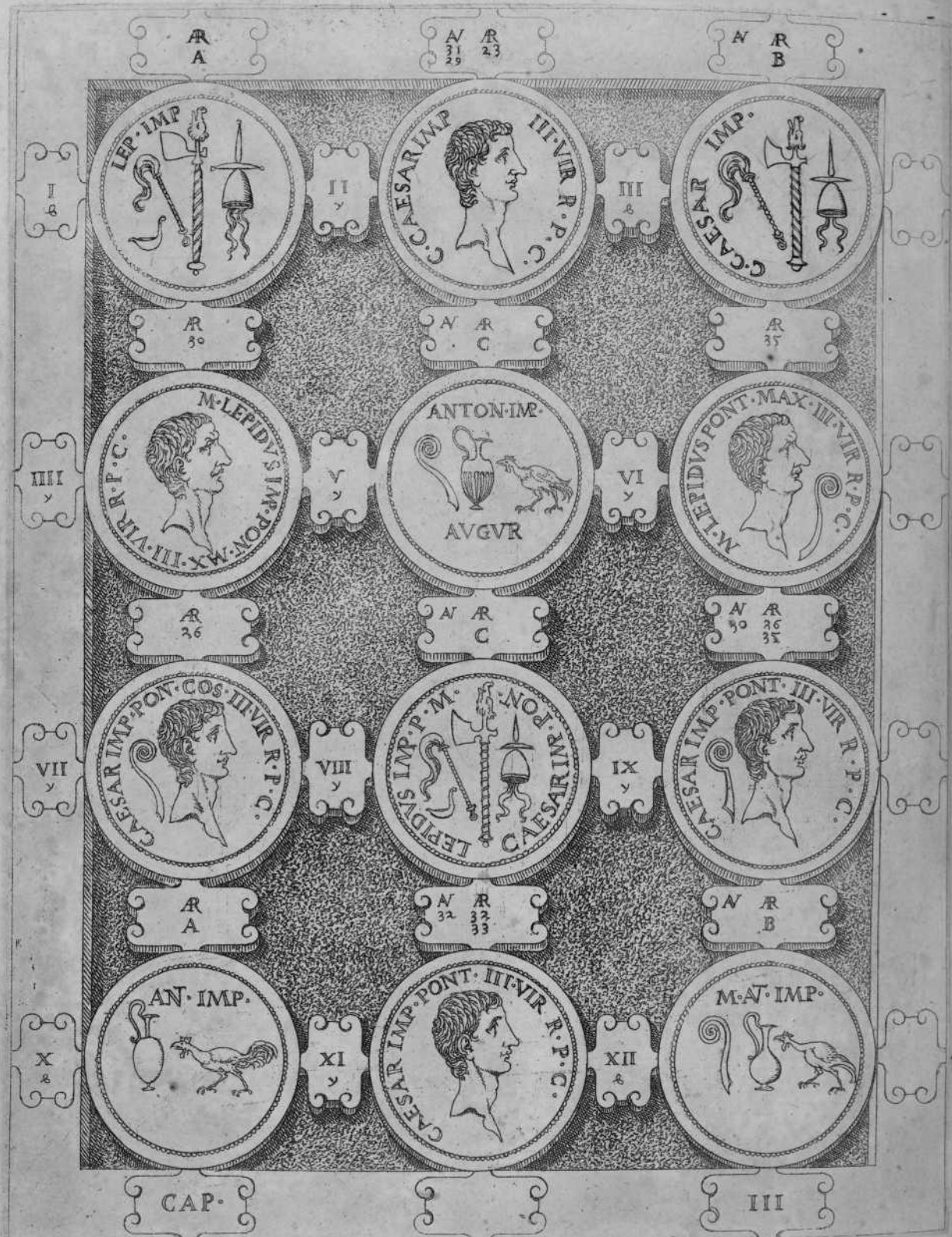

M. Antonius Augur, Imp. quartum, Cos. design. tertium,
IIIvir iterum R. P. C.

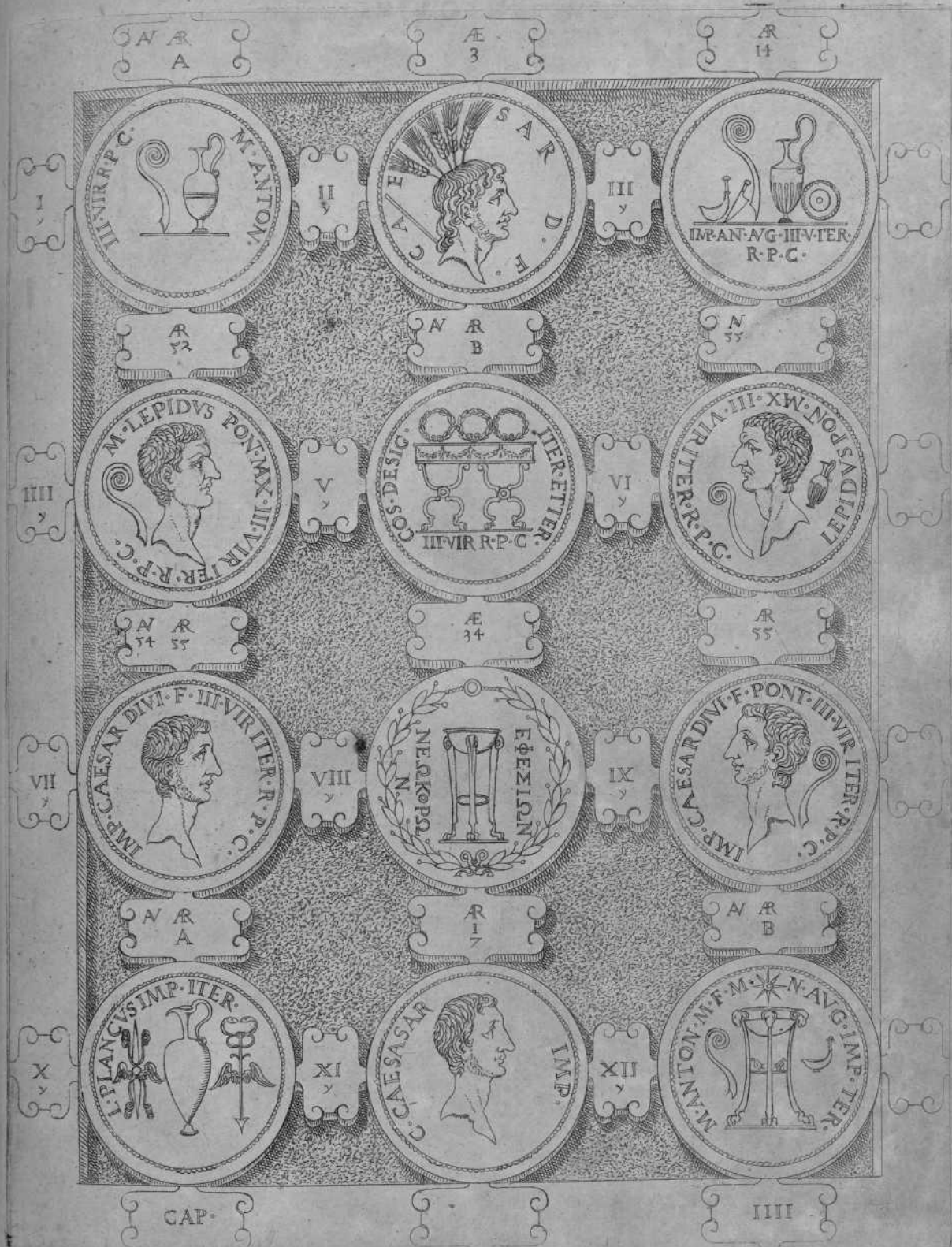

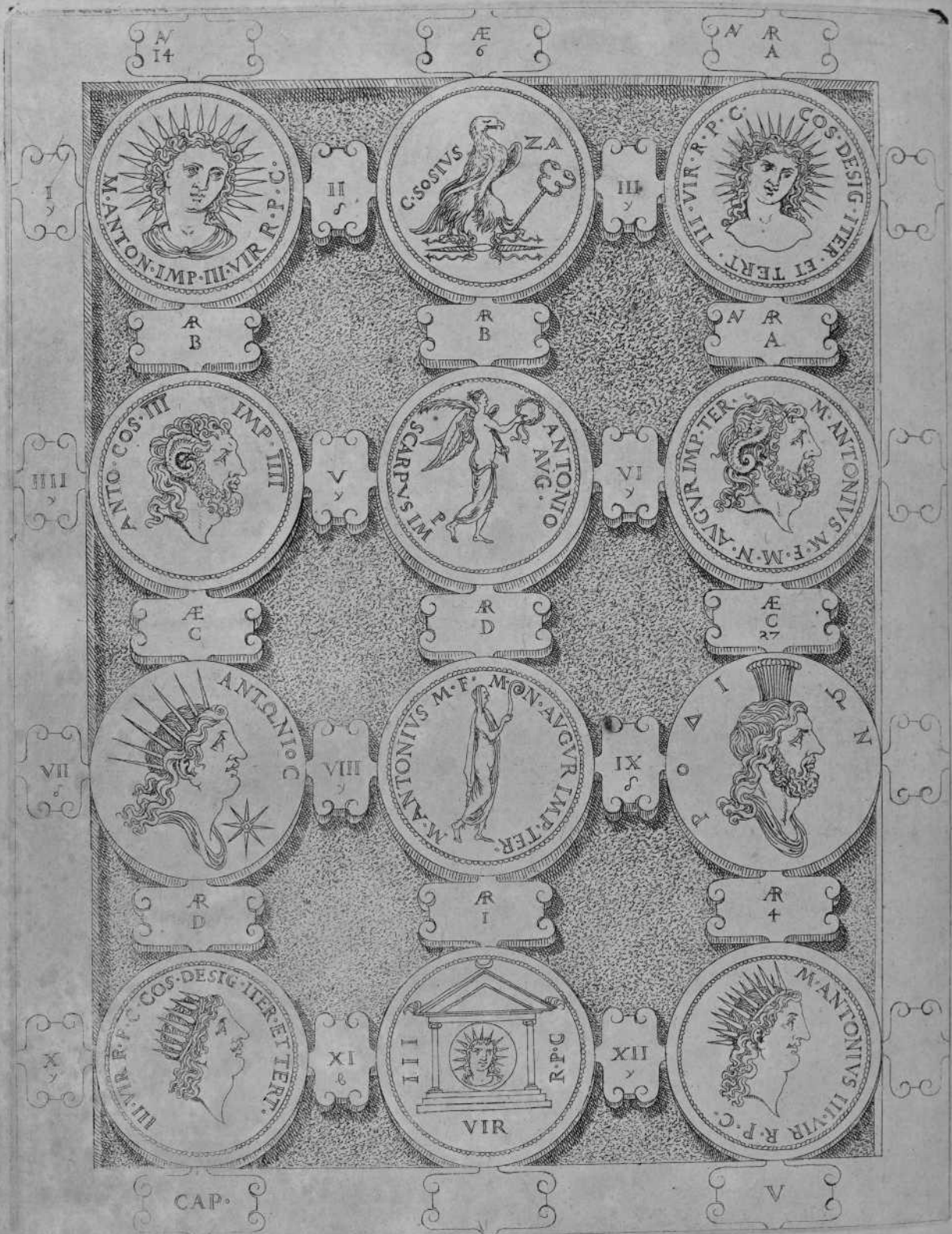
M. Antonij cum M. Lepido & C. Cæsare in Republica constituenda,
vindicandâq; Iulij Cæsaris morte, concordia.

M. Antonij, Lepidi, & Caesaris Triumviratus Reipublicæ constituendæ.
 Antonius Augur, Lepidus Pontifex Maximus, Caesar Pontifex,
 cum signis instrumentisq; auguralibus pontificalibusq;.

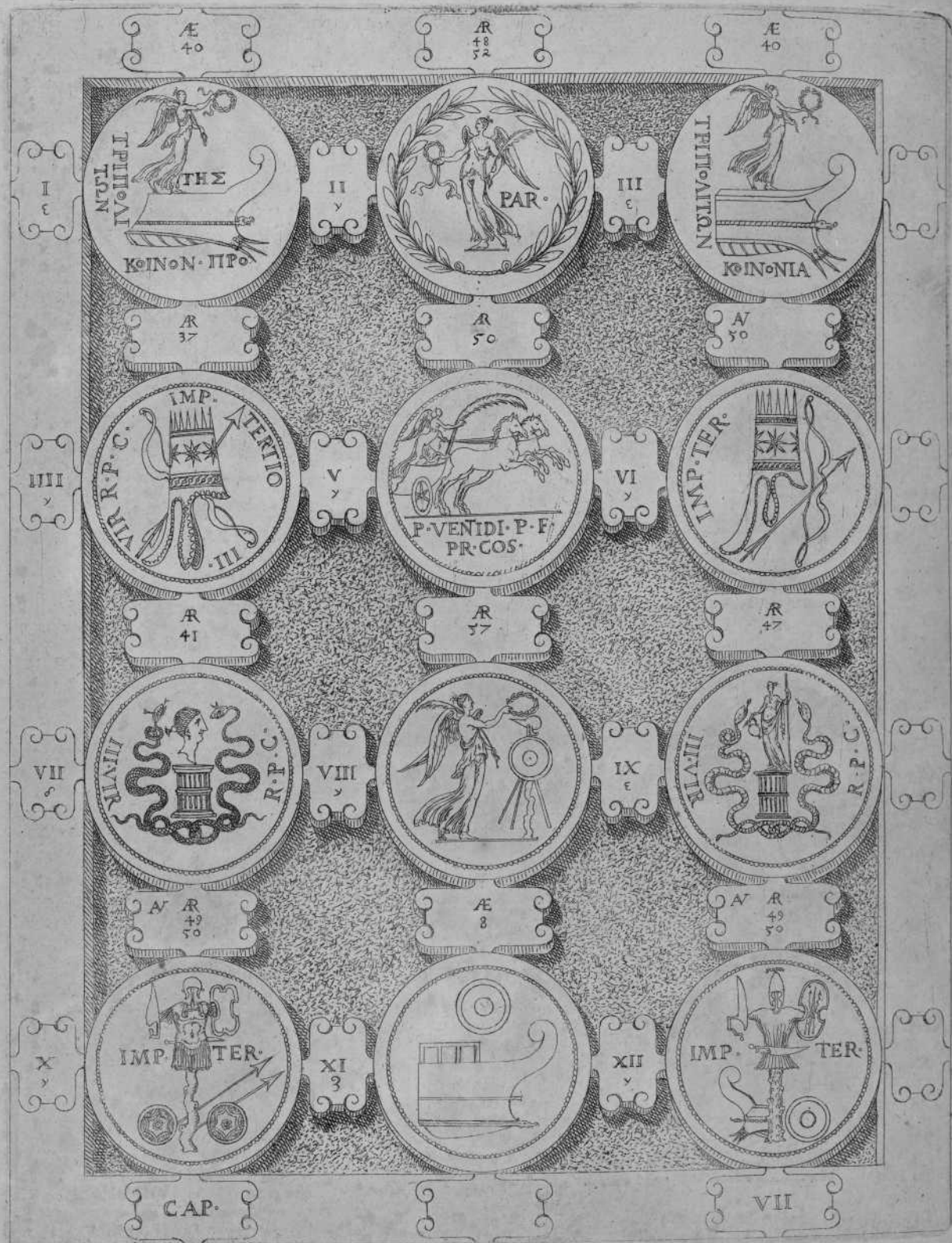
Triumviratus R. P. C. inter Antonium, Lepidum, & Cæsarem, iteratò initus.
Tripodes, fellæ, aliaque honorum & Sacerdotiorum insignia.

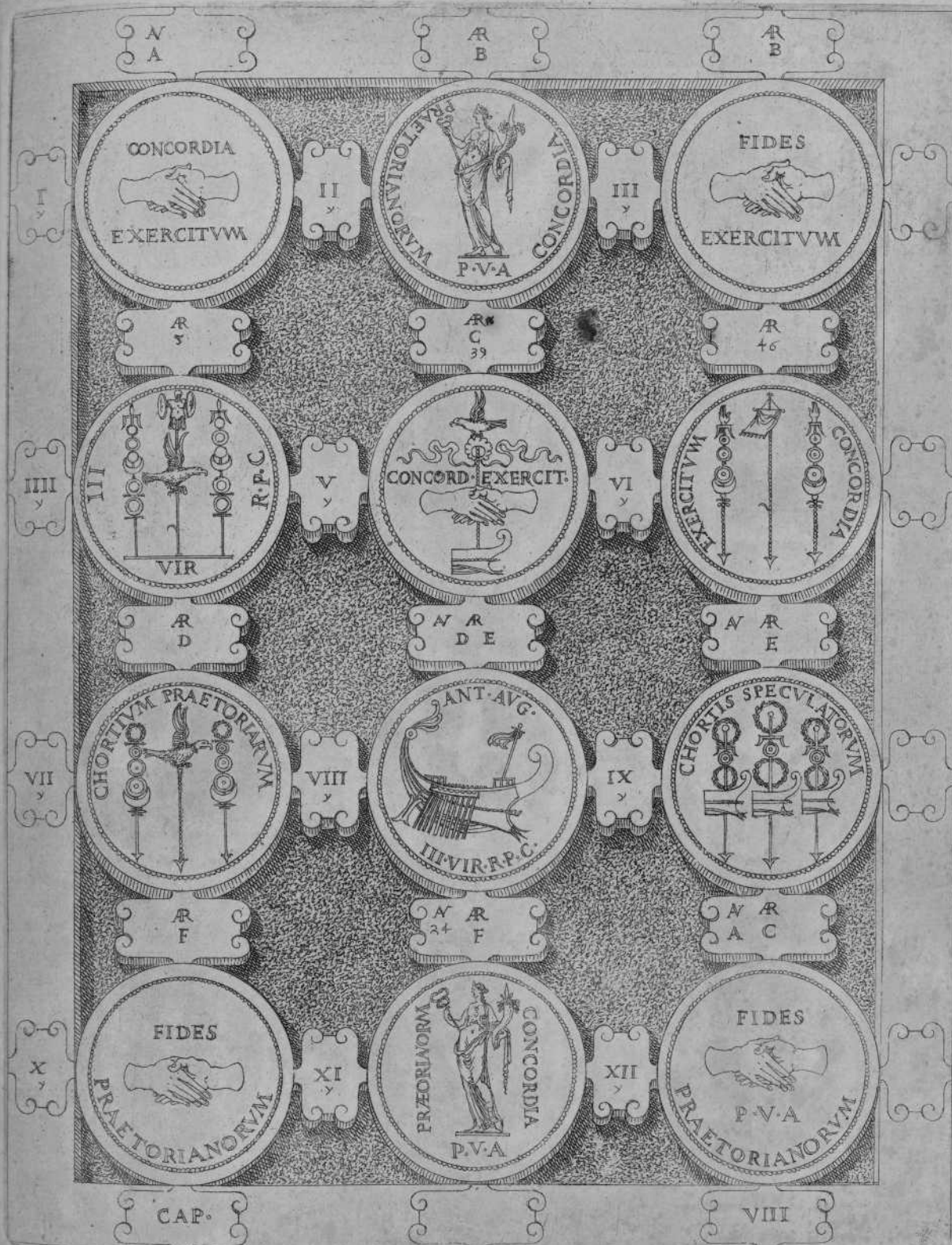
Solis, Iovisque Ammonis seu Lybici capita,
Antonijque habitu augurali statua.

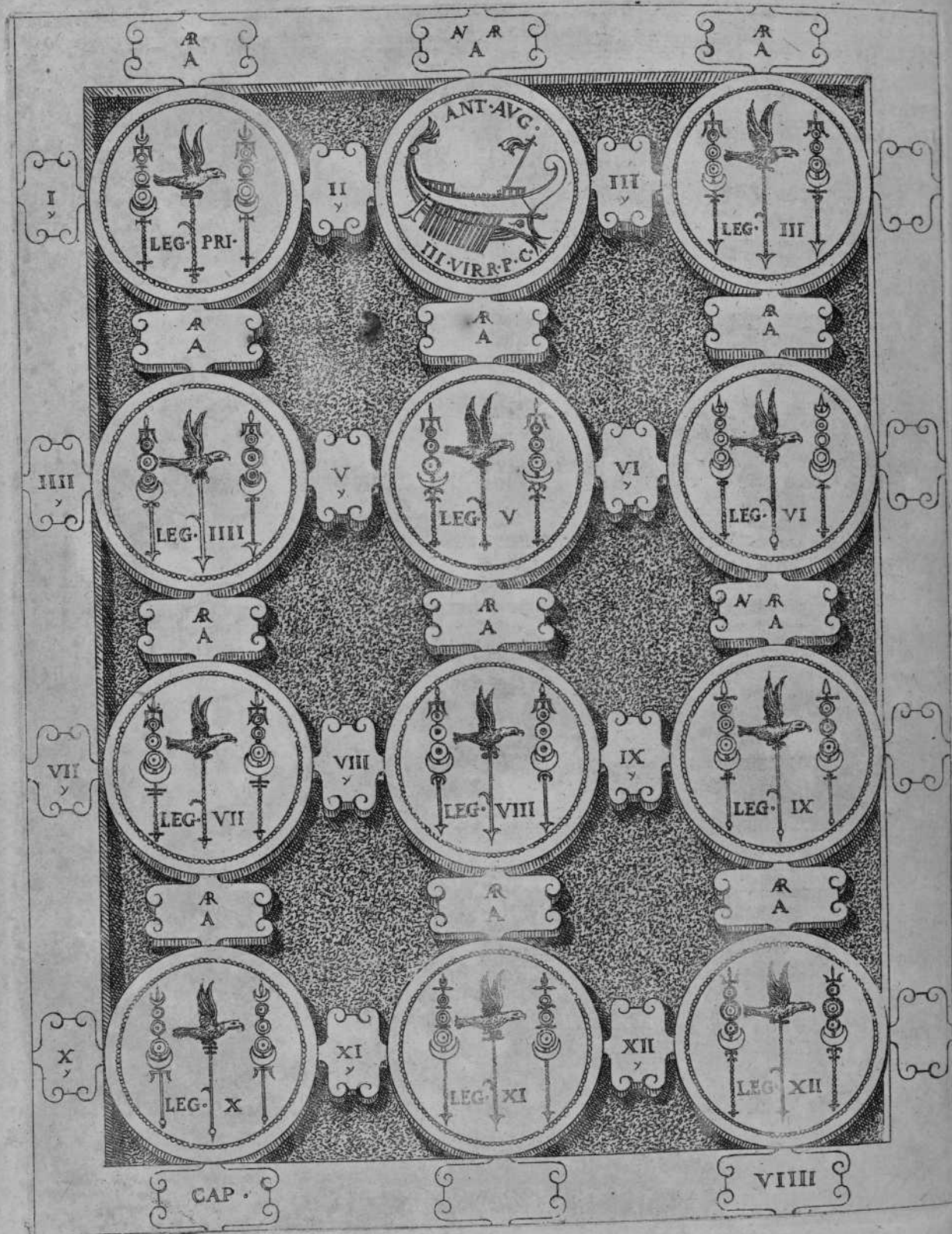
L. Antonij fratris M. Antonij, aliorumque
magistratus & officia.

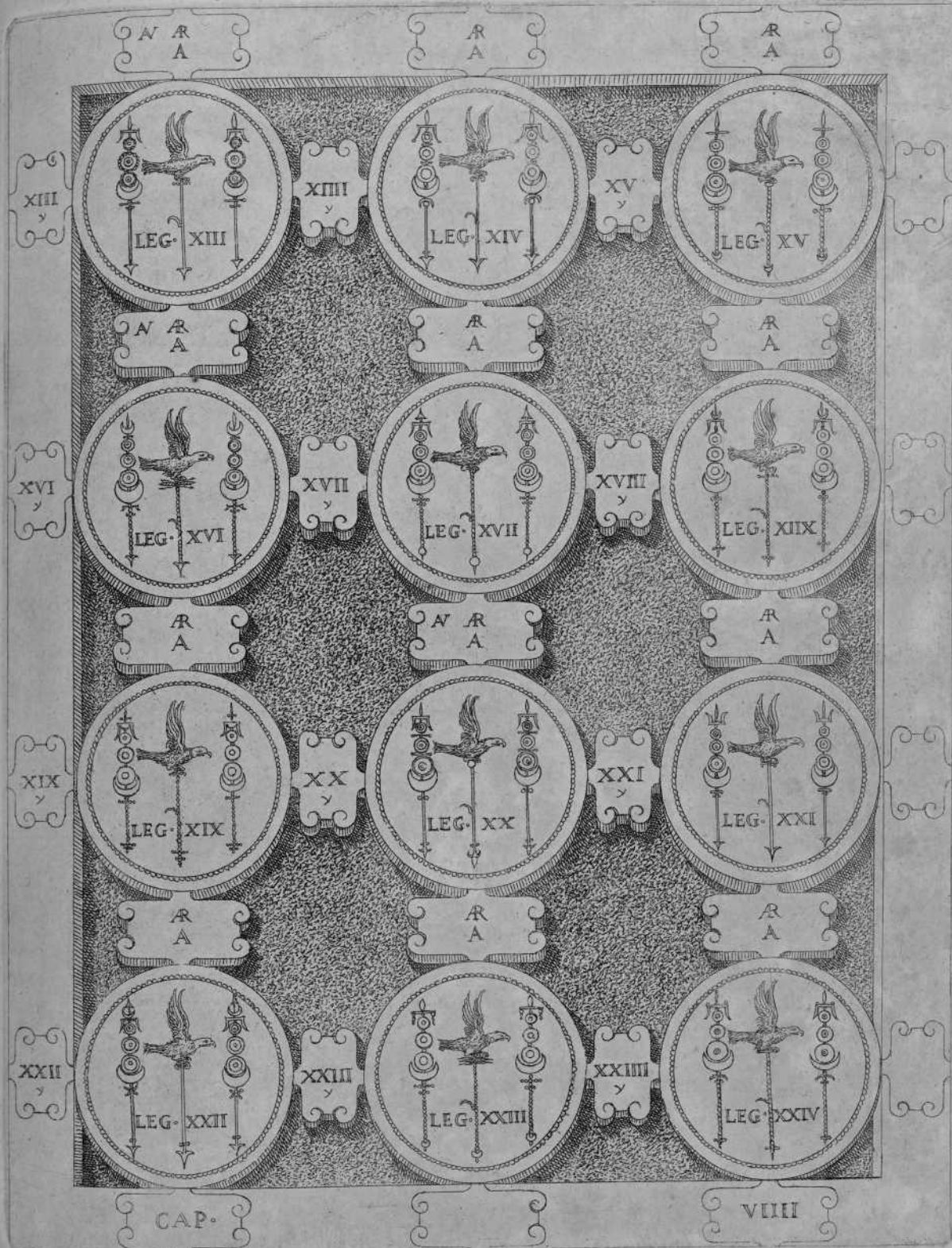
M. Antonij in Asia aduersus Parthos & Armenios res gesta, Victoria,
& Trophæa. Ventidijque, qui ab Antonio in Parthos
missus fuerat, Triumphus Parthicus.

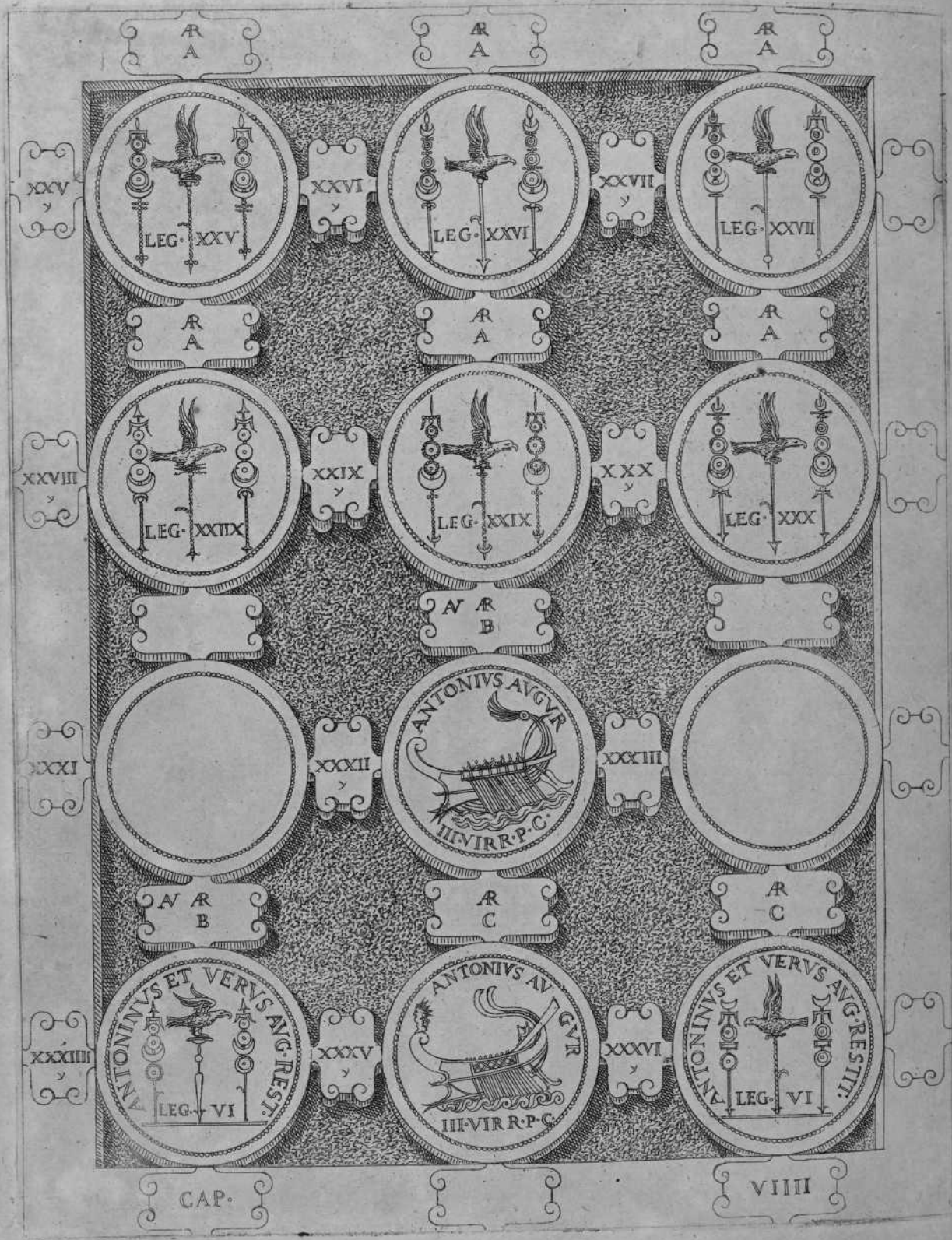
Legionum Romanarum, Cohortiumque Prætoriarum & Speculatorum
 Aquilæ & signa militaria.
 Exercituumque & Prætorianorum
 fides & concordia.

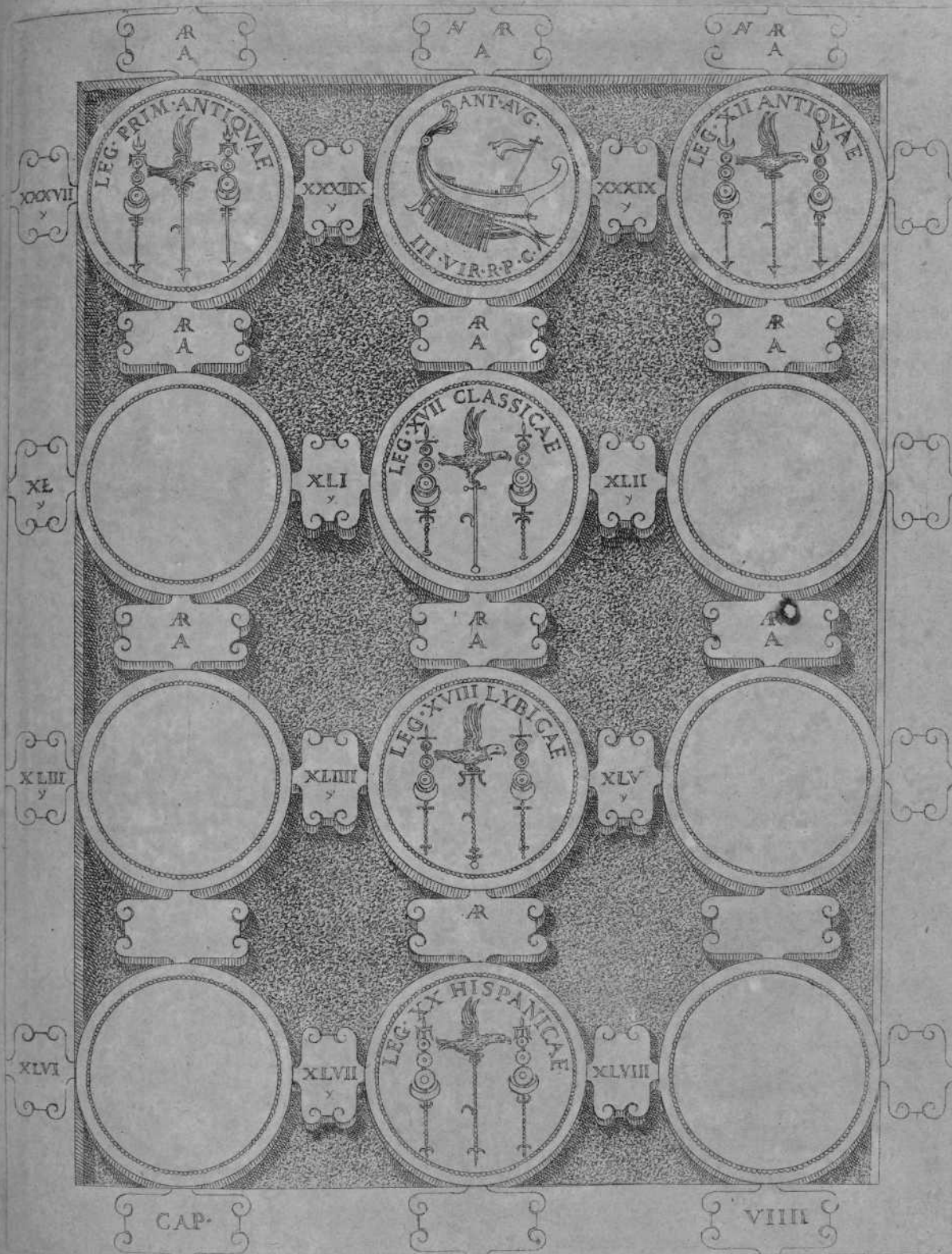
Duodecim primarum Legionum Ro. è triginta
Aquila & signa militaria.

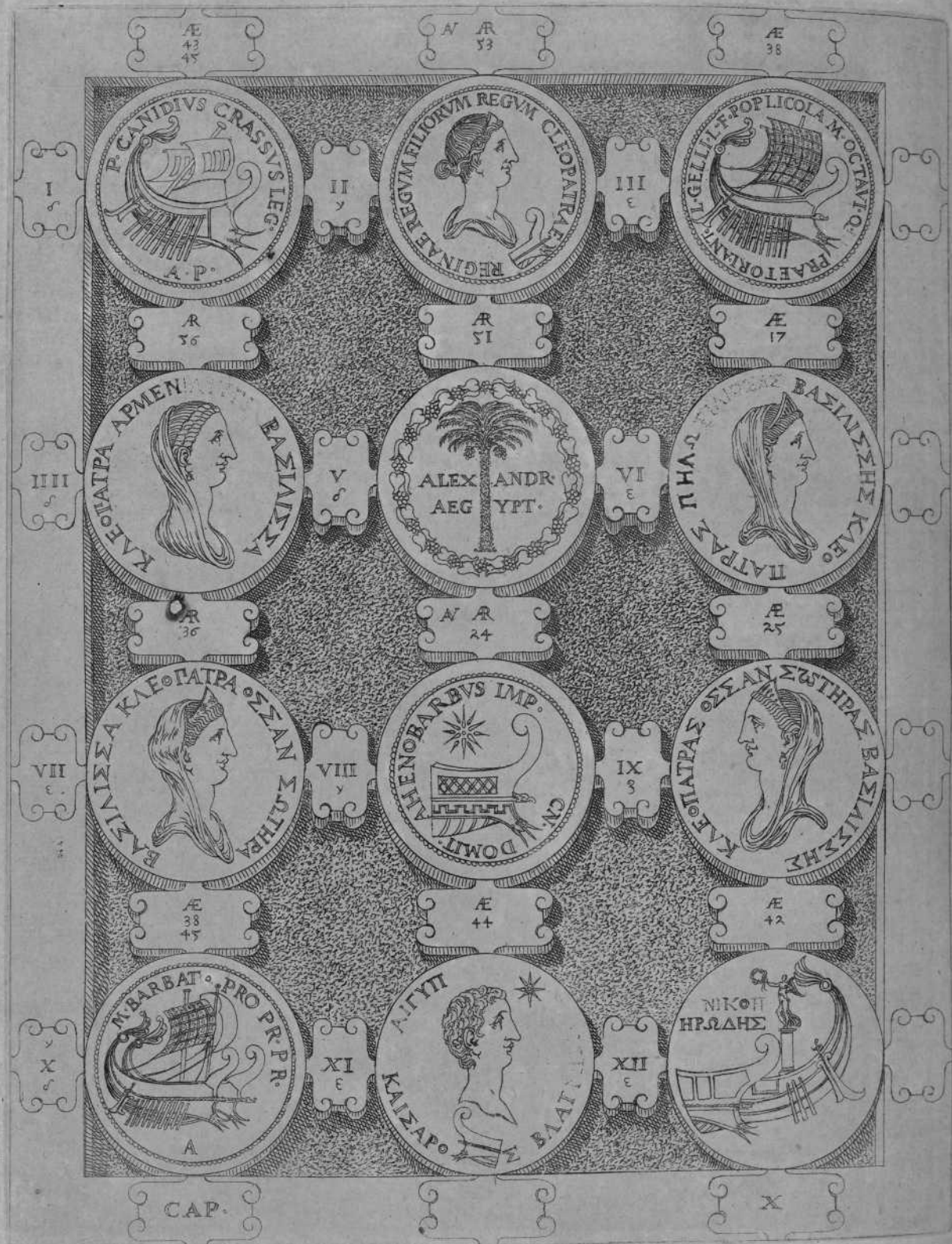
Reliquarum . XII . Legionum à duodecima ad quartam & vicesimam
Aquila & signa militaria.

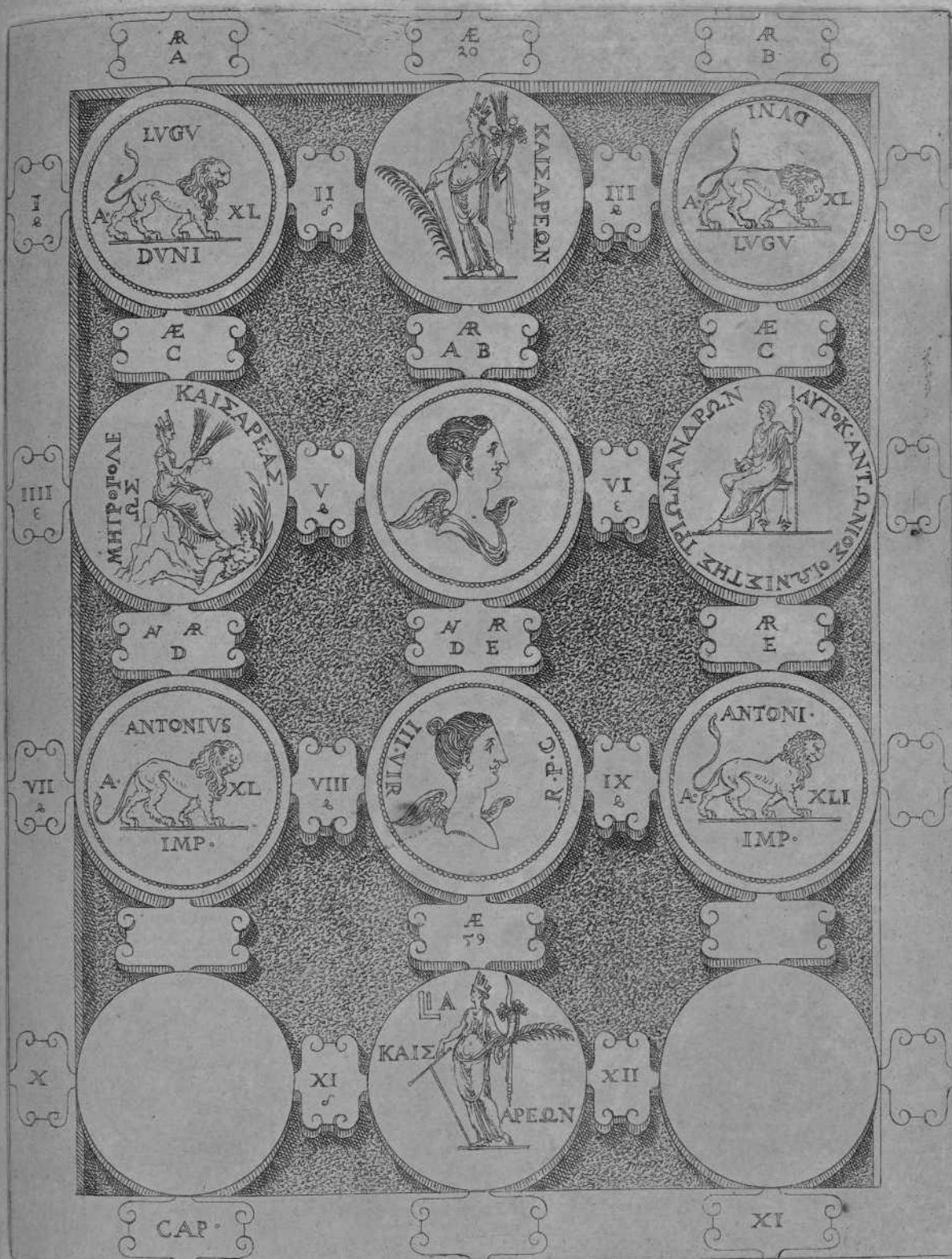
Reliquarum Legionum ad tricesimam vsque
Aquila & signa militaria.

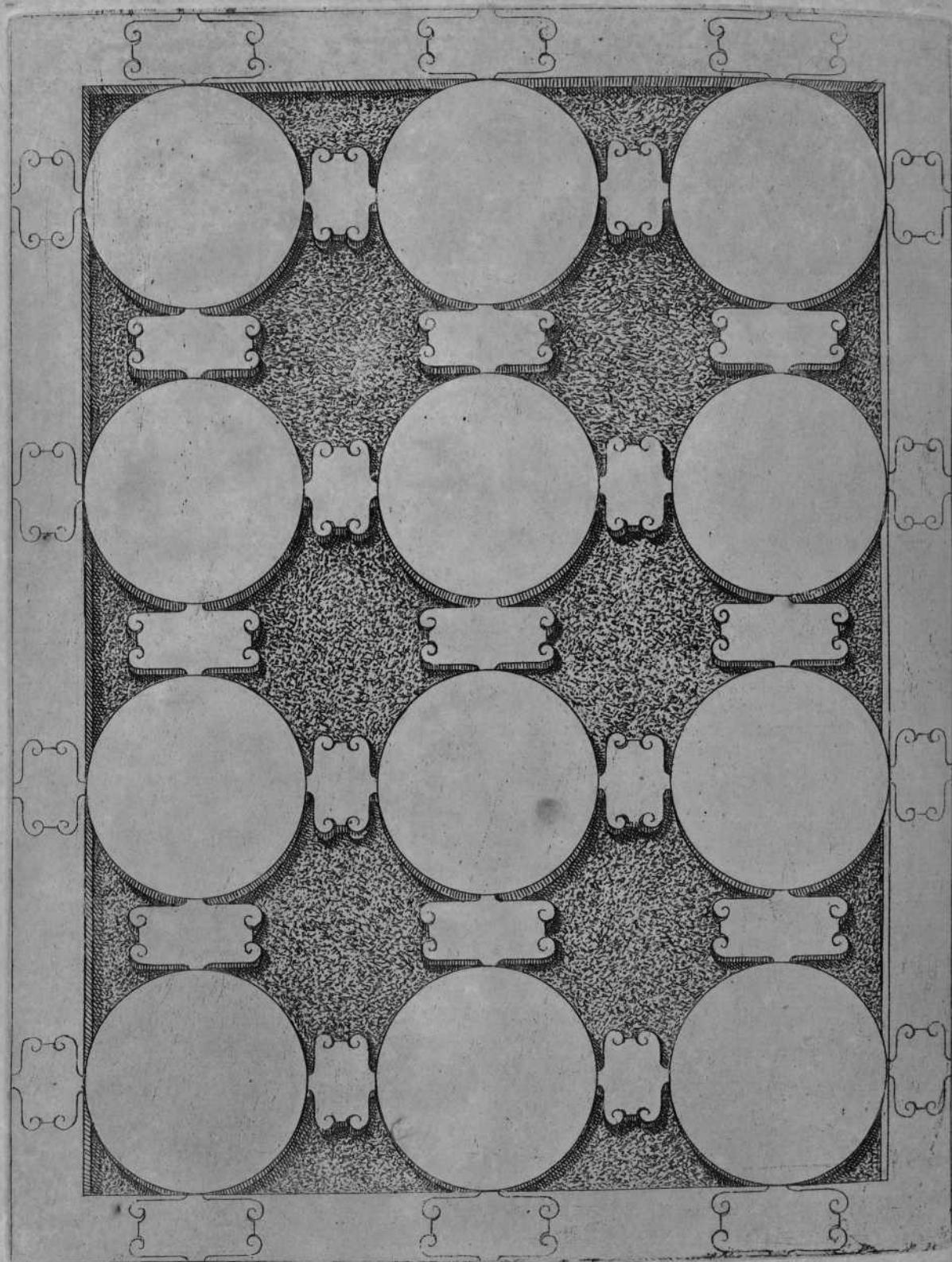
Legionum Antiquarum, item Classicæ, Lybicæ, & Hispanicæ,
Aquilæ & signa militaria.

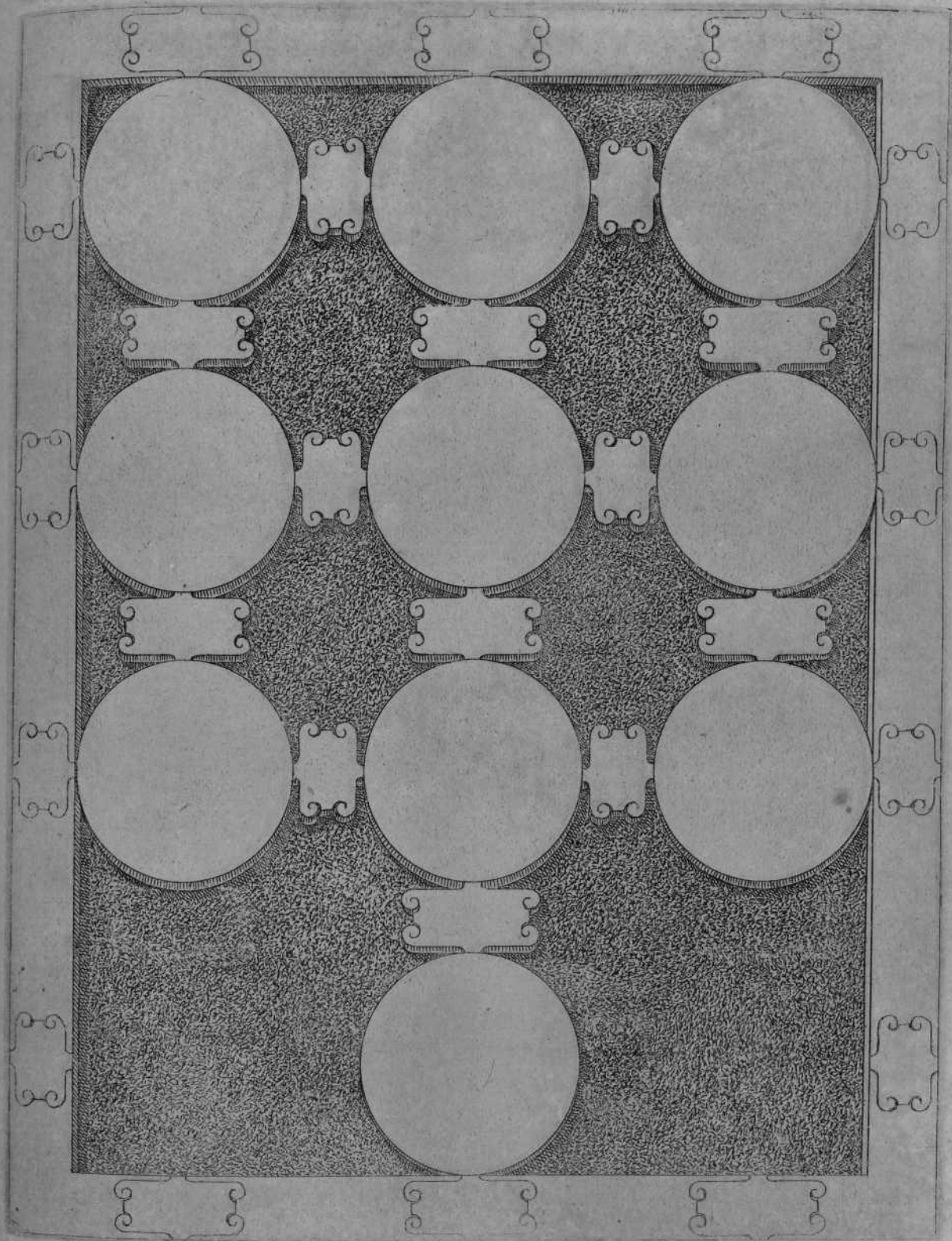

M. Antonij in Aegypto res gestae.
Eiusdem cum Cleopatra
Regina coniugium.

Numismata in honorem M. Antonij à Cafarienfibus
& Luguduni percuffa.

NOBILI ATQVE ERVDITO MARCO LAVRINO,
DOMINO DE WVATERVLIET, PATRONO SVO,
HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA,

S. D.

VANQVAM absoluto primo hoc Imperatoriorum numisma-
tum libro, Laurine ornatissime, vel ardentissimo desiderio tuo, quo
nihil tibi haecenus fuit optatius, quàm vel tandem exire aliquid ope-
ris haud infelicitè tuo potissimum hortatu, tuisque auspicijs insti-
tuti, magna ex parte à me satisfactum faciliè mihi persuaserim: simul
etiam non immeritò videri possim auspicatissimis hisce laborum meo-
rum primitijs, datam fidem, conceptamque de me opinionem ali-
quatenus impleffe: mihiq; deinceps vix dubitem polliceri, opus non
infaustis auibus cœptum, secundioribus indies adiutum suc-
cessibus, (modò supremi numinis aspires clementia) aliquando ad optatum finem perdu-
ctum iri: neutiquam tamen me aut isti in te animo satisfecisse, aut omnino grati hominis
officio perfunctum esse, apud me statuere potui, nisi præterea gratiam omnem & honorem,
qui abs rei antiquariæ studiosis (quibus hîc, uti spero, non infructuosè defudatum erit) mihi
quoquo modo affluere posset, in te nomenq; tuum, quâ eius fieri poterit, vel lubentissimè
patiar deriuari. Quod haud obscurè profectò fiet, si omnes intelligant, te quidem primum
& præcipuum opificem, & tanquâ patronum siue nauclerum huius operis ducendi, me verò
tanquam instrumentum quoddam, aut certè remigem, cuius opera tantum, siue adminiculo,
te ad gubernacula sedente, totiusq; operis clauum tenente, è medijs infinitarum difficulta-
tum fluctibus & procellis, ad optatum portum appellere cōcessum sit. Nam quemadmodum
hoc mihi de tua humanitate, tuoque candore faciliè ausim polliceri, haud inuitum nobis hoc
daturum, te sine commodo instrumento, ea quæ tu iam olim de tali opere cudendo, animo
concepta habuisti, difficulter admodum in effectum deducturum fuisse: ita & ego non pos-
sum non officiosè agnoscere, me tali destitutum patrono, tali duce atque auspice, nō dicam
optatum euentum, sed ne felicem quidem tantis meis conatibus atque ausis successum, vn-
quam vel sperare potuisse. Nam ut grauissimos, meisque facultatibus longè impares præ-
teream sumptus, tot ac tantæ ipso statim operis initio primisq; aggressibus vndique se obie-
cere difficultates, ut non sine maximo cum rei, tum nominis dispendio, contra fidem alio
quodam libro ante annos aliquot à me datam, aliquoties coactus fuissim vel primis conati-
bus subsistere, ipsoque, quod aiunt, portu naufragium facere: nî tu, tanquam numen aliquod
præsens & propicium, animum collabentem, ac tantum non deiectum, consilio, hortatu, eru-
ditione, omni denique ope & subsidio subinde subleuasses, erexisses, fulcissesque. Hinc me-
ritò gratissimæ acceptissimæque mihi fuere litteræ illæ tuæ, quas tu ante annos quattuor Bru-
gis Antuerpiam peropportunè ad me dedisti: quæ nihildum tale cogitanti, multò minus ex-
pectanti, ad promotionem operis à me animo concepti, omne studium omnemque operam
tam benignè & liberaliter offerebant: & quò ea mihi paratiora magisque ad manum essent,
propositis haud pœnitendis conditionibus, Antuerpiâ Brugas euocabant. Quod quidem
consilium, utpote instituto meo non tam cōmodum, quàm necessarium, obuijs, quod aiunt,
vlnis amplexus, relicto haud grauatim nobilissimo totius inferioris Germaniæ emporio, ubi
annos duodecim continuos plus minus vitam haud illiberaliter exegeram, in Flandriam cum
vniuersa statim familia Brugas, inter cætera totius Belgicæ oppida vel olim celeberrimas, ad
te commigraui. Eadem ratione factum est, ut & mox postea haud inuitus, eademque animi
alacri-

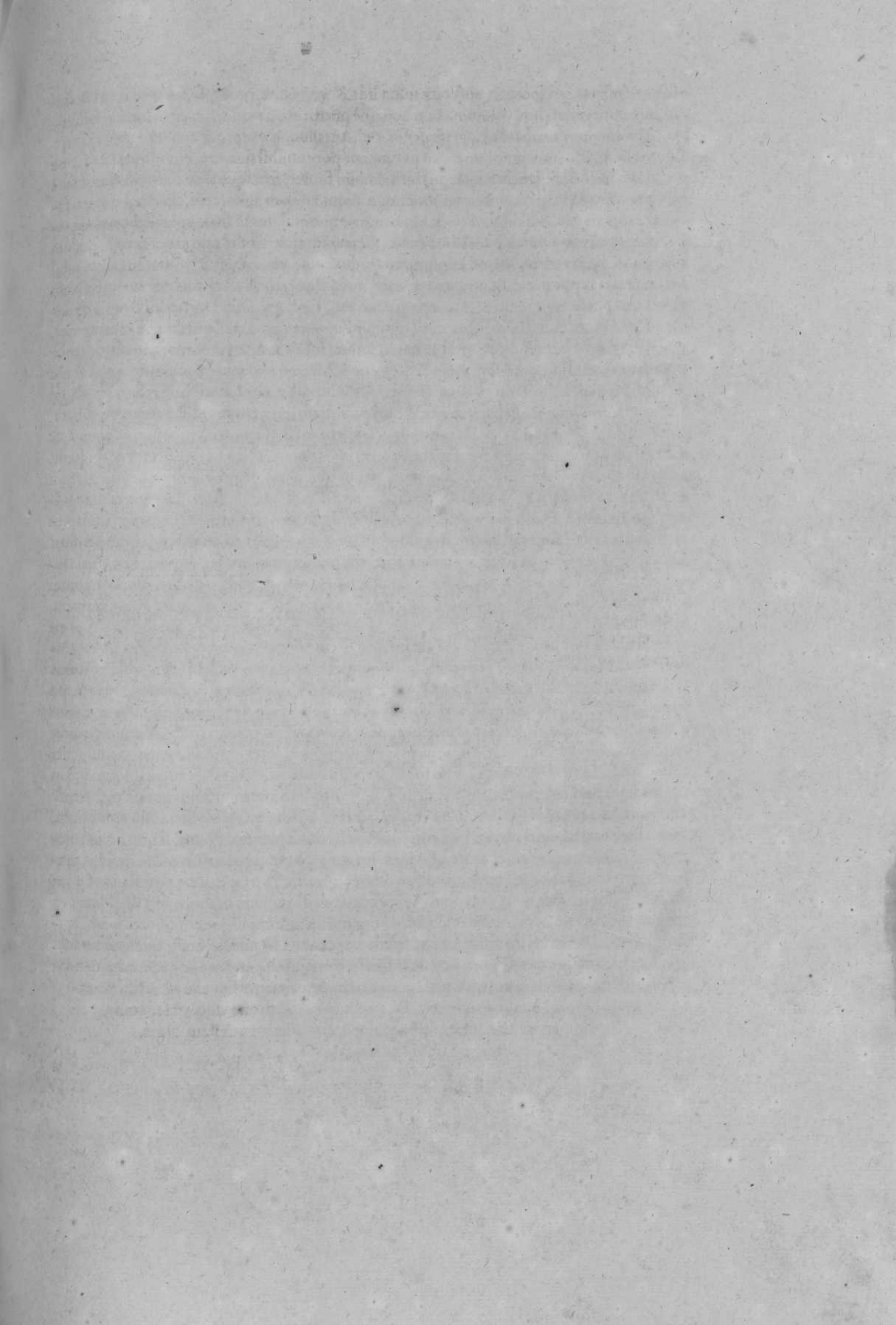
alacritate paruerim seriò & accuratè monenti, non esse quòd sperarem me absolutius aliquid in hoc argumento præstiturum, nec proinde solidam aliquam inde laudem consecuturum, ni comparata prius idonea tanto operi materia. Proinde cùm angustis nimium partim inferioris nostræ Germaniæ, partim Belgicæ finibus circumscriberer, longius etiam in exterarum prouincias huius rei ergò mihi excurrendum, Germaniam videlicet, Galliam, & Italiam: quæ cùm omnigenis antiquitatis monumentis felicius longè atque vberius, quàm aut nostra hæc Belgica, aut inferior Germania instructæ sint, copiosorem proculdubio proposito operi materiam suppeditaturas. Quod cùm mihi faciliè persuaderi passus essem, primùm apud te quadrimestri eo amplius spacio, infinitæ cuiusdam multitudinis numismatum antiquorum, tam Græcorum, quàm Romanorum, tam Imperatoriorum, quàm Consularium (quæ tu non minori iudicio, quàm sumptu & labore conquisita, pari studio & religione conseruas) exemplaria, nō solùm te præsentem & inspectantem, sed & singulos calami ductus, singula lineamenta curiosius obseruante, maxima cum diligentia excepi. Quæ quidem prima numismatum delineatio, tanti mihi ad hanc rem fuit momenti, vt nihil vnquam magis. Nam præterquàm quòd hac ratione factum est, vt parata iam non pœnitenda futuro operi materia, minus mihi fuerit temporis ponendum in ijsdem quorum apud te exemplaria descripseram, postea apud alios imitandis: hoc quoque ex illa tam varia & multiplici numismatum apud te delineatione accessit compendij, quòd parta iam non omnino nulla antiquitatis cognitione, faciliè mihi deinceps fuerit etiam longissimè à te remoto, non solùm symbola ipsa, rerumque simulachra & argumenta numismatibus expressa, probè & fideliter reddere, sed & fugientes caducasque tam Græcorum quàm Latinorum nummorum inscriptiones & titulos legendo assequi. Hinc postea etiam in ipsa Italia plures istiusmodi nummi mihi oblati, prius à nullis, vel certè paucissimis lecti, nedum intellecti, & proinde neglecti, à me calamo fideliter & dilucidè descripti & delineati, à clarissimis quibusdam, & primis in hoc studio viris, antea tantùm non contempti & abiecti, nunc summo in precio habentur & seruantur. Testis mihi huius rei præter cæteros, clarissimus ille Andreas Lauredanus Patricius Venetus, alijque complures, tum Patavij, tum Romæ, tum Neapoli, tum alijs alibi per Italiam locis. Absoluta iam igitur quadrimestri illa numismatum tuorum delineatione, vel media vrgente hyeme, per niues, & intensissima frigora, te potissimum quanquam currenti calcaria subdente, maxima alacritate animique contentione, primò vniuersam ferè percurri Germaniam: inde superatis Alpibus, per celeberrima quæque Italiæ loca & oppida, Neapolim vsque profectus sum. Ab hac rursus diuerso per Italiam itinere, per Ligures, per Insubres, in Galliam Transalpinam transiens, per Prouinciam, Galliam Narbonensem, Allobroges, Lugdunensem, AEduos, perque innumera ferè, eademque nobilissima Galliæ loca, perlustratis vbiq; non ociose, nec oscitanter, quibuscunque venerandæ antiquitatis vestigijs & monumentis, post octauum decimum quàm iter ingressus eram mensem, Brugis tandem Christo O. M. reduce reuersus sum. Et quemadmodum me nec ipse difficillimi longissimique itineris labor & molestia, vnquam à proposito deterrere potuit, quò minus quod in me esset, aliquid ad hoc studij conferrem: ita nec à te vel grauissimis comparcitum est impendijs, quò minus ea quibus ad iter haud illiberaliter & securè conficiendum opus esset, prouidè & liberaliter ministrares. Nam vt de viatico taceam, tuis potissimum literis, tuaque opera, apud primos quosque in vniuersa ferè Europa viros, aditus mihi concessus est: quorum sanè beneuolentia atque humanitate factum est, vt quemadmodum de te liberè ausim profiteri, non temerè alium in hac nostra Europa, vel inter eos qui fortunarum splendore, & facultatum magnitudine te longè superant, reperiri posse, qui ad instaurandam, illustrandam, atque à temporis iniuria vindicatam, in cōmunem Antiquariorum rem & vsum, è profundissimis tenebris in lucem & vitam quodammodo reuocandam hanc rei antiquariæ partem, tantum publicè contulerit operæ, quantum tu hætenus ferè vnus, vt hinc

maximo

maximo tuo merito, vel omnium calculis & suffragijs, immortalis tibi, nominiq̃ue tuo ab omnibus antiquitatis cultoribus debeat honor & gratia: Ita & de me citra omnem arrogantiam vel ostentationis notam, non iniuria possim gloriari, à nemine hactenus in hoc nostro orbe, tam multa tamq̃; varia omnis generis numismata, siue aurea, siue argentea, siue aerea, tam Græca, Romana, quàm prouincialia, peregrina, & barbara, inspecta, attractata, imò delineata, quàm à me intra paucos hosce annos factum sit: quando per eas quas recensui prouincias, vix vllum fuerit tam instructum, tam reconditum, tam deniq̃; secretum suppellectilis antiquariæ, potissimum autem nummorum antiquorum, scrinium aut armarium, quod vel tandem mihi non patuerit, quodq̃; à me non fuerit vel curiosissimè perlustratum: vt qui quoscunq̃; etiam primarios tam ecclesiasticæ, quàm profanæ dignitatis viros, atque adeò ipsam Imp. Maiestatem, tam propensos atque inclinatos erga me meumq̃; hoc institutum expertus sim, vt non solum inspectione numismatum suorum me dignati sint, sed & in communem omnium passim antiquariorum vsum, etiam exemplaria ipsorum calamo à me excepta, communicare mihi nimè recusarint, atq̃; inter hos nonnulli, qui sua prius ægrè ab alijs vel inspicere passuri fuerant. Ita accidit, vt post prædictam decem & octo plus minus mensium, per varias diuersissimasq̃; regiones & prouincias peregrinationem, vel plura volumina multis omnigenum numismatum milibus referta, domum ad te reportarim. Quæ quidem post tam longæ expectationis tædia, obuijs amplexibus à te, fratreq̃; tuo Guidone Laurino excepta, vel ipso primo aspectu vsque adeo grata fuere, vt sumptus in eam rem ad illum vsque diem impenso, quamuis ingentes, exiguos tamen aut planè nullos censueris, postquam accepto tali thesauro, quod omnem facile æstimationem superaret, spem expectationemq̃ue tuam non tam impletam, quàm superatam vidisti. Nec his contentus, qui est animi tui candor & beneficentia, non es arbitratus solidum hoc tibi fore gaudium, nisi quicquid id erat, quantum in te esset, omnibus statim eiusdem tecum studij sectatoribus per me commune faceres. Omnibus igitur quæ tibi tanto operi idonea & necessaria visa sunt, quamprimum suppeditatis, à me vicissim indefessa diligentia, summaq̃; vt ita dicam, laboris improbitate, non tantum primus hic liber feliciter ad calcem perductus, post multam multorum expectationem diu votis expetitus, in lucem tandem prodijt: verum etiam interea temporis dum hic sub prælis sudat, non pœnitendi à me progressus facti sunt & in altero illo (quem meritò primum emitti oportebat) fastorū Consularium libro: quem à te tam è fastis Capitolinis, quàm nummis Consularibus, mira quadam ordinis congruitate atque elegancia concinnatos atque digestos, plures iam menses præ manibus habeo, ita vt vel intra annum, modò cœptis D.O.M. aspiret, facile promulgandos sperem: opus, ni me fallit coniectura, omnibus quidem studiosis longè gratissimū, ijs autem qui vetustioris historiæ cognitionem cum numismatum studio coniungere volent, plusquam necessarium. Cui quidem postquam supremam manum imposuero, ad Augustum statim, reliquosq̃ue deinceps ad Domitianum vsque Cæsares, redire decretum est: qui & ipsi cum iam pridem in suum redacti sint ordinem, opinione forsàn citius in publicum prodibunt. Interea quod à te in Consularibus Imperatorijsq̃ue Ro. numismatibus ad Iustinianum ferè vsq̃; iam præstitum est, poteris & in doctissimis illis argutissimisq̃ue Græcanicarum prouinciarum & ciuitatum nummis quàm commodissimum & maximè appositum ordinem dispicere, quem & in his exprimendis sequamur. Quorum quidem publicationem, tum propter raritatem ipsam, tum propter argumenti atque artificij varietatem atque elegantiam, (quibus Ro. illa numismata, vt multum ab his differunt, ita & omnium ferè iudicio longè superantur) cum sciam auidissimè à non paucis passim desiderari, nō ingratum fore putavi, si eam. XII. primis Cæsaribus subiecero, aut prius forsàn, post Augustum videlicet, aut Neronem certè, emisero. Quibus omnibus suo quaq̃; tempore & ordine, modò vitam tandiu proroget qui solus vitæ auctor & fons est, sub aspectum publicū deducendis, eris mihi magni cuiusdam numinis loco:

neque cōmittes, vti spero, vt post tam splendida & magnifica promissa, opera illa tua & studio, quæ mihi primo hoc volumine tam benignè præstitisti, destituto, meritò obijci possit illud: *Quid dignum tanto tui hic promissor biatu?* Aut illud, si mauis: *Parturiunt montes.* &c. Ego vicissim, cum non ignorem quàm parum, aut potius nihil sine te possim, subtractaq; ope tua, quàm mihi non semel ab incepto resiliendum fuisset, foretque deinceps: profiteor sanè haud inuitus, me in his omnibus vix minimum aliquid meum agnoscere, cunctaq; tibi vni facile accepta ferens, omni & gratia & honore, quæ quoquo modo huic operi deberi posse videbitur, tibi animo perquàm lubenti cedo. Certus interea te nihil tale expetentem, nedum expectantem, præter publicum antiquitatis studiosorum cōmodum & vilitatem, aliud nihil hac in re tibi proposuisse, neuiquam in hoc à maioribus gentilibusq; tuis degenerans. Nam vt ceteros præteream, quid M. Laurino patruo tuo, Collegij Diui Donatiani Brugis quondam Decano, suauius, benignius, aut hospitalius reperiri poterat? qui dum in viuis ageret, ipse haud vulgariter eruditus, eruditorum omnium feliciūq; ingeniorum admirator atque obseruator eximius, eorundem apud suos fautor & Mecænas vnicus penè extitit: quod & plurimi, nō parui in re literaria nominis viri, scriptis suis posteritati testatissimū reliquere. Quid iterum Hieronymo Ruffaldo auunculo tuo, S. Vedasti etiamnum apud Atrebatum Abbate, candidius atq; humanius? quem præter spectabilem, nullique non compertam in egenos & Christi membra pietatem, singularis quoque in viros doctos ac studiosos affectus & studium, ac denique propensa in quoduis hominum genus liberalitas, meritò summis & imis gratum & charum reddidit. Quid denique, ne omnes recenseam, Maximiliano à Bergis consanguineo tuo amitimo, Episcopo Cameracensi illustrissimo, generosius, beneficentius, aut in eos quos præter vitæ morumq; probitatem & pietatem, etiam doctrina commendat, propensius? Qui cum inter ceteros istius prouinciæ Procures vel primum pro sua dignitate in Curia locum facile obtinere possit, neglecto tamen splendore aulico, probi pastoris officio perfungi præoptans, custos gregis sibi cōmissi vigilantissimus, ne latum quidem, quod aiunt, vnguem, ab ouilis sui conspectu, nisi quantum res & vsus exigit, discedere curat. Vnde etiam spes est nomen istorū pro suis in rem literariam meritis, simul etiam Laurinæ gentis memoriam, plurimis doctissimorum huiusce tempestatis hominum monumentis celebratam, apud posteros pluribus etiam sæculis superfutura. Quod & ego, Mecænas optime, pro maximis tuis in me beneficijs, & tibi per me repositum velim, si quàm id tu de me, deque omnibus in vniuersum rei antiquariæ studiosis longè optimè meritis es, tam id mihi in manu esset. Verum quando ne minimas quidem vices, quas pro tua in me beneuolentia mereris multò maximas, remetiri valeo, illud saltem me consecuturum spero, ne apud eos, quibus tuus ille animus, tuumque in me studium perspecta atque explorata sunt, ingratitude aut ambitionis notam incurram. Interim hoc à te petens, vt hoc meum quale quale non vsquequaq; inofficiosum epistolum, animi in te mei minimè ingrati pignoris loco apud te esse patiaris, donec, si non parem meritis tuis, plenior certè, & exactior, pro maximis plurimisq; tuis in me beneficijs, gratiam referendi vberior & commodior sese offeret occasio. Pariter & illud postulans, vt quando animū istum tuum tam generosum, planè cognoui strenuum omnis laudis & gloriæ contemptorem, saltem in mei apud maleuolos purgationem, nominisq; conseruationem, epistolum hoc calci istius libri affigi æquo animo concedas. Quod superest, quemadmodum & me, & mea omnia tuæ illi mihi probè perspectæ humanitati cupiam esse quàm commendatissima, ita vicissim eadem arbitrio tuo, tuisq; imperatis iam olim esse addictissima expositissimaq; omnino tibi persuadeas velim. Vale Patrone vnice obseruande, idemque omnis antiquitatis censor atque assertor præstantissime.

Brugis Idibus Ianuar. M. D. LXII.

AVCTOR LECTORI.

POETAE, vt scribit Lyricus, aut pròdesse volunt, aut delectare: sed ego eos imprimis laude dignos censuerim, qui cum delectatione vsibus humanis quàmplurimum simul afferunt vtilitatis & commodi. Quare, benigne Lector, ne tibi inanis atq; ociosa prorsus foret hæc numismatum spectatio, quando ita demum eam cum voluptate fructus etiam non minimum allaturam credidi, operæprecium duxi, vitam & seriem rerum à Iulio Cæsare gestarum, è probatissimis antiquissimisq; quibusque scriptoribus concinnatam, hîc subtexere. Ita fiet, vt numismatibus & historia inter se collatis, dum alterum alteri plurimum & lucis & intellectus conferet, primum nummi ipsi fructuosius à te spectentur, quorû argumenta, alioquin obscura, ex historia adiuncta facilius à te intelligentur. Rursus, historia maiori cum fide simul & voluptate tibi lectitabitur, postquam videris antiqua illa numismata, non sine publicæ auctoritatis suffragio signata, cum historia ipsa per omnia ferè conuenire, fidemque adeò ipsi historię plurimum astruere. Dumque quod historica narratio animi sensibus factum aut gestum aliquando proponit, idem elegantissimis appositissimisque argumentis, rerumque simulachris & symbolis, in ipsis numismatibus oculis representatum, coram tanquam nunc gereretur, tibi spectare videberis. Quare si quidem in præcedenti numismatum delineatione, palato tuo aliquatenus à me satisfactum fuerit, spero te, beneuole Lector, nec hunc historię contextum stomacho fastidienti excepturum.

Sis felix.

C. I V L I I C A E S A R I S

V I T A E T R E S G E S T A E.

PER HVBERTVM GOLTZIVM HERBIPOLITAM
VENLONIANVM.

I VLIAM gentem per AEneam Veneris & Anchisæ filium, cuius in parentem Deosque Penates nota est pietas, à Dijs ipsis, Ioue nimirum & Venere, originem ducere, & ipse Cæsar aliquando gloriatus est, & ab historicorum vetustissimis literis proditum: auctore gentis totius Iulo, AEneæ & Creusæ filio, vt quibuldam grauissimis scriptoribus visum est, qui eundem & Ascanium fuisse credidère. Alijs

GENS IV-
LIA.

non leuioribus auctoribus, Iulum AEneæ ex Ascanio nepotem fuisse placuit. Hoc inter omnes conuenit, Latij regno penes Lauiniæ filium relicto, Sacerdotium amplissimum, Sacrorum cæremoniarumque curam & administrationem, apud Iuli sobolem permanfisse, à quo sunt Iulij. Hæc gens postea, Alba (quæ relicto Lauinio Regni Latini tunc sedes erat) diruta, à Tullo Hostilio cum alijs plerisque clarissimis Latij familijs Romam traducta, Patribusque inserta, serius ad magistratus, illustrioresque dignitates euecta, diu tantum non priuata honestaque vita contenta remansit, inter maiorum gentium Patritios tantum non postremis annumerata. Sub annum demum ab Vrbe condita ducentesium sexagesimum quartum, Consulatum, Decemuiratum, aliosque dehinc omnis generis honores & magistratus nacta est: ita tamen vt intra mediocritatem & opum & rerum gestarum, diu consisterent. Tandem C. Iulius Cæsar, qui patriam antea ab exactis Regibus ad sua ferè tempora liberam, primus subegit, occupato vi & armis principatu, Regnum genti suæ, si nomine minus, re ipsa certè quodam modo restituisse visus est. Fuit in gente Iulia & Cæsarum familia, quo cognomine primum vsum tradunt Sex. Iulium Cæsarem, qui anno belli Punici secundi vndecimo, M. Claudio Marcello T. Quintio Crispino Cofs. Siciliam Prouinciam Prætor obtinuit, ab hoc in vniuersam familiam cognomen defluxisse. Cognominis rationem alij aliam tradunt: quidam, quod qui primus Iuliorum sic dictus est, cæso matris vtero natus sit: alij, ab elephanto occiso, qui lingua Punica Cæsar dicitur. Quorum sententia vt probabilior videri possit, facit, quod matris vtero cæsos proprio & Romano vocabulo Cæsones dici certum sit: tum quod ipsa terminatio dictionis Cæsar, Romanis auribus insolita, Punicum nescio quid sonet, vt Amilcar, & similia nomina. Certè inter Cæsaris nummos non pauci spectantur cum nota elephanti: inter ceteros vnus, Punicis litteris circa elephan-

CAESARES.

A

phan-

C. IULII
CAESARIS
ORTVS ET
NATIVI-
TAS.

CAESAR
FLAMEN
DIALIS.

CAESARIS
PRIMA MI-
LITIA.

CAESAR
TRIBV-
NVS MI-
LITVM.

phantū inscriptus: vt meritò videri possit Cæsar, ea ratione suæ familiæ co- A
gnominis originem publicare voluisse, præsertim nullo alio euidente ali-
cuius rei gestæ argumento, quare elephantum in nummis suis signarit.
Ex hac gente & familia genus trahens C. Iulius Cæsar, Romæ natus est,
C. Mario. vi. L. Valerio Flacco Cofs. patre C. Iulio Cæsare viro Prætorio:
auum habuit item C. Cæsarem, nullo magistratu gesto insignē: proauum
verò Sex. Iulium Cæsarem Consularē, eius Sexti qui primus Cæsar dictus
est, filium: matrem autem Aureliam C. Aurelij Cottæ filiam, apud quam
puer educatus est. Ceterum mortuo Pisis, dum manē calcearetur, patre,
Flamen Dialis annum agens. xvi. factus, ob vxorem Corneliam Cinnæ
iii. Cofs. filiam, ad arbitrium Sullæ non dimissam, & ob Marij per Iuliam B
amitam affinitatē eidem Sullæ Dictatori suspectus & inuisus, Sacerdotio
& gentilitijs hæreditatibus ab eo priuatus est. Cumq; latè vagante Sullæ
potentia & crudelitate, Cæsar mutatis per singulas ferè noctes latibulis,
quanq̃ quartana interim febris vexatus, nūc prece, nunc precio, furori eius
se subtrahere cogeretur: tandem Mamerci Æmilij, & Aurelij Cottæ, viro-
rum clarissimorum affinium suorum, Sullæ verò amicissimorum, simul
etiam virginum Vestalium assiduis validissimisq; precibus, à Sulla tantum
nō coacto cōdonatus est, hoc addito, Cæsari multos inesse Marios, eumq;
pro quo tam pertinaciter intercederent, optimatum partibus exitio quan-
doque futurum. Exinde omnes militiæ numeros sub M. Thermo in C
Bythinia, sub P. Seruilio Isaurico in Cilicia strenuè impleuit. Mortuo de-
inde Sulla mox Romam redijt: ibi quasi vitandi ocij causa, Cn. Cornelium
Dolabellam virum Consulare & Triumphalem repetundarū, non sine
laude eloquētiæ, accusauit, ita tamen vt eo absoluto, nō minus inuidiæ sibi
conflaret: cui vt se subduceret, Rhodum, tanq̃ litteris & Moloni Rhetori
operam daturus, secessit. Quò dum hyberno tempore nauigare festinat,
captus à Cilicibus piratis circa Pharmacusam Insulam, postq̃ dies quadra-
ginta & amplius in eorū potestate cum vno atque altero comite perman-
sisset, allata à seruis amicisq;, quos in id dimiserat, pecunia, quinquaginta
talentorum summa se redemit. Liberatus, statim magno studio nauibus D
in portu Milesiorum instructis, deductisque, prædones persecutus, in po-
testatem redactos, iugulari, crucibusque affigi iussit. Quod dum apud eos
maneret, quasi per ludum iocumq; facturū se non semel minatus fuerat.
Infestabat per id temporis proximam cōtinentem Asiam crebris popula-
tionibus Mithridates, quare ne per ocium Rempub. sociorumq; discrimē
solus negligere videretur, in Asiam transgressus contractis subito auxilijs,
pulsoque Regis Præfecto, Prouinciam metu & periculo liberauit. Ro-
mam deinde reuerso, primus honor populi suffragio Tribunatus militū
obtigat: in quo Tribunitiam potestatem, cui Sulla multū detraxerat, sum-
mo

A mo studio restituere contendit, eiusq; restituendæ auctores omni ope iu-
uit. Hinc Tuberoni Prætori Quæstor datus, in Hispaniam profectus
est. Sed inde missione ante tempus à Senatu petita, tanquam parum i-
doneam extendendæ famæ materiam nactus, cupiens vberiore rerum
gerendarum occasione inclarescere, Romam redijt: vbi visus sibi per so-
mnum cum matre concumbere, in amplissimam spem erectus est, tan-
quam sibi hoc visum orbis imperium portenderet. Mox multis mo-
lestijs suspitione coniurationis Pisonianæ purgata, qua cum primarijs ali-
quot viris magna quædam moliri, atque ipsius Reipub. statum peruertere
voluisse visus erat, Ædilis cum M. Bibulo creatus est. Quo magistratu non
B tam communibus collegæ & suis, quàm proprijs impensis magnificentis-
simè profusissimeque administrato, Vrbe insuper plurimis sumptuosissi-
misq; ædificijs exornata, populi fauorem sibi mirè conciliauit: ita vt com-
munium etiam impensarum gratiam solus assequeretur. Hinc in spem
venit, opera Tribunorum plebis ex Plebiscito, Ægyptum Prouinciam ex-
tra ordinem se facile obtenturū, quòd Alexandrini Regem suum, socium
& amicum populi Rom. expulissent. Sed quò minus eam assequeretur,
optimatum factione impeditus est: vnde & in vindictam inuidiamq; Se-
natus, C. Marij statuas, imagines, & trophæa de Cimbris Teutonibusque,
à Sulla paulò antè disiecta, restituit: aliaque quamplurima in odium opti-
C matum tentauit. Ægypti obtinendæ spe frustratus, superatis facilè duo-
bus potentissimis competitoribus, Q. Catulo, & Isaurico, qui & ætate &
dignitate longè antecellebant, summo populi studio, & suffragiorum con-
sensu, sed non absque profusissima largitione, in locum Metelli Pij defun-
cti, Pontifex Maximus creatus est. Eodem medio mox Prætor factus,
detecta coniuratione Catilinaria, vniuerso Senatu supremum supplicium
in coniuratos decernente, ipse solus suadere ausus est, ne capite in eos ani-
maduerteretur, sed vt bonis publicatis municipatim custodiendi traderen-
tur: persuasurus procul dubio, plerisq; iam in suam sententiam pertractis,
nisi nutantes iam & inclinatos, acerbissima & vehementissima oratione
D confirmasset erexissetq; vir grauissimus M. Cato. Quanquam ne sic qui-
dem de sua contentione quicquam remisit, priusquam ab equitibus, qui
ad Senatus præsidium astabant armati, strictis intentisque gladijs petere-
tur: ita vt eum quidam assidentium obiectu togæ atque amplexu vix pe-
riculo eriperent: tum demùm destitit, & curia diu abstinuit. Metello de-
inde Nepoti Tribuno plebis turbulentissimis legibus collegarum suorum
intercessionem, ac Rempublicam perturbanti, non fautorem modò, sed
& propugnatorem sese præstitit: tam pertinaciter, vt & ipse & Metellus
decreto Senatus magistratu abire iuberentur. Sed non prius ius dicere &
magistratum gerere desijt, quàm vi & armis compelleretur: tum demùm

QVÆ-
STOR.

ÆDILIS.

PONTI-
FEX MA-
XIMVS.

PRÆTOR.

dimissis lictoribus, abiectaꝫ; prætexta prætoria, clàm domum se recepit. A
 Multitudinem autem, quæ biduò post ad eum confluxit, operam suam
 in tuenda dignitate vltro offerentem, tumultuosiusq; instantem, oratione
 composita sedauit. Quæ res non minus grata Senatui, q̃ inexpectata acci-
 dit: quare & per viros clarissimos actæ sunt ei gratiæ, & in curiam reuoca-
 to, verbisq; amplissimis collaudato, magistratus restitutus est. Haud
 ita multo post grauiori implicitus suspitioni, aliud discrimen subiit: dela-
 tus apud Nouium Nigrum Quæstorem, & apud Senatum, à L. Vectio &
 Q. Curio indicibus, tanquam conscius & particeps coniurationis Catili-
 nariæ: quo multum permotus Cæsar, nec tantum dedecus ferendum ra-
 tus, implorato innocentia suæ teste Cicerone, cui tum Consuli ipse vltro B
 quædam de coniuratione detexerat, repulsis acerrimè accusatoribus, disci-
 men euasit: Vectio in carcerem coniecto, atq; adeo ipso Nouio Quæstore,
 quod maiorem magistratum apud se accusari passus esset: Q. verò Curius
 præmijs à Senatu decretis, quod coniuratorum consilia primus detexisset,
 priuatus est. Prætori Hispania vltior sortito obuenit: in quam ille
 properè, non expectato dum Prouinciæ ordinarentur, profectus est: Pro-
 uinciamq; ad Oceanum vsq; domitis Cæleis, Lusitanis, alijsq; gentibus,
 pacatam, & populo Ro. fidelem reddidit, primusq; eam gentem subegit,
 Insulas etiam nonnullas in Oceano cepit: vnde & Imperatoris titulo, ob
 rem bene gestam, honoratur. Rebus itaque feliciter gestis, compo- C
 sitaq; Prouincia, non expectato etiam successore, præter morem, pari qua
 venerat festinatione, Prouincia decedit: triumphumq; petiturus simul &
 consulatum, Romam reuertitur. Verum triumphum petitioni consulatus
 obstare intelligens, cum nisi legibus solutus vtrumq; assequi posset: quò
 minus aut legibus solueretur, plures obstarent: triumpho in præsens post-
 posito, consulatum solum petere instituit, quem non sine largitione à L.
 Luceio competitore cõmuni nomine facta, cum M. Bibulo, multum in-
 uito ac reluctante Catone & optimatibus, adeptus est, opera potissimum
 & studio tam Pompeij, quàm Crassi. Hos Cæsar pridem ex consulatu ma-
 xima dissensione gesto inter se dissidentes, summa contentione primum D
 sibi mutuò reconciliauit: cumq; & opibus & auctoritate ceteros facile su-
 perarent, quò sibi aduersus optimatum factionem robur aliquod & præ-
 sidium pararet, simul etiam & futuræ dominationi, quã iam animo conce-
 perat, quædam quasi fundamenta iaceret, horum sibi potentiam quoquo
 modo iungendam putauit. Cum Crasso autem illi vel antea satis pulchrè
 conuenerat, eumque prorsus suarum partium habuerat, cum paulò ante
 Ædilitatem, eiusdem conspirationis participes fuisse crederentur. Crassi
 etiam interuētu & sponfione, creditorum, qui se Prætorem in Hispaniam
 Prouinciam properantem remorabantur, importunitatem à sese reppulit,
 Pom-

HISPANIA
 PROVIN-
 CIA.

IMPERA-
 TOR.

CONSULA-
 TVS CAE-
 SARIS.

A Pompeium autem omnibus studijs, omniq; officiorum genere sibi conciliare non cessauit. Cum utroque denique pactus est, ne quid in Repub. ageretur statuereturve, quod alicui ex ipsis non probaretur. Hac quasi conspiratione fretus Cæsar, hisce fultus subsidijs, multis contra ius & æquum, contra morem & præter exemplum actis, consulatum suum aduersarijs grauem, & obrectationibus obnoxium, reliquis verò suspectissimum reddidit. Inter cetera consulatus sui acta, quibus populum sibi deuinxit, optimatum verò ordinem offendit, fuit lex agraria: hanc ille diu multumque repugnante Bibulo collega, summa contentione, nec sine armis, suffragantibus vbique & per omnia, uti conuenerat, Crasso & Pompeio, tandem pertulit. Hac lege diuisi sunt populo omnes agri publici, electis per Cæsarem in id XXviris, qui eam agrorum diuisionem ex lege facerent. Ager etiam Campanus eodem decreto trium liberorum & plurium parentibus, distributus est: Capuaque ipsa Colonia deducta, & Iulia Fœlix appellata. Præter hanc agrariam, & alias quamplures leges tulit, plerasque quidem ut populo non ingratas, ita patribus satis iniquas: quanquam initio consulatus, ut & optimatum partibus studere velle videretur, professus se nihil promulgaturum, quod non in rem ipsorum foret. Equitibus autem, qui vectigalia omnia populi Rom. redemerant, quò & illum ordinem sibi deuinctum haberet, tertiam partem eius quod ex redemptione vectigalium debebant, remisit: quod illis sæpè à Senatu flagitantibus, Catone præter alios pertinaciter reluctante, semper negatum fuerat. Omnia denique acta Pompeij, quæ Senatus antea rata habere dubitauit, nemine prorsus repugnante, confirmauit. Ita ut vnus & solus quasi Rempublicam ad nutum potius administrare, quam boni Consulis officio fungi videretur: adeò ut collegam Bibulum promulgationi legis agrariæ obnunciantem, vi & armis foro pellere veritus non sit: quem ita terruit, ut reliquo consulatus tempore, ad extremum vsque anni diem domi latitans, publico abstineret, nec nisi per edicta partes suas tutaretur, Cæsarisq; actis obnunciaret. M. quoq; Catonem virum grauissimum, & vel præcipuæ propter morum seueritatem & constantiam auctoritatis, sibi minus assentientem, per lictorem in carcerem abduci iussit. L. deinde Lucillum & ipsum liberius dissentientem ita minis suis perculit, ut supplex veniam à Cæsare petierit. Ciceroni etiam maximis in Rempublicam meritis clarissimo, & clam & palam iniquissimus, Clodium illi inimicissimum fouit & sustinuit, atque à patribus ad plebem traduxit, Tribunatumque ei confecit, ut sic demum Trib. pleb. factus, perniciem Ciceroni facilius machinaretur. Omnibus deniq; perterritis & consternatis, nemine contrauenire audente, quæuis quibuslibet dilargitus est. Consul etiamnum Galliam Cisalpinam lege Gabinia cum Illyrico & tribus legionibus à populo

LEX CÆ-
SARIS A-
GRARIA.

AGRI DI-
VISI.

CAPVA CO-
LONIA IV-
LIA FÆLIX

GALLIÆ
ET ILLY-
RICVM

PROVIN-
CIAE CAE-
SARI DE-
CRETAE.

IMPERIUM
QUINQVEN-
NALE CAE-
SARI DE-
CRETVM.

pulo accepit: Comatam deinde, siue Transalpinam, cum altera legione, A
à patribus: metuente nimirum Senatu, ne & hanc se inuito populus da-
ret. Galliam autem prouinciam, tanquam futuro triumpho, cui auidis-
simè inhiabat, maximè præ ceteris oportunam, sibi potissimum elegerat.
Sed antequam consulatu abiret, & in prouinciam proficisceretur, vt re-
bus suis vndecunque prospiceret, haberetque per quos absens partes suas
tueretur, L. Pisonem sibi in consulatu successurum, ducta in vxorem Cal-
purnia ipsius filia, socerum sibi deligit. Cn. quoque Pompeium, præter
cetera officia, arctiori sibi affinitatis vinculo deuinciendum ratus, Iuliam
filiam, quamuis prius Q. Seruilio Cæpioni desponsatam, illi nuptui tradit:
atque ex hoc Pompeium deinceps primum sententiam rogare cœpit, cum B
antè Crassum soleret. Pompeius vicissim socero quouis modo gratificari
studens, foro armatis militibus completo, vt populares Cæsaris leges con-
firmarentur, vtque imperium in quinquennium, cum prouincijs Gallia
Comata, Cisalpina, Illyrico, & quatuor legionibus, ei decerneretur, vel
præcipuus auctor fuit, accedentibus vbique Crasso & Pisone socero.
Ceterum consulatu iam defunctus Cæsar, cognitione de actis suis, quæ à
L. Domitio & C. Memmio Prætoribus in disquisitionem vocabantur,
Senatui delata, festinabundus in prouinciam proficiscitur: obtento prius,
vt dum ipse Reipub. causa abesset, reus ne fieret: iam enim L. Antistius
Trib. pleb. eum postularat. Hinc metuens ne sibi absenti negocium fa- C
cesseretur, nève quippiam aduersum se à Senatu decerneretur, nihil ma-
gis studuit, quàm annuos magistratus quoquo modo sibi obnoxios red-
dere. Quinimò è competitoribus & candidatis nullos suo suorumque suf-
fragio iuuit, cum quibus prius non pepigisset, dignitatem suam absente
se defensuros. His fultus subsidijs, quò vires suas etiam aliunde augeret,
præter eas quas à Senatu populoque acceperat, nouas statim pro arbitrio
conscripsit legiones, quasdam publico, alias verò priuato sumptu. Inter
ceteras vnam ex Transalpinis, quam vocabulo quoque illarum gentium,
Alaudam appellauit, instructam tamen & eruditam disciplina cultuque
Romano, quam & ciuitate postea donauit. Hæc & prima, & non obscu- D
ra, quasi regnum affectantis animi, dedit indicia. Ceterum cum
primo in prouinciam ingressu omnia pacata inuenisset, metuens ne in
pace degenti, rerum gerendarum, & triumphi tam impotenter desiderati,
ocasio materiaque deesset, omnem prorsus occasionem belli, etiam in-
iusti & periculosi, captabat, omnibus sine discrimine insultans, propriaque
auctoritate suisque auspicijs, non expectato Senatus decreto, bella vel con-
tra fœderatos suscipiens. Vtebatur autem tum in itineribus conficiendis,
tum reliquis, celeritate quadam admirabili: ita vt octauo postquam Ro-
ma discessisset die, ad Rhodanum vsque peruenerit. Primum autem
bellum

A bellum Cæsari cum Heluetijs Tigurinisque fuit. Hi hominum multitudi-
 dini non sufficiente solo patrio, incensis oppidis, vicis, ædificijsq; proprijs,
 suafore primùm & duce Orgetorige, inter Heluetios facile nobiliss. locu-
 pletissimoque, domo profecti, vberius solum quærere, sedesque suas aliò
 transferre instituerant. Adiunctis itaque sibi gentibus finitimis, Boijs sci-
 licet, Rauracis, Tulingis, & Latobrigis, primùm Rhodano traiecto, per
 Allobroges, qui in fide populi Ro. erant, pars prouinciæ Galliæ, iter facere
 constituunt: transitu quidem prius à Cæsare petito, sed vt non statim ne-
 gato, ita nec obtento. Cæsar enim cum parùm tutum, ac præter dignita-
 tem populi Ro. iudicaret, pati tantam hominum multitudinem per pro-
 uinciam suam iter facere, nihil prius habuit, quàm pontem Rhodani re-
 scindere, cæteraq; quæ transitum impedire quoquo modo possent, anteq̃
 Heluetijs postulata negaret, quàmprimum expedita & parata habere, de-
 liberare se interea simulans. Post paucos igitur dies Heluetiorum legatos
 ad se redire iubet, ductaq; interim ijs locis quæ transitui videbantur maxi-
 mè oportuna, fossa, muroq; .XVI. pedum, à lacu Lemano ad Iuram mon-
 tem vsque (qui Sequanos ab Heluetijs diuidit) exstructo, præsidia dispo-
 nit, castella communit. His constitutis, Heluetij responso à Cæsare longè
 alio quàm expectarant accepto, omnibus quæ Rhodano transeundo ne-
 cessaria erant, comparatis, instituto per Allobroges pergunt itinere. Cete-
 rum cum hîc vel in primo conatu à Romanis repellerentur, transitumq;
 vel difficilem, vel omnino interclusum conspicerent, iter in Sequanos, He-
 duosque conuertunt. Quod vbi Cæsari nunciatum, T. Labieno muni-
 tionis præposito, magnis itineribus in Italiam profectus, duas ibi de nouo
 legiones conscribit, tres item circum Aquileiam ex hybernis deducit, &
 quàm breuissimo per Alpes itinere, cum quinque his legionibus in vlte-
 riorem Galliam contendit, pulsus ex itinere pluribus prælijs Alpestribus
 aliquot gentibus, quæ è locis superioribus Romanos transitu prohibere
 conabantur, Centronibus scilicet, Carocelis, & Caturigibus. Interea Hel-
 uetij, concessio sibi à Sequanis (intercedente Dumnorige Heduo, qui Or-
 getorigis Heluetij filiam in vxorem duxerat, & gratia apud Sequanos plu-
 rimùm valebat) vt per fines eorum exercitum ducerent, iam angustias &
 fines Sequanorum transierant, Heduisq; appropinquabant. Sed cum po-
 pulabundi contrà quàm conuenerat, fines & agros eorum transirent, He-
 dui Legatis ad Cæsarem missis, auxilium aduersos Heluetios petunt. Cæ-
 sar æquissimum ratus amicis populi Rom. subuenire, veritus etiam ne si
 & hi conspiratione facta, Heluetijs se iunxissent, bellum sibi aduersus om-
 nes grauius suscipiendum foret, facile petentibus auxilium concessit:
 Heluetiosq; in transitu Araris (quod Sequanorum flumen est) impeditos
 inopinatosq; aggressus, tertia copiarum parte, quæ nondum flumen trans-
 ierat,

ierat, cæsa profligataque, ponte opere subitaneo in Arari excitato, exerci- A
 tuque traducto, reliquos qui iam traiecerant, repentino suo aduentu ita
 terruit, ut ultro sedes, in quas se reciperent, à Cæsare peterent. Quas cum
 nisi datis obsidibus se daturum negaret, illi indignati tali responso, cum
 Cæsare manus conferere ausi, cum secundioribus aliquot prælijs animis
 efferrentur, tandem fugientes Cæsar ad carros & impedimenta usque per-
 sequutus, difficili & laborioso prælio superat, impedimentisque & castris
 ipsorum potitur. Heluetij ea clade accepta, pars conditionibus sibi à Cæ-
 sare præscriptis, in suas sedes domosque paulò antè à se vastatas atque incen-
 sas, reuersi sunt. Alij Rhenum versus, unde antiquitus egressi creduntur,
 proficiscentes, ab amicis sociisque; populi Ro. per quos iter habebant, par- B
 tim capti, atque ad Cæsarem perducti, partim in itinere interfecti sunt.
 Numerus autem tam Heluetiorum, quam aliarum gentium, qui domo
 profecti, huic bello interfuerunt, fertur fuisse. CCCLXVIII. milium: eorum verò
 qui prælio superfuerant, domum à Cæsare redire iussi, c. & x. milia.
 Hoc itaque victoriarum principio, ac velut instrumento, in speciem qui-
 dem tanquam sociis & amicis populi Ro. Heduis petentibus gratificaturus,
 reuera autem gloriæ propriæ augendæ, rerumque gerendarum cupi-
 dine ductus Cæsar, bellum in Germanos parat. Cuius quidem occasio
 altius repetenda. Sequani & Aruerni dum simul de Galliæ potentatu cum
 Heduis pluribus annis certant, Germanorum auxilia mercede conducta C
 ad se accersuerant. Hi Rheno transito, homines natura feri, vbertate Gal-
 lici soli, & cultu deliciisque Gallicis illecti, cum pauciores primum, forsan
 xv. milia transissent, Iulio Cæsare Galliam provinciam obtinente, facile
 ad centum & xx. milia transferant, Heduos, eorumque clientes continuo
 bello una cum Sequanis, à quibus patrijs sedibus euocati fuerant, incessen-
 tes. Hinc Hedui pluribus ab eis prælijs superati, magna calamitate accepta,
 Sequanis nobilissimos quosque suæ gentis obsides dare cogebantur, quos
 Ariouistus Germanorum per id tempus Rex, prælio ad Amagetobriam
 superatis superbè & crudeliter imperabat, barbarè in eosdem sæuiens, si
 quid præter eius sententiam ab Heduis fieret, aut statim ad nutum non D
 fieret. Ceterum cum Sequanis ipsis quamuis victoribus nihilo agebatur
 mitius, quam cum Heduis victis: quòd Ariouistus non contentus tertiam par-
 tem agri Sequanici, qui vel totius Galliæ optimus erat, occupasse, de alte-
 ra tertia eos decedere iuberet, ut & viginti quatuor milibus Harudum, qui
 paulò antè à Germania ad ipsum venerant, sedes pararentur. Atque hoc
 grauior erat Sequanorum quam aliorum conditio, quòd Ariouisto Ger-
 manisque intra fines suos receptis, ne in occulto quidem queri, nedum auxi-
 lium implorare audebant. Sic ut imperium eius & Heduis victis, & Sequa-
 nis victoribus, graue iuxta atque intollerabile esset. Hæc Hedui simul &
 Sequani

BELLUM
 GERMA-
 NICUM.

A Sequani, habito totius Galliae concilio, eoq; iam dissoluto, per Diuitiacum Heduum (utpote liberum iureiurando, quo se obstrinxerat vniuersa Heduum ciuitas, nec obsides repetituros, nec populi Ro. opem imploratos) secretò postea Caesari exponunt, auxiliumque aduersus hanc a Caesare populoque Rom. petunt: quod nisi maturè praestetur, periculum esse, ne Heluetiorum exemplo Germani quoq; Rheno transito, vniuersam mox Galliam occupare conentur. Caesar benignè responso dato, pollicetur hanc rem sibi curae fore. Concilioq; dimisso statim Ariouistum (qui paulò ante Caesare etiamnum Consule, ipsoque adeò Caesare auctore, in amicum sociumq; populi Ro. acceptus, & Rex declaratus fuerat) per legatos ad se euocat. Legatis ab Ariouisto superbè responsum, posse Caesarem si quid vellet, ad se venire. Caesar missis secundo legatis, obsides Heduum repetit, neve Heduos, Heduumve socios vlla iniuria laceSSat, vllamve in posterum hominum multitudinem Rhenum transducatur, edicit: ni pareat, sociorum populi Ro. iniurias se non neglecturum. Ad hanc non minùs arroganter & ferociter quàm priùs Ariouistus respondet. His ad Caesarem perlatis, eodem ferè tempore Hedui Treueriq; per legatos conqueruntur. Hi quidem Sueuorum pagos centum ad ripam Rheni consedisse, iam transi-turos, nisi impediuntur. Illi verò, Harudes fines suos Ariouisto conuiiente & permittente populari. His permotus Caesar, primò magnis itineribus, diurnis nocturnisq;, Vefontionem maximam Sequanorum urbem, quò & Ariouistus ex aduerso tendebat, praecipue: praesidioq; constituto, rei frumentariae, com meatibus, alijsq; quae huic bello videbantur necessaria, parandis instruendisq;, dies aliquot ibidem moratur. Interea fama de incredibili Germanorum virtute, corporum mole, & virium praestantia, ad exercitum Caesaris perlata, militem Romanum vsque adeò terruit, ut plurimi metu perculsi, alij aliud caussati, missionem petere non dubitarent. Quo intellecto Caesar, conuocato Centurionum omniumq; ordinum concilio, habita oratione pavidos verbis castigat & increpat: hoc addito, si ceteri pugnam detrectent, se vel cum sola decima legione, de cuius fide & virtute minimè dubitabat, hostem intrepidè aggressurum. Hac oratione còuersi mirabiliter militum animi, magnaque alacritas in locum prioris trepidationis successit. Ita confirmatis omnibus, duce Diuitiaco Heduo, in Ariouistum Caesar proficiscitur. Ille cognito Caesaris aduentu, colloquium, de pace tracturus, petit. Vbi ad colloquium ventum, cum Caesar cuncta quae priùs per legatos, tum quoq; praesens imperaret, Ariouistus contrà obtemperare nollet, illis etiamnum colloquentibus, equitatus Ariouisti propiùs accedens, colloquium dissoluit. Post diem vnum atque alterum Ariouisto iterum colloquium postulante, ut coepta inter eos absolueretur, Caesar per legatos tutius ea se còfecturum existimans, legatos ad Ariouistum mittit:

B

quos

quos ille speculandi animo ad se venisse caussatus, catenis oneratos in carcerem conijci iubet. Hinc Cæsar castris propius admotis, Germanos crebris insultibus laceßere non desijt, facto etiam in munitiones ipsorū impetu, donec tandem iritati, castris ad pugnam capeßendam se proriperent. Copijs itaq; vtrunque eductis tanto impetu concursus est, ut pilis, quibus iaciendis locus non fuerat, reiectis, statim gladijs cominus acriter pugnatum sit. Germani demum in fugam versi, non prius fugere destitère, quam ad Rhenum ventum esset: Cæsar fugientes persequutus, magna edita strage, campos longè lateq; armis cadaueribusq; occisorum resperfit. Ariouistus ceteros in fuga præcurrens, nauculam fortè in ripa nactus, Rheno traiecto, euasit. Reliqui ferè omnes, paucis qui partim natatu, partim lintribus flumen transierant, seruatis, ab equitibus Rom. interfecti sunt. Cæsarum numerus octuaginta milia fuisse fertur. Fuère autem in Ariouisti exercitu Harudes, Marcomanni, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusij, & Sueui. Prælio facto captiui duo à Germanis recepti, M. Valerius Proculus, & M. Titius, quos Ariouistus ad secundum colloquium à Cæsare missos, tanquam exploratores in vincula coniecerat. Audita hac Germanorum strage, Sueui, qui ad ripam Rheni conuenerant, minimè sibi cunctandum rati, statim Rheno relicto domum reuersi sunt. Territos & discedentes Rheni accolæ insecuti, plurimos ex his occidère.

Duobus hisce bellis vna æstate confectis, postquam exercitum Cæsar maturè in hyberna in Sequanos deduxisset, in citeriorem Galliam ad conuentus agendos profectus est. Plurimis interim è Roma ad ipsum visendum, salutandumque quotidie eò confluentibus, alijs quæcunque postulabant magna facilitate concedens, alios largitionibus maximis ex hostili pecunia, quæ affatim ex præda suppetebat, prosequens, nihil omittebat, quò sibi omnium animos ac studia quoquo modo conciliaret.

Hyemè ad hunc ferè modum exacta, partim frequentibus rumoribus, partim ex Labieni literis, quem Cæsar in Gallia Transalpina hybernis præfecerat, intelligit Belgas, qui tertiam Galliæ partem incolebant, defecisse. Belgarum quidam, ut & aliæ Galliæ ciuitates, populo Romano confœderati erant, quidam verò nullo fœdere iuncti. Hi successibus Cæsaris permoti, veritiquè ne pacata vniuersa Gallia, in ipsos Cæsar arma conuerteret, sollicitatis finitimis sibi populis, datis acceptisque hinc inde obsidibus, aduersus Romanos inter se conspirant: nihilò magis illos in sua Gallia tolerandos, quam Germanos Heluetiosque dictitantes. Ducem huic bello Adram præficiunt. His nuncijs permotus Cæsar, conscriptas in citeriore Gallia duas legiones, ineunte statim æstate in vltiorem Galliam cum Q. Pedio legato mittit: ipse cum primùm potuit subsequutus, omnium opinione celerius ad hostium fines peruenit. Rhemi qui ceteris Belgis in conspiratione non

BELLVM
BELGI-
CVM.

A consenserant, per legatos se suaq; omnia Cæsari permittunt, parati obsides dare, ceteraque imperata facere, ceteros Belgas in armis esse nunciant. Ille Rhemorum obsidibus acceptis, simul de viribus & numero ciuitatum quæ conspirauerant ab ijs edoctus, quò tantam hominum multitudinem distineret, Diuitiaco Heduo negotium dat, vt in Bellouacos (qui & ipsi Belgæ sunt) copias suas ducat. Ipse Axonam flumen, quod est in Rhemorum finibus, cum exercitu traiecit: castraque, præsidio ponti imposito, ad flumen locat. Q. autem Titurium Sabinum in altera ripa cum sex cohortibus relictum, sua ibi castra munire iubet. Ceterum Belgæ, dum coactis omnibus copijs ad Cæsarem tendunt, Bibractis Rhemorum oppidi expugnatione ex itinere frustra tentata, (quòd oppidanis Cæsar subsidia miserat) Rhemorum agros, vicis ædificijsq; passim incensis, depopulati, equestribus aliquot prælijs à Cæsare laceßiti & superati, tandem vadis repertis Axonam flumen & ipsi transire conantur, castellum cui Titurius Sabinus trans flumen præerat oppugnandi consilio. Sed Cæsar confestim exercitu per pontem in alteram fluminis ripam iterum traducto, impeditos in flumine aggressus, magnam hostium cædem facit, ita vt corpora cæsorû aggregata, reliquis transitû faciliorem præstarent. Sic interfectis qui iam primi transierant, ijs autem qui transire conabantur facile telorum multitudine repulsis, Belgæ vbique spe sua frustrati, deficiente frumento, cognitoque

C Diuitiacum Heduum finibus suis accedere, communi consilio in suam quisque domum vnde digressi erant, reuerti constituunt. Secunda itaque vigilia magno cū tumultu nulloq; ordine castris effusi, fugæ verius quam profectionis speciem dedere. Cæsar autem nunciata sibi à speculatoribus Belgarum fuga, præmisso cum omni equitatu Q. Pedio & L. Aurunculeio Cotta legatis, T. verò Labieno cum tribus legionibus subsequi iussu, fugientes per plura passuum milia vsque ad serum diei persequutus, incredibilem stragem edidit: posteriorib. quidem Belgarum, Romanorum impetum fortiter sustinentibus: prioribus autem exaudito à tergo clamore, turbatis ordinibus sese præcipites in fugam dantibus. Post hæc Cæsar

D Nouiodunum Sueßionum oppidum, ipsosque Sueßiones obsidibus armisque omnibus prius traditis, in deditionem accipit. Hinc Bellouacos, & hominum multitudine & auctoritate inter Belgas ferè primos, Diuitiaco potissimum atque Heduis intercessoribus, sexcentis obsidibus traditis, armisque omnibus collatis, in fidem recipit. Hos sequuti Ambiani, se suaque omnia Cæsaris arbitrio permittunt. His gentibus contermini Neruij, Belgarum ferocissimi bellicosissimiq; syluas incolebant densissimas. Hi ceteris Belgarum suam exprobrantes ignauiam, quòd se Romanis dedidissent, filijs, vxoribus, mulieribus, ætate prouectioribus q̃ vt bello habiles essent, omni denique suppellectile intra paludes, æstuaria,

& profundissima nemora abditis, Atrebatibus Veromanduisq; populis sibi A finitimis in societatem communis belli pertractis, vltro Romanos castra ad Sabim fluvium munientes, nihil dum tale expectantes, maxima celeritate, ac incredibili animorum promptitudine duce Boduognato adorti, equitatu Caesaris in fugam verso, duabus legionibus circumventis, Centurionibus pluribus etiam intra castrorum munimenta occisis, magna deniq; strage edita, omnino eo praelio superiores evasuri fuerant, ni Caesar tandem in aciem procedens sua virtute maturè subuenisset, confirmatisque militum animis res labantes restituisset, atque alia ex parte Labienus hostium castris antè potitus, in tempore cum subsidio adfuisset. Sic praelio horum superuentu redintegrato, acerrimè dimicatum est. Tanta autem B Neruiorum cædes facta est, illis potissimum nusquam loco cedentibus, sed strenuè vel ex tumultu coaceruatorum cadauerum se defendentibus, ut è sexaginta hominum milibus, vix quingenti superfuerint. Hoc nuncio accepto, qui se in sylvis æstuarijsq; continebant, statim per legatos se suaque omnia Caesari dedunt. Ille in fidem receptos, suis finibus, suisque oppidis uti permisit. Neruios Aduatici excepere. Hi Neruijs opem laturi, audita ex itinere ipsorum clade, domum se recipiunt: oppidisque reliquis & castellis omnibus relictis, se suaque omnia in vnum oppidum situ munitissimum conferunt. Id Caesar expugnare omni ope aggreditur. Aduatici crebris excursionibus factis, leuibusque aliquot praelijs cum Caesare commissis, tandem ubi machinas & opera propius sibi admoueri vident, legatos de pace mittunt: armorumque parte è muris in fossam proiecta, tertia verò parte retenta & celata, à Caesare in deditionem accipiuntur. Verum nocte proxima resumptis ijs quæ sibi retinuerant armis, incautos opprimi posse sperantes, castra Romanorum petunt. Ceterum cum excubias non fallerent, indicio ignibus facto, praesidia ex proximis castellis accurrunt, pugnatumque est quamacerrimè, ab Aduaticis praesertim, quibus in sola virtute omnis salutis spes reposita erat. Cæsa sunt Aduaticorum quatuor milia, reliquis in oppidum retrusis: postridie oppidum ipsum nemine defendente captum, militibusque intromissis cum suis ciuibus diuenditum, D quorum numerus relatus milium quinquaginta trium. Sub idem tempus Caesar per P. Crassum legatum, Venetos, Vnellos, Curiosolitas, Osifinos, Sefuuios, Aulercos, Rhedones, aliasque ad Oceanum Galliae ciuitates, in potestatem ditionemq; populi Ro. redegit. Transrhenani verò populi his rebus gestis permoti, obsides tradere, ceteraque imperata facere paratos, Caesari missis legatis nunciant. Ille in Illyricum Italiamq; properans, exercitum in hyberna deducit in Carnutes, Andes, & Turones, ciuitates ijs locis ubi bellum gesserat finitimas. His tot tantisque rebus gestis, subactisque plurimis diuersissimisque gentibus, populo Ro. antea ne vel

A nomine cognitis, quindecim dierum supplicatio, nequicquam M. Catone & Fauonio reclamantibus, Cæsari decreta est. Interea hyemante in Gallia Cisalpina Cæsare, clarissimi quique & primæ auctoritatis viri è Roma Lucam, quæ & ipsa Galliæ Cisalpinæ erat, maxima frequentia confluerent, tum ad visendum eum, tum ob res prosperè gestas gratulaturi. Ex his plerosque, maximè qui magistratus petitori, aut gesturi videbantur, donis & muneribus largissimè prosequutus est. Imò qui magistratus dignitatesque ambiebant, eo potissimum largitore populi suffragia emergabantur: siquidem hac ratione se vel absentem dignitatis suæ propugnatores apud Senatū populūque habiturum homines sibi obnoxios sperabat Cæsar. Hoc etiam consilio, metuens ne quod L. Domitius Prætor nequiuerat, Consulatum adeptus perficeret: Crasso & Pompeio, quos vel hac de causa Lucam ad se euocauerat, ut Domitium excluderet, secundi Consulatus petendi auctor fuit: missis etiam Romam militibus, qui illos in petitione Consulatus suis suffragiis iuuarent. Quibus postea iterum Consulibus declaratis, repugnantibus plurimis, imprimis M. Catone & Fauonio, imperium Cæsari in alterum quinquennium prorogatur. Sub id temporis Ser. Galba, quem Cæsar decedens, cum legione duodecima, & parte equitatus, in Antuates, Veragros, Sedunosque (quæ gentes in summis Alpibus degabant) hyematum miserat, secundis aliquot præliis commissis, castellisque eorum expugnatis, easdem gentes subegerat, datisque obsidibus & pace facta, constituerat in ipsorum agro, vico scilicet Veragrorum Octoduro, hybernare. Sed Romanis supinius tanquam in pace agentibus, atque in ea quæ hybernis erant necessaria intentis, castrisque, quod præcipuum erat, loco iniquiore positis, vniuersa penè legio, Veragrorum Sedunorumque infidijs oppressa est. Sed Galba infidijs per exploratores maturè detectis, barbaros iam castra oppugnantes, eruptione subito castris facta, adortus, circumuenit, parteque plus tertia interfecta, periculum omne à castris repulit. Horum autem qui castra obsederant, non minor quam triginta milium numerus fuisse perhibetur. Galba cæsis fugatisque hostibus, mutatis castris hyberna in Allobroges transfert. Dum hæc geruntur, Cæsare in Illyricum profecto, alterum subito in Gallia bellum emerit. P. enim Crassus qui in maritimis Galliæ ciuitatibus hyberna habebat, cum rei frumentariæ penuria premeretur, Præfectos & Tribunos in proximas qualque ciuitates commeatus petendi causa miserat. Veneti qui & auctoritate, & maximè rei nauticæ usu & peritia ceteris præstabant, legatos & milites Romani primi retinere ausi sunt. Horum perfidiam vicinæ quæque ciuitates, omni ora maritima facile in suam sententiam pertracta, imitatae sunt: hac se potissimum via obsides suos à P. Crasso recepturos arbitrati. Missis igitur communi omnium nomine legatis, ultro obsides à P. Crasso repetunt, si suos

SUPPLICA
TIO CAE-
SARI DE-
CRETA.

IMPERIUM
CAESARI
IN ALTE-
RUM QVIN-
QUENNIVM
PRORO-
GATVM.

BELLVM
VENETI-
CVM.

remitti velit. Cæsar his intellectis, iussis prius in mediterraneis Galliæ, nauibus, remigibus, alijsq; quæ huic bello videbantur necessaria, comparari, cum primùm per anni tempus licuit, in Galliam, & primùm in Venetos tendit. Illi ex aduerso audito Cæsaris aduentu, quæcunq; ad bellum sustinendum opus esse videbantur, sedulò procurant, sociasq; & vicinas ciuitates ad cômune bellum sollicitant, accersitis etiam è Britannia insula sibi opposita auxilijs. Cæsar quanquam in summis difficultatibus, hanc tamè tantam iniuriam minimè sibi negligendam existimans, vt gentes eas distineret, nève sibi cum omnibus simul decertandum foret, partito exercitu legatorum alios aliò mittit. D. Brutum adolescentem classi, quam partim construxerat, partim vndique contraxerat, præficit: & secundo Ligeri in Venetos tendere iussu, ipse eòdem cum pedestrib. copijs subsequitur. Ceterùm oppidis aliquot captis, reliquos verò propter situm in extremis promontorijs, nec peditibus, nec nauibus aditum nisi admodum difficilem præbentibus, sic vt oppugnari commodè nō possent, classe crebris tempestatibus vexata, tardiusque proinde & difficilius accedente, bonam ætatis partem absumpsit. Verùm postquam iam classis Rom. aduenit, quamuis & magnitudine & armamentis Venetorum nauibus longè impar, virtute tamen & industria Romanorum, simul etiam quòd celeribus & expeditioribus nauigijs vterentur, factum est, vt Venetorum naues, quæ propter corporis sui molem in summa tranquillitate ne contis quidem & velis remisq; nisi ægrè admodum propellebantur, facile à Romanis expugnarentur, cùm singulas ex illis fuga disiectas Romani persequerentur. Pugnatum est ab hora quarta vsque ad vesperam, paucissimis è Gallorum nauibus noctis interuentu seruatis. Hoc prælio vniuersum hoc Venetorū bellum, totiusq; adeò oræ maritimæ confectum est: reliquis omnibus qui eo se prælio abstinerant, se suaq; omnia Cæsari dedentibus. Cæsare his rebus gerendis apud Venetos intento, Q. Titurius Sabinus Vnellorum gentem, in quos à Cæsare missus fuerat, simul etiam Aulercos, Eburonices, Lexouios (qui interfecto Senatu, quòd bellum detrectaret, Vnellis se iunxerant) duce Virodouice, qui Vnellorum genti præerat, castra Romanorum oppugnare tentantes, cùm simulato prius timore castris aliquandiu se continuisset, omnibus tandem portis eruptione facta, cecidit, profligauitque, paucis qui fuga euaserant superstitibus. Hoc prælio feliciter commisso, reliquæ ciuitates quæ descuerant, Titurio se dedunt. P. verò Crassus, quem in Aquitaniam proficisci Cæsar iusserat, Sontiates primùm, post varia aliquot prælia superior, oppido eorum ex itinere oppugnato, illis quidem fortiter resistentibus, sed eruptione per cuniculos frustra tentata, armis obsidibusq; tandem traditis, in deditionem accepit. Post hos cum Vocontijs, Tarusatisq; Crasso aliquantò plus negocij fuit, quòd

A quod auxilijs à citèrioris Hispaniæ ciuitatibus accerfitis iuuarentur, ducibusque, qui sub Q. Sertorio plures annos stipendia meruerant, ac longa militia edocti, disciplinaq; Rom. eruditi, rei militaris peritiam sibi parauerant, vterentur. Hi quod Romanos vijs obsessis commeatuq; intercluso, facile sine prælio vinci posse crederent, castris se continebant. Sed Crassus summa suorum alacritate castris illorum expugnatis, Gallos per munitiones sese deiicientes, & fuga salutem quærentes, apertis campis assequutus, caesis quàm plurimis, vt ex numero quinquaginta milium vix quarta pars superesset, & hos in potestatem redegit. Hoc rerum successu intellecto, reliquæ ferè omnes Aquitaniæ ciuitates, paucissimis exceptis, obsidibus

B sponte missis, Crasso se dedunt. Sic omni ferè Gallia pacata, soli restare videbantur Menapij, Moriniq;. Hi nondum legatos de pace ad Cæsarem miserant, sed omnibus suis in syluas paludesque collatis, Cæsarem obfirmatis animis expectabant. Qui dum ad initia sylvarum castra molitur, subita barbarorum è syluis eruptione, Cæsariani in opere dispersi facto impetu turbantur. Sed Cæsar armis properè sumptis, dum in syluas refugientes auidius per loca impeditiora insequitur, quanquam plurimis hostium interfectis, plerosque tamen è suis desiderauit. Cumque syluas illorum cadere, & è cæsa materia vallum extruere in animo haberet, tempestatis interuentu, simul ipsa operis difficultate re desperata, opus incœptum intermittit: agrisq; & vicis Menapiorum ac Morinorum, qui se in penitiores syluas receperant, vastatis atq; incensis, exercitum in Aulercos, Lexouiosque, quos æstate proxima Titurius subegerat, in hyberna ducit.

Romanis in hyberna profectis nunciantur Tenchteri & Vsiptes, Germaniæ populi, magna cum hominum multitudine Rhenum transisse, tum quod à Gallis accerferentur, tum quod à Sueuis, quæ longè maxima bellicosissimâq; Germanorum gens est, agris auitis pulsi nouas sedes quærent: quas cum toto triennio per diuersa Germaniæ loca diuagati, non inuenissent, tandem ad Rhenū ijs ferè locis quæ Menapij incolebant, confedère: Menapijsque transitum aliquandiu impredientibus, simulato recessu, iterq; tridui emensi, præter opinionem reuersi, oppressis interfectisque; Menapijs, nauibusque eorum occupatis, Rhenum transeunt. His Cæsar intellectis, Gallicæ leuitati minimè sibi confidendum ratus, ad exercitum properat: delectuq; habito, omnibus bello necessarijs comparatis, rectà in Germanos tendit. Hi iam longiùs euagati, ad Eburones Condrusosque, qui Treuironum clientes erant, peruenerant. Sed postquam Cæsarem iam appropinquare intellexère, missis legatis, tum alia multa declarant, tum pacem à Cæsare, locumq; vbi sedes figere possint, petunt: aut saltem quem armis ipsi ceperant, vt eum sibi per Romanos tenere liceat, rogant. Ceterum nihil eorum quæ à Cæsare postularant assequuti, postridie datis indu

cijs

BELLVM
GERMANICVM
ALTE-
RVM.

cijs frequentes redire iussi, equitatum Cæsaris qui agmen antecede-
 tra inducias impetu in inopinatos facto, pluribus interfectis, equis-
 fossis, ad suos refugere cogunt. Hoc hostium dolo indignatus Cæsar, Ger-
 manos, qui postridie, ut conuenerat, frequentes cum suis Principibus, tum
 sui purgandi causa, tum ut de inducijs agerent, in castra sua venerant, ean-
 dem timens perfidiam, vniuersos retineri iubet: copijsq; omnibus eductis,
 acieq; triplici instructa, octo milium itinere quamcelerrimè confecto, ad
 castra Germanorum nihil minus expectantium peruenit: factaque subito
 à peditibus irruptione, nullo illis arma capiendi relicto spacio, maxima in-
 ter carros & impedimenta strages est edita, fugiente passim reliqua multi-
 tudine mulierum & puerorū, qui simul domibus relictis Rhenum transi-
 erant. Germanorum fuisse perhibent. ccccxx. milia. Bello Ger-
 manico confecto, Cæsar quò se Germanis terribiliorem redderet, suisque
 illos rebus timere doceret, omnino Rhenum sibi transeundum existima-
 uit, maximè Vbijs inuitantibus. Hi soli Transrhenanorum, legatis obsidi-
 busq; sponte missis, fœdus cum Cæsare fecerant, auxilium aduersus Sue-
 uorum iniurias implorantes: aut si id Cæsari minus commodum esset, ex-
 ercitus saltem Rhenum traducat, rogant: satis hoc fore ad terrendos Ger-
 manorum animos, qui imperium Romanorum Rheno terminari, Roma-
 nosq; Rhenum trajcere minimè ausuros sibi persuasissimum habebant.
 Verum Cæsar hanc gloriæ augendæ occasionem minimè sibi negligendam
 ratus, cum nauibus, quæ ab Vbijs copiose offerebantur, exercitus trans-
 portare, nec æquè tutum, nec ex dignitate populi Rom. esse existimaret,
 ponte Sublicio opere militari magna celeritate, industriaque, in latissimo,
 profundissimo, simulq; rapidissimo flumine excitato, exercitus facillimè
 traducit, primus Romanorum ducum eum limitem transire ausus. Rhe-
 no transito, præsidium ad vtramq; pontis partem relinquit. Equita-
 tus Vsipectum & Tenchterorum bona pars trans Mosam prædandi & com-
 meatuum causa in Ambiuaritos à suis missa, superiori prælio non inter-
 fuerat. Hi mox cæde & fuga suorum cognita, trans Rhenum ad Sicambros
 perfugerant. Hos Cæsar ut profugos à Sicambriis per legatos sibi dedi-
 postulat: quod cum illi facere recusarent, in Sicambros exercitus ducit, plu-
 rimis ciuitatibus ex itinere per legatos in fidem amicitiamque acceptis. Si-
 cambri Tenchteris Vsipectibusque auctoribus, intellecto Cæsarem aduen-
 tare, omnibus suis in sylvas solitudinesque comportatis, finibus suis exces-
 serant. Hinc Cæsar sedes eorum vacuas offendens, ædificijs frumentisque
 incensis, in Vbiorū fines post paucos dies reuersus est. Vbi accepto & Sue-
 uos oppidis suis emigrasse, suaque omnia, coniuges, & liberos, in abditissi-
 mas vastissimasque nemorum solitudines conuexisse, ceteros omnes qui
 armis portandis habiles essent, vnum in locum conuenisse, ibique prælio
 decer-

CAESAR
 PONTE
 FACTO
 RHENVM
 TRANSIT.

SICAM-
 BRI.

SVEVI.

A decertare paratos suum aduentum expectare, satis sibi laudis partum existi-
mans, liberatis metu Vbijs, terroreque; Germanis iniecto, auxilium suum Vbijs
aduersus Suenos pollicitus, dies. xviii. trans Rhenum moratus, in Galliam
ponte rescisso exercitum reducit. Cæsar cum id quod restabat æstatis,
antequam exercitum in hyberna deduceret, per ocium neutiq; sibi transi-
gendum putaret, in Britanniam nauigare constituit, tum eius gentis & re-
gionis visendæ cognoscendæque; causa, tum gloriæ ampliandæ studio: quam
non mediocrem expectabat, si vt primus Romanorum Rhenum trajcere
ausus fuerat, ita & occidentalem Oceanum, Atlanticumque; pelagus classe pri-
mus ingrederetur: insulaque; Britannia maxima (quæ non tam cognita, quàm au-
ctorum inter se dissentientium scriptis celebrata erat, quibusdam etiam non
tam re quam nomine usquam extare credentibus.) subacta, terminos Imperij Ro-
etiam in alterum quasi orbem propagasse videretur. Cumque; ex mercatoribus.
de magnitudine & statu Insulae nihil explorati cognoscere posset, priusquam
se periculo committat, C. Volusenum cum naui longa omnia exploratum,
simul etiam aditus & portus cogniturum, præmittit. Ipse in Morinos, vnde
breuissimus in Britanniam traiectus erat, cum omnibus copijs profectus,
naues vndique ex finitimis gentibus contrahit, classe etiam Venetica supe-
rioris æstatis ad se venire iussa. Pleraque; Britannorum ciuitates, cognito per
mercatores Cæsaris instituto, missis legatis, obsides dare, & iussis Cæsaris
obtemperare se paratos nunciant. Cæsar liberaliter acceptis ijs quæ offere-
bantur, legatos domum remittit, cumque; ijs vnà Comium Atrebatem, ma-
ximæ in illis regionibus auctoritatis, quem Atrebatibus superatis Regem con-
stituerat. Per hunc Britannorum ciuitates, vt fidem Romanorum sequi velint,
solicitat. C. interea Volusenus post quintum diem reuersus, ea quæ perspexit
Cæsari renunciat. Qui dum classem apud Morinos instruit, quosdam Mo-
rinorum per legatos de superioribus actis se excusantes, paratosque; iussa exe-
qui, magno obsidum numero imperato & adducto, in fidem recipit. Classe
verò iam parata & instructa, duas legiones equitatumque; nauibus imponit.
Quæ autem Titurium Sabinum, & L. Aurunculeium Cottam legatos in Me-
napios, eosque; Morinorum pagos, qui legatos non miserant, cum parte exer-
citus mittit. P. Sulpitium Rufum cum præsidio portum tenere iubet. Ipse
cum primum per tempestatem licuit, cum tertia vigilia soluisset, sub horam
diei quartam cum primis nauibus Britanniam attigit: expectatoque; in horam
usque; nonam aliarum nauium aduentu, vbi & hæ appulere, anchoris solutis
aliquantulum progressus, naues aperto ac plano littore constituit. Ceterum
cum à Britannorum copijs quæ in littore constiterant, Romani quò minis
nauibus egrederentur, diu prohiberentur, atque in summis difficultatibus,
tum quòd armis prægrauarentur, tum quòd è medijs fluctibus illis decer-
tandum foret, minori animorum alacritate pugnam capefferent, tandem

CAESARIS
IN BRITAN-
NIAM NA-
VIGATIO.

C

Cæ-

Cæsar longis nauibus, quæ expeditiores erant, propiùs admotis, Britannos A fundis, sagittis, tormentisq; propellit, quibus nonnihil territi substitère. Ibi tum decimæ legionis aquilifer, è naui in fluctus exiliens, aquilam in hostes infert: quæ sequuti vniuersi cum hostibus appropinquassent, acriter vtrinq; pugnatum est. Sed Romanis maiori vndiq; difficultate laborantibus, Cæsar per speculatoria nauigia & scaphas subsidia mittit: qui simul vt in arido constitère, Britanos impetu facto statim in fugam vertunt. Cæsar equitatu qui nondum aduenerat destitutus, longiùs fugientes persequi noluit. Britanni eo prælio superati, pacem per legatos petunt, obsides se daturos, ceteraq; imperata facturos pollicentur: Comium etiam Atrebatem, quem à Cæsare ad se missum Britanni in vincula cõiecerant, cum legatis remittunt. Sic pace à B Cæsare impetrata, datisq; obsidibus, in suas quisq; ciuitates vnde venerant reuersi sunt. His rebus gestis, tempestate subito in ipso plenilunio coorta, naues illæ. xviii. quibus Cæsaris equitatus impositus erat, aliæ aliò disijciuntur. Reliquæ item naues, tam longæ, q̃ onerariæ, quibus exercitû transportauerat, hac tempestate conflictatæ, partim fractæ, partim armamentis instrumentoq; amissis, nauigationi inutiles factæ, Cæsarem totumq; exercitum valdè perturbarunt. Hac vsi oportunitate Britannorum Principes, rebellionem parant: & conspiratione facta, suos clam ex agris vndiq; educunt. Cæsar, vel per se huic occasione Britannos minimè defuturos cogitans, maxime quod nondum omnes obsides tradidissent, magno studio ad omnia se C cõparat: frumentum ex agris cõportat, naues reficit. Interea legio septima, quæ frumentatû missa in Britannorum insidias inciderat, plerisq; occisis à Britannorû equitatu & effedarijs circumuenitur. Sed Cæsar epuluerè solito maiore id quod erat suspicatus, oportunè cû cohortib. stationarijs suppetias circumuentis tulit: cõtentusq; legionè metu & periculo liberasse, alieno ad pugnam cõmittendam tempore, suos in castra reducit. Britanos postea maiori equitatu peditatuq; coacto Romanorû castra inuadere conantes, Cæsar equites nactus. xxx. quos Comius Atrebas secû adduxerat, cõmisso pro castris prælio fudit: fugientesq; assequutus cõpluribus interfectis, omnibus circumquaq; flamma & ferro vastatis, in castra se recepit. Tunc iterû legatis D de pace missis, duplicato obsidum numero, atq; in continentè adduci iussu, pax Britannis à Cæsare cõcessa est. Cumq; post mediam noctem soluisset, postridie in continentem oppositam suos incolumes exposuit. Ibi tum fortè duabus nauibus onerarijs paulò inferiùs delatis, cû. ccc. ex his milites in terram descendissent, inde ad castra pergentes, à Morinis spe prædæ circumueniuntur: sed Cæsar equitatu maturè submisso, magnoque Morinorum numero interfecto, reliquis in fugam versis, suos discrimini eripit. Postero die T. Labieno in rebelles misso, cû propter siccitates superioris anni, Morini paludum perfugio destitueretur, omnes in potestate venere.

Q. verò

- A Q. verò Titurius & L. Cotta, quos in Menapios miserat Cæsar, quod se Menapij intra densissimas sylvas occultarent, agros ipsorum depopulati, vicis ædificijsq; incensis, frugibusque demessis, ad Cæsarem reuersi sunt. Aestate ad hunc modum exacta, Cæsar omnes legiones in Belgis hybernare iubet. Quò duæ tantùm Britannorum ciuitates obsides misere, reliquæ Cæsaris imperata neglexere. Hæc vbi Romam perlata, supplicatio altera dierum .xx. Cæsari à Senatu decreta est. Dum hæc à Cæsare in Gallijs geruntur, Iulia, filiam Pompeio prius enixa, puerpera moritur, infante paucissimis diebus matri superstite. Huius morte soluto necessitudinis inter Pompeium & Cæsarem vinculo, paulatim etiam labefactari
- B cœpta est & contracta inter eos concordia. Cæsar tamen postea Pompeij affinitatem quoquo modo sibi retinendam ratus, Octauiam sororis suæ neptem, C. Marcello desponsatam, Pompeio obtulit: Pompeij vicissim filiam, quæ Fausto Syllæ destinata erat, sibi dari postulans. Interea Cæsar ex hybernis per Italiam in Illyricum profectus, Pirustas, qui finitimam prouinciæ suæ partem crebris incursionibus vastauerant, imperatis obsidibus de iniurijs illatis satisfacere cogit. Hinc in citeriorem Galliam reuersus, conuentibusq; peractis, ad exercitum in hyberna Belgica redit: classemq; quam ante discessum suum legatis ædificandam instruendamq; mandauerat, cum paratam repperisset, comperto nondum omnes Bri-
- C tanniae ciuitates obsides, vt imperatum erat, misisse, arrepta hinc secundæ in Britannos expeditionis occasione, vniuersam classem in portū Iccium, à quo in Britanniam .xxx. milium passuum traiectus est, conuenire iubet. Ipse interim cum quatuor legionibus & equitibus octingentis, in Treuironum fines proficiscitur: quòd nec conuentibus interesse dignati essent, nec cetera imperata exequerentur, Germanosque, vt Rhenum traicerent, sollicitare dicerentur. Treueri verò Cæsaris aduentu territi, potissimum quòd in duas factiones diuisi essent, principe factionis vnus Induciomaro, alterius Cingentorige, traditis obsidibus. cc. à Cæsare in officio permanere iubentur: Cingentorigem autem præcipuis quibusque Treuironum
- D peculiariter conciliat Cæsar, quòd auctoritatem illius apud suos, egregiamque ipsius erga se fidem perspectam haberet. Hinc cum vniuerso ferè Galliae equitatu, ad portum Iccium, in Britanniam traiecturus, reuertitur: sed iam nauigare parantem Dumnorix Heduis remoratus est. Hic nouarum rerum cupidus, cum ne in Britanniā traiceret, nec precibus, nec alijs caussationib. à Cæsare impetraret, principibus Galliae persuadere conatur, ne Cæsarem in Britanniam comitarentur. Tandem Cæsarianis omnibus naues ascendentibus, ipse clam cum suis Heduis, domum reuerti cœpit. Sed Cæsar, misso equitatu Dumnorigem exitinere retrahi, & si vim paret, interfici iubet. Ita cum reuocantibus resistere q̃ parere potius duceret, ipse

SUPPLICA
TIO CAE-
SARI DE-
CRETA.

quidem ex mandato Caesaris interfectus est, Hedui verò equites ad Cæsarem reuerſi ſunt. Cæſar Dumnorige interfecto, relicto in continente cum tribus legionib. & duobus equitum milibus Labieno, ipſe cum quinque legionibus, & pari equitū numero, cum ſub occaſum Solis ſoluiffet, vento ſub mediam noctem intermittente, æſtuque ſubinde mutato, ſub meridiem demum ſequentis diei in Britanniam appulit. Britanni relicto litore, in ſuperiora atque interiora inſulæ ſe reduxerant. Cæſar autem cohortibus decem equitibusque trecentis cum Q. Atrio nauium præſidio ad mare relictiſ, XII. milibus paſſuum proxima nocte conſectis, in locum ubi hoſtes conſederant, venit. Illi de loco ſuperiori læui cum Romanis prælio commiſſo, in locum tutiſſimum, antea in eum caſum à ſe intra ſyluas præuiſum, ſe recipiunt: quo mox à Cæſarianis capto, pulſi Britanni in fugam vertuntur: fugientes Cæſar per ignota locorum, minore diei parte reliqua, longiùs perſequi in ſequentem diem diſtulit. Ceterum dum poſtridie agmine tripartito Britannos inſequitur, nunciato claſſem tempeſtate noctis ſuperioris conuulſam atque diſiectam, ſuis ex itinere reuocatiſ, ad littus reuertitur: nauibusque omnibus ſubductiſ, caſtriſque munitiſ, fabriſ & legionarijſ claſſiſ reſciendæ negotium dat: relictoque priore præſidio, ad hoſtes, vnde venerat, properat. Quò cum maiores vndique Britannorum copię conueniſſent, præfecto vniuerſo exercitui totiſque bello Adra, ſiue, vt alij, Caſſiuellauno, prælijs aliquot & ex itinere, & poſtea commiſſiſ, Romani ſemper ſuperiores fuere: niſi quòd Britannis ex eſſedis depugnantibus, Romani nouo pugnæ genere attoniti, maiore cum difficultate nec ſine periculo dimicarent. Hinc factum, vt & nonnullos è ſuis deſiderarent. Poſtero die Britanni tres legiones, quas Cæſar ſub meridiem cum equitatu, cui C. Trebonius legatus præerat, pabulatū miſerat, adorti, pulſi à Romanis, magnoque ſuorum numero interfecto, in fugam ſe præcipites dedere: omnibusque quæ conuenerant auxilijs hac fuga dilapſiſ, poſtea iuſto cum Romanis prælio decertare veriti ſunt. Hinc Cæſar in Caſſiuellauni agros ad Tameſim fluuium exercitum dæcit, hoſteſque in aduerſa ripa conſiſtentes, flumine maxima cum celeritate atque impetu tranſito, mox in fugam conuertit. Caſſiuellaunus autem, qui cū quatuor circiter eſſedariorum milibus in loca deſerta, auia, atque impedita ſeſe receperat, ſuos ſubinde tanquam ex inſidijs immittens, Romanos latiùs prædandi cauſa excurrentes, crebris inſultibus inſeſtabat. Trinobantes interim præcipua ferè eiùs tractus ciuitas, traditiſ obſidibus, frumentoque exercitui miſſo, Cæſari ſe per legatos dedunt. Horum exemplum & aliæ Britannicæ gentes ſequutæ, Cæſariſ ſe fidei permittunt, vt Cenimagi, Segontiaci, Ancalites, & aliæ pleræque. Cæſar cum oppidum Caſſiuellauni non procul abeſſe intelligeret, admotiſ propiùs legionibus, locum & opere & natura muniſſimum

A tiffimum, cum à duobus lateribus oppugnare cœpisset, oppidani verò alia parte effusi se in fugam darent, plurimis è fuga captis atq; interfectis, oppido & numerosa pecorù præda potitur. Dum hæc his locis geruntur, quatuor interea Cantij Reges, Cingentorix, Caruilus, Taximagulus, & Segonax, Cassiellauni iussu, castra naualia, quæ Romani ad mare habebant, ex improviso oppugnare aggressi, facta à Romanis eruptione, plurimis interfectis, capto etiam Cingentorige, profligantur. His permotus Cassiellaunus, per legatos de deditione cum Cæsare agit. Ille verò imperatis obfidibus, simul etiam vectigali, quod populo Ro. Britanni singulis annis penderent, constituto, exercitum cum maximo captiuorum numero ad mare reducit: quem, postquã secunda vigilia soluisset, prima luce in aduersam continentem exposuit. Subductis nauibus, habito Samarobrinæ totius Galliæ concilio, propter rei frumentariæ angustias, exercitum in diuersas ciuitates in hyberna locat, legionibus cum suis legatis & quæstoribus alijs aliò missis: ita tamen vt excepta vna legione, quæ cum L. Roscio in Efluos missa fuerat, omnia hyberna centum milium spacio continerentur. Cognito autem iam legiones omnes in hyberna deductas, iter in Italiam instituit. Sed quindecim ferè diebus postquam legiones deductæ essent, Ambiorix & Catiuulcus, qui Eburonibus imperabant, impulsu Induciomari Treuiri, suos in Romanos concitant, oppressisq; lignatoribus legionis quæ apud se hyemabat, castra Titurij Sabini & Aurunculei Cottæ legatorum ex inopinato oppugnare aggrediuntur: sed equitibus celeriter emissis, prælio superati, castra oppugnare desinunt. Ambiorix dum videt conatus suos hac via non successisse, ad dolos conuersus, insidias loco opportuno disponit: colloquioq; impetrato, oratione subdola, se quidem de castrorum oppugnatione purgat, sed à ceteris ciuitatibus cauendum monet: quòd communi consilio, oppugnandis hybernis hic dies ab vniuersis Gallis constitutus esset. Expectari etiam Germanos, qui à Gallis conducti, Rhenum iam traiecerant intra biduum affuturi. Proinde suadere se, vt suis hybernis relictis, ad proxima hyberna transientes, Ciceroni se, aut Labieno, qui haud procul aberant, iungant: se memorem beneficiorum à Cæsare acceptorum, officijq; sui, non potuisse non Romanos horum in tempore admonere. Hæc ab Ambiorige dicta, quia verisimilia, facile apud Romanos fidem inueniunt. & quanquam variantibus sententijs inter Q. Titurium & L. Aurunculeium legatos, qui hybernis præerant, hoc censente, non esse iniussu Cæsaris hybernis excedendum: illo verò, præsens periculum tempestiuè declinandum, iunctisq; proximis hybernis communem hunc casum subeundum: vicit tandem post longam disceptationem Sabini sententia, collectisq; magna cum festinatione per noctem vasis, prima luce longo agmine, magnisq; impedimentis, nihil hostile metuentes

BRITANNI
SVBACTI,
VECTIGA
LES QVE
FACTI.

RES GES-
TAE CVM
EBVRONI
BUS, NER-
VIIS, AD-
VATICIS,
FINITI-
MISQVE
POPV-
LIS.

CLADES
TITURI-
ANA IN
EBURO-
NIBVS.

RES CVM
NERVIIS
FINITI-
MIS QVE
GENTIB.
DVCE Q.
CICERO-
NE GE-
STAR.

hybernis excedunt. Cumque in locum insidiarum ventum esset, hostibus A
hinc inde erumpentibus, acerrimè diu ab vtrisque à prima luce ad horam
vsque octauam pugnatum est. Sed quò loco Romanis iniquissimo ea pu-
gna committeretur, Cæsariani cladem longè maximam accepere, interfe-
ctis cum alijs quibusdam viris fortissimis, maioriq; militum parte, Cotta
legatorum altero, qui hanc profectionem dissuaserat. Q. verò Sabinus ab
Ambiorige ad colloquium fide data euocatus, vbi in conspectum venit,
iussus arma dimittere, cum Tribunis aliquot & primorum ordinum Cen-
turionibus circumuentus, sagittis interficitur. Quicunque Romanorum
huic cladi superfuere, in castra retrogressi, oppugnatione aliquandiu forti-
ter sustentata, tandem in vltimam desperatione redacti, ad vnum omnes B
mutuis vulneribus concidere: pauci praelio elapsi, in Rhemos ad Labieni
hyberna confugere. His successibus elatus Ambiorix, maximis itine-
ribus per diem & noctem in Aduaticos primùm, hinc in Neruios profici-
scitur: concitatisque vtrisque populis, simul docens quæ à se gesta essent,
hortatur, ne tantam hanc opportunitatem se in pristinam libertatem asse-
rendi, iniuriasque à Romanis illatas vlciscendi, negligant. Neruij faciliè hac
oratione persuasi, cõuocatis extemplò Centronibus, Grudijs, Leuacis, Pleu-
mosijs, Gordunis, (qui omnes Neruiorum parebant imperio) Q. Cicero-
nis (qui in Neruijs hyberna habebat) castra omnium expectatione & opi-
nionè citius, necdum perlato ad ipsum cladis Titurianæ nuncio, inuadunt, C
lignatoribus pabulatoribusq; Romanis ex itinere interceptis, oppressisq;
Neruijs se iungere Eburones atque Aduatici, ita vt à sexaginta hominum
milibus hyberna Romanorum obsiderentur. Cicero missis confestim his
de rebus ad Cæsarem literis, maximis præmijs militi propositis, oppugna-
tionem per plures dies fortissimè sustinuit: maxima celeritate, nulloq; in-
termisso labore comparatis, perfectisque per singulas noctes, quacunque
operi munitioniq; castrorum, ad oppugnationem sequentis diei toleran-
dam, deesse videbantur: ne ipso quidem Cicerone, quanquam valetudine
afflicta, vllum sibi ad quietem spacium concedente. Neruij cum castris
oppugnandis minùs proficerent, intellecto, quo astu Ambiorix Titurium D
Sabinum circumuenerat, iisdem sibi artibus vtendum rati, facta à Cicero-
ne colloquij potestate, eadem ferè quæ Ambiorix Titurio, ipsi Ciceroni
persuadere conantur, addito etiam de Titurij & Titurianorum cæde. Ce-
terùm cum Ciceroni minùs persuaderent, spe sua frustrati, hyberna vallo
.xi. pedum, fossa verò .xv. lata, cingunt, trium horarum spacio decem mi-
lium passuum in circuitu munitione perfecta: reliquisq; operibus, ex mo-
re & consuetudine Romanorum, ad expugnationem excitatis. Hæc ipsi
partim ex superiorum annorum cum Romanis militia didicerant, partim
etiam à captiuis Romanis edocebantur. Sic hybernis Ro. per septem dies
con-

A continuos acerrimè oppugnatis, septimo demùm die, incendio per ignita iacula castris Romanorum iniecto, summa cum difficultate castra à Romanis defenſa ſunt: cùm intus à tergo flammis torrerentur, pluribusq; ſimul telis etiam feruefactis incidentibus premerentur: foris verò hostis admotis turribus machinisq; cominùs acriter inſtaret, ipſiq; vallo inhæret. Sed tanta fuit ibi Romani militis alacritas, eaq; animi præſentia, vt nemine vel reſpiciente, ſed omnibus fortiſſimè dimicantibus, plurimis hoſtium partim vulneratis, partim interfectis, turreq; quam ad vallum adegerant incenſa, oppugnatores tandem ab omni parte vallo deturbarentur. Interea Cæſar, interceptis literis, quas Cicero frequentes ad ipſum miſerat,

B tandem literis per Verticonis (honesto apud Neruios loco nati) ſeruum perlatiſ, hiſce de rebus cognoscit. Cumq; nondum in Italiam perueniſſet, conuerſo extemplò itinere, parte exercitus è proximis quibuſque hybernis euocata, cum duabus legionibus, vixq; adeò ſeptem hominum milibus, maximis itineribus ad liberandum Ciceronem contendit, aduentu ſuo priùs per literas Græcè ſcriptas, ne à Gallis intelligerentur, Ciceroni indicato. Galli intellecto Cæſarem aduentare, oppugnatione relicta, cum omnibus copijs, quæ erant milium .LX. Cæſari occurrere conſtituunt. At Cæſar poſtquam ex literis Ciceronis, quas idem ille Verticonis ſeruus attulerat, Ciceronem obſidione liberatum, ſimul & Gallorum copias in ſe conuerſas accepit: poſtero die prima luce milia paſſuum quatuor progreſſus, cùm caſtra loco quàm æquiſſimo muniſſet, copias ſuas quantum poteſt in anguſtum contrahit: leuib;que aliquot primò equeſtribus prælijs commiſſiſ, ſimulatoq; timore, hoſtem in locum iniquiſſimum quamproximè ſuis caſtris elicit: magno hoc ſibi adiumento aduerſus tantas hoſtium copias fore credens, ſi loco hoſtibus iniquo pro ipſiſ caſtris pugna cõmitti poſſet. Gallis itaq; propiùs accedentibus, telaq; etiam intra munitiones coniciantibus, ac iam vallum ipſum conuellere, foſſasq; implere incipientibus: Cæſar eruptione portis omnibus facta, equitibus, quos habebat ferè quadringentos, emiſſiſ, hoſtem dicto citiùs, nemine obſiſtente in fugam vertit: plurimis interim occiſiſ ſpoliatiſq;, cùm hoſtem propter ſyluas & paludes intermedias longiùs inſequi dubitaret, ſuis omnibus incolumibus, eodem ipſo die ad Ciceronem peruenit. Ibi collaudata tum Ciceronis, tum Tribunorum Centurionumq;, atque adeò ipſorum militum conſtantia & virtute, poſtero item die habita concione milites vt detrimenta accepta æquo animo perferrent, hortatus eſt. Dum hæc fiunt, fama de Cæſaris victoria per Rhemos ad Labienum & Induciomarum Treuirum celeritate incredibili perfertur. Induciomarus enim ſtatim cæde Cottæ & Sabini intellecta, cum omnibus copijs aduerſus Labienum, ſperans & hunc poſſe ex inopinato opprimi, in Rhemos proſectus fuerat. Sed intellecta iam Neruiorum

RES ADVER-
SVS TRE-
VIROS DV-
CE LABIE-
NO GE-
STAE.

uorum cæde, castris Labieni, quæ postero die oppugnare decreuerat, reli-
ctis, cum vniuersis copijs noctu fugiens in Treuiros reuertitur. Pleræque
etiam Armoricæ ciuitates, quæ L. Roscij, qui in Essuis cum legione tertia
hybernabat, castra, contractis vndiq; copijs oppugnatum venerant, eodem
nuncio de Cæsaris victoria allato cœptis desistentes, fugientibus similes in
sua discedunt. Cæsar propter hos Galliæ tumultus, & quod Galli nec-
dum quietem acturi viderentur, per eam hyemem in Gallia ad exercitum
sibi manendum ratus, C. Fabio in Morinos in hyberna remisso, ipse cum
tribus legionibus, tribusq; hybernis circa Samarobrinam hyemare consti-
tuit: principibusq; cuiusque ciuitatis ad se euocatis, tum minis, tum cohor-
tationibus bonam Galliæ partem in officio & quiete aliquandiu cōtinuit. B
Induciomarus autem vnà cum Treuiris, missis ad plerasque Germaniæ ci-
uitates legatis, præmijs & pollicitationibus Germanos vt Rhenum transi-
rent sollicitare nō destitit: verum exemplo Ariouisti & Tenchterorum ad-
huc percussis cum persuaderi non posset, vt Rhenum transirent, Inducio-
marus ad alia cōuersus, exules omnes & condemnatos per vniuersam Gal-
liam, magnis allectos præmijs sibi adiungit, equos à finitimis parat, quan-
tasque potest maximas copias cogit, cum quibus in Carnutes & Senones
per Rhemos iter facit. Cumque ex itinere Labieni castra oppugnare cogi-
taret, Labienus non tam sibi ac legionibus metuens, quam vt hostem ti-
moris opinione iniecta securiorem redderet, suos intra vallum continuit. C
Interea omni equitatu, quem ex finitimis ciuitatibus acciuerat, noctu in
castra recepto, Induciomaro pro consuetudine cum suo equitatu sub ipsis
castris vagante, equitibusq; Treuiris tela conijcientibus, verbisq; probro-
sis Romanos ad pugnam prouocantibus, nullo à Romanis ad hæc dato re-
sponso, dum sub vesperam dispersi palantesque discedunt, Labienus dua-
bus portis subito omni emissso equitatu, perterritos nec quicquam minùs
expectantes in fugam vertit. Edixerat suis Labienus, vt omnibus alijs re-
lictis, cuncti vnum peterent Induciomarum, constituto præmio, quicumq;
ipsum interfecisset. Sic omnibus in illum vnum intentis, Induciomarus
ab insequentibus in vado fluminis deprehensus, occiditur. Caput eius am- D
putatum ad Labienum defertur. Treuiri fugientes ab equitibus Cæsaria-
nis magna ex parte contrucidati sunt. His intellectis, Neruiorum Eburo-
numq; quæ cōuenerant copiae, in sua discedunt. Cæsar autem, quanquam
Gallis his rebus gestis quietius iam agentibus, certus tamen non diu quie-
turos, maioresq; euidentissimis signis præuidens instare tumultus, in sup-
plementum cum Titurio & Cotta interfectorum, habito per suos delectu,
legionem vnā in Gallia Cisalpina conscribit: alteram item à Pompeio,
quod is Reipub. causa eo anno ad Urbem maneret, mutuatur. Treuiri in-
terfecto Induciomaro, Ambiorigem ex Eburonibus ad se accersunt: cumq;
à pro-

A à proximis Rheno Germanis auxilium non impetrarent, vltioribus ciuitatibus sollicitatis, quasdam ex illis mercede pacta in societatem belli pertrahere. Alia ex parte Neruij, Menapij, atque Aduatici, iam in armis erant. Senones quoque, & Carnutes, cum vicinis ciuitatibus secretò conspirarent. His Cæsar intellectis, confestim cum quatuor legionibus in Neruios profectus, vastatis ipsorum agris, maxima pecorū præda abacta, eosdem mox imperata facere, obsidesq; dare coëgit. Hinc, quanquam aliud se agere simulans, in Senones profectus, cum inopinatis superuenisset, Senones missis legatis se purgant: Heduisq;, quorum in fide erant, pro eis deprecantib., traditis obsidibus veniam à Cæsare impetrant. Similiter & Carnutes intercedentibus Rhemis (quorum in clientela erant) missis legatis traditisq; obsidibus, in fidem recepti. Ab his Cæsar totus in Ambiorigem bellumq; Treuericū conuersus, peracto, quod prius indixerat, totius Galliæ concilio, ciuitatibus nuper in fidem receptis equitatum imperat. Menapij soli ex omnibus Gallis legatos ad Cæsarem de pace mittere neglexerant. Hi locis palustribus ac saltuosis degentes, Eburonibus finitimi, Ambiorigi iure hospitij iuncti erant. In hos cum expeditis legionibus quinque profectus Cæsar, cum imparati ad resistendum, cum omnibus suis in syluas paludesq; se coniecissent, omnibus latè incendio vastatis, coactaq; ingenti hominum & pecorum præda, pacem per legatos petentibus, obsides imperat: interdicto insuper ne aut Ambiorigem, aut eius legatos intra fines suos admittant: si secus faxint, hostium loco habendi. Treuiri interea cum Labienum, qui cum vna legione in ipsorum finibus hyberna habebat, adoriri constituisent, cognito duas legiones à Cæsare submissas, auxilia sibi Germanorū, quæ aduentare credebant, expectanda censent. Horum vbi Labienus per exploratores certior factus, timorem & fugā simulans, tumultu solito maiore castra mouet, sperans scilicet hostē auuiditate insequendi, flumen, quod medium inter vtrosq; erat, traiecturum, locoq; iniquo prælium commissurum: nec spe sua frustratus, hostibus in transitu impeditis, signa conuerti, atq; in illos inferri iubet: quod cum non segniter à Romanis fieret, Treuiri vix primum impetum sustinentes in proximas syluas fuga se coniiciunt. Quos cum equitatu confectatus Labienus, quàm plurimis interfectis, nec paucioribus captis, vniuersam mox Treuironum ciuitatem in potestatem redigit. Hac clade audita Germani, qui Treuiris auxilium laturi iam iter ingressi erant, comitantibus Indutiomari propinquis defectionis auctoribus, in sua retrogressi sunt. Principatus autem Treuironū Cingetorigi, qui Cæsari semper vel ab initio fidelis fuerat, delatus est. Cæsar è Menapijs in Treuiros profectus, ponte eodem ferè loco, eademq; ratione qua prius brevissimo tempore constituto, præsidio in Treuiris ad pontem relicto, reliquas copias omnes cum equitatu Rhenum secundò trajicit. Ibi Vbiorum

D

satis-

MENAPII
SVBACTI.TREVIRI
SVBACTI.RHENVS
SECVNDVS
TRAIE-
CTVS.

satisfactione, quòd Treuiros nullis subsidij iuuerant, accepta, intelligit au-
 xilia à Sueuis submissa. Hi denunciatione passim, quà ipsorum patet impe-
 rium, facta, auxilia, peditatus, equitatusq; vnum in locum conuenire iusse-
 rant. Sed intellecto postea Cæsaris aduentu, & certiore de viribus ipsius
 nuncio accepto, in extremos regionis suæ fines cum omnibus copijs socio-
 rumq; auxilijs regressi, ad initia syluæ Bacenis (quæ inter Sueuos & Che-
 ruscus latissimè profundissimeq; patet) Cæsarem expectare constituunt.
 Hæc postquam ab Vbiorum exploratoribus ad Cæsarem perlata, veritus
 ne cōmeatibus destitueretur, quòd Germani agros negligentius & rariùs
 colerent, nec longiùs sibi procedendum, nec vicissim Germanis omnem re-
 ditus sui metum auferendum putauit. Parte igitur pontis, qua Vbios attin-
 gebat, in longitudinem pedum ducentorū rescissa, tum turri quatuor con-
 tignationum in ponte excitata, præsidioq; duodecim cohortium ibidem
 cum C. Volcatio Tullo relicto, ipse ad bellum Ambiorigi inferendum, Sa-
 bini & Cottæ legatorum, totiusque adeò cum ipsis deletæ legionis cædem
 vindicaturus, in Arduennam syluam totius Galliæ maximam, reliquas co-
 pias ducit, præmisso cum omni equitatu L. Minutio Basilio : qui tanta ce-
 leritate & temporis oportunitate vsus est, vt non solum nuncium, sed & fa-
 mam sui aduetus præueniret. Hinc factum est, vt Ambiorigi ab omnibus
 imparato, in sola fuga omnis spes salutis reliqua fuerit, quam ille equo pro-
 pere & sine dilatione conscenso arripuit, familiaribus comitibusque impe-
 tum Romanorum aliquandiu sustinentibus. Reliqui omnes denunciante
 Ambiorige sibi consulere iussi, finibus suis egressi, quidam in syluas, alij in
 paludes, nonnulli etiam in proximas insulas profugere. Segni verò & Con-
 drusi, & ipsi gentes Germanicæ, medij inter Eburones & Treuiros, legatis
 ad Cæsarem missis, docent non omnium Germanorum, qui cis Rhenum
 sunt, vnā esse causam : proinde cū ipsi bello semper abstinuerint, nec
 Ambiorigi auxilia miserint, hostium loco ne habeantur, rogant. Cæsar igi-
 tur receptis, qui ad eos confugerant, Eburonibus, purgationem ipsorum
 accipere se respondit. Hinc impedimentis omnibus in Vatuca (quod ca-
 stellum in Eburonibus est, vbi priùs Titurius & Aurunculeius hyberna-
 uerant) collatis, Q. Cicerone cum legione quarta decima equitibusq; du-
 centis, præsidio impedimentis relicto, exercitu tripartito, T. Labienum
 Oceanum versus, quā Menapij sedes habent, cum tribus legionibus mittit:
 C. Trebonium cum totidem legionibus, in regionem Aduaticis finitimam
 ire iubet: ipse cū pari numero ad Scaldim fluuium, qui tunc Mosam influe-
 bat, & ad extrema Arduennæ syluæ, quòd Ambiorigem profugisse intellexe-
 rat, profectus est: constituto priùs, vt post diem septimū, facta latè popula-
 tione, & prædis vndique abactis, exploratisq; hostium rationibus, eodem
 ad Vatuca loco omnes conuenirent, noua pro re nata capturi consilia.

Missis

RES IN E-
 BURONIB.
 GESTAE.

A Missis etiam nuncijs vicinas quasque ciuitates ad deprædandos Eburones euocat. Hac fama exciti Germani qui trans Rhenum erant, inter ceteros Sicambri cum duobus equitum milibus, Rheno transito in Eburonum fines perueniunt: pluribusq; Eburonum è fuga exceptis, & copiosa pecorum armamentorumq; præda ditati, intellecto Cæsarem longius abesse, Romanorum verò impedimenta & commeatus intra Vatuca castellum conuecta modico præsidio adseruari, spe opimioris prædæ, relictis Eburonibus ad Vatuca contendunt. Cicero autem cum Cæsarem longius progressum ad diem præscriptum, qui iam aduenerat, minimè adfuturum crederet, quinque cohortes frumentatum mittit. Has sequuti & alij veterani

B trecenti sub vexillo, calonum præterea magnus numerus. Germani, qui sylvarum obiectu tecti sub vallum ipsum iam peruenerant, antequam aduentus ipsorum à quoquam perciperetur, castra ex inopinato irrumpere conantur. E Romanis qui in castris relictæ erant, egrè impetum hostium sustinuerunt: donec tandem exaudito ab his qui frumentatum ierant in reditu clamore castrensi, discrimineq; suorum cognito, veterani, qui sub vexillo cum frumentatoribus castra egressi fuerant, duce C. Trebonio equite Ro. per medios hostes perrumpentes in castra incolumes perueniunt, sequentibus eodem impetu calonibus, equitibusq;: parte tamen eorum qui colliculum medium inter locum frumentationis & castra occupauerant,

C nec cum ceteris perruperant, interfecta. Sic Germani Vatucae expugnandæ spe deiecti, cum præda in Eburonibus collecta, quam in syluis, dum ad Vatuca tendunt, occultauerant, trans Rhenum se in sua recipiunt: Romanis ne sic quidem metu liberatis, donec Cæsar vastatis longè lateque agris hostilibus, ipse tandem in castra redisset. Ambiorige autem nusquam inuento, quòd quatuor solum comitantibus, latebris ac tenebris inuestigantium se diligentia eriperet, exercitum in Durocortum Rhemorum oppidum deducit. Ibi concilio totius Galliaë habito, in Acconem Senonensis & Carnutensis conspirationis principem, tum in alios plerosque more maiorum animaduertit. Reliquis legionibus alijs aliò in hyberna concedere

D iussis, commeatuque instructo, in Italiam ad conuentus proficiscitur. Sub id tempus turbata Romæ P. Clodij cæde Republica, Cæsar vt ea quæ Romæ interea agerentur, citius & tutius ad se perferrentur, simul ipse si opus videretur, maturius accederet, minùs sibi longè ab Vrbe recedendum existimauit. Hinc tanquam negocijs citerioris Galliaë procurandis intentus, solito diutius intra Italiam se continuit. Inde rumoribus in Galliam Transalpinam perfertur, Cæsari propter vrbanos tumultus necessariò intra Italiam manendum: qui rumores maximorum statim in Gallia motuum causa extitère, dum Galli tantam pristinae libertatis recuperandæ occasionem sibi tam oportunè oblatam minimè prætereundam censent.

BELLVM
ARVER-
NICVM.

Posse absente Cæsare omnes legiones, quæ passim apud se in hybernis e-
rant, opprimi, Romanorumq; iugum semel ceruicibus suis excuti. Con-
uocato igitur super hac re Galliæ totius concilio, dubitantibus reliquis, Car-
nutes pollicentur se belli initium facturos. Hi quod verbis promiserant,
vt & facto præstarent, Cotuato & Conetoduno ducibus, Genabum pro-
fecti, ciues Rom. qui eo loci negociabantur, inter alios C. Fusium Cottam
equitem, præfectum rei frumentariæ, occidunt, diripiuntque. Carnutum
audaciam duce Vercingetorige sequuntur & Aruerni. Hic Rex à suis appel-
latus, Senones, Parisios, Pictones, Cadurcos, aliasq; plurimas ciuitates haud
inuitas suo iungit imperio: maximoque coacto exercitu in Bituriges pro-
ficiscitur, sollicitatis ad defectionem tum Heduis, tum alijs plerisq; populo
Rom. confœderatis gentibus & ciuitatibus. Hæc ubi ad Cæsarem perlata,
confestim Italia relicta, in Galliam Cisalpinam cum supplementis profici-
scitur: intellectoq; Lucterium Cadurcum (qui à Vercingetorige in Rhu-
tenos missus, eorundem ciuitatem in partes Aruernorū traxerat) alijs ple-
risque gentibus sibi conciliatis, cum magnis copijs ad Narbonem iter ha-
bere, nihil sibi ad extremā diligentiam reliqui fecit, vt quoquo modo Nar-
bonem ipse prior occuparet. Quò postquam peruenit, confirmatis Narbo-
nensium animis, præsidia locis finitimis prouincialibusq; disponit. Hinc
in Heluios Aruernis cōterminos cum parte copiarum & supplemento Ita-
lico proficiscitur, superatoq; Gebenna, monte inter Heluios Aruernosque
medio, viaque per niuem, quæ vel ad sex pedum altitudinem iacebat, sibi
patefacta, tandem in Aruernorum fines exercitum non sine summis diffi-
cultatibus perducit: equitatuq; latè regionem omnem populari iussu, ma-
ximum Aruernis terrorem iniecit. His nuncijs Vercingetorix è Biturigibus
domum retrahitur: quem Cæsar cum omnibus mox copijs adfuturū exi-
stimans, maioribusque sibi ad resistendum viribus opus fore intelligens,
biduum in Aruernis commoratus, relicto ibi cum copijs Bruto adoleſcen-
te, magnis nocturnis diurnisque itineribus primò Viennam pro recenti e-
quitatu, tum ad alia legionum hyberna se confert, missisque ad quas ipse
adire non poterat legiones nuncijs, non antè quieuit, quàm omnes vnum
in locum coëgit, etiam priusquam Aruernis de aduentu ipsius plenè con-
staret. Vercingetorix alia parte per Bituriges ad Gergobiam Boiorum op-
pidum oppugnandum, exercitum ducit. Huc & Cæsar, præmissis prius de
aduentu suo ad Boios nuncio, qui illos tantisper in fide contineret, profi-
ciscitur. Ceterum ne hostibus à tergo relictis commeatus & frumenta dif-
ficiliùs subueherentur, Vellaunodunum Senonum oppidum triduo postq̃
ex itinere oppugnari cœptum, in deditionē accipit. Similiter & Genabum
Carnutum: ubi, exercitu per pontem Ligerim flumen traiecto, in Bituri-
ges peruenit. Vercingetorix nuncio de Cæsaris aduentu accepto, relicta Ger-
gobia

A gobia Cæsari cum exercitu occurrere statuit. Cæsar tum Nouiodunum Biturigum oppugnabat, iamque oppidani missis legatis, conditionibus præscriptis, plerisque etiam Cæsarianorum intra oppidum admissis, Cæsari se dediderant. Sed postquam Vercingetorigem procul è mœnibus aduentantem conspexere, mutata protinus sententia, in spem auxilij sublatis, armis resumptis, portas claudunt, murosque reparant. Cæsar suis qui in oppido fuerant receptis, prælio equestri auxilio equitum Germanorum feliciter commisso, Gallos in fugam coniicit. Hinc oppidani, auctoribus secundæ istius defectionis ad Cæsarem perductis, iterum sese dedunt. Ab his Cæsar ad Auaricum, oppidum Biturigum longè maximum munitissimumque; oppugnandum se accingit. Vercingetorix, cum vbique viribus & fortuna impar, non alia se ratione Romanos superare posse confideret, quàm si pabulatione commeatuque; destituerentur, habito suorum concilio, omnibus consentientibus, vicos, ædificia, atque oppida quæcunque, quæ neque opere neque situ ad sustinendum Romanorum impetum munita satis videbantur, longè lateque; incendit: idque; non in Biturigibus solum, incensis vno die plus .xx. urbibus, sed & in reliquis passim ciuitatibus: ut vix Auarico ipsi, quæ & amplitudine & pulchritudine ceteras ferè totius Galliæ vrbes superabat, deprecantibus suppliciter Biturigibus, parcitum sit. Cæsar interea, qui Auaricum ipsum obsidebat, omnibus circumquaque incensis, in maximas rei frumentariæ angustias coniectus, oppugnationem oppidi dimittere constituerat, nisi milites ipsi summa animi constantia & fortitudine tantam ignominiam deprecati, quiduis potius perpessuros, quàm re infecta discessuros occlamassent. Vercingetorix verò castra propius Auaricum admouerat, Romanos uti sperabat postridie in pabulatione per insidias oppressurus. Sed Cæsar intellecto hostium consilio, nocte media silentio castris egressus, cum hostium copias loco munitissimo dispositas videret, ut non sine præsentis periculo prælium committi posse videretur, ad Auarici oppugnationem reuertitur. Quod cum aliquandiu non minori constantia & virtute, nec minoribus operibus ab oppidanis defenderetur, quàm à Cæsarianis non sine summa difficultate, in extrema rerum omnium penuria strenuè oppugnabatur: tandem Cæsar vsus oportunitate imbris subito cum magna venti violentia effusi, qui propugnatores aliquantisper à muro submouerat, iubet & suos languidiùs in opere versari, donec tandem propugnacula viris nudata conspiciens, præmio ijs qui primi murum conscendissent proposito, signo dato muros oppidi inuadi iubet. Hinc subito Cæsarianis omni ex parte magna animorum incitatione, murum defensore vacuum occupantibus, totoque; mox oppido circumfusus, oppidanis omnis fugæ spes eripitur: qui dum abiectis armis fugam angusto portarum exitu frustra tentant, sine sexus aut ætatis discrimine omnes ferè contrucidantur,

AVARICVM
CAPTVM.

vix octingentis è quadraginta milium numero reliquis, qui primo clamore audito tempestiuè se ab aduersa oppidi parte muro deiecerant, atque in Vercingetorigis castra peruenerant. Vercingetorix hac clade accepta nihilo animo deiectionior, conuocato concilio suos consolatus, & ne animũ desponderent cohortatus, castra muniri iubet: & quò damna accepta sarciret, reliquas Gallia ciuitates, earumq; Principes donis pollicitationibusque quoquo modo sibi iungere contendit: ita factum, vt copiae prioribus cladibus accisae, multumque imminutae, breui tempore supplerentur. Caesar dum Auarici aliquandiu moratur, vt militem inedia, egestate, & labore defatigatum reficeret, orta in Heduis inter duos primi apud eos nominis, Cotentum scilicet, & Conuictolitanem, dissensione, de summa potestate, quae annua prius apud vnum esse solebat, nunc penes duos erat, per legatos à Principibus Heduorum reuocatur. Hinc statim in Heduos profectus, conuocato Senatu, ijsq; inter quos controuersia erat, Coto abdicare coacto, magistratum Conuictolitani confert. Sic ea dissensione composita, Heduos ad concordiam exhortatus, equitatum omnem & peditum decem milia ab eisdem sibi deposcit. Exercituq; bipartito, Labienum cum quatuor legionibus & parte equitatus in Senones & Parisios ire iubet: ipse cum reliquo equitatu & sex legionibus in Aruernos ad Gergouiam secundum flumen Elauer tendit. Eodem mox Vercingetorix cum suo exercitu ab altera ripa, medio inter vtrumque exercitum fluuio Elauere, cuius pontes omnes prius resciderat, iter facit, castraque Caesaris castris aduersa in opposita ripa locat. Sed Caesar parte copiarum sibi retenta, reliquis legionibus iter consuetum conficere iussis, medio ferè itinere subsistit: vnoque è pontibus ab Vercingetorige dirutis, cuius pars inferior integra adhuc remanserat, celerrimè refeito, iisque quas secum habebat copiis flumen traductis, loco castris idoneo delecto, reliquas item copias quamprimùm ex itinere reuocatas traducit. Vercingetorix intellecto Caesarem transmissis copiis tergis suorum imminere, cum se dubio pugnae euentui committere nollit, Gergouiam magnis itineribus praecurrit. Eodem Caesar, mox cum omnibus copiis subsequutus, postquam peruenit, urbis situm in editissimo munitionissimoq; monte contemplatus, omni subitaneae expugnationis spe deposita, longiori obsidione opus esse intelligit, leuibusq; ibi primùm hinc inde equestribus praeliis concursum. Interea apud Heduos Conuictolitane, cui Caesar supremum apud suos magistratum adiudicarat, pecunia ab Aruernis corruptus, Litaico fratribusq; eius nobilissimis adolescentibus, perfidiae socijs atque ministris, nouorum tumultuum nouaeque defectionis auctor extitit. Auxilium illud decem milium peditum, quod Caesari ab Heduis mittendum fuerat, Litaico ducendum tradi curat. Litaicus fratribus suis cum alijs quibusdam à se subornatis ad Caesarem praemissis,

A sis, atq; ad se redire iussis, cum iam non amplius triginta milibus passuum ab Gergouia abesset, fingit sibi ab illis quos præmiserat nunciatum, equitatum Heduarum, tum alios plerosque suæ ciuitatis nobilissimos, proditionis falsò insimulatos, à Cæsare indicta causa necatos, in his Eporedorigem & Viridomarum Principes ciuitatis, fratres item suos quos præmiserat. Hæc pro concione coram vniuerso exercitu, per quosdam qui ab ipso prius edocti fuga cædem se euasisse comminifcebantur, pronunciarî iubet: iritatisq; hoc mendacio suorum animis, vt se Aruernis iungant facîle persuadet. Quin etiam missis nuncijs, eadem vniuersæ Heduarû ciuitati nunciat, sperans se, quos prius ad violandam fidem inducere non poterat, hoc
B saltem mendacio ad vliscendum tam atroces iniurias concitaturum. Sed Cæsar hac Litauci fraude per Eporedorigem ipsum detecta, confestim cû quatuor legionibus expeditis ad Heduarum agmen proficiscitur: interdictoq; suis ne quenquam Heduarum interficerent, Eporedorigem & Viridomarum, quos Litaucus interemptos mentitus fuerat, procedere, suosq; appellare iubet. Ea ratione Litauci perfidia vniuerso exercitui manifestata, Hedui pœnitentes supplicesque veniam armis proiectis petunt. Litaucus autem cum aliquot è suis clientibus Gergouiam ad Aruernos fuga se recipit. Cæsar nuncijs hac de re sine mora ad Heduos missis, intellectoque medio ferè itinere, castra se absente non sine summo periculo oppugnata,
C eundemq; casum suos etiam in posterum diem manere, maxima cum festinatione vel ante ortum Solis cum suis in castra peruenit: paruaq; Gergouia expugnandæ spe reliqua, cum maiores in Gallia motus timeret, exercitum inde deducere cogitabat: oblata tamen occasione, & oportuno vsu stratagemate, trinis hostium castris, quæ vacua conspexerat, potitur. Sed iniquitate loci paulò post perspecta, veritus ne spe prædæ, simul pugnandi studio miles maiori se periculo inconsideratiùs obijceret, receptui cani iubet. Ceterum tantus fuit militum ardor, vt nò audito tubæ sonitu, ad Gergouiam ipsam expugnandam raperetur. Etiam L. Fabius Centurio manibus suorum sublati, primus murum occupauerat. Reliquis dehinc
D extemplò subsequutis, parum abfuit quin oppidum eo impetu caperetur, ni Romani, quanquam virtute superiores, numero tamen & loco, quo iniquissimo constiterant, inferiores, auctis superuentu Vercingetorigis hostium copiis, ab oppidanis repulsi, acerrimam ac difficillimam Gergouia oppugnationem relinquere coacti fuissent, accepta clade non parua, desideratisq; è suis plus minus quingentis. Inter quos præter L. Fabium, & M. Petreium Centuriones, qui fortissimè dimicantes, hostium multitudine oppressi, in ipsis muris occubuere, & alij Centuriones. XLVI. interfecti sunt. Cæsar postridie pro cōcione increpata primùm militum temeritate, quòd proprio vsu consilio, spretoq; ducis imperio, ad signum receptus non substi-

tissent,

tissent: postea confirmatis eorundem animis, ne hoc casu deijceretur, duobus A
 praeliis cum Vercingetorige prosperè commissis, castra in Heduos mouet, quòd ne nunciis quidem Cæsaris ad se missis, quietem acturi viderentur, Litauico præsertim cum omni equitatu, ad concitandos in Cæsarem totius ciuitatis animos profecto. Eporedorix verò & Viridomarus, sub prætextu ciuitatis contra Litauici perfidiam in officio & fide retinendæ, in Heduos se à Cæsare præmitti petunt: quibus ipsis quanquam Cæsar non usquequaq; fideret, cùm iustis tamen de causis minimè retinendos putaret, commemoratis prius suis in Heduos meritis, cum certis mandatis à se dimittit. Illi impetrato cōmeatu digressi, postquam Nouiodunum Heduorum oppidum peruenissent, interfecto, oppidanorū auxilio, præsidio Romanis B
 ciuibus item & negociatoribus Romanis, prædam omnem inter se partiuuntur. Hanc ibi copiosissimam offenderunt, quòd Cæsar & obsides & pecuniam publicam, tum frumentum, ceteraque exercitus impedimenta, magnumque adeò equorum ad bellum cōemptorum numerum ibi deposuerat. Ipsum autem oppidum, ne eo belli receptaculo Romani vterentur, incendunt: pertractaque in societatem rebellionis vniuersa ciuitate, hostili prorsus in Romanos animo cuncta gessere. Cæsar autem quò minùs exercitum in Heduos perduceret, Ligeri flumine, qui hybernis auctus niuibus in immensum excreuerat, impeditus, mutato consilio, conuersoque itinere ad Labienum in Senones nocturnis diurnisque itineribus contendit. Labienus dum ea quæ supra commemorata sunt à Cæsare geruntur, Lutetiae Parisiorum expugnatione frustrà tentata, castris summo silentio egressus, Melodunum Senonum oppidum, in Sequanæ insula, vt & Lutetia situm, concesserat: profligatisque oppidanis, oppidum ipsum cum vniuersa insula occuparat, pontemque quem hostes paulò antè resciderant, restaurato, exercitum iterum Lutetiam versus duxerat. Parisij intellecto Labieni aduentu, ponte rescisso, oppidoque incenso, intra paludes, quæ Sequanam influunt, se receperant. Ceterum Labienus nuncio sub hac de Heduorum defectione accepto, praelio ex itinere cum Camulogeno Aulerco, qui summam imperij apud Parisios tenebat, non infeliciter commissio, omni que ferè hostium multitudinem cum ipso duce Camulogeno interfecta, Agendicum, vbi totius exercitus impedimēta erant, reuersus, inde cum omnibus copiis ad Cæsarem pergit. Hedui interea sollicitatis omnibus ferè ciuitatibus, plurimisque ex his in suam sententiam pertractis, cùm imperium sibi in reliquas ciuitates deposcerent, reliquis dissidentibus, habito demùm super hac re totius ferè Galliæ concilio, omnium consensu Vercingetorix huic bello Imperator deligitur, inuitis tamen taciteque indignantibus, principatum sibi ereptum Heduis: quos vel hinc maximè sui consilij pœnitere cœpit, Eporedorigem imprimis & Viridomarum, summo apud Heduos loco C
 D
 natos

RES APUD
 PARISIOS
 DVCE LABIENO
 GE-
 STAE.

HEDVORVM
 DEFECTIO.

BELLVM
 GALLICVM
 DVCE VERCINGETO-
 RIGE AR-
 VENO.

A natos adolescentes. Vercingetorix summo iam imperio accepto, obsides reliquis ciuitatibus, Heduis Segusianisq; pedites imperat: fratremq; Eporedorigis in Allobroges, alios in alias populi Ro. prouincias, ad bellum inferendum, agrosque depopulandos mittit. Cæsar verò cum interclusis omnibus itineribus, neque ex Prouincia, neque ex Italia auxilia commodè submitti posse videret, equites & leuis armaturæ pedites è Germania transrhenana accersit. Qui vbi iam aduenère, exercitum statim per Lingonum fines, & per Sequanos Prouinciam versus ducit. Vercingetorix sperans Romanos, ne in Prouinciam suis opem laturo peruenirent, itinere intercludi posse, agmine tripartito Cæsari in Sequanis obuiam progressus,

B Romanos transitu prohibere cœpit. Cæsar ex aduerso equitatum quoque suum tripartitum in hostem immittit: factoque concursu acerrimè vtrinque dimicatum est, donec tandem Galli ab equitibus Germanis, qui & corporum mole & robore præstabant, loco pulsi, plurimis passim interfectis, nobilissimisq; aliquot Hedunorum captis, & ad Cæsarem perductis, in fugam vertuntur. Vercingetorix fuso omni suo equitatu, pedestres copias in oppidum Mandubiorum Alexiam celeriter perducit: quem Cæsar quamproximè potuit assequutus, tribus hostium milibus è nouissimo agmine occisis, postridie & ipse castra ad Alexiam locat. Id oppidum edito colle situm, cum non nisi longa obsidione capi posse videretur, vallum ipsi Cæsar circumducit. Vercingetorix autem sub ipso oppidi muro intra fossam & maceriam sex pedum altitudinis suas copias habebat, munitionibusque Ro. nondum absolutis, equestri prælio in planicie, quæ ante Alexiam in longitudinem trium milium passuum extendebatur, summa contentione vtrinque commisso, Vercingetorix, cum impetum eorum, quos Cæsar suis subsidio miserat, Galli non sustinerent, plurimis suorum cæsis, nec paucioribus præ timore in oppidum irrumpentibus, omnibus denique fuis fugatisque, tandem toto prælio superatur: pabuloque & reliquis com meatibus destitutus, nocte omnem à se equitatum ad suam quemque ciuitatem dimittit, reliquas omnes copias in oppidum recipit. Hæc vbi Cæ

D sari nunciata, ne quâ oppidanis exitus pateret, oppidum nouis inusitatisq; operibus cingit: similibusq; ferè munitionibus & ab altera parte quattuordecim milia passuum complexus, castra aduersus exteriorem hostem tutatur, prospecto sibi prius de triginta dierum pabulo & frumento. Interea communi omnium Galliæ Principum consilio, non quidem, vt Vercingetorix per equites suos mandarât, omnes qui per ætatem armis habiles essent, conuocantur: sed omnibus ferè ciuitatibus, non solùm Galliæ, sed & Heluetijs, Rauracis, alijsque aliquot Germanicæ gentis ciuitatibus, auxiliorum certus numerus indicitur: ita vt peditum coacta sint ducenta quadraginta, equitum verò octo milia. His omnibus in Hedunorum finibus con

E

uenire

uenire iussis, cum summa imperij præficiuntur Comius Atrebas, Viridomarus & Eporedorix Hedui, & Vergasillaunus Aruernus Vercingetorigis consobrinus: qui hoc cum numero copiarum, summa omnium alacritate, victoriam vel certissimam spe gestiente præcipientes, Alexiam rectè contendunt. Interim deficiente Alexiæ omni re frumentaria, cum dies, quo auxilia adesse iussæ erant, iam effluxisset, varijs inter obsessos sententijs certabatur, quibusdam deditionem, alijs eruptionem suadentibus: tandem ut rei frumentariæ penuriam subleuarent, Mandubios, quorum oppido recepti erant, cum liberis, vxoribus, ceterisque bello inutilibus expellunt: qui cum nec à Romanis, quibus & ipsis commeatus angustior erat, reciperentur, inter hostes & suos fame & inedia confecti, longè miserrimo mortis genere B perièrunt. Hæc dum Alexiæ geruntur, Comius & reliqui, qui iam cum omnibus auxiliorum copijs aduenerant, occupato colle, quingentis nec amplius à Romanorum munitione passibus confidunt. Die postero equitatu hinc inde producto, acerrimè à meridie ad Solis vsque occasum dubio euentu pugnatum est: donec tandem Germani confertis turmis, impetu in Gallos facto, circumuentis cæsisque Gallorum sagittarijs, qui inter equites cum aliquot leuis armaturæ peditibus versabantur, reliquos in fugam vertunt. Parte alia eodem ferè tempore Cæsariani Gallos cædentes in castra vsq; propulerant. Hæc ab Alexianis è locis superioribus despecta, non minoris tristitiæ oppidanis occasionem dedere, quàm antea auxiliorum aduentantium aspectus lætitiæ excitarat: desperataque iam victoria in oppidum, vnde prius ad primum auxiliorum & Romanorum concursum egressi erant, se recipiunt. Sub medium noctis sequentis Galli maximo apparatu exteriores Romanorum munitiones expugnare parant: eodem tempore & Vercingetorix, significatione foris per clamorem facta, alia ex parte in obiectas oppido munitiones insultum facturum, suos oppido educit. Sed Galli cum eminus è turribus & propugnaculis crebris assiduisque telorum iactibus, quò minùs propius munitiones Romanorum accederent, prohiberentur: rursus in scrobes & foueas, quas Romani ante munitiones perfecterant, leuiq; cespite & vimineis cratibus intexerant, frequentes passim deciderent, stimulisq; & stipitibus acutis occultè in terra defixis seipsum induerent: postquàm nihil à se profici vident, veriti Romanorum sub diem è castris eruptionem, antequam ad munitiones peruenirent, pedem referunt: similiter & oppidani ab altera parte, ubi suos discessisse vident. Postea, re ad hunc modum bis infelicitè gesta, Galli consilio aliter inuito, castra munitionesq; tribus lateribus oppugnare aggrediuntur: vno, à campestribus, siue exterioribus munitionibus. vnde & priorem oppugnationem tentarant: altero, à colle, qui ad Septentrionalem castrorum plagam eminebat, quæ Romani suis operibus circundare non poterant: tertio, per Vercingetorigem à parte oppidi.

Pugna-

A Pugnatum est diu & acriter omnibus locis, summa cum difficultate, maxime Romanorum, quod illi totis munitionibus distracti, diuerso distinerentur. Tandem virtute Cæsaris & Labieni legati, eruptione è munitionibus facta, Galli in fugam vertuntur: quibus in equitatum, quem Cæsar à tergo in hostes miserat, incidentibus, maxima est edita strages, Sedulio Lemouicûm Principe præter ceteros occiso, Vergasillauno capto, signisq; hostilibus septuaginta quattuor ad Cæsarem perlatis, paucissimisq; ex omni numero superstitibus, reliqui qui in castris remanserant, fuga salutem quaerere. Qui verò in postremo agmine hærebant, ab equitatu Cæsaris, pars capti, pars occisi, reliqui fuga alij aliò elapsi, in suas quisq; ciuitates peruenere. **B** Oppidani fuga & cæde suorum perspecta, & ipsi à munitionibus in oppidum regressi, postridie missis legatis, vel ipso Vercingetorige auctore, armis traditis sese dedunt: Cæsariq; pro castris intra munitiones sedenti, Principes Aruernorum atque Hedui adducuntur, inter ceteros ipse Vercingetorix. E captiuis, Hedui Aruernique, obsidum loco, donec ciuitates reciperentur, futuri, retenti sunt. Ex reliqua turba vniuerso exercitui singula capita prædæ nomine distributa. Cæsar hinc in Heduos profectus, mox vniuersa ciuitate recepta, similiter & Aruernis imperata facturos per legatos pollicentib., magno obsidum numero imperato, captiuorum Hedui & Aruernorum plus minus viginti milia ciuitatibus suis reddi iubet. **C** Vercingetorix, quanquam supplex Cæsari, propter ingratitudinem tamen, quod magnis à Cæsare beneficijs affectus fuisset, in vincula coniectus, postea in triumphum productus, occidiq; iussus est. Obsessorum intra Alexiam numerus centum & septuaginta milium fuisse creditur, præter eos quos vel sexus, vel ætas, bello inutiles reddebat. Cæsar his rebus gestis, legatis alijs aliò cum legionibus in hiberna missis, ipse Bibractem Hedui oppidum hibernatū concessit. Romæ verò propter eius annis prosperè & feliciter gestas, viginti dierum supplicatio ipsi decreta est. Post hæc Cæsar, cognito plerasque Galliæ ciuitates, repetitis conspirationibus, noua belli consilia capere: nihil prius duxit, quàm initijs ipsis occurrere, Gallisq; ex inopinato oppressis, omne consilij, si non capiendi, saltem in effectum deducendi, spacium præcidere. Hinc M. Antonio Quæstore hibernis præfecto, pridie Kal. Ianuarias in Bituriges, qui conspiratione facta iam bellum parabant, exercitum ducit: itinereq; celerrimè confecto, nulla aduētus sui significatione, dum suos incendijs abstinere iubet, facta, Bituriges equitatu suo prius oppressit, quàm illi ex agris in oppida se recipere possent: qua festinatione, faciliè eos quasuis pacis condiciones, vel lubentissimis animis accipere coëgit. Militibus autem in premium laborū, quos illi itinere difficillimo per intensissimum frigus hiberno tempore maxima diligentia confecto, perpessi erant, viritum ducenos sestertios, Centu

E ij

rionibus

ALEXIA EV
SO GALLO
RVM EXER
CITV CA-
PTA.

HEDVIRE
CEPTI.

SUPPLICA
TIO .XX.
DIERVM
DECRETA.

NOVI IN
GALLIA
MOTVS.

ANTONIVS
QVÆSTOR.

CAESARIS
IN MILI-
TES LIBE-
RALITAS.

BELLVM
CVM BEL-
LOVACIS
BELGASQ.
FINITI-
MIS.

rionibus duo milia nummum in prædam diuisit, legionibus quadragesimo post die Bibractem in hiberna reductis. Hac Cæsaris diligentia & celeritate & aliæ passim ciuitates permotæ, belli consilia deposuere. Haud multo post, Cæsare iam in hiberna reuerso, legati à Biturigibus missi, auxilium aduersus Carnutes, à quibus bello laceſcebantur, petunt. Hos Cæsar, cum duabus legionibus in ipsos profectus, primo aduentus sui nuncio ita terruit, vt relictis vicis oppidisque passim per agros dispersi profugerent. Cæsar occupato Genabo Carnutum oppido, milites aduersus durissimas hiemis tempestates, intra tecta Gallorum recipit. Equites verò, peditesque auxiliarios, ad persequendos Carnutes mittit. Qui cum proprijs tectis eiecti, nec à terrore hostium insectantium, nec à cæli hiberni iniurijs, tutum vsquam perfugium inuenirent, magna suorum parte amissa, à vicinis quibusque ciuitatibus è fuga excipiuntur. Dum hæc geruntur, Rhemi missis legatis nunciant, Bellouacos inter ceteros Belgas virtute bellica primos, cum finitimis ciuitatibus. duce Corbeo Bellouaco & Comio Atrebate, copias cogere: Sueſſionibusque, qui in Rhemorum clientela, eorumque fratres & consanguinei erant, præcipue minitari. C. igitur Trebonio cum duabus legionibus Genabi in hibernis relicto, reliquis verò legionibus ex diuersis hibernis ad se euocatis, in Bellouacos tendit. Ibi à speculatoribus hostium cognoscit, Bellouacos omnes qui arma ferre possent, vnum in locum conuenisse: cumque finitimis ciuitatibus, Ambianis, Aulercis, Caletis, Velocassijs, & Atrebatibus, loco edito paludeque cincto castra posuisse, impedimentis omnibus in siluas conuectis: multitudini autem Corbeum Bellouacum, flagrantem insigni po. Ro. odio, præesse: Comium verò Atrebatem ad auxilia Germanica dimissum: constituisse præterea Bellouacos, reliquis ciuitatibus consentientibus, si modò cum tribus tantum legionibus occurrisset Cæsar, prælio decertare: si cum pluribus, eo quem castris elegerant loco, se continere, auxiliaque expectare. Hinc Cæsar, cum aciem ita instruxisset, vt paucitate suorum, quæ quattuor tamen vt quàm minimùm legionum erat, ad Bellouacos relata, hostem ad pugnam elici posse speraret: illi tamen acie pro castris instructa, loco se minimè mouerent, miratus, castra hostium castris aduersa ponit, valloque duodecim pedum, & fossa duplici pedum quindecim, turribus alijsque maximis operibus munit: cumque leuibus tantum prælijs subinde inter vtraque castra commissis, nunc Romanis, nunc Gallis paludem transeuntibus, Bellouaci obstinatiùs loco munito se continerent, nec quod Cæsar imprimis optabat, iustæ pugnae potestatem facerent, maioribus sibi ad oppugnanda hostium castra copijs opus esse cognoscit. C. itaque Trebonium cum duabus legionibus è Genabo, T. verò Sextium cum vna è Biturigibus ad se euocat. Pluribus interim diebus per istiusmodi velitationes inter vtraque castra consumptis, Rhemorum

A morum tandem equitatus, qui in exercitu Cæsaris erat, pabulationi præsidio missus, Bellouacorum insidijs circumuentus, interfecto ipso ciuitatis Principe Vertisco, opprimitur. Quo successu Belgæ animis efferuntur. Sed cognito mox nouarum legionum, quas Trebonius adducebat, aduentu, Alexianæ obsidionis exemplo territi, omnes ætate & viribus bello impares nocte à se dimittunt. Quod ubi orto iam die Cæsar intellexit, palude quæ media interiacebat, pontibus strata, exercituque magna celeritate traducto, legiones propius admouet, ita vt tela tormentis in hostes mitti possent. Cumq; acie instructa, hostes quoque in acie pertinaciter permanere videt, nec aliter præliari paratos, quam si Romanus collem subiret, castra eo loco munit. Dumq; opere iam absoluto, instructis legionibus, equitibusq; pro vallo dispositis, Bellouaci Cæsarem ad se insequendum paratum vident, stratagemate vsi, Cæsarem eludunt. Quemadmodum in exercitu Romano, Triarijs à tergo aliorum post principia altero genu innixos, altero verò poplite porrecto subsidere moris erat: ita & posterior agminis Gallici pars, dum prior in acie stat, post alios fascibus è virgultis insidere solebat. Hos fasces Bellouaci per manus à posterioribus traditos, qui primi in acie consistebant, ante se locant, & signo dato ignem sub vesperam omnibus simul iniiciunt: sic obiectu fumi atque flammæ conspectu sui, simulq; insequendi facultate Cæsarianis erepta, concitatissimo cursu sese proripientes, nulla accepta clade, milia passuum decem progressi, loco non minùs tuto castra locant. Ibi cum subinde ex insidijs Romanos in suis pabulationibus infestarent, tandem Cæsar, hostium consilio, locoq; insidiarum cognito, maioribus solito copijs pabulatum eductis, post longam pari Marte & contentione dimicationem superior, maiori hostium parte à suis in prælio interfecta, ceteros in fugam versos, alios aliò disijcit: plurimisque etiam ex his ab insequentibus occisis, dux ipse Corbeus fortissimè dimicans, non paucis à se in prælio vulneratis, cum se dedere nollit, à Cæsarianis occiditur. Comius verò Atrebas ad Germanos, quorum auxilia adduxerat, profugit. Reliqui Bellouaci, communi ceterorum Belgarum consilio, legatis ad Cæsarem de pace missis, culpam deprecantur. Cæsar responso dato, satisfactum sibi ea pœna quam iam exsoluissent, imperatis obsidibus, legatos remittit. Bellouacorum exemplum & reliquæ mox ciuitates sequutæ sunt. Hoc bello confecto, Cæsar exercitum plures in partes dimittit. Ipse retento sibi cum legione M. Antonio Quæstore, euocatoq; T. Labieno, in Eburo- nes ad depopulandos Ambiorigis fines proficiscitur. Qui cum Romanorū manibus fuga se semper subtraheret, ita vt capi non posset, Cæsar finibus ipsius flamma & ferro latè vastatis, maximo Eburonum numero tum capto, tum interfecto, T. Labienū in Treuiros, quòd imperata minùs promptè obirent, cum duabus legionibus mittit: quos ille prælio feliciter com-

BELLOVA
CI CVM FI
NITIMIS
SVEACTI.

TREVIRI
SVEACTI.

RES A CA-
NINIO FA-
BIO Q. LE-
GATIS CVM
PICTONIB.
FINITIMISQ.
POPVLIS
GESTAE.

missio, pluribus interfectis, Principibusq; ipsorum captis, facile in potesta-
tem redegit. Interea in Pictonibus à C. Caninio & C. Fabio legatis, A
aduersus Dumnacum hostium ducem, qui Duracium amicum Po. Ro. ad
oppidum Lemouicum obsidebat, res prosperè & feliciter geruntur, Dum-
naco obsidionem relinquere coacto, atque in fugam verso, prædaque co-
piosissima, & magna suorum cæde multato. Is equitatu suo ex fuga in Ro-
manorū equitatum se infectantem conuerso, prælio decertare ausus, post-
quam diu acriter hinc inde pugnatum, tandem legionum aduentu in fu-
gam conuersus, ampliùs duodecim milibus interfectis, omnibus impedi-
mentis exuitur, solusq; finibus suis pulsus, errabundus in extremas Galliæ
ciuitates profugit. C. Fabius alter legatorum, cum parte copiarum in Car- B
nutes aliasque ciuitates, quæ Dumnaco subsidia miserant, profectus, datis
obsidibus, Carnutes reliquasq; ciuitates maritimas, quæ Armoricæ appel-
lantur, statim in potestatem redegit. C. verò Caninius ad persequendum
Drapetem Senonem, qui fuso fugatoque Dumnaco, cum duobus homi-
num milibus è fuga collectis, iuncto sibi Lucerio Cadurco, in Romano-
rum Prouinciam iter habebat, vt eum à Prouincia auerteret, cum duabus
legionibus proficiscitur. Quem ubi aduentare Lucerius & Drapes cogno-
uere, occupato Vxelloduno oppido Cadurcorum munitissimo, subsistunt:
copijsq; intra oppidum receptis, opera potissimùm Lucerij, qui rebus in-
tegris auctoritate apud suos valebat, oppidanorum animos sibi conciliant. C
Caninius postquam eò cum exercitu venit, conspiciat oppidum præru-
ptissimis rupibus situm, ita vt vel nemine defendente, ascensus armatis dif-
ficillimus videretur, trinis castris loco excelsissimo locatis, oppidum vallo
cingere aggreditur. Ibi oppidanis, reuocato in memoriam Alexianæ obsi-
dionis euentu, metuentib. ne & sibi frumento destitutis, similis casus sub-
eundus foret, proxima nocte Drapes & Lucerius, duobus milibus in vrbe
relictis, ceteros omnes educunt: comparataq; quàm maxima frumenti co-
pia, cum decem ferè passuum milibus ab oppido castra haberent, Drapes
præsidio castris relinquitur, Lucerius verò cum reliqua copiarum parte
hora noctis ferè decima, occultis angustisque itineribus, frumentum vrbi D
inferre conatur. Ceterum cum vigiles exploratoresq; Ro. minimè falleret,
Caninius suis è castellis proximis celeriter eductis, facto in frumentarios
impetu, vniuersa ferè multitudine interfecta, ipsum Lucerium cum pau-
cis fuga salutem quærere cogit, nemine ex omni numero in castra reuerso.
Hinc cladis nuncio nondum in castra perlato, Caninius præmissis equitatu
peditibusq; Germanis, cum parte copiarum castra hostium versus subse-
quitur. Cumq; inopinantibus inexpectatus superuenisset, acri prælio cõ-
missio, omnibus partim occisis, partim cum ipso Drapete duce captis, ho-
stium castris maxima cum præda potitus, ad obsidionem Vxelloduni suos
inte-

A integros, nemine vel desiderio vel saucio, reducit: quò cum eodem die
 C. Fabius cum suis copijs accessisset, oppidum & is alia parte circumfedit.
 Hæc ubi Cæsar dum in Carnutibus moratur, ex literis Caninij cognoscit,
 motus Vxellodunensium contumacia, simul metuens ne hanc & reliquæ
 Gallia ciuitates in exemplum traherent, cum omni equitatu in Cadurcos
 profectus, C. Calenum legatum cum duabus legionibus iustis se itineribus
 subsequi iubet. Cumq; Vxellodunum venisset, situm oppidi contempla-
 tus munitissimum, vt quanquam maximis cinctum operibus, oppugnari
 tamen posse parum spei superesset: intellectoque oppidanis de frumento
 abundè prospectum, vt ne diuturna quidem obsidione ad deditiōem cō-
 B pelli posse viderentur, neque ideo tamen ab obsidione recedendum existi-
 mans: hoc solum restare videbatur, vt aquatione oppidanos prohiberet:
 quod cum auerso fluuio, qui ad imas montis radices fluebat, minùs liceret,
 sagittarijs funditoribusq; loco idoneo dispositis, oppidanos à flumine, quò
 ipsis ex prærupto monte non sine summa difficultate descendendum erat,
 arcebat. Ceterum cum accessu fluminis prohibiti, aquatione fontis, qui
 sub muro ciuitatis maximus erat, vterentur, Cæsar operibus maximis ex-
 citatis, oppidanos similiter fontis aquatione prohibere conatur. Hæc cum
 sine intermissione ab oppidanis ferro & flammis magno cum Romanorū
 detrimento oppugnarentur, tandem simulata à Cæsare ab omni parte op-
 C pidi oppugnatione, hostes ab impugnatione operum ad muros defenden-
 dos retrahuntur. Romani interim incendio, quo maior operum pars iam
 correpta erat, restincto, cuniculisq; actis, fontem venis intercisis exhau-
 riunt. Hinc oppidani cum non homines solum, sed & pecora reliquaq; iu-
 menta siti conficerentur, in summam salutis desperationem adducti, Cæ-
 sari se dedunt. Ille, quò diuturniore exemplo reliquos Gallos à simili per-
 fidia deterreret, omnibus qui arma sumpserant, manus abscindens, vitam
 concessit. Drapes autem, partim tædio captiuitatis victus, partim peiora
 metuens, inedia seipsum confecit. Luterius verò ab Epasnaeto Aruerni
 amico po. Ro. cuius se potestati permiserat, Cæsari traditus est. Hæc
 D ubi confecta, reliqua Gallia iam pacata, Cæsar in Aquitaniam, quam ipse
 nunquam adierat, sed per legatum tantum P. Crassum subegerat, profici-
 scitur, missisq; legatis & obsidibus omnes facillè Aquitania ciuitates dicto
 audientes habuit. Hinc æstate exacta Narbonem, quæ & ipsa suæ prouin-
 cia erat, cum equitatu petens, reliquum exercitum cum suis legatis in di-
 uersa hiberna, in omnes ferè Gallia partes mittit. Ipse rebus omnibus con-
 stitutis, in Belgium ad quattuor legiones, quas eò cum quattuor legatis mi-
 serat, Nemetocernæ hibernaturus confedit. Hæc ferè sunt, quæ nouem an-
 norum spacio Cæsar in Gallia, tum per se, tum per legatos gessisse traditur,
 subactis trecentis, vel vt alij tradidè, quadringentis Gallia populis, oppi-
 dis

VXELO-
 DVNVM
 CAPTVM.

RES A CAE-
 SARE IN
 GALLIA
 GESTAE.

ANTONIUS
AVGVSTVS
CTVS.

dis octuaginta vi captis, prælijs triginta commissis, vniuersa denique Gallia A
Pop. Ro. subiecta, atque in prouinciæ formam redacta. Quibus rebus fe-
licissimè & fortissimè gestis, absoluto ferè altero imperij sui quinquennio,
cùm tempus, quo sibi prouincia excedendum, exercitusq; dimittendus fo-
ret, instare cognosceret, nihil tam studuit, quàm prouinciam quoquo mo-
do in fide & quiete continere, ne qua ingruens belli necessitas, suum in Ita-
liam discessum moraretur. Singulas itaque ciuitates honorificè appellan-
do, Principesq; earum præmijs & muneribus prosequutus, atq; adeò omni
parendi cōditione leuiori effecta, vniuersam Galliam quoad potuit in pace
continuit. Hieme his fermè rebus extracta, in Italiam quamprimum pro-
ficiscitur, M. Antonio Quæstore ad petitionem Auguratus præmisso: quem B
quum Antonius frequentissimis municipiorum & coloniarum suffragijs,
vel ante Cæsaris in Italiam aduentum adeptus esset, Cæsar singula muni-
cipia, singulasque colonias adiens, pro officio Antonio ad postulationem
suam in petitione Sacerdotij præstito, gratias agit: simul etiam petitionem
suam secundi Consulatus in sequentem annum eisdem commendat.

A quibus honorificentissimè maximisque studijs exceptus, quum vniuer-
sam propè Galliam Togatam, magna cum festinatione peruagatus esset,
T. Labieno eidem Galliæ præfecto, ibiq; relicto, Nemetocernam ad exer-
citus reuersus est. Ibi exercitus bipartitus, quattuor legiones cum C. Tre-
bonio in Belgio collocat, totidem cum C. Fabio in Heduos mittit, præsi- C
dijsq; ciuitatibus impositis, obsidibus tributisq; imperatis, ipse in Italiam
redit.

Hæ quanquam maximæ præclarissimæq; res gestæ, tametsi
Romæ apud populum Cæsaris gratiam gloriamque plurimum augerent,
apud optimates tamen non eodem ab omnibus animo accipiebantur.
Pompeius inter alios, qui amissa Iulia coniuge, (firmissimo inter se & Cæ-
sarem dum viuebat necessitudinis vinculo) Crasso item apud Parthos in-
terfecto, (qui medius inter vtrumque mutua inter ipsos dum viueret ami-
citiae quasi sequester fuerat) multum iam de suo in Cæsarem studio depo-
suerat, crescentem indies Cæsaris tum gloriam tum potestatem suspectam
habere cœpit, eamq; non tam palàm quàm clam impugnare deprimereq; D
studebat. Senatus quoque maior pars alienioribus in Cæsarem animis, in
Pompeium erat propensior. Cumq; in vrbe per id tempus & iudicia & co-
mitia largitionibus corrupta essent, nec magistratus per suffragia populi,
sed profusissimis largitionibus, sæpè etiam per vim & arma fœda concerta-
tione peteretur: ita vt turbato ciuitatis statu, respublica primis aliquot anni
mensibus & Consulib. & alio omni magistratu caruerit. Hinc omnia ple-
na factionibus, cædibus, & maleficijs, interfecto inter cetera à Milone in via
Appia Clodio Consulatus competitore: vnde maximi statim in vrbe tu-
multus excitati, septimoque demùm mense, neque sine maximis turbis,

Cn. Do-

A Cn. Domitius Calvinus, M. Valerius Messalla Coss. creati sunt. His tantis malis hoc solum remedij videbatur restare, ut ad unius alicuius arbitrium summa potestas deferretur, qui tantos reipublicae motus sua prudentia sedare posset. Ad quam rem, quanquam Caesar, qui maximis rebus gestis vel Pompeij gloriam adaequarat, praeter ceteris maxime idoneus plerisque videretur, proinde Dictatorem esse creandum: Senatus tamen Caesari iniquior, Pompeium potissimum, cui eam Dictaturam deferret, elegit: quam cum verbis quidem Pompeius recusaret, re vera autem affectaret, Cato tandem auctor Senatui fuit, ut Dictator ne fieret, sed sine collega Consul dictatoria potestate crearetur. Ita Pompeius praeter exemplum

CN. DOMIT.
CALVIN.
M. VALER. COSS.
MESSALLA.

B primus Romanorum consulatum solus adeptus, omnia vicissim ex Senatus sententia administrabat: multaque in restitutionem iudiciorum, & ad ambitum reprimendum, inhibendasque munerum corruptelas, promulgavit. Legem praeterea de comitiis & iure magistratuum tulit, quae omnes deinceps magistratum petituos comitiis interesse iuberet, absentium rationem haberi vetaret. Sancivit quoque, ut quicumque a primo suo consulatu in illum usque diem magistratus gessissent, actorum rationes reddere cogerentur: frementibus atque aegerime utrumque hoc Pompeij decretum ferentibus Caesarianis, quod priore quidem Caesar a secundi consulatus petitione summoveretur, altero vero, acta consulatus eius in disquisitionem

POMPEIUS
COSS. .III.
SINE CONL.

C vocarentur. Praeter haec, M. quoque Marcellus, qui Pompeio in consulatu cum Ser. Sulpitio successerat, Pompeijque partes sequebatur, nondum expleto altero imperij Caesari decreti quinquennio, ad Senatum retulit, ut bello iam confecto, exercitus Caesari adimeretur, provinciaque discedere iussu ante tempus succederetur, eiusque absentis ratio in comitiis ne haberetur: quanquam hunc Pompeius postea nominatim in lege sua excepisset. Coloni insuper, quos Novumcomum Caesar paulo ante in Alpibus deduxerat, ut iure Latij, quo Caesar eos donauerat, priuarentur, retulit. Sed haec quod minus perficerentur, Pompeius obstitit, non tam quod dignitati Caesaris consultum vellet, quam simulatione amicitiae: quodque maximis

M. CLAUD.
MARCELL.
SER. SULP. COSS.
RVFVS.

D eius in reipub. meritis indignum videretur, si nulla legitima causa, aut delicto subsistente, imperium illi ante tempus abrogaretur: interim hoc agens, ut statim absoluto legitimo tempore, priuatus, armis depositis, dimissoque exercitu, in urbem redire iuberetur. Quare Pompeius, quum etiamnum Caesari amicus videri vellet, eumque per alios quam per se in priuatorum ordinem redigi mallet: C. Claudium C. F. Marcellum, Caesari quidem affinitate iunctum, sed alias inimicissimum, L. item AEmilium Paullum, & ipsum Caesari infestissimum, Consules in annum proximum designari curavit. C. vero Curionem, qui eloquentia & gratia apud plebem plurimum valebat, & Caesarem iam pridem odio prosequeretur, ad Tribunatum plebis

C. CLAUD.
C. F. MAR- COSS.
CELL. DE S.
L. AEMILI.
PAVLVS.

euexit, Cæsaris vtique dignitatem & potentiam se per hos facile impugna-
 turum, infracturumq; sperans. Interim sub specie belli Parthici legiones
 duæ in Syriam ad Bibulum, qui id bellum administrabat, mittendæ S. C.
 decernuntur: vna à Pompeio, altera à Cæsare. Pompeius itaque legionem,
 quam pridem Cæsari post Titurij Sabini & Cottæ cladem cōmodatò mi-
 serat, repetit. Hanc Cæsar viritim ducenis quinquagenis drachmis dona-
 tam remittit, simul etiam vnā ē suis. Hæ cum nullo apud Parthos peri-
 culo Capuæ hiemassent, postmodum à C. Marcello Cos., intellecto Cæsa-
 rem aduentare, Pompeio traditæ sunt. Cæsar contrā, qui vel statim à
 Iuliæ morte hæc euentura multò antè animo præsagienti præsenferat, fer-
 uente adhuc Romæ cædis Clodianæ tumultu, intellectoq; consulatum à
 Senatu vni Pompeio sine collega deferri, missis legatis eundem cum Pom-
 peio consulatum petierat. Ceterum, quanquam Pompeio minimè repu-
 gnante, reliquis tamen reclamantibus, non obtinuit: opera tamen Tribu-
 norum plebis, qui illum Pompeio collegam destinarant, hoc assecutus est,
 vt absenti sibi secundi consulatus petitio concederetur. Præterea, quò se
 contra Senatus inuidiam, aduersariorumq; iniurias muniret, nullo non
 officiorum & largitionis genere vnumquemque tum publicè tum priua-
 tim sibi deuincire studuit, ne libertis quidem seruisq; qui apud patro-
 nos dominosve gratia valebant, aut obæratīs prodigisq; imò ne reis qui-
 dem (nisi si qui grauioribus implicarentur criminibus) abstiniens, quin &
 hos omnes liberalitate sua subsidioq; subleuaret: omniumq; adeò or-
 dinum, sed populi præcipuè & militum, studia atque animos sibi quoquo
 modo adiungere obnixè laborauit. Hinc forum cuius aream HS milies
 comparauerat, maximis impensis de manubiis exstruere cœpit. Munus
 quoque gladiatorium, & epulum daturum se populo in funere filiæ pro-
 misit. Legionariis autem duplex stipendium in perpetuum decreuit.
 Frumentoq; militibus, quando affluebat, sine modo & mensura distri-
 buto, aliisque munificentiae generibus eorundem animos mirè sibi con-
 ciliauit. Tyrones quoque, quibus prius in ludis publicis disciplina tra-
 di solebat, priuatim domi per Equites & Senatores rei militaris peritos,
 erudiendos curauit. Pompeij autem necessitudinem quò sibi retineret,
 neptem suam Octauiam, quamuis Caio Marcello elocatam, ei obtulit: fi-
 liam ipsius vicissim, Fausto Syllæ desponsatam, sibi vxorem dari postu-
 lans. Nec his contentus, Reges quoque & prouincias vniuersas, sibi
 quauis ratione demereri non cessauit: & præter Italiæ, Galliæ, atque Hi-
 spaniæ vrbes, plurimas quoque Asiæ & Græciæ maximis operibus ædi-
 ficiisque exstructis exornauit. Quæ omnia, quum propria auctoritate,
 & sine Senatus aut populi decreto ab illo fierent, vel hinc potissimum fa-
 ctum est, vt plerique successorem ei ante tempus mittendum censerent.

Non

A Non ignorans autem Cæsar, Romæ hoc vnum & à Senatu, & ab aduersarijs agi, vt omnino in priuatorum ordinem reductus, omniq̃ue potestate priuatus, actorum suorum rationem reddere cogeretur: quum aliquandiu per Ser. Sulpitium M. Marcelli collegam restitisset, intellecto tandem Consules in sequentem annum, qui sibi decreti imperij postremus erat, designatos, L. AEmilium Paullum, C. Claudium Marcellum: Tribunum item plebis factum C. Curionem, æquè omnes sibi infestos, rebus suis metuens, primum habitis delectibus nouum militem conscripsit, pecuniasq̃ue alendo exercitui, & bello, si opus foret, ducendo, vndecunque conflauit. Et ne tandem vi & armis omnia sibi conficienda forent, Consulum quoque & Curionis animos sollicitare non destitit. E quibus Marcellus quidem nec verbis nec muneribus flecti potuit: cum Paulo autem numeratis mille quingentis sestertijs, ne sibi aduersaretur, depactus est. Curionem verò, quem vel ad quidlibet multitudini persuadendum, facundia & gratia apud populum plurimum posse intelligebat, quum graui scenore atque ære alieno obnoxium liberasset, sibi reconciliauit, dataq̃ue mercede acerrimum partium suarum defensorem sibi adsciuit. Qui, ne statim in Cæsaris partes transisse videretur, vtq̃; dum inter Cæsaris inimicos versatur, eorum quæ in Cæsarem struerentur, conscius esset, occultato propositi sui consilio, initio quidem non minore contentione quàm aliorum quiuus Cæsarem impugnabat: postea ne tam alteri partium, quàm publicæ quieti & tranquillitati studere velle videretur, ad liberandam omni metu Rempub. censebat, vtrique, Pompeio nimirum & Cæsari, imperium abrogandum, exercitumq̃; ab vtroque dimitti oportere. Sed tandem quæsita quauis occasione, qua meritò à Pompeianis dissidere videretur, Cæsarianarum partium acerrimum propugnatorem sese præstitit, negans omnino Cæsari successorem mittendum, nisi abrogato prius & ipsi Pompeio imperio: ne scilicet non sine periculo penes vnum tantum relinquatur imperium: vtrumque igitur & imperium & exercitum dimittere cogendum: ni Senatus iussis paruerint, ambos potius hostes iudicandos, conscriptisque nouis legionibus bello persequendos, quàm vt exercitu & imperio penes Pompeium relicto, Cæsar vtroq̃; priuetur. Neque enim minùs Reipub. interesse, Pompeium metu Cæsaris in officio contineri, quàm Cæsarem metu Pompeij. His indignatus Pompeius, multaq̃; prius Curioni stomachabundè & per iracundiam comminatus, Senatu egressus, in subvrbanam villam secessit. Ibi varijs de Cæsare exercituq̃; eius rumoribus ad se perlatis, tanquam is propter continuos & diuturnos belli labores, manifestissimamq̃ue affectati regni suspicionem, non minùs militum suorum q̃ populi in se odia pertraxisset: proinde vbi primum è Gallia in Italiam rediisset, facilè ad se vel vniuersum Cæsaris exercitum transiturum. His & similibus vocibus delinitus, & in

spem supiniorem erectus, neglectius supiniusque iam agebat, exercitibus A comparandis, quibus Cæsari si opus foret, occurreret, minus intentus: contentus interea nunc sententijs, nunc orationibus infestis Cæsarem oppugnare: quanquam defendentib. Cæsarem L. Paulo altero è Coss. Lucioq; Pisone tum Censore, nihil aut parum proficeret. Romæ itaque in Senatu diuersis de Pompeij & Cæsaris imperio sententijs diu variatum est, Curione potissimum pro Cæsare strenuè decertante. In cuius sententiam, censentis vtriq; imperium abrogandum, tandem longè maior Senatorum pars discessit, indignante C. Marcello Coss. altero, exclamanteque: Vincite tandem, vt Dominum habeatis Cæsarem. Orto dehinc in vrbe falso de Cæsaris ad urbem aduentu rumore, omnibus metu perculsis, Marcellus B cum collega ocius ad Pompeium in subvrbicum pergit: gladioq; illi porrecto, curam custodiamq; vrbis suscipere iubet: traditisq; duabus legionibus, quæ à Cæsare ad bellum Parthicum, vt ille putabat, missæ, Capuæ hibernabant, omniq; adeò exercitu qui vsquam in Italia erat eidem cōcesso, data ad hæc etiam habendorum nouorum delectuum facultate, aduersus Cæsarem proficisci iubent. Quæ cum sub exitum sui consulatus fierent, veritus Marcellus ne parum firma aut diuturna forent, à L. Cornelio Lentulo, C. Claudio M. F. Marcello Coss. designatis, quos secum adduxerat, vt eadem Pompeio mandarentur, curauit: qui & legiones, & cetera quæ à Coss. offerebantur, haud inuitus accepit. Interea Curio, quum parti- C bus suis in defendenda Cæsaris causa pulchrè expletis, nihil sibi ad summam contentionem reliqui fecisset, deplorato apud plebem rerum præsentium statu, postulatoque vt Coss. edicerent, ne quis Pompeio delectus habenti nomen aduersus Cæsarem daret, quum nō obtineret, metuens ne expleto Tribunatu priuatus in iudicium raperetur, necdum finito magistratu ad Cæsarem properat. Cæsar verò conuentibus in citeriore Gallia iam peractis, cum quinque peditum milibus, equitibus trecentis, quos secum è Gallia adduxerat, intentus ijs quæ Romæ gerebantur, Rauennæ, quæ extrema prouinciæ suæ vrbs erat, subsistebat. Ibi Curionem ad se venientem, pro officio præstito gratias agens, magna cum humanitate excepit: factusq; D ab eo certior de ijs quæ Romæ de se acta erant, quanquam suadente Curione, vt omnibus mox legionibus è Gallia atque Illyrico conuocatis, ad urbem proficisceretur, priusquam auxilium rebus suis ab armis peteret, omnes pacis conditiones tentare maluit. Quare per amicos cum aduersarijs pacisci conatus est, vt Gallia Cisalpina cum duabus legionibus, vel certè Illyricum cum vna, dum Consul crearetur, sibi relinqueretur, ceteris prouincijs reliquoq; exercitu lubenter cessuro. Scriptis quoque ad Senatum & Coss. literis, post honorificam rerum à se gestarum, suorumq; in Remp. meritorum cōmemorationem, deprecatus est, ne aduersariorum inuidiæ & ca-

A & calumnijs, exercitu imperioque nudatus, obijceretur: sed tantisper dum Consul fieret, exercitum retinere posset, imperiumque ei vel in citeriore Gallia prorogaretur: aut si ne id quidem obtineri posset, ut & Pompeius secum exercitum dimittere, imperiumque deponere iubeatur, se perlubenter exercitum dimissurum, & imperium depositurum: quod si Pompeius facere recusaret, se quoque exercitum retenturum, venturumque propediem ulturum & suas & patriæ iniurias. Literas in hanc sententiam scriptas, Curioni Romam deferendas tradit. Quæ ubi perlatae ipsi Kalend. Ianuarijs, quo die noui Cofs. L. Cornelius Lentulus C. Claudius M. F. Marcellus consulatum inibant, vix summa M. Antonij Tribunipl. contentione effectum est, ut in Senatu publicè recitaretur. Quibus ferè perlectis, ubi ad postremam earum partem ventum esset, quæ continebat, ni Pompeius exercitum dimittat, venturum Cæsarem ulturum suas & patriæ iniurias, ab omnibus statim conclamatum est, bellum à Cæsare ultro denunciari: variantibusque; subinde sententijs, alijs aliter censentibus, diu in curia decertatum est: donec tandem importunitate Cofs. Lentuli imprimis, & M. Catonis, factum est, ut tantum non ab inuitis & coactis iretur in sententiam Q. Metelli Pij Scipionis, soceri tum ipsius Pompeij, censentis, Cæsare nisi ad diem certam exercitum dimittat, videri contra Remp. facturum. Cui sententiæ à M. Antonio & Q. Cassio Longino Tribunis pleb. intercessum est, Curionis sententiam probantibus, scilicet, ut vterque imperium deponeret. Qui dum contentiosius, quò minus Metelli sententia perferretur, nequicquid resistunt, tandem curia excedere iussi, veriti ne quid acerbius de se Senatus decerneret, metu etiam Pompeianorum, qui aduentare credebantur, interim & à Lentulo Cos. seorsim moniti, seruili habitu, vehiculoque meritorio sumpto, vnà cum C. Curione ad Cæsarem nocte proxima proficisci festinant. Senatusconsultum itaque in Metelli sententiam factum est. Deinde ante diem .vii. Id. Ianuar. factum est & aliud Senatusconsultum, cui non nisi extremis periculosissimisque; Reipub. temporibus locus esse solet: Darent operam Cofs. Prætores, Tribuni plebis, quiq; ad urbem Consulares essent, ut ne quid Respub. detrimenti caperet. Postea & alio S. C. pecunia Pompeio ex ærario dari iussa: simul etiam Gallia prouincia L. Domitio Ahenobarbo decreta, aliæ verò prouinciæ alijs, è quibus Metello Scipioni Syria obuenit. Consul vterque paludatus, nouo neque ante illud tempus vsitato exemplo, votis nuncupatis extra urbem proficiscitur, delectus per totam Italiam habentur, pecuniæ per omnia municipia exiguntur, arma imperantur, reliquaque; bello necessaria comparantur. Cæsar interea, qui Rauennæ æquissimis suis postulatis responsum expectabat, intellectis iniquissimis Senatus in se decretis, has sibi vel iustissimas belli ciuiliis causas habere visus, aduocata concione, multa apud milites de Senatus,

L. CORN.
LENTVLVS
C. CLAVD. COS.
M. F. MAR-
CELLVS.

BELLI CIVI-
LIS INTER
CAESAREM
ET POMPE-
IUM INI-
TIVM.

Pompeij, aduersariorumq; in se & Rempub. iniurijs conquestus, hortatur A
 vt cuius ductu & auspicijs nouem annis per vniuersam Galliam & Germa
 niam omnia felicissimè & fortissimè gesserint; eius quoque dignitatem &
 auctoritatem ab inimicorum violentia defendant. Ad hæc quum alacriter
 à tertiæ decimæ legionis militibus, qui tum aderant, acclamatum esset, co-
 gnita suorum voluntate, Centuriones cum cohortib. extra prouinciæ suæ
 fines Ariminum pacato habitu & itinere præmittit. Ipse quum per totum
 diem spectaculo publico interfuisset, nec frequenti conuiuio abstinuisset,
 ne quam discessus sui suspicionem daret, cœna nondum absoluta tanquã
 corpore malè affecto digressus, clàm occultis insolitisq; itineribus, iunctis
 ad vehiculum è proximo pistrino mulis, itineri se cõmittit, paucis quidem B
 comitantibus, reliquis verò diuersis itineribus se sequi iussis. Quumq; ex-
 tinctis luminibus per tenebras à via aberrasset, sub ortum Solis, duce itine-
 ris sibi assumpto, relictoq; vehiculo, cohortes ad Rubiconem, qui prouin-
 ciæ suæ terminus erat, Galliamque ab Italia diuidebat, pedibus assequutus
 est. Ibi dum cogitabundus subsistit, subiit animo eius quantum esset id
 quod moliretur, & quantum secum malorum tantilli fluuioli transitus tra-
 heret. Quumque tacitus apud se aliquandiu animi deliberationes ac con-
 silia nunc in hanc, nunc in illam partem volueret, tandem ad Asinium Pol-
 lionem aliosq; amicos astantes conuersus: Etiam nunc (inquit) regredi li-
 berum est, si ponticulum transferimus, cuncta armis peragenda erunt. C
 Dum sic dubitabundus cunctabundusque deliberat, oblato sibi ostento,
 Eamus, inquit, quò Deorum ostenta & inimicorum iniquitas vocat. IA-
 CTA EST ALEA. Sic exercitu Rubiconem traiecto, Ariminum etiam
 ante lucem occupat. Conuocatisque ibi militibus, Tribunos plebis & Cu-
 rionem, qui eò ad se confugerant, vili adhuc habitu indutos, vt specta-
 culi indignitas militum animos magis moueret, in concionem producit,
 eaque quæ Romæ acta erant narrare iubet. Quorum orationi ipse ea quæ
 præsens rerum status exigebat, subiungens, scissaque veste non sine lachri-
 mis fidem militum implorans, animos suorum grauissimis virorum claris-
 simorum iniurijs antea iritados, magis etiam ad vltionem incendit: motisq; D
 castris exercitum, qui tunc aderat, rectà Romam ducit: reliquas legiones hi-
 bernis euocatas, se sequi iubet. Interea legati ad Cæsarem à Pompeio
 missi, L. Cæsar adolescens, cuius pater Cæsaris legatus erat, item L. Roscius
 Prætor: quibus hoc à Pompeio iniunctum, vt purgatione sua apud Cæsa-
 rem facta, viderent, num quibus conditionib. res inter eos componi posset.
 Et certè videbatur Cæsar vel antea non iniquas concordia conditiones ad-
 missurus, Cicerone præsertim tam apud ipsum Pompeium, quàm Cæsaris
 amicos, sedulò adlaborante: nisi inclinatum Pompeij animum, paratumq;
 præter exercitum, cetera omnia Cæsari concedere, Lentulus Cos. qui que
 cum

ARIMINVM
RECEPTVM.

A cum eo Cæsari infestissimi conspirarant, in cōtrariam partem impulissent. Legati eadem quæ Cæsar literis prius à Senatu petierat, ad Pompeium perferre iubentur: quæ si præstentur, omnesque in Italia arma deponant, & Respub. metu libera Senatui populoque Ro. permittatur, se quoque æquissimo animo quieturum, prioresque iniurias Reipub. condonaturum: addito, velle se cum Pompeio super huius colloqui, quando ita demum melius omnis illa controuersia componi posse videretur. Ceterum, quum præter dubia & incerta Pompeij promissa, nihil æquioris responsi afferretur, postulantibus Coss. & Pompeio, ut Cæsar dimisso exercitu in Galliam reuerteretur, neque ipsis interea delectum intermittentibus, nullo etiam collo-

B quij loco, aut tempore assignato, Cæsar omni spe pacis & concordiae præcisa, Arimini delectibus inuicem habendis insistens, M. Antonium cum quinque cohortibus Aretium mittit: Pisaurum, Fanum, Anconam, singulis cohortibus occupat: Tignium etiam municipium, quod Thermus Prætor cum quinque cohortibus occuparat, summo omnium municipum consensu, fugiente Thermo per Curionem recipit. Inde Auximum profectus, Accio Varo (is municipium præsidio tenebat) à Decurionibus prius excedere, rebusque suis consulere iussu, ab eisdem intra oppidum receptus est. pars militum Varianorum domum reuersi, pars ad Cæsarem transiire, actaque Auximatibus à Cæsare gratiæ.

ARETIUM,
PISAVRUM,
FANVM, AN-
CONA, RE-
CEPTA.

TIGNIVM,
AVXIMVM
RECEPTA.

C maius perlata, maxima repente consternatio & terror urbem inuasit. Hunc, cum prodigia & signa cælo obseruata, tanquam dira quædam & horrenda vrbi protendentia, tum tumultuosissimæ agrestium omnis sexus, Cæsarem iam cum copiis adesse clamitantium, in urbem commigrationes, mirum in modum auxere. Multa hinc, ut in summa trepidatione rebusque desperatis solet, à ciuibus consternatis pauidisque Coss. nullo certo firmoque consilio facta: omniaque passim fuga, eiulationibus, ploratibusque miscebantur. Ipse quoque Pompeius, non expectato legatorum à Cæsare reditu, Capuam ad exercitum cum plurimis Senatorij ordinis vrbe excesserat, causatus ibi delectus commodius se habiturum, bellumque facilius administraturum: re vera autem metu, ne exercitum dimittere cogeretur. Discedens, Consules cum vniuerso Senatu omnibusque magistratibus subsequi, pecuniamque omnem, ipsaque adeo donaria sacra è templis secum ferre iubet: impunitateque omnibus qui se sequerentur concessa, hostium se loco habiturum, quicumque ad urbem remansissent, professus est. Consules itaque Lentulus & Marcellus, allato postridie certiore de Cæsaris aduentu nuncio, cum plerisque magistratuum vrbe relicta Pompeium sequuntur. Senatores autem, quid potissimum in re tam ancipiti caperent consilij, animis suspensi, cum in curia pernoctassent, plerique etiam ex ipsis primo statim diluculo vno quasi agmine & ipsi Capuam recta ad Pompeium contendunt:

tendunt: quidam verò, quòd vel Cæsarianarum partium essent, vel certè A
neutri studerent factioni, in vrbe remansere.

CINGVLVM
RECEPTVM

ASCVLVM
RECEPTVM

Cæsar dum Romæ
trepidatur, per vniuersum Picenum ab omnibus æquissimis animis acce-
ptus, rebusque necessariis adiutus, Cingulum etiam (quod oppidum pro-
priis sumptibus Labienus exstruxerat) missis legatis in fidem accipit.
Asculum deinde, è quo P. Lentulus Spinter paulò antè à suis militibus de-
sertus, profugerat, occupat. Ibi Cæsar intellecto Pompeium & Coss. Roma
excessisse, L. autem Domitium, quem successorem sibi Senatus destinaue-
rat, Corfinium cum præsidio triginta cohortium tenere, ne tam Romam
tanquam victoriæ præmium, quàm aduersarios petere videretur, missis
passim per vniuersam Italiam litteris, quibus omnes bono securoque ani- B
mo esse iubebat, Corfinium ad Domitium exercitum ducit. Is à Vibullio
Ruso de Cæsaris aduentu certior factus, cohortes quinque præmiserat, qui
ponte rescisso transitu Cæsarianos prohiberent: sed Domitiani prælio ab
antecursoribus Cæsaris commisso à ponte pulsì, in oppidum reijciuntur.
Ita Cæsar duabus, quas secum habebat, legionibus traductis, castra ad mu-
rum oppidi ponit, eaq; per triduum magnis operibus communit, frumen-
taque è municipijs comportari iubet. Aduenerat interea & octaua legio,
cohortesq; è Gallicis delectibus. XXII., equites autem à Norico Rege missi
plus minus trecenti. His Cæsar locum castris ad alteram oppidi partem at-
tribuit, Curionemque iis præficit. Domitius autem, reculante Pompeio C
auxilia quæ per litteras petierat mittere, quòd præter eius consilium se in-
tra Corfinium contulisset, ceterum suadente, vt Corfinio relicto Brundu-
sium ad se cum exercitu properaret: responso Pompeij apud milites in con-
trarium recitato, tanquam mox cum subsidio adfuturi, Pompeio iungi cu-
piens, clàm cum amicis fugæ consilium capit. Quo tamen statim euulgato,
milites missis ad Cæsarem legatis, nunciant paratos se ipsum oppido reci-
pere, & Domitium viuum ei in manus tradere, ceteraque imperata facere.
Cæsar tamen, quum oppidum direptioni, & militari licentiæ obicere nol-
let, eos qui ad se venerant collaudatos in oppidum remittit. Postridie quos-
cunque Senatorij atque Equestris ordinis, Tribunos item militum & De- D
curiones, qui è municipijs plurimi eò confluxerant, ad se produci iubet.
Inter hos erant Domitius & Lentulus Spinter, qui Asculo relicto Corfi-
nium fugerat: item Vibullius Rufus, Sex. Quintilius Varus Quæstor, & L.
Rubrius. Hos pro concione paucis alloquutus Cæsar, de suis in Rempub.
atq; ipsos meritis, deq; inimicorum, atq; adeò ipsorumqui ibi aderant in se
iniurijs, omnes incolumes à se dimittit: facta Domitio potestate, vt siqui-
dem in partibus manere vellet, vtra magis ei probaretur, eam sequeretur,
nisi ab armis decedere, & quietem agere mallet. Quandoquidem Cæsar vel
ab initio professus fuerat, amicorum se loco habiturum, qui neutri partium
adhæ-

CORFINIUM
RECEPTVM.

adhæsisſent. HS quoque ſexagies, quod Domitius ſecum ex publico in ſtipendium militum apportarat, ad ſe delatum, Domitio reddi iuſſit. Sed Domitius cum plerisq; alijs ad Pompeium ſe recepit. Dum hæc ad Corfiniũ geruntur, Antonius à Cæſare in Sulmonenſes miſſus, ab oppidanis portis apertis obuiamq; progreſſis recipitur. Horũ oppidum C. Lucretius & Accius Varus cũ ſeptem cohortium præſidio tenentes oppidanos, ne Cæſaris poteſtati ſe permitterent, aliquandiu prohibuerant: ſed audito Antonij aduentu ſe de muro deiicientes fuga ſalutem quæſierant. Ex his Accius captus & ad Cæſarem perductus, venia impetrata dimiſſus eſt. Sed poſtq̃ fama de Cæſaris in Domitium Domitianosq; clementia Romam perlata eſt, maxima eaq; inſperata vniuerſam mox urbem inuaſit lætitia, plurimiq; metu exuto è media fuga domũ ſe recepère. Pompeius autem, qui tum fortè Luceriæ erat, intellecto Corfinium circumſideri, pluresq; indies ad Cæſarẽ tranſire, Italiæ retinendæ ſpe deiectus, quũ Cæſare Gallias adhuc obtinente, iter ſibi in Hiſpaniam prouinciã ſuam, vbi exercitũ habebat, intercluſum ſciret, fretus Aſiaticorum Regum populorumq; in ſe ſtudijs, relictã Italia mare Ionium cum exercitu, ijsq; qui ſibi aderāt Senatorib. traicere ſtatuit. Luceria itaq; primò Canuſium, inde ipſis feralibus. viii. Cal. Mart. Brunduſium pergit, Conſules, quos cum magna parte copiarũ Dyrrachium in Epirum præmittere conſtituit, ſubſequuturus, vbi primũ naues, quæ partem exercitus cũ Coſs. tranſuexerant, rediſſent: ſperans ſcilicet alieno anni tempore per ſummã nauium penuriam neminem ſe trans mare perſequuturum. Ceterũ Cæſar, poſtq̃ Domitianos milites ſuo adegit ſacramento, ſeptimo poſtq̃ ad Corfinium venerat die, caſtris motis in Apuliam proficiſcitur: inde Brunduſium contendit, nihil tam cupiens, q̃ Pompeio Brunduſij vel capto, vel oppreſſo, bellum intra Italiam conficere. Hinc Brunduſium diuerſis operibus oppugnare, Brunduſiniq; portus uſum Pompeianis eripere, exitumq; obiectis molibus intercludere inſtitit. Interim ne à pacis conditionibus abhorre videretur, primũ per Cn. Magium præfectum fabrũ Pompeij à ſuis captũ, tum per Caninium Rebilum legatum, Pompeium ipſum ad colloquium euocat: ſpemfaciens non iniquis conditionibus ab armis diſcedi poſſe, ſi colloquij poteſtas fiat. Verũ Pompeius, dato reſponſo, quòd Coſs. abeſſent, ſine illis nihil de cõpoſitione agi poſſe, contrarijsq; interim operibus Cæſaris opera & munitiones perrumpens & diſturbans, tantisper oppugnationem ſuſtinuit, dum classi, quæ exercitum transportauerat, rediret: in quam impoſitis cum ſilentio militibus, aliquot tamen propugnatorib. in muro & turribus oppidi ad ſpeciem relictis, urbe inſuper inædificata, & vias ipſas urbis, foſſis tranſuerſim ductis, ſudibus, ſtipitibus, trabibusq; præacutis in terram defixis, aliãve quauis ratione impediens, naues ſub noctem Idib. Mart. ſoluit, propugnatoresq; ſigno quo cõ-

SULMONEN-
SES RECE-
PTI.

BRUNDV-
SIVM RE-
CEPTVM.

SARDINIA
RECEPTA.

CAESARIS
IN VRBEM
ADVENTVS.

uenerat à mœnibus vt simul naues conscendant, reuocat. Cæsar autem A
fuga Pompeianorum per oppidanos, qui in Cæsarem q̃ Pompeium procli-
uiiores erant, è tectis significata, ad .xv. Cal. April. Brundusium recipit. Et
quamuis ad negocium maturè conficiendum q̃ primùm & quasi è vestigio,
Pompeio nōdum transmarinis copijs cōfirmato, mare sibi transeundum
censeret, cognito tamē naues omnes sibi à Pompeio præreptas, nec sine lon-
giori mora alias posse cogi, omisso in præsens Pompeium persequendi con-
silio, meliùs duxit Italiam, & quicquid à tergo relinqueretur præsidijs cōfir-
mare, atq; in Hispaniam, quæ à Pompeianis tenebatur, proficisci. Ad Italiæ
itaq; præsidium partem copiarū Brundusij, aliam item Tarenti, Hydrunti
aliam relinquit. Contractisque Brundusij per municipiorum Duumuiros B
quātis poterat nauibus, Q. Valerium legatum cū legione vnâ in Sardiniam,
quam M. Cotta obtinebat, Q. Curionem Proprætorem cū tribus legionib.
in Siciliam, quæ Catoni obuenerat, mittit: addito, vt Sicilia recepta, exerci-
tum in Africam, quam Tubero sortitus erat, traduceret. Sardi eiecto statim
Cotta, atq; in Africam profugo, Q. Valerium recipiunt. Cato verò appa-
ribus bellicis in Sicilia instruendis intentissimus, audito Curionis aduentu,
multa de Pompeio, qui bellum imparatus ab omnibus temerè suscepisset,
pro cōcione questus, proditum se & Remp. ab eo clamitans, ad Pompeium
se per Corcyram contulit. Cæsar itaq; spacio .LX. dierum vniuersa Italia
citra sanguinem potitus, Romam ante Cal. April. peruenit: pacatioremq; q̃ C
putarat inueniens, Senatum Cal. April. extra pomerium ab Antonio & Cal-
sio coactum, oratione benigna alloquutus est: se non studio patriæ bellum
inferendi, sed quò dignitatem suam aduersus inimicorū iniurias tueretur,
arma sumpsisse: nec tam priuatarum iniuriarum vindictam, q̃ legum mo-
rumq; antiquorum, & pristinæ in comitijs suffragijsq; ferendis, petendisq;
magistratib. libertatis assertionem sibi propositam habuisse: postulationū
præter hæc suarum æquitatem exponit: iniuriarum acerbiter docet: reli-
quaq; quæ ad pacem conseruandam à se facta erant, recenset: deniq; eun-
dem ordinem vt secum Remp. administrandam suscipiat, hortatur: legatos
etiam ad Pompeium de pace mittendos censet. Populum quoq; ipsum, qui D
frequentissimus extra urbem confluxerat, metu Syllanorum temporū ferè
exanimem, nō absimili oratione confirmat: multaq; priùs de se pollicitus,
deinceps benè sperare iubet, filijs etiam eorū, qui à Sylla proscripti fuerant,
ad honores & magistratus admissis. Quamuis autē Senatui ea quæ à Cæsare
de legatis ad Pompeium mittendis dicebantur, probarentur, metu tamen
Pompeij, qui hostium loco habiturū se edixerat, æquè eos qui Romæ man-
sissent, atq; hos qui in castris Cæsaris fuissent, nemo hanc legationem susci-
pere sustinuit. Sic diebus aliquot frustra consumptis, spe pacis abiecta, Cæ-
sar de pecunijs ex ærario ad bellum gerendum sumendis, rogationem tulit.
Huic

- A Huic tamen rogationi, ut & alijs plerisque Cæsaris actionibus, L. Metellus Trib. plebis, ab inimicis Cæsaris instigatus, sua intercessione obstitit. Sed Cæsar, quum clauibus non inuentis (quod has Consules secum abstulerant) securibus ærarium perfringi iuberet, Metello pertinacius resistenti, mortem, ni desisteret, comminatus, ærarioq; recluso, etiam sanctiores thesauros, in illum usq; diem intactos, quiq; per Gallicos tumultus in extremam necessitatem, etiam cum execratione eius quicumque eos nisi solius belli Gallici causa mouisset, depositi erant, abstulit: Rempublicam, perdomitis à se Gallis, ita ut nihil ab eis amplius immineret periculi, religione solutam prædicans. Sic pecunia publica potitus, cuius partem militibus, alijsq; dilargitus est, M. AEmilium Lepidum Præfectum urbis constituit, M. autem Antonium vniuersæ Italiæ, præsidijque Italicis præfecit. Prouincias verò, Siciliam Curioni, Sardiniam Q. Valerio, Illyricum C. Antonio, Galliam citeriorem Licinio Crasso decernit. Classes præterea duas, vnam ad inferi, alteram ad superi maris tutelam instruit: ex his vni Hortensium, alteri Dolabellam præficit. His rebus in vrbe peractis, confirmataq; ad hunc modum Italia, ipsa quoque Gallia iam pacata, in Hispaniam ante omnia, quæ in Pompeium propensior, à Legatis Pompeianis Afranio, Petreio, & M. Varrone, cum exercitibus veteranis tenebatur, expeditionem parat, professus se ire ad exercitum sine duce, rediturum verò ad ducem sine exercitu.
- C Pompeius interea postquam nocte soluisset cum reliqua parte copiarum, Dyrrachij se suosq; exponi iubet, pluribus statim vbi appulisset aduersis exceptus ominibus: nam præterquam quod militum plerique in ipso appulsu fulminis ictu interiøre, signaq; ipsa militaria araneæ insedere, ipsius quoque Pompeij nauem iam egressi vestigium serpentes aduoluti confudere. Plurima per id tempus & in vrbe obseruata prodigia, Romanis non parum terroris iniecere. Cicero id temporis Proconsul, tum alij aliquot ordinis Senatorij viri principes, vrbe iam à Cæsare occupata, conspectui se eius offerre veriti, ad Pompeium in Macedoniam proficiscentes, maiorem tum Senatorum, tum Equitum partem secum traxere, vel quod
- D Pompeij causam ut iustiores probarent, vel quod eum superiorem fore confiderent. Cæsar autem dum per Galliam in Hispaniam properat, cognoscit Domitium, quem paulò antè Corfinij captum dimiserat, cum nauibus actuarijs septem ad occupandam Massiliam, quæ sibi iter erat in Hispaniam, profectum: ipsosque Massilienses, mandatis à Pompeio per legatos nobilissimos Massiliensium adulescentes (quos Pompeius Roma discedens subornarat atque instruxerat) acceptis, portas clausisse, auxilia à finitimis populis acciuisse, frumenta reliquumque com meatum intra urbem conuehere, muros, portas, classemque reficere, reliquaq; hostilia parare & expedire. Hinc Cæsar. xv. Primis Massiliensium ad se euocatis, ne

M. AEMILIUS
LEPIDVS
PRÆFECT.
VRBIS.

PROVINCIAE
DECRETAE.

ab illis belli initium fiat monet, totius Italiae potiùs auctoritatem sequantur, quàm vnius hominis obsequio se accommodent: addens & alia pleraque, quae res & tempus postulabant. Ad haec à Massiliensibus, per legatos responsum: Intelligere ciuitatem, populum Ro. in partes distractum, vnius principem esse Pompeium, alterius verò Caesarem, vtriusque non obscura in se exstare beneficia: ceterum vtra pars potiore iure nitatur, neque se curiosius inquirere, neque sui iudicij causam ipsorum discernere: paribus ipsorum in se meritis, parem etiam ab ipsis gratiam, & aequalia studia deberi: se socios P. R.: si pacati & ut amici veniant, vel vtrumque vrbe recepturos: sin autem bello inter se decertare constituent, se neutrum eorum contra alterum aliqua in re iuuaturos, imò ne intra muros quidem aut portas admissuros.

Domitius tamen, qui iam cum nauibus aduenerat, à Massiliensibus, contra quam se facturos paulò antè professi erant, admissus, accepta totius belli administrandi potestate, vrbi praeficitur. Qua se iniuria affectum Caesar indignè ferens, legionibus propius admotis, turribus, vineisque; actis, duodecim praeterea nauibus longis intra dies. xxx. magna diligentia confectis atque instructis, C. Trebonio legato cum tribus legionibus ad vrbis oppugnationem relicto, D. verò Bruto nauibus praefecto, Massilia relicta ipse in Hispaniam ire pergit, praemissoque; cum tribus legionibus C. Fabio legato, reliquas legiones quae longius hiemabant subsequi iubet. At Pompeius alia ex parte vel iam antè quum Brundisio discederet, Vibullium Rufum in Hispaniam ad exercitum & legatos Varronem, Petreium, & Afranium miserat: qui cognito Caesarem cum suis copijs aduētare, prouinciam inter se partiuntur. Varro cum tribus legionibus omnem vltiorem Hispaniam tueri iubetur: Petreius autem & Afranius, cum quinque legionibus, auxiliarijsque; scutorum citerioris, & cetratorum vltioris Hispaniae cohortibus octoginta, equitum verò ex vtraque prouincia milibus quinque, ad Ilerdam, loco ad gerendum bellum opportuno, castra faciunt, hostiumque aduentum ibi operiri statuunt. C. autem Fabius à Caesare praemissus, confecto maxima celeritate itinere, praesidioque; Afranij, ut Caesar imperarat, quod saltus Pyrenaeos infederat deiecto, magnis itineribus Ilerdam ad Afranij exercitum contendit: castraque; ibi ad Sicorim fluuium, qui Ilerdam praeterlabitur, ponit. Consumptoque; omni cis flumen pabulo, Sicorim duobus pontibus, quattuor passuum milibus inter se distantibus, iungit. Ibi dum quotidie crebris inter Caesarianos & Afranianos pabulatores equestribus praelijs decertatur, duae postea legiones cum omni equitatu pabulatorib. Caesarianis praesidio trans flumen mittuntur. Sed aucto repente hibernis imbribus amne, & ponte tum aquae impetu, tum iumentorum frumentariorum pondere abrupto, equitatus ne legiones quae iam pontem transierant, subsequi posset, intercluditur. Quod ubi Petreius & Afranius

BELLVM
MASSILI-
ENSE.

BELLVM
CIVILE HI-
SPANIENSE
CONTRA
POMPEII
LEGATOS.

RES AD I-
LERDAM IN
HISPANIA
CITERIORE
CONTRA A-
FRANIVM
ET PETRE-
IVM GE-
STAE.

A Afranius è cratibus & aggere pontis abrupti, qui secundo flumine præter Ilerdam ferebantur, intellexere, missis cum omni equitatu quattuor legionibus, duas illas Fabianas legiones equitatu destitutas, cum L. Planco, qui præsidio præerat, penè oppresserant: ni C. Fabius duabus alijs legionibus tempestiuè subsidio missis, pluribus tamen è suis desideratis, prælium dimisisset. Cæsar, qui & ipse cum suo equitatu paulò post in castra venerat, ponte refeito, præsidioq; sex cohortium ponti & castris relicto, acie triplici instructa, suos sub castra Afranij educit, & pugnae potestatem facit. Quam dum detrectat Afranius, castra Cæsar propius admouet, eaque tertio post die vallo communit, tanta celeritate & industria, ut opus magna iam ex parte perfectum esset, priusquam coeptum ab Afranio intelligeretur. Castris communitis, id quod restabat copiarum cum impedimentis è superioribus castris ad se traduci iubet. Media ferè planicie, quæ inter Afranij castra & oppidum Ilerdam iacebat, editior surgebat tumulus: hoc Cæsar si prior potiretur, sperabat hostes & aditu oppidi, & commeatu se interclusurum. Hunc igitur tribus legionibus eductis, antesignanos procurrentes occupare iubet. Afraniani contra, re intellecta, & ipsi ad eundem tumulum contendunt, & compendio itineris adiuti priores inuadunt. Cæsarianis primo impetu cedentibus, per quinque horas maxima cõtentione inter Ilerdam & castra pro tumulo dimicatum est, sed Marte vario, euentuq; ita dubio, ut utrique se superiores discessisse gloriarentur: sic tamen ut Afraniani tumulum quem antè ceperant, repullis Cæsarianis, operibus munitum, præsidioq; imposito tenerent. Interfecti sunt è Cæsarianis primo cōgressu plus minus septuaginta, inter hos Q. Fulginius primus hastatus legionis quartæ decimæ. Ex Afranianis præter T. Cecilium primipili Centurionem, cum quattuor alijs Centurionibus, desiderati plus ducenti. Per biduum quo hæc geruntur, procellosi continuiq; imbres cælo effusi, niuib. hibernis è circumiacentib. montibus secum abreptis, superatis fluminum ripis, omnem latè regionem inundarunt, pontesque illi duo Fabiani aquæ violentia disiecti sunt. Hinc Cæsar, qui inter duo flumina Sicorim & Cingam, angusto triginta milium spacio, castra habebat, in extremas adductus difficultates, parùm ab obsessio differebat: cum duobus intercluso fluminibus, neque frumenta, alijsq; commeatus aliundè supportari, neque hi qui pabulum longius progressi fuerant, reuerti, nec deniq; copiae quæ è Gallia Italiaque maximæ expectabantur, in castra adduci possent. Huic malo accedebat, quòd Afranius omne ferè frumentum è ciuitatibus ante Cæsaris aduentum Ilerdam conuexerat, ut Cæsar ciuitatibus sibi fœderatis frumento vacuis, pro frumento pecus imperare cogeretur. Afranij contra exercitus & commeatu & pabulo instructissimus, omnibus victui necessariis abundabat: tum quòd antea ipsis affatim prouisum erat, tum quòd per pontem

qui ad oppidum Ilerdam erat, omnia tutò ex vniuersa prouincia compor-
 tarentur: durauitque ea fluminis restagnatio per plures dies, Afranio inte-
 rim dispositis passim ad ripam cohortibus, quò minùs Cæsar pontes restau-
 raret, prohibente, vijsq; omnibus & itineribus per equites militesque suos
 obsellis & obstructis, factum est vt nulli prorsus ad Cæsare aditus patêret.
 Hinc tanta in Cæsaris exercitu annonæ caritas, vt singuli frumenti modij
 denarijs quinquaginta venirent: quæ incommoda quum indies augeren-
 tur, militibus in summa rei frumentariæ aliorumq; commeatum penu-
 ria, fame & hibernis tempestatibus afflictis, vires & animi decrescebant.
 Hæc Romam etiam in maius partim rumoribus perlata, partim Petreij &
 Afranij litteris ad amicos perscripta, effecere, vt nō aliter quàm Cæsare iam
 debellato, ad Pompeium passim à plurimis tum Senatorij ordinis, tum alijs,
 qui aduersam eius fortunam paulò antè suspectam habuerāt, mutatis ani-
 mis concursus fieret. Cæsar autem in his angustijs extremisq; necessita-
 tibus constitutus, dum nihil sibi ad spem reliquum videt, naues per milites
 è leui materia viminibusq; confici, corioq; integri iubet, quales in Britan-
 nia superiorib. bellis à Britannis ipsis fieri didicerat. Has per noctem. xxii.
 passuum milibus à castris ad ripam auehi curat, militibusq; per hæc naui-
 gia in alteram fluminis ripam expositis, collem ripæ proximum occupat,
 eumq; priusquam ab hostibus sentiretur, communit, legionemque præsi-
 dio ipsius disponit: & ponte intra biduum perfectò, commeatuque & pa-
 bulatoribus tutò ad se receptis, rei frumentariæ se difficultatibus expedit.
 Pars etiam equitatus Cæsariani per pontem eodem die transmissa, hostium
 pabulatores incautos, & securius palantes aggressa, cohorteq; vna circum-
 uenta & interfecta, reliquis fuga dissipatis, maxima cùm hominum tum
 iumentorum præda, eodem ponte omnibus suis integris in castra reuertit-
 tur. Sic ponte perfectò, magna & incredibilis secuta est rerum & fortunæ
 commutatio: nam præterquam quòd Pompeiani territi virtute equitum
 Cæsarianorum, minùs libera & angustiore deinceps pabulatione, eaq; per
 plures dies intermissa, & præter consuetudinem etiam nocturna vterentur,
 plæræq; etiam Hispanorum ciuitates, allatis secundis & lætis de rebus Cæ-
 saris ad Massiliam nuncijs, mutatis cum fortuna animis, in Cæsaris partes
 transiêre: præter Oscenses enim, & Calaguritinos, Tarraconenses quoque
 Lacerani, Aufetani, & Illurgauonenses, missis legatis, Cæsaris se mandatis
 obtemperare paratos nunciant. Quibus omnibus in amicitiam receptis,
 Cæsar frumenta imperat: quæ conquisitis vndique iumentis, properè ma-
 gno studio intra castra coportantur. Nec pauciores postea ciuitates etiam
 longinquiores ab Afranio ad Cæsarem desciscunt, maximè quòd rumor
 de auxilijs, quæ cum Pompeio per Mauritaniam aduentare credebantur,
 iam deferbuerat. Cæsar ne sibi longiore circuitu equitatus semper per pon-
 tem

A rem mittendus esset, auerso Sicori flumine vadum in eo effecit. Hinc ter-
riti Petreius, Afraniusque, quod Cæsar equitatu plurimum valebat, relicto
Ilerdæ duorum cohortium præsidio, traiecto Sicori flumine, in vltiorem
Hispaniam, siue Celtiberiam, ad Iberum flumen, motis noctu castris co-
piae & bellum transferre statuunt: vbi & equitatum recentem, & magna
auxilia se inuenturos sperabant. Cæsar autem, quod suos locorum ignaros
tenebrarum discrimini committere nollet, prima statim sequentis diei luce
equitatu flumen transmissio, postremum hostium agmen moratur: legio-
nibusque; mox eodem vado, quo & equitatus transierat, Sicorim flumen tra-
ductis, incredibili vsus celeritate, equites cum reliquo exercitu assequutus,
B vbi in hostium conspectum venit, Afranium perterritum castra eodem loco
in edito facere cogit. Cæsar quoque castris haud procul inde proximo colle
positis, saltum quâ hostibus necessario iter erat, præsidio occupat. Ibi quum
fortè Afranius quattuor cetratorum cohortes montem quempiam excel-
sissimum occupare iussisset, sperans si eo potiretur, & reliquas copias eò fa-
cile traductum iri, cetrati ab equitatu Cæsaris circumuenti, in conspectu
vtriusque exercitus interfecti sunt. Hinc Legatis, Tribunis, Centurionibusque;
prælium committi instantius postulantes, Cæsar cum nec suos dubio pu-
gnæ euentui obijcere vellet, simul etiam vt à civili sanguine temperaret,
quanquam dissentientibus alijs, omnino prælio abstinere constitutum ha-
bebat: sperans se vel sine vulnere, re frumentaria interclusos facile in pote-
C statem redacturum. Hinc castra quam poterat proximè hostium castris
constituens, intercluso ad Iberum flumen accessu, non minùs aquatione quàm
frumentatione hostem prohibebat. Summa ex hoc apud Afranianos despe-
ratio: dubitantibusque; quid potissimum in tantis angustijs consilij capien-
dum foret, vallum à castris ad flumen duci placuit, vt ea munitione tuti li-
beriore deinceps aquatione vterentur. Eius operis perficiendi causa dum
Afranius & Petreius longius à suis discedunt, Afraniani milites ducum ab-
sentia liberiùs degentes, in proxima Cæsaris castra digressi, colloquia cum
Cæsarianis miscere instituunt: dataque à Cæsarianis fide, missisque legatis
D primorum ordinum Centurionibus, de pace cum Cæsare agunt, & se vel si-
gna transluros pollicentur, modò Petreio & Afranio vis ne fiat, & ipsi cō-
tra Pompeium militare ne cogantur. Quod vtrumque Cæsar pollicitus est,
& præstitit. Hinc summa in vtrisque; castris lætitia, tanquam pace confecta:
crebrisque & reciprocis vtrò citroque; comitationibus, dum quem quisque;
necessarium, consanguineum, municipem, hospitem, aut alioqui notum
habebat, liberè ad colloquium euocat, factum est, vt non bina, sed vna ca-
stra viderentur. Hæc vbi ducibus Pompeianis nunciata, Afranius in omnè
euentum æquiore animo paratus, Cæsaris se arbitrio permissurus, in castra
reuertitur: Petreius verò indignatus, cum prætoriam cohortem cetratorumque;
mul-

multitudine, ijsque quos secum habebat custodiae causa beneficiarijs, in- A
 expectatus, furibundusque; in castra aduolans, militum colloquia dirimit,
 Caesarianos à castris & à vallo ferro repellit, occisis etiam sua manu quot-
 quot Caesarianorum in castris occurrebant: statimque implorata non sine
 lacrymis militum fide, & Afranium ipsum, & milites nouo sacramento adi-
 git, neque se neque Pompeium deserturos: conquistosque; quotquot in ca-
 stris latebant Caesaris milites, & in praetorium adductos, crudeliter interfici
 iubet. Caesar ex aduerso singulari in Afranianos clementia usus, quicumque;
 suis in castris remanserant, vel metu delitescabant, magno studio conquiri,
 illaefosque & sine iniuria, nulloque; contra Pompeium sacramento adactos,
 sed liberos remitti iubet. Sed ut Petreio summa crudelitas apud milites o- B
 dij & inuidiae plurimum conciliauit, ita Caesari insignis lenitas non parum
 tum ad gloriam, tum ad militum etiam Pompeianorum gratiam, attulit
 momenti: ut multi ex Afranianis, quanquam ab eo dimissi, vltro Caesaris si-
 gna sequuturi, in castris ipsius remanerent. Sic pace per Petreium turbata,
 conuersisque militum animis, ad priorem belli rationem reditum: Afra-
 nianisque maximis rei frumentariae aquisitionisque; angustijs oppressis, plu-
 rimi quotidie in castra Caesaris transibant. Hinc duces Pompeiani Ilerdam,
 ubi frumenti non nihil reliquerant, reuerti constituunt: sed Caesar praemisso
 in nouissimum agmen equitatu, ipse cum legionibus subsequutus, ita acri-
 ter proficiscentibus institit, ut Afraniani medio itinere subsistere, castraque C
 loco iniquo, longe ab omni aquisitione remoto, facere coacti fuerint. Nec
 ignarus Caesar quibus Afraniani necessitatibus premerentur, quam iisdem quae
 supra relatae sunt de causis, praelio sibi abstinendum existimaret, necessarias
 tamen propter aquisitionem & pabulationem hostium eruptiones, vallo & fossa
 circumducta, impedire constituit: partemque; operis tertio postquam inceptum
 erat die iam perfecta, Afraniani frustra Caesaris munitiones impedire co-
 nantur. Nec meliore successu postridie Sicorim vado transire tentant, quod
 ripae omnes custodij Caesaris tenerentur. Quare omnibus circumuenti ma-
 lis, per summam pabuli, frumenti, ligni, & aquae inopiam adacti, colloquium
 petunt: quod ubi dato obsidis loco Afranij filio, impetratum, pacem sup- D
 plices petunt: quae tandem à Caesare, postquam ea quae ad causae suae aequi-
 tatem, probandasque inimicorum in se iniurias spectare videbantur, pro-
 lixe satis exposuisset, concessa est, ijs ferè conditionibus, quibus prius con-
 uenerat: scilicet, ut Hispania Caesari cederet, duces Pompeiani exercitum
 dimitterent, ipsique si videretur, ad Pompeium pergerent. Milites Hispani
 statim exauctorati, domum quisque suam remitterentur: Romani verò &
 Itali ad Varum flumen, qui Galliam Narbonensem diuidit, deducti, sacra-
 mento soluti dimitterentur. Hæc dum in Hispania ad Ilerdam ge-
 runtur, Massiliae interim L. Domitius, qui à Massiliensibus receptus erat, expe-

HISPANIA
 CITERIOR
 RECEPTA.

A expeditis nauibus longis septemdecim; additis pluribus minoribus nauibus, sic vt iustæ classis faciliè speciem præberet, Cæsaris naues, quæ in opposita Massiliæ insula in stationibus erant, quibusque D. Brutus præerat, aggre-
ditur. Numero quidem nauium Brutû superabat Domitius, ceterum virtute & robore militum longè inferior. Armamentis quoque & harpagonibus manibusque; ferreis Cæsariana, quàm Domitiana classis instructior erat. Brutus comperto Massiliensium nauium aduentu, naues suas portu educit, factoque congressu acerrimè vtrinque conflictum est. Massilienses, quod & celeritate nauium, & rei naualis peritia valerent, procursu celeri Cæsarios eludebant, earumque impetus excipiebant. Ceterum Cæsaria-
B næ naues, si quando propiùs accedebant, iniectis hinc inde harpagonibus, & manibus ferreis, faciliè singulæ binas distinebant, retentaque, vtraque nauis cum Massiliensibus stataria hinc inde pugna præliabantur, transcenden-
tesque; in hostium naues, interfecto maximo Massiliensium Albicorumque auxiliarium numero, ix. hostium naues partim captæ, partim in profundum demersæ, reliquæ Massiliam in portum repulsæ sunt. Et hæc est illa Massiliensis victoria, quam supra Cæsari in Hispania ad Ilerdam nuntiata, mutati plurimarum Hispaniæ ciuitatum in Cæsarem animi, causam fuisse relatum est. C. verò Trebonius legatus, quem Cæsar ad Massiliæ oppugnationem reliquerat, quanquam maximis operibus urbem oppugnare instituisset, frustra tamen fuit omnis labor, quod Massilienses ab
C omni apparatu bellico instructissimi, faciliè opera Cæsarianorum validissimis tormentis aut perfici impedirent, aut perfecta perfringerent: ita tamen vt factis in opera Romanorum crebris eruptionibus, non sine cæde suorum Albicorumque auxiliarium in oppidum reiecti sint. Interim L. Nasidius Domitio Massiliensibusque; à Pompeio cum classe nauium sedecim auxilio missus, vt additis auxilijs suis, altera cum Bruti classe pugna committeretur auctor fuit. Nasidij consilio ab omnibus magna animi promptitudine assensum, ventoque vli secundo, portu egressi, se ad pugnam comparant. Brutus quoque auctus numero sex nauium, quas à
D Massiliensibus ceperat, non minori spe & fiducia se quos integros priùs vicerat, iam semel deuictos faciliùs superaturum, suas quoque naues omnibus rebus instructas ad pugnam educit. Vbi ad certamen ventum, quamquam Massiliensibus Albicisque nec ignauiter nec imperitè pugnam capeffentibus, fugientibus tamen primo statim congressu Nasidianis, depressisque Massiliensium nauibus quinque, captis autem quattuor, faciliè penes Cæsarios victoria stetit. Reliquæ Massiliensium naues Nasidianos in Hispaniam citeriorem fugientes sequutæ sunt, vna excepta, quæ Massiliam præmissa, funestissimum tantæ cladis nuncium pertulit. Hinc tanquam vrbe iam capta, magnus in oppido mœror, magna trepidatio.

C. autem Trebonius turri in altitudinem sex tabulatorum à legionarijs A
educta, additis alijs operibus, ad oppidi oppugnationem redit: quæ qui-
dem opera, quanquam ab oppidanis strenuè saxis immanibus incendioq;
& flamma impeterentur, defendentibus tamen non minori studio opera
Romanis, furcisq; & longurijs ignem remouentibus, propugnatoresque è
turri illa sex contignationum à muri defensione prohibentibus, suffossaq;
insuper & disiecta cum parte ipsius muri lateritia Massiliensium turri, op-
pidani repentina inopinataque ruina territi, vniuersi inermes & insultati
portis prorumpunt: supplicesq; & humi proiecti à legatis petunt, vt post-
quam urbem suam captam vident, à direptione oppidi temperetur: se vbi
primùm Cæsar aduenisset, quæuis imperata animo perquam lubenti obi- B
turos: ni faciant, se vel extremam fortunam æquo animo perpeffuros.
Datis itaque Massiliensibus à Legatis quibusdam quasi inducijs, miles ab
opere & oppugnatione reuocatur, operibus custodiæ adhibetur, cessantq;
deinceps hinc inde hostilia. Hæ Massiliensium preces eò facilius à Legatis
admissæ sunt, quòd Cæsar per litteras Trebonio mandarât, malle se oppi-
do sine vi potiri, ne miles defectione & contemptu sui irritatus, diutinoque
labore offensus, inclementius in oppidanos, quod interminatus fuerat,
sæuaret. Sed non diu quieuere Massilienses, quin paucis interiectis diebus,
captata fraudis occasione, dum Cæsariani armis depositis, tanquam in pace
liberè & remissiùs agunt, temporeq; diei meridiano alijs languentibus, alijs C
quietem capeffentibus, eruptione facta, ignem operibus iniicerent: quem
ventus tum fortè violentius spirans, ita subitò longè lateq; sparsit, vt omnia
priùs conflagraffe, quàm incendij caussam Cæsariani intelligerent. Qui re-
pentina fortuna permoti, arma quæ possunt arripiunt, hostesq; magno im-
petu repellunt: sed muro, sagittis, tormentisque fugientes persequi prohi-
bentur. Idem & postero die à Massiliensibus tentatum, sed frustrâ, atten-
tioribus ad omnia Cæsarianis: ita vt oppidani, pluribus amissis, in oppidū
iterum repellerentur. Trebonius postquam plurium etiam mensium labo-
res, hostium perfidia momento temporis perijsse videt, indignatus propter
inducias violatas, simul etiam ne hostibus ludibrio foret veritus, maxima D
contentione & studio, pariq; militum virtute & industria, alia opera prio-
ribus longè maiora, insolita prorsus ratione, quanquam in summa difficul-
tate, & materiæ, vnde agger congeri posset, inopia, breui admodum perfe-
cit. Hinc hostes mirati tam breui tempore absoluta, quæ ne longo quidem
spacio confici posse crediderant, dum nec eruptioni, nec perfidiæ locū esse
vident, simul etiam nec operibus institutis, nec militibus ipsis vi aut igne,
aut alia quauis ratione noceri posse, urbemque quæ à terra aditus erat, vn-
dique operibus, tanquam muro quodam perpetuo cinctam, præterea ne in
proprijs quidem muris, aut propugnaculis consistendi potestaté superesse,
erepto

A erepto sibi insuper propter vicinitatem munitiorum Ro. omni tormen-
torum usu, iisdem quibus prius conditionibus se dedunt. M. autem
Varro, cui in partitione prouinciarum Hispaniæ, vltiorem cum tribus le-
gionibus tuendam obuuisse memoratum est, dum Cæsarem primò ad
Massiliam, & postea circa Ilerdam angustijs rei frumentariæ detineri intel-
ligit, & ipse in spem expectationemque elatus, habitis delectibus legiones
supplet, alarias cohortes nouas triginta addit, frumentum quod Massilien-
sibus & Afranio mittatur cogit, pecuniam facit, naues longas atq; alias fieri
imperat, ceteraq; bello necessaria comparat. Gades autem præsidij causa
cohortes sex mittit, præfecto ipsi insulæ C. Gallonio equite Romano. Po-
B stea verò cognitis ijs quæ in Hispania citeriore gesta essent, omnino se bello
accingit: & quòd reliquam prouinciam rebus Cæsaris studere intelligeret,
Gaditanâ insulam belli sedem constituere cogitat. Huc omnia ad bellum
ducendum necessaria comportari iubet. Cæsar autem, quanquam Pe-
treio & Afranio debellatis, quum non nisi pacata vniuersa Hispania, quam
Pompeio sciebat additissimam, in Italiam discedere cōstituisset, præmisso
in Hispaniam vltiorem cum duabus legionibus Q. Cassio Trib. plebis,
ipse cum sexcentis equitibus subsequitur: edicto prius per vniuersam Hi-
spaniam promulgato, vt ad diem constitutam omnes totius prouinciæ ma-
gistratus, omnesque ciuitatum Principes, Cordubæ sibi præstò essent. Cui
C ab omnibus obtemperatū est. Conuentus ipse Cordubensis, retentis sibi
præsidij causa duabus cohortibus, quæ Coloniciæ appellabantur, Varroni
portas clausit. Carmonenses quoque, vel præcipua totius prouinciæ ciui-
tas, Varronianis cohortibus, quæ præsidio relictæ erant, eiectis, & ipsi por-
tas claudunt. Varro intellecto plenius totius ferè prouinciæ in Cæsarem
studio, Gades cum legionibus properat: verum quorundam litteris ex iti-
nere cognoscit, Gaditanos Gallonio cum præsidarijs cohortibus excedere
iussu, urbem atq; insulam Cæsari seruare. Quæ postquam in exercitu Var-
roniano percrebuere, statim ipso præsentente & inspiciente, altera legionum
quæ cum eo erant, cui Vernacula nomen, sublati signis è castris ipsius ad
D Cæsarem Hispalim transit. His permotus Varro, cognito præclusum sibi
iter in Italiam, quò proficisci constituerat, Cæsari se cui velit legionem tra-
dere paratum nunciat. Cæsar Sex. Cæsari, quem in id ad Varronem mise-
rat, tradi iubet. Tradita legione, Varro Cordubam se ad Cæsarem cum ra-
tionibus publicis, tam pecuniæ, quàm frumenti, & nauium quæ per prouin-
ciam erant, confert. Cæsar dum Cordubæ biduum commoratur, omni-
bus pro meritis & dignitate tam ciuibus Ro. quàm Hispanis gratias agit.
Plurimos interim & publicè & priuatim diuersis honorum generibus pro-
sequitur. Hinc Gades profectus, pecunias ornamentaque, quæ Varro in v-
sum belli è fano Herculis extulerat, in templum referri mandat: ipsumque

H ij

popu-

RES IN HI-
SPANIA VL-
TERIORE
CONTRA VAR-
RONEM GE-
STAE.

HISPANIA
VLTERIOR
RECEPTA.

populum Gaditanum ciuitate Rom. donat : præfectoque prouinciæ cum A
 quattuor legionibus relicto Q. Cassio, qui prius Pompeio Hispaniam te-
 nente Quæstor fuerat, nauibus ijs quas Gaditani iussu Varronis nuper fa-
 bricati erant, Gadibus Tarraconem, vbi ab omnibus ferè ciuitatum lega-
 tionibus exspectabatur, venit. Ibi simili ferè ratione, qua prius Cordubæ,
 priuatim & publicè plerisque ciuitatibus habiti honores & gratiæ. Tarra-
 cone Cæsar digressus, per Pyrenæos pedibus Narbonem, inde Massiliam ve-
 nit. Dum autem Pyrenæos transit, trophæum quidem ibi constituere no-
 luit, quod id prius in Pompeio notatum intellexerat: verum in rerum à se
 gestarum monumentum, aram è lapide polito non procul à trophæis Pom-
 peianis constituit. Cæsar statim vt Massiliam peruenit, cognoscit se Ro- B
 mæ à M. AEmilio Lepido Prætore Dictatorem esse dictum. Massilien-
 ses autem nullis non exagitati calamitatibus, & præter priora mala, absum-
 pto omni ferè commeatu, in extremam rei frumentariæ inopiam coniecti,
 fœda etiam & graui pestilentiæ lue vexati, omniq; auxiliorum spe deiecti,
 ferio tandem Cæsaris se potestati permittunt, armaq; omnia, & tormenta,
 ceterosq; belli apparatus, naues item & pecuniam, vt imperatum erat, tra-
 dunt. L. autem Domitius paucis antè diebus de Massiliensium voluntate
 certior factus, vsus opportunitate turbidæ tempestatis, cum tribus nauibus
 fugam arripuit: duabusq; ex his à Bruto interceptis, tertia, quæ ipsum vehe-
 bat, euasit. Cæsar relicto Massiliæ duarum legionum præsidio, reliquas C
 in Italiam mittit, ipse ad urbem proficiscitur. Dum hæc à Cæsare in
 Hispania, à legatis ad Massiliam geruntur, C. Curio, quem in Siciliam su-
 præ cum tribus legionibus à Cæsare missum relatum est, recepta Sicilia, vt
 Cæsar imperarat, in Africam cum duabus legionib. & equitibus quingen-
 tis trajicit. Africam tum P. Accius Varus pro Pompeio tenebat, qui Auximo
 prius à Cæsare capto, amissis cohortibus in Africam profugiens, vacuamq;
 propria auctoritate occupans, Tiberonem, cui ea prouincia sorte obtige-
 rat, eò cum nauibus venientem portu atque oppido prohibuerat. L. autem
 Cæsar filius, qui & ipse Pompeianarum partium sectator, fortè cum decem
 nauibus longis Clupeæ erat, intellecto Curionis aduentu, relicta Clupea à D
 proximo littore pedibus Adrumetū, quod C. Considius Longus vnius le-
 gionis præsidio tenebat, profugit: eodem & naues postea subsequutæ sunt.
 Sed Curio præmisso rectà Vticam cum nauibus Martio, relicto ad flumen
 Bagradam cum legionibus C. Caninio Rebilo, ipse cum equitatu ad explo-
 randa castra Corneliana (quem locum castris suis quàm maximè idoneum
 iudicabat) proficiscitur. Dumque ibi Vari castra, quæ mille ferè passibus à
 Cornelianis sub ipsis oppidi muris locata erant, conspicit: simul, vt in re-
 pentino tumultu & metu hostili fieri solet, plurima vndique ex agris in vr-
 bem agi, & conuectari videt, equitatum ad depredandum mittit. Sexcenti
 equi-

CAESAR
 DICTA-
 TOR.

MASSILIA
 RECEPTA.

SICILIA
 RECEPTA.

RES IN A-
 FRICA AC.
 CURIONE
 GESTAE.

- A** equites Numidæ, peditesq; cccc. à Iuba Rege auxiliij caussa Vticam missi, subsidio ijs rebus quæ in urbem conuehebantur aderant, factoq; inter hos & equitatum Curionis concursu, interfecti sunt Numidæ ferè cxx. reliqui pedem referre coacti, in castra cōpelluntur. Hinc Curio ad Bagradam flumen ad reliquum exercitum reuersus, statim facta ab vniuerso exercitu acclamatione, ob rem bene gestam Imperator salutatur. Postridie cum vniuerso exercitu ad Vticam profectus, & ipse alia parte sub oppidum castra facit. Ibi dum militibus operi castrensi intentis nunciatur, maxima tum equitum tum peditum auxilia à Iuba Rege missa Vticam venire, Curio opere relicto, dum legiones explicantur præmissis equitatu, interfecta magna peditatus Numidici parte, reliqua Regis auxilia facile dissipat, & in fugam conijcit: ita tamen vt equitatus Regius incolumis per littora in oppidum se reciperet. Erat in exercitu Accij Vari Sex. Quinctilius Varus, qui Corfinij à Cæsare dimissus in Africam traiecerat. Is quod Curionis exercitum magna ex parte constare sciebat ex his legionibus, quas Cæsar Corfinij deuicto Domitio, cuius tum Quæstor fuerat, receperat, hunc à duce suo alienare, militumque animos ad defectionem sollicitare conatur, religionem prioris sacramenti, cui se prius apud Domitium & se Quæstorem obstrinxissent, simul etiam spe largitionis, si Accium sequi velint, iniecta, opportuna ad id quantum ratio temporis patiebatur, apud milites oratione vsus. Hæc vbi Curioni cognita, concilio super hoc aduocato, quod militum à se animos alienatiores, atque in alteram partem inclinatos suspicaretur, alijs alia, quæ Curioni minùs probabantur, consentibus, dimisso concilio, milites in concionem vocat, vehementiq; apud eos oratione vsus, cum eloquentia & arte oratoria, vt & alij duo in illa Curionum familia, plurimùm valeret, ita militum animos commouit, vt offensi propter suspicionem infidelitatis, vtrò dicentem sæpè interpellare conati sint, concioneq; dimissa Curionem obtestati, vt eductos quamprimùm in prælium, suam in ducem fidem facto & opere testatam facere concederet. Hanc opportunitatem Curio non esse sibi prætereundam ratus, postridie suos in aciem producit.
- D** Varus ex aduerso nec ipse pugnam detrectans, suas quoq; copias in aciem deducit, media inter vtrumque valle satis exigua. Vbi ad manus ventum, primo ferè congressu fusi Acciani in castra refugiunt. Hos milites Curionis subsequuti, etiam sub ipsis castrorum portis quamplurimos cecidèrunt: parumq; absuit, quin eodem impetu & castra ipsa caperentur: sed quod ijs quæ ad oppugnationem castrorum necessaria erant, destituerentur, Curio à castris Accianis suos in castra reducit, vnico è suis, Fabio scilicet quodam Peligno, desiderato. Ex Accianis autem interfecti sunt plùs minùs sexcenti, plures vulnerati, qui simulatione vulnerum, re vera autem per timorem, in oppidum se recepèrunt. Ipse quoque Varus cognita totius exercitus con-

C. CURIO
IMPERA-
TOR.

sternatione, paucis aliquot in castris ad speciem tantum relictis, tertia ferè A
vigilia silentio totum exercitum in oppidum deducit. Postridie quum Cu-
rio urbem obsidere, & vallo cingere instituisset, Vticensis ocio magis quam
bello affueti, animisq; à Cæsare memoria ipsius in se beneficiorum minus
alieni, statim de deditioe agere incipiunt. Interea nuncius de Iuba Rege
aduentante cum magnis auxiliorum copijs perterritos oppidanorum ani-
mos confirmat. Curioni autem quanquam eadem nunciarentur, superio-
ribus tamen successibus, simul etiam secundiorib. de Cæsaris in Hispania
rebus nuncijs in summam fiduciam erecto, initio quidem minus poterat
persuaderi, Iubam Regem quicquam aduersus se ausurum. Postea autem
certioribus auctoribus intellecto, Regem cum .xxv. millibus iam adesse, B
Utica relicta, statim in castra Corneliana, vnde prius excefferat, retrocedit.
Hæc, quod & vicinitate maris, naturaq; & situ loci, tum alioqui munitio-
ne ipsa bello ducendo quammaximè idonea esse videbantur, omnia bello
necessaria huc vndique comportari iubet: legiones item duas è Sicilia, reli-
quumque equitatum ad se quamprimùm mitti mandat. Interim ex per-
fuga quodam falso intelligit, non quidem Iubam ipsum, sed Saburam præ-
fectum eius cum modicis copijs aduentare, Regem ipsum medio itinere
Leptitanorum discordia intellecta, domesticis tumultibus reuocatum, in
regnum reuersum. Curio perfugæ verbis fidem adhibens, equitatum vni-
uersum prima nocte ad Bagradam flumen castra Saburæ oppugnatum C
mittit. Hic barbaros somnolentos, & per castra nullo ordine dispersos ador-
tus, plurimis interfectis, reliquis in fugam conuersis, alacris tanquã re bene
gesta, dum in castra reuertitur, Curioni, qui cum legionibus sequebatur,
occurrit. Is postquam cognitis ijs, quæ ab equitibus suis gesta erant, Sabu-
ram castris præesse ex captiuis intelligit, ignarus Regem cum iusto exercitu
sex milium passuum interuallo post Saburam consedissee, quod præ festi-
natione de Rege captiuos interrogare neglexerat, tanquã ad prædam suos
euocans, Numidas in fugam versos cum omni equitatu persequi properat,
ne minimo quidem temporis spacio ad quietem militibus cõcesso, quo se
à vigilia præcedentis noctis, & confecti labore itineris reficeret, vnde & plu D
rimi qui festinantem assequi nõ poterant, in itinere subsistere coacti sunt.
Iuba econtrà, intellecta suorum clade, suspicatus Curionem ipsum cum
reliquo mox exercitu adfuturum, Hispanorum, Gallorumq; equitum duo-
bus millibus, parte etiam peditum electorum Saburæ subsidio missa, cum
elephantis .xl. & reliquis copijs lentiùs subsequitur. His confirmatus Sa-
bura subsidijs, intellecto Curionis aduentu, simulato timore & fuga, Cu-
rionem ad se vlteriùs persequendum prouocat. Postea, vbi confecto .xvi.
miliu itinere, militem Curionis persequendo defatigatum cogitat, subi-
to è fuga subsistens, in persequentes se conuertit, acieq; instructa, equitatu
in

- A in Curionem immittit. Romani, quanquam non minore studio & virtute & ipsi se ad pugnam cōpararent, quòd tamen defessos cum integris, & paucos, scilicet ducentos (reliqui enim prae lassitudine in itinere substiterant) cum plurimis decertare necesse erat, à Numidarum equitatu circumuenti, facile cessere. Huic accedebat, quòd Numidis, dum crebrò auxilia à Rege submittuntur, vires subinde atque animi augebantur: Romanis verò magis ac magis defatigatis, omniq̃ue auxiliorum spe destitutis, decreſcebant. Curio itaq; cū in virtute militum parū sibi ſpei reliquū videret, collem qui in proximo erat, ſuos ſi poſſent, occupare iubet: ſed hunc Saburæ equitatus, qui celeritate facile præualebat, prior occupat. Hinc Romani in summam redacti deſperationem, paſſim fugientes, partim à Numidarum equitatu interficiuntur, partim labore & metu exanimati procumbunt. Curio monitus à Cn. Domitio, vt fuga ſaluti conſuleret, negans ſe exercitui, quem ſuæ commiſſum fidei à Cæſare acceperat, deleto, ſuperuicturum, fortiffimè & ipſe pugnans cadit: reliqui equites ſe fugæ mandant. Qui verò defatigati in itinere ſubſtiterant, conſpecta procul ſuorū fuga, in caſtra perueniunt: ceteri ferè omnes interfecti. Qui verò caſtrorum præſidio relictī erant, conſcendiſ per tumultū ijs quæ aderant nauigijs, in Siciliam abnauigare properant: ſed pondere & multitudine hominum, qui cateruatim per ſummā contentionem irruebant, plura nauigia depreſſa periēre: hinc pauci
- C in Siciliam incolumes peruenēre. Quidam qui naues conſcendere dubitauerant, poſtridie miſſis legatis Varo ſe deditēre. Sed hos Iuba, victoriam per ſe ſtetiſſe cauſſatus, proinde ſuam eſſe prædam dictitans, dedi ſibi poſtulat, diſpoſitiq; ſuper mœnia iuſſu Regis crebris telorum ictibus à Numidis crudeliter conſixi, miſerè periēre: quidam tamē è ceteris electi à Iuba in regnū miſſi ſunt. Curionis verò caput ad Iubam delatum, gratiſſimum Regi ſpectaculum præbuit, quòd priuatæ ipſi cum Curione intercedebant odiorū cauſſæ, quodq̃ue Tribūnus plebis de publicando ipſius regno legem promulgarat. Iuba itaque paucis diebus Vticæ commoratus, conſtitutisq̃ue ijs quæ fieri vellet, cum omnibus copijs in regnum reuerſus eſt. Ceterū
- D poſtquam hæc ad Pompeium in Macedoniam perlata, Iuba à Pompeio & ab his qui cum illo erant Senatoribus (qui facile ducenti erant) plurimis prius affectus honoribus Rex appellatur: Romæ verò à Senatu & Cæſarianis è cōuerſo hoſtis iudicatus eſt, & in locum Iubæ Bocchus & Bogud, Pompeio inimiciſſimi, Reges declarantur. Eodem ferè tempore quo hæc geſta ſunt, à M. Octauio & L. Scribonio Libone, P. Cornelius Dolabella Cæſaris legatus è Dalmatia proſtigatur. C. quoque Antonius, dum Dolbellæ ſubuenire ſtudet, captus in mari ſupero, cum nauibus .x l. alijsq̃ue quamplurimis Cæſarianarum partium ducibus ad Pompeium à Libone in Macedoniam deductus eſt. Cæſar autem dum à Maſſilia ad urbem

CAESARIO
ANORVM
IN AFRICA
CLADES.

pro-

DICTATURA
CAESARIS.

C. IVLIVS
CAESAR. II.
P. SERVILIUS
ISAURIC. COSS.

PROVINCIAE
DECRETAE.

proficiscitur, legionem Nonam quæ Placentiæ erat, tumultuosius agere, A
imperiumq; detrectare intelligit, donatium quod Cæsarem sibi pollici-
tum dictitabant seditiosius flagitantes: quare ex itinere Placentiam aduo-
lat, acriq; & seuera oratione militum insolentiam castigans, interminatur
legionem, à qua seditionis initium factum fuerat, se decimaturum, ægreq;
tandem exoratus, in .XII. sorte ductos animaduerti iubet: tumultuq; mi-
litari ad hunc modum composito, rectà Romam pergit. Postquā Romam
venit, Dictator iam antè comitiorum habendorum feriarumque Latina-
rum causā creatus, Dictaturam iniit, eandemque non minore modestia
quā clementia administravit. Exules enim omnes, Milone solo excepto
reuocauit. Eosq; qui lege Pompeia ambitus maiestatis, alteriusve criminis B
rei aut damnati erant, absoluit & restituit. Quodque in locum eorum qui
Pompeium in Macedoniam sequuti fuerant, necdum alij surrogati essent,
magistratus in sequentem annum constituit: Consules autem se .II. & P.
Servilium Isauricum designauit: Pontifices quoque & sacerdotes in locum
demortuorum suffecit. Populo rei annonariæ angustijs laboranti frumen-
tum publicè distribuit. Eidemq; ære alieno prægrauato nouas petenti ta-
bulas, quod propter continua bella, eaq; ciuilia, magna esset rerum vena-
lium & pignorum vilitas, adeò vt ne pignoribus quidem cessis, creditores
sibi satisfactum caussati, pecuniam insuper creditam persolui postularent:
quò & debitoribus & creditoribus æquè subueniret, quando vtrique ab v- C
troq; erat periculum, creditori scilicet à fraudibus debitorum, debitori verò
ab acerbitate creditorum: simul etiam vt fidei publicæ consuleret, sublato
nouarum tabularum timore, arbitros dedit, quorum iudicio pignora &
possessions æstimarentur, quanti quæq; earum ante bellum fuissent: eaq;
sic æstimatæ, vt creditoribus in persolutionem æris alieni addicerentur:
deductoque, si quid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset,
quarta ferè parte, æs alienum imminutum est: edictoquo insuper addito,
modum pecuniæ possidendæ statuit: ne quis in auro vel argento signato
plus sestertiū sexagies possideret, quæ lex & ante aliquando lata fuerat.
Prouincijs autem suo potissimū arbitrato, quos voluit, præfecit: In his D
M. Lepidum, Hispaniæ: A. Allienum, Siciliæ: Sex. Peduceium, Sardinia: D.
verò Brutum, Galliæ Transalpinæ nouæ prouinciæ: Gallis autem Cifalpi-
nis Padī accolis ius ciuitatis concessit. His rebus in vrbe peragendis, ferijsq;
Latinis, & comitijs perficiundis, postquam dies omnino vndecim impensi,
Dictatura se abdicat, Brundisiumque rectà ad exercitum, quem præter e-
quitatum .XII. legionum habebat, ibique conuenire iusserat, mense De-
cembri per mediam brumam proficiscitur. Ibiq; dum classē transpor-
tandis legionibus comparat & instruit, Veris aduentum, tempestatemque
nauigationi opportunā exspectare constituit. Pompeius interim instructa
copio-

A copiosissimè per anni spacium sexcentarum nauium classe, quam partim è proximis insulis, maritimisque prouincijs conflauerat, partim ipse fabricandam curauerat, magnam insuper vndique à liberis ciuitatibus, Asiaticisque Regibus & Principibus pecuniarum vim coëgerat, frumentumque quantum vel diuturno bello satis esset, sibi compararat. Et præter legiones Ro. xi. & equitum septem milia, quæ secum habebat, contractis vndique à confœderatis Regibus, vniuersaque ferè Asia, & ea Europæ parte, maximis auxilijs, copias omnes circa Macedoniam & Thessaliam in hiberna distribuerat: classe quoque in plures partes diuisa, singulis suos præfectos constituerat: ita vt nauibus Asiaticis D. Lælius cum C. Triario, Syriacis C. Cassius, Rhodijs cum C. Pomponio C. Marcellus, Liburnicis autem & Achaicis Scribonius Libo & M. Octavius, omnibus verò atq; adeò vniuersæ oræ maritimæ cum summa imperij M. Bibulus præesset. Et quò Cæsarem transitu prohiberet, per omnia ferè quæ ad oram maris Ionij sunt oppida maritima, classem disponi curauerat: ita vt omnè illud pelagus, quod Italiam & Macedoniam siue Epirum interiacebat, omniaq; littora Italiæ opposita, Pompeianarum nauium præsidijs tenerentur. His rebus sic constitutis, Pompeius ratus Cæsarem intentum rebus vrbanis, functionibusque consularibus, alieno anni tempore neque se, neque exercitum mari commissurum, Thessalonica securius & remissius quam conueniebat, agebat. Cæsar autem quanquam ante Ver exercitum transmittere non constituisset, intellecto tamen Pompeium longius abesse, littoraque aduersa à M. Bibulo negligentius custodiri, quum celeritatem (quam sibi semper bene cessisse meminerat) si quando aliàs, vel tum inprimis magno sibi ad opprimendum Pompeium vsui esse posse intelligeret, quanquam in summa nauium inopia, neque à comœatu, reliquoque apparatu satis instructus, imò nec omnibus quidem, quas conuenire iusserat, copijs præsentibus, etiam per aduersam anni tempestatem omnino mare traijciendum censuit. Suos itaque pro concione cohortatus, secuta alacri militum acclamatione, cum septem omnino legiones, equites verò sexcentos nauibus, quæ fortè aderant, imposuisset, pridie Non. Ianuar. Brundisio soluens, postridie in continentem oppositam ad locum cui Pharsalia nomen, aut vt alij tradidère, ad montes Coroneos, inter saxa & loca periculosa, tuta tamè & quieta statione, quando portus omnes ab hostibus tenebantur, suos incolumes exposuit, etiam priusquàm nauigaturum vel fama nunciaffet. Eadem naues eadem mox nocte cum Fusio Caleno legato Brundisium, id quod reliquum erat militum transportaturæ, remittuntur. Sed hæc cum solutis tardiùs quam Cæsar imperarat anchoris, in M. Bibulum, qui Corcyrà cum centum & decem nauibus tenebat, incidissent, ab eodem interfectis nautis, nauiumq; magistris, xxx. ex his incensæ sunt, indignante nimirum

I Bibu-

CAESARIS
IN MACE-
DONIAM
TRAIE-
CTVS.

Bibulo, se vacuis, non onustis, quod sperabat, occurrisse: quare arctioribus A
deinceps custodijs portus omnes & stationes à Salonis ad Orici vsque por-
tum occupari iubet. M. interim Octavius, quem Liburnicis & Achaicis na-
uibus à Pompeio præfectum supra retulimus, postquam tentatis sollicita-
tisq; Dalmatarum finitimorumq; populorum animis, Hissanos, qui par-
uam in ora Dalmatica insulam incolebant, à Cæsare in Pompeij studia per-
traxisset, quum Salonenses inconcussa aduersus spem & metum in Cæsa-
rem fide, in sententia perstare videret, oppidum ipsorum quinis castris cir-
cundatum oppugnare aggreditur: sed oppidani quum nihil sibi ad sum-
mam constantiam reliqui facerent, quominus in extremis rei frumentariæ
angustijs, & maxima suorum paucitate, vel diuturnam obsidionem fortis- B
simè sustinerent, tandem manumissis seruis puberibus, eruptione facta O-
ctavius quinis castris exutum, magna edita strage, cum suis qui cladi su-
perfuerant, in naues fuga se recipere, atq; inde Dyrrachium ad Pompeium
fugere cogunt. Cæsar autem statim vt in Macedoniam appulit, ne ani-
mum à conditionib. pacis alienum habere videretur, L. Vibullium Rufum
vnum ex præfectis Pompeianis, quem bis in suam redactum potestatem
dimiserat, magniq; à Pompeio fieri sciebat, cum mandatis de pace ad Pom-
peium mittit: nuncians paratum se vel intra triduum exercitum omnem
dimittere, modò idem se facturum Pompeius iurare velit: condiciones au-
tem pacis non alias cupere, quàm quas Senatus ipse populusq; Ro. præscri- C
pturus sit, additis alijs plerisque, quæ ad persuadendum Pompeio videban-
tur q̃ accommodatissima. Ceterum Rufus, quòd Pompeium de Cæsaris
in Macedoniam aduentu certior fieri magni interesse crederet, magnis
nocturnis diurnisq; itineribus ad Pompeium contendens, neglectis Cæsa-
ris de pace mandatis, Cæsarem cum exercitu iam in Macedoniam appulisse
nunciat. Pompeius tum fortè ex Candauia Dyrrachium iter habebat: in-
terim intellecto ex Rufo Cæsaris aduentu Appolloniam prior occupare
properat. Cæsar autem eodem quo appulerat die Oricum per angustias &
asperitates collium profectus, iubentibus oppidanis, qui se magistratui po-
puli Rom. portas clausuros negabant, à L. Torquato, qui Oricum cum D
præsidio Pompeiano tenebat, traditis clauibus oppido receptus est. Hinc
extemplò postquam Appolloniam venit, negantibus itidem Appollonia-
tibus se aduersus Consulem populi Ro. arma sumpturos, fugiente L. Stra-
berio, qui oppidum pro Pompeio præsidio tenebat, ab oppidanis, missis
obuiam legatis, admissus est. Nec dubitauère Bellidenfes, Amatini, fini-
timæque ciuitates, tota que adeò Epirus, missis statim legatis, Cæsaris se
fidei & imperio permittere. His Pompeius mox intellectis, cum vni-
uerso exercitu, itinere nec per diem nec per noctem intermisso, non tam
proficiscentis, quàm fugientis specie Dyrrachium velocissimè contendit.

Eòdem

ORICVM RE-
CEPTVM.APPOLLONIA
RECEPTA.EPIRVS RE-
CEPTA.

- A Eòdem ex aduerso pari contentione exercitum ducit Cæsar: prior tamen Pompeius Dyrrachium peruenit, castrisq; prope oppidum muniri iussis, consternato metu vniuerso exercitu, primus omnium Labienus (qui à Cæsare ad Pompeium defecerat) iurat se quamcunque Pompeij fortunam sequuturum, nulloq; casu ipsum deserturum: idem cum Tribunis & Centurionibus etiam omnis addito iureiurando pollicetur exercitus. Cæsar autem intellecto Pompeij ad Dyrrachium aduentu, omnem vltiorem festinationem superuacaneam ratus, ad Apsum flumen castra ponit, reliquarum ibi copiarum, quas Brundusij reliquerat, aduentum sub pellibus per reliquum hiemis exspectaturus. Mox & Pompeius transmissio Apso,
- B castra haud procul à castris Cæsaris locat. Quidam tradidère Cæsarem pertasum, quòd reliquæ copiae ex Italia non adducerentur, quodq; propter hiemis sæuitiam, & propter Bibulum, qui mare suis nauibus tenebat, ne nuncij quidem ad se perferrentur, statuisse consensu nauigio speculatorio duodecim remorum, seu scapha piscatoria, seruili tectum habitu in Italiam ad exercitum trajcere: ceterum quum enauigato fluuio ad ostium, quo se fluuius in mare exonerabat, ventum esset, fluctusq; marini vento per noctem è mari coorto aduersi contra flumen violentius propellerentur, ita vt gubernator, quum fluctus marinos & procellas ne maximo quidem labore superare posset, retrocedere cogeretur, Cæsarem detecto capite, apprehensaq; gubernatoris dextra dixisse: Bono animo esto, fortiterque vel contra tempestatem perge, Cæsarem enim Cæsarisq; fortunam comitem vehis.
- C tum gubernatorem & remiges sumpta fiducia, maioribus longè quàm antea viribus, contra impetum fluctuum & tempestatem connixos: ceterum cum Cæsar laborem omnem incassum suscipi videret, nauemq; superato ostio fluminis, quò magis in altum veheretur, hoc maioribus obijci vndarum marinarum periculis, quanquam inuitus, gubernatori cursum flectere permisit, ventoque vsus secundo, aduerso fluuio, mox in castra relatus est, amicis omniq; adeò exercitu temeritatem tanti ducis accusantibus. Quumq; is conatus Cæsari parùm successisset, Postumium cum litteris ad
- D Antonium, Calenum, & Gabinium mittit, quibus singuli ipsorum exercitum quamprimùm traducere iubebantur: additis & ad exercitum litteris, quibus quotquot vellent Postumium ad se reuertentem sequi iubebat, si modò duces metu hostium, aut tempestatis, imperata exequi cunctarentur. Hæc alij prodidère. Cæsar autem ipse auctor est, Calenum postquam iam cum legionibus & equitibus portu Brundusino soluisset, vt Cæsar ipse imperarat, mox eiusdem litteris monitum, omnia latè littora & portus à Pompeianis obsideri, proinde cautiùs appelleret, conuersis velis in portum Brundusinum, vnde egressus erat, se recepisse, nauibus omnibus saluis, vna excepta, quæ præter Caleni mandatum longiùs euecta, atque ad Oricum
- I ij delata,

delata, à Bibulo capta expugnataq; est, vectoribus ad vnum crudeliter in- A
 terfectis. Bibulus interea, quemadmodum Cæsarem omnibus por-
 tubus, & toto mari excludebat, non secus ipse, Cæsarianis præfidijs omnia
 passim littora & portus tenentibus, omni aditu continentis interclusus, li-
 gnatione, pabulatione, & aquatione prohibebatur. Hinc in maximas re-
 rum necessariorum coniecti angustias Bibulus & Libo, qui se Bibulo iun-
 xerat, simulatione facta, velle se maxima quædam de pace inter partes Cæ-
 sari exponere, colloquium à Man. Acilio & Statio Murco Cæsaris legatis
 petunt, induciasq; dierum aliquot in id concedi postulant. Inducijs con-
 cessis, Cæsar à legatis per litteras accitus, à Butroto relicta legione, cum qua
 ad recipiendas vltiores ciuitates, expediendamq; rem frumentariam pro- B
 fectus fuerat, ad Bibuli postulata Oricum se quamprimùm confert. Vbi ad
 colloquium ventum, Cæsar postquam videt à Pompeianis nihil adferri,
 quod ad spem pacis faceret, ijsq; quæ à se pro compositione adferrentur à
 Bibulo & Libone ad Pompeium reiectis, hoc vnum eo colloquio agi, vt
 prolatis inducijs dum Pompeius horum certior fieret, Bibulus & Libo an-
 gustijs & necessitatibus rerum necessariorum, quibus maximè apud ipsos
 laborabatur, interea se explicarent, negatis vltioribus inducijs, animum
 ad priora belli consilia cōuertit. Bibulus haud multò post ex morbo, quem
 ex frigore, multoq; labore contraxerat, moritur: nec quisquam in eius lo-
 cum cum summa imperij suffectus est. Vibullius autem Rufus, quem C
 à Cæsare cum mandatis de pace ad Pompeium missum retulimus, sedatis
 tum demùm repentini Cæsaris aduentus tumultibus, quæ de pace à Cæsare
 in mandatis habebat exponere orsus, à Pompeio interpellatus, plura loqui
 prohibetur: negante Pompeio, ne vita quidem sibi, aut ciuitate opus esse,
 quam non nisi beneficio Cæsaris habere posse videretur. His postea ad Cæ-
 sarem perlatis, Cæsar vsus opportunitate situs castrorum, quum medio tan-
 tùm inter sua & Pompeij castra Apso flumine, quotidiana ferè inter se mi-
 lites vtrinque colloquia haberent, P. Vatinius ad ripam, ea quæ ad pacem
 pertinerent, palàm pronunciare iubet. Hinc instituto in sequentem diem
 altero inter Vatinius & A. Varronem de pace colloquio, postquam fre- D
 quentes vtrinque in maximam pacis expectationem erecti conuenissent,
 altercatione inter T. Labienum & Vatinius orta, tela vndique incertis au-
 ctoribus interiecta, vulneratis non paucis, sermonem institutum interrup-
 pè, simul etiam omnem spem pacis in posterum præcidere, Labieno co-
 ram omnibus exclamante: Nisi capite Cæsaris relato, spem pacis nullam
 superesse. Libo autem mortuo iam Bibulo, Orico relicto, cum classe quin-
 quaginta nauium, insulam portui Brundusino obiectam, qua necessariò
 Cæsarianis transitus erat occupat. Huc cum inexpectatus appulisset, par-
 temq; suorum per noctem in terram descendere iussisset, plurima nauibus
 Cæsa-

A Cæsarianis & præsidij terrestribus damna intulit: tantaq; fuit loci opportunitas, vt Libo Pompeio nunciaret, reliquas naues subduci posse, se vel solum cum sua classe, ne reliquæ legiones Brundusio ad Cæsarem perducerentur, facile prohibiturum. Verùm Antonius, vna è quinque quadriremibus Libonianis, quæ duas suas triremes incautiùs persequiebantur, capta, reliquis quattuor in fugam versis, Libonem obsidionem portus Brundusini relinquere coëgit. Cæsar intereà hieme iam multum inclinata, videns id quod supererat exercitus etiam post menses plures, quàm ipse appulerat, non submitti, tarditatem suorum litteris asperius scriptis increpat, addito, vt primo quoque tempore & vento secundo ad se cum legionibus

B traijciant. Antonius igitur & Calenus, cùm milites vel aduersus quoduis discrimen pro salute & dignitate Cæsaris animatissimos nauibus imposuissent, Austro vsi secundo, altero die quàm è portu Brundusino soluissent, Dyrrachium Appolloniamq; præteruecti, frustra persequente Q. Coponio, qui Dyrrachinũ portum cum nauibus Rhodijs tenebat, Nymphæum portum milibus passuum tribus vltra Lyssum cum omnibus nauibus appellunt, duabus exceptis, quæ tardiùs consequutæ, ignaræ quò reliquæ cursum vertissent, quum per noctem anchoris iactis medio mari substitissent, postridie ab Octacilio Crasso, qui Lyssum præerat, data fide in deditionem acceptæ sunt. Vna earum tyrones ducenti viginti vehabantur, hi ad Octacilium perducti, contra fidem iurisiurandi ad vnum interfecti sunt. altera

C veteranos exceperat: hi dum se de conditionib. deditionis deliberare simulant, protracto longiùs spacio à gubernatore in proximum littus expositi, postridie immixtis in se ab Octacilio .cccc. equitibus præsidarijs, cùm se fortissimè defenderent, paucis interfectis, integri se ad suos recepère. Antonio autem vixdum portum Nymphæum cum nauibus ingresso, Auster subito in Africum versus, tutissimam Cæsarianis intra Nymphæum stationem præbuit, & ex aduerso Rhodiam Coponij .xvi. nauium constratarum classem ita exagitauit, vt ne vna quidem seruata, naufragio simul omnes perierint: remiges propugnatoresq; pars fluctuum violentia scopulis illisi perièrè, pars ab Antonianis capti, ad Cæsare perducti, ab eodem dimissi sunt. Antonius autem, Octacilio propter metum relicta Lyssum ad Pompeium fuga dilapso, à Lyssanis oppido receptus, ad reliquos milites cū equitatu traducendos naues in Italiam mittit: Cæsariq; quibus locis milites expositi essent, numerumq; à se transuectorum nunciat. Hæ erant legiones veteranorum tres, tyronum verò vna, equites octingenti. Hæc vbi & Pompeio & Cæsari intellecta, motis simul eodem die à flumine Apso castris, Cæsar quidem Antonio se quamprimùm iungere studet: Pompeius verò Antonio occurrere, totisq; cum eo viribus, antequam Cæsaris copiae accederent, configere, eumq; ex inopinato opprimere summopere

I iij cupie-

LYSSVS
RECEPTA.

cupiebat. Quare dum neuter sibi quicquam ad extremam festinationem A reliqui facit, Pompeius quidem, quod maioribus vteretur viarum compendijs, prior ad Antonium pervenit. Ceterum Antonius de Pompeij adventu certior factus, exspectato Caesaris adventu, in posterum diem castris se continuit. Pompeius autem veritus à duobus se interclusum iri exercitibus, relicto priore loco castra ad Asparagum Dyrrachinorum munit. Per id tempus Scipio Pompeij socer, qui ad bellum Parthicum cum legionibus missus fuerat, litteris Pompeij reuocatus, è Syria per Macedoniam ad Pompeium properabat. Caesar autem adventu militum Antonianorum magna exercitui suo accessione facta, legionem quam Orici tuendae orae maritimae causa habebat, deducit, cohortesque tres praesidio urbis cum Caninio legato relinquit. Interim Thessali & Aetoli missis legatis, Caesaris imperatis se parere velle nunciant. Idem & Menedemus princeps eius partis Macedoniae quae Libera appellatur, legatis ad Caesarem missis pollicetur. Caesar itaque L. Cassium Longinum cum legione tyronum, quae vigesima septima appellabatur, & equitibus ducentis in Thessaliam, C. autem Calvisium Sabinum cum cohortibus quinque, paucisque equitibus in Aetoliam, Cn. verò Domitium Calvinum cum duabus legionibus, & equitibus quingentis in Macedoniam mittit. Calvisius pulsus praesidijs Pompeianis, statim ab omnibus magno animorum voluntatumque consensu, per universam Aetoliam & Acarnaniam exceptus est. Cassio & Domitio C in occupanda Thessalia & Macedonia aliquanto plus exhibitum negotij, tum propter diversa duarum in Thessalia factionum studia, quarum una, cuius caput Egellaretus, homo veteris potentiae, rebus Pompeianis studebat: altera verò duce Petreio primae nobilitatis adolescente, Caesarianas partes sequebatur: tum quod Scipio è Syria paulò antè cum exercitu in Macedoniam venerat, qui Cassium Thessalia, Domitium Macedonia aliquandiu prohibuerat: sed & hae tandem Caesari cessere. Cn. quoque Pompeius Magni filius, cui classis Aegyptia commissa erat, per id tempus tentata Orici oppugnatione, quattuor è Caesarianis navibus, quae ibi in statione erant abductis, reliquis incensis, relictoque; D. Laelio Asiaticae classis praefecto, qui D commeatus in Oricum inferri prohiberet, Lyssum inde profectus, triginta quoque onerarijs navibus, quas Antonius secum ex Italia adduxerat, ignem inijcit, oppidoque; per triduum frustra oppugnato, discedit. Caesar cognito Pompeium ad Asparagum confedissee, capto ex itinere Parthinorum oppido, ad Pompeium cum omnibus copijs pervenit: quem ubi facta à se potestate pugnae castris se continere videt, Dyrrachium, quò Pompeium omnem belli apparatus contulisse intellexerat, magno circuitu, angustoque; & difficili itinere exercitum ducit. Eodem postridie & Pompeius proficiscitur. Ceterum Caesar superatis magna militum festinatione, perque itinerum

AETOLIA
ET ACARNANIA
RECEPTAE.

THESSALIA
ET MACEDONIA
RECEPTAE

PARTHINI
CAPIT.

A nerum compendia difficultatibus, Pompeium præuenit, castraq; ad Dyrrachium ponit. Pompeius dum se Dyrrachio interclusum videt, loco quodam edito iuxta mare, cui Petra nomen, quo nauibus etiam quouis flante vento aditus perquam facilis erat, castra locat: eoque commeatus ex Asia, proximisq; vndique prouincijs nauibus conferri iubet. Cæsar autem cum re frumentaria angustius vteretur, littoribusq; omnibus arcta Pompeianarum nauium custodia obsessis, comeatus mari non satis commodè subuehi possent, Quinctilium & L. Canuleium in Epirum rei frumentariæ causâ mittit: frumenta que vndique è finitimis locis comportari iubet: & quò minore à Pompeianis equitibus periculo subueheretur, dispositis per
B colles, qui plurimi circum castra Pompeij erant, castellis, ductisque de castello in castellum munitionibus, simul equitatum Pompeij quam angustissimo spacio continere, & pabulatione intercludere studebat. Spacium quod Cæsar munitionibus suis circumuallare conatus erat, mille ducentorum stadiorum fuisse ferunt. Pompeius ex aduerso, vt quamplurimum spacij maximo circuitu occuparet, pabulatione item laxiore vteretur, pariter & Cæsarem quam latissimè distineret, quattuordecim in circuitu milia passuum complexus. xxiiii. castella constituit. Dum hæc vtrinque opera perficiuntur, Pompeio rem iusto prælio committere recusante, crebris hinc inde leuioribus prælijs certatum est. Cæsariani verò à sagittarijs funditoribusque, quos Pompeius plurimos habebat, valde infestabantur, adeò vt præ multitudine telorum, quæ vndique immittebantur, vix in opere consistere possent. Præterea consumpto iam omni ferè frumento, hordeo deinceps, leguminibus, & panico, cuius feracissima Epirus, se sustentabant. Erat & radicis genus Chara dictum, quod affatim suppetebat, ex hoc admisto lacte panes pinsebant, atq; his frugum inopiam subleuabant. Hinc Pompeianis in quotidianis colloquijs famem exprobrantibus, à Cæsarianis responsum est: Citiùs arborum radicibus victuros, quam Pompeium è manibus dimissuros. vnoq; è panibus his ad Pompeium delato, ferunt Pompeium miratum obstinatum Cæsarianorum patientiam, ingemuisse, & dixisse: Cum feris sibi, non cum hominibus negocium esse. vetuisseque panem illum militibus suis ostendi, ne constanti hostium tollerantia animi suorum frangerentur. In castris cōtrà Pompeianis non minore pabuli atq; aquæ inopia laborabatur: Cæsar enim flumen & riuos qui per castra Pompeij in mare deferebantur, aut auerterat, aut obstruxerat: ita vt præter equos, & reliqua ferè omnia iumenta deficiente aqua & pabulo interirent, castraq; foedo cadauerum odore inficerentur: hinc aduersa militum in castris Pompeianis valetudo. Inter hæc crebris vtrinque, vt alterutri partium se offerebat occasio, commissis prælijs, Cæsar cognito sagittarios Pompeianos indicio ignium nocturnorum iuuari, ad tela in cohortes suas, quæ ad
mu-

RES AD DYR-
RACHIUM
GESTAE.

CIVITATES
ACHAEAE
RECEPTAE

munitiones excubabant, certiùs conijcienda, vt hostem falleret, ignes di-
uerso ab excubijs loco fieri iubet: quumque in spem Dyrrachij occupandi
venisset, P. Sulla legato cum parte copiarum ad castrorum custodiam reli-
cto, Dyrrachium contendit. Sed ibi in angustias locorum coniectus, ho-
stibus à tergo irruentibus, pugnaque & alijs duobus ibidem locis ancipiti
Marte commissa, quanquam plurimis Pompeianorū interfectis, non pau-
cos tamen è suis desiderauit. Pompeius autem Cæsare iam digresso, eodem
die tria simul Cæsaris castella, manus distinendæ causâ, oppugnare ador-
tus, ab vno quidem superuentu P. Sullæ legati pedem referre coactus est,
ab altero verò opera Volcatij Tulli, impetu totius legionis per trium cohor-
tium virtutem facilè retuso, repulsus est. Sed hi qui tertio castello insulta-
bant, à Germanis, qui munitiones Cæsarianas egressi Pompeianorum plu-
rimos ceciderant, ab oppugnatione recedere compulsi sunt. Et nisi Sulla,
memor se ad vim propulsandam, non item ad inferendam relictum esse,
Legati per absentiam Cæsaris, quàm Imperatoris munere fungi maluisset,
dum suos Pompeianis loco pulsos acriùs instantes signo dato reuocat, po-
terat eo die debellatum videri. Sic sex eo die prælijs commissis, tribus apud
Dyrrachium, tribus item apud munitiones, è Pompeianis præter euoca-
tos, manipulares, & Centuriones, duo in vniuersum milia cæsa: signa au-
tem militaria sex relata traduntur. è Cæsarianis verò. xx. omnino desiderati
sunt: omnibus tamen qui intra castellum erant frequenti sagittarum iactu
faucijs, quarum .c. ac. xxx. milia intra vallum reperta sunt. Porro insignis
in superioribus prælijs Sceuæ Centurionis virtus emicuit, cuius scutum
ccxxx. vel vt alij. cxx. telorum ictibus perforatum ad Cæsarem delatum
est. Quem Cæsar in præmium fortitudinis, seruatiq; sua potissimum opera
castelli, milibus æris ducentis donatū, ab octauis ordinibus ad primipilum
traduxit: ipsamque cohortem duplici stipendio, frumento, alijsque donis
militaribus largissimè prosequutus est. Pompeius autem castra maioribus
longè quàm antea operibus munire aggreditur. Non minori ex aduerso
diligentia & cōtentione Cæsar, Pompeij equitatum nouis operibus, alijsq;
castellis locis opportunis quotidie excitatis, quàm angustissimè cōcludere,
pabulationeq; prohibere conatur: receptaque, vt supra commemoratum
est, per Caluissium Sabinum & Cassium Longinum Aetolia & Acarnania,
Q. Fufium Calenum cum ijsdem in Achaia mittit. Hic præter Delphos,
Thebas, & Orchomenum, & alias plerasque Achaiae ciuitates partim vi in
potestatem redigit, partim missis legatis Cæsari conciliat. Cæsar dum
hæc geruntur, non minùs quàm antea vnquam pacis studiosus, intellecto
Scipionem in Macedoniam venisse, Clodium suum & Scipionis familia-
rem, cum litteris & mandatis de pace ad Scipionem mittit. Ceterum pri-
mis diebus admissus, postea à Scipione reiectus, re infecta ad Cæsarem re-
uersus

A uersus est. Sub id tempus fratres fortè duo Allobroges Roscillus &
 AEGus, quorum fidei promptaq; opera Cæsar bellis superioribus vsus fue-
 rat, apud Cæsarem à suis de stipendio equitum auerso postulati, quanquā
 secretò, & verbis leuioribus à Cæsare castigati, indignati tamē, cum aliquot
 ex popularibus, quàm maximas poterāt prius pecunias mutuati, tanquam
 ijs quos defraudauerant satisfacturi, plurimis item equis coëmpis, primi
 Cæsarianorum à Cæsare ad Pompeium transfugiunt. Ex his Pompeius
 postquam pleraq; de Cæsaris consilijs, munitionibusq;, & situ castrorum
 didicisset, eruptionis consilium, quod iam antè ceperat, in effectum dedu-
 cere constituit. Magnum itaque militum levis armaturæ & sagittariorum
 B numerum, ad eam Cæsarianarum munitionum partem mittit, quæ mari
 admodum propinqua, quàm longissimè à maximis castris, prætorioq; Cæ-
 saris aberat. Huic Lentulus Marcellinus cum legione præerat. Hanc igitur
 Pompeius omni vi oppugnare aggreditur, ita vt edita magna strage, iam
 castris ipsius Marcellini immineret, Marcellinianis cohortibus maximo
 terrore consternatis. Verùm M. Antonius deductis è proximo & superiori
 præsidio .xii. cohortibus, Pompeianorum impetum nonnihil repressit,
 Marcellinianosq; simul metu liberauit. Eòdem mox Cæsar significatione
 periculi procul per castella fumo facta, subsidio cum aliquot cohortibus
 venit, castraq; ad mare iuxta Pompeium muniri iubet. Quibus iam com-
 C munitis, Cæsari à speculatorib. nunciatur, cohortes quasdam & signa, quæ
 procul intuentibus legionis speciem præbebant, in vetera castra inferri: cu-
 ius legionis, vti putabat, opprimendæ studio, quum Cæsar cohortes fortè
 .xxxiii. diuerso itinere ad castra deduxisset, primo quidem insultu detur-
 batis à vallo Pompeianis, occupatisq; castris maioribus, in castellum, quod
 intra maiorum castrorum munitiones erat, repullis, magna postea statim
 fortunæ commutatione vsus est. Nam dum sui munitionum perplexitate
 ignorantiaq; locorum impliciti, incerti per maiora castra diu errant, Pom-
 peio cum legione suis subsidio veniente, simul etiam Pompeianis spe sub-
 sidij superuenientis eruptionem per Decumanam portam facientibus, tur-
 D batis ordinibus, omnia cæde & fuga latè complentur, vel ipsis signiferis in-
 ter fugiendum signa proijcientibus, equitibusq; dimissis equis, pedibus se
 in fugam cōijcientibus, quanquam Cæsare cum manu tum verbis fœdam
 suorū fugam incassum sistere adlaborante. Qua in re non minimū mor-
 tis discrimen subierat, dum signifer, quem è fuga violentiūs manu iniecta
 retrahere conatur, cuspide signi intentata, ni se dimitteret, exitium ipsi mi-
 natur: sed scutiger ipsius, excepto ictu, cæsoq; signifero, periculum ab Im-
 peratore auertit. Poterat Pompeius ea victoria finē huic bello imposuisse,
 nisi metu insidiarum, quòd vallum castrorum Cæsarianorum incustoditū
 intellexerat, ex Labieni consilio illis qui circa munitiones intra & extra val-
 K lum

POMPEIUS
IMPERA-
TOR.

lum dispersi vagabantur, cædendis immorari, q̃ fugientibus instare, castraq; A
Cæsaris inuadere potius duxisset. Hinc Cæsar postq̃ in castra venit: Nescire
Pompeium vti victoria pronunciauit, eo enim die, si quando aliàs potuisse
se superari. Cæsi sunt duobus his vnus diei prælijs è Cæsarianis milites Ro.
nongenti & sexaginta, equites verò quadringenti: Tribuni militū decem,
Centuriones .xxxii. in quibus & Sceua ille à quibusdam refertur. Præter
hos è socijs auxilijsq; quamplurimi, vt numerus occisorum in vniuersum à
plerisque tradatur quattuor milium eò ampliùs: signa verò militaria capta
.xxxii. Hinc Pompeius re feliciter gesta, Imperator à militibus consalu-
tatus est. Captiui autem Labieno poscenti à Pompeio donati, corā reliquo
exercitu producti, verbisq; contumeliosis & probrosis à Labieno compellati, B
crudeliter ad vnum omnes interfici iussi sunt. Pompeius his successib.
supra modum elatus, deinceps non tam de bello, quàm de victoria cogita-
bat: eaq; quæ feliciter à se confecta erant, Regibus & ciuitatib. confederatis
etiam in maius & multò inflatiùs perscribebat, suæ cuncta virtuti, fortunæ
nihil tribuens: id quod supererat, vel se cessante facile confectum iri stultè
credens. Cæsar è conuerso, post noctem per summā mœstitiā exactam,
conuocatis postridie in concionem militibus, ea quæ acciderant, æquo ani-
mo, & fortiter ferre hortatur, néue rebus aduersis animis deijciantur, mo-
net: cōmemoratisq; superioribus omnibus secundis prælijs, in quibus forti
& fideli ipsorum opera vsus fuerat, docet non eandem semper esse Martis C
aleam: quicquid hîc acceptum cladis, non suæ aut militum culpæ, quando
à se in nullo peccatum aut erratum esset, sed fortunæ potius iniquitati acce-
ptum ferri debere, & calamitatem præsentem virtute in posterum reparan-
dam. Hac absoluta oratione, tanta vniuersum exercitū admissæ culpæ corri-
puit pœnitentia, tantusq; fuit dedecoris accepti pudor, vt ipsi milites sibi mi-
nùs ignoscētes, vtrò decimationis exemplum in se deposcerent. Quod quū
Cæsar militibus se cōdonare diceret, crescente cum lenitate Cæsaris militū
verecundia, in signiferos saltem aliquot, quorū potissimū culpa ea clades
accepta videbatur, quòd illi cōuersis præproperè signis fugæ initium dedis-
sent, animaduerti petunt, vt horū saltem supplicio totius exercitus purgetur D
infamia. Quos Cæsar ignominia notasse, & è gradu militiæ mouisse conten-
tus, quum grauiorem animaduersionē remississet, tanta est iniecta militū
animis cum dolore alacritas, vt abolendi prioris dedecoris studio, statim se
in hostem duci, facta vnanimi cōclamatione postularent, addito iureiuran-
do, aut vniuersos morituros, aut victores prælio excessuros. Idē præter pro-
miscuam militum turbam, & amici primorumq; ordinum quidam Cæsari
persuadere conantur, præsentiq; militum promptitudine vti, & rem prælio
cōmittere, monent. Cæsar ad hæc, se tempore magis opportuno militū in
se studia periclitaturū respondit. sed hoc in se animo semper esse pergeret.
Atque

A Atque hæc quidem Cæsar apud milites, priuatim autem apud amicos errorem suum non dissimulauit, quòd castra ad Dyrrachium vbi Pompeio omnia parata & instructa erant posuisset, & non potius aliò inde in maiores difficultates & angustias abstraxisset. Mutatis igitur ex hoc belli consilijs, habita prius fauciorum & ægrorum cura, omnibus quæ exædificarat castellis munitionibusq; concrematis & disiectis, præmissisq; prima nocte rectà in Appolloniam cum vna legione impedimentis, reliquoq; exercitu, præter duas legiones, impedimenta subsequi iussu, ipse haud multò post conclamatis ex militari instituto vasis, ne fugæ magis quàm profectionis speciem daret, cum duabus legionibus nouissimum agmen citato expeditoq; itinere consequitur.

B Cognito Cæsaris discessu Pompeius, nulla interposita mora, cum omnibus copijs ad Cæsarem insequendum castris egressus, equitatum præmittit, qui Cæsarianos ad Genuium flumen assequutus, transitu fluminis nouissimum agmen impedire conatur. Sed prælio inter equitatum Cæsaris & Pompeij commisso, Pompeianisq; loco pulsus & profligatus, Cæsar cœpto pergit itinere, inhærente assidue vestigijs suorum Pompeio. Ceterum interiecta in exercitu Pompeij mora, quòd Pompeiani ad vetera ad Asparagum castra, quæ in proximo erant, sarcinas ibi relictas repetituri diuerterant, præcurrente continuis magnisq; itineribus Cæsare, quarto demum die insequendi finem Pompeius facit. Cæsar quum Appolloniæ ex itinere subsistens, reficiendis curandisq; militibus, stipendio item persoluendo temporis quantum satis erat, impendisset, præmissis ad Cn. Domitium, quem in Macedoniam ab ipso missum retulimus, de suo aduentu nuncijs, Appollonia, Lyffo, Orico præsidijs aliquot cohortium firmatis, per Epirum & Acarnaniam in Macedoniam ad Domitio succurrendum, si fortè hunc Pompeius peteret, contendit. Eòdem & Pompeius Scipioni à Cæsare metuens, per Candauiam exercitum ducebat. Cæsari verò ad Eginium, quod est oppidum Thessaliæ oppositum, cum exercitu occurrit Domitius: ita coniuncto exercitu Gomphos, quod Epiro venientibus primum se Thessaliæ oppidum offert, Cæsar peruenit. Oppidani qui prius se & sua per legatos Cæsari permiserant, conuersis cum fortuna Cæsaris animis, auctore Androsthenes Prætor Thessaliæ, aduersam Cæsaris fortunam aspernati, Pompeianorum successuum fautores, portis Cæsari præclusis, præsidium à Pompeio exspectabant. Quare Cæsar indignatus, cum oppidum altissimis mœnibus cinctum, eodem quo venerat die, post horam nonam oppugnare cœpisset, ante Solis occasum captum, militibus diripendum concessit: motisque inde extemplò castris, præuenta etiam rei à se ad Gomphos gestæ fama, Metropolim peruenit. Metropolitæ intellecto statim è captiuis, quos Cæsar ad muros produci iusserat, Gomphenfium casu, portas quas & ipsi iisdem de Cæsare rumorib. permoti clausuerant, aperiunt.

Qui ab omni iniuria à Cæsare conseruati, ceteris Theſſaliæ ciuitatibus, Larissa excepta, quam Scipio validissimis exercitus sui præſidijs occupabat, vt Cæsaris se potestati & imperio submitterent, facile perſuaſere. Cæſar itaq; Gomphis, Metropoli, alijsq; Theſſaliæ ciuitatibus receptis, ſeptem omnino dierum iter emenſus, locum pabulationi idoneum in agris Pharfalicis natuſ, Pompeij aduentum exſpectaturus caſtra ibidem locat. Haud multò poſt & Pompeius in Theſſaliam ad Scipionem peruenit: vbi habita pro ſuo & pro Scipionis exercitu oratione, poſtquam ſuis militibus pro opera proximis prælijs ſtrenuè nauata, gratias egiffet, Scipionis quoque milites eiufdem cum ſuis prædæ & victoriæ participes fore pronunciat: iunctisq; cum Scipione caſtris .xxx. haud ampliùs à Cæsare ſtadijs, & ipſe ad Pharfalum conſedit: imperijque honorem ſibi cum Scipione ſocero communem eſſe voluit, ita vt & ipſi clafficum æquè vt Pompeio caneretur, alterumq; prætorium tenderetur. Sic auctis non mediocri acceſſione, duplicatisq; copijs, magna in caſtris Pompeianis ſecuritas & fiducia, nec alij ſermones, quàm de præmijs, honoribus, ſacerdotijs, magiſtratibusq; in proximum annum petendis: præterea de domibus, bonisq; eorum qui partes Cæsaris ſequuti fuerant, diuidendis: atque adeò de ipſo Cæsaris Pontificatu maximo, contententibus ſuper eo, non ſine acerbiffimis verborum contumelijs, Scipione, L. Domitio, & Lentulo Spintere. Agebatur præterea de iudicijs, multationibus, & ſupplicijs eorum, qui vel Cæsaris partes ſequuti fuerant, vel neutrarum partium Romæ remanſerant. Hæc ferè atque his ſimilia tam inter milites, quàm ipſos duces, quotidianis in exercitu Pompeiano colloquijs & ſermonibus agitabantur, non tam ſollicitis omnibus, quàm bellum cœptum conficerent, quàm ad quem modum victoria quaſi iam parta vti deberent. Pompeius ipſe, quòd compertum haberet, Cæsarem tum à re pecuniaria minùs inſtructum, tum etiam commeatibus deſtitui, valetudine præterea graui & peſtilenti ex victus inſolentia contracta, exercitum ipſius infeſtari, omnino conſtitutum habebat prælio abſtinere, ſperans id quod poſt Dyrrachinam victoriam ſupereſſet, ſe ſine ſuorum ſanguine aut periculo facile etiam quieſcendo confeſcturum, & vel ipſa mora hoſtium vires attenuaturum, Cæsarisq; exercitum fame & inedia ſtimulante, relicto Imperatore ſuo, ad ſe quamprimùm tranſiturum, vtpote cui & ab omnibus victui neceſſarijs abundè eſſet prouiſum: quòd munitis obſeſſisque à ſe omnibus paſſim vijs, caſtellis, & portubus, commeatus terra mariq; vndiq; facile comportari poſſent. Atque hoc Pompeij conſilium ſoli ferè Catoni, qui ciuili parcendum ſanguini dictitabat, probabatur. Sed alij complures Senatorij atque Equeſtris ordinis viri, Regesq; conſœderati, atq; adeò vniuerſus exercitus, Dyrrachino ſucceſſu elati, ſimul etiam diuturno bello feſſi, fretiq; multitudine, qua Cæsarem Pompeius longè ſuperabat, ad prælium
q̃pri-

A ^qprimùm committendum Pompeium hortari non desistunt, tandiu victo-
 riam differri dictitantes, quandiu à pugna abstineretur. Quidam militum
 in sententia persistentes, Pompeium etiam maledictis incessere non dubi-
 tabant, Agamemnonem eum, Regemq; Regum appellantes: quippe quòd
 vt Agamemnon olim belli caussa ceteris interim Regibus apud Troiam im-
 perarat, ita & Pompeius delinitus voluptate imperandi, bellum etiam stu-
 dio duceret, quò diutiùs inter alioqui æquales emineret. Quidam tamen
 aduersis quibusdam ostentis & insomnijs territum pugna abstinuisse tra-
 dunt. Cæsar autem postquam angustijs rei frumentariæ, qua iniquiùs
 vtebatur, aliquantùm se explicuisset, reficiendisq; militum animis, tum
 B corporib. quantum sufficere videbatur temporis tribuisset, perspecta suo-
 rum alacritate, nihil magis optabat, quàm acie quamprimùm concurrere.
 Ceterùm captata per plures dies sæpiùs occasione, vnico tantùm, eoq; e-
 questri prælio decertatum est: quò Cæsar, quanquam equitum numero
 longè inferior, ita vt septem milibus Pompeianorum, mille tantùm quos
 opponeret, haberet, superior tamen euasit. Quam ad rem non minimum
 momenti attulit, quòd Cæsar ex instituto peculiari, vt paucitati equitatus
 sui consuleret, adolescētes expeditos, atq; ex antesignanis electos, & prælio
 equestri assuetos, pedites inter equites armatos præliari iubebat. Sed ani-
 maduerso Pompeium nulla ratione ad pugnam elici posse, nisi ipse in loca
 C iniquiora descenderet, alia ratione inita, mutatis quòtidie de loco in locum
 castris, se quidem commodiore pabulatione & frumentatione vsurum in-
 telligebat, militem verò Pompeianum itineri & labori insuetum, continuo
 labore insequendi defatigatum iri, simulq; in itinere in aliquam dimican-
 di necessitatem conijci posse sperabat. Hinc signo profectionis dato, tento-
 rijsq; solutis Scotussam versus castra mouet. Speculatores præmissi ad
 Cæsarem recurrentes, nunciant Pompeium longiùs vallo egressum, suos in
 aciem producere. Pompeius enim victus conuicijs suorum, aliena sequu-
 tus consilia, summam rei quanquam inuitus, prælio cōmittere statuerat,
 hoc tantùm apud amicos prolocutus: Eum diem vterlibet horum vince-
 D ret, funestum populo Ro. magnarumq; calamitatum initium futurum:
quum prius in concilio prædixisset fore, vt vel ante acierum cōcursum Cæ-
sariani loco pellerentur. Cæsar autē gauisus hoc nuncio, ad suos conuersus:
 Non, inquit, de itinere nunc, sed de prælio nobis cogitandum. En vobis,
 inquit, toties expetita delendæ prioris infamiæ, sarcindæq; acceptæ nuper
 ad Dyrrachium cladis occasio: quam si nunc è manibus amiseritis, non est
 quòd aliam temerè in posterum exspectetis: simul copias expeditas castris
 educit. Quidam non leues auctores scriptum reliquere, Cæsarem sub me-
 diam noctem, quæ proximè præcesserat, Marti & Veneri Genetrici opera-
 tum, ædemq; eidem Deæ vouisse, si victoria penes ipsum stetisset. Postri-

RES IN THE-
 SALIA IN-
 TER CAE-
 SAREM ET
 POMPEIUM
 GESTAE.

die verò postquam suos castris eduxisset, vallum ipsum solo æquari iussisse, A
 ne quis suorum aliquam in receptu spem reliquam sibi cogitaret: sed aut
 cum suis in acie casurum, aut hostium castris potiturum. Labienus autem
 postquam Pompeius expositis pro concione consilij sui rationibus, suos &
 animis & manibus paratos esse iussisset, Pompeij consilium summis lau-
 dibus extollens, exercitum Cæsaris despectui esse iubet, negans eundem
 illum esse, cum quo Gallos, Germanos, Britannos, ipsam denique Hispa-
 niam subegisset: quorum pars longè maxima, alij continuis bellorum la-
 boribus, infinitisq; prælijs, alij diuersis morborum generibus, alij alia oc-
 casione vel periissent, vel abessent: prælium deniq; Dyrrachinum, si quid
 ex illo robore supererat, penitus consumpsisse. Quibus recitatis primus iu- B
 rat, se nisi victorem in castra non reuersurum. Idem & reliqui mox omnes
 hortante Labieno iurant. Ipse quoque Pompeius idem coram omni exer-
 citu iureiurando affirmare nō dubitauit: sic ab omnibus spe & fiducia ple-
 nis è concilio discessum est. Cæsar autem postquam castris Pompeij
 appropinquasset, vbi aciem Pompeij instructam cognouit, & ipse suam
 quamprimùm instruit. Sinistrum cornu aciei Pompeianæ tenebat ipse
 Pompeius, mediam cum legionibus Syriacis Scipio, dextrum Cilicensis
 legio cum cohortibus ab Afranio nuper ex Hispania adductis. Cæsar au-
 tem cum se Pompeio opposuisset, dextrum cornu P. Sullam, sinistrum An-
 tonium, mediam aciem Cn. Domitium tenere iubet: reliquam aciem ita C
 instruit, ne ab equitatu Pompeiano, qui maximus erat, facile circumueniri
 posset. Fuere autem in exercitu Pompeij peditum milia, vt quidam tradi-
 dère. LX. vt alij. LXX. equitum verò septem milia. Cæsar ipse præter euo-
 catos, quorum duo milia erant, Pompeij exercitum centum & decem co-
 hortium fuisse scribit, hoc esse ait milium. LV. Cæsaris autem copiar. LXXX.
 erant cohortium, quæ milia. XXII. conficiunt. Cæsar acie iam instructa,
 commemoratis suis in milites beneficijs, simulq; professus per se non ste-
 tisse, quominus res ab armis ad pacem deducta fuerit, quod non semel à se
 summo studio tentatum ipsis militibus esse testatissimum, seq; vtrumque
 exercitum Reip. saluum voluisse: postquã de cetero more militari suos ad D
 pugnam opportuna & cōmoda oratione cohortatus esset, militibus vltro
 exposcentibus, studioq; pugnae ardentibus, tuba signum dari iubet. Quod
 simul atque insonuit, non ea statim animorum promptitudine, qua Cæsar
 sperauerat, concursum est: dum ad conspectum eorundem signorum, eo-
 rundem armorum & telorum, ad auditum eiusdem clamoris, Cæsarianis
 in mentem subit, cum quibus sibi decertandum foret, fratri scilicet cum fra-
 tre, patri forsā cum filio, consanguineo cū consanguineo: hinc loco prio-
 ris alacritatis, luctus, & aliquandiu silentium: donec tandem Crastinus euo-
 catorum vnus, qui primū pilum in exercitu Cæsaris duxerat, cum centum
 viginti

A viginti spectata virtutis suæ centuriæ militibus se sequi iussis, primus in ho-
stes prorumpens, simul dextra protensa respiciens & inclamans: Faciam,
inquit, Cæsar, vt hodie aut viuo mihi aut mortuo sis gratias acturus: simul
in hostem irruit, statimq; ab omnibus Cæsarianis infestis pilis procurritur.

PUGNA
PHARSA-
LICA.

Non desunt idonei auctores, qui tradunt acie vtrinque iam instructa, an-
 tequam classicum pugnae signum caneretur, vtrumque Imperatorem illa-
 crymasse, atq; aliquandiu tam dubium, & vtrique parti funestum pugnae
 initium facere distulisse: donec tandem Pompeius videns tædio moræ or-
 dines suos iam turbari cœptos, prior signa cani iussit. Hoc indubitatum est,
 Pompeium monitu Triarij suos loco cōsistere, densoq; agmine impetum
 B Cæsarianorum, iactumque pilorum excipere iussisse, quod speraret militi-
 bus loco retentis, pila leuius casura, quàm si immixtis occurrissent: Cæsa-
 rianosque duplicato cursu defatigatos, antequam ad suos peruenissent, vi-
 ribus destitutos, remissius prælium commissuros. Hinc Cæsariani mirati
 à Pompeianis inuicem non concurrere, vsu & peritia rei militaris edocti, me-
 dio fere cursu substitere: cumq; à priore contentione nonnihil respirassent,
 confecto cursu incœpto pilis missis gladios in hostes stringunt. Similiter
 & à Pompeianis, conseruatis tamen ordinibus, locoq; immotis, post pilo-
 rum iactum ad gladios ventum est: simulque equitatus Pompeianus cum
 C multisagittariorum à sinistro cornu procurrens, explicatis turmis
 C Cæsaris aciem circumuenire cœpit. Cæsar autem postquam equitatum
 suum ad primum impetum loco cessisse vidit, quartam aciem, quam è co-
 hortibus aliquot in subsidium totius exercitus prouidè instituerat, atq; in
 talem euentum post ordines locauerat, signo vexillo dato, suis laborantib.
 submittit. Ab hac tanto impetu & ea violentia procursum est, vt vniuersus
 mox Pompeij equitatus loco pulsus, in altissimos montes fuga se reciperet,
 sagittarijque & funditores præsidio equitum nudati, inermes omnes fere in-
 terficerentur. Eodemque impetu, eadem illæ quartæ aciei cohortes, acie
 Pompeij à sinistro cornu circumita, Pompeianos etiam resistentes à tergo
 adorti, maximè accedente tertia acie, quam Cæsar illuc vsque quiescere ius-
 D serat, quæ à fronte se obiciebat, vniuersum Pompeij exercitum terga ver-
 tere compellunt. Cæsar autem nusquam non præsens, non segnius manu
 quàm verbo strenui ducis simul & militis munus obibat. Sunt qui tra-
 dant, inter præliandum Pompeium subinde inclamasse, incertum siue ad
 suos, siue ad Cæsarem: PARCE CIVIBVS: Cæsarem verò ex alia parte,
 MILES, FACIEM FERI: Quod Pompeianum militem vtpote tyronem
 adhuc, & per ætatem rei bellicæ insuetum, formæq; & venustatis conser-
 uandæ, quàm decoris militaris studiosiorem, huiusmodi plagas propter ci-
 catricum deformitatem maximè vitaturum, imò ne expectaturum quidem
 sibi persuadebat: quum aliàs non tam oculos & os, quàm crura & brachia
 ferire

ferire Romanis moris esset. Alij vtramque hanc vocem Cæsari tribuunt. A
 Ceterum Cæsar, postquam vniuersa acie iam in fugam conuersa, stragem
 longè lateque promiscuam edi cerneret, siue pietate in ciues motus, siue
 metu ne Pompeiani sumpta à desperatione audacia ordines instaurarent,
 missis circumquaque præconibus, ciuibz quidem parci, sed in auxilia sæ-
 uiri iubet. Pompeius conspecta suorum fuga, equitatuq; cui potissimum
 tanquam inuictò exercitus sui robori fidebat iam profligato, equo ad ca-
 stra quamprimùm delatus, procul inclamans ad eos qui pro porta præto-
 ria in statione erant: Vos, inquit, castra tuemini & defendite, ego reliquas
 portas circumibo, præsidioque firmabo. Ceterum paulò post prætorium
 ingressus rebus desperatis tacitus & cogitabundus euentum rei exspectans, B
 in tentorio desedit. Cæsar autem suos cohortatus, vt præsentì fortunæ be-
 neficio vsi, partam iam victoriam è manibus ne amitterent, licet æstu me-
 ridiano per mediam æstatem, & multa cæde fessos, sequi tamen paratos,
 ne spacium Pompeianis vllum se colligendi, animosque resumendi daret,
 quamprimùm ad castra oppugnanda educit. Quæ quum non tam à Pom-
 peianis etiamnum dispersis, & magis de fuga, quàm castrorum defensione
 cogitantibus, quàm à Thracibus alijsque Barbarorum auxilijs aliquandiu
 defenderentur, haud multò post Pompeiani multitudine telorum & vul-
 nerum superati, vallo relicto cum Centurionibus & Tribunis in excelsos
 montes, qui castris imminebant, perfugiunt. Ipse Pompeius relicto palu- C
 damento insignibusq; Imperatorijs, quattuor tantùm comitantibus, equo
 conscenso per portam Decumanam Larissam properè se cõtulit. Vbi post-
 quam quamminimùm substitisset, cum alijs. xxx. equitibus, qui è fuga eò
 confluerant, continuato per noctem itinere pari festinatione ad mare de-
 scendit. Cæsar quanquam opulentissimis instructissimisq; hostium ca-
 stris potitus, in quibus præter triclinia strata, sumptuosissimaque taberna-
 cula, magnum etiam argenti pondus, reliquaque ad luxum & voluptatem
 comparata videre erat, ne dum miles circa prædam distinetur, occasionem
 rei perficiendæ prætermitteret, parte copiarum in castris Pompeij relicta,
 parte verò alia in sua castra redire iussa, ipse cum quattuor legionibus ad D
 Pompeianos, qui Larissam versus cursum intenderant, persequendos pro-
 ficiscitur: quos postquam è fuga in montem compulsos, aquatione flumi-
 nis, qui monti suberat, munitione effecta interclusisset, missis legatis dedi-
 tionem facere cogit, paucis tamen ordinis Senatorij, qui eòdem fugerant,
 per noctem fuga dilapsis. Postridie omnibus è monte in planiciem descen-
 dere, armaq; deponere iussis, salutemq; passis manibus suppliciter peten-
 tibus, veniam concessit, militibusq; suis, ne quis eorum violaretur, edixit,
 plurimosq; ex his etiam legionibus suis adscripsit: ijsq; quas secum addu-
 xerat legionibus in castra ad quietem remissis, alijsq; in locum eorum ac-
 ceritis,

POMPEII
 FUGA.

A cerfuitis, eodem die Larissam peruenit. Hic fuit memorabilis illius & fatalis inter ciues Rom. in campis Pharsalicis inter Pharsalum ipsum & Enipeum flumen, pugnae exitus. Quo autem die funestissimum hoc ad Pharsalum praelium commissum sit, à nullis certò traditur: fuisse tamen circa diem. XIII. Kal. Sextil. certum est, mense ex quo Cæsar Brundisio traiecerat septimo, post Pompeium quattuor penè menses ad Dyrrachium validissimis maximisq; operibus obsessum. A quibusdam traditum est, Cæsarem simulatq; in castra Pompeij venisset, conspecto occisorum aceruo ingemuisse, dixisseque: Hoc scilicet voluerunt, vt maximis confectis bellis, dimisso exercitu C. Cæsar condemnatus moreretur. L. Florus præter auxilia externa, huic

B bello hinc inde trecenta amplius milia interfuisse commemorat. Numerus autem occisorum ab alijs aliter traditur. Asinius enim Pollio, qui & ipse Cæsarianorum ducum vnus praelio interfuit, non plus sex milibus è Pompeianis cecidisse scribit: alij. xxxv. milia, præter Senatores decem, Equites quadraginta: è Cæsarianis verò præter Centuriones. xxx. mille ducentos periisse scriptum reliquere. Ipse autem Cæsar, è suis quidem ducentos, nec amplius desideratos, auctor est, & præter hos Centuriones. xxx. è Pompeianis verò milia. xv. cæsa refert. In his etiam L. Domitium, qui Cæsari in Galliam successor mittendus fuerat, ab equitibus in fuga interemptum. Capta autem fuisse milia. xxiiii. eo amplius, signaq; militaria ad Cæsarem

C relata. CLxxx. Aquilas verò. i. x. Inter Cæsarianorum cadauera inuentum est & Craetini euocati corpus, adacto in os aduersum gladio, quod Cæsar ob egregia erga se eius praelij merita, militaribus ornatum donis, honorifico seorsim ab alijs, haud longè tamen à communi cæsorum tumulto, monumento dignatus est. Hæc antequàm acciderent, obseruata sunt diuersa plurimis in locis ostenta atque omina, quæ tantam hanc cladem, insignemq; Cæsaris victoriam portenderent. Fulmina namque aduersa in castra Pompeij deciderunt, ignisq; in aëre super castra Cæsaris visus, in castra Pompeij delatus, ibidem extinctus est. Item Pompeio nocte sacrificanti victimæ ab altaribus aufugere: ipseq; postridie pulla indutus veste apud principia conspectus, aduersi ominis loco militibus fuit. Signa item militaria apes obsidere. Panicus tumultus in castris Pompeij incerto auctore exortus, vniuersum terruit exercitum: quo sedato, cum se somno dedisset Pompeius, ædem Veneri victrici sibi per somnium dedicasse visus est. Venerem autem victricem militibus in tesseram dederat Cæsar, vt Pompeius Herculem inuictum. Antiochiæ quoque in aëre maximus auditus est armorum strepitus, tanquam exercituum cõcurrentium, aut hostium aduentantium. Trallibus verò in templo Victoriæ pro simulachro Cæsaris palma è solo lapide strato repente enata est: alibi quædam simulachra sponte conuersa sunt, alia sudare, flere nonnulla. Pergami tympanorum cymbalorumq; sonitus à Bacchi fano

L per

CAESARIS
CLEMEN-
TIA.

per totam urbem delatus est: aliaq; passim his similia, quæ tum aliàs, tum A
ipso pugnae die accidere, primò quidè neglecta, postea allato rei gestæ nun-
cio, omnibus miraculo fuere. Cæsar autem tam insigni illustriq; vi-
ctoria potitus, pari modestia & clemetia usus est. Nam clarissimis quibusq;
Senatorij Equestrisq; ordinis viris, qui nullo prius ab ipso beneficio affecti
Pompeij rebus studuissent, ut qui nihil contra se deliquissent, facile veniam
cōcessit. Inter hos & M. Bruto, qui à Q. Servilio Cæpione adoptatus, Q. Cæ-
pio Brutus appellatus est, quiq; postea vnus è percussorib. fuit, salus donata:
hūc enim præ ceteris Cæsar etiam ante prælium, si occurrisset, seruari iusse-
rat: prælioq; iam confecto per litteras ad se euocatum maximis insuper ho-
noribus prosequutus est. Eos verò quos semel in potestatem redactos, & à B
se dimissos, arma iterū sumpsisse cognouerat, interfici iussit: nisi si quos &
ex his amicorū precibus condonasset: singulis enim ex amicis suis salutem
vnus concesserat. Quinetiam quum in scrinia quibus secretiores ad Pom-
peium litteræ includebantur, incidisset, è quibus facile multorum in se ani-
mum cognoscere poterat, comburere maluit quàm inspicere: ne perlectis
litteris, perspectisque inimicorum in se voluntatibus, in aliquem acerbius
quàm innata ipsi clementia ferebat, statuere cogeretur. Eadem lenitate &
postea usus, Regibus quoque Barbaris, populis, & ciuitatibus, quæ Pom-
peium auxilijs iuuerant, facile omnem offensam remisit. Thessalos in præ-
mium & signum victoriae apud ipsos obtentæ, vel ante discessum suum pu- C
blice libertate donauit. Pompeius interim postq̃ à Larissa ad mare venit,
nactus in ostio Penei amnis nauem frumentariam, quū per noctem in an-
choris stetisset, primoq; statim diluculo soluisset, cōspecto maiori nauigio
quod præteruehebatur, eoq; consensu, in Lesbū insulam circa Mytilenā
aduectus est. Quidam eodem nauigio P. & L. Lentulos, Fauonium item &
Deiotarū receptos tradidere. Erat Mytilenæ Cornelia Metelli Scipionis filia
Pompeij vxor, Sextus item filius: hos Pompeius, cum oppidum ingredi nol-
let, in portum per nuncium ad se venire iubet: iisdemq; cū reliquis amicis,
cōmeatu, rebusq; suis in quattuor triremes impositis, Attaliam maritimū
Pamphyliae oppidum peruenit: ibi triremes quasdam è Cilicia obuias sibi D
habuit: tum & milites quidam, Senatorijq; ordinis sexaginta eodem è fuga
ad ipsum conuenere. Inde in Ciliciam primò, postea in Cyprum appellens,
postq̃ arcem Antiochenis excludendi sui causa captam, suosq; qui se in
finitimas ciuitates è fuga receperāt, Antiochia prohiberi intellexit, consiliū
Syriae adeundæ, & ad Arsacem Parthorum Regem se recipiendi amicis hor-
tantib. deponit. Postea perlato ad ipsum classem sibi in Corcyra saluam, Ca-
tonemq; cū valido exercitu cōstituisse in Africam trajcere, dubitauit num
& in Africā ad Iubam Regem, quod quidam cōsulebant, sibi cōfugiendum
esset. Sed quum præter dignitatem videretur, hoc tanq̃ minùs illustri vi
per-

A perflugio, ex amicorum confilio AEgyptum petere conftituit: tum quòd trium haud ampliùs dierum itinere diftaret, quodq̃ue ipfa regio potens & felix, nauibus, frumento, pecunijs, alijsq̃ue ad bellum neceffarijs abundaret: tum etiam quòd Reges pueri paterna neceffitudine fibi iungerentur. Poftquam igitur Cæfarem ad fe perfequendum cum equitatu & vna legione viam ingreffum, nusquam interquiefcere intellexit, celeritatem Cælaris pertimefcens, contractis vndiq; quoquo modo pecunijs, coacta etiam vndecunque poterat tumultuaria duorum milium militum manu, ijsq̃ue cum reliquis ad belli vsum neceffarijs in naues impositis, Cypro foluens Pelufium venit. Ptolomæus tum fortè vixdum pueritiā egreffus, vtpote

B tredecim annorum, cum fofore Cleopatra pro regno armis decertabat, caftraq̃ue ad Pelufium circa montem Caffium haud procul à Cleopatrar cafttris habebat. Ad hunc Pompeius quofdam è fuis mittit, petens pro veteri paternaq; amicitia atque hofpitio, vt Alexandria receptus, opibus ipfius in præfenti calamitate iuuaretur. Quod eò fe faciliùs impetraturum fperabat, quòd mortuo Rege patre, tutor puero Regi à Senatu datus, regnū ei fuma cum fide reftituiffet. Verūm qui adminiftrationi regni præerant, quorumq; confilijs Rex puer regebatur, dum eos qui à Pompeio miffi fuerant, cū militibus regijs, inter quos & quidam Romani erant (qui fub Pompeio aliquando ftipendium fecerant, quiq; bellis Syriacis confectis à Gabinio eò

C traducti, & apud patrem Ptolomæum pro præfidio relictī erant) liberiùs & familiariùs colloqui vident, fiue veriti ne Pompeius follicitato exercitu regio regnum occuparet, fiue depecta Pompeij fortuna, Cæfari victori gratificari ftudentes, dato benigniori refponfo Pompeium accedere iubent. Ceterū Photinus Eunuchus pecuniæ & thefauris regijs præpofitus, Achillas item militum præfectus, confilium Pompeij per dolum interficiendi, fecretò inter fe ineunt: cuius tam nefarij confilij auctor exftitit Theodotus Samius Rhetor Regis præceptor: Canem, inquiens, mortuum non mordere. Pompeijs itaq̃ue ab Achilla & L. Septimio, qui bello piratico fub eo meruerat, è maiori nauigio in minorem fcapam cum vno atq; altero fuorum exceptus, (quòd littus vadosum magnarum nauium accessum nō admitteret) Septimio, qui dextram ei paulò antè Regis nomine porrexerat, primum auerfo iectum infligente, videns & ab Achilla & ceteris aftantibus ftictis vndique fe peti mucronibus, toga vtraque manu in caput adducta, nulla præter fufpirium voce emiffa, femet vtrò percufforibus feriendum obtulit. Hunc vitæ finem fortitus eft Cn. Pompeius, cui à magnitudine rerū geftarum meritò Magni cognomen inditum, annum agens .LX. Quidam occifum tradunt die fuo natali, quo de piratis & de Mithridate aliquando triumpharat, qui fuit pridie Kal. Octob. alij poft ridie eius diei interfectum fcriptum reliquere. Corpus capite præcifo in littus eiectum, paulò poft à

POMPEII
CAEDES.

Philippo Codro liberto Cypri Proquaestore exstructo tumultuariè & è fra
 gmentis scaphæ rogo concrematum, atque ibidem in littore sepulturæ tra-
 ditum est. Navis autem in qua erat Cornelia vxor cum Sexto filio, conspe-
 cta cæde Pompeij Cyprum retrò se fuga recepit. L. autem Lentulus postri-
 die appellens, & ipse captus in carcere necatus est. Cæsar biduum
 Pharsali commoratus, rebusq; omnibus in Thessalia constitutis, relictisq;
 suorum nonnullis ad recipiendas Græciæ ciuitates, Pompeium è vestigio
 in quascunque ille partes se recepisset, persequi statuit. Quem quum in A-
 siam traiecisse suspicaretur, eodem tertio post die cursum instituit. Eo for-
 san itinere cum præmissis copijs triremibusq; atque alijs maioribus naui-
 bus, ipse modico nauigio Hellepontum quâ angustissimus erat, traiiceret, B
 medijs ferè freti faucibus C. Cassium, qui cū parte classis Pompeianæ .LXX.
 triremium ad Pharnacem in Pontum properabat, obuium sibi habuit. Sed
 tantum abfuit, vt Cæsar aut fugeret, aut à tanta nauium multitudine oppri-
 meretur, vt vtrò Cassium ad deditionem vrgere non dubitaret. Vnde Cas-
 sius ratus Cæsarem studio contra se nauigare, opinione felicitatis Cæsaria-
 næ territus, supplices è triremi manus tendens, veniamq; petens, se & clas-
 sem eidem continuò dedit. Qui à Cæsare in fidem receptus & seruatus,
 postea & ipse per summam ingratitudinem vnus percussorum exstitit.
 Cæsar maximo fortunæ beneficio præter expectationem seruatus, post-
 quam in Asiam venit, AEolibus, Ionibus, reliquisque gentibus Asiaticis, C
 culpam per legatos deprecantibus, veniam concessit: parteque tributorum
 tertia insuper remissa, à publicanorum acerbitate liberauit. Gnidijs etiam
 in gratiam Theopompi familiaris sui, libertatem largitus est. Intellectoq;
 interim Pompeium in Cypro conspectum, suspicatus id quod res erat, AE-
 gyptum petijisse, veritus ne præoccupato regno opulentissimo vires recol-
 ligeret, Rhodum traiecit: consensuq; ibidem Cassianis Rhodijsque trire-
 mibus, non expectato donec exercitus in vnum conueniret, cum duabus
 legionibus, equitibusq; octingentis, quum sub vesperam soltisset, nemine
 suorum quò tenderet conscio, gubernatoribus tantum ignem & signum
 nauis prætorix sequi iussis, missoq; postea ad suos nuncio, vt quamprimū D
 se subsequerentur, tertio post die, triduo post interfectum Pompeium, vt
 quidam tradunt, Alexandriam peruenit. Quo tempore quæ
 hætenus commemorata sunt, tum ad Dyrrachium & in Thessalia inter
 Cæsarem & Pompeium, tum alibi postea acta sunt, alia alijs interim locis
 accidere. C. enim Cassius cum Cilicum, Phœnicum, & Syrorum, cui præ-
 erat, classe, in Siciliam appellens, partem classis Cæsarianæ .xxxv. nauium,
 cui ad Messanam M. Pomponius præerat, pice, teda, stupa, similiq; materia
 flammis concipiendis idonea, iniecta, incendit. Hinc legionariorum præ-
 sidio agrè præ timore oppidum defendente, minimum abfuit, quin & ipsa
 Messa-

- A Messana caperetur: nisi nuncij de victoria Cæsaris peropportune allati, Cassium incepto desistere compulissent. Alteri Cæsarianæ classis parti præfectus erat P. Sulpitius Prætor, eaq; Vibone ad fretum in statione erat. Huc profectus Cassius, simili ratione qua superius, aliquot è nauibus flammæ iniicit: ita & ex his quinque incendio absumuntur. Reliquis autem à P. Sulpitio in mare deductis, factoque in classem Cassianam impetu, triremes duæ ex eadem deprimuntur, aliæ verò duæ quinqueremes capiuntur, quarum altera prætoria ipsius Cassij erat: sed is scapha è maiori nauigio exceptus, ad suos euasit, cognitoque certiùs de prælio in Thessalia commissio, classem ex ijs locis eduxit. Eodem tempore & D. Lælius, qui Asiaticæ
- B classi præerat, quiq; insulam Brundisio obiectam, quam Libo priùs tenuerat, quò Vatinius, quem Brundisio Cæsar præfecerat, mari intercluderet, similiter occupauerat, quanquã quinqueremi vna cum alijs aliquot nauibus amissa, omniq; aquæ vsu, quam quæ onerarijs nauibus Corcyra Dyrrachioq; supportaretur prohibitus, non nisi accepto Pharsalicæ cladis nuncio à proposito destitit. Parte alia Q. Fufius Calenus, quem Cæsar ante pugnam Pharsalicam in Græciam ad recipiendas Græciæ ciuitates miserat, vastatis latè Atheniensium agris, Piræum quidem Atheniensium portum nullis circumdatum muris ceperat, ceterum ipsis Athenis non antè potiri potuit, quàm Athenienses intellectu Pharsalici prælij euentu, ipsi vltro
- C se dederent. His Cæsar postea etiam nulla imposita multa veniam concessit, addito se non ipsorum meritis, sed maiorum gloriæ eam culpam condonare. Eodem nuncio & aliæ pleræq; Græciæ ciuitates, Cæsari se permittentes, in gratiam acceptæ sunt. Soli ferè Megarenses obstinatiùs in sententia persistentes, non tam vi quàm astu & proditione, tandem in potestatem venèrunt. Qui magno suorum numero interfecto, ceteris verò quàm vilissimum precio diuenditis, meritas imprudentiæ suæ pœnas exsoluère. M. verò Octavius qui Achaicis Liburnicisq; nauibus præfectus erat, ex clade Pharsalica in Illyricum maxima se cum classe contulerat. Eò Q. Cornificius Cæsaris Quæstor pro Prætor cum duabus legionibus æstate proxima missus
- D fuerat, captisq; castellis compluribus, quæ locis editioribus sita, ad decursiones vastationesq; magnas præstabant opportunitates, prouinciam sua prudentia hætenus Cæsari seruauerat. Idem paucis Iadertinorum nauibus adiutus, & Octavium tum temporis in ea loca cum classe venientem, compluribus è nauibus ipsius partim captis, partim disiectis, accessu prouinciæ prohibuerat, iunctisq; sociorum Iadertinorum nauibus cum captiuis Octavianis, classem quæ vel prælio cōmittendo sufficere posset, constituerat. Cæsar autem postquam profligato ad Pharsalum Pompeio, plurimos è fuga collectos per Macedoniam in Illyricum se recipere intellexisset, veritus ne dum ipse parte diuersa Pompeium persequitur, bellum alibi in-

ATHENAE
ET RELI-
QVAE GRAE-
CIAE CIVI-
TATES RE-
CEPTAE.

RES IN IL-
LYRICO
GESTAE.

stauraretur, Gabinium per litteras cum legione tyronum in Illyricum pro- A
 ficisci, seq; Cornificio iungere iusserat. Proinde Gabinius postquam in Il-
 lyricum appulit, per summas hiberni temporis difficultates, omnibusq; &
 victui & bello necessarijs destitutus, (vtpote in prouincia finitimo bello &
 dissensionibus iam exhausta, nec alioqui satis fida) bellum per maximas in-
 commoditates administrabat: & quod intercluso hibernis tempestatibus
 mari commeatus aliunde subuehi non posset, non nisi expugnatis magno
 cum discrimine castellis inopiam subleuabat. Hinc postquam se barbaris
 contemptui esse videt, dum Salonam se recipit, praelio ex itinere decertare
 coactus, caesis suorum duobus amplius milibus, Centurionibus. xxxviii.
 Tribunis quattuor desideratis, Salonam cum his qui praelio superfuerant, B
 se recepit: ibique post menses paucos in maxima rerum omnium egestate
 morbo absumptus est. Ex hoc Octavius in spem potiundæ prouinciæ ere-
 ctus, percusso cum Barbaris foedere, Cæsaris præsidia, mari quidem cum
 classe sua, terra verò cum pedestribus Barbarorū copijs diuersis pluribusq;
 quotidie locis infestabat. Sed Vatinius Cornificij litteris Brundisio acci-
 tus, cum tumultuaria quidem ex actuarijs alijsq; minoribus nauigijs, qui-
 bus rostra imposuerat, classe, verum cum nō poenitenda veteranorum ma-
 nu in Illyricum veniens, primoque suo aduentu maritimis aliquot ciuita-
 tibus receptis, reliquas in proposito persistentes præteruectus, Octauium C
 Epidaurum, vbi Cæsaris præsidium erat, terra mariq; oppugnantem, nul-
 quam interquiescens assequutus, ab incæpto discedere compulit, fugien-
 temque cum sua illa tumultuaria classe insequi non dubitauit. Ceterum
 Octavius haud ignarus Vatinij classē ē minoribus comparatam nauigijs,
 fiducia classis suæ ad Tauridem insulam cursum sistit: suspicatusque, quod
 euenit, Vatinium subsequuturū, suos in portu paratos esse iubet. Vatinius
 contrā ratus Octauium longiūs etiam progressum, nauibus suis propter
 tempestatis metum distentis, imparatus nec quicquam tale exspectans, O-
 ctaiij classē sibi obuiam habuit. Et quanquam multis partibus, cum na-
 uium numero & magnitudine, tum ipso apparatu Octauio impar, virtute
 tamen & promptitudine suorum factum est, vt post acerrimam hinc inde D
 concertationem, victoria tandem penes ipsum steterit: ipsiusque Octaiij
 quadriremi, in quam primus cum sua quinqueremi impetum fecerat, de-
 pressa, ē reliquis non pauca captæ sunt, aliæ rostris Vatinianarum nauium
 perforatæ, in profundum demersæ. Propugnatores pars iugulati, pars in
 mare proiecti. Ipse autem Octavius scapha, in quam ē sua quadriremi se
 coniecerat, præ pondere simul irruentium subsidente, ad myoparonem
 adnatauit: quo exceptus, postquam nox finem praelio fecisset, subsequen-
 tibus nonnullis, quos non tam sua virtus, quàm fortunæ beneficium ser-
 uarat, in fugam se dedit. Vatinius autem omnibus suis integris in portum
 vnde

A unde Octavius egressus erat, se recepit: nauibusque ibi refectis, tertio post die versus Hissam insulam vela facit, quod Octavius cursum intendisse suspicabatur. Sed oppido Hissanorum quamprimum per deditionem in potestatem accepto, intelligit Octavius vento usum secundo aliò cursum fluxisse. Ita Vatinius provincia intra breue spacium recepta, Cornificioque restituta, postquam sinum illum pulsus aduersariorum nauibus pacatum tutumque reddidisset, Brundisium reuersus est. In Hispania quoque tum alioqui pacata, per id tempus maximis tumultibus, grauissimisque seditionibus causam præbuit Q. Cassius Longinus, qui Hispaniam vltiorem pro Prætoris obtinebat. Nam quum is siue insita sibi cupiditate, siue odio, quod in illam provinciam vel antea, Quæstor in ea ex insidijs vulneratus, conceperat, eandem per summam auaritiam administraret, & quod militum animos sibi quoquo modo conciliaret, largitionibus & pollicitationibus speciosis militarem disciplinam infringeret, (ita tamen ut hac ipsa ratione largitori ipsi maiora quærentur commoda: dum scilicet quod grande æs alienum ibi contractum dissolueret, simulatione futuræ liberalitatis, à nullo genere quæstus ne minimi quidem ac sordidi abstinet) pecunijsque acerbissimè vel exactis vel imperatis, alijsque grauissimis oneribus provinciam omnimodè diuexaret, pristina provincialium in se odia plurimum exasperauit, usque adeò ut quidam noua de cæde ipsius consilia inirerent. Cumque acceptis eo fortè die à Cæsare litteris, quibus exercitum in Africam trajicere, & quod auxilia quæ Iuba Rex iam missis longè maiora Pompeio in Thesaliâ missurus videbatur, impediret, per Mauretaniâ in fines Numidiæ venire iubebatur, animo ob id elatus, omnia etiam insolentiùs impotentiusque perageret, hi qui in exitium ipsius conspirauerant, haud diutiùs ferendum rati, præeunte Minutio quodam Silone impetu facto, interfectoque proximo licitore, Cassium plurimis simul plagis conficiunt: eoque mortuo, ut ipsi credebant, relicto, alij aliò dilabuntur. Sed Cassius postquam vulneribus obligatis & curatis ad se redijt, præcipuis quibusque coniurationis auctoribus interfici iussis, alijs crudelissimè excruciat, superante crudelitate auaritia, quosdam etiam pecunia supplicium & mortem redimere passus est. Deinde post dies aliquot, alteris à Cæsare litteris de Pompeij clade & fuga factus certior, quanquam dubius quid sibi in posterum consilij capiendum foret, pecunias tamen imperatas maiori quàm antea acerbitate exigit, aliamque simul etiam ampliorem imperat: habitisque nouis ad Africanam expeditionem per omnes provinciæ conuentus & colonias delectibus, terribus transmarina militia ad sacramenti redemptionem vocat. Hinc crescentibus quotidie sub specie mandatorum Cæsaris, reuera autem stimulante odio & vindictæ cupiditate, iniurijs, creuere ex aduerso non provincialium modò, sed & legionariorum quorundam in Cassium odia: eoque tan-

TVMULTVS
ET SEDI-
TIONES LE-
GIONVM
IN HISPA-
NIA.

tandem res prouecta est, vt legionib. inter se dissidentibus, parum abfuerit, A
quin vniuersa prouincia à Cæsare alienata fuerit. Conuentus autē Cordu-
bensis inter ceteros, cum duabus cohortibus præfidiarijs, duce sibi sumpto
M. Marcello AEsernino (quē tamen paullò antè Cassius Cordubā miserat,
vt eam in potestate retineret) à Cassio defecit. His se iunxere legiones ali-
quot, è quibus quædam sub M. Varrone aliquando pro Pompeio militaue-
rant. Hæ prius ducem sibi elegerant L. Torium Italicensem: & ne per sedi-
tionem dissentire videretur, Pompeio se prouinciam recuperare velle dicti
tabant: sed postq̃ se Cordubensibus & Marcello iunxere, dum vident Cas-
sium æquē Cæsarianis ac sibi inuisum, neq; Marcellum à Cæsaris partibus
abduci posse, deletò è scutis Pompeij nomine, Marcellū & hi sibi ducem ca- B
piunt, Prætoremq; simul appellant: & sic castra ad Cordubam ponunt. Eò-
dem mox Cassius cum suis legionibus venit, scriptis prius ad Regem Bogu-
dem in Mauretaniā, & ad M. Lepidum in Hispaniā citeriōre pro sub-
sidio litteris: castrisq; citra Betim flumē quattuor circiter passuum milibus
à Corduba loco edito locatis, populatisq; circumquaque ferro & flamma
Cordubensium agris atque ædificijs, nihil ab hoste atrocissimo differebat.
Qua iniuria iritatis Marcellianorum animis, minimo minus abfuit, quin
legiones iusto prælio concurrerent, ni Marcellus intelligens quemcunque
tandem euentum res habitura fuerat, Cæsaris hoc detrimentum fore, mi-
lites iam Betim traductos, siue loci iniquitatem, siue Cassij ignauiam caus- C
satus, transmissò iterū flumine maturè in castra reduxisset. Quo in transitu
è nouissimo Marcelli agmine ab equitibus Cassianis complures occisi sunt.
Ex hoc intelligens Marcellus transitum fluminis difficilem iuxta ac pericu-
losum esse, castra & ipse Betim transfert. Hinc Cassius videns se aquatione
minùs commoda vsurum, ad Vllam oppidum sibi fidele per noctem le-
giones cum festinatione ducit, castraq; ipsis oppidi mœnibus iungit. Mar-
cellus insequutus, castrisq; ex aduerso positus, contentus operibus excitatis
Cassium populationibus & vastationibus agrorum prohibere, rem & tem-
pus trahens, pugna de cetero abstinuit. Interim Bogud, qui cum auxilijs è
Mauretania iam aduenerat, exteriores Marcelli munitiones frustra oppu- D
gnare tentat. Sub idem ferè tempus & M. Lepidus Procos. ex citeriōre Hi-
spania cum cohortibus trigintaquinque, magnoq; equitatu, & reliquis au-
xilijs aderat: non tam alteram partium iuuaturus, quàm fœda ducum & le-
gionum dissidia compositurus. Huic se statim Marcellus permittit: Cas-
sius autem siue causæ suæ metuens, siue Lepidum suspectum habens, siue
alia quauis de causâ, suis se tenebat munitionibus. Atque hinc postquam
Lepidus iunctis cum Marcello ad Vllam castris, fide data inducijsque con-
cessis, quò maiorem Cassio ad se veniendi securitatem præstaret, partem in-
super munitionum Marcellianarum disieciisset, custodiasque deduxisset,
Bogudis

- A Bogudis auxilia altero impetu in castellum Marcelli, quod castris Regijs oppositum erat, facto, non paucos Marcellianorum oppressere: maximaq; cædes subsequutura fuerat, nisi Lepidus interuentu suo prælium diremisset. Cassius liberum sortitus exitum, Norbam se cum suis recepit. Lepidus autem Cordubam cum Marcello profectus est. Cumq; per hos tumultus C. Trebonius Procos. qui Cassio succedere debebat, ad prouinciam obtinendam in Hispaniam vltiorem venisset, Cassius intellecto ipsius aduentu, legionibus in hiberna distributis, sarcinisque compositis, ne cum pecunia ex rapinis conflata, priuatus iam & exercitu nudatus in potestatem veniret, Malacam properat: conscensisq; ibidem nauibus, versus Hispaniam
- B citeriorem vela facit: cumque per noctem in Iberum flumen diuertisset, obortaq; tempestate propter aduersos fluctus nauem flectere non posset, nauigio violentia fluctuum marinorum in ipso fluminis ostio demerso, interiit. Atque hæc quidem in Illyrico & in Hispania hisce temporibus procul à Cæsare & Pompeio gesta sunt. Cato autem, qui post felicem Dyrrachini prælij euentum, à Pompeio Cæsarem in Thessaliam fugientem persequente, Dyrrachij cum quindecim cohortibus præsidio pecunijs com meatibusque bellicis, tum etiam aduersus Parthinos, ne quid interea mouerent, relictus fuerat, accepto funestissimæ ad Pharsalum pugnae nuntio, in Corcyram, vbi Pompeiana trecentarum nauium classis erat, cum ijs quas
- C secum habebat copijs, traiecit: Ciceroniq; quem ibi inuenit, copias suas tradere volebat, Prætorius scilicet Consulari cedere paratus. Sed Cicero exercitum accipere recusans, Romam inde cum alijs aliquot Senatorij ordinis recta se contulit. Haud multo post, ad Catonem, qui summæ rerum in Corcyra præerat, sparæ magis quam oppressæ partium vires, alij post alios conuenere. Et primi quidem, Labienus, Afranius, Scapula, & ipse Scipio Pompeij focer. Deinde Cneus filiorum Pompeij natu maior: qui postquam patre ad Dyrrachium & Pharsalum rebus gerendis intento, vniuersam ferè Epiri oram cum classe AEgyptia circumuectus, plurima crebris in terram excursionibus detrimenta intulisset, tentataq; non solum Orici, quod M.
- D Acilius tenebat, (vbi tamen cum magna oppidi parte naues ferè omnes, quæ in portu erant, flammis injectis absumpsit) sed & ipsius Brundusij, nihilo meliore successu, quam alij ante ipsum fecere, expugnatione, post irritos conatus, & ipse Corcyram se recepit. Postea & C. Cassius post prælia aliquot terra marique non infeliciter commissa, plurimaq; cum Sicula, tum Italicae orae loca à se infestata & vexata, vt supra relatum est, eodem cum sua tandem classe peruenit. Similiter & C. Octavius ab Illyrico & Epidauri oppugnatione à Vatinio depulsus, vt supra dictum est, eò postea delatus est. Denique quotquot primi nominis Pompeianorum ducum prælio su-

M

per-

perfueraut, nec in Cæsaris potestatem venerant, huc ad Catonem tandem A
vndique confluxere, classeque inter ipsos diuisa, C. quidem Cassius in Pon-
tum, Pharnacem Regem aduersus Cæsarem concitaturus, cum .LXXX. na-
uibus missus est. Sed is dum inter nauigandum in Cæsarem incidit, salute
impetrata classem amisit, sicut supra memoratum est. Cneus autem Pom-
peius Magni filius, cum Labieno & Scapula, & parte exercitus, in Hispa-
nias, ad alias copias cogendas, maioresq; apparatus faciendos proficiscitur.
Scipio verò in Africam ad Varum, nò sine spe auxilij à Iuba Numidiæ Re-
ge impetrandi, cursum dirigit. Ipse autem Cato in Peloponesum, spe eius
potiundæ sibi iniecta, traiecit: Patrisque occupatis, ibidem Petreium & Fau-
stum Pompeij generum præter alios sibi adiungit. Ceterum Caleno, quem B
à Cæsare in Græciam missum superius retulimus, cum suis copijs acceden-
te, dum solutis nauibus, relictis Patris, cum his qui sibi aderant Cyrenem
petit, è Sexto Pompeio sibi in itinere obuius, de cæde Pompeij intelligit: Be-
renycenq; maritimum Cyrenaicæ oppidum delatus, Cyrenem inde per-
gens, à Cyreneis receptus est. Hic inter eos qui Catonem hucusq; sequuti
fuerant, sententijs aliquandiu variatum, vtri se partium adiungerent: do-
nec tandem discessione facta, hi quibus nulla spes veniæ supererat, apud
Catonem (cui mori certius erat, quàm Cæsari se permittere) remanere.
Reliqui alij aliò, quò quemque casus deferebat, dilapsi sunt. Quidam rectà
ad Cæsarem profecti, impunitatem impetrauerunt: in quibus & C. Cassius C
memoratur. Cato autem intellecto Scipionem ad Iubam confugisse, ho-
norificeque & humaniter à Rege exceptum, ipse quoque iter eò instituit.
Exercitu igitur propter aquæ penuriam in partes diuiso, asinisque complu-
ribus, qui vtres aqua plenos gestabant, secum assumptis, septem dies con-
tinuos per deserta Syrtium, & profunda arenarum æstuarium, infestaq; feris
& serpentibus loca, decem milium agmen laborioso difficiliq; itinere du-
cens, ipse capite semper aperto ante legiones pedibus iter faciebat. Strabo
auctor est, à Berenyce iter ingressum Syrtim pedibus per triginta dies per-
agrasse. Confirmatis autem plurimum accessione copiarum Catonia-
narum partibus, post longam Vari, qui eam prouinciam hætenus admi- D
nistrarat, & Scipionis ante Catonis aduentum de imperio disceptationem,
Cato oblatam sibi à militibus summam, vel saltem æqualem cum Scipio-
ne potestatem, vtrumque recusans, quò maiorem Prætura magistratum
necdum gessisset, Scipioni, qui dignitate reliquos faciliè anteibat, haud in-
uitus cessit, & exercitum quem adduxerat, eidem tradidit. Romæ
autem primis de Pharsalica pugna rumoribus diu non est creditum.
Neq; enim Cæsar, ne parta contra ciues victoria insolentiùs efferri videretur,
de rebus à se ad Pharsalum gestis ad Senatum litteras dare curauerat.
Sed

SCIPIO IM-
PERATOR

A Sed ubi tandem allato certiore nuntio fides est habita, Pompeij & Syllæ imagines, quæ pro rostris stabant, disiectæ sunt. Postea ubi allato Pompeij annulo, etiam cædis Pompeianæ fama confirmata est, statim Pompeio cō-
B uicijs palàm ab vniuersis exagitato, quidquid honorum excogitari poterat, certatim tam à primoribus, quàm à populo in Cæsarem collatum est. Inter quæ præter statuas, coronas, aliâq; his similia, vel antea usurpari solita, vel tum primùm excogitata, quæ Cæsar ipse postea repudiavit, præcipua fuere Consulatus in quinquennium, Dictatura, non semestris, vt antè, sed annua, Tribunitia potestas in perpetuum ipsi decreta. Præterea prouinciarum extra sortem quibus vellet decernendarum, comitiorum denique omnium magistratuum, plebeis exceptis, arbitrium & potestas. Quæ Senatus decreta postquam ad Cæsarem Alexandriam perlata sunt, reliquis quidem approbatis, Dictaturam etiam statim iniit, M. Antonio qui necdum prætor fuerat, magistro equitum sibi assumpto, eoq; ad urbem remissio: reliquorum verò magistratuum comitia in aduentum Cæsaris ad finem vsque anni delata sunt. Per hæc tempora Respublica diu grauissimis tumultuosissimisq; seditiōibus agitata est. Primis motibus ansam dedit M. Cæcilij & C. Trebonij Prætorum de Prætura urbana contentio: indignante nimirum Cæcilio prælatum sibi in ea Trebonium, qui Prætor à Cæsare constitutus, non more maiorum electus erat: ita vt omnibus Trebonij actionibus acerrimè se opposeret, neque eum secundum Cæsaris leges ius dicere pateretur: rescissisq; ijs quæ Cæsar de pecunijs creditis constituerat, debitoribus aduersus creditores se auxiliaturum, mercedesq; habitationum conductoribus donaturum polliceretur, factò etiam in collegam cum multitudine sibi adiuncta, impetu. Postea etiam lege in id lata, mercedes habitationū conductoribus remisit, & nouas tabulas proponere non dubitauit. Eoq; tandem res progressa est, vt Senatus non nisi armatorum militum præsidio septus conueniret, Seruiliòq; Consuli custodiam urbis mandaret, Cæcilio ipsi omni administratione Prætoria interdicta. Concitataq; ex hoc non modò Roma ipsa, sed & per Milonem (qui solus **C** exulum à Cæsare reuocatus non fuerat, cuique se quoquo modo Cæcilius iungere studebat) vniuersa ferè Campania, non priùs hi conquieuere tumultus, quàm cæso in Apulia Milone, ipse quoq; Cæcilius, qui in Brutios novos & ibi motus cōcitaturus concesserat, à Cæsarianis in ipsis conatuum suorum initijs oppressus & interfectus est. Nec minores postea motus primo sequentis anni initio exorti sunt. Dilatis enim in Cæsaris aduētum comitijs, insolita in vrbe magistratuum solitudo erat, ita vt nec Consul, nec Prætor adesset, solusq; Antonius, qui magister equitū à Cæsare creatus erat, omnia pro suo arbitrio administraret. Deinde L. Trebellius, & P. Cornelius Dolabella Tribuni pleb., nouis urbem seditiōib. implicuere. P. enim

M ij Dola-

HONORES
CAESARI
DECRETI.

CAESAR DI-
CTATOR. II.
M. ANTONIVS
MAG. EQV.

SEDITIONES
VRBANAE.

Dolabella, quum ære alieno prægrauaretur, à Patritijs ad plebem, quò Tri-
 bunus pleb. fieret, transiuerat: statimque Tribunus factus, debitoribus ad-
 uersus Patritios sese auxiliatorem præstitit. Trebellius contra, nobilitatis se
 propugnatorem exhibuit: legibusque hinc inde per tumultum promulgatis,
 tandem & ad manus ventum, nec à cædibus temperatum est: ita ut nec Se-
 natus nec Antonij auctoritas quicquam valeret, sed apud seditiosos hinc
 inde iuxta in contemptum veniret. Hinc tertia nata factio Senatus & An-
 tonij aduersus vtrumque: Antonioque à Senatu permissum, ut exercitum
 intra urbem haberet, ipseque cum reliquis Tribunorum plebis custodiam
 urbis S.C. suscipere iussus est. Ita ut Trebellius & Dolabella & à seinuicem
 & ab Antonio, Antonius verò ab utroque oppugnaretur: omniaque passim
 atrocissimis maximisque; maleficijs & facinorib. miscerentur: maxime quòd
 Antonio ad milites (qui à Cæsare à pugna Pharsalica in Italiam præmissi
 licentiosius seditiosiusque agere nunciabantur) metu nouorum motuum
 profecto, cura urbis L. Cæsari relicta erat, quem Antonius discedens Præ-
 fectum urbi crearat. Cæsar interea postquam Alexandriam perue-
 nit, statim de cæde Pompeij certior factus, Alexandrinis etiamnum tumul-
 tuosius agentibus, in littore aliquandiu ad anchoras substitit. Sed haud
 multò post Theodotus Rhetor, à Rege adhuc circa Cassium montem hæ-
 rente missus, caput & annulum Pompeij ipsi obtulit: ad cuius aspectum
 vultum auertens, altiusque ingemiscens, casum tanti viri miseratus, etiam
 largius lachrymas profudisse traditur, ciuem generumque suum subinde
 appellans. Percussiores verò tantum abfuit ut laudaret, aut gratias ageret,
 ut tanquam parricidas detestaretur, facinusque ipsum, ut impium & inhu-
 manum, palam damnaret, & execraretur. Caput autem Pompeij honesta
 sepultura in suburbio Alexandriae dignatus est. Addunt quidam eodem
 loco quo caput ipsi oblatum fuerat, Nemesis, siue Indignationis sacellum
 in monumentum actæ rei statuisse. Annulum verò postea Romam misit.
 Huic quidam leonem ensiferum, alij tria trophæa insculpta fuisse prodidère.
 Ex hoc Cæsar securior iam factus, deductusque à tutoribus præfectisque; Re-
 gijs, dum Alexandriam ingredi cogitat, subito inopinatoque; præsidij Alexan-
 drini tumultu exceptus est: Ægyptijs videlicet fasces Cæsari præferri, Re-
 giamque per hoc maiestatem imminui clamitantibus: ita ut crescente tu-
 multu, Cæsar in regiam confugere coactus fuerit: & postea plerique è mi-
 litibus ipsius quotidianis Alexandrinæ multitudinis concursibus diuersis
 urbis partibus malè multarentur, interficerenturque. Sed Cæsar composito
 utcumque eo tumultu, maiora metuens, legiones sibi ex Asia alias quam pri-
 mum adduci iubet: pecunijsque vndique cogendis intentus, tanquam aliud
 agens, ocio hoc interim spacio ob suorum infrequentiam se dabat, quosuis
 ad se accedentes comiter excipiens, subinde & per urbem tanquam spectandi
 eius

CAESAR ALE-
 XANDRIAM
 PERVENIT.

A eius gratia obambulans, pulchritudinem se eius demirari simulabat. Nunquam & ad professores sapientiae & disciplinarum accedens, etiam stans eos audiebat. Quae res vel imprimis apud Alexandrinos plurimum ipsi ad benevolentiam & gratiam contulit. Praeter haec, si qui ex Pompeij comitibus atque amicis capti in Regis potestatem venerant, hos omnes summa liberalitate & beneficentia prosecutus, sibi mirè conciliauit. Quumq; controuersiam, quae inter Ptolomæum & Cleopatram de regno erat, ex testamento patris Ptolomæi, ad cognitionem populi Romani, & suam, quod Consul esset, pertinere diceret, vtrumque ab armis discedere iussu, iure apud se de causa contendere iubet. Ptolomæus enim, è quattuor liberis B quos decedens reliquerat, (filijs scilicet duobus, & totidem filiabus) regnum duobus natu maximis ex vtroq; sexu, Ptolomæo & Cleopatram, testamento reliquerat, quos etiam ex veteri instituto apud Aegyptios obseruari solito, matrimonio inter se coniungi volebat: missisq; Romam per legatum testamenti tabulis, populum Ro. per omnia sacra & foedera obtestatus erat, vt quæ ipse de regno testamento cauerat, ea ita vti fierent, operam darent. Photinus tamen interea & Achilles, ceteriq; tutores & praefecti Regij, nihil intentatum relinquebant, quod Caesari quoquo modo inuidiam apud populum & exercitum conflarent: praeter cetera probra & hoc nomine Caesarem apud eosdem accusantes, quod is sub specie recipiendi crediti, quo Regem Ptolomæum defunctum sibi obnoxium esse causeretur, vsq; ad summam mille septingentarum quinquaginta miriadum, expilatis omnibus thesauris Regijs, & preciosiori cum aurea tum argentea suppellectile, imò & frumento publico intercepto, ne à sacris quidem manus contineret. Cuius rei vt facilius fidem facerent, frumentum iam vetustate corruptum militibus dispertiebantur, ligneisq; vasis & fictilibus ad conuiuia utebantur. Et Photinus Regis nutritius inter ceteros, siue causae Regis à iudice parum aequo, & iam parti aduersae affecto metuens, siue stimulante concepto iam in Caesarem odio, praeter Regiam dignitatem esse dicebat, Regem ad causam dicendam in ius vocari. Communicatis igitur clandestinò cum his, quos propositi conscios habebat, consilijs, copias Regias clam à Pelusio reuocat, ijsq; D omnibus Achillam praepone: quæ etiam per litteras & nuncios ea quæ fieri vellet, edocet. Cleopatra autem, quæ hactenus per alios causam suam apud Caesarem egerat, quæstæ se ab amicis & necessarijs desertam, quum tam in formæ elegantia, quam sermonis venustate (quibus reliquas facile mulieres anteibat, quibusq; Caesarem, vtpote amoribus obnoxium, capi posse sperabat) magnam haberet fiduciam, per internuncium petit, vt sibi liceat iniurias sibi à fratre illatas, Caesari coram exponere. Clam itaque à Caesare ex interiore Aegypti regione accersita, nullo ex familiarib. suis praeter Apollodorum Siculum comite assumpto, eoq; corporis ornatu, vt salua formæ

dignitate misericordiam Cæsari moueret, paruulum ingressa lembum sub primas vespertini temporis tenebras ad regiam adnauigauit: & quò custodes falleret, stragulo siue culcitra in longitudinem inuolutam, loroq; circumligatam, Apollodorus tanquam sarcinam aliquã in interiorem regiam ad Cæsarem introtulit. Quæ statim genibus ipsius aduoluta, partem saltem regni sibi reddi petit. Cæsar miratus astutiam puellæ, simul gratia formæ, & dulcedine orationis, ipsaq; morum suauitate illectus, sororem fratri reconciliaturus, Ptolomæum quoque postridie ad se venire iubet: exutaque iudicis persona, controuersias de regno compositurus, pro amico atque arbitro se deinceps gerere cœpit, quanquam in Cleopatram quàm in Ptolomæum longè propensior. Ptolomæus postquam ad Cæsarem ingressus, sororem Cleopatram intus esse vidit, inexpectata rei nouitate attonitus, ita excanduit, vt proiecto diademate proditum se clamitans, ad populum profilire pararet. Sed qui tum fortè Cæsari aderant, veriti ne ad suos rediens tumultum excitaret, comprehensum ad Cæsarem reducere. Hinc coorto maximo tumultu, Ægyptij statim regiam terra marique inuadunt, eam procul dubio occupaturi, Cæsare potissimū omnibus ad resistendum destituto, ni Cæsar de loco tuto omnia se quæ vellent facturum promississet: progressusq; cum Ptolomæo & Cleopatra in concionem, Regis testamentum de scripto recitari curasset. Quo in eam sententiam, qua suprà relata est, recitato, addens omnem populi Romani potestatem in se translatam, quòd iam Dictator esset, (eo enim honore statim post nunciatam in vrbe Pompeij cædem sibi à Senatu in annum decreto, iam tum Cæsar vti cœperat) Ptolomæo & Cleopatraz regnum Ægypti, vti testamento Regio cauebatur, assignauit: Arsinoe verò & Ptolomæo iuniori Cyprum etiam de suo concessit. Ita reconciliatis inter se Regibus, tumultus quoque sedatus est. Ceterum non cessante Photino, Achillam, vt cum exercitu accedere properaret, per litteras instigare, sparsoque rumore, Cæsarem in præsentiarum quidem vtrique regnum dedisse, sed postea soli Cleopatraz adiudicaturum, alij statim prioribus grauiores exstiterè motus. Et iam Achilles cum equitatu Regio, cumq; exercitu (qui .xx. milium erat, plurimumq; ex ijs militibus constabat, quos Gabinius cōfecto bello Syriaco cum Septimio, Ptolomæo Regi præsidiij loco reliquerat) aduentare nunciabatur. Cæsar autem horū hactenus ignarus, certusq; sibi minus adesse roboris, q̃ vt oppido egressus tantis se viribus opponeret, intra regiam se continere constituit: missisque nomine Regis ad Achillam legatis, Dioscoride & Serapione, vtroq; maximæ quondam apud Regem defunctum auctoritatis, Achillam exercitum dimittere, & ab incœpto desistere iubet. Sed Achilles per litteras à Photino monitus, ne cœpta relinqueret, persuadens sibi non à Rege, sed à Cæsare missos, & mandata habere, inauditos statim corripit iubet, alteroque ex his occiso,

BELLVM
ALEXAN-
DRINVM.

A occiso, alter grauius vulneratus pro mortuo à suis sublati sunt. Quo intel-
 lecto, Cæsar primum Regem in sua habere potestate studuit. Achilles au-
 tem paucitate Cæsarianorum contempta, atque ipsa mox Alexandria, eaq;
 oppidi parte, quam Cæsariani milites tenebant, occupata, primo statim im-
 petu in regiam irruisset, ni Cæsar deductis copijs, dispositisque per vias co-
 hortibus, impetum sustinuisset. Eodem tempore & ad portum acerrimè
 certatum est, Ægyptijs naues quæ plurimæ in portu erant, occupare conan-
 tibus: sed loco pulsus, frustra hic eis conatus fuit. Cæsar autem, quod parua
 manu tam latè tueri non posset, naues quæ in portu & naualibus erant, in-
 cendi iubet. Ibi fortè quum flamma longius euecta proxima naualibus te-
 B cta inuasisset, cum bona vrbs parte etiam nobilis illa quadringentorum,
 siue septingentorum milium librorum; Ptolomæi Philodelphi bibliotheca,
 tum horrea, in quibus frumenta publica recondita erant, simul confla-
 grauere. Veritus etiam Cæsar, ne si Pharum insulam hostis occuparet, por-
 tu quoque intercluderetur, (is enim erat insulæ situs, vt inuitis ijs qui eam
 tenerent, propter angustias in portum introitus non pateret) expositis sta-
 tim in Pharum militibus, insulam occupat, eamque præsidio firmat: ita vt
 auxilia & frumentum, & reliqua bello necessaria tutò supportari possent.
 In oppido interea pluribus passim partibus noctu & interdiu dubio Marte
 pugnatum est, paucis vtrinque interfectis. Cæsar autem regiam, in quam
 C primo suo ingressu diuerterat, cum proximis ædificijs tenebat. In his thea-
 trum erat, quod pro arce Cæsari erat, simul & ad portum & naualia tutum
 præbebat accessum. Hæc loca Cæsar, & si quæ alia sibi idonea, vel necessa-
 ria videbantur, per noctem & interdiu pluribus diebus communiens, ob-
 iecto quasi hostibus muro, hoc consequutus erat, ne inuitus cum hoste di-
 micare cogeretur: deiectisque deinde alijs atque alijs ædificijs, quibusdam
 etiam per vim receptis, munitiones quotidianis operibus proferebat. Inter-
 rim ex Rhodo, Syria, & Cilicia, omnem classem auxiliaq; adduci iubet.
 Nec minori studio aduersarij sua administrabant, aut bello se cōparabant.
 Achilles enim præter portum quo potiebatur, etiam longè maxima oppidi
 D parte, locisq; sibi opportunis occupatis, vias omnes & angiportus maximis
 operibus muniebat: idque ea industria, vt simul suas munitiones defende-
 rent, & Cæsarianas infestarent. Conuecto que in urbem maximo omnige-
 nūm telorum, tormentorum, aliarumq; machinarum bellicarū numero,
 institutisque maximis armorum officinis, habitisque nouis delectibus, auxilia
 vndique conquirebant: quin & seruos omnes puberes armabant. Sicut au-
 tem Cæsar toto mari potiebatur, ita Achilles portum tenebat: metuensq;
 ne Cæsar nauali prælio superior portum occupare conaretur, aggere pluri-
 mo iniecto, relictoq; paruo ad emittendas naues interuallo, portus introi-
 tum obstruxit. Sed Cæsar demissis ante easdem angustias onerarijs aliquot
 nau-

nauibus, quas saxis priùs infarcierat, hostibus vicissim exitum è portu in-
 terclusit. A Dum hæc fiunt, Arsinoë filiarum Ptolomæi natu minor ne-
 gligentiùs custodita, per Ganymedem Eunuchum nutritium suum tradu-
 cta, ad Achillam & Ægyptiorum exercitum transijt, sperans se hac potissi-
 mum via possessionem regni vacuam occupaturam. Hanc igitur Ægyptij
 statim Reginam constituunt: gauisique quòd vno ex Regijs liberis apud se
 existente, maiori cum auctoritate & dignitate bellum gestari viderentur,
 maiori etiam studio, maioriq̃ue animorum contentione in bellum incu-
 buère. Quod vbi Cæsar intellexit, veritus ne Photinus idem aliquando de
 Rege moliretur, maximè quòd non solùm ex indicio cognouerat, sed & re
 ipsa deprehenderat, Achillam & litteris & internuncijs ab illo monitum, B
 ne ab incepto desisteret, sed cœpta fortiter ad exitum perduceret, Photinũ
 interfici iubet: ipsum autem Regem diligentiore deinde custodia seruan-
 dum mandauit. Hinc magis etiam exasperatis Ægyptiorum animis, quũ
 viribus ipsorum magnæ quotidie accessiones fierent, Cæsari autem auxi-
 lia, quæ tam ex Syria quàm aliunde expectabat, necdum aduenirent, Cæ-
 sar his permotus, Ægyptios ad pacis cõditiones perducere cupiens, Regem
 loco vnde à suis exaudiri & conspici posset, constitutum, palàm pronuncia-
 re iubet, se apud Cæsarem haud inuitum esse, quòd summa ab eo huma-
 nitate exciperetur: proinde non esse opus longiori bello, & si pacem velint,
 eam se facillè non iniquis conditionib. confecturum. Sed hæc quòd à Rege C
 subornato, non autem ex animo dici crederentur, Ægyptiorum animos à
 proposito flectere nequiuerunt. Apud exercitum autem orta inter A-
 chillam & Ganymedem de summa imperij contentione, dum vterque mi-
 litum animos maximis certatim largitionibus sibi deuincire studet, mu-
 tuisq̃; seinuicem insidijs petere non desinunt, Arsinoë tandem, tum quòd
 in nutritium suum esset propensior, tum quòd Achillam ipsum tanquam
 socium & consortem iam imperij, non satis æquo animo ferret, illum à Ga-
 nymede prodicionis insimulatum, tanquam rem naualem parùm fideliter
 administrasset, interfici iubet. Ita imperio apud se solam remanente, Ga-
 nymedem vniuerso exercitui loco Achillæ præesse iubet. Hic summa rei D
 administrandæ potestate iam accepta, primùm intercisis aquæductibus,
 siue cuniculis, per quos aqua è Nilo in eam partem oppidi, quam Cæsar te-
 nebat, inducebatur, (nam quòd Alexandria fonte careat, necessariò aqua
 ex Nilo per subterraneos meatus in priuatas domos deriuata, puteisq̃; ex-
 cepta iuuatur) aqua intercludere conatus est. Præterea aqua salsa è mari ro-
 tis alijsq̃; machinis in partem Cæsaris transfusa, eam quæ à Cæsarianis hau-
 riebatur falsugine infecit, ita vt bibi omnino non posset. Hinc Cæsariani
 perculsi, tanquã in extremum adducti discrimen, nihil iam quàm de fuga
 cogitabant: quæ ne ipsa quidem satis tuta videbatur, quòd imminentibus
 sibi

- A sibi ex propinquo Alexandrinis, difficillimus ad naues accessus daretur. Sed Cæsar confirmatis vtcunque suorum animis, omnem de fuga cogitationem, vtpote periculossimam, deponere iubet: quumq; omnibus littoribus venas aquæ dulcis inesse diceret, dato Centurionibus negotio, vt omnibus operibus intermissis, ad puteos in littore fodiendos se accingerent, omnibus huic operi intentis, ita vt nec somno per noctem, nec quieti per diem locum darent, magna breui spacio aquæ vis inuenta, animum Cæsarianis restituit. Dum hæc per biduum à Cæsarianis procurantur, legio trigesima septima à Domitio Caluino cum frumento alijsq; cōmeatibus & apparatu bellico è Syria missa, quum Euro flante portum Alexandrinū
- B capere prohiberetur, paullò supra Alexandriam delata est. Sed quum & hæc aqua destitueretur, nauigio actuario Cæsarem facit certiolem: qui cōscensa naue, classeq; vniuersa se sequi iussa, nullis impositis militib. (quòd munitiones nudare nollet) ad legionem nauigare non dubitauit. Alexandrini intellecto ex remigibus Cæsarianis, quos dum ad Chersonesum Alexandrinam ad auationem à Cæsare expositi, longiùs prædandi animo euagantur, exceperant, Cæsarem ipsum cum classe venisse, nec militem in nauibus habere, Cæsari cum legione redeunti occurrere constituunt. Sed Cæsar occurrentib. sibi in reditu Alexandrinis, quum necessariò tum propter suorum paucitatem, tum quòd dies iam inclinarat, scilicet post horam diei decimam, pugna sibi abstinendum censeret, naues ad terram subduxit. Conspecta tamen vna è Rhodijs, quæ longiùs ab alijs collocata, à pluribus Alexandrinorum nauibus circumuenta periclitabatur, quanquam inuitus in pugnam descendit: laborantiq; subsidium ferre coactus, prælio commisso, cōtentione & virtute Rhodiorum effectum est, vt capta statim vna hostium quadriemi, depressa altera, reliquis verò omnibus suis epibatis nudatis, maximoq; propugnatorum numero interfecto, facile vniuersa hostium classe Cæsar potiturus fuisset, nisi noctis interuentus præliū diremisset. Sic Cæsar pluribus hostium nauib. captis, reliquis disiectis, suas victrices in portum Alexandrinum reduxit. Ganymedes autem, quò
- D detrimentū acceptum quoquo modo & quamprimùm sarciret, quidquid vsquam erat nauium in vnum cogit, veteribusq; relictis, magna celeritate nouas etiam ædificat: quumq; remi deessent, asseres è tectis gymnasiōrū, porticum, aliorumq; ædificiorum publicorum detracti, remorum vsum præstitere. Hac diligentia intra paucos dies præter maiores apertasq; naues complures, classe. xxvii. maiorum constratarum nauium, quadriremium, & quinqueremium confecta, militibusq; atq; alijs necessarijs rebus instructa, Ægyptij ad prælium quamprimùm se comparabant. Nec minori studio Cæsar intellecto hostium apparatu, & suam triginta quattuor nauium classē (quæ tamen non nisi decem tum quinqueremes, tum quadri-

dremeres haberet) ad pugnam expedit: Pharumq; insulam circumuectus, A
 classem suam hostium classi opponit: factoque à Rhodijs nauibus duce Eu-
 phranore (qui ob singularem rei nauticæ peritiā, eximiamq; virtutē,
 & animi magnitudinē classi Rhodiæ præfectus erat) pugne initio, iisdemq;
 primum Alexandrinorū impetum dum reliquæ propius accederent susti-
 nentib. totis viribus vtrinq; cōcursum est: oppidanis pariter & Cæsarianis,
 qui Alexandria erant, è summis tectis, ædificiorumq; fastigijs eam cōcerta-
 tionē despectantib. Tanta autem fuit Cæsarianorum, imprimis Rhodiorū
 in pugna capeffenda quum virtus, tum alacritas, vt Alexandrinis neq; ars,
 aut solertia, neq; nauium multitudo quicq; conferret, quin capta vna quin
 queremi cum suis propugnatoribus remigibusq;, tribus alijs depressis, reli
 quæ se in oppidum fuga recipere coactæ fuerint, Cæsarianis omnib. ad vnū B
 integris. Cæsar autem quū animaduertisset, eos qui Pharum insulam inco-
 lebant, tam ex molibus, q̃ ex ædificijs suos prohibere, quò minùs propius
 accedentes Alexandrinos fugientes persequeretur, omnino insulam in suā
 redigere potestatem constituit. Manus itaq; distinendæ causā, statim insu-
 lam à duabus partibus oppugnare aggreditur: præmioq; proposito illi, qui
 primus insulam cepisset, postquam aliquandiu è nauibus pugnatum, Cæsa-
 riani tandem nauibus egressi, in ipsis littoris vadis consistentes, factoque in
 Pharitas, qui in ipso littore stabāt, impetu, eosdem custodia portus relicta,
 terga vertere, & in vicum ipsum ad ædificia tuenda fugere cogunt. Cumq; C
 ne ad hæc quidem diutiùs defendenda Pharitis pauidis etiamnum & metu
 consternatis satis consilij aut animi superesset, ita vt nec in triginta pedum
 altitudine consistere auderent, fugientibus incolis, seq; è molibus in mare
 præcipitantibus, & per octingentorum passuum interuallum ad oppidum
 adnatantibus, Cæsariani, quanquam ab ijs quibus ad oppugnationē opus
 erat imparatissimi, facile vico potiūtur: captisq; ex vicanis lēxcētis, plurimi
 etiam interfecti sunt: prædaq; militibus cōcessa, ædificijsq; direptis, Cæsar
 castellum ad pontem qui Pharo propior erat, præsidio imposito cōmunit.
 Ab hoc Cæsar & alterū pontem, qui molem quæ ad Pharū ducebat, Alexan-
 driæ iungebat, postridie aggreditur: sed non eodem hīc quo priùs successu D
 vsus est. Nam dum pontem cōtra hostem vallo claudi, fornicemq; qui sub
 ponte erat, quā Alexandrini ad subitanea latrocinia exercenda naues emit-
 tere solebant, lapidib. atq; alia materia obstrui iubet, Alexandrinorū copię
 oppido effusæ, pars è continenti ad pontem cum Cæsarianis operi intentis
 manus conferebant, pars è nauibus post terga eorum qui in ponte consiste-
 bant, cum ijs qui è nauibus in molem ascenderant, dimicabant: qui primo
 quidem congressu lapidibus & fundis à mole repulsi, tandem & ipsi è naui-
 bus suis egredi ausi, Cæsarianos per molem ad naues refugere cogunt. Qui-
 bus dum acriùs instant Alexandrini, Cæsariani qui in nauibus remanserant
 veriti

PHARVS
 CAPTA.

A veriti, ne & nauibus potirētur hostes, raptis scalis naues à terra propellunt. Hi verò qui ad pontem in prima mole operi incumbabant, exaudito à tergo clamore, perspectaq; suorum fuga, & Alexandrinis, qui in mole post se versabantur, perculsi veritiq; ne & ipsi à tergo ab iisdem opprimerentur, relicto opere iam inchoato, ad naues cursum intendunt. Pars ex ijs in proximas naues recepta, nauibus onere & multitudine simul in ea trepidatione & tumultu irruentium depressis, periit: pars dum occurrentibus se opponere non dubitat, ab Alexandrinis interfecta est: alij naues expeditas nacti, incolumes ad suos se recepēre: quidam in mare se præcipitantes, scutisq; subleuati, ad proxima nauigia adnatarunt. Cæsar autē aliquandiu quoad

B potuit, suos è fuga ad munitiones & pontem reuocare conatus, dum videt se nihil proficere, nec se diutius præsentī periculo permittere vellet, ex aggere siue mole in suum nauigium, quod fortè aderat, desiliit. Quumq; eodem reliqua quoque multitudo certatim se conijceret, ita vt naus iam subsidere inciperet, simul hostes vndique circumfusi vrgerent, è nauigio in mare se deiiciens, libellos quosdam & schædas læua altius supra aqua sub-

C lata ne madefierent gestans, ducentorum ampliùs passuum spacium natando emensus, ad proximas naues peruenit. Quidam tradunt, persequentibus eum hostibus diu sub aqua natasse, & prolato capite per intervalla tantum respirasse. Quin & paludamentum mordicus inter natandum tenuisse, ne spolio potiretur hostis. Ceterum postquam eo se prægrauari sensit, crebrisq; telorum & lapidum iactibus interim peteretur, quò expeditius nataret, tandem in fluctibus reliquisse: Alexandrinosq; id è fluctibus exceptum trophæo appendisse. Nauigium autem Cæsaris, vnde in mare desilierat, statim pondere depressum, vnà cum hominib. periit. Sed Cæsar missis extemplò scaphis, plurimos suorum periculo exemit. Periēre hac clade è legionarijs cccc. plus minus: remiges & classiarij aliquantò plures. Alexandrini autem castello ad pontem exstructo, operibusq; & tormentis communito, lapidibusq; qui in fornicem coniecti erant, exemptis, liberè postea eo exitu ad emittenda nauigia vsi sunt. Cæsariani

D autem, tantum absuit, vt animis conciderent, vt potius magis iam incensū concitatiq; in quotidianis operum hostilium oppugnationibus, alijsq; prælijs & concertationibus, non tam adhortatione ad pugnam incitandi, quàm monitionibus à periculo continendi & retrahendi fuerunt. Sub hac Alexandrini, siue à Rege ipso per internuncios subornati, siue muliebri Arsinoës, & superbum Ganymedis Eunuchi imperium (vt ipsi prætexebant) non ferentes, missis ad Cæsarem legatis, pacem se cupere, ciuitatemq; muliebris & effœminati imperij pertasam, legitimū suum Regem desiderare exponunt: qui si sibi remittatur, paratos se ijs conditionibus, quibus inter ipsum Regem & Cæsarem conueniret, deditionem facere.

Sed Cæsar, quum Alexandrinæ gentis leuitatem & perfidiam perspectam haberet, quanquam ijs quæ ab ipsis proponerentur, haud satis fideret, Regem tamē ipsis dimittendum esse censuit: vel ob hoc ipsum, quòd Alexandrinis fidem frangentibus, maiore cum dignitate contra Regem, q̃ contra multitudinem duce destitutam, bellum se gesturū existimaret: tum etiam quòd per ipsius Regis præsentiam, vel propter ætatem, vel minus rectam institutionem, Alexandrinis parum præsidij accessurū sciret. Deniq; si vinceret debellato cum subditis ipso simul Rege, liberius se ad arbitrium suū de regno constituturum sibi persuadebat. Regem itaq; monitum, vt amicitiam populi Ro. quàm arma experiri mallet, proinde fidem sibi & populo Ro. seruaret: ciuibus præterea & patriæ parceret, cui maximis ruinis & incendijs deformata, non tam bellum, quàm pax optanda foret, à se dimittit. Rex quanquam simularet se perquam inuitum à Cæsare discedere, & ne à lacrymis quidem abstinens, Cæsaris conspectum vel regno opulentissimo iucundiorē sibi esse affirmaret, ita vt tantum non Cæsari fidem faceret: statim tamen vt ad suos venit, tanquam carceribus solutus, acerrimū contra Cæsarem bellum mouit. Alexandrini Rege iam recepto, quum rebus suis non eas quas sibi promittere ausi fuerant, accessiones fieri, Regisq; ætatem militibus tantum non contemptui esse viderent, Romanis autem nihil ob id decelisse, potissimum quòd maxima Cæsari auxilia adduci intelligerent, animis fracti, viribusq; suis minus confisi, ad dolos con-
fuetos se conuertunt: commeatusq;, qui Cæsarianis mari supportabantur, intercipere conantur: nauigijsque expeditis locis idoneis ad Canopicum Nili ostium dispositis, ignibusque, quales à Romanis fieri solitos sciebant, exstructis, primæ aliquot naues, ex his quæ Cæsari commeatum subuehebant, ea loca à suis teneri existimantes, illuc appellentes, ex insidijs in Alexandrinorum potestatem venēre. Hinc factum, vt Cæsariani easdem insidias timentes, reliquas naues eò obuertere non auderent. Quo Cæsar intellecto, Ti. Neronem eò cum classe mittit. In hac fortè & Euphranor cum Rhodijs nauibus erat. Qui vbi propius Canopum appulēre, classeque hinc inde instructa ad manus ventum, Euphranor, qui solita sua animi alacritate & præsentia in prælium descenderat, dum perforata ac demersa vna hostium triremi, alteram suis longo interuallo à tergo relictis, persequitur, circumuentus ab Alexandrinis, procul à suis cum sua quadriremi perijt. Reliquæ verò naues in ipsum ostium subuectæ, hostibus prælio superatis, tutam nauibus onerarijs nauigationem, tutumq; ad terram appulsum præstitere. Hoc tempore Mithridates Pergamēnus Mennei filius, initio belli Alexandrini à Cæsare in Syriam & Ciliciam pro auxilijs missus, terrestri itinere, quā Ægyptus Syriam attingit, maximas auxiliorum copias Pelusium adduxerat. Huic se & Antipater Iudæus (qui prius Pompeij partes

A tes iuuerat) iussu Hircani summi apud Iudæos Pontificis, cum tribus Iudæorum milibus, Syrisq; compluribus, & Arabum primatibus, iunxerat. Alij Hircanum ipsum cum mille quingentis Iudæis venisse tradunt. Quumque Ægyptij Nilum obstruxissent, ita vt per ostium nauibus Pelusium perueniri non posset, transportatis noctu trans molem, siue obstructionem nauibus, ijsq; qui ad custodiam relictæ erant interfectis, Pelusium classe simul & terrestribus copijs circumdatum, quanquam validis nuper ab Achilla propter loci oportunitatem munitum præsidij, eodem quo opugnare aggressus est die, cepit. Qua in expugnatione Antipatri præ ceteris virtus enituit: qui deiecta muri parte, primusq; muro succedens, ceteris post se irrumpentibus aditum aperuit. Mithridates autem dum capto Pelusio, Alexandriam versus ad Cæsarem properat, omnes eas regiones, per quas sibi iter erat, vel sola rerum ad Pelusium gestarum fama, in amicitiam fidemq; Cæsaris pertraxit. Plurimum & hac in re Antipatri prudentia Mithridati contulit: dum Iudæos, qui Memphim, aliaq; Ægypti loca incolebant, Mithridatem transitu prohibere conantes, ostensis Hircani summi Pontificis litteris, non solum cœpto desistere cogit, sed & vt com meatibus ceterisq; rebus necessarijs Mithridatis exercitum iuuarent, auctor fuit. Rex autem Ptolomæus, intellecto Mithridatem loco, cui haud procul ab Alexandria inter duo Nili brachia diuerso in mare abeuntia sito, à figura Græcæ litteræ Δ Delta nomen erat, appropinquare, quum necessario flumen ei transeundum sciret, maxima copiarum parte obuiam missa, si non penitus opprimi, saltem transitu facile prohiberi posse confidebat. Ceterum Mithridates, quum impetum eorum qui primi flumē transierant, fortiter sustinisset, castris in morem Romanorum vallo communitis, eisdem incautiùs insolentiusq; munitionibus succedentes, irruptione vndique facta parum abfuit, quin ad internecionē omnes ceciderit. Plurimos enim partim locorum notitia, partim naues quibus flumen traiecerant, communi cladi exemerant. Hoc quoq; in prælio Mithridates forti & fideli Antipatri opera usus est. Hæc vbi Cæsar & Ptolomæus acta intellexêre, simul D etiam Mithridatem ab ijs, qui prælio superfuerant, iunctis sibi his qui posteriores flumen transierant, iterū oppugnari, eodem ferè tempore vterq;, hic oppressurus Mithridatem, ille verò laboranti subuenturus, pari studio & contentione iter ingrediuntur. Sed quanquam Rex, qui libera Nili navigatione utebatur, maioribus iuuaretur cōpendijs, Cæsar tamen per noctem circumuectus Chersonesum Alexandrinam eo mari quod ad Africā pertinebat, suis in terram expositis, prius copijs Regijs occurrit, & se Mithridati iunxit, quàm Rex Mithridatem aggredi posset. Rex loco excelsso & natura munito castra posita habebat, ita vt à tribus lateribus defenderetur, vnoq; tantum aditus pateret. Medium erat inter castra & Cæsarem flumē

PELVSIUM
CAPTVM.

angustum, altissimisq; & praeuptis hinc inde ripis: eò Rex cum omni equi
 tantū delectorum & expeditorum peditum copias miserat, quæ Cæsarem
 transitu prohiberent. Sed Cæsar inuentis tandem vadis, pontibusq; quo-
 quo modo opere tumultuario effectis, transmissoque exercitu, Ægyptios
 fugientes consecutus, paucis admodum exceptis, qui ad Regem peruenire,
 ceteros omnes interfecit. Hinc ad castra Regis tendens, cum ea & opere &
 natura munitiora conspiceret, quam quæ eodem impetu à milite iam de-
 fatigato facile capi possent, castra & ipse haud procul à Rege facit. Postridie
 castellum, quod quidem longius à castris Regijs aberat, operi tamen castro-
 rum brachijs ductis iungebatur, oppugnare instituit: quo statim expugna-
 to, eodem impetu castra, ad quæ vno tantum latere, vt dictum est, facilis
 patebat aditus, à duabus primùm partibus, postea & à tertio aggreditur.
 Hinc factum, vt Alexandrini, qui primùm circa duas tantum partes disti-
 nebantur, postea exaudito conspectoque; alio à tergo clamore & prælio, per-
 culsi trepidique; in omnes castrorum partes discurrent. Romani verò hoc
 magis animis incitati, omnibus ferè partibus se intra castrorum munitio-
 nes conijciantes, omnia cædibus complebant. Plurimi Alexandrinorum,
 se de vallo acruatim in fossam castrorum deiicientes, præcipitio perire:
 quorum cadaueribus fossa repleta, faciliorem reliquis fugam præbuit.
 Rex ipse è castris fugiens, scapha exceptus, dum & multitudo promiscua
 per summam contentionem, nulla habita Regis ratione, in eandem se con-
 iicit, nauigio pondere demerso interiit. Corpus ipsius impulsu fluctuum
 ad litus deuolutum, limoque obrutum, postea in littore inuentum, indi-
 cioq; lorice aureæ cognitum est. Cæsar autem eadem lorica Alexandriam
 in signū & fidem rei à se gestæ præmissa, facile oppidanos omni spe amissa
 ad deditionem compulit: victoriæque tam insignis fiducia, proximo ter-
 restri itinere cum Mithridate rectà Alexandriam profectus, ea oppidi parte
 quæ ab hostibus tenebatur, ab vniuersa Alexandrinorum multitudine sup-
 plicum habitu cum omnibus sacris sibi occurrente, & veniam deprecante,
 circa .vi. Kal. Maias exceptus est: receptosq; in fidem Alexandrinos conso-
 latus, per hostium munitiones in suam oppidi partem, & demum maximo
 suorum gaudio, in Regiam venit. Hoc bello. xx. hominum millia cæsa
 referuntur, capta autem. xii. milia: naues item longæ Lxx: ex victoribus
 autem quingenti tantum desiderati. Sic Cæsar Alexandria, atq; adeò
 vniuersa Ægypto sibi subacta, Cleopatram, cuius potissimum gratia tam
 graue bellum tam diu sustinuerat, regnum concessit: & quod frater eius
 maior decessisset, minorem Ptolomæum Cleopatram matrimonio iungit,
 simulque cum sorore ex testamento patris regnare iubet. Arsinoën verò
 minorem filiam, ne rebus adhuc parum firmis noui motus orientur, po-
 stea regno eduxit, & Romam misit. Quidam tradunt, Cæsarem rebus
 iam

ALEXAN-
 DRIA ET
 AEGYPTVS
 SVBACTA.

A iam pacatis cum Cleopatra assidua & intempestiua agitaſſe conuiuia: & cum quadringentis nauibus Nilum ſubuectum, interiorẽ regionem ad multa milia paſſuum vel Æthiopia tenus eadem cum Cleopatra ſemper nauis uſum perluſtraſſe: captumq; formæ ipſius excellentia, ne à conſuetudine quidem ipſius abſtinuiſſe: natumq; ipſi ex ea filium, qui Cæſarem ore referret, quem Alexandrini Cæſarionem dixere. Alij auctores ſunt, Cæſarem dum in Ægypto peregrinaretur, ſapientibus & ſacerdotib. Ægyptijs congreſſum, etiam aſtrorum cognitioni operam dediſſe, multaq; ex eorum ſermone addidiciſſe, tantumq; breui profeciſſe, ut ea potiſſimum cognitione adiutus, faſtos negligentia Pontificum corruptos poſteà correxit, atque annum ad eam formam, qua hodieq; utimur, conſtituerit.

B Poſtquam igitur hiſce rebus apud Alexandriam & in Ægypto conficiendis menſes nouem impendiſſet Cæſar, rebus omnibus conſtitutis, excepta vna legione veterana, reliquas quas ſecum habebat, partim ad dignitatem Romani imperij, utilitatemq; & ſecuritatem Reipublicæ, partim etiam præſidio nouis Regibus futuras apud Alexandriam relinquit: exortisq; parum lætis de Pharnace nuntijs, quanquam inuitus admodum à Cleopatra diuelleretur, terreſtri itinere cum ſexta veteranorum legione expeditionẽ in Syriam ſuſcipit. Hic Pharnaces Mithridatis Regis Ponti filius fuit: qui quum ſublato è medio patre populum Ro. maximis videretur explicuiſſe

C difficultatibus, in præmium parricidij Boſphorum Cimmerium partem regni paterni à Pompeio acceperat, quo & aliquandiu contentus fuit: donec diſtracto in partes populo Ro., Pompeioq; & Cæſare circa bella ciuilia occupatis, & victo poſteà Pompeio, Cæſare rebus ad Alexandriam gerendis intento, hanc vel optatiſſimam recuperandi regni partem ſibi occaſionem offerri ratus, Armeniam minorem, quæ Deiotaro, Cappadociam, quæ Ariobarzani à Senatu attributæ erant, partim occupauerat, partim etiamnum vaſtabat. Cn. itaq; Domitius Caluinus, qui cum tribus legionibus à Cæſare in Aſiam finitimasq; prouincias miſſus fuerat, euocatus precibus Deiotari & Ariobarzanis (qui ſe pecuniam ceteraq; à Cæſare imperata præſtare & exequi poſſe negabant, regnis ſuis à Pharnace occupatis) miſſis nuntijs Pharnacem Armenia Cappadociaq; decedere iubet: ſimulq; cum vna è tribus legionib. (reliquas enim Cæſari in ſubſidium ad bellum Alexandrinum miſerat) auxilijsq; à Deiotaro & Ariobarzane ſumptis, propius accedit. Pharnaces autem Cappadocia decedens, miſſis legatis nuntiat, ſe Armeniam partem regni paterni retenturum, quòd eam cauſſam in Cæſaris aduentum integram ſeruare vellet. Cumq; Domitius inſtaret, ut etiam Armenia decederet, quando idem vtriuſq; regni ius eſſet, exercitum nihilominus in Armeniam ducit: ſpretisq; muneribus, quæ ſubinde à Pharnace pacem ſe cupere ſimulante per legatos mittebantur, maximis continuis

RES A CN.
DOMITIO
CONTRA
PHARNA-
CEM GE-
STAE.

nuisq; itineribus confectis, septem ferè passuum milibus à Nicopoli oppi- A
do minoris Armeniæ, quod Pharnaces tum occupabat, castra ponit: fru-
straq; insidijs à Pharnace petitus, postridie castra profert, atque ipsi ferè op-
pido coniungit. Ibi Domitio castris muniendis intento, Pharnaces ex Cæ-
saris ad Domitium litteris, quas interceperat, de rebus Alexandrinis intel-
ligit: simulque Domitium ipsum iuberi à Cæsare, quamprimum per Sy-
riam ad Alexandriam cum subsidijs accedere. Hinc quū Domitium mox
discessurum crederet, vel hoc satis sibi ad victoriam fore censuit, si moras
trahendo, prælio se abstineret. Domitius autem quum salutem Cæsaris
sibi non esse negligendam existimaret, neque se ad priores pacis conditio-
nes paulò antè à se reiectas, satis tutò & honestè, quando iam non offerren B
tur, redire posse: iterum nec sine opprobrio aut fugæ ignominia absque
caussa discessurum, rem prælio committere statuit: & quanquam viribus
longè impar, quòd præter Regià Ariobarzanis & Deiotari auxilia parùm
firma, vnam tantum Ro. legionem haberet tricesimam sextam, copias ta-
men suas instructas in aciem ducit. Postquam ad manus ventum, acerri-
meque hinc inde concursum, prælio à sola tricesima sexta legione feliciter
commisso, ita vt mœnibus oppidi iam succederet, auxilia vel primo statim
impetu partim oppressa sunt, partim dissipata. Ita conuersæ in legionem
totius Regij exercitus vires: quæ quanquam hostium impetum primò for-
titer sustineret, tandem & ipsa loco pulsa, ducentis quinquaginta desidera- C
tis, in montes proximos se contulit: inde collectis exercitus dissipati reli-
quijs, per Cappadociam in Asiam se recepit. Pharnaces autem sumpta ab
hoc successu audacia, solitoq; ferocior, Pontum mox vniuersum occupat:
captisq; & expugnatis oppidis quàmplurimis, omnia per summam crude-
litatem administrabat, ciuium Romanorum, qui in Ponto negociabantur,
æquè ac Ponticorum bona diripiens. Inter cetera, Amisum urbem Ponti-
cam, quæ aliquandiu resistere ausa fuit, tandem expugnatam, primùm diri-
puit: ciues autem puberes tam Romanos, quàm Ponticos partim interfici
iussit, partim publicè sub hasta diuendi, impuberes autem ad vnum omnes
execuit. Auctisq; cum successu animis in quamuis spem sublatus, sperans D
& in Bythinia & in Asia occupanda iisdem quibus pater olim, se vsurum
successibus, exercitum & in illas regiones ducere cœperat. Ceterum intel-
lecto Asandrum, cui per absentiam suam Bosphoranum regnum seruan-
dum commiserat, res nouas domi moliri, metuens ne dum alienis inhiat,
ipse proprijs possessionibus excluderetur, Asiæ occupandæ consilium depo-
nit. Hæc ferè ad Cæsarem, dum adhuc Alexandriæ hæreret, perlata, susci-
piendæ aduersus Pharnacem expeditionis causam dedere. Cæsar igitur
postquam in Syriam venit, non minùs per litteras ex vrbe, quàm ex his
qui Roma eò venerant, intelligit omnia Romæ & in Italia factionibus se-
ditio-

A ditionibusq; tam militaribus, quàm tribunitijs turbari: neque vllam Reipublicæ partem satis rectè administrari. Trebellius enim & Dolabella Tribuni plebis, de quibus superius cōmemoratum est, quanquam intellecto Cæsarem rebus ad Alexandriam iam confectis aduentare, aliquandiu se continuissent, allato tamen certiore de expeditione aduersus Pharnacem nuntio, seditiones etiam prioribus atrociores renouarunt: Antonio, primò quidem Dolabellæ partibus vel palàm accedente, quòd Trebellium, præter cetera, militum animos sollicitasse caussaretur: postea verò æmulatione & odio Dolabellæ (quem multitudini quàm se acceptiorem intelligebat) dum neutri se partium studere simulat, Trebellium clam fouente: ita vt

B occupatis ab utroque locis, quæ sibi quisque idonea existimabat, cædibus & incendijs passim per urbem grassatum sit. Hinc custodia urbis iterum atq; accuratius Antonio à Senatu mandata est. Qui maxima militum manu in urbem adducta, Dolabellam leges de nouis tabulis, & mercede conductionis abroganda iam promulgare parantem, primùm ipsis legum tabulis discissis, tum aliquot è seditiosissimis de Capitolio præcipitatis, cæsisq; è plebe circiter octingentis, vix tandem compescuit. Quanquã ne sic quidem finis tumultui impositus sit: nam quum Cæsarem maximo & longinquo bello distineri intelligerent, quò plures è seditiosis peribant, hòc maiore cōtentione reliqui tumultuati sunt. Hæc vbi ad Cæsarem perlata,

C tametsi intelligeret tantos motus haud facilè sine sua præsentia componi posse, proinde maturandum sibi in urbem reditum, omnino tamen sibi faciendum putauit, vt quas in provincias regionesq; venisset, eas prius constitueret, hostiumq; externorum & Pharnacis potissimùm (qui pluribus iam occupatis aliarum ceruicibus imminerebat) metu liberaret. Primùm igitur in Syria dies aliquot cōmoratus, & per præcipuas quasq; ciuitates circumuectus, oēs qui se bellis præteritis iuuerant, publicè & priuatim præmijs prosecutus est: & postquam de veteribus cōtrouersijs cognouisset, Reges, Tyrannos, & Dynastas constituit. In his Antipatrum Iudæum, cuius forti & fideli opera bello Alexandrino vsus fuerat, ciuitate Romana & immunitate

D donatum, vniuersæ Iudææ præfecit. Hircano autem de sententia Antipatri summum apud suos sacerdotium confirmauit: murosq; Hierosolymorum à Pompeio disiectos, restituere permisit. Iudæos autem ipsos plurimis immunitatibus donatos, suis viuere legibus permisit: finitimosq; omnes ad se vndique concurrentes in fidem receptos, conditionibus impositis, sibi populoq; Romano amicos dimisit. Quibus rebus intra paucos dies confectis, Sex. Cæsare necessario suo Syriacis legionibus præfecto, atque ibi relicto, ipse in Ciliciam proficiscitur: habitoque Tarsi, nobilissimo fortissimòq; Ciliciæ oppido, omnium ciuitatum conuentu, tam ipsius prouinciæ quàm finitimarum ciuitatum res ibidem constituit. Tarcondimoto verò,

O qui

CAESARIS
IN PHARNACEM
PONTI REGEM
EXPEDITIO.

qui partem Ciliciæ sub se habebat, & Pompeium re nauali plurimum iu-
 uerat, petenti veniam cōcessit. Hinc magnis itineribus per Cappadociam
 proficiscens, Mazacæ biduum commoratus, Comana peruenit. Ibi Nico-
 medem Bythinium regio Cappadocum genere ortum, Sacerdotem Bello
 næ Deæ constituit: qui honos apud Cappadocas à Rege secundus erat, so-
 lebantq; Reges & Sacerdotes eius Deæ ex eadem plerumq; familia creati.
 Ab his Cæsar in Pontum pergens, postquam in fines Gallogræciæ perue-
 nisset, Deiotarus Gallogræciæ Tetrarcha (quem Senatus Regem minoris
 Armeniæ appellarat) depositis insignibus ornamentisq; regalibus, non tam
 priuati quàm rei habitu supplex ad Cæsarem veniens, veniam petijt, quòd
 auxilia Pompeio submisisset: additis ijs, quæ maximè ad causæ suæ purga-
 tionem facere videbantur. Cæsar cōtrà, quanquam commemoratis suis in
 Deiotarum beneficijs excusationes eius facillè dissoluisset, partim dignitati
 & ætati hominis, tum etiam prioribus ipsius in se meritis, partim etiam pre-
 cibus eorum qui frequentes pro ipso deprecaturi conuenerant, omnem of-
 fensam condonauit: restitutisq; Regijs insignibus, legionem quam secum
 habebat, omnemq; equitatum, in Pontum adducere iubet. Sic Cæsar cum
 quattuor omnino legionibus, in quibus & Deiotariana auxilia erāt, in Pon-
 tum pergit. Pharnaces autem, quanquam ab expeditione Asiatica reuoca-
 tus, in Asandrum præfectum exercitum ducere constituisset, intellecto ta-
 men Cæsare iam aduentare, apud Zelam Ponti oppidum substitit. Cæsare C
 autē iam Ponti fines ingresso, legatos à ducentesimo stadio ad ipsum mittit:
 qui præter coronam auream magni ponderis, aliaq; munera, quæ Impera-
 toribus rebus bene gestis ab amicis mitti solebant, etiam filiam Regis sui in
 matrimonium offerentes, veniamq; deprecantes, quæcunque Cæsar impe-
 rasset, Regem facturum pollicebantur: proinde ne hostili in ipsum animo
 esset, quando & Deiotaro, qui partes Pompeianas iuuerat, pepercisset, Phar-
 naces autem nulla aduersus Cæsare auxilia misisset. His Cæsar respondit,
 Pompeium, à quo maxima Pharnaces beneficia acceperat, ab ipso desertū,
 tantum abesse vt in beneficio poneret, vt hoc ipsum tanquam impium, cer-
 tissimumq; ingrati animi testimonium vltro detestaretur: non esse igitur D
 quòd hinc paratiorem cōmissis suis veniam speraret. Ceterum si quæ ver-
 bis polliceretur, re præstaret: Pontoq; decedens familias publicanorū, quas
 captiuas detinebat, remitteret: ciuibusq; Romanis & socijs ablata restituere-
 ret, se præteritas iniurias quamuis grauissimas condonaturum, muneraq;
 Regia accepturū. Quæ Cæsaris responsa, postq̃ ad Pharnacem perlata, quum
 non ignoraret, Cæsarem maximis de causis tum in Italiam, tum in Africam
 reuocari, proinde speraret, festinanti Cæsari facillè solis promissis satisfactum
 iri, facturū quidem quæ Cæsar iuberet respondit: verū moris interiectis
 tempus ducens, promissaq; lentius exequens, Cæsarem frustrari studebat.
 Sed

- A Sed Cæsar intellecto fraudulento Regis consilio, ut hostem callidum contrario astu incautum opprimeret, celeritatem, quam sibi aliàs bene cessisse meminerat, & in hoc negotio sibi necessario adhibendam existimavit. Quum igitur Pharnaces tribus ferè passuum milibus à Zela in colle editiore circa montem Scotium (eo ferè loco quo Mithridates pater ipsius Triarium vicerat) castra posuisset, Cæsar, qui haud longius milibus passuum quinque ab eo loco castra habebat, proxima nocte inopinantibus hostibus collem castris Regijs proximum occupat, ita ut mille haud amplius passus inter utraque castra intercederent: aggereq; per servitia è superioribus castris eò comportari iussit, castra muniri imperat. Quod quum Pharnaces animaduertisset, auspicijs quibusdam, & innata ipsius loci, ut ipse credebat, felicitate inductus, contempta Cæsarianorum paucitate, per præruptam vallem in non minus arduum castrorum Cæsarianorum collem copias ducere non dubitavit. Cæsar ex aduerso, quum Pharnaceem suos non tam ad prælium, quàm ostentationem instruere crederet, nec sibi persuadere posset, Regem interiecta maxima locorum iniquitate cum exercitu transiturum, primam aciem pro vallo instruxisse contentus, reliquis coeptum opus perficere iussit, temeritatem Regis eminus irridebat. Ceterum postquam Regem valle transita, eodem gradu collem conscendere vidit, tam audaci Regis instituto perculsus, relicto opere suos arma capere iubet. Et quanquam legionibus oppositis, reliquam aciem per summam festinationem instrueret, falcatae tamè Regis quadrigae impetu inuectae ordines turbauère: quas insequuta tota acies, sublato ingenti clamore, primò quidem maximum Cæsarianis terrorem attulit: sed ubi cominus ad manus ventum, Cæsare equo inscensato cum mille equitibus primo in hostes procurrente, postquàm aliquandiu vehementi prælio decertatum esset, à dextro cornu (in quo erat legio sexta, quam solam secum Cæsar Alexandria adduxerat) victoriæ initium exstitit, hostibus facillè è superiore loco in vallem detrusis. Postea & à sinistro cornu, & à media acie profligatae vniuersae Regis copiae: plurimisq; tum interfectis, tum ruina aliorum oppressis, reliqui armis proiectis fugientes, vallemq; transgressi, in collem ubi castra habebant euasere. Cæsariani eodem impetu insequuti, colle superato, mox & castris Regijs potiuntur. Rex dum castra oppugnantur, liberius fugiendi spacium nactus, cum mille equitibus, ut quidam prodidère, cum paucioribus, ut alij, Sinopen maritimam urbem se recepit, viuis alioqui in manus venturus. Ferunt Cæsarem profligato statim Pharnace exclamasse: O te beatum Pompei, qui cum talibus bello Mithridatico decertans, MAGNI cognomen accepisti. Et quanquam maximi metu belli liberatus, summopere lataretur, non aliud tamen, neque prolixius hac de re Romam perscripsit, quàm in hæc verba, VENI, VIDI, VICI. ita ut non tam victoriam ipsam, utpote minus splend-
- O ij didam

PHARNA
CES VICTVS.

PONTVS
RECEPTVS.

didam, quàm celeritatem belli confecti prædicare, & significare voluisse vi- A
deri possit. A quibusdam enim traditum est, Cæsarem intra quintū quàm
in Pontum venisset diem, quattuor quibus in conspectum venerat horis
Pharnacem vna acie profligasse. Sic Cæsar Ponto recepto prædam vniuer-
sam militibus concessit, & quo loco Pharnacem fudit, trophæum statuit B
aduersum trophæo quod Mithridates de Triario ibi antè erexerat, quod
illud Dijs belli præsidibus consecratum euertere non auderet. Quæcunq;
autem Pharnaces tam ciuibus quàm socijs abstulerat, ea omnia recepta suis
quæque dominis restituit. Amisenorum autem calamitatem & iniurias
libertate publicè concessa compensauit. Dimissisq; Deiotarianis auxilijs,
veteranis verò sextæ legionis in Italiam ad honores & præmia accipienda B
præcedere missis, Cælium Vinitianum cum duabus legionibus in Ponto
reliquit: rebusque tum vrbis, tum peregrinis in diuersum trahentibus,
negotium Pharnacis persequendi Domitio imponit: Pontoq; digressus per
Gallogræciam & Bythiniam in Asiam pergit, de omnium interea ciuitatū
controuersijs ex itinere cognoscens, iuraq; in Tetrarchas, Reges, & ciuita-
tes constituens. Inter hæc partem Armeniæ, quæ prius tota Deiotaro pa-
rebat, Ariobarzani Cappadociæ Regi attribuit. Mithridatem verò Perga-
menum, in præmium operæ bello Alexandrino strenuè & feliciter nauatæ,
regno Bosphori (quod Pharnaces prius tenuerat) cum Tetrarchia Gallo-
græciæ donatum, bellum in Asandrum (cuius in Pharnacem perfidiam im C
punitam esse nolebat) suscipere, Bosphoroq; eijcere iubet. Per Asiam autè
in Græciam transiens, quod tam in sumptus quotidianos, quàm ad pro-
missa militibus præstanda, alendosq; maximos exercitus, ad conficiendas
belli ciuilis tum in Africa, tum in Hispania reliquias, denique & ad trium-
phos, quos q̄ magnificentissimos sumptuosissimosq; ducere proposuerat,
maxima sibi pecuniarum vi opus fore intelligeret, per omnes passim Asiæ
& Græciæ ciuitates quantas poterat maximas pecunias quoquo modo con-
ficere studiosè laborauit, exigentibus eas perquàm acerbè nō sine maxima
inuidia publicanis. Quibus omnibus constituendis conficiendisq; Cæsar
haud diutiùs, quàm turbulentissimus rerum vrbis status exigere vi- D
debatur immoratus, omnium opinione citiùs sub anni exitum Romam
venit. Cumque Tribunitiæ vrbisq; seditiones ad primum Cæsaris
aduentum conuiuissent, quanquam plurimi sibi malè conscij extrema
ab eo metuerent, tantum abfuit vt Cæsar quid seueriùs in aliquem statue-
rit, vt ne inquisitionem quidem anteaكتورum instituerit, omnibus ex æ-
quo veniam concedens, maiori ne cum laude clementiæ, an indulgentiæ
reprehensione incertum. Quibusdam è præcipuis seditionis auctoribus
etiam honores postea contulit: è quibus Dolabellam (quum potior apud
eum esset officij aliquando ab illo accepti, quàm posterioris delicti ratio)
nec-

CAESARIS
AD VRBEM
REDITVS.

- A necdum Prætura functum ad Consulatum euexit. Ceterum vti extra Italiam, ita in vrbe & in Italia, cogendis priuatim & publicè pecunijs animū intendit: easque non solum ratione muneris, vtpote coronarum, imaginum, statuarum, aliorumq; similium, quæ partim vtrò offerebantur, partim exigebantur: sed & mutui nomine non minùs à ciuitatibus, quàm à priuatis accipiebat. Nam quòd suas facultates Reipublicæ impendisset, nomina facere necesse sibi esse dictitabat. Hinc plebe inter hæc nouas petente tabulas, palàm & disertè recusauit, se quoque obæratum dicens. Vsuras tamen quæ à tempore susceptæ contra Pompeium expeditionis debebantur, & mercedes habitationum remisit: æstimationesq; possessionum, secundum quas debitores creditoribus satisfacere iuebantur, ad rationem præsentis temporis accommodauit. Atq; his quidem plebem sibi potissimum demeruit: Senatoribus verò gratificaturus, sacerdotia & magistratus, tum in reliquam anni partem, tum in sequentem annum contulit. Et quòd plures sibi deuinciret, Prætores in sequentem annum .x. designauit: additoq; singulis Pontificum, Augurum, & Quindecimuirorū collegijs vno, etiam sacerdotiorum numerum auxit. Ex Equestri autem ordine, atque his qui secum militabant Centurionibus, plures in locum defunctorum in Senatū allegit. M. porrò Brutum, quem post cladem Pharsalicam ad se euocarat, cum exercitu Galliæ Cisalpinæ: D. verò Brutum Transalpinæ præfecit.
- C Superiores urbanosq; motus vixdum aduentu Cæsaris sedatos alia statim militaris excepit seditio. Huius initium in Campania exstitit, veteranis qui prælio Pharsalico interfuerant, præmia simul & missionem tumultuosius flagitantibus: duobusque Senatorij ordinis viris, qui tum fortè Prætores erant, per tumultum interfectis. C. quoq; Sallustius Crispus, qui & ipse tum Prætor erat, Romamq; ad Cæsarem vt eum certiolem faceret properabat, complurib. militum eum insequentibus, vix tandem fuga cædi se exemit. Postquam autem milites in suburbana venissent, Cæsar misso ad ipsos internuncio, rationem postulorum suorum edere iubet: simulq; alias mille drachmas viritim promittens, reliqua confecto bello Africano se præstiturum pollicetur. Sed illi non promissis, sed promissorum repræsentatione opus esse occlamantes, Cæsari se coràm postulata sua exponere velle respondent. Dispositis itaque circa vias vrbis, atque ad eò circa ipsas Cæsaris ædes præfidiarijs urbanis M. Antonij cohortibus, inermes, præterquam quòd gladijs accincti erant (quòd & aliàs eos in vrbe gestare soliti erant) intra urbem in campum Martium admissi sunt: ad quos etiamnum tumultuantes, Cæsar quanquam dehortantibus amicis, intrepidè prodijt: consensuq; tribu nali liberam loquendi potestatem facit. Illi expositis prolixè superiorum bellorum tum laboribus, tum periculis, non ausi Cæsarem de præmijs interpellare, postremò missionem sibi tanquam emeritis dari postulant: spe

PRÆTOR-
RES. X. DE-
SIGNATI.

rantes nimirum Cæsarem urgente bello Africano potius vltro præmia re-
 præsentaturum, quàm se dimissurum. Ceterum Cæsar præter omnium
 expectationem, æquum ipsos postulare respondit, sacramentoq; militari
 solutis missionem concedere, addito, se ijs qui iustum militiæ tempus ex-
 plessent, cum stipendijs etiam præmia persolutorum, postquam cum alijs
 triumphasset: Quiritesq; eos deinceps pro commilitonibus, tanquam iam
 non milites, sed in ciuium ordinem redactos, appellauit. Ad quæ illi pri-
 mum taciti, vtpote inexpectato responso attoniti, postea postquam Cæsar
 de præmijs præstandis, triumphoq; cum alijs agendo egit, seq; non commi-
 litones vti prius, sed Quirites appellari intelligunt, pudore atq; æmulatione
 ad pœnitentiam conuersi, vt sibi diutiùs sub eius signis & auspicijs militare
 concedatur, supplices rogant. Quod quum Cæsar primò recusaret, addens
 sibi vltèriùs ipsis opus non esse, proinde missionem concedere, promissa
 tamen bona fide persolutorum, agrosq; non quidem dominis suis ereptos,
 sed vel publicos, vel suos, vel si hi non sufficerent, etiam suis pecunijs coëm-
 ptos adsignaturum: illi magis etiam instare, & discedere parantem retinere,
 rogareq; vt & pœnam, si ita videretur, de se sumeret. Ad quæ Cæsar subsi-
 stens, negauit se de quoquam supplicium sumpturum: ceterum à Decuma-
 nis talia nō expectasse: quos vtpote spectatissimæ virtutis & fidei, semper
 alijs præferre solitus erat. Hinc Decumani, quum sibi præ ceteris infensum
 intelligerent, etiam decimationis exemplum in se deposcebant. Sed Cæsar
 quum perspiceret eos seriò pœnitentes, omnes in gratiam recepit. Agrosq;
 vniuersis, partim suos, partim publicos, adsignauit: ita tamen vt eos quàm
 longissimè à se inuicem distraheret, ne iuncti nouos iterum motus cierent,
 aut finitimis colonis terrori essent. Pecunias verò militibus ad singula ferè
 prælia factaq; egregia promissas, partim se repræsentaturum pollicitus est,
 partim bello confecto vel cum fœnore persolutorum. Ceterum se deinceps
 neminem ex ipsis inuitum ad militiam cōpulsurum: si qui tamen ad belli
 reliquias ipsum sponte sequi velint, admissurum. Ad quæ succedente in
 locum prioris ferociæ maxima animorum mansuetudine, actis Cæsari gra-
 tijs vniuersi nomen dedere. Hic annus quo hæc à Cæsare gesta sunt,
 maiore sui parte sine Consulibus fuit, comitijs nimirum in Cæsaris reditū
 dilatis: quòd ius potestasque omnis comitiorum, vt suprà relatum est, ipsi
 permissa fuerat. Ita sub exitum demum anni Consules creati Q. Fufius Ca-
 lenus, P. Vatinius, Cæsaris vterque bellis superioribus legati. In sequentem
 autem annum se cum M. Lepido Coss. designauit: cui etiam hoc anno ex
 Hispania (quam pro Prætore à prima Cæsaris Dictatura administrauerat)
 reuerso, triumphum cōcessit: quòd ipsius interuentu Longini Marcelli-
 motus in Hispania conqueuissent. Rebus autem vrbanijs ad hunc
 modum constitutis, Roma digressus, media ferè hieme ad .xiiii. Calend.
 Ianua-

AGRI MILI-
TIBVS AD-
SIGNATI.

Q. FUFIVS COSS.
P. VATINIVS

CAESAR. III. COSS.
M. LEPIDVS DESS.

M. LEPIDI EX
HISPANIA
TRIUM-
PHVS.

A Ianuarias Lilybæum peruenit. Vbi cū aduersis tempestatibus diutiùs detineretur, certius de viribus hostium cognoscit: scilicet præter equitatum ferè infinitum, maximamq; leuis armaturæ multitudinem, Regias legiones esse quattuor: Scipionis verò decem: elefantos præterea centum viginti: nauium autem eam multitudinem, vt etiam in plures classes distributæ essent. Simul intelligit, Scipionem cum maiori longè parte exercitus, ac vniuersis ferè primi nominis Pompeianarum partium ducibus & sectatoribus, Adrumetum tenere. Catonem verò cum parte copiarum, & vniuersæ classis, totiusq; adeò oræ maritimæ imperio, Vticæ (vbi & commeatus, & pecunia, ceteriq; apparatus bellici erant) in præsidio esse, cum trecentis ex omni numero electis, qui bellicis consilijs præerant. Nam quū Cato, vt suprà cōmemorauimus, delato sibi in Africa imperio Scipioni celsisset, & de Vtica, quòd in Cæsarem propensior videretur, auctore potissimum Iuba Rege euertenda ageretur, oppido ad preces Catonis ab interitu seruato, custodia eiusdem Catoni mandata fuerat. Cæsar interim omnibus ad nauigationem expeditis, postquam sex omnino legiones conuenissent, equitum verò duo milia, legiones quidem in longas naues, equitatum autè in onerarias impositum, cū maiori parte nauium præcedere iubet: datoq; Alieno Prætori, qui Siciliam pro Consule obtinebat, de reliquo exercitu & commeatibus submittendis negotio, quum ad .vi. Cal. Ianuarias naues conscendisset, reliquas naues quæ præcesserant consecutus, Clupeam, Neapolim, aliaq; maritima Africæ castella & oppida præteruectus, sub Cal. Ianuarias Adrumetum applicuit. Quumq; è naui in terram descendens, pedem impingens in littore procidisset, reliquis exterritis, nihil turbatus, verso in melius omine, terramq; vlnis complexus: Teneo te, inquit, terra Africa. Simili ratione & postea, cū intelligeret hostes, nescio quo vaticinio, siue inueterata opinione confisos, qua vulgò Scipionum nomen in Africa inuictum credebatur, certam sibi fatalemque quodam modo victoriam polliceri, quòd apud ipsos Scipio summæ rerum præesset, hominem quendam abiectæ & tantum non infimæ sortis, è Scipionum tamè gente, cognomine D Salutationem sibi assumpsit, Et mihi, inquit, alter erit Scipio: eundemque postea parti exercitus præpositum etiam cum aduersarijs congregi coëgit: vanam hostium confidentiam ridens, an quòd & apud suos eam opinionem ferè inualuisse crederet, incertum. Expositis autem in portu Adrumetino his quos secum adduxerat militibus, peditū scilicet tribus milibus, equitibus verò centum quinquaginta, castrisq; ante oppidum positis, militibusque suis omni iniuria & præda abstinere iussis, reliquarum nauium aduentum operiri constituit: quæ quòd Cæsar Sicilia discedens, certū ipsis locum quem peterent, non præscripserat, quò potissimum cursum dirigerent, ignorabant. Sed Cæsar postq; Scipionem ad Iubam Regem discessisse,

C. au-

CAESARIS
IN AFRI-
CAM EXPE-
DITIO CON-
TRA IUBAM
ET SCIPI-
ONEM.

BELLUM
AFRICA-
NUM.

C. autem Confidium cum præsidio duarum legionum Adrumetum te-
 nore intellexit, tentata frustra Adrumeti oppugnatione, nuntiatoq; maxi-
 morum auxiliorum aduentu, castra mouere cœpit. Ceterum Confidianis
 eruptione subito facta, equitatuq; Maurorum, qui à Iuba subsidio missus
 peropportune aduenerat, extremum agmen infestantibus, exutus castris
 exercitum ad Ruspinam duxit. Qua in Cæsaris profectio memorabilis
 fuit. xxx. equitum Gallorum virtus, qui duo equitum Maurorum milia
 loco pulsa in fugam conuertere. Cæsar oppidis castellisq; quàmpluri-
 mis ex itinere per legatos in fidem suam receptis, factisq; vno die ad Ruspi-
 nam castris, oppido potitus, postridie ad Leptim ciuitatem liberam atque
 immunem progreditur: oppidoque per deditionem recepto, atque ab in-
 iuria militum conseruato, intellecto naues quasdam onerarias è suis ad pro-
 ximum littus appulisse, quasdam Vticam petiisse, alias incertas locorū quæ
 peterent, per mare diuagari, mediterraneis abstinens, propter nauium er-
 rorem haud procul à Lepti iuxta littus castra locat: litterasque & nuncios
 in Sardiniam, finitimasq; prouincias, pro auxilijs & frumento mittit. Ra-
 birium verò Posthumium pro secundo commeatu in Siciliam proficisci
 iubet. Missisq; decem longis nauibus, eas quæ deerrassent conquiri iubet.
 Cautè Sallustium ad Cercinnam insulam ab hostibus recipiendam (quòd
 ibi magnā frumenti copiam esse intelligeret) cum parte nauium ire iubet:
 relictoq; ad Leptim cum sex cohortium præsidio C. Saserna, ad.iii. Nonas
 Ianuarias, castra Ruspinam, vnde pridie venerat, transfert: sarcinisq; relictis
 cum expedita manu circa villas frumentatum profectus, coacta magna fru-
 menti vi, Ruspinam reuertitur: relictoque ibi cum legione P. Saserna supe-
 rioris Sasernæ fratre, ad portum cum septem cohortib. duo ab oppido pas-
 suum milia progressus, conscensa sub vesperam classe, naues quæ adhuc in
 errore erant conquisiturus, proficisci parabat. Ceterum postridie appellen-
 tibus eodem nauibus de quibus laborabat, eisdemque in portum receptis,
 cum his simul & prioribus Ruspinam redit: castrisq; ad oppidum positis,
 cohortes. xxx. expeditas, cum equitibus cccc. & sagittarijs paucis frumen-
 tatum ducit: verum vix tria passuum milia progressu à speculatorib. equi-
 tibusque antecessoribus hostes appropinquare nunciantur: simulque cum
 ipso nuntio puluis eminus conspici cœptus est. Haud multò post ipsæ ho-
 stium copiae duce Labieno & duobus Pacidijs aduentare visæ sunt, ita in-
 structæ, vt præter equitatum, qui vtrunque cornu tenebat, media quoque
 acies mirabili longitudine directæ, equitibus conferta, Numidisq; leuis ar-
 maturæ & sagittarijs peditibus condensata, pedestrium magis quàm eque-
 strium copiarum speciem præberet. Cæsar itaque & suam, quæ aderat, ma-
 num (quanquam perexiguam) tanquam cum pedestri acie dimicaturus, ad
 pugnam instruit. Sed priusquam ad manus veniretur, primum Numidæ
 leuis

RUSPINA
 ET LEPTIS
 RECEPTA.

A leuis armaturæ cum equitibus è media acie prorumpentes, legionarios Cæsaris insolito nouoq; pugnae genere (quo potissimum vsus Rex Iuba Curionem antè oppresserat) multum perturbarunt. Interim & numerosissimus Labieni equitatus in latitudinem subito extensus, cedentib. ob paucitatem equitibus Iulianis, vniuersas statim Cæsaris copias circumuenit: ita vt Cæsar orbe facto, non sine summo discrimine, maximoq; tyronū pauore præliari cogeretur. Hic Labienus à veterano, quem ille prius conuicijs laceßere, tyronemq; appellare ausus fuerat, pilo in se coniecto petitus, sed eodem in equum adacto, equo excussus, non minimum vitæ periculum adiit. Cæsar autem acie sua, quæ prius in orbem coacta fuerat, in longitudinem q̄ maximam porrecta, cohortibusq; diuersò conuersis hostium coronam vtrinq; perripuit: parteq; hostium in fugam cōuersa, quòd insidias metueret, fugientes longius persequi destitit: cumq; iam ad sua se præsidia recipere cogitaret, occurrentibus sibi M. Petreio & Cn. Pisone, cum maximis tum perditum tum equitum Numidarū auxilijs, simul etiam Labienianis, animis à priore terrore iam confirmatis, extremum suorum agmen impredientib., prælium signis conuersis redintegrare coactus est. Hostibusq; ad priorem illam dimicandi rationem confugientibus, Cæsar postq̄ perspexit & equos & equites suos, tum ex recenti nausea proximæ nauigationis, tum ex siti & languore propter vulnera priore prælio accepta, ad insequendum diutiusq; persistendum minùs firmos, exiguam præterea partem diei superesse, hostibus vno impetu vltra proximos colles repulsis, postq̄ ab hora diei quinta ad occasum Solis dimicatum esset, M. Petreio inter ceteros grauiter sauciato, suos vt erant instructi ad suas munitiones reducit. Quidam produnt Cæsarem hoc prælio fugientib. suis omnibus solum se hostibus opposuisse, atq; aquiliferum quendam locum deferentem, sua manu in primam aciem ob torto collo retraxisse, dixisseq;: Hic sunt aduersarij, huc tende. Intelligens aut Scipionem & Iubam Regem cum vniuersis copiarum viribus, validissimisq; auxiliiorū copijs breui adfuturos, castra sua accuratiùs munire, aliaq; opera efficere, copiasq; ex remigibus, atq; alijs cuiusuis generis classiarijs firmare, frumentum & reliquum cōmeatum, ceteraq; ad bellum necessaria cōparare instituit. Et quòd pleræq; nauium onerariarum, quæ cōmeatum vehabant, ignaræ locorum quæ Cæsar castris suis tenebat, etiamnum vagabundæ per mare errarent, è quibus quasdam ab hostium nauibus tum incensas tum expugnatas intellexerat, naues circa portus atq; insulas ad præsidium onerariarum disposuit. Cn. interim Pompeius, Magni filius, qui Vticae apud Catonem erat, quotidianis ferè Catonis conuicijs, & cōmemoratione rerum à patre in ea ætate fortiter & feliciter gestarum incitatus, cum tumultuaria fortuitaq; .xxx. minorum nauium classe, in Mauretaniam Bogudis regnū profectus, tentato frustra Ascuro oppido (quod præsidio Regio

tenebatur) suisq; eruptione oppidanorum ad mare repulsis, quum re malè A
gesta ad Catonem reuerti non sustineret, classē ab Africa auersam ad Ba
leares insulas appulit. vbi postquā Ebusum insulam vi cepisset, reliquē sine
prælio in deditiōem venēre. ipse Pompeius morbo correptus, cum mili-
tibus suis ibidē aliquandiu moratus est. Scipio autē relicto Vticae valido
præsidio, cum octo legionibus, & equitum quattuor milibus iter ingressus,
circa Adrumetū Petreio Labienoq; se coniunxerat, ita vt vnīs castris quat-
tuor passuum milia occuparent: equitatuq; suo circū Cæsaris munitiones
vagari iussit, Cæsarianos omni ad aquandum pabulandumq; exitu prohi-
bebat. Hinc nondum subuecto ad Cæsarem ē Sicilia Sardiniaq; cōmeatu,
tanta fuit in castris Cæsaris nō solum annonæ, sed & pabuli inopia, vt equi B
alga ē littore collecta, aquaq; dulci elota aliquandiu alerentur. Quibus Cæ
sariani exercitus extremitatibus intellectis Iuba, antequam Cæsar his se dif-
ficultatibus explicaret, cum maximis equitum peditumque auxilijs regno
egressus, Scipioni se iungere festinabat. Verū intellecto ex itinere P. Sit-
tium quendam, & Regem Bogudem iunctis copijs Numidiam regnum
suum vastare, Getuliamq; (quæ & ipsa regni pars erat) ipsamq; Cirtam opu-
lentissimum regni sui oppidum, vbi & Regia ipsius erat, cum alijs aliquot
captam, rebus suis timens, cum haud procul à Scipione abesset, abductis e-
tiam à Scipione auxilijs quæ antea submiserat, triginta tamen elephantis
ipsi relictis, in regnum reuersus est. Cæsar autem quum ipsius in Africam C
aduentus per maiorem ferè prouinciæ partem in dubium vocaretur, nec
alius præter vnū ex ipsius legatis aduenisse crederetur, missis circumquaq;
litteris omnes ciuitates de aduentu suo certiores facit. Hinc plurimi statim
vndique ex vniuersa prouincia viri nobiles ē suis ciuitatibus profugi, de ad-
uersariorum sæuitia atque acerbitate non sine lachrymis conquerentes, ad
castra Cæsaris confluxēre. Quibus intellectis, tantisque prouincialium in-
iurijs permotus, quum hactenus per hiemem statiuus se continuisset, æsta-
te iam inita, coactis vndique quæcunq; vsquam erant cum copijs tum au-
xilijs, iusto deinceps cum aduersarijs bello decertare, prouinciamq; ab illo-
rum crudelitate vindicare constituit: litterasq; ad Allienum & Rabirium D
per catastropum mittit, quibus exercitum sibi quamprimū transportare
præcipit. Ipse interim dum exercitus adduceretur, opera incepta perficere,
& castra validioribus augere munitionibus non intermittit. Scipio alia
ex parte elephantos quotidie assuefacere, ne non tam hostium quàm suorum
periculo & exitio possent in pugnam producerentur. Interea à turmis equi-
tum, quæ vtrinq; pro vallo in stationibus erant, crebris minutisq; quotidie
ferè prælijs concurritur. Et Scipio quidem per singulos penè dies, suos ad
pugnam instructos pro castris maiore diei parte in acie consistere iubens,
aliquando etiam longius progressus, Cæsarem ad prælium prouocabat.
Sed

- A Sed Cæsar ijs, qui pabulandi, lignandi, muniendi, aut alterius rei gratia è castris procefferant, sine tumultu, & modestè intra munitiones receptis, equitatusq; sui partem loco consueto in statione consistere, & si hostis propius accederet, retro se intra munitiones recipere, reliquos autem suo quemque loco armatos, & si hostis ingrueret paratos esse iubens, se cum reliquo milite intra castra fossa valloque altissimo, alijsq; maximis operibus & munitionibus cincta, atque aliàs ab omni telorum tormentorumq; bellicorum genere instructissima, magna cum fiducia cõtinebat: expectans nimirum id quod restabat veteranarum legionum cum secundo cõmeatu aduenisset. Qua in sententia quũ Cæsar copijs subindè ad pugnam à Scipione
- B productis perstaret, Scipio contempta Cæsaris exercitusq; ipsius patientia, in castra regressus, concione aduocata prolixè de Cæsaris Cæsarianorumq; timiditate & desperatione apud suos verba facit, victoriamq; haud dubiam eamq; breuem ipsis pollicetur: Per id tempus Numidæ Getuliq; complures, quotidie signis castrisq; Scipionis relictis, alij in regnum discedere, alij in castra Cæsaris etiã cateruatim profugere, memoria beneficiortum quæ maiores ipsorum olim à Mاريو (cuius affinem Cæsarem esse intelligebant) acceperant. E quibus Cæsar illustriores aliquot cum litteris ad ciues suos mittit: hortaturque, vt se suosq; fortiter contra aduersarios defenderent, neque ijs se temerè permetterent. Hoc quoque tempore Labienus
- C tentata cum parte equitatus Leptis oppidi, quod Saserna tenebat, expugnatione, amissoq; scorpionis ictu vno è Decurionibus, suisq; hinc perterritis, ad suos se recepit. Acillitani quoque per id tempus legatis ad Cæsarem missis, ciuitateq; sua in Cæsaris fidem tradita, frumentumque & alia quæ ipsis suppetebant polliciti, præsidium sibi à Cæsare mitti petunt. Cæsar igitur C. Messium Ædilitia potestate functum, cum præsidio eò proficisci iubet. Quo intellecto C. Confidius, qui Adrumeto cum duabus legionibus, & equitibus cc. præerat, cum octo cohortibus Acillam prior occupare studens, quum se à Messio præuentum, præsidiumque Cæsaris ab Acillitanis receptum videret, Adrumetum reuersus, acceptisque ibi equestribus à Labieno copijs, Acillam obsidione cinxit. Hanc postea multis magnisq; operibus oppugnare adortus, aliãq; diu multumq; expertus, quum nihil proficeret, acceptis tandem aduersis de infelici suorum equestri prælio nuntijs, frumento ceterisque, quæ affatim in castris aderant, ad victum necessaria, incensis, obsidione oppidi relictã, Adrumetum iterum se recepit.
- D Eodem tempore & Crispus Sallustius Cercinna insula, eiecto ex ea C. Decio viro Prætorio, qui eam cum præsidio tenuerat, potitus, magnam frumenti copiam ibi inuentam, per naues onerarias in castra Cæsaris mittit. Tunc quoque naues onerariæ, quas Alienus cum secundo comœatu, & duabus legionibus, & equitibus Gallis dccc. funditoribusq; & sagittarijs

ACILLA
RECEPTA.CERCINNA
RECEPTA.

TISDRA RE-
CEPTA.

mille à Lilybæo ad Cæsarem miserat, quarto post die in portum Ruspinae, ^A ubi Cæsaris castra erant, vento usi secundo peruenire. Hinc Cæsar post longa expectationis tædia omnibus suis receptis gauisus, omniq; solitudine liberatus, milites iam recenter aduectos, nauibusq; egressos, per castella munitaq; loca disponit: & donec à nausea & languore vigori pristino restituerentur, aliquantum interquiescere iubet. Eodem ferè tempore & Tisdritani legatos ad Cæsarem mittunt, triticiq; modia mille ccc. apud se esse docent: cuius conseruandi causa præsidium sibi à Cæsare mitti petunt. Quibus Cæsar gratias agens, præsidium se quamprimùm missurum pollicetur. Interea P. Sittius, quem fines Numidiæ cum exercitu ingressum supra relatum est, castellum munitissimum, in quod Iuba præter frumentum cetera quoque usibus bellicis necessaria conuexerat, vi expugnatum capit. ^B Cato verò dum hæc geruntur, habitis nouis delectibus, magnam omnis generis hominū, tam seruorum, q̃ libertinorum, omniumq; qui per ætatem armis ferendis habiles essent, manū armauerat, & Scipioni in subsidium submiserat. Sed Scipio miratus Cæsarem, qui alioqui vltro bellum inferre, & prælio laceßere consueßet, ita obstinatè etiam prouocatum eo nunc abstinere, tamq; insolitam Cæsaris patientiam, tantamq; consilij commutationem suspectam habens, Getulos duos, quos sibi fidelissimos amicissimosq; credebat, propositis maximis præmijs, in castra Cæsaris speculatū mittit. Sed hi ad Cæsarem perducti, indicantes ad quid missi ^C essent, cupere se in castris Cæsaris manere, simul & alios Getulos complures C. Marij clientes, omnesq; non nuper ciuitate Ro. donatos, & in legionem quartam & sextam adscriptos, in castra Cæsaris transire paratos exponunt. Quod & euentus mox comprobauit, pluribus legionarijs ex legionibus iam dictis ad Cæsarem postridie confugientibus: qui collaudatos, & ad se receptos stipendio donauit: factaq; aduentu duarum legionum cum equitatu, aliaq; leui armatura, non mediocri copijs suis accessione, omnibus copijs suis eductis longiùs progressus, primùm collem quendam, in quo turris erat, siue specula, quæ à præsidio Numidarū tenebatur, missa turma Hispanorum cum parua leuis armaturæ manu, deturbatis Numidis, pluribusq; ex his captis, reliquis in fugam conuersis, occupat. ^D Deinde Labienū ad suppetias Numidis præsidiarijs fugientibus ferendas, cum toto ferè dextræ aciei iam instructæ equitatu longiùs à suis procurrentem (media inter se & Labienum maxima quadam villa, quæ Labieni prospectum impediabat) immissa equitatus sui ala sinistra, à reliqua acie intercludit: extremūq; ipsius equitatum antequam sentiretur cōsequutus, cū intercluso reditū ad suos non daretur, rectà in castra confugere compulit. Galli autem Germaniq; quos secum Labienus habebat, resistere ausi, circumuenti vndiq; vniuersi fortiter repugnantes cecidère. Quod ubi legiones Scipionis, quæ lon-

A longius à castris instructæ stabant, animaduertère, hæ quoque fugientes omnibus se portis in castra coniecère. Cæsar autem postquã receptum cani iussisset, suos omnes incolumes intra munitiones recepit. Postridie omnibus vndique præsidij deductis, postquam vniuersas iterum copias instructas in campum produxisset, facta que pugnae potestate, dum Scipionem suis se munitionibus continere videt, aciem suam, vt erat instructa, Vzitam versus (quod oppidum Scipio tenebat) ducit. & iam minùs mille passibus ab oppido aberat, quum Scipio veritus ne oppidum, ex quo aquatione ceterisque rebus necessarijs exercitus eius plurimùm iuuabatur, amitteret, aciem quidem vniuersam instructam, & elephantos ante oppidum constituit: sed ita vt media acies oppido tegeretur, vtrumque tantum cornu cum elephantis in conspectu aduersariorum esset. Cæsar quum vsq; ad vesperam fere in acie constitisset, neq; Scipio se loco moueret, intelligens se non sine maximis difficultatibus vno eodemq; tempore oppidum, quod maximis Numidarum tenebatur præsidij, oppugnaturum, simul & contra hostem ex loco iniquiore depugnaturum, milites suos, qui in illam vsq; horam in armis perstiterant, in castra reducit. Sub id tempus intercepta à C. Virgilio Petronio, qui Thapso oppido maritimo præerat, vna è nauibus Cæsarianis, quæ cum secundo cōmeatu è Lilybæo cum reliquis soluerat, atque ab alijs deerrauerat, ventoq; ad Thapsum delata fuerat: altera item quæ veteranos cum Centurione vno & tyronibus aliquot vehebat, simili tempestate ad Egimurum delata, à Vari & Octauij classe capta: Cæsar ob id indignatus, eos quos apud Thapsum cum parte classis præsidio nauium onerariarum & longarum, quæ per mare vagabundæ errabant, in statione esse iusserat, propter negligentiam ignominia notatos, propositoq; in eos grauissimo edicto, dimisit. Eodem tempore sub occasum Vergiliarum per noctem nymbus procellosus subitò cum saxorum grandine cælo deiectus Cæsaris exercitum plurimùm afflixit: qua nocte & quintæ legionis pilorum cacumina sponte arserunt. Interim Rex Iuba nuntio de aduerso Scipionis equestri prælio ad se perlato, cum domesticis bellis intentus, ad primam Scipionis euocationem nō accederet: postea omni Africa, quæ populo Romano parebat, sibi à Scipione promissa, Saburam præfectum cum parte exercitus præsidio regni contra Sittium relinquit: ipse cum legionibus tribus, equitibus frenatis dccc, Numidis autem sine frenis, alijsq; terrestribus copijs quàmplurimis, & alijs .xxx. elephantis, iterum ad Scipionem contendit. Quem Cæsar vbi aduenisse cognouit, munitiones suas longius producere, locaq; Scipioni propinquiora & excelsa occupare aggreditur. Scipio ex aduerso, vt Cæsari facultatem longius progrediendi præriperet, Labienum proximum collem inuadere iubet. Quo occupato, cum eundem & Cæsarem petiturum Labienus sibi persuaderet, in valle latissima profundissimaq;

quæ inter collem & Cæsarem media iacebat, quæq; necessario Cæsari trans-
 eundum erat, in insidijs cum parte equitatus leuique armatura confedit:
 aliosq; equites post collem, quem Cæsar petebat, subsidere iussit, qui dum
 ipse Cæsarem à tergo ex improviso adoriretur, se ex aduerso è colle osten-
 derent: sperans scilicet hac ratione Cæsarem & regressu & progressu inter-
 clusum, certissimum exitium incursum. Ceterum quum equites, quos
 post collem Labienus collocauerat, citius quàm debebant summa collis
 peterent, equites quos Cæsar præmiserat eosdem conspicati & consecuti,
 partim cædunt, partim viuos capiunt: deturbatoq; Labieni præsidio colle
 potiuntur, Labieno cum suo equitatu fuga salutem quærere coacto. Cæ-
 sar autem distributis statim per legiones operibus, castra eodem colle mu-
 nit. Simul & à maximis suis castris per medium campum ad oppidum V-
 zitam vsque (quod inter sua & Scipionis castra medium erat) duo brachia
 ducit, quæ ad sinistrum dextrumq; oppidi angulum pertingebant: quam
 rem plurimas sibi commoditates & securitates tam ad expugnandum, quàm
 ad colloquia & perfugia, sibi præbere posse intelligebat. Quo ex opere dum
 Cæsar sub vesperam suos in castra reducit, Iuba, Scipio, & Labienus cum
 omni equitatu, leuiq; armatura, impetu in Cæsarianos facto, equites loco
 cedere compellunt. Sed Cæsar copijs omnibus ex itinere reductis, equiti-
 busq; suis magno impetu in Numidicum equitatum conuersis, eundem
 cæsis lauciatisq; quàm plurimis, in castra vsque Regia fugere compulit. &
 nisi nox interueniens, pulvisque aduerso vento sublatus prospectui Cæsa-
 rianorum efficiens prælium diremisset, vniuerso equitatu cum leui arma-
 tura deleta, Iuba ipse & Labienus sine dubio in Cæsaris potestatem venis-
 sent. Hoc prælio magna felicitate à Cæsare commissio, plurimi è sexta &
 quarta legione à Scipione ad Cæsarem transire: nec pauciores alij in alias
 regiones finitimas, quò quisq; poterat, diffugere. Getuli quoque, ad quos
 Cæsarem perfugas cum litteris & mandatis misisse relatum est, successu re-
 rum Cæsaris permoti, à Rege suo Iuba vniuersi defecere, armaque contra
 ipsum cepere. Quo intellecto Iuba, ex ijs copijs quas ad Scipionem addu-
 xerat, cohortes sex, quæ fines regni sui contra Getulos tutarentur, mittit. D
 Similiter & ex Vzita oppido, brachijs quæ Cæsar instituerat perfectis, & ad
 oppidum vsq; perductis, ita vt tutò inter Cæsarianos & eos qui in oppido
 erant, quotidiana ferè colloquia fierent, nobiles aliquot Getuli ex equitatu
 Regio, quorum maiores sub Mario olim meruerat, per noctem ad lumina
 cum equis calonibusque circiter mille in castra Cæsaris perfugiunt. Cæsar
 enim tam litteris, quàm fama vulgauerat, Afris quidem qui ad se transitori
 essent, libertatem & omnes facultates concessurum, ciuibus verò Romanis
 præter impunitatem etiam præmia daturum. Hinc factum est, vt plurimi
 quotidie in partes ipsius relicto Scipione & tum temporis & postea conce-
 derent.

A derent. Postridie eius diei, quum vniuersæ vtrunque copiæ instructæ & in
aciem productæ, non procul à castris Cæsaris medio inter vtrumque exer-
citum haud ampliùs tercentorum passuum spacio, à manè vsq; ad horam
diei decimam sub armis cōstitissent, nec ab alterutra parte pugnae initium
fieret, atque hinc Cæsar inclinata iam die suos in castra reducere inciperet,
omnis Numidarum Getulorumque equitatus sine frenis castra Cæsaris in
colle posita inuadere parabat: Labienoque, qui loco suo immotus cum e-
quitatu frenato persistebat, legiones Cæsaris distinente, equites cum leui
armatura temerè & iniussu Cæsaris longiùs contrà Getulos Numidasque
B progressi, transitaque palude à leui armatura deserti, à multitudine Numi-
dici Getulique equitatus loco pulsi, paucis quidem suorum cæsis, sed plu-
rimis conuulneratis fugientes ad suos se recipere coacti sunt. Vicissim po-
stero die cum equitatus Cæsariani pars Leptim frumentandi causa missa,
Numidas Getulosque equites prædatores sibi obuios habuisset, centum ex
ijs cum interfecere, tum viuos cepere. Post hæc vtroque duce suis hinc inde
operibus munitionibusque incumbente, aliquandiu equestribus tantum
leuibusque præliis concursus est. Interim ad Cæsarem perfertur Varum,
qui cum quinquaginta quinque nauium classe ab Vtica Adrumetum ex-
currebat, è Cothone Adrumetinorum portu egressum, tredecim nauium
classē, quam Cæsar cum Q. Aquila Adrumetū in stationem præsidij gra-
tia miserat, tempestate iactatam, & ad Leptim negligentius custoditam,
C defensoribusque vacuam partim incendiisse, partim cepisse. Cæsar itaque
nihil cunctatus equo admissio Leptim (quæ .vi. milibus passuum à castris
suis aberat) proficiscitur: consensioque paruo nauigio, reliquis nauibus sta-
tim post se venire iussis, Varum persequi contendit. Varus autem celeritate
audaciaque Cæsaris territus, Adrumetum versus vnde venerat cum vniuersa
classe fugam capit. Sed Cæsar fugientem consequutus, alteraque quinque-
remium à Varo paulò antè captarum cum omnibus suis epibatis recepta,
& præter hos cxxx. custodibus in ea captis, aliaque hostium triremi remi-
gibus epibatisque onusta potitus, reliquas naues superato promontorio in
D Cothonem Adrumetinorum portum fugere coëgit. quas quum vento mi-
nùs secundo vsus, eodem die assequi nō posset, postridie prima luce, & ipse
Adrumetum appellens, naues quidem onerarias quæcunque extra Cotho-
nem longiùs in salo stabant, incendit: reliquis verò quæ in Cothonem se
receperant, prælio decertare detrectantibus, in castra reuersus est. Haud
multò post Labienus quum intellexisset Cæsarem loca quædam frumen-
tandi gratia sæpiùs petere solitum, quum Cæsarem eodem ex consuetudi-
ne com meaturum crederet, cum magno equitatu, leuique armatura iisdem
in locis in insidijs consedit. Sed Cæsar cognito ex perfugis Labieni consi-
lio, quum per dies aliquot ea frumentatione abstinuisset, quò hostem se-
curio-

curiorem negligentioremq; redderet: postea eductis cum parte equitatus octo legionibus, parte autem equitatus praemissa, insidiatores in conuallibus latentes inopinantesque aggressus, occisis circiter quingentis, reliquos fuga salutem quaerere compulit, Labieno conspectis legionibus Caesaris, laborantibus fugientibusq; suis, cum suo equitatu succurrere non audente. Caesar inter haec quum in angustias rei frumentariae coniectus, castra sibi necessario mutanda intelligeret, Lepti, Ruspina, & Achilla praesidio firmatis, Aquilae & L. Cispio Adrumetum & Thapsum obsidere iussis, castris incensis ad oppidum Agar proficiscitur, castraq; haud longè ab eo oppido ponit. Scipio Caesarem cum omnibus copijs subsequutus, vi. passuum milibus à Caesare castra facit. Hic quum Scipio legiones duas ad Zettam oppidum (quod à parte castrorum Scipionis situm, ab iisdem decem milibus passuum, à Caesarianis verò .xviii. milibus aberat) frumentatum misisset, Caesar ex perfugis certior factus, motis è campo in collem & loca tutiora castris, quarta vigilia cum copijs suis hostium castra praetergressus, Scipione longius in agros circumiacentes propter frumentationem progressus, Zetta oppido potitur: captoque ibi C. Brotio Regino equite Ro. Scipionis familiarissimo, qui oppido praerat, & P. Atrio equite item Ro., camelisque Regijs .xxii., Oppium legatum ibi cum praesidio relinquit: copiasque suas praeter hostium castra in suas munitiones reducere instituit. Quo in receptu Labieno postremum Caesaris agmen infestante, Caesar signis subinde in Numidas equites leuemq; armaturam mirabili celeritate nunc suis instantes, nunc refugientes conuersis, minimoque itineris spacio non sine maximis difficultatibus per plures horas, modò procedendo, modò resistendo quàm tardissimè confecto, tandem hora prima noctis decem suorum faucijs, reliquos incolumes in castra reduxit. Labienus autem ccc. è suis desideratis, plurimis conuulneratis, omnibus autem nunc cedendo nunc insequendo defatigatis, ad suas munitiones reuersus est. Haud multò post Caesar quum productis in aequiora loca copijs, non longè ab hostium castris diutius consistens, facta semel atque iterum pugnae potestate, Scipionem in locum aequum descendere nolle perspiceret, exercitu ad .xii. Kal. April. iustrato, tertio post die motis castris Sarisuram oppidum, in quod frumentum Scipionis conuectum erat, quodq; à Numidarum praesidio tenebatur, copias ducit. Sed Labienus facto in postremum Caesaris agmen impetu, parte impedimentorum intercepta, etiam legiones onere sarcinarum impeditas aggredi ausus, submisso à Caesare expeditorum aliquot legionariorum subsidio, plurimis suorum tum occisis tum vulneratis, turpiter in fugam versus est. Caesar autem interfecto in hostium conspectu Numidarum praesidio, P. Cornelio Scipione euocato, qui oppido praerat, fortiter quidem sed frustra repugnante, oppido simul & frumento potitur. Postridie ad Thebennam

ZETTA
CAPTA.

SARSURA
CAPTA.

A bennam oppidum quod Considius tenebat profectus, quum eam expugnare propter inopiam minùs operæ precium existimaret, in castra, quæ ad Agar habebat, reuertitur. Similiter & Scipio in priora castra exercitum reducit. Interim Thebennenses missis legatis docent Regium præsidium à se interfectum, auxilium igitur à Cæsare contra Regem sibi quàmprimū mitti petunt. Quibus Cæsar statim Marcium Crispum Tribunum cum cohorte, sagittarijsq; compluribus & tormentis mittit. Dum hæc geruntur, legionarij, qui morbo, aut alio impedimento retenti, cum priore commeatu traicere non potuerant, ad quattuor milia, equites item quadringenti, sagittarij; & funditores mille è Sicilia in Africam ad Cæsarem venêre. Hos igitur Cæsar cum reliquis omnibus legionibus ad pugnam instructos, haud procul ab oppido, cui Tegea nomen erat, vbi Scipio. CCC. equitū præsidium habebat, in acie constituit. Sed quum & hîc Scipio prælio discernere detrectaret, Cæsar tædio victus, equitum suorum turmas vnà cum leui armatura sagittarijsq; & funditoribus in hostium equitatum, qui pro oppido in statione erat, immittit. Ibi auxilijs equestribus à Labieno equitatu suo summissis, dum recentiores defatigatis succedunt, Cæsariani paulatim loco cedere cœperant, donec Cæsar altera vicissim equitum ala suis laborantibus subsidio missa, prælioq; magnis suorum animis redintegrato, cæsis sauciatisque quàmplurimis fugientes per tria passuum milia C persequutus, in proximos colles compulit. Et quum iam pluribus certisq; experimentis cōpertum haberet, Scipionem nullis conditionibus ad prælium loco æquo committendum pertrahi, neque iterum castra propter aquarum inopiam propiùs hostium castris admoueri posse, ad Thapsum obsidendum animum conuertit: sperans nimirum se hac ratione, vel Scipionem in necessitatem dimicandi coniecturum, vel ipso pugnam detrectante, oppidum maximi momenti facilè in suam potestatem redacturū. Aberat Thapsus ab Agar. xvi. ferè passuum milibus, maximoq; præsidio à Virgilio Petronio tenebatur. Is autè erat oppidi situs, vt peninsulæ speciem præberet: quòd ab vna quidem parte mari, ab altera verò palude allueretur, isthmusq; inter paludem & mare non ampliùs mille quingentorum passuum angustum admodum ad oppidum accessum præberet. Huc igitur progressus, castelloque statim ad fauces isthmi communito, validoque præsidio relicto, hostes accessu oppidi interclusit: castrisque lunatis constitutis, eodem quo venerat die, oppidum vallo munitionibusq; cingere aggreditur. Scipio autem cùm Virgilium Thapsitanosque hætenus rebus suis fidissimos, non sine dedecore à se deseriri posse intelligeret, Cæsarem statim per loca superiora subsequitur: cumque occupatis iam à Cæsare angustijs, oppidoque exclusus, Thapsitanis auxilium submittere prohiberetur, mille quingentis à castris Cæsarianis passibus ad mare castra communire

Q insti-

THEBEN-
NA RECE-
PTA.

instituit: parteq; operis iam effecta, dum reliqua perficitur, partem copia-
rum cū elephantis pro vallo ad deterrendos hostes in acie constituit. Quo
intellecto Cæsar, Asprenate Proconsule cum duabus legionibus præsidio
castrorum relicto, parteq; classis ad Thapsum relicta, reliquas naues iubet
post hostium, qui castra ad mare habebant, terga, ad littus appellere: exau-
ditóq; signo quod illis constituerat, clamore subitò sublato hostibus auer-
sis terrorem incutere. Ipse autem reliquas copias summa cum festinatione
ad hostium munitiones ducit: quos ubi munitionibus perficiendis sedulò
incumbere videt, acie triplici instructa, dum pedibus exercitum circumcur-
sans verbis animos suorum excitat, animaduertit hostem circa vallum tre-
pidare, pauidosq; vltro citroq; concursantes, nunc prodire, nunc intra mu-
nitiones se recipere, turbatos scilicet inopinato nauium Cæsarianarum à
tergo accessu. Quod ubi & à maiore Cæsariani exercitus parte conspectum,
legati statim pugnae signum dari postulant. Sed negante Cæsare placere
sibi, vt eruptione pugnaretur, atq; ob id cunctante, tubicen à militibus co-
actus dextro cornu signum canit. Hinc Centurionibus etiam aduerso pe-
ctore frustra obluçantibus, signa ab omnibus simul cohortibus inferri cœ-
pta. Cæsar autem quum suos iam ad pugnam accensos, nullo modo con-
tineri posse videret, dato FELICITATIS signo, ipse protinus equo con-
scenso admissóq; vel primus in hostem fertur. Elephantis aduersariorum,
qui pro munitionibus stabant, à sagittarijs funditoribusq; impetiti, clamo-
re q; & strepitu territi, & in suos conuersi, plurimos dum intra munitiones
retrofugiunt oppressere. simul etiam Mauri, qui ad elephantorum præsi-
dium in eodem cornu consistebant, in fugam versi sunt. Sic Cæsar paucis
admodum repugnare ausis, ijsq; interfectis, primo statim impetu vallo ho-
stium potitus, reliquos munitionib. relictis in superiora castra, vnde pridie
excesserát, fugere compulit: quæ postquam vacua inuenère, illinc in castra
Regia fugientes, dum & hæc à Cæsarianis occupata vident, armis simul cum
omni salutis spe proiectis, quò expeditiores fugerent, cuncti locum quen-
dam editum castris proximum cursu petūt. Cæsar autem dissipatis, totoq;
passim campo quæ quisq; poterat diffugientibus, ne hostibus se colligendi
spacium daret, legiones è vestigio insequi iubet. Quæ postquam ad collem
in quem hostes confugerant, peruenère, aduersarios, salutatione more mi-
litari facta, fidem Cæsaris frustra implorantes, etiam inspectante, & pro i-
psis deprecante Cæsare, ad vnum omnes contrucidauère, exasperatis & in-
vltionem à Scipione prius interfectorum inflammatis præcipuè veterano-
rum animis. Tantaq; fuit Cæsarianorum ob recentem victoriam licentia,
impunitatisque fiducia, vt ne à præcipuis quibusdam è suo exercitu ma-
nus cohiberent, Tullio Rufo viro Quæstorio inter ceteros pili iactu con-
sultò à milite quodam transfixo, Pompeio item Ruffo grauiter vulnerato:
ita

A ita vt Equites, Senatoresq; quamplurimi è Cæsarianis territi, & furorem militarem metuentes, è prælio se subducerent. Sic Cæsar tribus exercitibus vno die profligatis, cæsis hostium plus decem milibus, è suis verò vix quinquaginta desideratis, paucisq; faucijs, trinis etiam hostium castris vno quasi eodemq; impetu captis, insuper sexaginta quattuor elephantis armatis cū turribus suis ornamentisq; potitus est. Plurimi autem è Prætorijs Consulibusque, qui fuga euaserant, alij postea sibi ipsi manus intulère, alij capti, quòd prius venia impetrata à Cæsare dimissi arma resumpserāt, ab eodem interfici iussi sunt. Dion auctor est: Quintanos magna virium suarum fiducia à Cæsare petijisse, vt elephantis opponerentur, debellatisq; elephantis

B ipsis concessum, vt in monumentum rei gestæ, elephantibus deinceps pro insignibus vterentur. Quidam scriptum reliquere, Cæsarem huic prælio ad finem vsq; non interfuisse: quòd dum aciem instrueret, subito morbo comitiali correptus, malum persentiens (quòd & aliàs eo laborasset) antequàm vis morbi sensus occuparet, in turrim quandam proximā se deferri iusserat. Cæsar quum ex itinere ad Thapsum aliquandiu constitisset, missoq; rei à se gestæ nuntio, Virgilium ad deditionem etiam impunitate promissa adhortaretur, nec ille obtemperaret, Caninium Rebilum Proconsulem cum tribus legionibus ad Thapsum in obsidione manere iubet. Postridie sacris operatus, militibusq; suis pro concione collaudatis, eosdem

C & potissimum veteranos pro suis quemq; meritis pro suggestu inspectantibus oppidanis præmijs donat: Thapsoq; Vticam discessurus, Cn. Domitium ad Thisdram, quam Confidius tenebat, relinquit: præmissoque Vticam M. Messalla, ipse cum equitatu eodem subsequitur. Equites autē Scipionis, qui fuga cædem euaserant, dum Vticam versus ad Catonem cōtendunt, Parada oppido ex itinere per vim capto, quòd oppidani accepto de rebus apud Thapsum gestis nuntio, ipsos admittere recusarent, maxima lignorum strue medio in foro congesta, igneq; subiecto, oppidanos cuiusvis sexus & ætatis constrictos, cumq; omnibus rebus suis in flammis coniectos, crudeli inhumanoq; supplicio vitam finire cogunt. Postquam verò

D Vticam peruenere, Vticensium plebeiorum (qui à Catone ipso statim belli initio, tanquam rebus Cæsaris magis affecti, oppido eiectione, ante portam oppidi fossa exigua alijsq; leuioribus munitionibus contra repentinos incursus se continebant) castra oppugnare aggressi, lapidibus fustibusque ab Vticensibus fortiter repulsi, in oppidum irruerunt: expugnatisque ibi & direptis Vticensium domibus, plurimos etiam ex ipsis in odium Cæsaris, cuius partibus eos fauisse credebant, interfecere: ita vt nō nisi numerata ipsis etiam viritim à Catone pecunia, à cædibus & rapinis abstineret. Acceptaq; postea & à Fausto Sylla alia pecunia, qui eam de suo numerauit, cum eodem in regnum Iubæ profecti sunt. Quum autem plurimi vndique ex

Scipionis exercitus reliquijs Vticam confluerent, Cato omnibus cōuenire A
iussis, persuasoq; Vticensibus vt seruitia manumitterent, eosdem oppidum
contra Cæsarem defendere hortatur, se ducem imperatoremq; rei geren
dæ fore, neque ipsos vllō casu quanuis graui deserturum pollicetur. Qua in
re quum non omnium vnā esse sententiam intelligeret, Vticensibus po
tissimū bellum contra Cæsarem detrectantibus, oppidi defendendi pro
positum omittit. Quumq; Senatorij Equestrisque ordinis, alijq; magni
nominis viri, qui eò confluerant, sibi ab Vticensibus haud satis fiderent,
vererenturq; ne ab ipsis comprehensi Cæsari traderentur, fugæ consilium
capiunt. Quos Cato viatico & pecuniā (si quibus opus erat) ceterisq; ad na
uigationem necessarijs instructos, nauibusq; subministratis, ad portum B
vsq; deduxit, & quod quisque voluit nauigare permisit. Ipse verò Cæsaris
se aduentum exspectaturum simulans, Vticæ manere constitutum habe
bat. Quumq; Vticensēs se pro ipsius apud Cæsarem salute deprecatorios
pollicerentur, subridens nullo sibi deprecatore opus esse respondit. Filium
autem suum fiducia veniæ à Cæsare impetrandæ, ad Cæsarem proficisci, &
de eius clementia optima quæque sperare iubebat, monebātque vt quan
do eo rerum statu natus & educatus esset, eam fortunam quæ ipsi obtinge
ret, æquo animo amplecteretur: se in libertate viuendi dicendiq; educa
tum, & iam ætate prouectum, non posse deinceps immutata vitæ ratione
seruituti se addicere. Sed nec filio, nec alteri cuidam adolescenti Statilio, C
quamuis cum ipso fortunam subire paratis, vt se relinquerent persuadere
potuit. His peractis, Cato relicto portu, conuocatisq; in forum Vticensium
magistratibus, eisdem proluxa oratione administrationis suæ rationes red
didit: & cum commentarijs rationum apparatusq; & commeatuum
bellicorū, etiam syngraphas omnes, & quicquid pecuniæ in ærario publico
reliquum erat, tradidit: rebūque ita constitutis domum reuersus, nihil de
consueta quotidianaque vitæ ratione remittens, lotus cum amicis Vticen
siūque primoribus cœnauit, ne lætis quidem philosophicisque inter cœ
nam confabulationibus quæstionibusque abstinens: subinde & de vento
num secundus esset, atque etiam de his qui abnauigarant, quantum pro
uecti essent, percontatus: ita vt nec vultu, neque sermone, vllum turbatæ
mentis indicium præberet. Cœnatūque, postquam confabulationem di
sputationemque etiam in multam noctem protraxisset, amicis benignè à
se dimissis, liberisque suis L. Cæsari ipsius Cæsaris necessario, qui tum ibi
pro quæstore erat, commendatis, intra cubiculum se recepit, pugione fur
tim puluinari supposito: lectoque ad lucernam Platonis de immortalitate
animorum libro, postquam aliquantum etiam altiùs stertens, vt ab ijs qui
in proximo cubiculo essent, exaudiretur, quieuiisset, circa primam vigiliam
stricto gladio infra pectus se percussit. Quumq; inflicto vulnere è lecto
de-

- A delapsus, abacum geometricum lecto astantem simul ipso casu in terram impulisset, excitatis eo strepitu his qui proximi cubabant, filius & familiares id quod erat suspicati, ingressi, Catonem sanguine foedatum, procidentibus è plaga intestinis, offendunt. Sed postquam Medicus intestinis in locum suum repositis vulnus fascijs obligasset, Cato ad se rediens, simulata facti pœnitentia, actisque pro ope allata gratijs, somno sibi deinceps opus esse aiebat: proinde quando omnia se rectius habitura speraret, illi discederent. Quibus cum gladio digressis, foribusque iam clausis, Cato diruptis fasciarum futuris, vulneréque crudelissimè diuulso, procidentibusq; iterum intestinis, animam exhalans, moribundas in vulnere manus reliquit.
- B dam tradunt, inter ipsam curationem rescisso vulnere inter Medici manus exspirasse. Vticenses quanquam aduersus Catonem ipsum aliàs odio partium minùs bene affecti, integritatem tamen ipsius reueriti, honorificentissimo funere publicè elatum in littore sepelierunt. L. autem Cæsar populum cohortatus, ut portis apertis Cæsarem aduentantem exciperent, ipse Cæsari obuiam profectus est. Messalla interim quem Cæsar præmiserat, ab Vticensibus admissus, custodias omnibus portis ponit. Cæsar autem interea temporis Vzita Adrumetóque in potestatem receptis, magnáq; cùm frumenti tum armorum & pecuniarum copia ibi inuenta potitus, & L. Liuiueio Regulo cum legione Adrumeti præsidio relicto, Vticam pergebat:
- C occurrentiq; sibi in itinere L. Cæsari, vitamq; suppliciter deprecanti, ignouit. Alijs item compluribus sibi obuijs, qui Pompeium priùs, Scipionem postea sequuti fuerant, inter ceteros M. Eppio, & M. Aquinio Catonis filio veniam concessit: Vticamque per tenebras ad lumina perueniens, nocte extra oppidum exacta, postridie ingressus, Vticenses quidem pro ipsorū in se studio gratias agens pro concione amplissimè collaudauit, ciues verò Romanos negociatores, potissimùm autem trecentos illos à Scipione delectos qui pecunijs & consilio Scipionem cōtra se iuuerant, grauiter increpuit: ita tamen ut vita ipsis concessa, multa bis mille sestertiūm imposita contentus fuerit. Ceterum intellecta morte Catonis plurimùm indoluisse fertur,
- D exclamasseque: Ego tibi Cato mortem inuideo, qui mihi gloriam salutis tuæ inuideris. Quumque in scrinia Scipionis, quibus secretiores litteræ includebantur, incidisset, etiam non lectas comburi iussit. Filijs autem Catonis non vitam solùm, sed & paterna bona concessit: aliósque quàmplurimos, qui postea, quum animum eius iam deferbuisset crederent, ad eum accessere, venia data incolumes dimisit. Pompeiæ Cnei Pompeij filia, quæ Fausto Syllæ nupserat, ipsisq; Fausti liberis vitam & omnia sua concessit. Interea Rex Iuba, qui cum Petreio fugiens prælio excefferat, interdiu latitans, nocte proficiscēs, in regnum peruenerat: Zamamq; oppidum (quod maximis operibus ipso belli initio cōmunierat, quòd ibi Regiam haberet,

VZITA ET
ADRVME-
TVM RE-
CEPTA.

VTICA RE-
CEPTA.

coniugésque ipsius cum liberis omniq̃ue Regia suppellectili ibidem asser-
 uarentur) accedens, à suis admissus non est. Idq̃; hac potissimùm de caussa,
 quòd quum ad expeditionem contra Cæsarem proficisceretur, maximam
 in medio foro pyram coaceruata immensa lignorum copia exstrui curaue-
 rat, hoc proposito, vt siquidem se hoc bello inferiorem esse contingeret,
 interfectis omnibus suis & in pyram coniectis, ipse quoque cum coniugi-
 bus, liberis, & omni denique gaza superiniectis ea cōcremaretur. Quumq̃;
 primò pro suo imperio minis agens nihil proficeret, tandem & ad preces
 confugiens, ne sicquidem auditus est. Imò nec coniuges quidem aut liberi
 petenti, acriusq̃; instanti redditi. Hinc omni spe destitutus, indignatusq̃;
 relicta Zama, cum Petreio paucisq̃ue equitibus villam quandam suam pe-
 tit: vbi sumptuosissimè cum Petreio epulatus, quum aliàm honestæ mor-
 tis occasionem non inueniret (quòd omni passim bello sublato, omnia se
 Cæsari submitterent) mutuis casuri vulneribus infesti se inuicem ferro pe-
 tunt. Ceterùm Petreio à Iuba Rege, qui viribus & robore corporis præsta-
 bat, adactò altiùs ferro facilè interempto, Rex superstes conatus sibi manus
 adferre, quum non posset, vix tandem ab vno seruorum vt ab illo occide-
 retur impetravit. Quidam Iubam priùs à Petreio interfectum tradunt, Pe-
 treium autem proprijs manibus cecidisse. Zamenses autem horum ignari,
 quum Regem cum exercitu quamprimùm adfuturum crederent, missis
 Vticam legatis, auxilium sibi à Cæsare aduersus Regem mitti petunt, se vel
 ad vltimum vitæ spiritum Cæsari oppidum seruatuos. Quò dum Cæsar
 ipse cū equitatu suo postridie proficiscitur, obuios sibi Regios duces quàm
 plurimos in gratiam recipit. Cuius fama clementiæ excitati, omnes ferè to-
 tius regni equites, Zamam ad Cæsarem confluxère, veniaq̃; à Cæsare im-
 petrata dimissi sunt. Dum hæc fiunt, Confidius intellecta clade suorū,
 Domitij aduentum exspectare veritus, relicta Thisdra, clam cum paucis
 Getulis, quanta poterat maxima pecunia secum ablata, Iubæ se coniunctu-
 rus in regnum fugit. Sed Getuli auuiditate prædæ Confidio in itinere inter-
 fecto, in sua quisque delapsi sunt. C. quoque Virgilius terra mariq̃ue ob-
 sessus, superioribus nuncijs acceptis, fide data, se suaq̃; omnia cum oppido
 Caninio Proconsuli permittit. P. autem Sittius fuso profligatoq̃; exer-
 citu Regio, ipsoq̃; duce Sabura interfecto, dum per Mauretaniam ad Cæ-
 sarem proficiscitur, intellecto Afranium & Faustum cum mille quingen-
 tis equitibus, qui Vticam diripuerant, in Hispaniam contendentes eodem
 sibi itinere occursuros, dispositis insidijs, maiori equitum Afranianorum
 parte vel cæsa, vel in deditionem accepta, Afranium ipsum cum Fausto vi-
 uos capit: quos quum ad Cæsarem perducere cogitaret, orta in exercitu se-
 ditione, antequam ad Cæsarem peruenirent, interfecti sunt. Scipio in-
 terim, qui consensu XII. nauibus apertis, cum Damasippo, L. Torquato,
 & Ple-

ZAMA CA-
PTA.

A & Pletorio Cestiano, in Hispaniam ad Pompeium cursum instituerat, diu aduersis iactatus tempestatibus, quum tandem Hipponem Regium inuitus deferretur, à classe P. Sittij, quæ ibi per id tempus erat, cum suis circumuentus, irrumpentibus statim in nauem suam Sittianis, atque vbi Imperator esset interrogantibus: Imperator, inquit, bene se habet. simul ferro se traiiciens, seipsum in mare præcipitauit. Cæsar autem Zamæ etiamnum consistens, suppellectili gazaq; Regia, simul etiam bonis ciuium Ro. qui arma contrà tulerant, sub hasta diuenditis, collatisq; in Zamenenses præmijs, Numidiam ex regno prouinciam facit: relictoq; ibi Proconsule Crispo Sallustio, Vticam reuertitur: diuenditisq; & ibi bonis eorum, qui contra se militauerant, aut ordines duxerant, multatisq; Thapsitanis, Adrumentanis, Leptitanis, & Thisdritanis, impositoq; singulis ipsorum pro sua cuiq; facultate certo olei, frumenti, aut etiam pecuniæ modo, Idibus Iunijs Vtica soluens, post diem tertium Caraleis in Sardiniam peruenit. Ibi & Sulchitanos (quod Nasidium, qui ad Massiliam contra Cæsarem rem gessit, cum classe recepissent, suisq; copijs iuuissent) octauas pro decimis pendere iussos, multauit. Ibi & partem veteranorum militum, ne nouas iterum seditiones mouerent, etiam antequam in Italiam trajceret, dimisit. Reliquas autem copias cum C. Didio in Hispaniam aduersus Pompeium misit, perlatisque iam tum ad se honorificentissimis Senatus de se decretis gauisus, C conscensis ante diem .iii. Kal. Quintiles nauibus, tempestatibus subinde retentus, duo de trigésimo post die Romam peruenit. Senatus namq; accepto statim victoriæ Africanæ nuntio, decreta quadraginta dierum supplicatione, plurimis quoque amplissimisq; Cæsarem honoribus per Senatusconsulta decretis ornauit. Inter quæ præcipua fuere, quod Dictatorem ipsum deinceps in decennium crearunt: non quidem bello, aut alia aliqua necessitate impendente, neque alia quauis causa, ob quas Dictator ante ea tempora creari solebat, sed quod aliud non haberet populus Ro., quo cum summo honore summum simul imperium ipsi deferret. Præfectum quoque moribus Censoria potestate (quod Censoris nomen infra ipsius D merita videretur) in triennium constituerant: quæ quidem præ ceteris cupidissimè admisit, interim & alijs quibusdam honoribus, qui simul decreti erant, non reiectis. nimirum vt curuli sella proximus semper Consulibus in curia & Senatu assideret: sententiam primus diceret: præmiaq; in equestribus certaminibus solus diuideret: Magistratus omnes etiam plebeios quibus vellet conferret, equisque albis & lictoribus, quos in prima secundaq; Dictatura habuerat, in triumpho vteretur: quæque humanum excedebant fastigium, vt quadrigæ ipsi in Capitolio ante Iouem statuerentur, imagoq; ipsius simulachrum orbis terrarum pedibus premens cum titulo SEMIDEI poneretur: atque his ferè contentus, alia pleraq; his similia vel

NUMIDIA
PROVIN-
CIA FA-
CTA.

CAESARIS
AD VRBEM
EX AFRICA
REDITVS.

CAESAR DE-
CTATOR IN
DECEN-
NIUM.

CAESAR
PRAEFEC-
TUS MO-
RIBVS.

ma-

CAESAR
DICT. III.
M. LEPIDVS
MAG. EQ.

GALLICVS
CAESARIS
TRIUM-
PHVS.

ALEXANDRI-
NVS TRI-
VMPHVS.

PONTICVS
TRIUM-
PHVS.

AFRICA-
NVS TRI-
VMPHVS.

maiora repudiavit. Tertiam autem Dictaturam sub id ferè tempus in- A
ijt, M. Lepido magistro equitum sibi assumpto, quem & in Consulatu il-
lius anni collegam sibi adsciuerat, vt suprà dictum est: quam Dictaturam
etiam in plures insequentis anni menses dum annus compleretur (quòd
non semestris vti prius, sed annuus iam is Magistratus esset) continuauit.
Postquam autem in urbem peruenit, omnibus statim qui arma bellis præ-
teritis contra se gesserant, ignouit: inter quos & M. Marcello deprecante
Senatu reditum concessit. habitaque tam apud populum quàm in Senatu
oratione benignitatis humanitatisq; plena, vniuersos deinceps bono esse
animo, optimaque de futuro ipsius imperio sperare iussit, redditis interim
rationibus de pecunijs solito maioribus à se exactis: nimirum ob alendos B
exercitus, quibus promotis iam sua potissimum opera vndiq; imperij Ro.
terminis, etiam solito maioribus opus esse dicebat. Deinde rebus omni-
bus magnificentissimè sumptuosissimèq; adornatis, quattuor egit trium-
phos, diuerso quemque apparatu & instrumento. Primum quidem cele-
berrimumq; Gallicum, de Gallicis Germanicisq; populis, cuius apparatus
ex citro potissimum constitit: inter cuius fercula fuit Rhenus, Rhodanus,
Oceanusq; captiui ex auro simulachrum. Deinde & Vercingetorix inter ca-
ptiuos ductus est, in illum vsque diem in eum vsum seruatus, post trium-
phum verò cum alijs aliquot necatus. Elephantis autem quadraginta lych-
nuchos dextra sinistraq; gestantibus ad lumina sub vesperam Capitolium C
ascendit, gradusque Capitolij genibus ingressus pro more conscendit, non
habita ratione aut currus, qui ipsi ante Iouem erectus erat, aut simulachri
orbis terrarum pedibus suis subiecti cum titulo SEMIDEI, vt suprà rela-
tum est, quem titulum postea sustulit. Huius autem triumphi die, quum
Velabrum præterueheretur, cōfracto currus triumphalis axe, apud fanum
Fortunæ, quod Lucullus exstruxerat, penè excussus, alio curru ad perficien-
dum triumphum vti coactus est. Alter triumphus fuit Alexandrinus
de Rege Ptolomæo, apparatusq; eius testudineus: in hoc Nilus & Pharus
ardens: inter captiuos Arsinoë Cleopatrarum soror, non sine spectantium cō-
miseratiōe traducta est, postea precibus Cleopatrarum sororis & Ptolomæi fra- D
tris dimissa. Tertius aut Ponticus de Rege Pharnace, acantho spectabilis:
in cuius ferculis fuit Pharnacis imago, & hic titulus, VENI, VIDI, VICI.
celeritatem belli confecti significans. Nouissimus autem fuit Africanus
de Iuba Rege, ebore insignis: quo triumpho inter captiuos ductus est Iube
Regis filius patri cognominis, postea celeberrimis scriptorib. annumerat.
Hoc triumpho Petreij, Catonis, ipsiusq; Scipionis, aliorumq; primi nomi-
nis ciuium Ro. qui eo bello contra Cæsarem militauerant, imagines, non
sine maximo populi dolore & inuidia in pompa transmissæ sunt. Pecunia
ex manubijs per hos triumphos traducta, à Græcis quidem scriptoribus tra-
ditur

- A dicitur, LX. M. talentorum & dimidium talentum: à Romanis verò amplius sexies milies sestertiūm. Præterea aureæ coronæ bis mille octingentæ, pond. XX M CCCC XIII. è quarum precio militibus postea stipendium & donatiū quod promiserat, etiam cum auctario persolutum, congiariumq; plebi datum. Notabilis autem fuit per hosce triumphos dicax militum triumphantem subsequentiū in Cæsarem licentia æquis auribus à Cæsare accepta, ita vt præter Cleopatraz amores, aliasque Cæsaris libidines, etiam adolescentiam parū continenter sub Nicomede Rege Bithyniæ transactam exprobrare non vererentur, & inter alia quāmplurima scommata & dicteria, quæ ex militari instituto in ipsum iaciebantur, hi quoque
- B versus post illum palām decantarentur:

Vrbani seruate vxores, mœchum caluum adducimus.

Auro in Gallia stuprum emisti, hîc sumpsisti mutuum. Item & illi:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:

Ecce Cæsar nunc triumphat qui subegit Gallias,

Nicomedes non triumphat qui subegit Cæsarem.

- Cæsar aut triumphis iam peractis epulum vniuerso populo etiam in multos dies præbuit sumptuosissimū, ita vt vno die duobus & viginti milibus tricliniorū discumberetur: addita etiam visceratio & cōgiarium, distributo extra ordinē in populum viritim denis frumētī modijs, totidem olei libris.
- C Et præter nummos trecetos quos olim promiserat, centenos insuper corollarij nomine addidit, vt moram beneficij tardiū præstiti compensaret. Appianus tradit minam Atticam viritim distributam. Annua præterea habitationē in vrbe ad bina milia nummūm, in reliqua verò Italia vsq; ad quingentos sestertios remisit. Militibus etiam præmia quæ pollicitus erat, dilargitus est, veteranis quidem legionibus prædæ nomine in singulos quidem pedites bina sestertia, in equites verò vicena quaterna milia nummūm. Appianus aut tradit militib. quinquies milenas drachmas Atticas diuisas, Centurionib. duplum, Tribunis aut & alarū præfectis quadruplum persolutū. Eadem quoq; Veneris Genetricis, quā ante prælium Pharsalicum vouerat, tunc dedicauit: simul & forum ipsi contiguum, in quo spectacula plurima populo exhibuit. Addit Dion & Amphitheatrū propter ferarū venationes ab eo edificatum. In æde Veneris Genetricis Cleopatram iuxta Venerē constituit. Et præter ludos, quos omnibus passim vrbis regionib. per omnium ferè linguarū histriones fecit, Circenses quoq; atque alia varij generis certamina exhibuit. Munus etiam gladiatorium, quod in funere filiaz suæ pollicitus erat, venationem item ferarum per quinque dies, aliaq; q̄ plurima in honorem filiaz dedit. Eo tempore Camelopardalis primū Romam adductus, populoq; in arena exhibitus est. In Circensibus autem spaciū Circi vtrinq; produxit: bigasq; & quadrigas equosq; desultores agitauerunt nobilif-

CONGIARIVM POPULO DACTVM.

ÆDES VENERIS GENETRICIS DEDICATA

LVDI CIRCENSES FACTI.

bilissimi iuuenes. Troiam lufit turma duplex maiorum minorumq; pue-
 rorum. Pyrrhicam aut saltauerunt Asiae Bythiniaeq; principum liberi. Sub-
 latisq; postea e Circo metis, bina loco ipsarum castra aduersa constituens,
 pugna in duas acies diuisa, quingetos hinc inde pedites, trecetos vero equi-
 tes, & viginti elephantos commisit. stadioq; temporario in campo Martio
 excitato, Athletę per triduum decertarunt: effossoq; eodem campo in mo-
 dum cochleae lacu, naualis praelij speciem exhibuit, concurrentibus Tyrijs
 Aegyptijsq; biremibus, triremibus, & quadriremibus, adhibitisq; quadrin-
 gentis hinc inde remigibus, maximoq; pugnatōum numero. Quibus rebus
 quā multitudinis ciuiliū bellorum cladibus afflictae animos aliquātūm
 refecisset, ad cōponendum Reip. statum se conuertit. Primūq; Fastos vicio
 Pontificū per intercalandi licentiam corruptos & turbatos, ita vt cū mē-
 sium & vindemiarum, tum reliquae anni feriae alieno tempore inciderent,
 correxit: annumq; qui ad illa tempora secundum Lunę cursum aestimaba-
 tur, & .CCCLV. dierū fuerat, ad rationem cursus Solaris digessit, & .CCCLXV.
 dierū esse voluit. Decem scilicet in .VII. menses, qui .XXIX. antē dierum fuerāt
 additis, ē quibus Ianuarius, Sextilis, & December binos singuli acciperent:
 Aprilis verō, Iunius, Septēber, & Nouēber singuli singulos dies. Et quō
 in posterū ex Kal. Ianuarijs ea ratio cōstaret, prāter mensem intercalarem
 .XXI. dierum, qui ex Numae instituto quarto quoquo anno intercalabatur,
 & in eum annum inciderat, etiam alios duos menses, siue, vt Dion scribit,
 .LXVII. dies inter Nouembrē & Decembrem interposuit: sublatoq; mense
 intercalari, cōstituit, vt loco illius quarto quoq; anno deinceps ante quinq;
 nouissimos Februarij dies vnus dies intercalaretur. Ita hic annus .XV. mē-
 sium fuit. Sancitis quoq; q̃ plurimis saluberrimis legibus, libidines com-
 pressit, maleficia cōpescuit, sumptus nimios cohibuit, fidem reuocauit, iudi-
 cia collapsa restituit. Nam quum iudicia prāter Equites & Senatores etiam
 à Tribunis erarijs, qui plebeij erant, administrarentur, sublatis Tribunis, ea
 solis Senatorib. Equitibusq; mandauit. Sumptuariam quoq; legem seue-
 rissimē exercuit: dispositisq; circa macellum custodibus, quę importaretur
 obseruari, vetitaq; retineri, & ad se deferri voluit: & si qui custodes fefellis-
 sent, immisissis lictoribus aut militibus etiam apposita ē triclino rapī iussit.
 Promiscuum lecticarū vsum, vestis item conchiliatae, & margaritarū, ad cer-
 tas personas, etates, & tempora restrinxit: peregrinarūq; mercium portoria
 quō cariores essent, instituit. Poenas etiam scelerum auxit. Quumq; locu-
 pliores, quōd nulla facultatum suarū parte imminuta, solo exilio sicut a-
 lii quiuis plecterentur, minūs à maleficijs deterrentur, parricidij quidem
 reos omnibus facultatibus, alijs verō criminib. obnoxios, dimidia parte bo-
 norum multari voluit. Quūq; exhausta bellorū ciuiliū sumptibus Rep.
 fides publica laboraret, debitoresq; creditorū acerbitatē multū timeret,
 sub-

FASTI COR-
RECTI.ANNVS EME-
DATVS.ANNVS QVIN-
DECIM MEN-
SIVM.LEGES CAE-
SARIS.LEX SVM-
PTVARIA.

- A sublata omni nouarum tabularum mentione, quæ subinde seditiosius & tumultuosius mouebatur, decreuit, vt debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionum, quanti quasq; earum ante bellum ciuile comparassent, deducto summæ æris alieni quicquid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuerat: ita vt hac sola ratione quarta ferè parte æs alienum imminutum sit. Censum autem, vt nec Censoris nomine vsus, sed tanquam Præfectus moribus, ita nec more nec loco solito peregit, sed vicatim per dominos insularū: inuentumq; est dimidio minus ciuium q̃ proxima ante bella ciuilia recensio. Nam quū prius trecenta & viginti milia frumentum è publico acciperet, centum & quinquaginta milia dumtaxat reperta sunt, tantum sanguinis bellis ciuilibus exhaustum. Sed Cæsar quò eam ciuitatis exhaustæ vastitatem quoquo modo repararet, ad propagandam sobolem præmia ijs qui plures liberos procreassent, constituit. Sanxit præterea, ne quis ciuis supra annos viginti, aut infra decem annos sacramento liber amplius quàm triennium cōtinuum Italia abesset: néue quis Senatoris filius nisi cōtubernalis aut comes Magistratus peregrè proficisceretur: néue hi qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesq; qui Medicinam profiterentur, aliosq; liberalium artium doctores, quò & ipsi libentiùs vrberem incolerent, & aliunde eò accederent, ciuitate donauit: plurimisq; qui iudicium sententijs exilio multati fuerant, reditum per Tribunos plebis confecit. Collegia tamen omnia præter antiquitùs instituta, detraxit. Senatum autem, qui & ipse multum imminutus erat, adscriptis in eum plerisque etiam indignioribus, suppleuit. Similiter & in Patritios quàm plurimos allegit: ita tamen vt repetundarum conuictos ordine Senatorio moueret, facilius in hos qui ambitus damnati fuerant, quos ab exilio reuocatos in Italia versari permittebat. Comitia autem cum populo ita partiebatur, vt exceptis Consulatus petitoribus, reliqui Magistratus pro parte dimidia quos populus, pro altera quos ipse vellet pronunciarentur. Ceterum ne hi qui in prouincias mittebantur, consuetudine imperandi dominationem affectarent, (quod sibi vsu venisse intelligebat) Prætorijs prouincijs annum, Consularibus verò biennium nec amplius statuit. Ad honorum autem petitionem, etiam proscriptorum liberos admisit. Et hæc quidem omnia, vt & alia pleraque, quæ de Republica per id tempus constituit, vel cum vniuerso Senatu, vel cum primoribus eius ordinis communicauit: siue ne nihil Senatui deferre videretur, siue etiam ne si quæ asperius decreta essent, in se solum inuidia recideret. Per id tempus Cleopatram cum fratre marito Romam accersitam, etiam proprijs ædibus excepit, non sine sinistris propter præteritos amores rumoribus. Quos Cæsar maximis affectos honoribus & præmijs, atq; inter Reges socios amicosq; populi Ro. adscri-
- R ij ptoſ,

CENSUS PO-
PULI AC-
TUS.

IUS LIBER-
RORVM.

SENATUS
SUPPLE-
TUS.

EXPEDITIO
CAESARIS
IN HISPANIA
CONTRA SEX.
ET CN. POMPEIOS.

ptos, in regnum postea dimisit. Constituto ad hunc modum rerum vrb-
banarum statu, Cæsar quum non ignoraret haud cōtemnendas Africanæ
Pharfalicæq; cladis reliquias, cum nō paucis primi nominis in Hispaniam
confluxisse, Cneumq; & Sex. Pompeios, qui animorum magnitudine &
audacia à patre neutiquam degenerarent, comparato quoquo modo non
inualido exercitu, contractisque vndique partim precibus, partim opibus,
non solum ex Hispania, sed ex toto ferè terrarum orbe maximis auxilio-
rum copijs, prouinciam vastare, plurimasque Hispaniæ ciuitates, alias fa-
uore paterni nominis, alias vi & armis sibi adiunxisse, auctisq; indies viri-
bus, bellum etiam superiorib. atrocius iustaurare, ita vt à suarum partium
ciuitatibus, & à legatis per internuncios & litteras pro auxilijs interpellare-
tur, aut ipse aduentum suum maturare iuberetur, intelligens bellum gra-
uius esse conflatum, quàm quod facile per legatos suos se absente confici
posse speraret, vrbis custodia Lepido magistro equitum, cum octo, vt qui-
dam prodidère, siue sex, quod alijs verisimilius videtur, Præfectis vrbis man-
data, extremis tertij sui Consulatus mensibus iam tertium Dictator expe-
ditionem in Hispaniam suscepit. Belli autem Hispaniensis hæc potissimū
existère initia, quòd legiones quæ sub Marcello & Longino, vti suprà cō-
memoratum est, seditionem concitauerant, & cum plerisque Hispaniæ ci-
uitatibus ad res nouas consurrexerant, sedato superuentu C. Trebonij &
morte Cassij Longini tumultu, veritæ ne quid grauius in se statueret Cæ-
sar, missis clam ad Scipionem nuntijs, eiusdem se fidei permisissent, & Cn.
Pompeium adolescentem, qui tentata infeliciter Mauretania ad Baleares
insulas appulerat, recenti adhuc Pompeij patris, pro quo nuper militaue-
rant, memoria, è Balearibus ad se euocassent. Verum quum ille morbo re-
tentus in Hispaniam traicere prohiberetur, Scipio autem perijsse nuntia-
retur, legionarij intellecto C. Didium cum classe contra se venire, veriti ne
ante Pompeij aduentum opprimerentur, Q. Aponium & T. Scapulam e-
questris ordinis viros sibi duces elegerant: eiectoq; Trebonio Beticam v-
niuersam ad defectionis societatem pertraxerant. Nec multò post Pom-
peium, qui pristinis viribus ex morbo restitutus in Hispaniam traiecerat, D
plurimasq; ciuitates primo statim aduentu paterni nominis beneficio ad-
iutus receperat, omnes vno consensu Imperatorem sibi adsciuerant. Quo-
rum animos cum Pompeius tum factis tum verbis sibi quoquo modo cō-
ciliaret, factum est, vt & alij quàm plurimi qui sub Scipione hætenus mi-
litauerant, Pompeio sese adiungerent. Sextus item frater per id tempus cū
Varo & Labieno & classe ex Africa ad eum peruenerat. His rebus adiutus,
ciuitatibusque quàm plurimis tum pervim tum per deditiōem subactis,
etiam latius ipso Cæsare in Hispania imperare videbatur. Et hic quidem
erat rerum in Hispania status, quum Q. Pedius & Q. Fabius Maximus Cæ-
saris

- A faris legati, qui tum Hispaniam administrabant, missis litteris Cæsarem horum certiore faciant, & quamprimùm accedere monent. Pompeius igitur postquã quibusdam à Cæsare præmissis, ipsum quamprimùm subsequiturum intellexisset, vniuersa Hispania Cæsarem se prohibere posse desperans, omnem statim Beticam occupare contendit: sperans se cum his quas habebat copijs, Cæsarem reliqua postea Hispania faciliùs pulsurum. A cuius discessu omnis quidem ora maritima mox ab ipso ad Cæsarem defecit: mediterraneas tamen ciuitates omnes, Vlla excepta, sibi habuit addictissimas. Et Sex. quidem Pompeius Cordubam, prouinciæ caput, cum præsidio tenebat. Cn. verò iam menses aliquot circa Vllam oppugnandam
- B distinebatur. Ceterùm Cæsar confectis maxima celeritate itineribus, decimo septimo postquam Roma egressus fuerat die Saguntum, vigesimo autem septimo omnium opinione citiùs in conspectum & suorum & hostium venit. Legati autem Cordubenses, Cæsari in itinere occurrentes, nunciant, si accedere properaret, Cordubam per noctem ex improviso capi posse: quod nec Pompeius ipse nec aduersarij quicquam de aduëtu eius cognouissent. Paulò post & Vllensium legati præsidia Pompeiana clam prætergressi, subsidia ciuibus suis quamprimùm à Cæsare mitti petunt: ad quos Cæsar confestim cum L. Iunio Patieco, homine illius prouinciæ prouido iuxta ac callido, sex cohortes cum totidem equitibus secunda vigilia
- C proficisci iubet. Quos quum Patiecus vsus beneficio tempestatis procellosæ & perobscuræ, vt vix proximi se agnoscerent, magno astu & calliditate per media aduersariorum præsidia vsque ad portam oppidi perduxisset, signo dato ab oppidanis recepti, subitoque eò vnde venerant conuersi, clamore sublato, irruptioneque in hostium castra facta, ita eos ex improviso terruere, vt maior ipsorum pars captos circumuentosq; se crederent. Vllensibus autem eo subsidio firmatis, Cæsar quò Pompeium ab oppugnatione deduceret, præmissis Cordubam equitatu, ipse eòdem subsequitur, oppidumq; obsidione cingit. Hinc Pompeius litteris Sexti fratris accitus, relicta Vlla cum totius exercitus viribus Cordubam proficiscitur. Ad cuius
- D quidem aduentum, Cæsar in morbum delapsus, à rebus gerendis aliquandiu abductus est: sed salute postea recepta, quum per hiemem maximis conflictaretur incommodis, com meatuumq; & rei frumentariæ angustijs pressus, Cordubam validissimis teneri præsidijs non ignoraret, soluta Cordubæ obsidione Atteguam versus (quam frumento abundare intellexit) copias ducit. Quo in itinere quum sibi Bætici flumen transeundum intelligeret, corbes lapidibus refertos demittit, ponteque superiniecto copias traducit. Quò quum & Pompeius peruenisset, magnaue contentione pro ponte occupando per dies aliquot crebris quidem sed leuioribus & minutis prælijs Marte vario & nunc huc nunc illuc inclinante victoria decertatū
- R. iij esset,

*celeritas in iter
faciendo.*

esset, tandem maioribus viribus cōcursum, & cominūs ad manū ventum A
 est, maximaq; hinc inde clades accepta, alijs ferro cadentibus, alijs ex ponte
 & ripa in flumen prācipitatis. Cāsar autem quū Pompeium nullis condi-
 tionibus, vt in æquum ad pugnam descenderet, adduci posse intelligeret,
 copijs Bætīm traductis Atteguam vallo & munitionib. cingere constituit.
 Sed Pompeius satis ipsi oppido vtpote & situ & opere & præsidio munitis-
 simo fidens, quum suos hibernis frigoribus diutiūs confici nollet, eisdemq;
 de causis Cāsaem diutiūs in obsidione perduraturum non crederet, reli-
 cto Atteguæ defendendæ proposito, Cordubam se recepit. Ceterū post-
 quā Cāsaem munitionibus operibusq; perfectis obstinatiūs oppugna-
 tioni insistere intellexit, Atteguam reuertitur: factōq; per nebulam den- B
 tissimam in excubias equitesq; Cāsarianos impetu, paucis admodum ser-
 uatis, reliqui ferē omnes cāsi sunt. Quumq; oppidanos duce carere sciret,
 L. Minutium Flaccum ad eos mittit. Is solus excubias Cāsaaris tanquam à
 Cāsaie missus per noctem adiens, tesseram edere iubet: & sic cognita tes-
 sera, simulans se ad oppidum per prodicionem recipiendum pergere, per
 medias hostium excubias ad oppidum perueniens, ab oppidanis intromis-
 sus est. Pompeius autem prioribus castris nocte sequenti incensis, trans Sal-
 sum flumen castra tredecim legionum inter duo oppida Atteguam & Vcu-
 bim in monte constituit. Cāsar verò maioribus quotidie munitionibus
 operibusq; effectis, omnibusq; quæ ad oppugnationem opus erant com- C
 paratis, turres vineasq; agere instituit. Et post multa hinc inde à Cāsa-
 rianis oppidanisq; & Pompeianis damna & incommoda vicissim nunc data
 nunc accepta, crebrasq; nunc per eruptionē pro muris, nūc inter oppugna-
 tionem in ipsis muris cōcertationes, quum oppidani inter cetera operibus
 Cāsaaris flammās aliquando iniecissent, ventus ex aduerso coortus, incen-
 dium ab operibus in proxima oppidi ædificia reiecit: ita vt bona vrbis par-
 te incendio consumpta, fumoq; prospectum intercipiente, plurimi insu-
 per oppidanorum frequentibus tum lapidum tum telorum iactibus peri-
 rent. Hinc orta in oppido inter Pompeianos & oppidanos dissensione, op-
 pidanis quidem deditiōnem fieri volentibus, alijs verò reclamantibus, & D
 vel extrema exspectanda sentientibus, Pompeiani plurimos ex oppidanis
 etiam in conspectu Cāsariorum crudeliter iugulatos è muro prācipita-
 runt. Hinc plurimis quotidie ex oppido ad Cāsaem transfugientibus, tan-
 dem Minutius per litteras salutem & impunitatē sibi depactus, oppidum
 Cāsaie tradere se paratum nuntiat. Postea & oppidani missis legatis se im-
 perata exequi paratos exponunt: & si vita concedatur, postridie oppidum
 esse dedituros. Responsoq; à Cāsaie accepto, ipsum Cāsaem esse, fidemq;
 pręstaturum, postridie ante diem. xi. Kalendarum Martij Attegua deditur:
 & Cāsar ob rem prosperē gestam Imperator appellatus est. Pompeius autē
 oppidi

A oppidi deditione intellecta, castris Vcubi propius admotis, suis se deinceps tenebat munitionibus. At Cæsar castra castris conferens, per plures dies Pompeium in æquum deducere studebat, ita tamen ut leuibus tumultuarijsque prælijs nonnunquam concurreretur, cæsis vno tempore. cccc. eo amplius Pompeianis. Interim quum & aliæ pleræque vrbes intellecta Atteguæ deditione per legatos Cæsari se dederent, præsidiaque ipsius passim reciperent, Pompeius his permotus, mutatisq; subinde de loco ad locum castris, veritus ne si bellum diutius traheretur, omnis tandem prouincia à se ad Cæsarem deficeret, rei summam prælio committere constitutum habebat, nihil motus plurimis aduersis ostentis, quæ haud dubiam alteri partium perniciem portendere credebantur. Inter quæ præ ceteris obseruatione dignum erat, quod aquilæ in Pompeianarum legionum signis fulminibus aureis quibus insistebant proiectis, motisque alis à Pompeio ad Cæsarem auolantes, certissimum Pompeianis exitium denunciare videri poterant. Et Pompeius quidem haud procul ab vrbe Munda castra posita habebat. Eodem Cæsar profectus, ciuitatibus aliquot ex itinere in potestatem receptis, castra aduersa Pompeianis castris constituit: ita ut media inter vtrumque exercitum quinque milium passuum planicies, magnam dimicaturis præbitura loci æquitatem, intercederet. Copiæ autem Pompeij præter equitatum & sex milia leuis armaturæ, legiones tredecim erant: auxilia C etiam alterum tantum efficiebant. Cæsaris verò. lxxx. cohortes, & octo equitum milia. Pompeio Bocchus filios suos subsidio miserat. Bogud autem suppetias Cæsari laturus aduenerat. Postero autem die quum Cæsari à speculatoribus nunciaretur, Pompeianos à tertia vigilia in acie stetisse, Cæsar & ipse dimicare paratus, omnes mox copias instructas in mediam planiciem producit, sperans & hostem propius in æquum accessurum. Ceterum quum Pompeius non longius mille passibus à munitionibus urbanis suos progredi pateretur usque ad riuum quendam, qui in extrema planicie ad partem castrorum Pompeianorum palustri voraginosoque solo fluens difficilem admodum præbebat accessum, Cæsariani procedentes ad riuum usque; peruenire. Vbi, perspecta loci iniquitate, non sine graui indignatione coacti sub- D stitère. Hinc Pompeiani animis aucti, quum Cæsarianos timore impediri crederent, quò minus vltèriùs procederent, è loco tuto etiam vltro ad pugnam prouocabant: donec superata tandè à Cæsarianis ea loci iniquitate, clamore statim vtrinque; sublato hinc inde concurreretur: sed à Cæsarianis, propter eas quas dixi incommoditates, aliquantò maiori cum difficultate: ita ut intio victoriæ diffidere viderentur. Nam sicuti multitudine & rei bellicæ usu vincebant Cæsariani, ita Pompeiani loco longè superiores erant. Hinc factum est, ut pari vtrinque contentione atque impetu ad prælium se compararent: quum Cæsariani hunc potissimum diem si quem alium diu-

PRÆLIUM
MUNDENSE.

diuturnæ militiæ laboribusq; huc vsque susceptis finem impositurum crederent: Pompeiani verò in sola victoria spem sibi salutis reliquam intelligerent: maximè quòd plerique ex his cum Afranio & Varrone antè superati, vitaq; donati, armis resumptis veniam deinceps ne sperare quidem auderent. Primo statim cōgressu sociorum auxiliorumq; copiae hinc inde terga vertère. Romanæ vero acies vbi cominùs cōgressæ incaluère, totis in prælium hinc inde viribus incubuère, nemine vel cedente vel respiciente, sed quo quisq; loco constiterat, eodem vel vincente vel cadente. Ita diu anticipi Marte, & quasi deliberante fortuna vtri se potissimū parti applicaret, acerrimè pugnatum est: Cæsare interim & Pompeio (vt quidam auctores sunt) in equis ex loco edito studia laboriosasq; suorum contentiones despicientibus, interq; spem & metū dubijs, quò se inclinaret victoria obseruantibus: donec suæ quisq; parti metuentes, dum præsentiam suam nō parū ad victoriam momenti allaturā crederent, constituto vel simul vincere, vel simul occumbere, equis desilientes, & in mediam se aciem insinuant, studia quidem suorum exemplo excitant, ceterū ad victoriam hinc inde parū profuère, quin sicuti pari animorum cōtentione, ita & æquo Marte vti prius prælium hinc inde cōmitteretur: & vel vniuersi simul vtrinque casuri, vel nox sola prælium diremptura videretur, nisi Bogud qui cū suis extra aciem stabat, ad capienda Pompeij castra cōuersus, Labienum è medio prælio ad castra defendenda cum quinque cohortibus subito acie excedere cōpulisset. Qui quū & à suis & ab aduersarijs fugere crederetur, Cæsarianorum quidem animos, dum se vincere putant, plurimū erexit: Pompeianos verò, dum se vinci credunt, abiectis animis ad fugam alia ex parte capeSSendam impulit, ita vt ne intellecto quidem aliquantò post Labieni institutò, acies restitui posset: sed insistentibus acerrimè Cæsarianis, non prius fugæ finem facerent, quàm pars Mundam, pars in castra peruenissent. Alij aliquantò aliter hæc tradidère, Cæsarem nimirū ipsum ante prælium solito mœstiorē fuisse: tanquam non eundem quem hætenus expertus fuerat præteritarum rerum successum sperare ausum: militesq; ipsius metu perculsos cunctantiùs in aciem progressos, & tam remissè primo statim congressu rem gessisse, vt Cæsari etiam Deos obtestanti, ne vno ignominioso conflictu reliquæ tam insignes victoriæ abolerentur, nunc minis nunc precibus apud militem opus fuerit: quumq; ne sic quidem satis proficeret, arrepto proximo cuiusdam clypeo, Tribunisq; grauiter increpitis inclamasse: Hic milites mihi vitæ, vobis militiæ finis erit. simul in aciem ante omnes perumpentem, ita vt decem tantum ab hoste pedes distaret, vniuersam suorum aciem post se traxisse: ducentisque breui spacio telis in ipsum coniectis, maiorem horum partem clypeo excepisse, reliqua corporis flexu declinasse. Alij tradunt, medio ferè prælio subitum vtrinque exsti-

A extitisse silentium, quasi conuenissent. Alij post longam acerrimamq; anticipi Marte dimicationem, Cæsarianos etiam veteranos impetū hostium non sustinentes, retrocessisse. Hinc Cæsarem furenti similem, primò etiam de morte sibi consciscenda cogitasse, deinde equo relicto in primam aciem profilijsse, suosq; cedentes voce & manu confirmasse & repulisse, addito se vestigio non recessurum, proinde viderent, quem quo loco Imperatorem desererent, & quem quibus proderent, senem scilicet quinquagenarium pueris: ita aciem verecundia magis quàm virtute militum restitutā. Hinc & postea ad amicos dixisse ferunt, Pro laude & gloria sæpius, tum demùm pro salute & vita decertasse. Hoc prælio milia hominum triginta & amplius cæsa referuntur: inter ceteros Labienus & Actius Varus. Equitum item Romanorū tria milia, nemine, vti creditur, tantæ cladi superfuturo, ni castra & Munda tutum fugientibus receptū præstitissent. Captæ autem cum .xvii. præcipui nominis ducibus aquilæ legionum .xiii. præter signa & fasces. E Cæsarianis quingentis tantum saucijs mille sunt desiderati. Quo autem loco prælium commissum est, statim post victoriam palmam enatam esse ferunt. Quod ostentum non tam Cæsari quàm Octauio Cæsaris ex sorore nepoti, qui tum fortè cum Cæsare militabat, prosperitatē & felices rerum successus portendisse volunt, quanquam Cæsar ad se traheret. Cæsarianis hoc prælio pro tessera **VENVS** fuit, Pompeianis **PIETAS**. Quo autem tempore hæc Cæsari victoria contigit, sacer Liberalium Romæ dies agebatur, qui est ad .xvi. Kal. Aprileis. Ex Pompeianis qui in castra fu-
gerant, non sine maxima Cæsarianorum clade tandem debellati sunt: qui verò Mundam se receperant, non statim in potestatem venêre. Cæsar itaq; quum oppidum obsideri imperasset, cadaueribus mortuorum pro cespite aggestis, scutisq; & pilis superimpositis vallum effectū, capitaq; occisorum gladijs & mucronibus infixæ, ad terrorem hostium per ordinem disposita sunt. Quumq; Cæsariani crebris oppugnationib. parū proficerent, postea per cōtinuas eruptiones omnib. ferè qui intra oppidū confugerant amissis, Munda in Cæsaris potestatē venit. Sextus autem Pompeius qui Cordubæ erat, accepto Munden-
sis cladis nuntio veritus ne Cæsari traderetur, persuadens oppidanis se ad Cæsarem de pace acturū proficisci, cum centum circiter equitibus egressus in Celtiberiā profugit, ibiq; diu latuit. Cnæus verò qui cum equitibus aliquot peditibusq; fugiens, Carteiam versus (quæ distat à Corduba milib. passuū. clxx.) spe classis quæ ibi in statione erat potiundæ iter instituerat, quū ager neq; equo neq; pedibus vltèrius cōmodè progredi posset, lectica clanculum in oppidum delatus est. Ceterū Cæsar quum plurimos Cordubam se contulisse intelligeret, & Sextū ibi etiam num esse crederet, eodem exercitum ducit: prælioq; in ponte qui à Pompeianis tenebatur cōmisso, transmissio flumine castra ad oppidum ponit.

MUNDA
RECEPTA.

CORDUBA
RECEPTA.

HISPALIS
RECEPTA.

Scapula qui ex praelio eò confugerat, quū urbem defendi posse diffideret, A
laute cœnatus, nardumq; & vinū sibi infundi iussit, ne in Cæsaris potesta-
tem veniret, ab vno seruorū se iugulari, ab altero in pyram in id præparatā
coniici iussit. Nataq; statim inter oppidanos & fugitiuos Pompeianos dis-
fensione, muroq; & maiore parte turriū à Pompeianis occupata, ita vt oppi-
dum etiam inuitis oppidanis aduersus Cæsarem defenderent, oppidani ab
alia parte Cæsarianos intromittūt. Quo perspecto Pompeiani oppidū in-
cendere parant: sed tandem superati ad. xxii. milia intra urbē à Cæsarianis
contrucidati interiēre. Serui autem oppidanorū, quos omnes Sextus ma-
numiserat, partim venundati, partim & ipsi interfecti sunt. Hinc Cæsar B
Hispalim castra mouet, vbi maximū erat Pompeianorum præsidium: de-
precantibusq; Hispalensium legatis, ipse etiam suum præsidium cum Ca-
ninio Legato in oppidum mittit. Quo indignatus Philo Pompeianarum
partium defensor acerrimus, clam oppido egressus in Lusitaniā proximam
proficiscitur: reuersusq; cum Cæcilio Nigro, & magna Lusitanorū manu,
noctu in oppidum recipitur: receptus vigiles & præsidium Cæsarianum tru-
cidari iubet. Cæsar autem præsidij sui casu intellecto, veritus si per vim op-
pidum capere contenderet, ne, vt Corduba paulò antè, ita & id oppidum à
Pompeianis incenderetur, remissiùs agens, & negligentiam simulans, eru-
ptionē oppidanos & Lusitanos facere permittit. Facta itaq; eruptione, con-
cisis ex insidijs ab equitatu Cæsariano aduersarijs, dum incendio nauibus, C
quæ in Bæti flumine erant, iniiciendo distinentur, Cæsar oppido potitur.
Post hæc & alia pleraq; oppida, quædam etiam magna resistentium cæde,
quædam per deditionē in potestatem Cæsaris venēre. Per hæc tempora
Cartheienses, qui antea Cæsari portas præcluserant, quò nouo beneficio
prius erratū pensarent, nuntiant Cæsari se imperata facturos: simul etiam
Pompeium, quem in potestate habebāt, tradituros. Hinc orta dissensione
inter oppidanos qui Legatos ad Cæsarem miserant, & eos qui Pompeianis
etiā nū rebus studebant, cædes non parua sequuta est. Pompeius humero
& crure sinistro faucibus, occupata. xxx. nauium classe quæ in portu erat, in fu-
gam se cum suis dedit. Quumq; aquam præ festinatione secum in nauibus D
fumere neglexisset, dum quarto post die ad terram applicans, suos aquandi
caussa in terrā exponit, ipse quoq; nauibus egressus, C. Didius fugientem
à Gadibus cum classe consequutus, naues ipsius partim incendit, partim
capit. Pompeius autem cum paucis aliquot in loca mediterranea confu-
giens, præter duo superiora vulnera etiam talo intorto luxatoq; ad fugam
impeditior, lectica ad locum quendam munitū in turrim delatus est. Quò
postquam & cohortes, quæ ad ipsum persequendum missæ fuerant, perue-
nēre, Pompeius omnib. auxiliis amissis, quum neq; pedibus celeriter fugere,
neq; equo aut vehiculo propter loci iniquitatem & asperitatem uti posset,
defa-

A defatigatus inter auias solitudines in spelunca quadam se occultauit: sed captiuorum indicio proditus, à Cæsonio quodam postquam diu strenuè se defendisset, tandem occisus est. Didius autem qui se in proximum castellum receperat, nauesque nonnullas reficiendi causa subduxerat, Lusitanis quibusdam, qui eò conuenerant, nauibus suis ignes iniicientibus, eruptione ad naues defendendas facta, castelloque egressus, in Lusitanorum insidias incidens cum suis cæsus est. Cæsar dum hæc geruntur ab Hispali Gades profectus, ubi celeberrimum Herculis templum erat, ne à sacris quidem donarijs abstinuisse fertur. Inde Hispalim reuerso pridie Idus Aprilis caput Pompeij allatum, populoque exhibitum, postea sepulturæ à Cæsare mandatum est.

B Perlato interim Romam. XII. Kal. Maias, ipsis scilicet Parilibus (qui dies natalis vrbis Romæ erat) Hispanicæ victoriæ nuntio, præter ceteros honores quinquaginta dierum supplicatio Cæsari decreta, institutumque postea vt quotannis eo die Dijs immortalibus sacrificaretur. Cæsar autem vniuersa Hispania iam subacta, ceteris rebus constitutendis aliquandiu in Hispania commoratus sub mensem Octobrem omnibus bellis ciuilibus iam confectis Romam redijt: Consul quartum sine collega iam antè à M. Lepido suo magistro equitum absens Romæ creatus, conuocato in id à Lepido populo: quem consulatum etiam antequam in urbem veniret, seriùs tamen, & elapsis iam pluribus anni mensibus iniijt: reliquo anni tempore Respublica sine coss. fuit. Hoc anno Cæsar etiam quartam Dictaturam cum M. Antonio Magistro equitum iniijt: eamque etiam per plures insequentes anni menses vsque ad annum cõpletum continuauit. Romam autem iam reuersus quintum ex Hispania triumphum egit, cuius apparatus ex argento rasili fuisse tradunt. Qui quidem triumphus, quum non tam de extero hoste, quàm de ciuibus agi videretur, non sine maximo dolore & inuidia à populo spectabatur: dum inter pompas triumphales miseriarum publicarum, ciuiumque præstantissimorum eo bello cæsorum subit recordatio. Post triumphum etiam prandium populo dedit, quod quum pro sua liberalitate parciùs præbitum caussaretur, quinto post die alterum longè sumptuosissimum exhibuit. Q. quoque Fabio & Q. Pedio Legatis triumphum concessit, qui & ipsi haud multo post eodem hoc anno ex Hispania triumpharunt. Peraçto autem triumpho Cæsar Dictaturæ honore contentus, Consulatum deposuit: & Q. Fabium Maximum & C. Trebonium Asprum sibi in reliquos anni menses suffecit: nouo & inusitato antea exemplo. Hinc suffecti siue honorarij Consules tum primùm creari cœpti. Reliqui autem Magistratus, quos populo permisisse videri volebat, re vera tamen & hi per ipsum creabantur: dum si quem ad Magistratum aliquem promoueri cupiebat, eundem per libellos aut litteras Tribubus commendabat, suffragiaque ipsorum quodam

S ij

SUPPLICATIO
CAESARE
DECRETA.

CAESARIS AD
VRBEM EX
HISPANIA
REDITVS.

CAESAR COS.
III. SINE CONL.

CAESAR
DICT. III.
M. ANTONIVS
MAG. EQ. II.

TRIUMPHVS
CAESARIS EX
HISPANIA.

Q. FABII ET
Q. PEDII EX
HISPANIA
TRIUMPHVS.

Q. FABIVS COS.
C. TREBO-
NIVS (SVFF.)

CAESARIS
CLEMENTIA.

TEMPLUM
CAESARIS
ET CLEM-
ENTIAE.

QVAESTO-
RES XL.
PRAETQ-
RES XIII.
FACTI.

SENATO-
RVM NV-
MERVS AM-
PLIATVS.

dammodo stipulabatur. Vti autem iam omniū ita & sui victor pulcher
rimus, quemadmodum rerum gestarum magnitudine omnes facile ante
se Principes superauit, sic & clementia & animi moderatione in summa fe-
licitate cunctos excellere studuit: dum in tanta de inimicis suis ad arbitriū
statuendi, publicasque & priuatas simul vlciscendi iniurias facultate, non
solum vniuersis ex æquo, qui omnibus bellis superioribus contra se mili-
tauerūt, omnem offensam remisit, veniamq; & perpetuam impunitatem
concessit, sed & præcipuos quosque ex ipsis, Magistratibus prouincijsque
decretis, exercituum præfecturis, sacerdotijs, alijsque omnis generis hono-
ribus cohonestare non dubitauit: patrimoniaque eorum qui sumptis con-
tra se armis cæsi essent, filijs ipsorum concessit: proscriptosque & exules,
exceptis nefarijs criminibus, reuocauit, filijs ipsorum etiam ad Magistra-
tuum petitionem admissis. Ita vt vel hinc potissimum apud populum in
spem recuperandæ pristinae libertatis restituendæq; Reipublicæ erectum,
magnam clementiæ laudem mereretur: & postea templum ipsi & Clemen-
tiæ cōmune decretum sit, in quo ipsius & Clementiæ simulachrū dextras
iungerent. Ceterum quum non ignoraret se amicis, & quorum opera in
asserenda dignitate sua bellis superioribus vsus fuerat, plurimum obno-
xium, honoresque & Magistratus, quos pollicitus fuerat, iam à pluribus
expectari, quò ampliorem sibi ad pollicitorum præstationem materiam
pararet, fidemque suam pluribus obstrictam liberaret, quorundam Magi-
stratuum numerum auxit. Nam Quæstores quadraginta, Prætores. XIII.
constituit: ita vt numerus Prætorum numerum prouinciarum excederet.
In quas quidem non sortitò, sed extra ordinem, quos ipsi visum erat, mit-
tebat. Hinc quum Bacibo cuidam Prætori à se constituto prouinciam de-
cernere non posset, loco prouinciæ pecunia donauit. Sacerdotiorū etiam
numerum auxit. Nam vt prius collegio .xv. virū sacris faciundis vnum,
ita & Septemuiris Epulorum tres adiecit. Senatorum quoque numerum
vsque ad nongentos ampliauit, & quosuis etiam milites & libertinae con-
ditionis nullo ferè discrimine, dum is numerus compleretur, in Senatum
allegit, in his plerosque peregrinos, barbaros, & Gallos ciuitate paulò antè à
se donatos. Similiter & inter Patritios & Consulares quamplurimos, etiam
qui Magistratum nunquam gessissent, & indignos adscripsit. Monetæ
quoq; & vectigalib. publicis, etiam seruos peculiares præposuit. Et si quos
Magistratibus honoribusq; concessis remunerari non poterat, his nume-
rata pecuniæ summa satisfecit: diuenditis etiam sub hasta, vt his sumptibus
melius sufficeret, locis quibusdam publicis & sacris. Quosdam autem gra-
uissimorum criminum reos & conuictos absoluit. Et hæc quidem vt acci-
pientibus, ijsque qui proprijs commodis Reipublicæ vtilitatem postponere
bant, gratissima accidere: ita viris probis, ijsque qui nullum ex ijs fructum
capie-

- A capiebant, minùs probabantur: varijsque de Cæsare sermonibus & libellis sine auctore in publicum spargendis occasionem dedere. Inter quæ fuere: Bonum esse, ne quis nouo Senatori curiam monstraret. Tum & illud vulgò decantatum: Cæsarem Gallos in triumphum duxisse, eosdem depositis in curia braccis latum clauum sumpsisse. Postquam autem in Senatu Cicero de primarijs quidem honoribus Cæsari deferendis (qui tamen intra humanæ conditionis terminos consisterent) rogationem tulisset, quam Cassius, & pauci aliquot iniquioribus in Cæsarem animis, fiducia clementiæ ipsius liberiùs refragarentur, à reliquo tamen Senatu vniuerso, maximi & hactenus inusitati decreti fuere. E quibus, præter alia quæ partim tum, partim postea decreta sunt, hæc fuere præcipua: Primùm Consulatus continuus in decennium: Dictatura & Censura etiam sine collega perpetua: tum vt IMPERATORIS prænomine vteretur, PARENS PATRIÆ & LIBERATOR diceretur, & eo nomine in Fastos referretur: vt ædes Libertatis, tanquã libertate per ipsum Reipublicæ restituta, publicè exstrueretur: præterea vt omnibus ludis & sacrificijs, imò quandocunque vellet etiam intra vrbe[m] veste triumphali vteretur: lauream semper gestaret: fasces & lictores laureatos semper haberet: sella curuli & eburnea semper sederet: vt potestas omnium Magistratuum etiam plebeiorum penes ipsum esset: vt si quis ei filius nasceretur, is summus Pontifex esset: vt solus militem & pecuniam publicam haberet, solusque summum in milites & exercitus populi Ro. imperium obtineret, & quæcunque vbicunq; gererentur, ipsius gesta auspicijs dicerentur & crederetur, rei gestæ gloria cum nemine communicata: vt dies maximè insignium victoriarum ipsius quotannis festi haberentur, & solennibus sacrificijs celebrarentur: vti statuæ ipsi & simulachra passim vario habitu statuerentur: vt pecunia ipsius imagine signaretur: vti à ferijs Latinis ex monte Albano ouanti vrbe[m] ingredi liceret: vt templum ipsi & Clementiæ commune exstrueretur: item & aliud nouæ Concordiæ, in quo dies festus quotannis celebraretur, propter mutuatam inter ciues pacem & concordiam confectis bellis ciuilibus per eum Reipublicæ restitutam. Hæc atq; alia etiam his ampliora, quæ postea commemorabuntur, ipsi ex s. c. decreta, & in tabulis perscripta, Consules & Prætores subsecente vniuerso Senatu ad ipsum pro æde Veneris Genetris sedentem detulere. Quibus Cæsar dextram perhumaniter præbuit, ceterum nec accedentibus nec ante se stantibus assurrexit, datoq; responso, minuendos potiùs quàm amplificandos honores, præter Consulatum decennalem, reliquos ferè omnes accepit. Alij tradunt, hæc decreta Cæsari pro rostris ius dicenti à Senatu oblata. Verum enim uero ea Cæsaris arrogantia, quòd Senatui non assurrexisset, pro insigni Senatus contumelia non à Senatoribus solum, sed & ab vniuersa plebe iniquissimis animis accepta, vel

HONORES
CAESARI
DECRETI.

DICTATURA
ET CENSURA
PERPETUA
CAESARI
DECRETA.

CAESAR IM-
PERATOR,
PARENS PA-
TRIAE, ET
LIBERATOR
DICTVS.

primam inuidiæ causam præbuit, opinionemq; affectatæ dominationis A
& regiæ tyrannidis apud plerosque confirmavit: adeò vt patres non sine manifestis offensorum animorū indicijs, & quasi pœnitentes decretorum à se factorum ab eo discederent. Hinc quidam tradidère Cæsarem perspe-
cta patrum indignatione, vbi primùm domum reuersus esset, detracta per desperationem à collo veste, ad familiares exclamasse: se cuicunq; volenti iugulum ferendum præbere paratum: sed id Cæsaris factum alij aliter excusare conati sunt. Quidam enim subita capitis vertigine correptum quò minùs surgeret prohibitū causabantur: Alij verò alui profluuiò laborasse, veritumq; ne si surrexisset, alui deiectionem pateretur, non assurrexisse. Nec desunt qui tradant, conatum quidem assurgere, sed Cornelium Bal- B
bum, qui tum fortè astabat, prohibuisse, dixisseq;: Non te Cæsarem esse memineris? Alij contrà, Cæsarem omnino præ fastu quodam assurgere noluisse produnt: imò & C. Trebatium vnum ex amicissimis ipsius admonentem vt assurgeret, vultu minùs familiari respexisse: quod vt faciliùs crederetur, effecit, quòd ipse paulò pòst pedibus domum concessit. Hæc eius anni exitu gesta sunt, quo Cæsar alijs Consulibus in locum suum successis, quartam, vt suprà dictum est, Dictaturam inierat. Quo etiam anno, quia ante Cæsaris ex Hispania reditum nullus Quæstor creatus fuerat, ærarij administratio penes duos Ædiles fuit: quorum alter sumptibus Cæsaris ludos Appollinares fecit. Megalenses enim ex s. c. ab Ædilibus plebis celebrati sunt. C
Consules in sequentem annum Cæsar seipsum & M. Antonium tum suum Magistrum equitum designauit. M. autem Lepidum qui per id tempus Hispaniam per amicos administrabat, in locum M. Antonij Magistrum equitum sibi adsciuit. Extremo autem anni die sublato repentina morte Q. Fabio altero Consulum magistratum in reliquis diei horas C. Caninio, qui bellis superioribus Legatus ipsius fuerat petenti concessit. Sequenti anno Cæsar sedecim Prætores constituit: qui numerus etiam sequentibus annis obseruatus est. Inter quos & P. Ventidius, qui postea de Parthis triumphauit, creatus est: M. item Brutus, & C. Cassius, hic quidem peregrinus, ille vrbanus. Nam quum de vrba, quæ honoratior quàm peregrina habebatur, inter se contendentes, Cæsarem eius controuersiæ arbitrum delegissent, Cæsar quanquam Cassium non iniquum postulare diceret, Bruto tamen eam adiudicauit. D
Hoc anno & sex Ædiles creati sunt, quum antea quattuor tantum fuissent, duobus scilicet à Cæsare additis, qui Ceriales dicti sunt: hi Patricij erant, reliqui autem quattuor plebei. Tribunal autem suum quod hæctenus in medio foro fuerat, in Rostra transferri iussit, iuxta quod statuas Sullæ & Pompeij à populo statim post nuntium Pharsalicæ pugne disiectas restitui iussit, inscriptione operis & laude Antonio concessa. Eodem loco duæ statuæ & ipsi s. c. decre-

AERARIJ AD-
MINISTRATIO
A QUÆSTORIB.
AD ÆDILES
TRANSLATA.

CAESAR. V. COSS.
M. ANTON. DES.

M. LEPIDVS MAG.
EQ. IN LOCVM
M. ANTONII.

C. CANINIVS
COS. SVF.

PRAETORES
XVI. CREATI.

ÆDILES
SEX FACTI.

ÆDILES
CERIALES.

A decreta vario habitu constituta sunt: vna tum quercea siue ciuica corona, tanquam ciuibus ab ipso seruatis, altera cum obsidionali, quasi vrbe per ipsum obsidione liberata. Ad conciliandum autem sibi multitudinis animos, epulum plebi sapius dedit, frumentumque; diuisit. Leges etiam quamplurimas saluberrimasque; promulgauit. Quin & ipsum ius ciuile ad certum modum siue methodum redigere, atque ex immensa diffusaque; legum turba optima quaque & necessaria in paucos conferre libros constituerat. Vrbes quoque complures tam in Italia quam extra Italiam, partim nouas condidit, partim instaurauit: inter ceteras Carthaginem & Corinthum, in illum usque diem desertas & neglectas: missisque eodem quum ciuibus libertini generis, pluribus militibus suis, colonias populi Romani constituit: pristinisque suis nominibus restitutas, nouis operibus exornauit. Id populus Romanus etiam antea Graccanarum seditionum tempore de Carthagine efficere conatus fuerat, missis eodem propter inopiam sex ciuium milibus. Ceterum quum lupi sulcum murorum coloniae aratro in solo dirutae Carthaginis ductum confudissent, ostento territi destituerunt. Ilienses praeterea, quos Sulla antea plurimis beneficijs affecerat, propter necessitudinem & cognationis vinculum per Iulium, maioribus insuper beneficijs prosequutus, agris, libertate, & immunitate donauit. Praeter has & alias cum intra Italiam tum extra colonias deduxit. Inter has in Italia quidem Hispellam Lanuuium, Calatium, Veios & Casilinum: extra Italiam vero Polam in Istria, quae postea Pietas Iulia dicta est, & in Gallia Forum Iulij: in Syria autem Berytum: deductis praeterea, ut quidam tradunt, in transmarinas colonias amplius octoginta ciuium milibus. Praeterea ampliato a se urbis pomerio, etiam de amplianda ornandaque magnificentissimis sumptuosissimisque; aedificijs vrbe maxima quaedam destinarat. Primum enim templum Martis quantum nusquam esset exstruere cogitabat, repleto & complanato in id lacu, quem ad Naumachiam effoderat. Theatrum quoque capacissimum prope montem Tarpeium, quod ab ipso inchoatum Augustus postea absoluit, & M. Marcelli nepotis sui ex sorore nomine inscripsit, templa plurima & domos, ut aream pararet, in hoc demolitus. Bibliothecas item publicas Graecas & Latinas instituere parabat, dato M. Varroni homini sui seculi doctissimo comparandorum librorum, digerendarumque; bibliothecarum negotio. Nouam praeterea Curiam, quam de suo nomine Iuliam appellaret, exaedificare instituerat. Praeter haec & alia quaedam longe maiora, tanquam digna in quae ipse pro amplitudine rerum a se gestarum curam suam intenderet, peragere animo conceperat. Qualia fuere: viam per Apennini dorsum ad Tyberim usque; munire: Auiensem ac Tyberim ne in posterum urbem inundarent, ex vrbe statim profunda exceptos fossa, & Cirreum montem usque perductos, Terracinae mari immittere: maximam hac in re negociatoribus securitatem simul

CARTHAGO ET CORINTHVS
COLONIAE.

ILIENSES
RESTITVTI.

COLONIAE
DEDUCTAE.

OPERA PVBLICA CAESARIS.

simul & commoditatem praestiturus. Item Fucino lacu emissio Setinisque & Pontinis paludibus iniectione aggere siccatis, in plurimorum mortalium subsidium campos vliginosos ad culturam reducere: excisisque in Hostiensis littore saxis, portum & tutam nauibus stationem efficere: Isthmum etiam Corinthiacum perfodere. Quumque confectis omnibus iam bellis tam civilibus quam externis, nullam amplificandae gloriae materiam superesse videret, emulatione sui quodammodo incensus, seque ipso maior fieri cupiens, expeditionem aduersus Dacos & Getas, qui in Pontum & Thraciam irrupisse dicebantur, facere constituerat. Inde per Armeniam aduersus Parthos, Crassum amissasque cum eo legiones ulturus exercitum ducere: ab his per Hyrcaniam iuxta mare Caspium in Scythas proficisci, illosque etiam ultro bello laceffere: conuersoque ab his ex Asia in Europam itinere, per Sarmatiam in Germaniam transire, inde per Galliam facto quodam gyro in Italiam reuerti. Quae omnia ne tam propria quam publica & Senatus auctoritate facere videretur, & ne nihil Senatui deferre videretur, non solum bellum Parthicum, sed & alia pleraque ex iis quae proximè recitata sunt, tanquam prouinciam sibi à Senatu decerni voluit: uti Pontinas paludes complanare, Isthmum Corinthiacum perfodere, nouam curiam aedificare: quae medio expeditionis & belli Parthici tempore per alios perficere cogitabat, praemisso interim ad bellum Parthicum trans Adriaticum sinum C. Octauio sororis nepote etiamnum adolescente, cum decem equitum milibus, & sedecim legionibus. Quidam tradunt bellum Parthicum ab eo potissimum susceptum valetudinis causa, quod repentinis animi deliquiis, & comitiali morbo in ocio maximè infestaretur. Ceterum quum ad eam expeditionem vnius anni spacium minimè suffecturum intelligeret, ne translata in se omnium comitiorum potestate & arbitrio, absente se magistratum in vrbe solitudo esset, aut ne si, uti prius, à populo magistratus crearentur, res ad contentiones & motus intestinos rediret, magistratus omnes in annum sequentem designauit. In his Consules C. Vibium Pansam & A. Hircium. In secundum autem annum praeter Consules D. Albinum Brutum & L. Munatium Plancum Tribunos plebis duntaxat constituit. E prouinciis autem Galliam Narbonensem cum Hispania M. Lepidum administrare iussit, in cuius locum nepotem suum C. Octauium Magistrum equitum in illum annum constituit: in insequentem autem annum Cn. Domitium Calvinum. P. quoque Dolabellam vixdum annos. xx. natum, ita ut leges eum nondum ad eam dignitatem admitteret, sibi in Consulatu subrogauit, ut postquam ipse paludatus exisset, iniret, Consulatumque illius anni cum M. Antonio gereret. Senatus interim postquam Caesarem delatis sibi honoribus gaudere & delectari sensit, alios in super etiam iis quos supra recensuimus ampliores & antea inauditos ipsi decernendos

PROVINCIA
CAESARI
DECRETA.

C. PANSAM COSS.

A. HIRCIUM DES.

D. BRUTUM COSS.

L. PLANCUM DES.

C. OCTAVIUM

ET CN. DOMITIUM

MAGG.

EQ. SVFF.

P. DOLABELLA

COS. SVFF.

cen-

A censuit: qua in re non minore contentione ab inimicis quàm amicis certatum est: dum hi assentabundi turpiter adulando se inuicem superare contendunt: illi verò accumulatis alijs super alios honoribus, ijsque immoderatis, qui; vel modestissimum quenque inuisum & odiosum reddere poterant, inuidiae ipsi quamplurimum apud populum conflare student: ita ut merito dubitari possit, plus ne odij aut honoris inde Caesari accesserit. Et hi quidem honores non simul vno eodemque tempore, sed alij aliàs per modica tamē interualla decreti tales fuere. Primò uti deinceps sacrosanctus, hoc est, inuiolabilis esset: utique; si quis ipsum vel dicto vel facto læsisset, is sacrilegio & piaculo se obligasse censeretur: tum uti singulis Senatus decretis intercedendi potestate haberet, ac si Tribunus plebis esset: utque; non solum quaecunque ipse hactenus egisset, sed & quaecunque deinceps acturus esset, rata & firma esse iuberentur: & Magistratus inituri iuraret, se decretis ipsius neuti quē refragaturos. Vti satellitio ex Senatoribus & Equitibus ad corporis custodiam vteretur: uti locus sepulchro ipsi in vrbe cōcederetur: & tribus vna mutato nomine ab eo Iulia deinceps vocaretur: ut natalis eius, qui erat. iiii. Id. Quintil. quotannis publicè celebraretur: & mensis ipse Quintilis propter natalem ipsius IULIVS in posterum diceretur. Vt singulis lustris, imò sicut alij tradunt, quotannis per Vestales & Sacerdotes publicè pro salute ipsius vota fieret. Vt iusiurandum per fortunam ipsius conciperetur. Vti fastigium in domo, in curia autē & orchestra suggestum habere, & aurea sella sedere, coronamque; auream gemmis & radijs distinctam gestare ipsi permetteretur. Vt statua ipsi in Capitolio iuxta Reges regio habitu & ornatu poneretur. Vt donaria ipsi & statuae tam Romae omnibus templis & locis publicis per singulas tribus, quàm per alias passim vrbes & prouincias & regna sociorum & amicorum populi Ro. offerrentur & dedicarentur. Vti ludis Circensibus statua ipsius eburnea in Theusa, inter cetera pompae fercula & Deorum simulachra circumueheretur. Vt sella eius aurea, cum corona aurea gemmis fulgentibus illuminata & radiata, in theatra & circum à multitudine inferretur, qui honor solis Dijs tribui solebat. Vti certamina quinquennialia ipsi tanquam Heroi constituerentur. Vt dies vnus ludorum gladiatoriorum, tam in Italia passim, quàm Romae ipsi consecraretur. Vt imago ipsius cum titulo DEI INVICTI in templo Quirini poneretur. Vt IOVIS cognomentum ipsi imponeretur. Vt collegium Sacerdotum, qui Iulij vocarentur, & Lupercalia ipsi celebrarent, institueretur. Utque templa diuersa ipsi tanquam Deo existerentur, ad hæc aras, puluinæ & flaminem peculiarem quasi Dialem haberet, ei que; sacerdotio M. Antonius primus præesset. Quæ quidem decreta aureis litteris, in argenteis tabulis perscripta Senatus sub pedibus Iouis Capitolini deponi curauit. Atque hæc omnia, præter pauca quædam Cæsar vel lubentissimè admisit: nam satellitium Senatorum & Equitum,

HONORES
CAESARI
DECRETI.

TRIBVNICIA
POTESTAS
CAESARI
CONCESSA.

NATALIS
CAESARIS.

MENSIS
IULIVS.

tantum abest vt acceptauerit, vt solis contentus licitoribus, Prætorias cohortes deinceps à sui custodia remoueret. Hac etiā fiducia amicis cōsulentibus, vt ad corporis custodiam satellites sibi adiungeret, Hircioq; & Pansa inter ceteros monentibus, vt principatum armis quæsitū armis tueretur: negauit se facturum, & malle semel mori q̃ perpetua formidine cruciari. Et quamquam hæc longè supra mortalitatem ipsius, & diuinæ maiestati quam regio propria fastigio, ipsi à Senatu tributa essent: non tamen aut ab inimicis aut ab amicis cessatum est, quò minùs enixè vtriq; operam darent, vt Rex insuper appellaretur. Hi quidem vt collata iam in ipsum omni potestate & amplitudine, regium quoq; nomen, quod solùm deesse videbatur, ipsi afferent: illi verò vt maiori inuidia illum quoquo modo apud populū orerarent, iustaq; aduersus eum odia suscepisse viderentur, Cæsare in manifestam affectati regij dominatus & tyrannidis suspicionem adducto. Et quamquam vel antè censentibus quibusdam inter cetera eum Regem appellandum, Cæsar id nomen tanquam infaustum auersatus, eos in posterū eiusmodi conatibus supersedere iussisset, quum tamen id non tam ex animo q̃ metu indignationis publicæ ab eo fieri crederent, non destitère, quin id nomen etiā in vulgus spargerent. Cui rei & alius accessit rumor, libris scilicet Sibyllinis contineri, Parthos non nisi Regis ductu & auspicijs Romanorū subijci posse imperio, alioqui inuictos fore. Quando igitur bellum Parthicum ipsi decretum esset, meritò vel hoc solo nomine ex oraculo Regem appellandum, si minùs Romanorum, certè omnium ceterarū gentium, quæ Romano subijcerentur imperio. Hinc quidam ex his qui ei regiam dignitatem assertam volebant, ad tentandos plebis animos, lauream alba fascia præligatam, pro diademate statuæ ipsius quæ pro rostris stabat, clam imposuit. Sed C. Epidius Marullus, & L. Cæsetius Flauus Tribuni plebis detracta coronæ fascia, eum qui imposuerat deprehensum abreptumq; in vincula duci iusserunt: non tam offensuri Cæsarem, vti credebant, quam hoc ipso gratificaturi: quòd etiam seriò sibi persuaderent, Cæsare regnum ex animo detestari, quo etiam nomine ipsum apud plebem collaudauerāt. Sed Cæsar quanq̃ hoc Tribunorū factum haud satis æquo animo ferret, D dolore tamen animi in præsens dissimulauit. Nec multò post, quum ex Albano à sacrificio Latinarū ouans urbem inueheretur, inter immodicas & nouas populi acclamationes, etiā Rex à paucis quibusdā ijsq; subornatis salutatus est. Ad quam vocē, vbi sensit sequutum totius ferè populi gemitū, quasi in nomine erratum esset, Cæsarem se nō Regem vocari argutè respondit: factoque; mox cunctorū silentio, mœstior solito præteruectus est. Ibi iterū Marullus & Cæsetius primos eius salutationis auctores ad causam dicendam per apparitores ad tribunal suum pertrahi iusserunt, insequente atque applaudente vniuersa ferè multitudine, Brutosq; eos ob id factum sub-

C A E S A R
 OVANS EX
 MONTE
 ALBANO.

- A subinde appellante. Hinc Cæsar grauissimè indignatus, vix se continuit, quin acerbius aliquid in eos statueret: dilata tamen adhuc ultione, satis habuit Tribunos & populū ipsum seuerius increpuisse: ipse vicissim eos homines Brutos & turbulentos identidem appellans. Verū postq̃ Tribuni rogationem promulgassent, non licere sibi tutò ac liberè de Repub. agere, haud vltra sibi temperans, apud Senatū conquestus est se à Tribunis dolo malo apud populum in inuidiā affectatæ tyrannidis pertrahi: vocatosque in iudicium accusauit, sententiamq̃; de eorū pœna rogauit. Quumq̃; non deessent, qui ipsos vel capite plectendos censerent, vitæ ipsorum parcens, opera Heluij Cinnæ collegæ ipsorum Magistratu priuatos Senatu mouit.
- B Qua in re præterq̃ quod plebis animos non parū cōmouit, opinionem quoq̃; affectati regni regiq̃; nominis, tentatæq̃; patientiæ multitudinis vel maximè confirmauit: vt qui omissis ijs, in quos meritò animaduertisse debeat (quod vel nominasse Regem criminofum habebatur) Tribunitiā potestatem hæcenus sacrosanctā violare non dubitasset. Quumq̃; hîc amici & familiares iterū monerent, vt ex Hispanicis cohortibus stipatores corporis sui constitueret, siue confisus nouissimo illo s. c. ac iureiurando, siue neglectis inimicorū insidijs; negauit se facturum: Nihil enim miserius esse perpetua custodia. Ceterū eosdem monuit, vt ipsi cautiùs deinceps agerent, ne maiore inuidiæ materiā inimicis præberent: qui vel iam ansam nocendi
- C se nactos arbitrarètur. Sed ne sic quidem ab his qui regios ei honores collatos cupiebant, cessatum est: quando paucis pòst diebus, incertū an ex cōposito & ipso conscio & volente, an verò ignorate, aliud accidit quod tentatos populi Ro. animos, siue per ipsum, siue per amicos ipsius apertè argueret. Lupercalibus enim quum Cæsar aurea corona, triumphaliq̃; exornatus habitu, in sella aurea sedens pro rostris ludos spectaret, Antonius ipsius in consulatu collega, qui & ipse inter Lupercos nudus vnctusq̃; discurrebat, consensu rostris supplex genibus eius aduolutus, Cæsare Regem salutauit: surgensq̃; & diadema capiti eius imponens: Hoc, inquit, populus Ro. tibi per me exhibet. Sequutoq̃; mox minimè illustri paucorū, qui in id subornati
- D erant, applausu, & manifestissimo plurimorū gemitu, inter quos & M. Lepidus facie auersa, ne rei indignitatem aspiceret, nec à lachrymis abstinuisset perhibetur, Cæsar diadema ita reiecit, vt tanta Antonij audacia minimè offensus videretur. Sequutus tamen statim totius populi applausus, imponenteq̃; rursus Antonio, pauci vt prius applausere: Cæsare autem iterū repudiante, vniuersi. Quod quum iterū atq̃; iterū ab vtroq̃; fieret, populus interim tacitus, quò res tandem euaderet, spectabat: donec Cæsar in sententia persistens, cedente Antonio, diadema in Capitoliū deferri iussit, addito solum Iouem Romanorū Regem esse. Quo viso vniuersus populus gauisus acclamauit, omniaq̃; ipsi fausta cōprecatus est. Quanq̃ ne sic quidem infamiam

affectati regij nominis discutere valuit: sed vti verbis quidem & simulatis A
 gestibus illud recusasse, (vt id coactus suscipere videretur) ita re ipsa, atque
 ex animo concupiisse planè creditus est: vel ex eo quòd postea in acta pub
 lica referri voluerit, regnum sibi per Consulem à populo delatum se non
 accepisse. Quibus omnibus, impotentiq; concessæ sibi dominationis
 abusu, quum etiã palàm pronunciaret, nullam esse ampliùs Rempublicã,
 sed appellationem tantùm sine corpore & specie: item Sullam nesciisse lit
 teras, qui Dictaturam deposuerit: debereq; homines deinceps considera
 tiùs secum loqui, ac pro legibus habere quæ dicat: his atq; similibus quum
 non solùm inimicorum in se odia plurimùm inflammasset, sed & alios ple
 rosque, qui vel hætenus ipsi benè volebant, vel nullas priùs cum illo inimi B
 citiarũ causas habebant, imò totius ferè multitudinis animos à se alienas
 set, omnes statim cõuersis in M. Brutum Prætore oculis atq; animis, hunc
 quasi vindicæ publicæ libertatis expetebant. Hic enim Bruti illius Sullanis
 temporibus interfecti filius, (à Quinto Seruilio Cepione auo materno ad
 optatus, Q. Cepio Brutus dictus) quòd à primo illo Bruto, qui pulsus Re
 gibus Consul creatus fuerat, paternum genus ducere crederetur, ad ipsum
 potissimùm, tanquam gentilitio quodam munere, asserendæ in libertatem
 Reipub. prouincia sublato è medio regio dominatu pertinere videbatur.
 Quem quum plerique de re tanta coràm interpellare non auderent, nocte
 tribunali eius, in quo Prætore ius dicebat, inscripserant: BRUTE DORMIS. & C
 NON ES BRUTVS. Eodẽ tempore & L. Bruti, eius qui Reges eiecerat, statuæ
 adscriptum erat: VTINAM VIVERES. & HOC, DEGENERES HABES POSTEROS.
 & alia his similima. Cæsaris quoq; statuæ hi versiculi subscripti legebãtur:
 BRVTVS QVIA REGES EIECIT, CONSVL PRIMVS FACTVS EST,
 HIC QVIA CONSVLES EIECIT, REX POSTREMO FACTVS EST.
 Ad hæc accedebant & ex amicis quidam, qui cùm litteris tum quotidianis
 ferè conuitijs, frequenti q; auitæ gloriæ ob simile factum cõmemoratione,
 quæ & ipsum oblata tali occasione manere videbatur, Brutum propter ho
 nores & beneficia à Cæsare acceptos dubitantem tantum facinus aggredi,
 assiduè impellerent. Quibus rebus incitatus, tum quòd Catonis, qui Vticæ D
 sibi manus intulerat, ex Seruilia sorore nepos, & ducta in vxorem Portia
 etiam gener esset, quanquam non tam dominantem odisset, quàm domi
 nationem ipsam grauiter ferret, ad insidias Cæsari parandas animum con
 uertit: ita tamen, vt diu solam Portiam vxorem propositi sui consciam ha
 beret. Alia autem ex parte C. Cassius Bruti in prætura collega, qui Iuniam
 ipsius sororem in vxorem duxerat, quique præter insitum vel à puero Ty
 rannidis odium, priuatas etiã cum Cæsare simultatis causas habebat, pro
 pter leones, quos ipse ad Ædilitios ludos comparatos Megaris reliquerat,
 oppido à Caleno capto à Cæsare detentos, amicorum animos contra Cæ
 sarem

- A sare[m] assidue sollicitabat. Qui quidem quando id factum non tam manuum esset, quam auctoritatis & consilij, ita demum operam suam polliciti sunt, si Brutus, qui dignitate reliquos facile anteibat, huic facto se ducem prae[st]aret. Hinc quanq[ua]m Bruto etiamnum infensus ob contentionem de pratura vrba[n]a, in qua praelatum sibi Brutu[m] indignabatur, facta tamen reconciliatione prior ipse se ad Brutum contulit. Percrebuerat constans fama L. Cottam Quindecimviri proximo Senatu ex libris Sibyllinis relaturum, vt Caesar propter bellum Parthicu[m] Rex diceretur, quado aliter Parthos a Romanis subigi impossibile esset: quae res vel imprimis caedem Caesari maturavit: metuentib[us]. scilicet aduersarijs, ne si a frequenti Senatu
- B in eam sententiam itum esset, & ipsi assentire cogerentur. Interrogante igitur Brutum Cassio, num Idibus Martijs (in quem diem Senatus indictus erat) in Curiam venturus esset, negavit Brutus se iturum: Tum Cassius, Quid si, inquit, vocemur vt Praetores? Tum meae erunt partes, respondit Brutus, vel ad mortem vsque pro Reipublicae libertate contendere: Tunc Cassius hominem complexus & exosculatus rogavit, Num quos ex optimatibus in tam pulchri facinoris societatem admissurus esset? Quando plurimi essent, qui idem suo cum animo agitare[n]t: quiq[ue] vti a ceteris venationes, munera, aut alia spectacula, ita ab ipso Tyrannidis euersionem, tanq[ua]m maioribus suis debitam, expectarent. Id facile testari ea quae tribunali eius
- C inscripta erant, non quidem a cauponibus, aut alijs infimae sortis hominibus, sed a primarijs quib[us]q[ue] optimisq[ue] ciuibus. Ita quae dudum singuli in animo habuerant, tum demum inter se communicare coeperunt: tentatisq[ue] amicoru[m] animis, consilia quae prius bini terni ue coeperat, in vnum omnes conferunt. Inter ceteros ex intimis Caesaris & familiaribus, D. Brutum Albinu[m] cos. designatum sibi adiungunt: quem sibi ad rem susceptam peragendam magno vsui esse posse intelligebant: tum quod Caesar plurimu[m] ipsi fideret, tum quod numerosam gladiatoru[m] familiam haberet, quam ad spectacula seruabat. Hi igitur principes fuere coniurationis: qui & alios aliquot, quos non minus fidos, quam manu promptos & mortis
- D contemptores nouerant, in partem facinoris vocarant: ita vt sexaginta amplius cu[m] Equites tum Senatores conspirasse dicantur, nullo tamen iuramento aut religione inter se astricti. Praecipui ex his fuere, Cn. Domitius, Ser. Galba, P. Seruilius Casca, L. Tullius Cimber, Pontius Aquila, Q. Ligarius, Rubrius Rex, Sextius Maso, tum etiam alij quidam. Quumq[ue] Caesare propediem in Parthos profecturo, temporis breuitas vrgeret, diem caedi ipsas Idus Martias antequam Senatus sententias de Rege ipso appellando rogaretur, locum autem Curiam Pompeianam, in quam ipsis Idibus Senatus habendus erat, constitui placuit. Quumq[ue] & Antoni[u]m simul occidendu[m] quidam censerent, collegam scilicet Caesaris, amicoru[m]q[ue] ipsius potentis-

CONSPI-
RATIO IN
CAEDEM
CAESARIS.

finum, dubitantibus de hoc & contententibus aliquandiu ceteris, vicit
 tandem Bruti sententia, cuius potissimum consilij & auspicijs totum ne-
 gotium aministrabatur, negantis id sibi fieri placere: quando ex sola tyranni
 cæde id decus petendum videretur, & ne interfecto simul Antonio pri-
 uatis etiam se inimicitijs implicaret. Veriti tamen ne Antonius Cæsari præ-
 ceteris fidus, & qui robore corporis præstaret, se objiceret, C. Trebonio ne-
 gotium dant, vt quæsitâ occasione colloquij cum Antonio ipsum prolixa
 oratione ante fores Curia detineret, ne simul cum Cæsare ingrederetur.
 A quibusdam proditum est, Cæsarem nec coniurationes inimicorum nec
 auctores ipsos prorsus latuisse. Nam quum quidam Antoniũ & Dolabel-
 lam apud ipsum criminarentur, tanquam rebus nouis secretò studerent, B
 minimè sibi ab obesis illis accomatis respondit metuendum, sed à pallidis
 potius illis & macilentis, Brutum subindicans & Cassium. Nam de Cassio
 etiam aliàs apud amicos palàm dixisse fertur: Pallidum illũ haud magno-
 pere sibi placere: de Bruto autem meliùs aliquantò sperabat. Sed ita est vt
 dicitur: Fatum præuideri quàm vitari faciliùs: & cuiuscunq; fortunam su-
 peri mutare cõstituunt, consilia corrumpunt. Neq; enim indicium vllum
 Cæsar hac de re admittebat, imò deferentes ad se aliquid huiusmodi, etiam
 acriùs increpare solebat. Quamquam alij tradant, metu insidiarum, & ad
 euitandam inuidiam, qua se plurimum apud plerosq; laborare iam intel-
 ligebat, cõstituisse urbem sibi propter inimicos suspectam quamprimũ C
 relinquere, & ad bellum Parthicum intra paucos dies proficisci, præmisso
 iam, vt suprâ dictũ est, exercitu. Ferunt etiam eandem ob causam in ani-
 mo habuisse, confecto bello Parthico translatis imperij opibus, exhaustaq;
 delectibus Italia, Ilium aut Alexandriam commigrare: ibique siue imperij
 siue regni sedem constituere. Sed hæc atque alia meditantem, dum quam
 alijs præstitit clementiam, frustra ab ingratis sibi pollicetur, mors præuenit.
 Cædem autem ipsius neque pauca neq; negligenda denunciauere quum
 prodigia tum præsagia. Centesimo enim antequam cæsus est die, prima no-
 minis ipsius littera C. è statua ipsius vi fulminis excussa est. Capuæ autem
 in sepulcro antiquo, quo urbis conditor Capys sepultus credebatur, haud D
 multò ante cædem tabula ænea inuenta est, in qua litteris & verbis Græcis
 exaratum erat: Quando ossa Capys detecta essent, fore vt Iulo prognatus,
 manu consanguineorum necaretur, magnisq; mox Italiae cladibus vindi-
 caretur. Equi quoq; quos Cæsar dum Rubiconem flumen transiret Marti
 consecrarat, & sine custode vagari permiserat, obseruati sunt sub tempus
 cædis ipsius pertinacissimè pabulo abstinuissè, & lachrymas profudissè.
 Paucos etiam ante dies, quum boue in Curia immolasset, cor in extis non
 est inuentum: quod quum Spurina aruspex pronunciaisset, ad vitæ disci-
 men pertinere, proinde caueret periculum, quod non vltra Idus Martias
 disce

A differretur, Cæsar subridens: Miraris, inquit, si bos cor non habeat? Pridie etiam quæ casus est, Regulum auem, qui cum ramo laureo in Curiam Pompeianam volatu se receperat, aliarum variorum generis aves ex proximo nemore consecutæ in eadem Curia discerpserunt. Eodem die quum fortè apud M. Lepidum suum Magistrum Equitum cum D. Bruto cœnaret, orta sub cœnam inter cœuias quæstione, quænam mors maximè optanda videretur, tanquam proprii exitus vates, reliquos præueniēs, respondit: Inexpectata. Nocte autem quæ diem cædis præcessit, ipse sibi sublimis supra nubes ferri, & dextras cum Ioue iungere visus est. Eadem nocte & arma Martis sacra, quæ apud ipsum utpote summum Pontificem ex instituto seruabantur, mota sunt: foresque; & fenestram cubiculi ipsius non sine ingenti cæli fulgore spontè patuere. Inde expectatus & turbatus, offendit Calpurniam uxorem arctissimo somno pressam incertas quasdam & obscuras voces suspirijs intermixtas edere, & quasi lamentari. Quæ ubi sub primum diluculum à somno excitata est, narrauit visum sibi per quietem collabi domus fastigium, existimasseque; se ipsum plurimis confossum vulneribus, in sinu suo iacentem lugere. Cuius insomnia atrocitate perterrita, id quod postea euenit animo prælagiens, non destitit ipsum rogare, ut eo die publico abstinere, & Senatum differret. Cui quum Cæsar etiā alioqui minimè superstitiosus parum tribueret, hoc tamen impetrauit Calpurnia, ut quando insomnia contemneret, sacrificijs saltem alijsque; diuinationibus Deorum mentes exquireret. Quum itaque pluribus hostijs eius rei ergo immolatis, vates renunciaret non litari, aliaque; signa horrenda se offerrent, neque aves ipsæ addicerent, tum etiam ex proximiori hesternæ computatione languidior, Curia abstinere & Senatum per Antonium collegam dimittere constituerat. Brutus & Cassius Prætores eo manè in porticu ante theatrum Pompeij magna animorum tranquillitate ius petentibus reddebant: gladiatoresque; quamplurimos ad ludos, quos eo die ex composito adornauerant, in theatrum induxerant, auxilium nimirum ab his, si opus foret, petituri. Ceterum quum Cæsarem propter aduersa sacra eo die in Curiam non venturum intelligerent, veriti ne dilato negotio insidiæ patefierent, D. Brutum ex intimis Cæsaris mittunt, qui ipsum quoquo modo in Curiam adduceret. Is igitur ad Cæsarem accedens, eleuatis omnibus quæcunque; Cæsarem ne in Senatum veniret remorabantur, increpitisque; non solum vates, quod religionem animo ipsius iniicerent, sed ipso etiam Cæsare, qui se tam temerè & propter nescio quæ insomnia, contempti Senatus inuidiæ & obrectationibus inimicorum obijceret, ut in Curiam venire properaret, persuadere conatus est: Senatum iam pridem conuenisse, ipsumque; opperiri dictitans, promptaque; omnium ferè suffragia, ut ipsum cunctarum præter Italiam gentium Regem dicerent, regiaque; passim extra Italiam insignia gestare concederent. Aut si eum diem

rebus gerendis minùs idoneum iudicaret, vel alioqui propter aduersa sacra A
suspectum haberet, vt saltem ipse in curiam procedens appellatis Patribus
Senatum in aliud tempus dimitteret. Hæc dicens simul Cæsarem manu
apprehensum foras deduxit. Exeunte autem ipso statua quædam ipsius in
vestibulo domus posita, collapsa & con fracta est. Sed nec hoc omine terri-
tus sub horam diei quintam simulata aduersa valetudine, lectica in curiam
se deferri iubet, constituto tamè propter infausta sacra à rebus grauioribus
decernendis supersedere, Senatumq; quamprimùm dimittere. Ceterùm
dum deferretur, siue domesticorum quidam, siue alterius cuiusdam seruus
propius ad ipsius lecticam accedere atque ipsum alloqui summoperè adni-
tebatur, indicium scilicet insidiarum facturum. Sed quum à multitudine cir- B
cumfluentium & deducentium repulsus propius accedere prohiberetur, cur-
su se ad ædes Cæsaris proripiens ad Calpurniã deductus, exposuit se quæ-
dam habere, quæ Cæsari indicaret, quæq; ipsum scire magni interesset: nec
plura proloquutus, se reditum ipsius è curia expectaturum dixit: neq; enim
de tempore insidiarum exactè cognouerat. Artemidorus etiam Gnidius
Rhetor & hospes Cæsaris, qui ex quotidiana consuetudine, quæ ipsi cum
Bruti familiaribus intercedebat, pleraq; Bruti & coniuratorum consilia intel-
lexerat, & ipse accurrens libellum insidiarum indicem in curiam eunti por-
rexit: quem præ ceteris, qui frequètes eodem tempore porrigebantur, con-
festim & solum perlegere iubebat, quod quædam, quæ maximè ad ipsius C
salutem pertinerent, eo contineri diceret. Sed Cæsar impeditus præ turba
alloquentium & salutantium statim inspicere, reliquis libellis alicui mini-
strorum commendatis, hunc solum tanquã mox lecturus manu retinuit.
Appianus tradit hunc Artemidorum occiso demùm Cæsare superuenisse
vt insidias proderet, libellumq; ab alio aliquo sacrificanti ante curiam Cæ-
sari exhibitum. Eodem tempore antequàm curiam ingrederetur, in Spu-
rinam vatè incidens, memor eius quod de Idib. Martijs prædixerat: Ecquid
scis, inquit, Idus Martias iam aduenisse? quasi vatem falsi arguens, quod
hactenus periculū euasisset. Cui Spurina: Venère quidem Cæsar, sed non-
dum præteriêre, respondit. Vbi autem Cæsar ad curiam peruenit, descen- D
denti è lectica occurrit Popillius Lænas: qui quanquam minimè conscius
consiliorum paulò antè Bruto & Cassio, vt quod præ manibus haberent
Dij secundarent, precatus, hortatusq; vt accelerarent, maximum ipsis dete-
ctarum insidiarum timorem iniecerat. Hic dum ad curiæ ingressum longū
& serium cum Cæsare sermonem solus haberet, suspicati Brutus & Cassius
rem ab ipso ex ordine Cæsari indicari, sibi innuentes obseruatisq; Popillij
loquentis gestibus, illis ipsis pugionibus quibus Cæsarem cõfossuri erant,
se transfigere cogitabant, antequam comprehenderentur: donec tandem
Popillio dextram Cæsaris deosculante & gratias agente, non tam indicasse,
quàm

- A quàm aliquid à Cæsare petiisse cognouere. Cæsar curiam ingressus, quum ex more sacris operatus rursus in victima cor, vt quidã, vt alij tradidẽre, caput extorum defuisset, & aruspex iterũ interpretaretur id letale esse: respondit, idem sibi & in Hispania contra Pompeiũ dimicaturũ accidisse. Cumq; aruspex diceret eum tum quoq; magnũ capitis periculum adiisse, & nunc exta maius minari, iussit aliam atq; item aliam victimam mactari. Cumq; nullis victimis litari posset, contempto cum religionẽ quod exta prædicebant periculo, inimicisq; amicorũ specie vrgentibus, ne Senatũ operientẽ diutius remoraretur, curiam ingressus est. Antonium autem collegam qui comes ipsi venerat, Trebonius, vti inter ipsos cõuenerat, longũ de industria
- B sermonẽ trahens, extra curiam detinebat. Cæsari verò iam ingressõ vnuer sus Senatus honorificẽ assurrexit: postq̃ autem in sella consedisset, cõiurati gladios sub veste breues occultantes, frequẽtes vndiq; sellam ipsius circumstetere: alij quidem officij causa & ex consuetudine, alij verò tanq̃ salutaturi aut aliquid ab ipso petitori. Inter ceteros Tullius Cimber reditũ fratri ab exilio petens aduersus Cæsari constiterat, & quanquam Cæsare rem in aliud tempus reiiciente, persistebat tamen ille. Reliqui quoq; circumfusi, pro eodem deprecabatur, propiusq; accedentes Cæsarem cõplexi caput ei & manus deosculabantur: ita vt Cæsar offensus importunis hominũ precibus & blanditiis, primò imminẽtes sibi & instantes manu à se remoueret.
- C Quumq; ne sic quidem illi de sua importunitate quicq̃ remitterent, consurgens in pedes etiã violentiũs eos reiiciebat. Tunc Tullius Cimber toga Cæsaris vtraq; manu circa humeros apprehensa, signũ cædis quod conue nerat suis dedit, simul exclamauit: Quid cessatis amici? Ibi quum Cæsar vicissim exclamaret, Ista quidem vis est. P. Seruilius Cæscæ (qui sibi primas facinoris inchoandi partes depoposcerat) à tergo cõsistens, dum iugulum peti, aberrante ictu pectus infra iugulum percussit: ita tamen vt vulnus minus altẽ adactum letale non esset. Cæsar autẽ saucius, rei q; atrocitate turbatus, repulso Cimbro conuersus, factõq; in Cæscam impetu iterum exclamauit: Quid agis scelerate Cæscæ? simulq; brachium Cæscæ apprehensum
- D siue graphio siue pugione ab aliquo circumstantiũ raptõ traiecit: & dum Cæscæ græcè fratrem C. Seruiliũ ad auxilium inuocaret, conatus profligare, alio vulnere in latere accepto retardatus est. Bruto autem inter ceteros ferro infesto in se ruenti dixisse fertur, καὶ σὺ τεχνον; Mox vbi vndique strictos in se pugiones animaduertit, dextra togam in caput adducens, sinistraq; sinum ad ima crura deducens, ita vt verecundiæ & pudoris etiam in tantis rerum angustiis meminisset, quò scilicet honestiũs caderet, ad basim statim Pompeij quæ in curia erat procidens, xxiii. se vulneribus confodiendũ præbuit: ita vt Pompeij statua suo sanguine respersa, debitas Pompeij manibus pœnas persoluere videretur. Ex omnibus autem vulneribus

CARDES CÆ-
SARIS.

Antistius medicus pronunciauit vnum letale fuisse, id scilicet quod secun- A
do loco in pectore acceperat. Alij præter vnum gemitū ad primum ictum
nullam emisisse vocem prodidēre, aduersarijs ferrū per os & oculos crebris
ictibus ducentibus, ita vt neque loqui, neq; agere quicquam valeret: quod
& plerisq; verosimilius est visum. Quidam etiam scriptum reliquēre, in ea
contentione plagas in vnum corpus certatim magno animi ardore infe-
rentium, quosdam ē percussoribus mutuis se confauciasse vulneribus, in-
ter hos M. Brutum in manu à Cassio vulnus accepisse. Cæsar iam interfe-
cto, Brutus statim cruentum pugionem in altum extollens Ciceronem no-
minatim inclamauit: dicturusq; de rebus à se cōfectis, simul etiam de actis
Cæsaris rescindendis & bonis publicandis relaturus in medium processit. B
Ceterū Senatores consilij percussorum, simul & multitudinis ipforum
ignari, primò quidem rei immanitate perculsi atq; animis cōsternati, neq;
opem afferre, imò nec voces emittere, aut fugam capeffere audebāt: donec
tandē Cæsare iam prostrato dum sibi quisq; metuit, certatim quò quisq;
poterat ē curia diffugiunt, nonnullis etiam præ turba illis. Dumq; obuiis
quibusq; ē populo, & caussam fugæ percōtantibus, nihil aliud respondent,
quàm Fuge & Claude vniuersam mox urbē, minùs horæ vnius spacio, tu-
multu grauissimo fœdissimoq; repleuēre: maximè quòd & gladiatores, qui
ē proximo Pompeij theatro eò excurrerant, turbæ se immiscuissent: ita vt
tota passim vrbe trepidaretur, foribusq; clausis & relictis tabernis atq; offi- C
cinis veluti ab amentibus hāc illāc discurreretur. Quo tumultu quum Se-
natores aliquot vulnerati, tum ciues & exteri pleriq; etiam occisi sunt. Cæ-
sar autem omnibus diffugientibus solus in curia relictus à tribus seruulis,
qui & ipsi soli remanserant, lecticæ impositus, dependente brachio domū
relatus est. Constituerāt percussores interfecti corpus in Tyberim proiice-
re, sed metu Antonij & Lepidi destitēre. Antonius interim, qui & se cum
Cæsare neci destinātū credebat, proiecta veste consulari, sumptoq; plebeio
habitu, fugiens in latebras se abdiderat. Percussores autē duce Bruto curiā
egressi, sinistris togas brachijs obuolutas pro clypeo, dextris pugiones à re-
centi cruore etiam nū tepentes gestantes, vno ex ipsis pileum in hasta præfe- D
rente, alacres & spe ac fiducia gestientes in forū processēre: populoq; ad li-
bertatē conuocato, congratulantib. optimatibus quibusq; qui occurrebāt,
à foro digressi, Capitolium, quò tanquam Deos comprecaturi ascenderant
cum manu gladiatorum occupauēre: neq; enim aut à plebe, aut ab emer-
itis veteranisque Cæsaris militibus, qui plurimi per urbem diuagabantur,
neq; item à Lepido, qui prætorianis præerat cohortibus, satis sibi fidebant.
Eòdem postea & alij ē primariis aliquot, quanquam nec conscij facino-
ris, nec socij, eiusdem tamen cum ceteris laudis affectatione, arreptis gla-
diis se contulēre. In his fuit Lentulus Spinter, C. Octavius, & alij plerique.
Cete

- A Ceterum cum nulla præterea cæde subsequuta populus fiduciã recepisset, plurimi ad percussores in Capitolium ascenderunt. Ad quos Brutus è Capitolio verbis ad captandam plebis gratiam & rei præsentis accommodatis prolixè concionatus est: tentatisq; statim per largitionem multitudinis animis, haud mediocris à percussoribus mercenariorum manus contracta est: qui in forum procedentes, quanquam factum ipsum primò quidem laudare non audent, pacem tamen percussoribus à Magistratibus exposcebant, omninoq; percussorum salutem consultum cupiebant. His & è Senatoribus quidam postea accessere: primusq; Cinna affinis Cæsaris, & Prætor paulò antè ab eo factus reliquos audacia superans, proiectis Magistratus insignibus tanquam à tyranno datis, Cæsarem ipsum ut tyrannum conuictis insectatus est, & percussores ut tyrannicidas collaudauit, eosq; ad præmia rei gestæ capiendam è Capitolio descendere iussit. P. quoque Dolabella, quem Cæsar sibi in reliquam anni partem in Consulatu substituerat, vacantem cæde Cæsaris Magistratum inuadens, sumptisq; Consulatus insignibus progressus, postquam & ipse in dignitatis suæ auctorem prolixè dixisset, similiq; cum Cinna oratione usus addidisset, ut is dies Cæsaris interfecti natalis urbis deinceps haberetur, sequente multitudine & ipse in Capitolium ascendit: percussoresq; itidem è Capitolio descendere hortatur. Qua fiducia M. Brutus & Cassius è Capitolio in forum descendere ausi, à plurimis etiam optimatibus.
- C in rostra deducti, apud populum magnam animorum præsentiam concionati, alter alterius factum vicissim laudibus extollebant: simulq; populum ad capeendam libertatem hortabatur: laudato interim & D. Bruto, qui gladiatores peropportunè subministrasset: censentesq; Sextum Pompeium Magni filium, simul etiam Marullum & Cæsetium, qui tunc exulabant, ad urbem quamprimum reuocandos. Ceterum quum multitudini quæ frequens cõuenerat, non satis fiderent, cædemq; non omnibus æquè gratam, eaq; quæ à se dicerentur, non eodem ab omnibus animo accipi intelligerent, in Capitolium reuersi sunt. Quo loco obsidione metuens Brutus, ijs qui postea eò confluxerant, nec facinoris participes essent, quod eos iisdem secum subiici periculis iniquum existimaret, auctor fuit, ut Capitolio egressi, discrimini simul & inuidiæ non perpetrata à se cædis se subducerent. Ipsi verò in Capitolio tanquam suis munitionibus per noctem quæ diem cædis proximè insequuta est, se continere. Interea dum hæc geruntur, Lepidus, quod Magister Equitum esset, in castris prætorijs extra urbem erat: cognitisq; ijs, quæ in urbe gesta essent, cum militibus sub noctem ingressus forum occupat: & sub auroram pro concione acerbissimè in percussores inuehitur. Antonius autem qui hactenus præ metu latitabat, intellecto Lepidi in urbem aduentu, metu deposito iam confirmatior & ipse è latebris prodit. Et primò quidem aliquandiu inter ipsos dubitatum est, an Capitolium cum parricidis incenderetur.

Verum postq̃ legati ex domesticis & familiaribus percussorum de concor A
 dia & cura libertatis ad Lepidum & Antonium è Capitolio missi, monu-
 issent, sedulo cauendum, ne propter priuatas similtates Resp. in discrimen
 adduceretur, auctoresq; cædis si non laudandos, certè venia dignos: vt qui
 non tam odio Cæsaris, quàm amore patriæ factum commisissent: quanq̃
 animus vlciscendi necem Cæsaris Lepido & Antonio neutiquàm deesset,
 tamen quum propter amicos, consanguineos, aliosq; percussorum neces-
 sarios, simul propter Senatus in ipsos studia, tum vel imprimis metu D.
 Bruti, qui decretam sibi à Cæsare prouinciam Galliam Cisalpinam cum
 valido exercitu tenebat, dissimulato in præsens vindictæ proposito, simu-
 latoq; publicæ cōcordiæ & libertatis studio, Antonius rem Senatui se per- B
 missurum respondit: eamque sententiam quæ potior esset, valituram: sic
 legatos non sine spe Senatum sibi minimè defuturum à se dimittit. Nocte
 autè ea quæ proximè insequuta est, accensis passim ignibus & luminibus,
 excubiæ per urbem à Magistratibus iubente Antonio actæ sunt: commen-
 tarij; actorum Cæsaris & pecunia, quæ quattuor milia talentorum fuisse
 perhibetur, in ædes Antonij iussu ipsius, atq; assentiente Calpurnia trans-
 latæ sunt. Neque interim à percussoribus cessatum est, quò minùs per fa-
 miliares è Senatoribus deprecatores, intercessoresque & partium defenso-
 res quamplurimos in sequentem diem sibi pararent. Antonius autem Se-
 natum in diem proximū etiam ante lucem in ædem Telluris domui suæ C
 proximam cōuocauit. Quò dum primo diluculo inter ceteros Cinna Præ-
 tor resumpta veste quam prius proiecerat properat, à multitudine agnitus,
 coniectisque in ipsum lapidibus in domum quandam compulsus, aggestis
 eò à multitudine lignis, quò minùs vnà cum domo cōflagraret, interuentu
 Antonij seruatus est. Ceterum postquam Senatus iam conuenisset, An-
 toniusque tam de summa Reipublicæ, quàm de percussoribus retulisset,
 alijs aliter prout quisq; affectus erat censentibus, inter quos non deerant,
 qui gratias percussoribus agendas, præmioque afficiendos pronunciarent.
 Cicero inter ceteros habita graui & proluxa oratione, auctor fuit Senatui,
 vt ex celeberrimo Atheniensium instituto, Amnestia decerneretur: vtque D
 omnis discordiarum & factæ cædis memoria (ita vt ne nominaretur qui-
 dem) perpetua obliuione extingueretur obruereturque: atque à ciuibz
 depositis mutuis odijs & contentionibz. in gratiam hinc inde rediretur: ad-
 dito vt leges Cæsaris, aliaque eius acta & decreta, quæcunq; vel ad honores
 & magistratus, vel ad militum commoda & præmia pertinerent, decreto
 Senatus rata esse iuberentur. In quam Ciceronis sententiam reliquis assen-
 tientibus factum Senatusconsultum: postulanteque L. Pisone socero Cæ-
 saris, decretum, vt testamentum eius publicè recitaretur, vtq; Cæsar publi-
 co funere efferretur. Interim & percussores habita è Capitolio ad milites
 ora-

- A oratione, se nulla Cæsaris acta, maximè quæ ad præmia ipsorum & com-
moda pertinerent, rescissuros, polliciti fuerant: litterasq; ad eos qui in foro
erant in eandem sententiam miserant: sic res à maximo tumultu statim
ad pacificationem conuersa est, auctore potissimùm Antonio, qui & Dola-
bellam, quem antea statuerat ad consulatum non admittere, depositis ini-
micitijs collegam sibi assumpsit. Ceterum, quia exercitu nudatus, M. Lepi-
dum metuebat, quem sciebat fiducia exercitus, quem penes se habebat, si-
mulatione se eadem Cæsaris vlcisci velle, animum ad res nouas adiecisse.
Nec prius destitit, quàm & huic, ne solus ferè omnibus alijs refragari per-
geret, persuasit. Sic tandem missis in Capitolium loco obsidum Antonij
B Lepidiq; liberis, percussores è Capitolio descendere: eodemq; die pro-
posita securitate Brutus apud Lepidum propinquum suum, Cassius verò
apud Antonium coenati sunt. Postridie frequenti Senatu Antonius ex
sententia Ser. Sulpitij decreuit, ne qua tabula vllius beneficij aut decreti Cæ-
saris post Idus Martias figeretur. Tunc etiam Bruto maximis laudum præ-
conijs ornato, prouinciæ percussoribus iam antè à Cæsare decretæ, Sena-
tusconsulto confirmatæ sunt: D. videlicet Bruto Gallia Cisalpina cum tri-
bus legionibus, Trebonio Asia, Cimbrio Bithynia. Nam M. Brutū & Cas-
sium id temporis Prætores, Cæsar in sequentem annum hunc Syriæ, illum
Macedoniæ pro Præatore præesse iusserat. Ita vt omnia deinceps pacata, tran-
C quillaq; in Republica tanquam libertate restituta sperarentur. Cete-
rum quum Antonius testamentum Cæsaris palàm recitandum, ipsumq;
publico funere efferendum censeret, Cassius cum alijs pertinacissimè resti-
tit, vel hoc solum nouarum rerum materiam & causam fore dictitans. Sed
persistente Antonio, Brutoq; præter alios ipsi assentiente, in hanc senten-
tiam & à reliquis itum est, vt Cæsaris testamentum palàm recitaretur, &
ipse funere publico efferretur. Testamento itaque quod Cæsar Idibus Se-
ptembribus proximis in Lauicano suo fecerat, & virgini Vestali maximæ
seruandum tradiderat, aperto & recitato, cognitum hæredes ab eo institu-
tos, tres ipsius ex sorore nepotes, C. Octauium ex dodrante, L. Pinarium &
D Q. Pedium ex quadrante, reliquos in ima cera. E quibus C. Octauium in
nomen familiamq; Iuliam, & filium adoptauerat. Decimus Brutus etiam
inter secundos hæredes scriptus, & plerique percussorum inter tutores filij,
si quis ei nasceretur, nominati. Populo autem hortos circa Tyberim publi-
cè, & viritim trecenos sestertios siue centenos vicanos, vt Octauius ipse au-
ctor est, siue vt Græci scriptores prodidèrè, septuagenas quinas drachmas
Atticas legauit. Hinc statim maxima ciuiū mixta indignatione cōmisera-
tio, tum propter populi legatū, tum propter Brutū primis hæredibus sub-
stitutum. Post hæc funus ei amplissimum, prosequentibus cum vniuerso
ferè Senatu Magistratibus, frequenti q; quum ciuium tum militum etiam

PROVIN-
CIAE PER-
CVSSORI-
BUS DE-
CRETAE.

TESTAMEN-
TVM CÆ-
SARIS.

FUNVS CÆ-
SARIS.

armatorum ad corporis custodiam multitudine ductum est, corpusq; in A
 forum delatum, & pro rostris depositum: vbi ædes aurata instar templi
 Veneris Genetricis collocata fuerat, intraq; lectus eburneus auro & purpu-
 ra stratus, & ad caput trophæum cum veste in qua occisus fuerat. Quidam
 tradunt corpus ipsum sanguinolentum vulneribusq; deforme conspectui
 populi expositum fuisse. Alij corpus quidem ipsius supinum in lecto collo-
 catum fuisse, sed non conspicuum: verum ceream ipsius effigiem, in qua
 viginti trium vulnerum notæ expressæ erant, in machina versatili eodem
 in lecto elatam. Loco funebris orationis Antonius Senatusconsultum, quo
 in eum omnes tum humani tum diuini honores collati fuerant, & iusiur-
 randum quo se omnes pro salute ipsius obstrinxerant, siue ipse vt quidam, B
 siue per præconem, vt alij tradunt, pronunciauit. Ludi etiam funebres fa-
 cti sunt, in quibus illud Pacuuij ad inuidiam cædis decantatum est: Men'
 men' seruasse, vt esset qui me perderet? Postea Antonius oratione non tam
 ad Cæsaris laudes, quàm ad commiserationem & concitandos in cædis au-
 ctiores multitudinis animos composita, in deploranda Cæsaris morte vsus,
 intermixtis interim cum lacrymis & fletu suspirijs, dum inter orandum le-
 ctum subinde introspiciens, & aperiens, vestem etiam Cæsaris in qua occi-
 sus fuerat, multo sanguine cruentatam laceramq; & plurimis locis con-
 cisam, ad maiorem commiserationem hastili altius è lecto sublatam expli-
 cat, simulq; alius quidam ceream Cæsaris effigiem pluribus vulnerib. qui- C
 busdam etiam immaniter in faciem inflictis deformatam, è lecto, vt ab o-
 mnibus conspici posset, altius effert, ita multitudinis animos non ad com-
 miserationem prouocauit, sed in rabiem potius vertit, vt omnis ordinis &
 decoris obliti, ad persequendos percussores (qui quò tandem ea res euade-
 ret prospiciētes, maturè se subduxerant) furibundi discurrerent: Senatum
 quoq; ipsum qui virum interfici passi essent, vti periorum accusantes. Cor-
 pus autem Cæsaris non quidem in campo Martio, vbi rogos iuxta Iulix fi-
 liæ ipsius tumulum exstructus erat, sed alij in ipsa curia Pompeij vbi occi-
 sus fuerat, alij in Capitolio atque adeò in ipsa cella Iouis Capitolini crema-
 re parabant. Sed prohibiti tum à Sacerdotib. tum à militibus, metuentibus D
 ne & curia ipsa cum theatro, vel templa simul conflagrarent, congestis ex-
 templò subselliis, tribunalibus, mensisq; è proximis officinis & tabernis ar-
 gentariorum raptis, & si quid aliud ad manum erat, subiectisq; aridis vir-
 gultis, tumultuarium in foro rogam exstruxerunt: impositoq; in rogam
 lecto, repentè duo quidam gladiis accincti, & bina iacula gestantes, arden-
 tibus cereis facibus rogam succenderūt. In quem statim tibicines sceniciq;
 artifices, qui ludos funebres fecerant, vestem quam ex instrumento trium-
 phorum in eum vsum induerant, detractam sibi discissamq; cum reliquo
 pompæ funebris apparatu splendidissimo iniecere. Similiter & veterani a-
 liiq;

- A Iliq; milites dona militaria & arma quibus exculti funus celebrarant. Frequens etiam civium & matronarum multitudo coronas & alia pleraq; ornamenta quæ gestabant, tum etiam puerorum bullas & prætextas in rogum coniecere. Nec fuit vlla exterarum in vrbe nationum, quæ non suo more & patrio ritu luctum suum testaretur. Præ ceteris autem Iudæi, qui etiam pluribus noctibus continuis bustum eius frequentarunt. Plebs autem arreptis ex semivivis rogo titionibus, pars ad percussorum ædes, Bruti potissimum & Cassij, pars ad curiam ipsam in qua Cæsar cæsus fuerat, furibundi conuolauere: flammæque iam iniicere parantes, vix tandem à domesticis propugnantibus repulsi, & vicinis deprecantibus exorati, destitit: nec id ipsum sine minis se postridiè armatos ad ædes expugnandas redituros. Sed hic tumultus militibus potissimum obsistētibus, tum etiam aliquot ex audacissimis seditiosissimisque de rupe Tarpeia præcipitatis, tandem sedatus est. Alij dum ad inuestigandos percussores passim per urbem hæc illæ feruntur, Heluium Cinnam quendam Tribunum plebis Cæsari amicissimum fortè obuium, errore nominis decepti, quod Cornelium Cinnam Præto-rem esse crederent (qui proiecta purpura in Cæsarem inuectus fuerat) crudelissimè trucidauere: ita vt ipso in plurimas partes per summam immanitatem discerpto, ne membrum quidem integrum ad sepulturam colligi potuerit. Caput autem hastæ infixum ad aliorum terrorem circumtulere.
- C Hinc Consules omnibus armorum gestatione interdixere, solis militibus exceptis. Magna etiam pars populi per totam noctem ad rogam pernoctauere. Posteaq; eo loco quo rogas fuerat in rostris aram populus posuit: addita postea & ab Antonio columna. xx. pedum ex lapide Numidico solida, cui inscripserat: PARENTI PATRIÆ OPTIME MERITO: apud quam populus aliquandiu sacrificare ipsi tanquam Deo, vota suscipere, & controuersias etiam concepto per Cæsarem iureiurando dirimere perseuerauit. Sed hæc ara cum columna haud multò post à Dolabella Consule disturbata & solo æquata est. Reliquiæ autem corporis & cineres cremati à libertis collecti, in monumentum ipsius familiare repositi sunt. Alij ab Antonio in sublimi solidæ columnæ collatos tradunt. Cæsar autem postea ab Augusto in Deorum numero relatus est. Quumq; ludis, quos Augustus ipsi consecratos edebat, sidus crinitum per septem dies continuos fulsisset, vulgus quod hanc animam Cæsaris esse sibi persuaderet, etiã cælo receptum constanter credidit. Quin & Sol ipse toto eo anno pallidior eluxisse traditur. Nec multò post pro ara & columna à Dolabella disiecta, templum ipsi in foro, eodem ferè loco Augustus constituit: & simulachrum Cæsaris cum stella crinita in vertice in eo dedicauit: versoq; in locum & tempus cædis opprobrio, Curia in qua occisus fuerat, tanquam locus infaustus & sceleratus, obstrui iussa est. Idusque Martias Parricidium appellari placuit: cautum

ARA CÆ-
SARIS.

IDVS MAR-
TIAE PAR-
RICIDIUM
DICTAE.

tumq; ne eo die tamq; nefasto posthac Senatus haberetur. Hunc itaq; A
vita cursum, hunc finem sortitus est Cæsar, quarto antequam in Parthos
constituerat proficisci die, annos natus sex & quinquaginta, summa in Re
publica potestate vsus annos tres, menses plus minus sex, siue vt alij malue
re, supra annos iam dictos menses quattuor, dies quinq;. Qui verò à primo
secundi Consulatus die, imperij ipsius initium constituunt, vsque ad diem
cædis annos quattuor, menses duos, & dies quindecim computant. For
ma autem & statura, aliisq; corporis dotibus excelluisse traditur: fuisseque
colore candido, teretibus membris, ore paulò pleniore, nigris vegetisq; o
culis, capite tamen caluitio nonnihil deformato. Valetudine autem firma
fuit, eaque prospera ferè semper vsus est: nisi quòd capitis doloribus subin
de vexaretur, & extremo tempore repentinis animi deliquiis infestaretur: B
bis etiam inter res agendas morbo comitiali correptus. Circa cultum cor
poris plus aliquatò curæ quàm tantum virum deceret impendebat, etiam
maior iam natu, adeò vt vel hinc maximè inimicorum obtrectiones tan
quàm mollis atq; effeminatus incurreret: quò non solum tonderetur dili
gentius & raderetur, sed & velleretur. Et quòd ad Venerem genus suum re
ferret, ab ea natiuam quandam formæ venustatem sibi adesse videri vole
bat. Ad dissimulandam caluitij deformitatem, capillum deficientem à ver
tice reuocare consueuerat: hinc ex omnibus honorib. sibi à Senatu popu
loq; Ro. concessis, non aliud aut libentiùs aut frequentiùs vsurpauit, quàm C
ius laureæ perpetuò gestandæ. Veste quoq; laxiore & cinctura fluxiore e
tiam à puero vti solitum tradunt. Quod & à Sulla in eo olim notatù, dum
pro ipso instantibus aliquando respondit, Cauerent sibi à malè præcincto.
Cicero etiam post cladem Pharsalicam, Non putabam inquit, vnquã fore,
vt Pompeius à tam malè cincto vinceretur. Reliquo autem cultu notabi
lis, lato clauo ad manus fimbriato vti consueuerat, vesteq; sublimiori & ru
bra more priscorum Regum Albanorum, ad quos propter Iulum se perti
nere iactabat. Annulo autem Venerem armatam insculptam gestabat.
In victu minimè fastidiosus, alium sibi q̃ cuius cõuiuarum panem aut re
liqua cibaria apponi nolebat: appositoq; fortè in conuiuio ad quod voca
tus fuerat oleo condito pro viridi, aspernantib. ceteris solus etiam largiùs ex D
eo comedit. In potu vini parcissimus fuisse perhibetur. Hinc illud M. Ca
tonis, vnum ex omnib. Cæsarem sobrium ad euertendam Remp. accessisse.
Inter vina autem Mamertinum, quod prope Messanam in Sicilia nascere
tur, præcipuè commendauit: atque hoc epulis publicis plerunq; præbuit.
In prouinciis autem assiduè duobus tricliniis cõuiuabatur: vno quo sagati
palliatiq;, altero quo togati cum illustriorib. prouincialium discumberet.
Et hæc quidem ad corpus pertinent. Animi verò vigore & ingenij acri
monia præstantissimū fuisse certum est, quò simul & scribere & legere, au
dire

A dire & dictare solitus sit: epistolasque de rebus etiam maximis quaternas, nonnunquam & septenas simul dictasse tradatur, incredibili memoriae & sensuum praesentia. Eloquentia & arte dicendi ita excelluit, ut post Dolabellae accusationem praecipuis patronis adnumeratus sit: & Cicero ipse oratores enumerans dicat, se non videre cui Caesar debeat cedere. Scripsit inter cetera belli Gallici civilisque; contra Pompeium commentarios, duos etiam de Analogia libros, & totidem quos Anticatores inscripsit, contra librum quem Cicero in laudem Catonis Uticensis defuncti, cui titulum Cato fecerat, conscripserat. In reliquis animi dotibus sublimitate omnium capace supra humanam naturam euectus, magnitudinique; cogitationum respondere debet conficiendi celeritas: ut quemadmodum mens, sic & manus ad impossibilia ferè semper ei suffecerint: ita tamen ut voluntas intra potestatem consisteret. Hinc nemo modestius, prudentius aut clementius victoria unquam usus est, quam ipse tot ac tantis: adeo ut propria sibi quodammodo ac peculiari clementiae laude omnes longo intervallo vicerit. Quam Cicero tanti fecit, ut eam omnibus ipsius rebus gestis, quae tamen omnium aliorum ducum atque Imperatorum, exterarumque gentium & Regum facta facile superarent, non dubitet anteponere: imò ne conferenda quidem illa cum hac putet. Fuit enim Caesar animo alioqui perquam facili & leni non in amicos solum, sed & inimicos supra quam credi posset: adeo ut offensas etiam maximas facillimè remitteret, vindictaque; minimè cupidus ultionem facile negligeret: nullasque simultates tam graues unquam susceperit quas occasione oblata non lubens deponeret. Hinc inter cetera Valerium Catullum poetam, qui famosissimis versibus famam ipsius profunderat, ita ut eius carminibus perpetua sibi stigmata quodammodo iniusta haud ignoraret, purgantem se eodem die cenae adhibuit, nec hospitio patris ipsius consueto uti desijt. Imò & post bella civilia, quum penes ipsum esset omnium rerum arbitrium, si quae in se grauius aut dicerentur aut cogitarentur, inhibere maluit, quam vindicare: detectasque coniurationes & conuentus contra se nocturnos, satis habuit edicto ostendere sibi notos, acerbisque loquentibus pro concione ne perseverarent, denunciare. Quod attinet ad rem disciplinamque militarem, armorum atque equitandi vel à prima adolescentia peritissimus, laboribusque assuetus, quosuis etiam patientissimè pertulit: saepius pedibus quam equo aciem antecedens, longissimas vias incredibili celeritate confecit, aliquando rheda meritoria expeditus centum in singulos dies milia. Si iter facienti flumina obstarent, ipse vel nando vel vtribus inflatis innixus eadem traiciens, saepe etiam nuncios aduentus sui praeuenit. In expeditionibus non minùs cautus quam audax, nunquam exercitum per itinera insidiosa duxit, nisi prius locum speculatus. In praeliis ca-

sæpe nonnunquam etiam maximis procellosissimisque tempestatibus pugnam A
 committere non dubitaret, quum hostis minimè exspectaret. Extremo ta-
 men tempore maximè bello Africano, cunctantior in dimicando fuit. Vix
 unquam hostem prælio vicit, quin & castris eum exueret: neque enim profligatis
 ullum se colligendi spaciū dabat. Ancipiti prælio ferè equos dimitte-
 bat. Ipse potissimum ex equo descendens, pedes rem gerebat. Equum habe-
 bat sibi peculiarem, fissis in modum digitorum ungulis pedes humanos refe-
 rentem. Hunc apud se natum pronunciantibus aruspibus imperium orbis
 terræ domino protendere, summa cura ali iussit: quumque sessorem non
 admitteret, ipse primus in eum ascendit: postea simulachrum ipsius pro æde
 Veneris Genetricis dedicauit. Aciem inclinatam non semel solus restituit, B
 fugientibus se opponens, singulosque manu iniecta retrahens, & contortis
 aliquando faucibus in hostem obuertens. Militem non tam moribus aut
 facultatibus, quam à viribus probabat: in eundem nunc seuerior nunc in-
 dulgentior: disciplinæ tunc grauissimus exactor, quum hostis in proximo
 esset: ita ut nec prælij nec itineris tempore denunciato, in omnem euentum
 singulis horis & momentis paratum & intentum esse iuberet: & quod eum
 continuis laboribus exercitatioem redderet, sæpe sine causa etiam festis &
 pluuiis diebus, repente iter ingredi iubebat, nunc subtrahens nunc augens
 iter, tam nocte quam interdiu, quod seriùs subsequentes defatigaret, admo-
 nens subinde se obseruandum à militibus. Famam verò hostilium copia- C
 rum, non ut alij ferè duces minuere solebat, sed sæpius etiam amplificando
 confirmabat. In coercendis delictis remissior ad pleraque conuiuebat: in se-
 ditiosos tamen & desertores seueriùs semper animaduertit. Post victoriam
 autem aut laboriosa prælia, militibus omnem lasciuiendi licentiā permit-
 tere solebat, iactans suos etiam vnguentatos fortiter pugnare: habebatque
 tam cultos, ut armis auro argentoque conspicuis eos ornaret, quum ad spe-
 ciem, tum ut vel metu damni pro victoria maiore studio & sollicitudine
 contenderent. Pro concione non milites, sed cõmilitiones semper appella-
 bat. In summa usque adeo eos diligebat, ut audita clade Tituriana, barbam
 capillumque summisserit, nec antea sibi demi iusserit quam vindicasset. Hinc vi- D
 cissim & ab illis ita diligebatur, sibi que deuotos habebat, ut bellum ciuile
 suscepturo Centuriones cuiusque legionis singulos equites è viatico suo of-
 ferrent, & vniuersi milites gratuitam, & sine frumeto stipendioque operam,
 locupletioribus tutelam tenuiorum in se recipientibus: nec quisquam tanto
 tempore ab ipso desciiuit. Plerique capti etiam vitam sub conditione si aduer-
 sus ipsum militare vellent concessam recusarunt. Fame, frigus, ceteraque
 bellorum & profectionum incommoda & tædia animis aequissimis & ad-
 mirabili constantia pro ipso semper & ubique sustinuere. Seditione quoque
 nullam bellis Gallicis expertus est, ciuilibus paucas: sed ita ut celeriter ad
 offi

A officium redirent, neq; id tam ducis indulgentia q̃ auctoritate: neq; enim tumultuantibus vnquã cessit, sed semper restitit. His militibus, hac disciplina vsus, quinquagies signis collatis dimicauit, ferè semper felici euentu: & præter eos, qui bellis ciuilibus occubuere, quos annotari noluit, vndecies centum nonaginta duo hostium milia cecidisse memoratur. Addunt quidam mille vrbes vi captas, regiones trecentas subactas, ita vt merito Cicero de eo prædicasse videatur: Omnes etiam clarissimorum Regum res gestas, nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec dissimilitudine bellorũ cum ipsius rebus posse conferri, nec quenquam citius passibus disiunctissimas terras peruagaturũ fuisse, q̃ ipsius non cursibus sed victoriis illustratæ fuerint.

B Ceterũ huic tanto viro, & sua fuere vicia: nam in prima adolescentia propter Nicomedis Regis contubernium pudicitia prostratæ opinionem & dedecus incurrit. Quæ res ipsi & à pluribus & per omnem ætatem sæpius exprobrata est. Certum est & complures etiam illustres matronas tam in vrbe quàm in prouinciis corrupisse: nec à Reginarum quarundam amoribus abstinuisse: profusissimisq; largitionibus illarum amorem vel conciliasse vel retinuisse. Romæ autem has potissimũ adamasse traditur, Posthumiam Ser. Sulpitij, Lolliam A. Gabinij, Tertullam M. Crassi, & Mutiam Cn. Pompeij, sed præ omnibus Seruiliã Catonis sororem, ex qua & M. Bru-

C tum principem coniurationis suscepisse creditur, cui margaritam hs sexagies mercatus fuerat, & bello ciuili præter alias donationes amplissima prædia ex auctionib. hastæ minimò addixerat. Ex Reginis Eunoën Mau-

ram Bogudis vxorem dilexit, cuius maritum plurimis immensisq; donationibus prosequutus fuerat. Sed Cleopatram magis, cuius consuetudine diu familiariter vsus filium ex ea sustulit, sibi perq̃ similem, quem de suo nomine Cæsariõne dici passus est. Quæ eius in Venerem propensio quum neminem lateret, vt qui vel quinquagenarius etiam pluriũ consuetudine vteretur, ferunt inter cetera ei permissum, vt cum quibuscunq; vellet feminis rem haberet. Diuitias quoq; & pecunias æquè impotenter ap-

D petiisse traditur, vsq; adeò vt in Gallia, & alibi ne à fanis quidem sacrisq; donarijs abstinuerit: & oppida quædam non tam ob delictum, q̃ propter prædam diruerit. Hinc & primo suo Consulatu è Capitolio tria milia pondo auri abstulisse, tantundem inaurati æris reposuisse traditur. Alij prodidère, ærario expilato laterum aureorum. xxv. milia, & in numerato pondo ccc. abstulisse: societates etiam & regna pretio vendidisse, ablati vni Ptolomæo suo & Pompeij nomine sex talentorum milibus: postea verò manifestissimis rapinis & sacrilegijs bellorum ciuiliũ onera, & triumphorũ ac munerum impendia sustinuisse. Gemmas, toreumata, signa, & tabulas operis antiqui animosissimè comparauit: seruitia etiam recentiora

politioraq; immenso precio coëmit: adeò vt ipsum puderet, & summas ijs A
 rebus impensas rationibus inferri vetaret. Lautitiarum munditiarumq;
 alioqui studiosissimus, in expeditionibus tessellata & sectilia pauimenta
 circumtulit. Villam in Nemorensi à fundamentis inchoatam, magnoque
 sumptu absolutam, quia non per omnia animo ipsius satisfaciebat, quan-
 quàm tenuis adhuc tum temporis & obæratu totam diruit. Habitauit
 primùm in Suburra modicis ædibus, Pontificatum verò Maximum iam
 adeptus, in via sacra domo publica. Vxores habuit quattuor, quarum
 prima Cossutia locuples admodum prætextato etiamnum desponsata, po-
 stea ab eodem .xvii. annos nato dimissa est. Altera Cornelia Cinnæ qua-
 ter Consul filia, ex hac Iuliam filiam suscepit, Pompeio postea desponsa- B
 tam: hanc quum in vita plurimùm amasset, mortuam pro rostris laudauit.
 Tertiam Pompeiam Q. Pompeij filiam, L. Sullæ neptem, quam propter
 adulterium cum P. Clodio in templo Bonæ Deæ repudiauit. Postrema fuit
 Calpurnia L. Pisonis filia ipsi superstes. Quidam suspicati sunt, ipsum
 pertæsum vitæ, quòd valetudine minùs prospera iam vteretur, diutiùs vi-
 uere noluisse, ideoque & religiones & vaticinia de exitu ipsius, imò & ea
 quæ amici de coniuratione renunciant, neglexisse: nec periculum
 quod sibi instare intelligebat, euitare voluisse. Hoc certè constat
 dicere solitum, non tam sua quàm Reipublicæ interesse, vt
 quàm longissimè viueret: se enim satis diu vel naturæ vel
 gloriæ vixisse, sed Rempublicam, si quid sibi eueni- c
 ret, neq; quietam fore, & aliquantò deteriore con-
 ditione bella ciuilia subituram. Hoc etiam a-
 pud omnes indubitatum est, ipsum mor-
 tem repentinam & subitam, qualis
 ipsi contigit, non semel exo-
 ptasse, lentam & præmedi-
 tatam aspernatum
 & exhor-
 ruisse.

165

A **COMPENDIOSA EORVM QVAE**
POST CAEDEM C. IVLII CAESARIS VSQVE
AD TRIVMVRATVM GESTA SVNT,
NARRATIO.

B Ostquàm Cæsaris interfecti manibus Senatus Populusq; Romanus parentasset, è percussoribus D. Brutus in Galliam Cisalpinam, Trebonius in Asiam, Tullius Cimber in Bythiniam, prouincias sibi iam antè à Cæsare decretas, profecti sunt. Cassius verò & Brutus id temporis Prætores, quos Cæsar in annum sequentem Syriæ & Macedoniæ præfecerat, Senatui præ ceteris grati, ut ea quæ sui muneris essent procurarent, ad urbem remansere: militesq; quibus Cæsar agros adsignauerat, metu nouorum tumultuum in colonias diuisere: concessio ipsis extra ordinem inter cetera, ut portiones suas quibus vellent statim vendere liceret: quod lex hactenus post vigesimum demùm annum fieri permittebat. Per id tempus Amatijs quidam qui se Marij filium videri & credi volebat, excitata ara eo loco quo Cæsar crematus fuerat, plebem aduersus percussores concitabat. Hunc Antonius comprehensum indicta causa occidi iussit. Dolabella autem Consul aram Cæsari dicatam cum columna, cui iussu Antonij inscriptum fuerat, **PARENTI PATRIAE OPTIME MERITO**, euerit, locumq; complanari & sterni iussit. Quæ res quanquam Senatui Brutoque & Cassio non ingrata, plebis tamen & militum qui se Amatio iunxerant, animos aduersus Antonium inflammauit. Quumque ea res ad maiores motus spectaret, superuentu militum Antonianorum, plerisque è seditiosissimis comprehensis & occisis (è quibus serui quidem suspensi, ingenui verò de saxo præcipitati sunt,) tandem is tumultus sedatus est: ita tamen ut hinc plebis in Antonium beneuolentia in odium conuerteretur. Antonius autem de reuocando ex Hispania Sex. Pompeio Magni filio, & sestertiùm quingenties ipsi ex publico pro bonis paternis in ararium delatis persoluendo, classisq; atque oræ maritimæ imperio ipsi uti patri prius decernendo, ad Senatum rettulit. Quæ res Patribus imprimis grata effecit, ut permittente Senatu contra plebis sibi offensæ metum, è veteranis lectissimos quosq; & rei bellicæ peritissimos corporis custodes ad sex milia sibi constitueret. Qui numerus quum Senatui suspectus esset, monereturq; Antonius ut in certum modum eum contraheret, respondit se id facturum, quamprimum plebs ad pristinam quietem rediisset. His itaq; Antonius munitus præsidij, ex commentarijs actorum Cæsaris quæ penes ipsum erant, nihil non pro suo arbitrio gerebat: deletisq; quibusdam alia in eosdem referebat & supponebat: ita ut alia alijs pro lubito suo tanquam ex præscripto & mandato Cæsaris vel adimeret vel tribueret: inter hæc Regibus & Dynastis prouincias & regna, ciuitatibus & populis libertatem, immunitatem, ius ciuitatis, & alia eiusmodi, etiam contra Senatusconsultum, quo cautum fuerat, ne qua tabula vllius decreti vel beneficij Cæsaris post Idus Martias figeretur. Atq; hæc etiam in columnas æneas incidi, & publicè proponi curauit. Inter cetera M. Lepidum, quò & illum sibi deuinciret, Pontificem Maximum in locum Cæsaris constituit, translata à populo ad collegiũ Pontificum eius sacerdotij electione: eidemq; filiam suam nuptui dedit. Quæ omnia haud satis æquo animo ferentes Brutus & Cassius, quum non nisi ipso oppresso Rempublicam saluam fore persuasum haberent, D. Brutum, Trebonium, & Tullium Cymbrum clam per litteras de pecunia & exercitu sibi prospicere monent: simulq; & ipsi quamprimum in prouincias sibi decretas proficisci constituunt, bello necessaria comparaturi. Ceterum ne nondum finito Præturæ anno prouinciam ante tempus ambi-

M. LEPIDVS
 PONTIFEX.
 MAX.

tiosius inuadere, aut metu Antonij fugientium specie vrbe excedere viderentur, annonæ A
conuehendoq; in urbem frumento à Senatu præfecti, urbem egressi sunt. A quorū discessu
Antonius Syriam quidem & bellum Parthicum cum legionibus ad id bellum à Cæsare
comparatis & iam in Macedoniam præmissis, rogatione ad populum lata, Dolabellæ col-
legæ à populo suffragijs tributis decerni impetrauit: Macedoniam verò ipse à Senatu ob-
tinuit, nulla habita aut Bruti aut Cassij, quibus eæ prouinciæ à Cæsare prius decretæ fue-
rant, ratione: ita tamen vt Senatus vicissim loco illarū ab Antonio M. quidem Bruto Cre-
tam, Cassio Libyam siue Cyrenem peteret: quanquā alij Cassio Cretam & Cyrenem,
Bruto verò Bithyniam decretam tradidēre. atque hæc quidem tum in vrbe agebantur.

Octavius interea annos natus plus minus duodeuiginti, qui à Cæsare ad bellum Parthi-
cum præmissus, Apolloniæ, quæ ad mare Ionium est, dum bello necessaria cōparantur, inte-
rim litteris operam dabat, simul in re militari erudiebatur, sexto postquam cō appulerat
mense, de cæde Cæsaris intelligit: communi ne totius Senatus auctoritate & populi con- B
sensu, an verò paucorum aduersariorumq; inuidia & audacia incertum. Postea intellecto
priuatorum id fuisse facinus, quanquam quamplurimis Tribunorum, qui ad ipsum ex Ma-
cedonia confluxerant, ad cædis ultionem hortantibus, L. tamen Philippo vitrico, & Attia
matre per litteras ex vrbe contrā suadentibus, dilato vindictæ proposito, maximè quòd
ignarus esset tam testamēti, quā eorum quæ cædem subsequuta fuerant, in Italiam traie-
cit. Quumq; de legionum quæ Brundusij erant voluntate incertus, Brundusium petere
dubitaret, Lupiam oppidum maritimum haud longè Brundusio distans appulit: ibique
postquam se testamento à Cæsare adoptatum, pariterq; hæredem scriptum, quamque ea
cædes populo parū grata, tum cetera pleraq; quæ post cædem accidēre intellexit, animum
statim ad cædis ultionem adiecit: ita tamen vt interim dissimularet, dum militum & ami-
corum studia periclitaretur. Factusq; mox certior de militum Brundusianorum in se ani- C
mo, Brundusium properè profectus ab vniuerso exercitu obuiam progresso tanquam Cæ-
saris filius exceptus est: Cæsarq; ex eo tempore appellari cœptus. Quumq; hîc maximus
omnis generis & conditionis hominum concursus ad ipsum vt Cæsaris filium fieret, o-
mnibus operam suam & studium, eamque pecuniam & reliquum belli apparatus, qui ad
bellum Parthicum comparatus in Macedoniam Brundusio trans mittebatur pollicētibus,
hinc factus cōfirmatior, magno cum comitatu, quòd noui quotidie hinc inde potissimū
veterani è colonijs affluerent, ad urbem proficiscitur. Quumq; Terracinam peruenisset
ad quinquagesimum ab vrbe lapidem, tam de Syria & Macedonia Bruto & Cassio adem-
ptis, & Pompeio ex Hispania adscito, quā de reliquis quæ haud ita pridem in vrbe gesta
erant, cognoscit. Paucis igitur comitatus habitu priuati quasi solius hæreditatis adeunda
gratia, urbem ingreditur: vocatosq; ad se sub noctem amicos rogauit, vt in diem sequen-
tem frequētes sibi præstò esse vellent. Cum quibus postridie in forum progressus, C. An- D
tonium Marci fratrem (qui tum pro Bruto absente Præturam urbanam administrabat)
ex more adiens, adoptionem se Cæsaris accipere professus est: hinc ad Antonium pro-
gressus, oratione vsus modesta, patremq; Antonium subinde appellans, ex hæreditate pa-
terna, quæ vniuersa penes Antonium erat, tantum pecuniæ sibi reddi petijt, quantum ad
præstanda populo legata sufficere existimaret, reliqua preciosiora se æquo animo ipsi reli-
cturum. Qua Cæsaris libertate offensus Antonius quum durius respondisset, pecuniamq;
petitam restituere recusaret, vt ex qua nihil penes se reliquum esset, simulq; ab adeunda
tam graui hæreditate Cæsarem deterreret, adoptionem Octauij omnimodo impugnare
studuit, dum per Tribunos plebis promulgationē legis Curiatæ (secundum quam ipsum
in familiam Cæsaris adoptari oportebat) impediri, & in aliud tempus extrahi curauit.
Quibus contumelijs accensus Octavius implorato populi contra Antonij iniurias auxi-
lio

A lio quum non esset unde legata populo persolueret, bona Caesaris venum proposuit: iussitque pracones omnia quamminimò addicere. Quumque ne hæc quidem persolvendis omnibus legatis suffectura viderentur, vniuersum etiam patrimonium, materna quoque bona & Philippi vitrici, imò & hæreditarias Pedij Pinarijque portiones vendi iussit: & omnem pecuniam quæ ex rebus diuenditis cõficiebatur, tributum vt quisque primus petebat in persolutionem legatorum erogabat: iniecta interim etiam aliarum maiorum donationum spe, non minore cum liberalitatis laude quàm Antonij inuidia. Brutus interim & Cassius postquàm viderunt se spe demerendæ plebis per spectacula & ludos, quos Brutus absens per C. Antonium sumptuosissimos ediderat, frustratos, constituerant in Syriam & Macedoniam prouincias sibi decretas quamprimùm proficisci. Sed Dolabella hac de re certior factus, prior in Syriam proficiscitur, qui dum per Asiam, quam Trebonius tum obtinebat, in Macedoniã properat, capta per noctem Smyrna, Trebonius à Dolabellianis in cubiculo deprehensus obruncatus est: caputque eius postridie iussu Dolabellæ spectaculo omnibus in sella prætoria in qua ius dicere solebat propositum ludibrioque habitum, corpus verò reliquum nullis non contumelijs affectum est. Hic primus percussorum Caesaris parricidij pœnas luit. Antonius autem vsus oportunitate famæ, qua nuntiabatur Getas Macedoniam incursionibus vastare, legiones Macedonicas sex cum reliquo equitatu & sagittariorum multitudine à Senatu aduersus Getas prouinciam suam infestantes sibi concedi petijt: depactusque cum Dolabellæ amicis, vnam se ipsi legionem traditurum pollicitus est. Quò autem Patribus atque Senatui omnem de se suspensionem affectatæ dominationis eximeret, de Dictatura, quæ vim regis potestatis obtinebat, funditus è Republica tollenda rettulit: ita vt si quis eum magistratum etiam oblatum recepisset, à quouis impunè occidi posset, præmio insuper percussori constituto. Ita in hanc sententiam summo omnium cõsensu factum Senatusconsultum, quod Antonius ipse à se descriptum domo attulerat: ipsoque Antonio verbis amplissimis collaudato actæ à Senatu gratiæ, tanquam Republica per ipsum non solum regno, sed etiam regni timore liberata: traditisque legionibus eodem Senatusconsulto Macedonici exercitus Imperator appellatus, tanquàm cui iam tutò propter Dictaturam abolitatem credi posset, C. fratrem cū Senatusconsulto statim in Macedoniam præmittit. Sexto quoque Pompeio, qui maximas in Hispania copias contraxerat, eodem tempore ex Antonij sententia impunitatem à Cesare concessam Senatus confirmauit: decretumque vt quæ ex bonis paternis pecuniæ in ararium delatæ erant, restituerentur: nam prædia & fundos Antonius vili precio redemptos occupabat. Quibus cõditionibus postea à Lepido, qui Hispaniæ citeriori præerat, ad Sextum perlatis, Sextus iisdem acceptis dimissoque exercitu Hispania excessit. Haud multò post quum exploratores in Macedoniam præmissi, intellecturi an ea quæ de Getis fama spargebantur vera essent, negarent quidem Getas intra Macedoniam cõspectos, verùm si exercitus inde deducatur, metuendum ne in prouinciam irrumpant, Antonius quum non videret qua potissimùm occasione exercitum è Macedonia in Italiam transportaret, apud Senatum egit, vt permutatis prouincijs pro Macedonia Gallia Cisalpina, quam D. Brutus tum obtinebat, ipsi decerneretur. Sed Senatus intellecto infidioso Antonij consilio, maximè quòd legiones Macedonicas non in Italiam, sed in Galliam transferre cogitaret, tanquam ibi arcem belli constituturus, tantum absuit vt Galliam decerneret, vt insuper Macedoniam concessisse pœniteret: quidamque ex eo ordine scriptis ad D. Brutum litteris, vt prouinciam constanter retineret, militibusque & pecunijs conficiendis diligenter incumberet, admonuere. Quare Antonius quum se à Senatu nihil impetraturum intelligeret, sciretque Cesare prius eandem prouinciam à populo obtinuissè, vt & Syriam nuper Dolabella, rogationem ad plebem de Gallia tulit: simulque vt Patribus metum in-

DICTATURA
SVBLATA.

ANTONIUS
IMPERATOR

uiceret,

iiceret, Caium Fratrem cum legionibus Brundisium traicere iubet, Hoc ferè tem- A
pore Cæsar ludos Latinos propter dedicationem templi Veneris Genetricis celebravit:
quumq; sellam Cæsaris auream & coronam gemmis distinctam in theatrum inferre para-
ret, (vti ipsi S. C. inter ceteros honores concessum fuerat) ab Antonio prohibitus est.
Per eos dies & Cometes quotidie inter Septentrionem & occasum effulfit, quem vel ani-
mam Cæsar in cælum recepti & immortalitate donati, vel sidus peculiare Cæsari sacrum
vulgus credidit. Hinc & Cæsar statuam æneam cum huiusmodi stella vertici ipsius immi-
nente in templo Veneris consecrauit. Ceterum quum Antonius non obscuris indicijs
atque argumentis conceptum in Cæsarem odium quotidie magis ac magis proderet, &
Cæsar ipse siue metu Antonij, siue ad augendam inuidiam publico abstinere, animosque
multitudinis & veteranorum sibi quoquo modo conciliaret, deque Antonij in se iniurijs
apud eosdem itentidem expostularet, Antonius intelligēs se hoc nomine indignationem
populi incurrere, primum Cæsari interminatus est. Sed quum minæ ipsæ in vulgus elatæ B
omnium animos in Antonium magis etiam accenderent, monentibus cum Tribunis co-
hortium prætorianarum, qui olim sub Cæsare militabant, tum alijs quibusdam vt Cæsari
reconciliaretur, cessit Antonius: seque cum Cæsare in gratiam redire velle professus est,
modò & ille fiat modestior: idque eò lubentius sibi persuaderi passus est, quòd Cæsar,
qui apud plebem gratia valeret, operam ad Galliam à populo obtinendam magno sibi
vsi esse posse intelligebat. Deducti igitur hinc inde à Tribunis ad colloquium, post mul-
tas altercationes quum alter alteri nihil de suo cōcederet, odium mutuum & simultatem
non tam deposuere, quàm ad tempus dissimulauere. Facta itaq; recōciliatione, Antonius
suffragante potissimum Cæsare, & Tribunis plebis, quos Antonius corruperat ne interce-
derent, silentibus, Galliam citeriorem inuitis Patribus per plebiscitum à populo impetra-
uit, Bruto pro Gallia Macedoniam accepturo: additumq; plebiscito, vt ni Brutus prouin- C
cia decedat, licere Antonio illum bello persequi: & si Getæ nihil noui moliantur, exerci-
tum contra illum in Italiam transportare. Cæsar vicissim quum & ipse mutuam ab Anto-
nio gratiam exspectaret, comitijsque tribunitijs in locum Heluij Cinnae per tumultum à
plebe occisi, cui nondum successum fuerat, Tribunus plebis fieri affectaret, quanquam pa-
ratis in id vniuersæ ferè plebis suffragijs: quoniam tamen id Senatus minùs probabat, An-
tonius iam voti compos, contempta recenti Cæsaris amicitia, vt Senatui propter Galliam
à populo impetratam sibi offenso quoquo modo gratificaretur, contentus præsentis Tri-
bunorum numero, ne Cæsar Tribunus fieret, comitia sustulit, non sine graui tum plebis
tum ipsius Cæsaris indignatione: ita vt statim in colonias ad veteranos, quibus agri à pa-
tre Cæsare assignati fuerant, de Antonij in se iniurijs cōquesturos mitteret: simul & alios
Brundisium ad Antonij exercitum cum muneribus, qui etiam Antonianorum animos
tentarent. Itaque quanquam in speciem reconciliati, dum tamen vterque sibi ab altero
insidias strui credit, occultas inter se inimicitias exercebāt: & licet postea subinde opera D
intercessioneque Tribunorum militum sibi reconciliati, fieri tamen non potuit, quin o-
dium iam altius conceptum mox aliquando erumperet. Et Antonius quidem potentia &
viribus præstabat, ceterum Cæsar tam populi quàm militum studia atque animos sibi ad-
dictiores habebat, cum propter recentem patris memoriam, tum propter legata populi
partim iam præstata, partim adhuc præstanda, & spem insuper aliorum etiam maiorum in-
iectam. Nec multò post huiusmodi ferè initijs res in apertum bellum erupit. Cæsar enim
postquàm intellexit Antonium Brundisium ad legiones esse profectum, tum etiam ex ijs
quos in Campaniam ad colonias paternas miserat, veteranos indignè ferre cædem Cæ-
sar inultam remanere, veritus ne ab Antonio cum exercitu superueniente opprimeretur,
ipse quoque nihil cunctatus cum quantis poterat maximis pecunijs in Campaniam
ad

A ad veteranos properans, plerasque coloniarum, Calatiam imprimis & Casilinum, ad se pertrahit: representatisque quingentis in singulos sestertijs, siue vt Dion auctor est, duobus milibus nummum, & plura pollicitus, tumultuariam decem milium ē colonis euocatorum manum cogit, ac sub vno signo ducit: non tam aduersus Antonium, vti videri volebat, ipsis vsurus, quā ipsorum opera Antonio reconciliandus, & eadem patris vlturus. Et quanquam Romæ intellecto vtriusq; exercitus aduentu, ab vtroque metus esset, opera tamen & persuasione Canutij Tribuni plebis, qui Antonio inimicus partes Cæsaris fovebat, effectum est, vt Cæsar, qui prior ad urbem venit, à plebe gratis animis exciperetur: indignantibus tamen initio militibus, potissimum veteranis, qui aliquando sub Antonio meruerant, sibi aduersus Antonium Imperatorem quondam suum & nunc etiam Consulem, contrā quā putarant, arma capienda: ita vt plurimi pœnitentes causationibusque vñ pedem referrent, domumque se reciperent. Cæsar autem quanquam quid ipsi in animo haberet satis intelligeret, dissimulata tamen in præsens indignatione, quum verbis potius & obsequiis quā vi retinendos censeret, laudatos quod se deluxissent, donatosque à se dimisit: addito tamen, quando ipsorum tanquam paternorum amicorum opera, quā aliorum quauis in necessitate vti mallet, si quando opera ipsorum in posterū vtendum foret, longè vberiorē gratiam & maiora præmia donaturum: ita ex decem milibus mille tantum vt quidam, vt alij tradunt, tria milia permanserunt. Sed hi qui iam recesserant, partim spe præmiorum illecti, partim quod militiæ lucra agriculturæ laboribus præferrent, haud multo post mutata sententia, simulantes se pro armis tantum petendis, vti prætexuerant, domum regressos, cum armis ad Cæsarem reuersi sunt: qui tum fortè nouorum delectuum causa in Etruriam profectus fuerat, Rauennamque & propinqua loca cum alia pecunia obibat, milites & copias, quas tum cogebat, Aretium conuenire iubens. Antonius autem inuentis Brundisij ē quinque Macedonicis legionibus quattuor, postquam apud milites verba fecisset, exercitumque se in Galliam prouinciam sibi decretam ducturum pronunciaisset, centum viritim, vt quidam tradidēre, siue vt alij. CCCC. singulis sestertios pollicitus est. Quæ Antonij in promittendo parcitas à militibus ampliora longè ab Antonio, vtpote locupletiore, quā à Cæsare expectantibus. primò risu excepta est: postea molestè id ferente Antonio grauis etiam sequutus est tumultus & seditio: factaq; ex militari instituto decimatione, Antonius in partem eorum, forsan trecentos (in quibus & Centuriones aliquot fuere) etiam præsente vxore & familiaribus capitaliter animaduertit: Tribunosq; ferè omnes siue ob seditionem, siue suspicans eos à Cæsare sollicitatos, mutauit: nihilque priori donatiuo addens, alios post alios per oram maritimam Ariminum præmisit: constitutaq; prius ex præstantissimis quibusque robustissimisq; cohorte prætoriam, qua ad corporis custodiam vteretur, antequam legiones Ariminum subsequeretur, satellitio suo stipatus Romam profectus est: eandemq; cohortem postea in quattuor vigilias distribuit, dataq; castrensi more tessera, quandiu Romæ fuit per noctem etiā excubias in armis ante ædes suas agere iussit. Irritatis igitur exasperatisq; ex iis quæ iam dicta sunt militum animis, instigantibus maximè Cæsarianis, qui Antonianis immixti Antonij tum scuitiam tum avaritiam exaggerare non cessabant, postea orto in itinere dum in Galliam proficiscuntur tumultu, haud procul ab vrbe præter alios non paucos ex Antonianis, primum Martia legio tota conuersis signis ab Antonio ad Cæsarem transiit: quam mox & Quarta legio sequuta est. Quos Cæsar vt & priores donatiuo prosequutus, hac sua liberalitate plures etiā postea in suas partes pertraxit: interim & elephantis Antonij ex itinere interceptis. Quibus ad Antonium perlatis, quum præcipuam defectionis causam fuisse donatiui exilitatem sibi persuaderet, quod reliquas legiones in officio contineret, quingenos viritim sestertios ad ipsas misit: deducentibusque cum vniuerso ferè Senatu & maxima equitum parte etiam

COHORS
PRAETO-
RIA ANTO-
NIANA.

præstantissimis quibusq; è plebe (qui omnes sacramêto ipsius ultro adacti polliciti fuerant se in fide permanfuros) cum iis quas secum habebat copiis Tybur profectus est, Tybure verò Ariminum ad legiones, inde in Galliam Cisalpinam exercitum contra D. Brutum ducturus, quòd provincia ipsi cedere nollet. Cæsar autem intellecto Antonij discessu, Senatui quod copiarum suarum robur esset significat: quo nuntio latus Senatus quanquàm legiones ad se quàm ad Cæsarem transisse mallet, collaudata tamen cùm Cæsaris tum militum voluntate, Senatusconsultum de rebus gerendis pollicetur, ubi primùm Consules designati magistratum iniissent. Quumq; exercitus Cæsari imperium Proprætoris cum securibus & lictoribus ultro obtulisset, non solum imperium & honorem recusavit, sed & legatos ea de re ad Senatum mitti noluit: sperans scilicet ea mox minore cum invidia à Senatu ipso, quàm in præsens à militibus accepturum. Ceterùm laudatis militum studiis, duabus legionibus quæ nuperrimè ad se transierant, alteros quingenos sestertios viritim donavit, quinque millenos pollicitus victoribus, si certamine opus foret: statimq; Antonium cum suis copiis subsequutus est. Et quanquàm Brutum utpote vnum è percussoribus patris meritò odisset, quum tamen Antonium prius armis opprimendum, quàm sibi de ultione cogitandum putaret, nec sibi roboris satis adesse intelligeret, quò distractis viribus utrumque simul persequeretur, reiecto in aliud & commodius tempus vindictæ proposito, ad Brutum mittit, qui ipsi studium & operam suam bellique societatem offerrent, modò is Antonium non recepisset. Antonius contrà missis quibusdam è suis, Brutum populo parere, provinciaque decedere, atque in Macedoniam transire iubet: additq; ni intra diem præfinitum decedat, pro hoste iudicandum. Sed Brutus caussatus se litteras in aliam sententiam habere à Senatu, cuius apud se potior auctoritas quàm populi esset, diem intra què provincia decederet, proferri postulavit: quumq; videret Antonium interim vrbes pleraq; præfidiis suis occupare, veritus ne tandem omnibus excluderetur, simulans se à Senatu adscitum ad urbem cum exercitu properare, Mutinam ex itinere occupat, constituens ibi obsidionem & extrema quæque expectare, cômæatu & reliquis quæ vel diutinæ obsidioni sufficerent abundè instructus. Quod ubi primùm Antonius intellexit, Mutinam statim obsidione cinxit. Romæ autem suffragantibus potissimùm Tribunis plebis, tam Mutinensibus qui excluso Antonio Brutum admisissent, quàm militibus qui ad Cæsarem transierant honores & præmia decreta sunt: exeunteq; iam Consulatus Antonij anno, Senatus auctore Cicerone (qui Antonio infensissimus Cæsaris tum partes fovebat) quò in posterum tutius in rem præsentem consuleret, curiam armatorum præsidio munire constituit, ut Senatus non nisi militibus septus haberetur. Kalendisq; Ianuarijs C. Vibius Pansa, A. Hirtius Coss. designati, inito Consulatu sacris operati, Senatum in templum conuocarunt: habitoq; per triduum Senatu, de Antonio ex Ciceronis sententia hoste iudicando, potissimùm actum & deliberatum est: quòd scilicet inuito Senatu Galliam armis occupasset, exercitumq; aduersus Getas ipsi traditum, in Italiam contra Senatum traduxisset: quodq; non sine euidentibus affectatæ dominationis argumētis, armatorum satellitio vteretur, eisdemq; per noctem accepta tessera pro ædibus suis excubias agere iuberet. Ob quæ Cicero præ ceteris acri vehementiq; oratione in Antonium eiusq; actiones inuectus, hostem iudicandum censuit. Sed intercedente primùm Saluio Tribuno plebis, postea etiam oratione L. Pisonis & Q. Fufij Caleni, qui prolixè contra Ciceronem pro Antonio verba fecere, effectum quidem est ne Antonius hostis iudicaretur: ceterùm quum factio eorum qui Bruti & Cæsaris causam agebant, prævaleret, s. c. factum est, quo D. Brutus laudatus est, quòd Antonio non celsisset: æquatumq; Hirtio & Pansæ cum Cæsare in legiones & reliquas copias imperium. Ipsi autem Cæsari, quòd priuato consilio arma contra Antonium sumpsisset, statua equestris aurea decreta est, concessumq; ut Senator esset, & sententiam loco Prætorie

BELLVM MUTINENSE.

C. PANSA,
A. HIRTIVS
COSS.

STATVA
CAESARI
DECRETA.

A torio diceret : & ne imperij dignitas minueretur, additū decreto, ne quis ipsum deinceps Puerum nominaret: solutusque lege annali, non solum reliquos magistratus, sed & Consularum decennio ante legitimam ætatem petere posset: utque legionibus quæ ad ipsum transferant, donatium quod post victoriam Cæsar de suo pollicitus fuerat, id ex ærario publico persolueretur: ijs autem qui vel ab Antonio desciuerant, vel à Cæsare nuper conscripti fuerant, uti confecto bello vacatio militiæ daretur, agriq; diuiderentur. Parte alia legati ad Antonium missi sunt, L. Piso, L. Philippus, & Ser. Sulpicius, qui non tam ex Senatus, quam Ciceronis sententia ipsum Mutinæ obsidionem relinquere, atque intra diem præstitutum Gallia excedere, dimissoque exercitu in Macedoniam provinciam sibi antea decretam proficisci iuberent: militibusque ipsis edicerent, ni intra diem certum domum quisque suam discederent, hostium loco habendos. Interim & quibus provinciae ab Antonio datae erant, ijs ademptæ sunt: & Dolabella propter Trebonium interfectum, & post mortem ludibrio expositum, hostis à Senatu iudicatus est. Ceterum necdum expectato dum legati responsum ab Antonio reportarent, importunis Ciceronis contentionibus effectum est, ut Senatus censeret iustitium in vrbe indici, tumultum decerni, mutatisq; vestibus pro togis saga sumi debere: bellumque contra Antonium Consulibus & Cæsari cum potestate Prætoria mandandum: utque M. Lepidus qui in Hispania erat, & L. Munatius Plancus qui in Gallia Transalpina, ijs se iungerent. Antonius autem quanquam superiora Senatus mandata iniquè admodum & molestè ferret, quum non ignoraret non tam à Senatu quam à Cicerone profecta, postquam & de Senatu & de Cicerone ipso multa grauitur cum legatis exposulasset, protestatus se obliuionem siue amnestiam decretam, quando ea contenti esse nollent, irritam esse facturum, ut causam belli à se in Senatum reiceret, & ne Senatus auctoritatem contemnere videretur, missis vicissim legatis, nunciavit iis se conditionibus paratum quæ Senatus mandaret exequi, quas certò sibi persuadebat, Senatum non esse accepturum. Quæ ubi ad Senatum perlata, statim hostis iudicatus est: simul & exercitus ipsius, ni intra diem constitutum Antonium relinqueret. sagaq; statim in vrbe ab iis qui domi remanserant sumpta sunt: custodiaque vrbs Coss. mandata: factum s. c. cui non nisi difficillimo Reipub. tempore locus esse solet: Darent operam Consules, ne quid detrimenti Respub. caperet. eodemque Senatusconsulto Macedonia M. Bruto reddita est, donec constitueretur Respub.: Cassio autem Syria, & bellum contra Dolabellam decretum: additumque ut quicquid provinciarum exercituumq; ab Ionio mari orientem usque esset, Cassij Brutique subesset imperio. Quanquam hæc s. c. non omnibus æquè accepta fuere, maximè iis qui rebus Antonij impensius fauebant: è quibus quidam etiam Tribuni plebis & Prætores ad Antonium transire: alij statim vestem non mutauere. Inter quos cum Fufius Calenus tum alij quidam censuerunt legatos iterum ad Antonium mittendos, & in his Ciceronem. Sed quum Cicero metu Antonij eam provinciam suscipere detrectaret, alij quoq; proficisci recusarunt. Factis itaque superiorib. decretis, è Consulibus Panfa habitis per Italiam delectibus auxilia & copias parabat. Hirtius verò ad Cæsarem (qui hætenus sub armis Foro Cornelij hiemauerat, ita tamen ut ante bellum decretum à rebus gerendis abstineret) profectus est: partitisq; cum Cæsare copijs, & duabus legionibus, quæ nuper ab Antonio ad ipsum transferant (ut clam ipsi à Senatu mandatum fuerat) à Cæsare haud inuito acceptis, in sua quisq; hiberna concessere. In vrbe autem absente utroq; Consule Cicero omnia pro suo arbitratu administrabat, quotidianisq; apud populum concionibus agens, arma, pecunias, & reliqua bello necessaria haud segniter comparabat, Antonianosq; potissimum grauissimis exactionibus vexabat: donec superuentu P. Ventidij Antonio amicissimi cum duabus veteranis legionibus, quas è proximis Cæsaris colonijs deduxerat, ut Ciceronem comprehenderet, vrbe profugere coactus

ANTONIUS
HOSTIS IV
DICATUS.

est. Quumq; multum inclinata iam hieme, Hirtius & Caesar intellexissent Brutum ar- A
cta ab Antonio obsidione & commeatum inopia premi, veriti ne aut vi expugnaretur,
aut fame stimulante deditionem faceret, Bruto se quamprimum cum auxilio adfuturos
nuntiant: coniunctisq; copiis ad Brutum liberandum profecti, Bononiam praesidio desti-
tutam ex itinere recipiunt: atque inde Mutinam procedere pergunt. Quorum aduentu
intellecto, Antonius relicto ad Mutinam L. Antonio fratre, ipse Hirtio & Casari obviam
progressus est. Ceterum quum illi constitutum haberent tantisper iusto praelio abstinere,
dum Pansa cum auxiliis & reliquis copiis superuenisset, leuibus tantum equestribus pra-
liis concursus est. e quibus vno Antonius non sine magna Caesarianorum clade supe-
rior euasit, quod Germani equites qui paulo ante cum elephantis intercepti fuerant, dum
praelium committitur conuersis signis rursus ad Antonium transfrent. Antonius itaque
superiori victoria inflatus, postquam Pansam cum Carsuleio, quem Hirtius & Caesar cum
legione Martia Pansa obviam miserant, appropinquare intellexisset, parte copiarum ad B
expugnationem castrorum relicta, cum reliquo exercitu contra Pansam & Carsuleium per
noctem proficiscitur: insidiisq; loco palustri inter arundineta dispositis, caesa maiori exer-
citus Vibiani parte, reliquis vero vel intra vallum, quod Torquatus Hirtij quaestor infeli-
cem praelij euentum prauidens perfecerat, vel in fugam compulsis, ipse Pansa Consul fer-
ro ilia traiectus, Bononiam ex pugna delatus est. Sed Hirtius accepta suorum strage, re-
licto ad castra Casare, cum legione altera & parte exercitus Antonianis ex itinere & pra-
lio defatigatis atque inopinatis obviam factus, non sine magna tamen suorum clade, &
concisa maiori exercitus Caesariani parte Antonium intra vicum proximum Forum Gal-
lorum dictum fugere coegit. Quam ob victoriam praeter Hirtium & Pansam, ipse etiam
Caesar, qui superioribus praelijs non interfuerat, tam a Senatu quam a militibus Imperato-
res appellati sunt: & Cicerone sententiam dicente decretum, uti qui eo praelio cecidissent, C
publice sepelirentur: liberisq; & parentibus ipsorum praemia quae ipsi superstites accepturi
fuerant darentur. Ex hoc quum Antonius imminuto non parum exercitus sui robore, pra-
lio abstinere constituisset, sperans scilicet Brutum vel sola fame coactum, breui deditionem
facturum, Hirtius ex aduerso & Caesar auctis animis quum Antonium praelium detrectare
intelligerent, castra Antonij praetergressi, copias propius Mutinae moenibus tanquam vi
irrupturi admovent. Hinc Antonius veritus ne Mutina ab aduersariis occuparetur, pro-
ductis duabus legionibus reliquas quoque copias immittere parabat: ita conuerso a Mu-
tina in Antonium Caesarianorum agmine, diu acre atque anceps praelium commissum est:
accedentibusque tardius reliquis Antonianorum, Caesariani tandem superiores euasere.
Sed Hirtius cum in castra Antonij irrupisset, fortiter circa Pratorium Antonij pugnam
capeffens caesus est. Caesar tamen e vestigio cum suis accurrens corpore Consulis simul &
Antonij castris potitus est. Sed eodem fere momento ab Antonio repulsus, per noctem quae D
proxime insequuta est, ipse pariter & Antonius in armis pernoctauere. Postridie Antonius
accepta tanta clade, metuens ne Caesar, quod pridie tentarat, Mutinam irrumperet, aut
ipse circumuentus in extremum discrimen deduceretur, spe auxiliorum a P. Ventidio, qui
cum tribus legionibus in Piceno erat, & a Lepido & Planco, qui in Gallia erant, obtinen-
dorum, relicta Mutina iter versus Alpes instituit. Decimus autem intellecto Antonij disces-
su metu obsidionis liberatus, quum a Casare, quem sublato Consulum altero, altero vero
ex vulnere accepto animam Bononiae agente, solum superesse sciebat, propter caedem pa-
tris sibi metueret, missis trans flumen quod Mutinam praeterfluit ad Casarem quibusdam
e suis, primum gratias ipsi tanquam seruatori agit: colloquiumq; arbitris ciuibus postulat,
de caede scilicet se purgaturus. Sed Caesar responso asperius dato, negauit se colloquium
admissurum, quod id praeter pietatem videretur: ceterum quandiu Senatui & Magistrati-
bus

- A bus videretur, ipsum incolumem esse passurum: quando solum Antonium hostem hoc bello sibi persequendum censuisset. Quo accepto responso, Brutus ad aduersam fluminis ripam progressus, in clamato Caesaris nomine, recitatoque clara voce, ut exaudiri posset, Senatusconsulto quo Galliam acceperat, professus se ad Antonium persequendum sufficere, ne transito flumine provinciam suam Caesar intraret, denunciauit. Hinc Caesar Bononiam ad Panfam profectus, ea quae gesta erant, scriptis ad Senatum litteris nunciauit. Quibus Romam perlatis, censente Cicerone, primum ex s. c. vestis mutata est: decretaque ob profligatum Antonium sexaginta dierum supplicationes: bonisque publicatis quotquot cum eo militassent hostes iudicati. Hirtij autem & Panfae Consulium corpora publica sepultura honorata sunt: factique iam tum Patres alienioribus a Caesare animis, quod vel primos eius successus suspectos haberent, ipsumque veluti legitimum dominationis Caesarianae successorem odisse inciperent, honores Caesari debitos una cum triumpho D. Bruto decreuerunt: collaudatisque militibus Brutianis, praemiisque quae Caesarianis debebantur, in ipsos collatis, imperium soli Bruto bellumque contra Antonium conficiendum decernunt: additis insuper quum aliis tum ipsius etiam Panfae legionibus, votisque pro victoria ipsius publice nuncupatis: simulque Lepidum, Plancum & Asinium, quos etiamnum sibi fidos existimabant, Antonio per litteras una cum Bruto bellum inferre iubent. Quotquot autem Caesaris inimicos credebant, eos vel muneribus vel provinciis concessis honorarunt. E quibus Sex. Pompeium classi atque orae maritimae, administrandaeque rei nauali praefecerunt. M. vero Bruto Macedoniam, Cassio Syriam & bellum contra Dolabellam decreuerunt. Ceterum quum exercitum, maxime legiones veteranas quas Caesar a Panfa moribundo acceperat, Caesari adimere non auderent, quod militum erga Caesarem studia perspecta haberent, astutia quadam usi, distracta mutua inter ipsos concordia, inutiles Caesari reddere conati sunt. Praeteritis enim quibusdam ex his & neglectis, alios collaudatos honoribus & praemiis prosequuti sunt. Quae tamen decreti calumnia, quum nec Caesarem nec milites ipsos lateret, quod non tam ad paucorum quam ad vniuersorum ignominiam pertinere videretur, militum in Caesarem studia etiam magis accendit. Caesar autem quanquam Senatus in se iniuriis offensus, dissimulata tamen in praesens indignatione, triumphum ob rem feliciter gestam a Senatu petiit. Sed Senatus quum maiora quam pro aetate postulare videretur, negato triumpho, ne nihil ei tribuere videretur, ornamenta Consularia ipsi decreuit, simul etiam ius & locum sententiae inter Consulares dicendae. Quae quum a Caesare tanquam longè infra ipsius merita negligerentur, additum est, ut proximè Praetor, deinde & Consul crearetur. Quibus omnibus quum sibi necdum satisfactum Caesar existimaret, sciretque non tam ex animo quam metu militum, quorum propensa in se voluntas Senatum minimè latebat, haec ita decreta: praeterea & hoc molestissimè ferens, quod propter immaturam aetatem quasi per contemptum puer subinde vocaretur, in armis votorum summam sibi collocandam censuit. Utque maius robur sibi adiungeret, Antonio quoquo modo clam reconciliari studuit. Primum enim si quos ex ipsius ducibus aut militibus captiuos habebat, eos vel in suorum numerum allegebat, vel ad Antonium redire permittebat, ut per hos Antonius Caesaris in se animum cognosceret. Postea etiam internuntiorum in hoc opera usus, expositisque per litteras Lepido Asinioque Senatus in se contumeliis, eosdem in speciem Senatui quidem parere hortatur, ceterum sui Antonijque exemplo motos securitati propriae consulere: ac potius dum licet vel cum Antonio conspirare, se enim non defuturum. Quumque lege annali solutus ad Consulatus petitionem admitteretur, pro triumpho, cuius repulsam proximè passus fuerat, ad Consulatum aspirans, ut Consul in locum interfectorum crearetur, tum per alios tum per Ciceronem obnixè elaborabat. Quod eo maiori studio Cicero Senatui persuadere conatus est, quod speraret se ipsi collegam adiun-

D. BRUTVS
IMPERA-
TOR.

SEX. POMP.
PRAEFECT.
CLASSI ET
ORAE MAR-
TIMAE.

gendum, vt ipsi Cæsar pollicitus fuerat. Sed quum Cicero homo alioqui ambitiosissimus A
Senatum in hoc minimè falleret, metuerentque plerique ne Cæsar Consulatum adeptus
eodem patris vlcisceretur, dilatis in aliud tempus propter varias causationes comitiis,
Cæsar Consul creatus non est.

Interim Antonius superatis Alpibus, conuiiente ni-
mirum Culeone, qui à Lepido custodia Alpium præpositus erat, in Galliam descendit, &
iuxta flumen vbi Lepidus castra habebat, in aduersa ripa castra fecit, missisq; crebris vltro
citroque nuntiis quanquam Lepido primùm detrectante, propensis tamen vtrinque in re-
conciliationem militum animis, ita vt iunctis ponte fluminis ripis quotidiana etiam con-
temptis Tribunorum imperiis colloquia inter ipsos fierent, ipsisq; adeò Lepidi militibus
instantibus, Antoniumq; intra vallum inscio Lepido receptum deducuntibus, tandem fa-
ctum est, vt Lepidus & Antonius in gratiam redirent. Atque ex eo tempore imperij qui-
dem titulus & nomen penes Lepidum fuit, summam tamen rerum Antonius administra-
bat. Quod postquam Romæ intellectum, maxima est insequuta rerum atque animorum B
commutatio. Et Senatus quidem Cæsarem hactenus contemptui habitum metuens, ne is
quoque Antonio se & Lepido iungeret, missis clam ad Brutum & Cassium in Græciam
duobus ex suo ordine, Cæsarem (quem Antonij societatem affectasse etiamnum ignora-
bat) interim pari cum Decimo potestate bellum contra Antonium administrare iubet: Le-
pidumq; sicut paulò antè Antonium, hostem iudicat. Cæsar itaque simulans se ad bellum
Antonio inferendum proficisci, videns Senatum prolatis identidem comitijs vota sua &
expectationem de cōsulatu frustrari, adactis prius sacramento militibus, ipsos contra nul-
lum exercitum qui sub Cæsare meruisset arma sumpturos, quadringentos è suis cum Tri-
bunis aliquot & Centurionibus in urbem ad Senatum mittit, qui tum pecuniam sibi ini-
tio belli contra Antonium decreti promissam (quingies scilicet mille sestertia) tum con-
sulatum Cæsari peterent. Ceterum quum Legati acceptis iniquioribus à Senatu respon- C
sis ad Cæsarem reuerterentur, milites indignati haud prius destitère, quam Cæsari persua-
derent, vt quamprimùm ad urbem adducerentur: se vel priuatis comitijs etiam inuito Sena-
tu ipsum Consulem esse creaturos. Ita Cæsar motis castris, traiectoque Rubicone, octo
legiones propius urbem admouet, monitis interim Antonio & Lepido vt & ipsi quampri-
mùm accederent. Hinc omnia in vrbe plena pauoris & tumultus: consternatoq; præ ce-
teris Senatu, Legati statim ad Cæsarem missi sunt, qui Cæsari etiam absenti consulatum,
legionibus autem amplius donatuum nomine Senatus offerrent. Sed postquam duæ le-
giones ex Africa accitæ in portum applicuisse nuntiatae sunt, sumpta fiducia abolitoque
priori decreto, auctore Cicerone, qui à primo aduentus Cæsaris die hactenus latuerat,
mutatum est Senatusconsultum, & saga pro togis sumpta sunt: distributisq; tum in Iani-
culo, tum per alias vrbis regiones præsidijs, constitutoq; etiam vi Cæsarem repellere, vrbis D
custodia Prætoribus mandata est: militibusq; Cæsarianis interdictum ne propius urbem
accederent, sed vltra. XCIII. milia passuum ab ea abessent. Cæsar autem postquā mutata
in contrariam Senatus sententiam intellexit, dimissis à se non sine pudore legatis, præmis-
sisque equitibus suis plebem bono animo esse iussit: occupatoq; quicquid circa collem
Quirinalem esset, alia iterum in vrbe successit animorum mutatio: ita vt nō tantum pro-
miscua plebeiorum multitudo, sed & maior Senatorum pars portis effusa obuiamq; pro-
gressa, aduenientem exciperet: salutatumq; nullo non officiorum genere prosequeretur,
& in urbem deduceret: ipsaque adeò tres legiones, quæ ad vrbis custodiam admissæ erant,
ad ipsum transirent. Ad hunc modum occupata sine certamine vrbe, exercitumq; in campū
Martium adducto, habitis per duos proconsules, qui in id à Prætoribus creati erant, co-
mitiis, Cæsar vixdum viginti natus annos cum Q. Pedio cohæredes Consul creatus est.
Consul itaque iam factus, militum in se studiis, quos sibi mirè addictos habebat, fretus: pri-
mum

A mūm Dolabellam, qui hostis à Senatu iudicatus fuerat, lege lata absoluit. Mox & ad vlciscendam patris cædem conuersus, ne non tamiure quàm vi agere videretur, aliam quoq; legem tulit, de quæstione habenda in eos per quos Cæsar occisus fuerat: dictoq; per Præconem omnibus die, constitutisq; etiam in absentes iudiciis, accusati condemnatiq; sunt quamplurimi: quidam ex his non tam socij quàm conscij facinoris: damnatisque aqua & igni interdictum est, bonaq; ipsorum publicata. Postulati hac lege M. & D. Bruti, C. Cassius, P. Seruius Casca, & ipse quoq; Sex. Pompeius, non tam quod particeps & conscius cædis, quàm quod hostis fuerat. Accusatoribus autem præmia constituta ex bonis damnatorum, honoresque & magistratus concessi, præterea vacatio à militia pro se & liberis nepotibusque ipsorum. Ab hoc Cæsar quum intelligeret M. Brutum & Cassium decem & septem, siue vt Appianus scribit, viginti legiones habere, quum se solum aduersus tantos non sufficere intelligeret, serio de Antonio sibi adiungendo cogitare cœpit: Senatuique per Pedium collegam persuasit, vt antequàm factionum odia fierent immedicabilia, cum Lepido & Antonio in gratiam rediretur. Ita Senatusconsultum quo Lepidus & Antonius eorumq; exercitus hostes iudicati fuerant, induceretur antiquareturq;: litteræq; pacificæ ac beneuolæ tam à Senatu quàm à Cæsare ad Antonium mitterentur, & vicissim ab Antonio rescriberetur. Antonio itaq; Brutum persequuturo, statim se cum duabus legionib. iunxit Asinius Pollio, qui Hispaniâ prouinciā habebat. Accessit mox & Munatius Plancus, qui Galliæ Cisalpinæ cum tribus legionib. præerat, Bruti partes paulò antè sequutus: copiasq; vterq; suas Antonio tradidit. Hinc Brutus se desertū videns, quanquàm decem adhuc penes se legiones haberet, quòd tamen quattuor ex his veteranæ ex inedia Mutinensi etiā num laboraret, reliquæ verò tyronum essent, ad Brutum in Macedoniā cum suis legionib. insueto & pedestri itinere, (scilicet traiecto Rheno per Germaniā & Illyricum, quòd propter Cæsaris metum solitis vti itineribus prohiberetur) proficisci cōstituerat. sed deterritis primò insolita & ignota itineris difficultate tyronibus qui præmissi fuerant, atq; hinc ab ipso deficientib., mox insequentis etiā quattuor veteranis legionib., postea & ab omnibus, etiam quos ad corporis custodiā adhibuerat, destitutus est, decem tantum exceptis: sumptoque habitu Gallico & sermone vsus Gallico, relicto viarum dispendio Aquileiam petiit. Sed captus in itinere à latronibus, deductusque ad Capenum Sequanum, qui illi regioni præerat, primò humaniter exceptus, sed postea Antonio ab eodem proditus est: submissisque ab Antonio percussoribus interfecto caput præcisum atque ad Antonium delatum. Bruto ad hunc modum interempto, paceque inter Cæsarem & Antonium confecta, locum congressui & colloquio deligi placuit ad confluentes inter Perusiam & Bononiam: præmissoque Lepido qui locum ipsum & ne quid insidiarum lateret inspiceret, Cæsar & Antonius singuli cum quinque hinc inde legionibus, vt pactum fuerat, eò conuenire: relictoque comitatu & amicis extra insulam, tres soli in insulam transeuntes, media ferè insula loco omnibus conspicuo, confidentes, protractoque in biduum ferè de summa Reipub. & diuisione imperij colloquio, iunctis tandem dextris sub specie tollendæ ciuilis dissensionis ordinandæque Reipub., feralis funestissimique fœderis est inita societas, nouusque atque hactenus inauditus Reipub. constituendæ consulari potestate triumuiratus, quem tres illi pari & æquali inter se imperio in quinquennium administrarent: additumq; vt Cæsar deposito consulatu P. Ventidium sibi substitueret, vrbanosque Magistratus annuos in proximum quinquennium designarent: factaque prouinciarum diuisione conuenit, vt vniuersa Gallia tam Cisalpina quàm Transalpina, excepta Narbonensi, Antonio cederet: Narbonensis autem cum Hispania Lepido: Cæsar autem cum Africa Sardiniam, ceterasq; insulas circumiectas obtineret. Nam de Asia & transmarinis prouinciis, quòd eas Brutus & Cassius occuparent, non est actum: bellum autem contra Brutū & Cassium

TRIUMVIRA
TVS REIPV.
CONSTITV-
ENDÆ IN
QVINQVEN-
NIUM INI-
TVS.

LEPIDVS
COS. DE-
SIG. ITER.

PROSCRI-
PTIO.

ut Cæsar & Antonius administrarent : ad vr̄bis autem custodiam, vti Lepidus Consul in A
annum insequentem pro D. Bruto designatus, cum tribus legionibus relinqueretur. Et ne
ad bellum longinquum profecturis domi ab aduersariis aut æmulis potentia ipsorum pe-
riculum esset, placuit ipsos prius e medio tolli, reuocarique, quanquam repugnante ali-
quandiu & pro Ciceronis salute obnixius decertante Cæsare, pessimum Syllanæ proscri-
ptionis exemplum. Quæ quum ipsi inter se iuramento sanxissent, conuocatis militibus
quos testes & conscios esse volebant, Cæsar pro officio suo vtpote Consul, pro concione
omnia de scripto recitauit, solo proscriptionis exemplo suppresso : habitaque commoda
pro ratione temporis ad milites oratione, præter alia victoriæ præmia & donatiua, colo-
niæ. x viii. vr̄bium Italicarum ipsis promissæ, prædiaque ipsarum tam vr̄bana quàm ru-
stica, non secus ac bello ab hostibus capta, diuidenda attribuendaque. Orationem se-
quuta alacris militum acclamatio, mutuaq; dextris iunctis more militari saluatio. Per
hæc tempora dira atque horrenda tam in vr̄be quàm in agro portenta & prodigia calami- B
tates instantes haud obscurè denunciauere. His itaque sic constitutis, primò Cæsar,
postea reliqui duo, singuli interiectis diebus, cum sua quisque prætoria cohorte & vna
legione vr̄bem ingressi, nihil prius habuere, quàm vt quæ ipsi constituissent, latis legibus
opera Tribunorum plebis (imprimis autem P. Titij) sancirentur. Et postquam pro ipso-
rum in vr̄bem aduentu Dijs sacrificatum, initium statim dominationis à proscriptione &
cædibus, propositis duabus tabulis, quarum vna Senatores, altera promiscuam reliquorum
omnis generis hominum turbam contineret : In quibus descripti fuere, non solum cum
quibus iusta intercedebat odiorum aut inimicitiarum causa, sed & hi qui leuius offen-
dissent, vel qui amicorum inimici essent, aut etiam ipsorum inimicorū necessarij vel ami-
ci : vel denique si qui propter potentiam & præcipuam in Rep. dignitatem aut gratiam
suspecti essent : imò & qui opibus & diuitijs antecellere credebantur, nullam aliam ob C
causam aut offensam, quàm quòd bona ipsorum publicata ad bellorum impensas & præ-
mia militibus persoluenda, multum conferre posse intelligerent. Quibusdam etiam vel
sola domus splendidior exitio fuit. Hinc nec quibusdam ex infima plebe, nec pluribus mu-
lieribus, imò ne impuberibus quibusdam paritum : proditaque etiam coniunctissimorum
salute, homicidia homicidiis, & parricidia parricidiis permutata & compensata sunt : ne-
gante scilicet vno Triumvirorum proscriptionem & cædem amici aut necessarij qui col-
legæ inimicus esset, nisi vicissim is alium aliquem e suis concederet. Sic Antonius L. Cæ-
sarem auunculum suum Cæsari proscribendum permisit, vt ipse in locum eius Ciceronem
acciperet : & Lepidus similiter fratrem suum Paullum impiè trucidandum proposuit.
Feruntque Senatorum quidem primùm. cxxx., postea. c l., equitum verò bis mille no-
mina in hæc tabulas relata, diuersisque passim vr̄bis regionibus proposita, additis subin-
de alijs vel recenter damnatis, vel per errorem fortè aut studio antequam proscriberentur D
occis : constitutoque indici iuxta atque interfectori præmio in singula capita, ingenuo
quidem vicens quinque milibus sestertiū, seruis autem cum libertate & iure ciuitatis de-
nis milibus : capitibusq; occisorum, vt numerus constaret, ad Triumuiros referri iussis, pœ-
na quoque ex aduerso iis qui proscriptum exciperent, occultarent, aut apud se inquiri ve-
tarent, proposita est. Hinc omnia primò in vr̄be plena cædibus & tumultu, discurrentibus
& noctu & interdiu per loca sacra & profana, publica & priuata, hinc percussorib., & dum
proscriptos persequuntur, vel abditissima quæq; & secretissima scrutantib. & inuestiganti-
bus : illinc miserando cum fletu & ululatu miseræ plebeculæ omnis generis & sexus proscri-
ptorū latebras quærentiū turba. Nec dissimilis fuit rerum facies tam in agris quàm in alijs
omnib. per vniuersam ferè Italiam vr̄bibus & municipiis : passim enim vel fuga vel cædes. E
proscriptis autē qui se præsentī exitio eximere poterant, non pauci ad Brutū & Cassium in
Græ-

- A** Græciam, alij in Africam ad Cornificium fuga se recepêre. Certissimum autem vti & brevissimum plurimis fuit perfugium Sicilia ad Sex. Pompeium, cuius tunc singularis fuit in miseros ciues pietas: dum non solum classe haud procul Italia in statione constituta, triremibusq; oras legere iussis fugientes nauibus exciperet, vestibusq; & alijs rebus necessarijs iuuaret: sed & dimissis Romam & ad alias passim vrbes præconibus omnes ad se proscriptos inuitans, tutum cunctis hospitium, pecunias & quæuis necessaria, inò honores & præfecturas offerret: præmiaq; ijs qui aliquem è proscriptis seruasset, duplicaturum se promitteret. E Triumuiris autem nemo crudeliùs Antonio ac citra omnem misericordiam proscriptionem exercuit: cuius tanta fuit immanitas, vt etiam inter epulas occisorum capita ad se deferri iuberet, eorumq; aspectu, tanquam iucundissimo spectaculo, afficeretur, & vix tandem exsatiaretur. Inter cetera nullum maiori cum voluptate quàm Ciceronis aspexit. quod & Fulvia vxor ipsius arreptum vtraque manu, diutiusq; in sinu
- B** super genua detentum, postquam ad satietatem intuita esset, tandem pluribus atq; amarulentis opprobrijs illudens & conspuens, crebris acus ictibus compunxit. Sed Lepidi minor fuit scæuitia, Cæsaris autem minima, qui etiam non paucis ignouit: tum quod ipse vtpote nuper admodum ad Remp. accedens cum paucioribus simultatum atque inimicitiarum causas haberet, tum quod natura minimè crudelis esset, paternæq; æmulator clementiæ. Hinc solis patris percussoribus contentus, plurimos è reliquis proscriptorum seruabat, grauius etiam in eos statuens qui dominos atq; amicos prodidissent, vti vicissim in eos qui eosdem protexissent beneficis. Sub hæc tempora mortuo in magistratu Q. Pedio Cæsaris in consulatu collega, & Cæsare consulatum, quem tam impotenter paulò antè expetierat, abdicante, COSS. in eorum locum facti sunt C. Carrinas & P. Ventidius Bassus, deposita prætura quam tum fortè gerebat. Eodem tempore ex Hispania triumphauit Lepidus III VIR, vti & L. Munatius Plancus ex Gallia, qui Lugdunum oppidum in Gallia Narbonensi ad confluentis Araris & Rhodani cōdidit, deductis eò ciuibus Romanis, qui ab Allobrogibus quondam Vienna expulsi fuerant. Atque hæc ferè sunt, quæ in Italia à cæde Cæsaris gesta sunt. Brutus autem & Cassius, postquam sub specie procurandæ annonæ urbem egressi, quò tandem ea quæ in vrbe gererentur euaderent exspectantes, in Campania durante etiamnum prætura aliquandiu sublitissent, finito magistratu in Græciam transiêre: ibique ab omnibus ferè ciuitatibus magno cum honore excepti, ab Atheniensibus etiam statuis æreis honorati sunt: quæ ipsis tanquam tyrannicidis, ob facinoris affinitatem iuxta Harmodium & Aristogitonem positæ fuêre. Ceterum postquam intellexêre res Cæsaris magna quotidie incrementa accipere, Creta & Cyrene siue Bythia (quæ prouinciæ in locum Syriæ & Macedoniæ ipsis decretæ fuerant) quòd minoris momenti viderentur contemptis, Syriam & Macedoniam quæ priùs concessæ, postea ademptæ fuerant, vt opulentiores copiosioresq; & bello quod imminere videbatur gerendo magis oportunas, inuadere constitutum habebant: pecuniasq; in id & militem quoquo modo poterant, comparabant. Et Cassium quidem Syriam petere placuit, Brutum verò Græciam & Macedoniam cum Illyrico proximo tenere. Brutus itaque vniuersa mox Græcia nullo ferè labore occupata, in Macedoniam transiens haud maiore negotio & hac potitus est: Q. quidem Hortensio qui eam hætenus tenuerat, & quòd iam successorem exspectaret discessum parabat, non solum facile cedente, sed & suis partibus accedente: C. verò Antonio, quem M. frater eò miserat, quiq; tum fortè eò aduenerat, Dyrrachiumq; cum Vatinio occuparat, dum à suis desertus proditur, cum ipso Vatinio in suam potestatem redacto, exercitibusq; ipsorum adiunctis: ita tamen vt C. Antonium relictis prætorijs ornamentis in ocio viuere permitteret. Ad hunc modum Brutus recepta iam vniuersa Epyro & Macedonia cum finitimis plerisque prouincijs, lit-

C. CARRINAS
P. VENTIDIUS
COSS. SVFF.

LEPIDI EX
HISPAN.
TRIUMPHVS.

MYNACIE
PLANCI EX
GALLIA
TRIUMP.

LVGDVNVM
CONDITVM.

M. BRUTVS
IMPERATOR.

M. BRUTVS
IMPERATOR.

BRUTI NV-
MISMA.

C. CASSIVS
IMPERATOR.

teras hac de re Romam ad Senatum mittit : interim se & exercitum Senatui permit-
tens. Hinc collaudato imperium in omnes illas prouincias confirmatum est. Vnde in
spem adductus Brutus se Cæsarem quoque sibi deuincturum, qui & ipse Antonio æque
inensus erat, scriptis & ad ipsum litteris, vti Antonium communem inimicum bello
persequi pergeret, & secum in gratiam rediret persuadere conatus est. Sed cognito
postea Cæsarem summa rerum penes se existente de vindicanda patris cæde consilia ce-
pisse, deposita reconciliationis spe, bellum etiam grauius sibi instare intellexit : seda-
taque seditione quam C. Antonius dum Brutianos ad defectionem sollicitat, in exercitu
ipsius mouerat, ipsoq; Antonio Apolloniæ inscijs militibus relicto, & C. cuidam Clodio
in custodiam tradito, cū validissima exercitus sui parte in interiorem Macedoniam, inde
in Asiam proficiscitur : & dum auxilia subinde quacunque transibat, & pecunias contra-
hit, insidijs à L. Gellio Poplicola petitus est, alioqui sibi amicissimo : vti & frater ipsius
Gellij M. Messalla Cassio erat coniunctissimus : cui ipsi idem Gellius postea exitium mo-
litus est : sed indicio insidiarum à Poplicolæ matre Cassio facto, matri in præmium de-
tectarum insidiarum condonatus, à suis benefactoribus ad Cæsarem & Antonium defe-
cit. Submissis autem à M. Antonio qui Caium fratrem è custodia eriperent, C. Clo-
dius siue proprio consilio, siue iussu Bruti, Antonium interfici iussit. Brutus autem in-
tellectis M. Antonij conatibus, & cæde C. Antonij, nouos metuens tumultus, relicta A-
sia, Europam quamprimum repetijt : receptaque ex itinere Bessorum regione Impera-
toris nomen accepit. confugienteque per id tempus ad ipsum Polemocratia Reguli cu-
iusdam vxore, quæ occiso ab hostibus marito, filium suum puerum, cui ab iisdem hosti-
bus metuebat, in fidem ipsius cum vniuerso thesauro tradidit : inuentaque eodem in the-
sauro maxima auri argentiq; copia, pecuniam ex ea signauit, propria imagine numif-
mati impressa, additoque cum duobus pugionibus pileo, in argumentum libertatis sua
& Cassij opera Reipublicæ restitutæ Cæsare interfecto. Et hæc quidem à Bruto gesta
sunt. Cassius autem cessante Dolabella, rebusque alibi gerendis intento, prior in
Syriam venerat : sumptisque imperatorijs insignibus legiones veteranas, quæ olim sub
Cæsare meruerant, ibi inuentas (quarum alijs Sex. Iulius à Cæsare decedente ibi relictus
cum Cecilio Basso præerat, alijs L. Staius Murcus, quibusdam etiam M. Minutius Cris-
pus) sacramento suo adegit : receptaq; vniuersa Syria in Iudæam transgressus, eademque
minimo negotio à se occupata, litteras & is ad Cæsarem de reditu in gratiam & recon-
ciliatione, & ad Senatum de rebus à se gestis, vti Brutus iam antea fecerat, mittit : acce-
ptisque iisdem quæ Brutus de Cæsare nuntijs, imperium ipsi vti & prius Bruto à Senatu
confirmatum est, bellumque contra Dolabellam, qui ob Trebonium Smyrnæ casum ho-
stis iudicatus fuerat, decretum. Dolabella autem intellecto iam antè Senatusconsulto
contra se facto, dilato Syriæ adeundæ proposito, in Asia remanere constituerat : qua occu-
pata & classe per L. Figulum à Rhodijs, Lycijs, Pamphilijs, Cilicibusque mercede con-
ducta atque apparatu bellico instructa, eaque per L. Figulum in Syriam præmissa, ipse ter-
restri itinere in Ciliciam transiens, Tarsum Cæsari bellis superioribus fidam vtrò se de-
dentem recepit : pulsisque præsidijs Cassianis quæ AEGIS erant, Syriam inuasit. Sed ab
Antiochia depulsus, Laodiceam in peninsula sitam occupauit, Laodicensibus, qui &
ipsi quoque Cæsaris rebus fauerant, deditione sponte facta, se ipsius fidei permittentibus.
Dumque à Laodicea cum classe Aradum trajicere parat, Cassio è Palestina reuertenti
obuiam cum exercitu factus, naualiq; prælio superatus, Laodiceam refugere coactus
est. Vbi à Cassio obsessus aliquandiu, sæpiusque à terra oppugnatus, alioque prælio na-
uali semel atque iterum commisso, primò quidem dubio Marte, altero infelicitè, tan-
dem obstructis à L. Statio Murco, qui classi Cassianæ præerat, portus faucibus, nec mi-
nus

A nūs arctē à Cassio terra circumfessus, subuectione rerum necessariorum vtrique interdus, facta eruptione iterum in oppidum compulsus, plerisq; è suis Centurionib. per munera corruptis, qui minoribus portis apertis Cassium admiserant, videns se à suis destitutum, ne viuis in hostium manus veniret, satelliti se ferendum præbuit. Alij propriis manibus concidisse tradunt, & M. Octauium legatum ipsius, item Marsum sibi manus intulisse. Sic Cassius Laodicea in potestatem redacta atque direpta, exercituq; Dolabellæ sacramento suo adacto, Cleopatraz offensus propter auxilia sibi ab ipsa denegata & Dolabellæ præstita, tum quòd intelligeret eam comparata magna classe constituisse ad Cæsarem & Antonium nauigare, AEgyptum milite vacuam propter legionum cum Alieno discessum petere constituerat: facile se eam occupaturam sperans. Sed Brutus intellecto de Triumviratu inter Cæsarem, Antonium, & Lepidum inito, constituisseque Cæsarem & Antonium ad bellum sibi inferendum mare traicere, Cassium alia meditantem crebris litteris

B ad se reuocare non cessabat. Quare Cassius rebus omnibus posthabitis, depositoque AEgypti potiundæ proposito, ad Brutum in Asiam quamprimùm properauit: ipsoque Smyrnæ inuento, & inita etiam arctiore societate, consilioque super his quæ in posterum agenda viderentur habito, primò quidem statim Macedoniam petere placuit: ceterum quòd existimarent Triumuiros rebus vrbanis, atque alijs in Italia constituendis multum temporis impensuros, obitis interim tum per se tum per legatos prouincijs, copias, auxilia, & nouas societates contrahere constituunt. Quumque reliquis ferè omnibus in partes accedentibus, soli Rhodij, Lycij, & Ariobarzanes societatem detrectarent, hos ante omnia vel armis debellandos, vel alia quauis ratione sibi adiungendos constituere. Et Cassius quidem in Rhodios missus est, apud quos litteris Græcis & disciplinis aliquando operam dederat, simulq; Ariobarzanes debellandi negotium ipsi datum. E quibus Ariobarzanem quidem per equites suos, quos in Cappadociam miserat, repentè oppressum captumq; occidi iussit, immensa pecuniæ copia reliquoque apparatu inde ad se relato: Rhodijs autem tum ad Myndum tum ad Rhodum ipsam opera Statij Murci prælio nauali superatis, Archilao (quo dum ibi ageret præceptore vsus fuerat) frustra pro ciuib. suis deprecante, Rhodum ipsam terra marique aliquandiu oppugnatam, tandem per prodicionem, vti creditur, cepit: coactaque ingenti præda L. Varo ibi præsidio relicto, Statio autem Murco cum legione vna, sagittarijs, & sexaginta nauium classe circa Tenarum Peloponnesi promontorium in statione manere, & Cleopatram cum maxima classe, magnoque apparatu ad Cæsarem & Antonium nauigare parantem obseruare, & si posset intercipere iussu, reliquas Asiæ prouincias & ciuitates obiens, decem annorum tributa imperabat, & sine remissione exigebat. Brutus autem in Lycios profectus, primùm profligato Lyciorum exercitu sibi obuiò, castrisque ipsorum potitus, atque alijs pluribus oppidis statim in potestatem acceptis, Xanthum oppugnare aggreditur: factaque ab oppidanis per noctem excursionem, atque incendio operibus machinisque suis quibus oppidum oppugnabat iniecto, ipse quoque Brutus non minimum vitæ suæ discrimen adiit. Sed Brutiani facto in Xanthos etiam per medias flammæ impetu, ijsq; in oppidum repulsis, simul cum ipsis irrumpunt. Hinc Xanthij urbem suam captam videntes intra ædes quisque suas confugientes, quanquam Bruto conditiones pacis offerente, omnibus suis & charissimis quibusque coniunctissimisque, qui vel vltro iugulum præbebant, contrucidatis, atque in rogos compositis, flammaque subiecta, & ipsi tandem proprijs manibus iugulati concidere: centum tantum & quinquaginta mulierculis, quibus percussor defuerat, præter mancipia, vt quidam tradidere, reliquis. Ab his Pataram aggressus, dubitantibus primò oppidanis, sed postea Xanthiorum exemplo & Bruti clementia permotis, deditionemque facientibus, & hac potitus est: Myra quoque interim per Lentulum in potestatem redacta.

RHODVS
CAPTA.

XANTHVS
CAPTA.

PATARA ET
MYRA RE-
CEPTA.

Z ij

Post

Post quæ vniuersa mox Lyciorum gens missis legatis Bruti se fidei permittens, imperata A
deinceps se obituros nuntiant. His rebus gestis Brutus iussa classe Abydum versus cur-
sum dirigere, eodem terrestri itinere vniuersas copias duxit: constituens ibi Cassium ope-
riri, vt simul traiecto Hellesponto in Europam & Macedoniam transfirent. Qui postquam
& ipse cum suis copiis aduenit, mutuis hinc inde salutationibus excepti, vterque à suo ex-
ercitu Imperator appellatus est: institutoq; remotis arbitris colloquio, depositis quas ex
amicorum aliorumq; hinc inde calumniis & delationibus contra se inuicem conceperant
sinistris suspicionibus, in Macedoniam festinare constituunt. Iam enim C. Norbanus &
Ceditius Saxa à Cæsare & Antonio præmissi, occupato vniuerso eo qui à mari ad Pan-
gæum vsque montem est tractu, superatisq; propter compendium Turpilorum Salapæo-
rumq; montibus & saltibus, ad Philippos castra posuerant. Murcus autem postquam in-
tellexit Cleopatram vi tempestatis non sine naufragio in Laconicam esse reiectam, ne tan-
ta cum classe inutilis esset, traiecto mari Ionio insulam Brundusio obiectam occupare fe- B
stinat: transitum in Macedoniam exercitusq; & cōmeatum subuectionem Antonio Cæ-
sariq; vt sperabat, interclusurus. Cæsar autem & Antonius cognito Brutum &
Cassium rebus contra Rhodios & Lycios gerendis intentos, diutiusq; id bellum protra-
ctum iri suspicati, nec proinde sibi festinandum, Norbano & Saxa præmissis, ipsi se matu-
rè in tempore subsequuturos credebant. Et Cæsar quidem cōstituerat Sex. Pompeium
iam Italiæ oras infestantem prius debellare, ipsiq; cum classe occursum Rhegium petie-
rat. Antonius autem Brundisij consistebat, bello simul & nauigationi necessaria compa-
rans & expediens, interim & cum Murco naualibus subinde prælijs cōtendens. Ceterum
postquam Brutus & Cassius longiori vsu circuitu, superatis duce Rascupolide Regio apud
Thracas sanguine orto, maximis itinerum locorumq; angustijs & difficultatibus, & ipsi
Philippos peruenissent: quumq; castra locis editis octodecim à Philipporum oppido sta- C
dijs inter se diuisa, valloq; & fossa contra se munita vno tamen ambitu comprehensa me-
tati, Norbano & Ceditio quod viribus impares essent, pugnam detrectantibus, quotidiana
incurvationibus & equestribus prælijs negocium facerent, atque hinc Norbanus &
Ceditius Antonium cum Cæsare quamprimum accedere hortarentur, Antonius vicissim
Cæsarem relicto Sexto & Sicilia ad se properare iussit. Qui vbi Brundisium aduenit le-
gionibus aliquot ad Italiæ præsidium relictis, maiori tamen parte in naues imposita, vento
vsi secundo nequicquam obfistente Murco in Macedoniam traicere: ita tamen vt Mur-
cus accedente sibi post Cæsaris & Antonij discessum Domitio Ahenobarbo cum alia le-
gione, sagittariis & quinquaginta nauibus, totum illum traiectum infestum teneret: vt nec
tyrones nec commeatus, nec alij apparatus ex Italia subuehi possent. Antonius autem Cæ-
sare propter aduersam valetudinem Dyrrachij relicto, Amphipoli quam Norbanus præsidio
munierat ex itinere occupata, relictoq; ibi Pinario, Philippos perueniens loco plano octo ab D
hoste stadiis castra posuit: prælioq; semel infelicitè commisso, postquam id Cæsar intelle-
xit, metuens ne se absente Antonius aut vinceret aut vinceretur, quanquam valetudine af-
fecta decimo post die se ad Antonium deferri iussit. Ceterum hic erat castrorum vtriusque
partis situs, vt Cæsar quidem & Antonius cum aquatione & lignatione difficiliore vtpote
in loco plano & à flumine remoto, tum etiam cōmeatibus minùs explicatis vterentur: quod
obfesso tam à Sex. Pompeio quàm à Murco & Ahenobarbo vniuerso mari quod Italiam &
Epyrum & Siciliam interiacebat, commeatus mari comportari non possent, neque iterum
ab AEgypto, quæ ipsa fame premebatur, aliqua spes esset: ideoq; quum à sola Macedonia
& Theffalia tantus aleretur exercitus, exhausta iam ferè Macedonia Theffalia non diu suf-
fectura videbatur. Brutus verò & Cassius locis editioribus confidentes propter vicinitatem
silvarum & fluminum tam Strymonis quàm Gangetis, qui castra præterfluebat, maiores
ha-

A habebant aquationis lignationisq; commoditates. Tum etiam quod imminenti sibi à tergo mari AEgeo, portum Neapolitanum ipsamq; Thasum insulam centum stadiis à continenti distitam in sua potestate haberent, commeatus facilè tam ex insula proxima veluti horreo quodam, quàm vniuersa Asia nullo impedimento subministrabantur. Quæ res vti Bruto Cassioq; bellum ducendi occasione dabat, sperantibus scilicet hostem etiam sine sanguine vel sola commeatum inopia atque annonæ difficultate fatigatū in potestatem venturum: ita Cæsarem & Antonium maioribus aliquantò instructos copiis, vt rei summam prælio quamprimū cōmitterent incitabat, metuentes ne si bellum in longum protrahi contingeret, ipsi commeatibus destituerentur: simul etiam Sex. Pompeius, vti iam Sicilia, ita & Italia per ocium occupata, mari transmissa, Bruto se Cassioq; iungeret. Quapropter pluribus diuersisq; operibus & munitionibus hinc inde contra se inuicem effectis, præliisq; aliquot equestribus per velitationem commissis, Cæsare quidem & Antonio omnes prælij occasiones captantibus, Bruto verò & Cassio propter eas quæ dictæ sunt rationes detrectantibus, imprimis autem Cassio infaustis quibusdam ostentis & præfagiis deterrito, milites tandem vltiorem moram non ferentes, seq; hostibus qui castris operibusq; tantum non insultabant contemptui esse indignantes, ni ad prælium educantur, se vel discessuros, vel etiam inuitis Imperatoribus pugnam capeßituros minitabantur: ita vt quidam iam defectionem pararent, alij non expectato imperio ad pugnam prorumperent. Qua militum alacritate ita vt retineri non possent perspecta, partim etiam metu defectionis, Brutus & Cassius fingnum pugnae quanquam inuiti proponunt: ordinibusq; instructis, suos vtrique pars hinc inde ad pugnaeducit. Brutianis LIBERTAS pro tessera fuit: & dextrū quidem cornu Brutus ducebat, in quo & Messalla erat: alterū Cassius. Ex aduerso autem Cassio Antonius se opposuerat, Bruto Cæsar: qui quamuis per aduersam valetudinem minùs firmus esset, infausto tamen Arterij medici insomnio territus, quo castra ipsius capi visâ fuerant, castris excesserat: lecticaq; elatus, quantum valetudo patiebatur ducis munia obibat. Vbi ad manus ventum, acriterq; aliquandiu seruatis ordinibus concertatum, adeò vt vtrique pars nec vinci nec vincere videretur, tandem conuulsis ordinib. distractisq; legionibus, dextra Bruti acies, impulsis atq; in fugam versis Cæsarianis, acriùs instans eodem impetu, non sine magna cæde tam fugientium quàm eorum qui castris præsidio relictī erant, etiam ipsis Cæsaris castris potitur. Alia ex parte Antonius facta in Cassianos hætenus immotos impressione, aliisq; cum ipso Cassio in loca superiora compulsis, aliis fugam castra versus capeßentibus, magna celeritate insequutus, occisis iis qui ad custodiam castrorum remanserant, ipse vicissim vndique per portas & per vallum in Cassiana castra irrupit. Ita cum æquo vtrinque Marte certatum fuisset, vtrique se victos pariter & victores credidère. Cassius autem qui in altiorum tumultum euaserat, vnde castra sua capta conspiceret poterat, de Bruto sollicitus Titinium euocatū qui de Bruti euentu cognosceret mittit. Is quum in itinere in equites quos Brutus vicissim ad Cassium mittebat incidisset, agnitus ab iis & non sine gaudio & amplexibus exceptus, vnà cum iis gressu composito ad Cassium reuertebatur. Quod vbi ex loco superiori Cassius vidit, existimans hostilem equitatum esse, qui capto Titinio ad se pergeret, in interius tabernaculum se recipiens, sagoq; caput obuoluens Pindaro liberto ceruicem extensam feriendam præbuit: quanquam alij non inuento nec alibi postea conspecto Pindaro, ab iniussu vltro cæsum credidère. Titinius autē reuersus, tabernaculumq; ingressus, nuntium scilicet de Bruti salute allaturus, conspecto Cassij capite, tarditatis pœnas à se exigens, ipse quoque in gladium incubuit. Brutus intellecto Cassij interitu, casum tanti viri non sine lachrymis deplorans, primum atque vltimum Romanorū subinde appellauit: corpusq; ipsum exornatum ne ex aspectu ipsius & luctu militum animi conciderent, clam in Thasum insulam per amicos honesto funere sepeliendum misit: transiensq; in Cassiana

CLADES PHILIPPENSIS.

castra, quòd còmodiori oportunioreq; loco quàm sua sita viderentur, Cassianos ad se rece- A
ptos verbis & donatuiò consolatus est: interim & milites increpans, quòd non exspectato
imperio ad prælium prouolassent. Feruntq; quidam Lacedemonè & Thessalonicà in pr-
dam militibus pollicitù, si proximo prælio victores reuerti contigissent. Constituto tamen
iusto prælio de cetero abstinere, quòd aduersarios necessitatibus etiamnù conflictari non
ignoraret, suos subinde castris educens, quæcunq; per occasionem poterat nonnunquam
etiam nocte damna intulit: inter cetera flumine auerso hostium castra inundatione reple-
uit. Quo die prælium in campis Philippicis còmitti contigit, eodem & Ionio in mari
naues onerariæ, quæ duce Domitio Caluino cum triremib, aliquot duas legiones, è quibus
altera Martia, & Prætoriam decem milium cohortem, alasq; equitum quattuor, atq; aliam
selektorù multitudinem à Brundusio Cæsari vehebant, à Murco & Ahenobarbo cum cen-
tum triginta nauibus occurrentibus, partim captæ, partim dissipatæ & in fugam disiectæ B
sunt, quibusdam ex his etiam quinq; dierum obsidionem tollerantibus, famemq; interim
velis rudentibusq; manducatis solantibus, picemq; madidam lingentibus. Quæ ubi Cæsar
& Antonius intellexère, quum aliundè auxilia non exspectarent, maximaq; rerum necessa-
riarum inopia, aliisq; difficultatibus & incòmoditatibus ingruente iam hieme premeren-
tur, antequam & ad Brutum eius cladis nuncius perferretur, prælio de summa rerum expe-
riri constituunt: copiisq; in aciem productis, Brutum detrectantem & in proposito perti-
naciùs persistentem, còuitiis & cauillis ad præliù prouocare, & quoquo modo irritare non
desinunt: donec tandem Brutus partim victus suorù conuitiis & importunis flagitationibus,
ipsis potissimù ordinum ductoribus Tribunisq; & Centurionibus alacritatem militum, uti
certissimù victoriæ augurium extollentibus, nec eo tempore negligendam inculcantibus,
partim etiam maiorem defectionem metuens, maximè ab his qui olim sub Cæsare milita-
rant, (iam enim pleriq; ab ipso ad Cæsarem transierant) quanquã inuitus ipse quoq; suos C
ante munitiones in aciem produxit, sedulò monès ne longiùs à tumulto quodam proximo,
quem præsidio munierat, progredèrentur: quò & receptus esset faciliòr, & hostem è loco
superiori impeterent. Dum igitur utriq;, hi quidem fame stimulante, illi verò iusto pudore
incitati, pari animorù contentione ad prælium se comparant, sub horam diei nonam Sole
iam inclinante aquilæ fortè duæ medio ferè inter utrosq; spacio inter se concertauère. In
quam rem quum utraq; acies animis oculisq; intenta, etiam dilato còcursu summoq; cum
silentio, tanquam auguriù captantes, euentù illius certaminis exspectarent, tandem aquila
quæ à parte Brutianorù pugnabat, victa cessit & fugit: statimq; à Cæsarianis facta concla-
matione signa illata sunt: concursumq; pariter & à Brutianis, sed minori cum alacritate,
maximè equitum. Ita postquã aliquandiu primò eminùs postea cominùs vario euentu pu-
gnatum, occisis hinc inde non paucis, Cassianisq; primùm in fugam versis, postea vniuersa
Bruti acies victa cessit: portaq; castrorù à Cæsarianis uti imperatum erat occupata, hi ad D
mare, illi ad montes, alij verò aliò diffugère, persequentibus Cæsarianis, ita tamè ut à cæde
abstinerent, contenti iterum coeundi facultatè Brutianis ademisse. Brutus ipse transmissò
flumine quodam per noctè in tumultum quendam munitù, arboribusq; densis còstitum cum
amicis centurionibusq; aliquot se recepit: cognitoq; occupatis ab hoste castris, factaq; ma-
iorem partem suorum deditiòne, paruam aut nullam salutis spem esse reliquam, quanquã
amicis hortantibus ut aut fugeret, aut pacem expeteret, reiectis amicorù consiliis ut se in-
dignis, ne viuus in manus hostium veniret, Stratonè Epyrotam AEgeatem rhetorè amicù
suum & familiarem rogauit, ut manum sibi morienti còmodaret: lauoq; brachio in caput
reiecto, quo pectus nudaret, dextra mucronè gladij, quem Strato oculis auerfis ne morien-
tem amicum videret subiiciebat, sub mammilla sinistra, ea parte qua cor palpitat, admouit:
corpusque impellens transfixus expirauit. Antonius corpore potitus, purpurea inuolutum
veste

A veste cremari iussit: reliquiasq; & cineres matri ipsius Seruiliæ & Portiæ vxori Romæ misit. Dion scribit caput tantum Romæ missum: obortaq; in traiectu tempestate in mare proiectum. Exercitus autem Brutianus intellecto Imperatoris sui casu, missis ad Cæsarem & Antonium legatis, veniaq; impetrata inter ipsos diuisus est. Ex illustriorib. autem & primi nominis viris qui Brutum sequuti fuerant, quidam dimicantes cecidere: alij seipsos interimere: pauci verò Cæsaris aut Antonij se fidei permiscere: nonnulli capti postea interfecti sunt: pleriq; etiam mari se committentes ad Sex. profugere. Cæsar autem & Antonius sublati è medio potentissimis aduersariis, sacris pro tanta victoria operati, actisq; militi gratiis, quum Lepidus tanquam parum fidus, partibus apud ipsos criminatus in suspitione venisset, neglecto præteritoq; Lepido, occupatisq; prouinciis quas ipsi iam antea adsignauerant, nouam inter se partitionem faciunt: ita vt Hispania & Numidia Cæsari, Gallia atq; Africa Antonio cederet: ea tamen lege, vt si postea Lepidum per calumniam accusatum constaret, pro Gallia Narbonensi Hispaniaq; ademptis Africam acciperet. De Sicilia autem, deq; Sardinia, & transmarinis prouinciis nihil inter ipsos actum: quod hæc quidem necdum pacatæ essent, illas verò Sex. Pompeius occuparet. Hac imperij diuisione facta, placuit vt Antonius ad reliqua quæ in Asia aliisq; transmarinis prouinciis restabant bella conficienda, tum ad cogendas pecunias & tributa indicenda, vnde militibus præmia persoluerentur, relinqueretur. Cæsar autem in Italiam reuerteretur, Lepidum si quid ille moliretur oppressurus, bellumq; contra Sex. Pompeium gesturus, & militibus veteranis in colonias deductis, agros assignaturus. Quibus sic constitutis, Antonius quidem in Asiam proficisci constituit, Cæsar in Italiam iter auertit: correptusq; difficili & periculoso dum mare traiecit morbo, Brundisij subsistere coactus, Romæ aliquandiu decessisse creditus est: restitutus tamen aliquantò post P. Seruilio & L. Antonio (qui ob singularem pietatem in Marcum fratrem Pietas cognominatus fuerat) consulatum gerentibus, ad urbem reuersus est, cognitoq; Lepidum siue metu sui siue timiditate quadam & ignauia rebus nouis abstinere: proinde quum falso apud se delatum crederet, sua sententia absoluit, Africamq; vti cõuenerat, restituit. Hinc milites in colonias deducere, agrorumq; assignationem & diuisionem facere paranti, maximæ statim se obiecere difficultates, auctoribus potissimum Fulvia Antonij coniuge focu ipsius, inquieti acrisq; ac plusquam virilis animi femina, & L. Antonio Consule: postulantes scilicet vt vel in Antonij aduentum differretur coloniarum deductio agrorumq; diuisio, vel saltem Antonianos milites ipsi Antonij nomine deducerent, contra quam ab ipso Antonio concessum fuerat. Ita vt L. Antonius concitatis & in partes receptis populis, quorum agri militibus diuidendi erant, bello Cæsarem laceßere pararet, Fulvia ubiq; præsentem, nec consilio tantum, sed & manu cœpta promouente: adeo vt occupato Preneste oppido gladio accincta inter armatos versans, non solum militis, sed & Imperatoris munera usurparet: ipsosq; Cæsarianos milites pecunia ad defectionem vel ad seditionem sollicitaret. Missisq; sæpius ultro citroq; legatis, quum res obistente semper Fulvia cõponi nullo modo posset, in manifestum tandem bellum erupit: ita vt Cæsar in Nursinos & Fontinates exercitum duceret, Antonius autem pulso Lepido, qui cum duabus legionibus à Cæsare urbi præsidio relictus fuerat, urbem ipsam occuparet: Imperatorq; à populo salutaretur. Accedentibusq; mox cum suis copiis Asinio quoq; & Ventidio ducibus Antonianis, difficillimum atrocissimumq; bellum impendere videbatur, ni Cæsar L. Antonium in Galliam proficiscentem intra Perusiam compulsum, frustra q; sæpius erumpere conantem, tandem fame compressum deditionem facere coegisset. Cæsar itaq; bello citra sanguinem cõfecto, mortuoq; fortè Caleno, qui cum legionibus aliquot Galliam nomine Antonij tenuerat, quum de Antonij in se animo propter ea quæ proximè contra Fulviam & L. Antonium gesta erant, dubitaret, Caleni legiones ad se traducit: Galliamq; ipsam Antonij prouinciā occupat, simul & Hispaniā. Romamq; reuersus, Lepidum in Africam cum sex legionibus Antonianis sibi suspectis ire iubet: (Africam

P. SERVILIUS
L. ANTONIUS
CONSS.

BELLUM PERUSINUM.

cam autem Sestius hæcenus tenuerat, pulsus inde Cornificio & D. Lælio: sed is Lepido accedenti haud grauatim cessit) L. autem Antonium cum Peduceio & Luceio legatis Cæsar in Hispaniâ mittit. Antonius interim dum in Asiam cum vniuerso exercitu proficiscitur, Græciam transiens L. Censorinû eidem præficit. Ephesumq; veniens, ab occurrentibus sibi Baccharum habitu & gestu mulieribus, à pueris verò & viris in Panes & Satyros transformatis exceptus est: vrbeq; ipsa hedera & thyrsis passim exornata, Dionysius ab omnibus appellatus & salutatus. Hinc Ciliciam ingressus est, quò Cleopatram prius euocarat, expectaturus cum ea de auxiliis Cassio præstitis. Ceterum conspecta Cleopatra, permotusq; tum cultu eius lugubri, tum sermonis & morû venustate captus, non solum iustissimas Cleopatraz se purgantis excusationes, vt quæ non tantum Cassium non iuuisset, sed Dolabellæ insuper quattuor legiones submisisset, classemq; instructissimâ ad ipsum adducere parata fuisset, æquis auribus admisit: sed & in ipsam iuueniliter statim exarsit, ita vt deinceps omnia quasi ex Cleopatraz præscripto ageret: pecunias interim per vniuersam Asiam partim per se contrahens, partim per alios: exactis acerbissimè etiam plurium annorû tributis, & ditionibus, libertatibus, immunitatibusq;, atq; aliis passim tam publicis quàm priuatorû bonis diuendis: quò scilicet suppeteret, vnde pecuniâ militibus promissam præstaret, quòd singulis quinq; drachmarû milia pollicitus fuerat. Cleopatra autem in Aegyptû præmissa, postquam Asiam vniuersam proximasq; regiones circumiisset, indictis passim grauissimis tributis, instante iam hieme Planco in Asia, Decidio Saxa in Syria relicto, ipse quoq; Alexandriam apud Cleopatraz hiematurus se contulit. Vbi dum Antonius oblitus suæ dignitatis depositisq; vnâ cum imperij insignibus, curis & cogitationib. tanto imperio dignis, sumptaq; pro patrio habitu stola quadrangula calciamentoq; Græcanico, otio luxuiq; deditus, amoribusq; inseruiens, conuiuissq; non sine maxima prodigalitate in plures dies & noctes continuatis, tempus cum Cleopatra turpiter terit, Parthi duce Labieno & Pacoro Orodus Parthorum regis filio Syriam inuadunt, Phœnicem subigunt, Saxaque quem Antonius ibi decedens reliquerat superato & profligato Apamæam per deditionem capiunt: post hæc & Antiochiam à Saxa desertam. Saxaque qui in Ciliciam fugerat à Labieno persequente occiso, Pacorus vniuersam, mox Syriam sola Tyro excepta occupat. Hinc in Palestinam transiens, & hanc sui iuris facit. Parte alia Labienus qui ad Saxam persequendum in Syriam profectus fuerat, Ciliciam vniuersam, omnesque Asiæ ciuitates in continenti sitas, præter Stratoniceam nullo ferè negocio ac sine bello subigit, præter Mylissam & Alabanda, quæ per vim in potestatem venere. Hinc Labienus contractis vndique pecuniis, maximaq; præda etiam è templis alijsq; locis sacris ditatus, Parthorû se Imperatorem appellari voluit. Quæ vbi Antonio sunt nuntiata, vix tandem à Cleopatraz amplexibus diuulsus, imminente iam vere, Alexandria Tyrum proficiscitur, tanquam suppetias contra Parthos laturus. Ceterum intellecto proxima quæque in Parthorum potestatem venisse, acceptisque eodem tempore à Fuluiâ vxore (quæ statim à Perusia capta Puteolos vnâ cum liberis fugiens, inde Brundisium perueniens, Athenas nauigarat) litteris, quibus & de Perusiæ obsidionis euentu certior fiebat, & ab vxore non sine lamentis reuocabatur, per mare Cyprium & Rhodium Asiam præteruectus Athenas adnauigauit: vbi præter vxorem etiam Iuliam matrem repperit, quam in Siciliam confugientem Sextus eò miserat, quò Antonij gratiam & studium sibi contra Cæsarem conciliaret. Instituto igitur cum vxore & matre colloquio, intellectisque plenè iis quæ in Italia gesta erant, victus tum Fuluiæ Cæsari infestissimæ persuasionibus, tum Iuliæ matris pro Sex. Pompeio deprecationibus, accedentibus etiam L. Libone Pompeij focero & Saturnino cum aliis quibusdam quos Pompeius cum Iulia ad Antonium miserat Pompeio recôciliatus vnâ cum illo bellum Cæsari inferre constituit. Digressusque Athenis, Fuluiamque malè affectam Sy-

BELLVM
PARTHI-
CVM DV-
CE LABI-
ENI.

LABIENVS
PARTHO-
RVM IMPE-
RATOR.

BELLVM IN-
TER ANTO-
NIVM ET
CAESAREM.

- A** Sycione relinquens, ipse cum ducentis nauibus Corcyra soluens, Brundisium appulit. Ceterum Brundisinas portas ipsi praecludentibus, Brundisium statim vallo & fossa à reliqua continenti intercludit: relictaque ad obsidionem expugnationemque parte exercitus, parte alia ad loca maximè oportuna in illa ora occupanda missa, Sipontem capit: & Pompeium Sicilia excitum quamprimum Italiam inuadere, littoraque opposita infestare hortatur: qui missus cum duabus legionibus in Sardiniam, quā Caesar tum tenebat, Mena liberto, ipse Thurios & Consentiam obsidere pergit. Caesar autem, qui, ut supra dictum est, sub id ferè tempus è Gallia redierat, intellectis ijs quae ab Antonio gerebantur, P. Seruilium Rullum ad Brundisium tuendum, Agrippam verò ad Sipontem tuendam mittit. Neque interim cessatum ab utroque, quin sedulo oppida & colonias & veteranos quoquo modo sollicitarent, & in suas quisque partes pertrahere studerent. Quae dum utrinque pari contentione fiunt, suspensis hinc inde & ducum & militum animis, commodum nuntiatur Fuluiam Sycione decessisse. Face itaque belli iam exardescantis per mortem Fulviae extincta, non prius aut ab amicis alterutrius (inter quos & ipsa Iulia mater Antonij erat) aut à militibus ipsis cessatum est, quam Caesar & Antonius depositis armis in gratiam redirent. Quae pax uti aliquo arctiori affinitatis vinculo confirmaretur, Octavia Caesaris soror natu maior, non tamen eadem matre genita, mortuo non ita pridem Marcello marito, postulantibus pacis auctoribus atque applaudente felixque ac faustum acclamante vniuerso exercitu, à Caesare Antonio despondetur. Factaque tertia imperij diuisione conuenit, ut Caesar Sardiniam, Dalmatiam, Italiam, & Galliam obtineret: reliquas verò trans Ionium mare provincias Antonius: termino utriusque ditionis constituto Codropoli, quod est oppidum in intimo Adriatico sinu. Ut scilicet quicquid continentis siue insularum ab eo oppido versus orientem usque ad Euphratem interiaceret, Antonio cederet: versus occidentem usque ad Oceanum Caesar imperaret: addito tamè ut utriusque delectus in Italia habere liberum esset.
- C** Et Sexto Pompeio communi hoste declarato, bellum contra ipsum Caesar suscepit, Parthicum verò Antonius. Quibus rebus ita constitutis, deducenrib. militibus ouantes, propter eam pacem inter se factam, urbem ingressi sunt: ibique nuptiae Antonij cum Octavia celebratae, decretoque Senatus confirmatae. Et quanquam plebs propter Caesaris & Antonij in gratiam reditum, metu noui belli ciuilis liberata, primum quidem gauderet, postea tamen multò etiam magis indignabatur, Pompeium non esse in foedus receptum, quando non minora urbi mala ab illo, quam ab Antonij & Caesaris dissidio urbi impendere intelligerent, quod is intellecta Antonij & Caesaris reconciliatione, relicta Italia in Siciliam quidem se recepisset, nihilominus oras & littora per suos crebris populationibus infestaret, occupataque Sicilia, Corsica, & Sardinia, totoque adeò mari quod Italiam circumaluit, consueta frumentationes intercluderet: ita ut dum neque ex Africa, neque ex occidente comeatus aut frumenta subuehi possent, urbs in summa annonae caritate etiam fame premeretur. Hinc plebs non prius etiam seditiosius tumultuari destitit, disiectis Antonij & Caesaris statuis, magistratusque & Caesarè ipsum in publicum prodeuntem lapidibus incessens, quam Caesarem & Antonium compellerent, ut ad pacem etiam cum Pompeio faciendam urbe excederent. Baias itaque profecti sunt, institutoque apud Misenum promontorium cum Pompeio colloquio, ipsis quidem in continenti consistentibus, Pompeio verò ex aduerso in aggere circumfluo, in hoc ipsum aggesto, praesente hinc vniuerso exercitu, illinc tota classe, certis conditionibus, quas antè per internuntios depacti fuerant, pax inter ipsos conuenit. Et postquam dexteras iunxissent, conuiuissque sese mutuis excepissent, postridieque eius diei Consules in quadriennium designassent, inter hos Antonium, Caesarem, & Pompeium, hunc quidem in vnum annum & primum, illos verò etiam in duos utrumque annos iterum & tertium. His ita transactis, Pompeius quidem in Siciliam, Caesar verò & Anto-

PAX INTER
CAESAREM
ET ANTONIUM.

IMPERII
DIVISIO.

CAESARIS
ET ANTONII
OVATIO.

PAX CVM
SEX. POMPEIO
FACTA.
ANTONIVS
COS. DES.
ITER. ET
TERT.

nus ad urbem reuerſi, fauſtis acclamationibus atque incredibili omnium ordinum lætitia excepti ſunt. Vbi poſtquam aliquandiu in ocio ſumma inter ſe concordia egiffent, Cæſare in Galliam nonnihil turbatam profecturo, Antonius abducta ſecum Octauia ad bellum Parthicum in Aſiam diſceſſit: approbati priùs à Senatu omnibus actis ipſius, ſimulq; ijs quæ ipſe deinceps acturus vel decreturus eſſet. Qua autoritate fretus, pleraque ſuo arbitratu poſtea conſtituit: inter cetera Reges aliquot, vti Darium Pharnacis filium, Mithridatis nepotem Ponti, Idumeorum verò Samaritarumq; Herodem, atque alios aliarum gentium. Inſtante autem ſub diſceſſum ipſius hieme, exercitu in diuerſa hiberna diſtributo, ipſe Athenis hiemare conſtituit: vbi non ſecus quàm Alexandriæ priùs fecerat, relicto imperatorio cultu palliatus & cothurnatus priuato prorfus habitu paucis admodum comitatus, fortè vno atque altero amico & famulo, profefſores & alios recitatores auditurus in publicum ſubinde procedebat: ſæpiusq; conuiuia Græcorum more agitabat: ſolennibusq; epulis & feſtis magna cum Octauix voluptate intererat: conſtitutusq; Athenienſium gymnafiarcha, inter ceteros honores etiam Bacchum ab Athenienſibus ſe alterum appellari paſſus eſt: deſponſaq; ſibi tanquam Baccho ab Athenienſibus Minerua, cum dote HS quadragies matrimonium approbavit. Interim P. Ventidius, quem Antonius contra Parthos præmiſerat, dum ipſe in Græcia otioſus hæret, Labienum ex Aſia verſus Syriam refugere coëgit: fugientemq; vſque ad Taurum montem conſequutus, vltiùs progredi prohibuit: Parthorumq; exercitum haud multò poſt ſuperuenientem ſimuliter in fugam conuerſum, vſq; ad Ciliciam perſequutus eſt: captoq; Labieno, qui in Cilicia aliquandiu latuerat, Ciliciam vniuerſam recepit. Hinc ad Amanum montem conuerſus, per cuius anguſtias (quæ Amani portæ dicuntur) ex Cilicia in Syriam tranſitus eſt, Pharnabatem Orodidis Regis præfectum Pacori legatum eum tranſitum cuſtodientem ex improviſo aggreſſus, quanquam numero longè impar, cæſa cum magna Parthorum manu ipſo Pharnabate, Syriam à Parthis deſertam præter Aradum inſulam, vniuerſam citra prælium recepit. Poſt hanc & Paleſtinam recuperauit, fugiente præ metu Antigono, quem mox vti & Antiochũ & Malchum Nabatheorum Regem, propter auxilia Pacoro præſtita, magna pecuniarum ſumma multauit. Ob quæ quidem, quòd Antonij auſpicij gesta erant, Antonius ipſe à Senatu laudatus, ſupplicationesq; ipſi decreta ſunt. Antonius autem hoc nuntio Athenis accepto, epulum Græcis dedit, ludosq; publicos inſtituit. Per hæc tempora Antonio etiamnum Athenis agente, Pompeius rupto pacis fœdere iterũ maria infeſtabat, miſſo inſuper in Italiam Menecrate liberto, qui pleraq; Campaniæ loca popularetur & deuſtaret, cauſſatus quòd Cæſar quidem Mænæ libertum ſuum ad ſe fugientem claſſemq; & exercitum tradentem recepiſſet, monitusq; ad ſe remittere recuſaret: Antonius verò Peloponneſum & Achaïam prouinciæ ſibi nuper in fœdere conceſſam, vexaret. Hinc Cæſar Antonium & Lepidum quamprimũ accedere iubet: ſed Lepido cunctante & differente, Antonius quamprimũ Athenis Brundifium nauigauit: ſed non inuento ibi Cæſare, ſiue prodigio territus, quòd lupus prætorium ipſius ingreſſus aliquot ex militibus ipſius dilaniſſet, ſiue alia quauis de cauſſa, bellum Parthicum cauſſatus, iterũ in Græciam abnauigauit. Hinc Cæſar coniecturam fecit ſe ab Antonio contra pacta deſeri: & Pompeius ſparſis rumoribus Cæſaris cauſſam Antonio minimè probari, maiori etiam ſtudio in id bellum incubuit: ipſeq; in Italiam traiiciēs, cuncta hoſtili animo geſſit, rem interim naualem Menecrati & Apollopiani libertis ſuis cõmittens. Cæſar autem ab vtroq; collega deſtitutus, opera potiſſimũ Caluiſij Sabini & Mænæ liberti, qui nuper à Pompeio profugerat, vſus eſt: prælijsq; aliquot mari infeliciter cõmiſſis, accepta etiam non leui propter tempeſtatem maximam ſubitò exortam elade, qua plus quàm dimidia nauium pars perierat, effecit vt Pompeius verè Neptuni filius crederetur, tanquã Neptuno à partibus ipſius ſtante

P. VENTIDI-
DII CON-
TRA PAR-
THOS RES
GESTAE.

BELLVM
SICVLVM
CVM SEX.
POMPEIO

- A** stante, & pro ipso contra Caesarem decertante. Quod quū & ipse Pompeius ita videri vellet, pro purpureo paludamento ceruleo deinceps uti cepit: & tanquam Neptuno sacrificans, equos & viros viuos in fretum coniecit. Caesar autem subductis quæ restabant nauibus, ad nouam classē comparandam, aliosq; apparatus, in Campaniam recessit: missosq; Mecenatē Antonium iterum ad propulsandum communem hostem & belli societatem euocat. Vere itaq; ineunte Antonius cum trecentis nauibus Tarentum accessit: ubi obortis nouis inter ipsos suspicionibus, ita ut Caesar ad ipsum accedere recusaret, Antonius autem in Syriam reuerti pararet, Octauia ad Caesarem profecta ipsi persuasit, ut in colloquium cum Antonio veniret: sic post mutuas expostulationes, denuo inter se reconciliati sunt. Quumq; Antonius necessariò sibi ad bellum Parthicū proficiscendum caussaretur, bello Pompeiano se interesse posse negauit, nisi Caesar mallet id in annum sequentē differri, naues tamen & reliquum apparatus lubenter traditurum. Ita Caesar acceptis ab
- B** Antonio cxx. nauibus, ipsi vicissim viginti legionariorum milia ex Italia missurum pollicitus est. Et exeunte iam primo Triumviratus quinquennio, in aliud quinquennium sibi eandem potestatem prorogarunt: Pompeioq; hoste iudicato, consulatum & auguratum nuper inter ceteras pacis conditiones concessum, adimerunt. Quibus ita constitutis, Antonius ad bellum Parthicum in Syriam vnà cum Octauia profectus est: sed hanc mox à Corcyra remisit. Inde per Asiam in Syriam profectus, missus in Aegyptum Fonteio Capi tone, pro Octauia ablegata Cleopatram accersit, venientemq; ad se magna cū beneuolentia magnificoq; apparatu exceptam, Phoenicia, Celsyria, Cypri, magna etiam Ciliciæ parte, eaq; Iudææ parte quæ Balsamum profert, tota deniq; Arabia quæ ad Oceanum pertinet & Nabatheorum dicitur, donat: liberisq; suis, quos vno partu geminos Cleopatra ipsi ediderat, quorū vni Alexandro, alteri Cleopatram nomen erat, Solis & Lunæ cognomina addidit. Vixdum autē digressus Antonio quū Mænas homo dubiæ fidei, iterū à Caesare ad Pompeium transisset, bellum statim aduersus Pompeium instauratū est: præfectoq; classi loco Mænae M. Agrippa, Caesar à Lepido quanquā inuito impetrauit, ut & ipse sua cum classe Siciliam inuaderet. Sed is amisso cū tempestate tum prælio magno nauum suarū numero, ad Lilybæum appellens, ibiq; diutius cōsistens, à rebus gerendis abstinuit. Hinc apud Caesarem in suspicionem veniens, occulta cum Pompeio iniisse consilia creditus est: statimq; obortum inter ipsos dissidium: indignate Lepido, quod Caesar se qui parem haberet potestatem, nō uti collega æquato imperio, sed quasi legato tantum uti vellet, atque hinc ad Pompeiū clam inclinante. Quod Caesar impræsentiarum dissimulandum ratus, quia videlicet Lepidum clandestinum quā apertum hostem habere mallet, antequam & hinc Pompeianis rebus aliquid roboris accederet, aut Pompeius pecunia & cōmeatibus quibus destituebatur, instrueretur, quamprimū prælio decertare cōstituit. Omnibus igitur ad prælium expeditis, Pompeium prope Messanam etiamnum imparatū terra simul & mari aggreditur: ita
- D** ut Caesar ipse pedestres copias duceret, M. autē Agrippa mari rem gereret: & post longam & dubiam hinc inde dimicationem, Pompeiani terra mariq; profligati, fugientes Messanā & alia loca petiēre: ipse verò Pompeius amissa classe & Demochare classis præfecto mortuo, alijsq; plurimis ad Caesarem profugientibus, rebus iam desperatis, filia atq; amicis cū pecunijs & reliquis rebus preciosioribus in naues (quæ. xvii. duntaxat ex vniuersa classe reliquæ erant) impositis, noctis tenebris adiutus, nemine insequente, ad Antonium fugit: sperans scilicet quod matrem ipsi incolumē remisisset, inuicē & ab ipso in gratiam recipiendum. Lepidus interim admotis propius Messanā copijs (quod & M. Agrippa à Caesare submissus haud multò post aduenerat) Plemmio, qui cum octo legionib. statim post Pompeij discessum eò venerat, in fidem recepto, militibusq; eius cum salute etiam direptione vrbs cōcessa, quanquā reclamante & inuito Agrippa, qui Caesare expectandum censebat:

TRIUMVIRATVS
REIPVB.
CONSTITV-
ENDAE ITE-
RVM INITVS.
POMPEIVS
HOSTIS IV-
DICATVS.

auctusq; accessione Pompeianorū vsque ad numerum viginti legionum, occupataq; Messana, etiam de vniuersa Sicilia retinenda cogitauit: vt quæ sibi iure deberetur, quod prior in eam descendisset, pluresq; eius ciuitates in fidem recepisset. Sed Cæsar hoc intellecto postridie accedens, facile milites à direptione abstinere, ipsum autem Lepidum vrbe excedere, collemq; proximum castris suis occupare compulit. Ortaq; primū inter ipsos per internuntios disceptatione, non sine multis exostulationibus, Lepido quidem de Cæsaris in se iniuriis prouinciisq; sibi ademptis conquerente, Siciliamq; sua potissimū opera receptam sibi vendicante, Cæsare verò nihil aut pauca ad hæc respondente. Qui postquam quosdam è Lepidianis maximè è Pompeianis qui pridie ad ipsum transierant corrupisset, cum equitibus vsque ad vallum castrorum Lepidi progressus, castraq; ipsa cum paucis ingressus, & milites alloquutus, obtestatusq; se inuitum ad bellum protrahi, postea cum vniuersis accedens copiis, castra Lepidi obsedit: cōmissioq; leui prælio, deficientibus primū ad ipsum Pompeianis, reliqui quoque Lepidi milites metuentes ne & ipsi in potestatem redigerentur, paulatim alij post alios, Lepido nequiquā obsistente & fidem ipsorū implorante, ad Cæsarem defecere, parati etiam Lepidum interficere ni Cæsar vetuisset. Ita Lepidus ab omnibus desertus, pullatus ad Cæsarem procedens, se genibus ipsius submisit. Sed Cæsar assurgens, dextra porrecta subleuatum, supplicem sibi fieri passus non est: imperioq; adempto, relicto tamen Pontificatu Maximo, ad urbem redire iussit. Sextus autem à Messana fugiens, in Lesbum insulam delatus, Mytilenæ (vbi olim patre Pompeio aduersus C. Cæsarem bellum gerente cum matre egerat) substitit: quumq; se fidei Antonij permittere decreuisset, legatosq; in id ad Antonium misisset, intellecto postea infelici rerum Antonianarum aduersus Medos successu, ad occupandam continentem Lesbo obiectam animum adiiciens, nauesq; & classiarios interim comparans, Parthis etiam se iungere studuit: missisq; clam ad Thraciæ Pontiq; reges & Dynastas legatis, suam contra Antonium operam, vt prius Labienus, obtulit. Quibus Pompeij conatibus ad Antonium perlatis, quanquam prius Pompeiū in amicitiam recipere decreuisset, M. Titium qui prius à Pompeio ad ipsum defecerat, cum classe contra Pompeium proficisci iubet, cum mandato, vt siquidem classē & se dedere vellet, Pompeium honorificè ad se deduceret: sin minùs, ipsum bello persequeretur & quoquo modo opprimeret. Titius igitur Pompeium adhuc Nicomediæ imparatum deprehendens, pacem iterum ab Antonio per legatos petentem, ita tamen vt nec se nec classē tradere paratus esset, posteaq; in Mediterranea Bithyniæ se recipientem, Armeniamq; petentem, Mindaij circumuentum & in potestatem redactum, postea per litteras ab Antonio iussus interfici curauit: quanquam Antonium ipsum postea eius poenituisset ferunt. Cæsar autē intellecta Pompeij cæde, factis ob id ludis equestribus, Antonio currum apud rostra & statuam in templo Concordiæ posuit. Atque hæc quidem in Sicilia & alibi contra Pompeium gesta sunt. Pacorus autem Orodis Parthorum regis filius Ventidio rebus in Syria nuper à Parthis recepta cōstituendis intento, Antonioq; Alexandriæ luxui & amoribus dedito, cum valido exercitu iterū Syriam inuaserat. Sed Ventidius maturè cum legionibus, quæ Parthus minimè putabat occurrēs, in agro Cyrrhestico Parthos castra sua edito loco posita aggredi ausos, facta subito eruptione nō sine maxima strage concidit: ipsoq; Pacoro duce cæso profligatos partim in Mediam & Mesopotamiam vnde venerant, partim in Comagenem ad Antiochū celeri se fuga recipere compulit: capiteq; Pacori per omnes Syriæ ciuitates circumlato, Syriam vniuersam, quæ Pacorū propter summam eius iustitiam & clementiam vnicè obseruabat, euentumq; eius belli sollicitè expectabat, mox pacatā reddidit: receptisq; quæ defecerant ciuitatibus, in Antiochum conuersus, & hunc intra Samosata cōpullum oppugnare aggressus est: deditionemq; facere, & pacem mille talentis redimere paratū, Antonij propediem adfuturi ad-

IMPERIVM
LEPIDO AB-
ROGATVM.

SEX. POM-
PEII CÆ-
DES.

BELLVM
PARTHI-
CVM.

- A** aduentū exspectare, aut legatos ad ipsum de pace mittere iussit: ne solus scilicet sibi omnē rerum gestarum gloriam vsurpare velle videretur: quod sciret Antonium rebus à se feliciter gestis iam tum inuidere. Postquam autem Antonius post dies haud multos superuenit, quum res à Ventidio suis auspiciis gestas haud satis æquo animo ferret, quod gloriam non in solidum suam fore intelligeret, Ventidium in ordinem redactum abrogato imperio exercitum sibi tradere iubet: eiusq; opera & tunc temporis & postea vti recusauit. Hinc ad Antiochum cōuersus, quum nec oblatas pacis aut deditiois condiciones admitteret, nec rursus verſa in fortitudinē desperatione diutiūs obſeſſum ſæpiusq; oppugnatū in potestātē redigere poſſet, victus tædio, vidensq; tempus frustra consumi, ſuſpicatusq; milites ob affectum iniuria Ventidiū animis in ſe eſſe alienioribus, acceptis pro M. talentis quæ prius offerebantur. CCC. tantū, & duobus duntaxat obſidibus, pacem Antiocho dedit: ſolutaq; obſidione, & conſtitutis vtcunq; rebus Syriacis, Athenas reuerſus eſt. Decretoq; tam ſibi quàm
- B** Ventidio, ob res cōtra Parthos geſtas, triumpho & ſupplicationib., quanquā indignatus honores ſibi cum Ventidio cōmunicatos, Ventidiū tamen collaudatū ad triumphū in urbem remiſit: qui & ſolus & primus hæcenus de Parthis triumphauit. Nec multò poſt Antonius quoq; Romā venit. Per id tempus C. Sotius Syriæ Ciliciæq; ab Antonio præfectus Aradios, qui ſoli ſe Ventidio oppoſuerāt, fame & longa obſidione preſſos in potestātē redegit: Antigonumq;, qui præſidium Romanorum interfecerat, prælio ſuperatum, Hieroſolimisq; quò confugerat obſeſſum, tandem in ipſo templo vi expugnatum, viuum cepit: confirmatoq; Herodi Iudæorum regno, quod ipſi Antonius conceſſerat, Antigonum cruci affixum virgisq; caſum, demum ſecuri percuffit. P. quoque Canidius Craſſus circa Armeniæ fines ab Antonio relictus, ſuperatis diuerſis prælijs Pharnabazo Hiberorum, & Zibere Albanorum Regibus, ad Caucaſum vſque montem Romana protulit arma. Interea Antonio Romæ diutiūs hærente, ita vt ſub finem demum anni in Syriam reuerteretur, Phraates alter Orodis filius, caſo in prælio à Ventidio fratre ſuo Pacoro, acceptoq; à patre regno, ſublatis è medio per dolum fratribus, quos ex Antiochi filia Orodes ſuſceperat, ipſum quoq; Orodem patrem ob tantum ſcelus meritò ſibi offeſum, interimere nō dubitauit: ſimul & quoscuq; ex nobiliſſimis aliquando auctoritate apud patrem valuiſſe, aut nunc etiam plurimū poſſe intelligebat. Hinc plurimi & præcipui crudelitatem hominis metuentes, ipſo relicto alij aliò fugiebant: ex his aliquot ad Antonium, in quibus fuit Moneſes quidam. Quo recepto Antonius quum is ſe ducem belli fore, facileq; bonam Parthiæ partem occupaturum polliceretur, adiunctis ſibi Pharnabazo & Zibere Regibus, paulò antè à Canidio ſubactis, expeditionem contra Phraatem parabat. Ceterum Phraates defectione ſuorum potiffimū autem Moneſis turbatus, miſſis ad Moneſem legatis, data fide ad ſe reuerti iubet. Quod quanquam Antonius haud ſatis æquo animo ferret, ſpe tamen pacis recipiendorumq; pro Moneſe ciuium Rom. & ſignorum ſub Craſſo amiſſorum, Moneſem redire permittit: ſimul etiam legatos mittit, qui ſi ſigna & captiui redderentur, pacem cum Partho conficiant. Ipſe interim validiſſimis inſtructus copijs, Cleopatra, quæ tum fortè aderat, Alexandriam remiſſa, ad bellum ſe comparabat: ſperansq; Regem propter ſpem pacis ſecurius agentem ex improuiſo poſſe opprimi, ad Euphratem vſq; proceſſit. Verum poſtquam Euphratem valido teneri præſidio intellexit, ab Artanaſde maioris Armeniæ Rege ſibi confederato accitus, monitusq; Medo ad auxilia Parthis præſtanda longiūs proſecto, Mediam facile poſſe inuadi, auerſo itinere, relictoq; poſt ſe cum impedimentis, machinis, & bona exercitus parte, Statio Oppiano, & ſe quamprimū ſubſequi iuſſo, ipſe magnis itineribus ad Phraaſpa vſque regiam Medorum urbem, in qua erat vxor Regis cum quatuor liberis, peruenit: oppidumq; obſidione cinctum ſtatim oppugnare cœpit. Quæ quū Medum & Parthum minimè læterent, obuiam progreſſi, fatigatumq; ex itinere de impro-

VENTIDI
DE PARTHIS
TRIUMPHVS.

C. SOSII RES
GESTAE.

uiso adorti, vniuersis ad vnū cæsis, solo Polemone Ponti rege capto, omnibus impedi- A
 tis machinisq; bellicis potiuntur. Quod vbi Artanasdes Armeniæ Rex intellexit, quasi re
 desperata, cum suis se copiis subtrahens in Armeniā quamprimū reuersus est. Antonius
 autem à Statianis celeriter accitus, ad suppetias suis ferendas relicta Phraasporū obsidione
 profectus, quum præter cadauera nihil inuenisset, postremū barbarorum magna celeritate
 se recipientiū agmen insequutus, cōmissō prælio, nullaq; ferē edita strage, quod ab Arme-
 nio desertus esset, ad Phraasporum obsidionem reuertitur. Ceterū quum machinis desti-
 tutus sapius oppugnando nihil proficeret, diuersis cladibus à Parthis qui haud procul abe-
 rant illatis, absumptisq; omnibus quæ circa urbem erant cōmeatibus, dum suos longius fru-
 mentatū mittere cogitur, subornatis à Phraate, qui inter frumentationē Romanis immixti
 familiarisq; compellantes, Antonium in spem pacis facilē impetrandæ adducerent, missis
 iterum de pace legatis, signa & captiuos, vti prius, repetit. Parthus autem signorū & capti- B
 uorum mentione reiecta, si Antonius exercitum abducat, & Medorum finibus excedat, pa-
 cem se concessurum respondit. Quo responso Antonius securior iam factus obsidionē sol-
 uit: & dum pacis cōpositionem exspectans ad iter se profectionemq; comparat, Medi eru-
 ptione facta, machinis operibusq; negligentius tanquā pace iam facta custoditis flammis
 iniiciunt, aggeresq; & vallum disturbant. Parthi alia ex parte Antonianos aliud agentes
 adorti, cladem non paruam intulere. Antonius ergo se deceptū videns, quum sibi non esse
 vltius de pace cogitandum videret, duce Mardo quodam, instituto per montes & angu-
 stiora loca itinere, ne exercitum suum armis grauem per loca plana & patentia Parthis sa-
 gittariis obiceret, copias suas in Armeniam reduxit: ita tamen vt magnis interim confli-
 ctibus itinerum difficultatibus aliisq; incommodis, tum propter cōmeatum & aquæ alio-
 rumq; per loca auia & deserta inopiam, tum propter crebra vario euentu prælia, occurren-
 tibus sibi subinde Parthis, cum quibus octies decies ex itinere dimicasse traditur, desidera- C
 tis ē suis amplius viginti quattuor milibus, post septem & viginti demum dies in Armeniā
 peruenerit. Vbi dissimulato suo in Artanasdem animo, quod se ab ipso desertum indigna-
 retur, ultionemq; iam animo concepisset, quia tamen & pecunia & aliis rebus necessariis
 destitutus, humanitatē atq; hospitium Artanasdis sibi perquā necessaria intelligeret, ho-
 minem blandē ac benignē alloquutus, tandem impetrauit vt sibi cum exercitu in regno
 ipsius hibernare liceret, quod primo vere alteram in Medos expeditionē suscipere consti-
 tuisset. Ceterū postquā aliquandiu in Armenia subsistens, suos à proximis incōmodis
 & molestiis nonnihil refecisset, hieme necdum exacta, Cleopatraz desiderium non ferens,
 quò propius ad ipsam accederet, per hiemen & niues exercitum in Phœniciam reduxit: lo-
 coq; medio inter Berytū & Sidonem ad mare consedit, Cleopatram quam eò venire iusse-
 rat exspectans, & subinde ad littus procurrens, num fortē illam aduentantē videret: donec
 illa vestem militarem quamplurimā & pecuniam militibus Antonianis distribuendam ad- D
 ferens, tandem aduenit. Pecuniam tamē ab Antonio subministratā, sed Cleopatraz ab ipso
 imputatam, quò militibus gratiorē redderet, quidam prodidēre. Pecuniis itaq; quas Cleo-
 patra attulerat, in milites distributis, centenis scilicet quadragenis in singulos sestertiis,
 aliisq; rebus constitutis, Antonius cum Cleopatraz in Agyptū reuertitur. Per id tem-
 pus orta inter Phraatem Parthum & Medum de præda & spoliis diuidendis contentione,
 Medus metuens ne à Partho regno exueretur, Polemonem nuper à se captum cum legatis
 ad Antoniū mittit: & si bellum Parthis inferre velit, suam ad id operam & auxilium polli-
 cetur. Antonius itaq; acceptis iis quæ offerebantur cōditionibus, paceq; cum Medo facta,
 promittit se ad Araxem flumen quod Mediam ab Armenia diuidit, suo cum exercitu ven-
 turum, coniunctisq; copiis Parthum inuasurum. Interim quum Artanasdis desertoris
 perfidiā sibi quoquo modo vindicandam cōstituisset, quò minore id molestia conficeret,
 com-

A comprehensumq; interficeret, primum tanquā amico & benè de se merito gratias pro accēptis ab eo beneficiis repensurus, in Aegyptū ad se accedere hortatur. Qui cum verbis Antonij parum fidens aliud caussatus non veniret, Antonius sperans dum per Armeniam in Parthos exercitum ducit, se facile incautū oppressurum: tanquam ad bellum Parthicum ex Aegypto in Syriam proficiscitur. Verū intellecto haud multò post Octaviā aduentare, litteras ad Octaviā mittit, significans se ad bellum Parthicū proficisci, proinde ipsam vel Athenis subsistere, vel si ita videatur, domum reuerti iubet. Octavia quanquam facile suspi caretur, non tam propter Parthicā expeditionem, quā Cleopatram se remitti, munera tamen & dona, quā plurima & splendidissima Roma secū attulerat, (in quibus præter vestem, pecunias & iumenta, duo erant selectorū militum milia) Antonio misit. Quidam cre diderunt Octaviā à fratre Cæsare missā fuisse ad Antonium, aliquam scilicet iusti belli occasionem captante: quod non ignarus amorū & consuetudinis Antonij & Cleopatæ, **B** certò sibi persuaderet illam aut non admittendam, aut si admitteretur negligendam, præ lata ipsi pellice. Cleopatra autē si quando aliās tum certè Antonij se amore incensam simu lans, nihil intentatū relinquebat, nihilq; sibi ad questus, blanditias & illecebras reliquū fa ciebat, quod & Octaviā ab Antonio arceret, & Antoniū à Parthica expeditione retraheret: ita vt Antonius relicto omni apparatu, neglectaq; tam oportuna rei gerendæ occasione, in Aegyptū reuersus bellum Parthicū in tempus aliquod distulerit. Postea tamē profectus, vindictæ quam in Artavasdem Armeniū conceperat memor, ad aliam doli rationem con uersus, & simulans se filiam ipsius filio suo Alexandro in vxorē expetere, missis semel atq; iterum legatis, Artavasdem ad se pertrahere conatus est. Qui quum sæpius euocatus non veniret, quod sibi malè conscius Antonio non satis fideret, Antonius subito Arraxata pro gressus, vbi regiam suam habebat Armenius, non prius destitit, quā partim minis partim **C** pollicitationib. sociorumq; persuasionibus, scriptis pariter & factis amicū se simulans, regē ad colloquiū in sua castra pertraxit: vbi cōprehensum per totū regnū & vniuersā castella circumducens, thesauros regio sibi monstrare cōpulit. Verū postquā hi qui gazæ & the sauris præerant, Artaxā filiorū Artavasdæ maximū Regem cōstituissent, iniectis Artavasdæ argenteis catenis, victoq; in prælio Artaxa & ad Parthos fuga dilapso, vniuersam breui Ar meniam partim vi partim deditiōne subegit: impetrataq; à rege Medo Iotape filia in con iugem filio suo Alexandro, & exercitu suo in Armenia relicto (quo postea adiutus Medus Parthū & Artaxam in se irruentes superauit) cum magna præda in Aegyptū reuersus est: Artavasdemq; cum vxore & liberis captiuos ducens, in gratiā Cleopatæ Alexandriā more Romano triumphans ingressus est. Ipsumq; regem Artavasdē postea aureis oneratū cathe nis, adductumq; ad Cleopatram in media populi corona in argenteo tribunali sella aurea se dentem, supplicē ipsi fieri voluit: datoq; populo Alexandrino epulo & visceratione, vt Ro **D** mæ post triumphos fieri consuevit, assidentibusq; sibi Cleopatra & liberis ipsius habita ad populū cōcione, Cleopatram Reginam Regum, Ptolomæū autem Cæsariōnē Regem Regū appellauit: Aegyptumq; his, & Cyprū, vt prius Cæsar, iterū addixit: suis autem ex Cleopa tra liberis (quibus præter duos gemellos supra memoratos accessit tertius Ptolomæus di ctus Philadelphus) Alexandro quidem Armeniā atq; alias trans Euphratē vsq; ad Indiam regiones, non secus ac si iam & eas suæ ditionis fecisset, Cleopatram Cyrenaicā, Ptolomæo verò Syriam, omnesq; cis Euphratē vsq; ad Hellepontū regiones attribuit: non dubitans etiam Romā hæc perscribere, postulans vt eadē Senatus decreto suo cōfirmaret: addiditq; paratū se Magistratu decedere, omniaq; Senatui & pop. Ro. permittere: quod speraret se hac ratione effecturū, vt Cæsar, qui ad urbem erat, prior arma deponere cogeretur: aut si id facere recusaret, in inuidiā adduceretur. Post hæc ad Araxem vsq; flumen progressus, quod & Medus è suo regno processerat, foderē cū Rege inito, parteq; Armenia nuper occu paræ

ARMENIA
SVBACTA

ANTONII DE
ARTAVASDE
TRIUMPHVS

BELLVM CI
VILE INTER
CAESAREM
ET ANTO-
NIVM.

CONSULA-
TVS ET IM-
PERIVM AN-
TONIO AB-
ROGATVM.

patre concessa, filiam vicissim Iotapen filio suo desponsam, signaq; Statiano caeso perdita à Rege recipit, Polemonem verò Ponti Regem à Medo nuper captum, Armenia minore donat. Et hæc quidem sunt, quæ ab Antonio in Syria alijsq; transmarinis populi Romani prouincijs & finitimis regionibus hætenus gesta sunt. Quum autem deuictò occisoq; Sex. Pompeio, Lepido verò in priuatorū ordinem redactò, Parthisq; ab vna parte, ab altera verò gentibus quæ contra Cæsarem bella mouerant perdomitis, penes Antonium & Cæsarem rerū omnium summa esset, omnibusq; vtcunq; vbiq; pacatis nullum aliunde grauius bellum imminere videretur, bellum subito ciuile inter Antonium & Cæsarem exarsit: cuius hæ ferè exstitere causæ & initia. Cæsar offensus Antonij in Octauiam sororē iniurijs, Antonium apud Senatum accusabat, quòd AEgyptum prouinciam sine sorte inuassisset: quòd Artuafda Rege Armeniæ per fraudem capto & in vincula coniecto, magnā nomini Romano iniuriam & contumeliam conciliaffet: quòd præcipuas Po. Ro. prouincias, tum Cleopatrx & liberis ipsius, tum alijs pro arbitrio dedisset. Antonius vicissim obijciebat, quòd Lepido collegæ se inconsulto magistratū abrogasset, Lepidiq; & Sexti cū prouincias, tum exercitus sua auctoritate sibi vendicasset: quòd naues quas ipsi cōmodato dederat, nō restituisset: quòd vniuersos ferè per Italiam agros militibus suis nulla habita militū Antonianorū ratione diuisisset. hæc atq; alia tam apud Senatū quàm per litteras sibi mutuò exprobrabant, & vicissim se purgabant: Cæsar quidem coram per se, Antonius verò per litteras, legatos, aut internuntios, potissimū aut per C. Sesium alterum è Consulibus, qui Antonij causam magno studio atque contentione defendebat, & Cæsarem impugnabat, edictum etiam contra Cæsarem propositurus, ni Tribunus plebis vetuisset: qui & postea cū collega & plurimis Senatorum ad Antonium transijt, causatus nō licere Consulib. liberè de Rep. agere, quòd Cæsar satellitio stipatus, amicisq; pugiones sub veste occultantibus comitatus in Senatum veniret. Pro quibus alij non pauci postea ab Antonio ad Cæsarem se cōtulere, & in his M. Titius & Munatius Plancus: habitoq; hinc inde Senatu, quū alter alterum criminari & accusare nō cessaret, Antonius repudiata Octauia, prior bellū Cæsari denunciasse visus est. Inuento aut Romæ apud Vestales Antonij testamento, eoq; palam in Senatu recitato, quo inter cetera Cæsariōne legitimū Cæsaris filium declarabat: relictisq; tam ipsius Cleopatrx, quàm suis ex Cleopatra liberis immensis inofficiosissimisq; legatis, Alexandriæ se cōmuni cū Cleopatra sepulchro cōdi petebat. factum est vt & ea quæ vulgò de ipso spargerētur, de imperio Alexandriam transferendo, deq; Roma ipsi Cleopatrx donanda, facile crederētur: animiq; ferè omnium, etiam eorum qui prius rebus ipsius studuerant, ab ipso alienarentur. Adempto igitur ipsi cōmuni Senatus decreto consilatu, reliqua etiam potestas abrogata est. Et quū Senatus propter amicos ipsum hostem iudicare nō auderet, impunitate tamē & præmio ijs qui partes Antonij reliquissent proposito, sumptisq; sagis bellum Cleopatrx indictū est. Et postquā magno vtrinq; studio delectus habiti, eaq; quæ ad bellum necessaria videbantur comparata, Antonius paratior & ab omnibus Cæsare instructior, primū cū Cleopatra Ephesum venit, quò copias maritimas omnes cōuenire iusserat. Et quanquā à Domitio monitus Cleopatrx relinquere constituisset, victus tamen precibus & lachrymis ipsius Cleopatrx, Canidioq;, quem Cleopatra subornarat, instante, collectis omnibus copijs, assumptaq; secum Cleopatra, Samum peruenit. Vbi postquam dies aliquot in summo luxu, nullisq; nō interim voluptatib. indulgens peregrisset, Athenas venit. Commoratusq; & ibi aliquandiu, postea Corcyra perteniens, intellecto naues Cæsaris speculatorias apud montes Ceraunios in statione esse, suspicatus vniuersam Cæsaris classem eò cōuenisse, in Peloponnesum reuectus, omniq; exercitu suo in hiberna distributo, Patris hiemauit: magno Cæsaris cōmodo, qui ab omnib. imparatus, intellecta Antonij celeritate & copiarū magnitudine, magnoperè metuebat ne ante hiemem pugnare cogeretur.

A retur. Omnibus igitur per oclū cōparatis, Cæsar vere inito Brundisio soluens, Actium, ubi maior Antonianarū nauīū pars in statione erat, vniuersas copias ducit: copijsq; pedestrib. ad Ceraunios montes expositis, occupataq; Corcyra præsidio destituta, & nauibus ibi in statione constitutis, Actium inde cū vniuersa classe prouectus, nemine nec ad pugnam nec ad colloquiū exeunte, in aduersā sinus Ambracij parte loco sublimi, vnde & Actium ipsum & mare subiectum & sinus interior despici poterant (quo loco postea Cæsar Nicopolim condidit) castra posuit. Antonius autē quem suprā Patris hiemasse relatum est, postquam Cæsarem Actium peruenisse intellexit, & ipse quamprimū eō contendit: castraque haud procul à Cæsare constituit: cōmissisq; ibi leuibus aliquot terra mariq; prælijs, suis ferē semper inferioribus, & præter Leucadem insulam plerisq; etiam Peloponnesi vrbibus à M. Agrippa receptis, plurimisq; quotidie cōfœderatis Regibus à se ad Cæsarem transeuntibus, castra in oppositam sinus partem transtulit. Vbi dum se comitatibus interclusum videt,

B periculumq; esse, ne si diutiùs bellum trahatur sui fame premantur, variantibus sententijs super eo quod faciendum videretur, quanquam Canidio & alijs quāplurimis suadentib. vt Antonius remissa in Ægyptum Cleopatra, mariq; cedens, exercitu & bello in Thraciam vel Macedoniam translato, terrestri potius prælio, quo Cæsarem longē superare videbatur, rem committeret, vicit tamen Cleopatraz sententia, quæ vel iam de fuga cogitans (quā sibi mari quā terra faciliorem paratioremq; sciebat) nauali prælio concurrendum, aut quod tutiùs videbatur, dispositis per loca oportuna præsidijs in Ægyptum recurrendum inculcabat. Antonius igitur quum maior classiariorum pars per hiberna dispersa nondum aduenisset, plurimisq; occisis, non pauciores ad Cæsarem transissent, reliquis omnibus nauibus flamma studio iniecta concrematis, sexaginta optimas ex omni numero elegit: quas velis etiam secum assumptis, impositisq; viginti milibus militum sagittariorumque duobus

C milibus, ad fugam pariter & prælium instruxit: è quibus præter paucas triremes, reliquæ omnes maiores erant, à quaternis scilicet vsq; ad denos remorum ordines, omnesq; turritæ: vt tanquam de muro ex iis depugnaretur. Dextrū quidem classis cornu cum Antonio Gellius Poplicola ducebat, sinistrum M. Octavius, mediam verò aciem Celius. Gubernatorijs autem præceperat Antonius, vt paulatim progressi, in ipsis sinus faucibus & angustijs hostium impetum exspectarent. Cæsar autem postquam Antonianos ad pugnam paratos in acie consistere cognouit, educta & sua classe dum videt hostem immotum tanquam in anchoris consistere, octo fermè à statione hostium stadijs ipse quoque suos continuit: donec procedentib. primò Antonianis, qui magnitudine & firmitate nauium suarum confisi vltiorem moram non ferebant, Cæsarianis quoque propiùs accedentibus atque impetu inuectis, res ad prælium deuenit. Ita vt dum tres quattuorue aut plures Cæsaris naues singulas Antonianarum, quæ vastitate sua arcium potius quā nauium speciem præbebant, oppugnantes circumstunt, non tam mari quā terra circa oppidum aliquod prælium committi videretur. Et postquam inclinante in neutram partem victoria, diu acriter pugnatū fuisset, tandem turbata media Antonij acie, Cleopatra, quæ post eas naues quæ pugnam capebant hætenus in anchoris steterat, inter spem metumq; dubia, quum aduersum magis prælij euentum metueret, quā felicem speraret, dato signo, passis velis, directoque versus Peloponnesum cursu, etiam non præmonito Antonio se cum suis in fugam dedit. Quos quū Antonius non tam metu periculi, quā accepta iam clade fugere crederet, ipse quoq; attonitus nec plura percunctatus, in quinquere mem insiliens, paucis comitantibus, deserta classe Cleopatraz fugientē insequutus est. Reliqui Imperatoris sui fuga cōsternati, abiectoq; omni vltiùs dimicandi proposito, proiectisq; omnibus quæ cursum remorari possent, ipsi se quoq; ad fugam expediunt. Quos quū Cæsariani velis destituti assequi non possent, eos qui nondum euaserant eminens cominusq; oppugnando aliquandiu remorati, quū propter

PUGNA
NAVALIS
ACTIACA.

molem nauium expugnari posse diffiderent, mutato cōsilio, faces, iacula ignita, atq; ollas car- A
 bonib. piceq; & sulphure plenas coniecere. Hinc quū statim flamma apprehendisset, defici-
 ente aqua incendio restinguendo idonea, bona Antonianarū nauium pars incendio mediis in
 fluctibus miserè periit. Cleopatra autē postquā Antonium subsequi intellexit, signo statim ē
 nauī suā sublato ad quod ille cursum teneret, postea ad se delatū in nauē suā recepit. Ce-
 terū quidam tradidēre, Antonium siue pudore, siue ira, capite in vtramq; manū demisso
 per triduū in prora nauis consēdisse, ita vt Cleopatrá ne aspiceret quidem, neq; se ab ea in
 faciem conspici pateretur: donec tertio pōst die ad Tenarū promontoriū appellentes, ope-
 ra mulierum quæ Cleopatrá comitabantur in colloquium reducti, simul & cōnarent & cu-
 barent. Antonius intellecto ibi classē quidem amissā, verū terrestres copias quibus Ca-
 nidius præerat sibi saluas, litteris ad Canidium missis iubet eum per Macedoniā in Asiā
 exercitū ducere: dimissaq; à se quanquā inuitò admodum in AEgyptum Cleopatra, amicis B
 quoq; nauem multo auro & argento plenā largitus, hos quoq; quā quisq; poterat salutē
 querere hortatur, Theophilo cuidam qui Corintho præerat eisdem cōmendans, vt donec
 veniam à Cæsare impetrassent, tutum ipsis perfugiū aut latebras præstaret. Ipse verò præ-
 missis quibuscū ē suis ad Pinarium Scarpum qui Africā cum exercitu obtinebat, sperans se
 ab ipso recipiendum, Paretoniū postea appulit. Plutarchus auctor est, Cleopatrá cum An-
 tonio Paretoniū profectā, & à Paretonio demū in Alexandriā remissā. Dion autem
 tradit Cleopatrá veritam ne tanta clades nouis apud suos tumultib. causā præberet, simu-
 lata victoriā prorsiq; nauium coronatis non sine cantionibus & tibiārum cōcentu Alexandriā
 inuectā. Ceterū quū Pinarius Antoniū recipere recusaret, occisis etiā quos Anto-
 nius ad ipsum miserat, Antonius primò de morte sibi cōsciscenda cogitasse traditur: sed ab
 amicis prohibitus, ipse quoq; Alexandriā se ad Cleopatrá cōtulit: quæ tū fortē Isthmū illū
 trecentorū ferē stadiorū, qui mare AEgyptiū & sinū Arabicū interiacet, perfodere parabat, C
 classe scilicet in mare rubrū cum vniuerso thesauro & valida suorū manu traducta, bellum
 & seruitutē fugiens, nouas per ignotas regiones sedes quæsitura. Sed intellecto Antonij
 aduentū relicto opere iam incepto, sat habuit portus & littora dispositis munire præsidis.
 Antonius autē domo quadā in mari ipso iuxta Pharū ædificata, quam Timoniā appellauit,
 constituerat exemplo Timonis illius Atheniensis, qui vniuersum genus humanū perosus
 fuerat, omni hominū cōsuetudine deinceps abstinere: quòd se ab amicis desertū & proditū
 causaretur, proinde posthac fidem nulli habiturū. Ceterū postq̃ Antonius copias etiā ter-
 restres deletas intellexit, & regē Herodē quondā sibi fidum & amicum cum plurimis aliis
 ad Cæsare defecisse, ipsumq; Cæsarem expeditionē contra se parare, ē domo illa Timoniā
 Alexandriā reuersus, abiecta cum spe salutis omni simul cura & sollicitudine, voluptatib.
 conuiuiisq; & luxui deinceps cum Cleopatra totū se dedit: quod vitæ genus ipsi Cōmo-
 rientes appellarunt. Amicisq; in cætū illum suum Cōmorientiū receptis, conuiuia & cō- D
 messationes in orbē continuato circuitu cum ipsis celebrabāt. Interim cōtractis vndiq; co-
 piis tam terrestrib. quā naualibus, auxiliisq; populorū regumq; vicinorū imploratis, An-
 tyllū Antonij ex Fuluiā, & Cæsariōnē Cleopatraz ex Cæsare filios emancipatos toga virili
 donarunt: qui si quid ipsis humanitūs accidisset, rei summæ præessent. Et ne quicquā inten-
 tatū relinquerēt, legatione insuper etiā sapius ad Cæsare missa, Cleopatra quidē regnum
 sibi cum filiis relinqui petiit, Antonius autē vitam priuatā Athenis: cōstituentes nihilomi-
 nus si non impetrarēt, aut alia necessitas vrgeret, in Hispaniā, Galliam, aut etiam ad mare
 Rubrum fugam facere, omnibus etiam in eum euentū comparatis & adornatis. Sed Cæsar
 nunc reiectis Antonij postulatis, nunc nullo responso dato, Cleopatraz palām quidem in-
 terminabatur propter Antoniū, sed clām omnia pollicebatur, si illa Antoniū interfici cu-
 raret, vel regno quamprimū expelleret, misso etiā Thyrsō quodam liberto qui eloquentia
 plu

A plurimum valebat: & quò Cleopatrá facilius quæ vellet persuaderet, pecunijsq; & reliquo rerum preciosissimarû thesauro quoquo modo potiretur, se quoq; amore ipsius captum simulabat. Antonius autem quû nihil se à Cæsare impetraturum intelligeret, quamvis missò inter ceteros etiam cû magno auri pondere Anthyllo filio suo, intellecto Cornelium Gallum accepto à Scarpo exercitu Paretonium occupasse, sperans se Gallum, quem iam olim propter cõmunem militiam beneuolum sibi credebatur, facillè pecunijs & pollicitationib. ad se traducturû, Paretonium adnauigauit: sed prohibitus milites alloqui, acceptoq; & terra & mari incõmodo, nuntioq; de Pelusio à Cæsare capto ad se perlato, Alexandriam repetit. Cæsar enim Antonio iam digressò, nò tam vi quàm proditiõne Cleopatrá (quæ Cæsarem sibi quoquo modo demereri studebat) Pelusiû tradente Seleuco haud inuita Cleopatra receperat: inde exercitu propius Alexandriã admoto, castra in Hippodromo posuerat. Sed Antonius superueniens, quû equitatû Cæsaris etiamnû ex itinere fatigatû fudisset, sumpta

B hinc fiducia etiam pedestri certamine postea cõcurrere ausus, victus ad classẽ confugit: quòd cõstituisse, aut prælio nauali de summa rerû contendere, aut in Hispaniã se recipere. Sed Cleopatra consiliorû Antonij conscia, Cæsari & in hoc gratificari studens, effecit, vt naues ad Cæsare transfugerent. Quod Antonius è tumulto conspicatus, amens in urbem se prorupit, clamitãs à Cleopatra se proditû illis, quibus in ipsius gratiã hostẽ se fecerat. Vnde Cleopatra Antonij indignationẽ & furorẽ metuens, in monumentû siue Mausolæû, quod illa sibi iuxta Isidis templû sumptuosissimè exædificarat, cum Eunuchò & duabus ancillis se abdidit: demissisq; cataraëtis claustrisq; obfirmatis ad Antoniû mittit, qui nunciarẽt ipsam sibi manus intulisse: sperans scilicet, vt quidam tradidẽre, Antoniû intellecta morte ipsius, sibi quoq; mortẽ esse consciturû. Nec falsa est sua opinione. Antonius enim accepto statim mortis ipsius nuntio, in cubiculû irrumpẽs, deposito thorace, Erotẽ seruû, qui sibi pridem

C hoc officij si quãdo res postularẽt pollicitus fuerat, promissa exequi, & se interficere iubet. Sed quum is ferro in propria viscera adaçto, ad pedes domini moribundus procidisset, Antonius rapto itidem ferro ventrẽ sibi percussit, seq; in lectû demisit. Quumq; exorto hinc per urbẽ tumultu Cleopatra è monumenti fastigio despiciens id quod acciderat intellexisset, populusq; conspecta Cleopatra quam mortuam credebatur altius inclamasset, Antonius intellecta causã tanti clamoris quòd Cleopatra etiamnum viueret (quod & Diomedes à Cleopatra missus haud multò post nunciauit) per eos qui tum aderant proprio rogatu ad monumentû delatus est. Sed quû Cleopatra fores aperire vel nollet vel nò posset, funibus & cathenis per fenestrã ab ipsa Cleopatra & duabus illis mulierib. in sublime attractus, atq; intra Mausolæû receptus, potu vini hausto, postquã Cleopatrá vt sibi rebusq; suis consulere, & ex iis qui Cæsari aderãt Proculeiõ potissimû fideret monuisset, inter muliebres eiulatus & lamentationes Cleopatrá haud multò post exspirauit. Cleopatra autem mortuo iam Antonio, quû se Cæsari nondû credere auderet, sepulchro adhuc se cõtinebat: ceterû ea quæ acciderãt ipsi quamprimû nunciari curauit: sperans se non vitã solùm, sed & regnû iis quas immensas penes se habebat opibus redempturã: constitutû interim habẽs, si regnû ipsi relinquere Cæsar recusaret, admotis sibi, vt ferunt, aspidibus, quas in id secû habebat, iniectoq; thesauris suis igne, quem & ipsum in illum euentû secû intulerat, simul sibi vitã quam nullã potius q̃ priuatã malebat, eripere: & Cæsare pecuniarû expectatiõne frustrari. Cæsar econtrã quum hoc vnû in votis haberet, vt thesauro eius omni integro & ipsa viua potiretur, quò eam in triumphû duceret, Proculeiû cum mandatis ad Cleopatrá mittit, iubens eam ad se adducere si quã fieri posset. Qui quum non admissus in monumentum pro foribus Cæsaris mandata exponeret, iubens Cleopatrá optima quaq; de Cæsare sperare, seq; & sua omnia Cæsari permittere, re infecta ad Cæsarem reuersus est. Postea submissò

D alio, qui vt prius Proculeius fecerat, sermonem pro foribus cum Cleopatra protraheret.

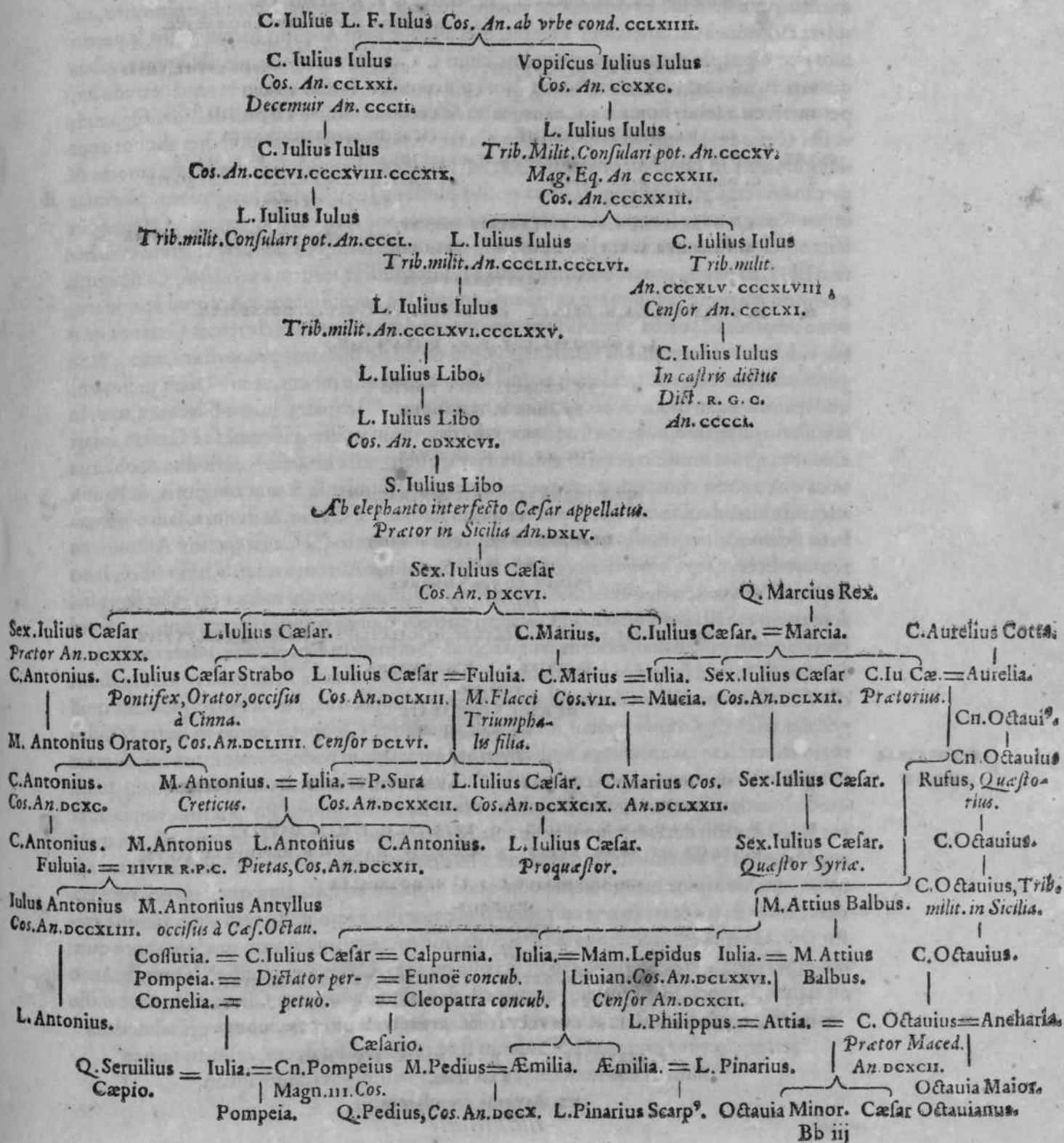
PELVSIUM
A CAESARE
RECEPTUM.

ANTONII
MORS.

Proculeius subsequutus ad motis scalis, per eam fenestrā qua Antonius receptus fuerat, cū Epaphrodito liberto monumentū ingressus est. Quem altera mulierū quæ intus erat conspicata, quū subito exclamasset, Infelix Cleopatra viua caperis: Cleopatra exterrita arrepto cultro seipsam interfectura erat, ni Proculeius eam in tempore continuisset. Ferro igitur adempto, omnibusq; iis quibus sibi mortem inferre posset procul remotis, vesteq; insuper excussa, num quid sub ea occultaret veneni, Proculeius Cleopatram cum Epaphrodito, cui ipsius custodia à Cæsare cōmissa fuerat, dies aliquot dum Antonij corpus regio & patrio more condiret, ibi manere permisit: hoc enim Cæsar ipsi cōcesserat, pluribus tam regibus quàm priuatis corpus Antonij ad sepulturā poscentibus. Postea autem in regiam traducta, permittente adeoq; hortante Cæsare, cultu & comitatu solito vti non destitit. Quumq; ut sibi Cæsarem alloqui liceret petiisset, Cæsar ut pollicitus fuerat, post dies aliquot accedens, inuenit in conclauī ornatissimo in lectulo decumbentem, veste indutam abiecta & quæ luctū testaretur, affixisq; & iuxta positis pluribus Iulij Cæsaris imaginibus, plurimas etiam Cæsaris ad se litteras, & quasdam ex his amatorie scriptas sinu tenentē. Quumq; in sella preciosissima quæ iuxta lectū posita fuerat, confedisset, & Cleopatram lectulo exilientem sibiq; ad genua procidentem in lecto assidere iussisset, instituta prolixiori cum regina oratione, illa nunc se purgante, causamq; errorū in necessitatem & Antonium reiiciente, nunc ad preces & verba ad cōmiserationē mouendam cōposita recurrente: Cæsar ea quæ sibi videbatur redarguens & refellens, interim etiam de thesauris percunctans, auriq; & argenti rationes exigens, tandemq; reginā bono animo esse iubens, ut nihil mali passuram, imò maiora quàm speraret accepturā, ab ea discessit. Cleopatra dolens Cæsarem, neq; se familiaritū aspexisse, neq; iterū de amore vllum verbum fecisse, quū tamē se à Cæsare amari crederet, quum omnino mori in animum induxisset, verita ne arctius custodita & obseruata ea quæ animo conceperat exequi prohiberetur, simulat se & vitæ longioris, & Romæ adeundæ visendæq; cupidam. Cuius rei quum ferē iam & Cæsari, & iis qui ipsam obseruabant fidem fecisset, minus attentē custodita est: impetratoq; à Cæsare, ut sibi Antonio parentare liceret, sepulchrum ingreditur: ibiq; persolutis Antonio inferiis, iussu sibi balneo apparari, lota vestemq; omnium elegantissimā cultumq; regium induta prandiū sumpsit. A prandio tabellas obsignatas ad Cæsarem mittens, quibus cōmuni se cum Antonio sepulchro recondi postulabat, easdem tanquā aliud continentes Epaphrodito deferendas tradidit, ut sic eum à se remoueret: quo digresso, reliquis etiam à se dimissis ianuā sepulchri clausit. Cæsar perlectis tabellis, id quod euenerat suspicatus, mittit qui inspicerent quid gestum esset. Qui valuis apertis introgressi, inueniunt Cleopatram aureo in lecto, & cultu regio exanimem iacentem: ex mulieribus autem vnam ad pedes dominæ mortuā, alteram semianimem diadema capiti reginæ adaptantem: huic Charimo nomē erat: quam quum quidam in clamās interrogasset, Pulchra ne sunt hæc Charimum? Pulcherrima respōdit, & tot Regū prolem decentia: simul expirauit. Mortis genus aut ratio in incerto est, nisi quod apparentibus in brachio duabus puncturis siue notis exiguis, verisimile videbatur, eam admota brachio aspidē interiisse: maximē quod aspidem eo ipso die à quodam qui rure venerat, inter flores & fructus ut custodes fallerentur illatā ferunt: alij verò aliter periisse existimant. Mortua est autē annos nata triginta nouem. Antonium verò quidam annos quinquaginta sex, alij tres & quinquaginta vixisse tradunt. Cæsar autem disiectis omnib. Antonij statuis, acceptis, ut Plutarchus auctor est, ab Archiuio quodam Cleopatræ amico mille talentis, reginæ statuas intactas reliquit. Et quanquam mortem ipsius ægrè admodum ferret, propter ereptum sibi vnicum ferē triumphī sui decus, miratus tamen mulieris constantiam ac fortitudinem, regio funere ipsam cum Antonio sepeliri iussit.

CLEOPATRÆ
MORS.

C. IVLII CAESARIS DICTATORIS GENEALOGIA.

PARS FASTORVM MAGISTRATVVM
ET TRIVMPHORVM ROMANORVM
AB ANNO VRB. COND. DCLXVII.
VSQVE AD ANNVM DCCXXII.

- VII L. CORNELIVS L. F. L. N. CINNA II C. MARIVS C. F. /. NEPOS VII
IN MAG. MORT. EST IN EIVS LOC. FACT. E.
L. VALERIVS L. F. L. N. FLACCVS II
CENS. L. MARCIVS Q. F. Q. N. PHILIPPVS. M. PERPERNA M. F. /. NEPOS LVS. FE. LXVII
VIII L. CORNELIVS L. F. L. N. CINNA III CN. PAPIRIVS C. F. C. N. CARBO
IX CN. PAPIRIVS CN. F. CN. N. CARBO II L. CORNELIVS L. F. L. N. CINNA IIII
SOLVS CONSVLATVM GESSIT. QVVM ABDICASSET OCCISVS EST.
DCLXX. L. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO ASIATICVS C. NORBANVS /. F. /. N. FLACCVS
I C. MARIVS C. F. C. NEPOS CN. PAPIRIVS CN. F. C. N. CARBO III
IN MAG. OCCISVS EST IN MAG. OCCISVS EST.
L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX DICTAT.
L. VALERIVS L. F. L. N. FLACCVS MAG. EQ. REI PVBL. CONSTITVEND. CAVSSA

VIII PRAETORES FACTI

- II M. TVLLIVS M. F. A. N. DECVLVS CN. CORNELIVS L. F. L. N. DOLABELLA,

L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX,
DICT.

EX GRAECIA ASIA PONTO
ET REGE MITHRADATE
PER BIDVVM
IIII ET III K. FEBRVAR.

CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS
PRO PR.

DE HIARBA MAVRITANIAE REGE
EX AFRICA
PRIMVS EQVES ROMANVS

////////

- III L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX II Q. CAECILIVS Q. F. L. N. METELLVS PIVS

L. LICINIVS P. F. /. N. MYRENA
PRO PR.

DE REGE MITHRADATE
EX PONTO

////////

- IIII P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER
QVI POSTEA ISAVRICVS APPELLATVS EST

- V M. AIMILIVS Q. F. M. N. LEPIDVS Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS

- VI D. IVNIVS D. F. M. N. BRVIVS MAM. AIMILIVS MAM F. M. N. LEPIDVS LIVIANVS,

CN. CORNELIVS L. F. L. N. DOLABELLA

PRO COS.

EX MACEDONIA

///. ///

- VII CN. OCTAVIVS M. F. CN. NEPOS C. SCRIBONIVS C. F. /. N. CVRIO

- VIII L. OCTAVIVS CN. F. CN. NEPOS C. AVRELIVS M. F. /. N. COTTA

- IX L. LICINIVS L. F. L. N. LVCVLLVS M. AVRELIVS M. F. /. N. COTTA

P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA ISAVRICVS

II PRO COS.

DE ISAVREIS EX CILICIA

////////

DCLXXX M. TERENTIVS M. F. / N. VARRO LVCVLLVS C. CASSIVS L. F. / N. VARVS.

BELLVM SERVILLE SPARTACINVM.

I L. GELLIVS L. F. / N. POPLICOLA CN. CORNELIVS CN. F. / N. LENTVL. CLODIAN.
C. SCRIBONIVS C. F. / N. CVRIO

PRO COS.

DE THRACIBVS DARDANEIS

EX MACEDONIA

////////

II CN. AVFIDIVS CN. F. / N. ORESTES P. CORNELIVS P. F. P. N. LENTVL. SVRA

M. TERENTIVS M. F. / N. VARR. LVCVLLVS

PRO COS.

DE THRACIBVS DARDANEIS

ET BESSEIS

EX MACEDONIA

////////

M. LICINIVS P. F. M. N. CRASSVS

PRO PR.

DE SERVEIS GLADIATORIBVS FUGITIVEIS

ET GRANICO SPARTACO QVE DVCIBVS

////////

Q. CAECILIVS Q. F. L. N. METELLVS PIVS

PRO COS.

EX HISPANIA

III KAL. IANVAR.

CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS II

PRO COS.

EX HISPANIA

PRID. K. IANVAR.

III CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS M. LICINIVS P. F. M. N. CRASSVS (LXIII
CENS. CN. CORNELIVS CN. F. / N. LENTVL. CLODIAN. L. GELLIVS L. F. / N. POPLICOLA L. F.III Q. HORTENSIVS L. F. / N. NEPOS Q. CAECILIVS L. F. Q. N. METELLVS
QVI POSTEA CRETICVS APPELL. E.

M. PVPIVS M. F. / N. PISO FRVGI

CALPVRNIANVS PRO COS.

EX HISPANIA

////////

V L. CAECILIVS L. F. Q. N. METELLVS Q. MARCIVS Q. F. / N. REX
IN MAG. MORT. EST SOLVS CONSVLATVM GESSIT

BELLVM CRETICVM.

VI C. CALPVRNIVS L. F. / N. PISO FRVGI AV. ACILIVS AV. F. AV. N. GLABRIO

BELLVM PIRATICVM.

VII AV. AIMILIVS / F. / N. LEPIDVS L. VOLCATIVS Q. F. / N. TVLLVS

VIII P. CORNELIVS SER. F. P. N. SVLLA P. AVTRONIYS L. F. / N. PAETVS

AMBITVS DAMNATI

NON INIERVNT

IN EORVM LOCVM FACTI SVNT

L. AVRELIYS M. F. / N. COTTA L. MANLIYS L. F. / N. TORQVATVS

CENS. Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS M. LICINIVS P. F. M. N. CRASSVS

DISSENSIONE INTER SE ORTA

ABDICARVNT

L. IV-

IX L. IVLIVS L. F. L. N. CAESAR C. MARCIUS C. F. C. N. FIGVLVS
 CENS. L. AVRELIVS M. F. / N. COTTA Q. CAECILIUS Q. F. L. N. METELLVS PIVS
 ABDICAVIT IN MAG. MORT. EST
 DCXC M. TVLLIVS M. F. M. N. CICERO C. ANTONIVS M. F. / NEPOS

L. LICINIUS L. F. L. N. LVCVLLVS
 PRO COS.

EX PONTO CAPPADOCIA ARMENIA
 DE REGIBVS MITHRADATE
 ET TIGRANE

////////

I D. IVNIUS M. F. / N. SILANVS L. LICINIUS L. F. / N. MVRENA

Q. CAECILIUS L. F. Q. N. METELLVS
 CRETICVS PRO COS.
 EX CRETA INSVLA
 KAL. IVN.

II M. PVPIVS M. F. / N. PISO FRVGI CALPVARNIAN. M. VALERIUS M. F. M. N. MESSALLA NIGER
 CENS. P. SERVILIUS C. F. M. N. VATIA ISAVRICVS MAM. AIMILIUS MAM. F. M. N. LEPIDVS LIVIAN.

CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS III
 PRO COS.

EX ASIA PONTO CRETA CILICIA PAPHLAGONIA
 CAPPADOCIA SYRIA IVDAEA ALBANIA IBERIA
 ARMENIA PIRATEIS

DE REGIBVS MITHRADATE ET TIGRANE
 PER BIDVVM

III PRIDIE KAL. OCTOBR.

III L. AFRANIUS A. F. / NEPOS Q. CAECILIUS Q. F. Q. N. METELLVS CELER
 IIII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR M. CALPVARNIVS L. F. / N. BIBVLVS

BELLVM GALLICVM TRANSALPINVM.

V L. CALPVARNIVS L. F. L. N. PISO CAESONIN. A. GABINIVS A. F. / NEPOS
 VI P. CORNELIVS P. F. / N. LENTVLVS SPINTER Q. CAECILIUS Q. F. Q. N. METELLVS NEPOS
 VII CN. CORNELIVS P. F. P. N. LENTVL. MARCELLIN. L. MARCIUS L. F. Q. N. PHILIPPVS
 VIII CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS PIVS II M. LICINIUS P. F. M. N. CRASSVS II

BELLVM PARTHICVM.

CENS. M. VALERIUS M. F. M. N. MESSALLA NIGER M. CALPVARNIVS L. F. / N. BIBVLVS L. F. LXX.
 IX L. DOMITIUS CN. F. CN. N. AHENOBARBV AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCER

C. PONTINIUS A. F. / NEPOS
 PRO PR.

DE ALLOBROGIBVS
 EX GALLIA

PRID. KAL. NOVEMBR.

DCI CN. DOMITIUS M. F. M. N. CALVINVS M. VALERIUS C. F. / N. MESSALLA
 I CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGN. PIVS III Q. CAECILIUS Q. F. Q. N. METELLVS PIVS SCIPIO
 PRIMVS SINE CONLEGA EX A D. V. K. MART. EX K. SEXTIL.
 II SER. SVLPICIUS Q. F. / N. RVFVS M. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS

L. CORNELIVS P. F. / N. LENTVLVS SPINTER
 PRO COS.

EX CILICIA

////////

III L. AIMILIUS M. F. / N. PAVLLVS C. CLAVDIVS C. F. M. N. MARCELLVS (LXXI)
 CENS. AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCER L. CALPVARNIVS L. F. L. N. PISO CAESONIN. L. F.
 IIII C. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS L. CORNELIVS P. F. / N. LENTVLVS CRVS

BEL-

ET TRIUMPHORVM ROMANORVM.
BELLVM CIVILE CAESARIS
ET POMPEII.

201.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT.
SINE MAG EQ. COMITIOR. HABEND. ET FERIAR. LATINAR. CAVS.

V C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR II P. SERVILIUS P. F. C. N. VATIA ISAVRICVS

HOC ANNO EX A. D. XIII KAL. SEXTIL.

VICTO AD PHARSALVM CN. POMPEIO MAGNO

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

CVM ANNUA DICTATVRA TRIBVNICIAM POTESTATEM
IN PERPETVVM ACCEPIT.

EX A. D. ///// K. NOVEMBR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. II IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS MAG. EQ.

VI Q. FVFLIVS Q. F. C. N. CALENVS P. VATINIUS P. F. / NEPOS EX ///// EMER.

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
PRO PR.

EX HISPANIA CITERIORE

/// /////

X PRAETORES IN SEQVENTEM
ANNVM DESIGNATI

VII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS

HIC ANNVS QVINDECIM MENSIVM EVIT.

HOC ANNO AFRICA RECEPTA

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

DICTIONATOR IN DECENNIVM ET PRAEFECTVS MORIBVS
CENSORIA POTESTATE IN TRIENNIVM

CREATVS EST

EX A. D. ///// SEXTIL.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. III IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA
M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS MAG. EQ.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

DICT. III COS. III

DE GALLEIS ET GERMANEIS

/// /////BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR II

DICT. III COS. III

EX AEGYPTO DE REGE PTOLEMAIO

/// /////BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III

DICT. III COS. III

DE PHARNACE PONTI REGE EX ASIA

/// /////BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR IIII

DICT. III COS. III

EX AFRICA DE REGE IVBA

/// /////BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

PRAEFECTVS MORIBVS CENSORIA POTESTATE
SINE CONLEGA CENSVM VICATIM EGIT,
LYSTRVM NON FECIT

Cc

RX

EX ////////// QVNTIL.

VIII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR IIII SINE CONLEGA. DICTATVRAE HONORE
CONTENTVS //// /// OCTOBR. ABDICAVIT

EX A. D. ////////// SEXTIL.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. IIII IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS MAG. EQ. II
/// OCTOBR. ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST
M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS MAG. EQ. II

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR V

DICT. IIII COS. IIII

EX HISPANIA

/// //// OCTOBR.

EODEM ANNO EX /// OCTOBR.

COSS. SVFPECTI ET HONORARII PRIMVM CREARI COEPTI

Q. FABIVS Q. F. Q. N. MAXIMVS

C. TREBONIVS C. F. / N. ASPER

XIII PRAETORES FACTI

Q. FABIVS Q. F. Q. N. MAXIMVS

COS.

EX HISPANIA

III IDVS OCTOBR.

HOC ANNO HISPANIA RECEPIT

OB OMNIA BELLA CIVILIA CONFECTA ET SINGVLAREM
IN CIVIS CLEMENTIAM

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

LIBERATOR PARENS PATRIAE ET DICTATOR PERPETVVS

APPELLATVS EST PRIMVS Q. IMPERATORIS PRAENOMEN ACCEPIT.

Q. PEDIVS M. F. / N. NEPOS

PRO COS.

EX HISPANIA

IDIVS OCTOBR.

C. CANINIVS C. F. C. N. REBILVS

EX PRID. KAL. IANVAR.

IX

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR V

M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS

XVI PRAETORES FACTI

AEDILES CERIALES PRIMVM CREARI

COEPTI

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. PERP.

IMPER. CONSTIT. CAVSSA

C. OCTAVIVS C. F. C. NEPOS QVI

POSTEA C. IVLIVS CAESAR APPEL. EST MAG. EQ.

VT QVM M. LEPIDVS PALVDATVS EXISSET INIRET

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS MAG. EQ.

IN INSEQVENTEM ANNVVM DESIGNATVS ERAT NON INIIT

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR VI

DICT. PERP. COS. V

OVANS EX MONTE ALBANO

VII K. FEBR.

EODEM ANNO IDIVS MART.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

A BRVTO ET CASSIO CVM CONIVRATIS IN CVRIA OCCISVS EST

IN EIVS LOCVM COS. FACTVS EST

P. COR-

P. CORNELIVS P. F. / . N. DOLABELLA

BELLVM CIVILE MVTINENSE.

DCCX C. VIBIVS C. F. C. N. PANSA. A. HIRTIVS A. F. / . NEPOS
 IN MAG. OCCIS. E. IN EIVS L. F. E. IN PROELIO OCCIS. E. IN EIVS L. F. E.
 C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR OCTAVIAN. Q. PEDIVS M. F. / . NEPOS
 QVI POSTEA IMP. CAESAR AVGVSTVS IN MAGISTRAT. MORTVVS EST
 APPEL. EST ABDIC. IN EIVS L. F. E. IN EIVS LOCVM FACTVS EST
 C. ALBIVS C. F. / . N. CARRINAS P. VENTIDIVS P. F. / . N. BASSVS
 IDEM QVI PRAETOR ERAT

EODEM ANNO EX A. D. V. KAL. DECEMBR.

AD PRIDIE KAL. IANVAR. SEXTAS

TRIUMVIRI REI PVBLICAE CONSTITVENDAE

REMPVBLICAM TENVERVNT

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS

PRO COS.

EX GALLIA

IIII KAL. IANVAR.

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II

III VIR R. P. C. PRO COS.

EX HISPANIA

PRIDIE KAL. IANVAR.

I M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

BELLVM CIVILE PHILIPPENSE

CVM BRVTO, CASSIO, ET CONIVRATIS

EODEM ANNO

A. POSTVMIVS A. F. A. N. ALBINVS BRVTVS

IN SEQVENTEM ANNVN DESIGNAT. ERAT

LEGE PEDIA DAMNATVS NON INIIT

IN EIVS LOCVM FACTVS EST

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS

GENS. L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS P. SVLPICIVS P. F. / . N. QVIRINVS L. N. F.

P. VATINIVS P. F. / . NEPOS

PRO COS.

DE ILLYRICO

PRID. KAL. IANVAR.

II M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

P. SERVILIVS P. F. C. N. VATIA ISAVRICVS L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS

BELLVM CIVILE PERVSINVM.

L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS

COS.

Cc ij

EX

EX ALPIBVS

K. IANVAR.

III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS II C. ASINIVS CN. F. / N. POLLIO
 ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST
 EX KAL. DECEMBER.

L. CORNELIVS P. F. / N. BALBVS P. CANIDIUS P. F. / N. CRASSVS

C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

III VIR R. P. C.

OVANS QVOD PACEM CVM M. ANTONIO FECIT

//// // //

M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS

III VIR R. P. C.

OVANS QVOD PACEM CVM C. CAESARE FECIT

//// // //

III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

L. MARCIUS L. F. / N. CENSORINVS C. CALVISIVS C. F. / N. SABINVS

L. MARCIUS L. F. C. N. CENSORINVS

COS.

EX MACEDONIA

K. IANVAR.

HOC ANNO

TRIVMVIRORVM REI PVBLICAE CONSTITVENDAE

ACTA A SENATV POPVLOQVE ROMANO

RATA ESSE IVSSA SVNT

EX /// // Q. SALVIUS / F. / N. RVFVS

C. ASINIVS CN. F. / N. POLLIO

PRO COS.

EX PARTHINEIS

VII KAL. NOVEMBER.

V M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 QVI HOC ANNO IMP. ANTONIVS APPEL. E.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

AP. CLAVDIVS C. F. AP. N. PVLCHER C. NORBANVS C. F. / N. FLACCVS

EX /// //

SEX. TAEDIVS / F. / N. AFER

ANTEQVAM INIRET MORTVVS EST

P. VENTIDIUS P. F. / N. NEPOS

PRO COS.

EX TAVRO MONTE ET PARTHEIS

V K. DECEMBER.

- VI. M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS II
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS II III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN. II AD PRID. KAL. JANVAR. QVINTAS
 QVI IN HOC HONORE IMP. CAESAR APPELL. EST

BELLVM CIVILE SICVLVM

CVM SEX. POMPEIO CN. F.

EODEM ANNO

- M. VIRSANIVS L. F. / . N. AGRIPPA L. CANINIUS L. F. / . N. GALLVS
 EX /// // // // // T. STATILIUS T. F. / . N. TAVRVS
 VII. L. GELLIUS L. F. L. N. POPLICOLA M. COCCEIUS M. F. / . N. NERVA
 ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST
 L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS II P. SVLPICIUS P. F. / . N. QVIRINVS

HOC ANNO

M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS III VIR R. P. C. II.

COACTVS A CONLEGA IMP. CAESARE DIVI F. OCTAVIANO ABDIC.

CN. DOMITIUS M. F. M. N. CALVINVS

PRO COS.

EX HISPANIA

XVI. KAL. SEXTIL.

IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. II

III VIR R. P. C. II

OVANS EX SICILIA

IDIB. NOVEMBR.

- VIII. L. CORNIFICIUS L. F. / . NEPOS SEX. POMPEIUS SEX. F. / . NEPOS
 IX. IMP. ANTONIVS M. F. M. NEPOS II L. SCRIBONIUS L. F. / . N. LIBO
 KAL. JANVAR. ABDIC. IN EIVS L. F. E.
 L. SEMPRONIUS L. F. L. N. ATRATINVS

BELLVM ILLVRICVM.

BELLVM MARSICVM.

T. STATILIUS T. F. / . N. TAVRVS

PRO COS.

EX AFRICA

PRIDIE KAL. IVL.

- EX K. IVLIS PAVLLVS AIMILIUS L. F. M. N. LEPIDVS
 EX K. IVLIS C. MEMMIUS C. F. / . NEPOS

C. SOSIUS C. F. T. NEPOS

PRO COS.

EX IVDAEA

III NON. SEPTEMBR.

C. NORBANVS C. F. / . N. FLACCVS

PRO COS.

EX HISPANIA

III IDVS OCTOBR.

- EX K. NOVEMB. M. HERENNIUS / . F. / . NEPOS
 SEX. POMPEIUS CN. F. CN. N. MAGNVS PIVS
 IN SEQVENTEM ANNVM DESIGN. ERAT
 ANTEQ. INIRET HOSTIS IVDICAT. OCCIS. E.
 IN EIVS LOC. FACT. EST

Cc iiij

DCCXX IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. II L. VOLCATIVS L. F. / N. TVLLVS
 KAL. IANVAR. ABDIC. IN EIVS L. F. K.
 L. AVTRONIVS P. F. L. N. PAETVS

EX K. MAIS	L. FLAVIVS C. F. / . N. SAEVINVS
EX K. IVLIS	M'. ACILIVS / . F. / . NEPOS
EX K. IVLIS	C. FONTEIVS C. F. / . N. CAPITO
EX K. SEPTEMB.	L. VINICIIVS / . F. / . NEPOS
EX K. OCTOBR.	L. LAENONIVS / . F. / . NEPOS
I CN. DOMITIVS L. F. CN. N. AHENOBARB.	C. SOSIVS C. F. T. NEPOS
EX K. IVLIS	PAVLLVS AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
EX K. IVLIS	L. CORNELIVS / . F. / . NEPOS
EX K. NOVEMB.	N. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA

CN. DOMITIVS L. F. CN. N. AHENOBARB.

PRO COS.

EX HISPANIA

///////

IMP. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III
 IN SEQVENTEM ANNVM DESIGNAT. ERAT
 HOSTIS IVDICATVS NON INIIT
 IN EIVS LOCVM FACTVS EST

II IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. III M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA CORVINVS

BELLVM CIVILE AD ACTIVM

EX K. MAIS M. TITIVS M. F. / . N. RYEVVS

HOC ANNO EX A. D. IIII NONAS SEPTEMBR.

VICTO AD ACTIVM M. ANTONIO M. F.

QVI IHVIR R. P. C. FVERAT

IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIANVS

REM PVBLICAM SOLVS TENVIT

H V B E R T I G O L T Z I I
IN ALIQVOT FASTORVM PRAECEDENTIVM LOCOS
ANIMADVERSIONES.

VONIAM in hac Fastorum Consularium parte non per omnia aliorum Fastos sequuti sumus, sed pleraq; in iis à nobis addita sunt, alia verò transposita, aut alio quouis modo immutata, ne non tam probabili aliqua ratione, quàm temeritate quadam aut studio ab aliis dissentiendi, id à nobis factum videri possit, operæ precium me facturum credidi, si in quibus à Fastis hætenus publicatis recessimus, figillatim consilij mei rationes atq; auctoritates exponerem.

ANNVS VRB. COND. DCCV.

*De annua Cæsaris dictatura & Tribunitia potestate ei decreta,
& victoriæ Pharsalicæ tempore.*

Hoc anno quo Cæsar. II. cum P. Serulio consulatum gessit, perlata Romam cæde Pompeij, confirmatoq; victoriæ Pharsalicæ nuntio, tradidit Dion inter ceteros honores, secundam Dictaturam eamq; annuam Cæsari fuisse decretam: Consulatum item in quinquennium, & Tribunitiam potestatem in perpetuum ipsi concessam: sed recusato quinquennalis consulatus honore reliqua duo admisisse. Quæ quum præter exemplum concessa, prima extiterint futuræ Cæsaris monarchiæ quasi rudimenta siue tyrocinia, haud alienum putavi à præsentis instituto, si & hoc ipsum in Fastos referretur, quanquàm ab aliis præteritum. Interim hîc mihi Lector monendus est, diem. XIII. Kal. Sextiles, qui hîc adscriptus est, non ad tempus honorum Cæsari decretorum referri debere, qui seriùs aliquantò decreti sunt, sed ad victoriam Pharsalicam. vt scilicet intelligas, eo anno victo ad. XIII. Kal. Sextiles ad Pharsalum Pompeio, eos honores Cæsari decretos. Additusq; est is dies ex Calendario marmoreo perantiquo, quod Romæ in ædibus Cardinalis Maphæi seruari & spectari solet, quodq; eo die victoriam Cæsaris celebrat: quam ex rerum à Cæsare gestarum serie, non est verisimile fuisse aliam, quàm Pharsalicam: quæ vti prima fuit, quam contra ciues obtinuit, ita vel potissima & præ ceteris memorabilis. Nec multum ab hoc abhorret, quod Plutarchus in Bruto scribit, pugnam Pharsalicam media ferè æstate commissam, caloremq; tum fuisse intensissimum: qualis nimirum exorto caniculæ fidere esse solet. Idem auctor & alibi tradit, Pompeium tempore messis ad Pharsalum fuisse superatum. Et certè si minùs dies ipse, tempus tamen victoriæ Pharsalicæ alia quoq; ratione intelligi potest. Nam quum ipse Cæsar lib. iij. belli ciuilis scribat, se in Græciam traiecisse prid. Non. Ianuarias: Iterum eodem post libro addat, plures menses transiisse, & præcipitasse iam hiemem, antequam Antonius cum reliquo exercitu Brundisio ad Cæsarem venisset, hinc colligitur tres menses vel duos vt quàm minimùm effluxisse, Ianuarium videlicet Februarium & Martium, antequam Antonius in Epyrum traiceret: ex quo primùm tempore, scilicet post Antonij traiectionem, Cæsar circa Dyrrachium rem contra Pompeiũ gerere cœpit. His adde quod scribit Suetonius in Cæsare: Cæsarem in Macedoniam transgressum, Pompeium per quattuor penè menses maximis obsessum operibus ad extremum prælio Pharsalico fudisse. Nunc si quattuor hos menses, siue tres cum dimidio, iungas priorib. illis tribus siue duobus cum dimidio, qui iam præterierant à tempore quo Cæsar in Epyrum venit, antequàm Antonius reliquum exercitũ traiceret, inuenies septem menses: eritq; mensis Quintilis septimus, quo mense Calendarium antiquũ victoriæ Cæsaris celebrat, qua in re eò prolixiores fuimus, quòd nec diem nec tempus ipsum tam insignis victoriæ apud vllum idoneũ scriptorẽ hætenus legisse memini.

De secunda Cæsaris dictatura.

Sicuti Fasti Capitolini videntur annum sequentem. DCCVI. cum ipsa secunda Cæsaris dictatura inchoare, ducta scilicet linea inter secundum Consulatum & hanc Dictaturam, ita & quicunq; eos supplerunt, vel commentati sunt, idem constituunt anni illius & secundæ dictaturæ initium. Sed nos auctores probatæ fidei, Dionem imprimis sequuti, maluimus secundam dictaturam collocare sub hoc anno DCCV. tanquam iam tum decretam & geræceptam: ita tamen ut quum ea annua fuerit, non negem pro maiori parte gestam anno sequenti, scilicet DCCVI. In hanc sententiam me pertraxere, primum ipsa Dionis verba, qui scribit: Populum Romanum audita Pompeij morte, statim inter ceteros honores, annuam ipsi dictaturam decreuisse, eamq; Cæsarem statim iniuisse, etiamnum extra Italiam existentem. Tum id quod Plutarchus in Antonio tradit: Cæsarem post Pharsalicam pugnam Dictatorem fuisse factum. Ceterum idem Plutarchus in eo quod de M. Antonio subiicit hallucinari videtur: addit enim, quum Cæsar Pompeium persequi instituisset, Antonium à Cæsare cum Tribunatu in urbem remisisse, eamq; potestatem si præfens sit Dictator, secundam esse: si absens, primam ac fermè solam: hæc enim de potestate Magistræ equitum potius intelligenda videntur. Nam Cæsarem in secunda sua dictatura Magistrum equitum habuisse Antonium constat. Et Cicero ipse Philipp. II. auctor est, M. Antonium Cæsare ignaro quum ille Alexandria esset, beneficio auunculi Magistrum equitum esse constitutum. Hinc Dion tradit, quum ipso anni sequentis initio omnium ferè Magistratuum in vrbe solitudo esset, atq; hinc omnia plena tumultu, M. Antonium Magistrum equitum cum veste purpurea & sex lictoribus in publicum progressum & comitiis interfuisse. Superioribus accedit, quod Dion scribit, Cæsarem quum de Ptolomæi & Cleopatæ causa cognosceret, quod fuit primo statim ipsius ad Alexandriam accessu, dictaturam gessisse. Alexandriam autem peruenisse traditur triduo post interfectum Pompeium, ipsis scilicet primis mensis Octobris diebus. Nam Pompeium quidam pridie, alij postridie eius diei casum prodidère, quo de Mithridate olim triumpharat, qui fuit pridie Kal. Octob. Cæsarem autem tam maturè secundam hanc dictaturam iniuisse, non expectatis Kal. Ianuariis, minùs mirum videbitur, si consideremus Dictatorem quouis anni tempore creari solitum, eumque Magistratum utpote extraordinarium non Kalendis Ianuariis, aut alio aliquo certo & statuto die aut tempore, ut Consulatus & alios plerosq; Magistratus iniri solitum, sed quancunq; res hoc exigeret, aut ex usu Reipub. videretur. Vti autem dies ipse, quo Cæsar hanc Dictaturam iniit, incertus est, ita sub Id. Nouemb. iniuisse probabile, intercedentibus scilicet à primo eius ad Alexandriam appulsu ad Id. Nouemb. quadraginta diebus, quod tempus sufficere potuisse videtur, cursui & recursui Alexandria Romam, & rursus Roma Alexandriam conficiendo, nuntiisq; vltro citroq; perferendis: maximè quando in tanto negotio cessatum haud sit verisimile, sed omnia quammaxima celeritate hinc inde constituta, & vltro citroq; perlata.

ANN. DCCVI.

In aliorum Fastis hic annus ascribitur secundæ Cæsaris Dictaturæ, cuius Dictaturæ initium quum à me in annum præcedentem reiectum sit, annum Consulibus adscripsi, ut in superioribus annis factitatum est. quanquam hi Consules ferò admodum, & sub exitum ipsius anni creati sunt, post Cæsaris à bello Alexandrino & Pontico in urbem reditum. Nam quum inter ceteros honores & prærogatiuas, qui Cæsari post victoriam Pharsalicam decreti fuerant, etiam ius comitiarum omnium ferè Magistratuum ipsi concessum fuisset, dilatis in aduentum ipsius comitiis, seriùs hi COSS. creati fuere. Cæsarem autem seriùs ad urbem rediisse, vel hinc intelligi potest, quod tradit Appianus: Rebus ad Alexandria & in Aegypto geren-

gerendis, haud minus quàm nouem menses impendisse : quos si ab eo tempore quo Cæsar Alexandriam appulit (quod fuit sub initium mensis Octobris) computare incipias, inuenies Cæsarem sub mensem demùm Quintilem bello Alexandrino ceterisque rebus in AEgypto constituendis finem imposuisse. Nunc quum bello Pontico aduersus Pharnacem, ceterisque; postea rebus, atq; ipsi itineri conficiundo, plures menses impensos esse certū sit, vix est, vt ante mensem Nouembrem Cæsar Romam redire potuerit. Quin & Plutarchus testatur, Pharnace deuicto sub exitum istius anni, quo secundum Dictator fuit, Romam reuersum. Quod tamen non minùs mensis quàm dies initi Consulatus istius anni in incerto sit, locum vacuum relinquentes, hoc solùm adscripsimus E M B R. siue Nouember mensis ille fuerit, siue December.

De decem Prætoribus designatis.

Istud ex Dione addidimus, qui tradit Cæsarem post suum ad urbem reditum, quò pluribus gratiam referret, in insequentem annum decem Prætores designasse : simulq; numerum eorum qui sacris præessent, auxisse. Pomponius tamen I. C. cap. II. de origine iuris, auctor est : Sullanis temporibus decem Prætores creatos, adiectis ab ipso Sulla quattuor, supra numerum sex, qui prius creari solebant.

A N N. DCCVII.

Hic adscripsimus hunc annum quindecim mensium fuisse, quod & Suetonius scriptum reliquit. Nam quum Fasti vitio & incuria Pontificum ita corrupti & turbati essent, vt feriæ confusis temporibus in contrarias anni partes caderent, Cæsar eos correxit : annumq; qui hætenus CCCLV. tantum dierum fuerat, ad rationem cursus solaris accommodans, sublato mense intercalari, qui ex antiquo Numæ instituto quarto quoquo anno intercalabatur, deinceps sexaginta quinque diebus constare voluit, additis in singulos annos decem diebus : & pro mense illo intercalari, quarto quoque anno diem vnum intercalari iussit, vbi mensis antea solebat : scilicet ante quinq; nouissimos Februarij dies, idq; bissextum voluit appellari, quia bis diceretur. VI. Kal. Martias, scilicet XXIII. & XXV. die mensis Februarij. Et quò ex Kalendis Ianuariis proximis temporum ratio deinceps congrueret, quo anno hæc constituebat, inter Nouembrem & Decembrem duos alios menses interiecit : ita vt quum fortè in eundem annum mensis quoque intercalaris incidisset, hic annus quindecim mensium esset. Et secundum hæc intelligi debet quod dicit Cicero libro Famil. VI. in epistola ad Q. Ligarium, II. vbi scribit se venisse ad Cæsarem ad. II. Kalendas intercalares priores.

De Dictatura Cæsaris decennali, & Præfectura morum.

Auctor est Dion, Scipione & Iuba rege debellatis, Africaq; subacta, Cæsarem inter ceteros honores Dictatorem in decennium creatum, & Præfectum moribus in triennium, quod Censoris nomen infra dignitatem eius, & haud satis honorificum videretur. Hinc & Cicero in Epist. alicubi Præfectum moribus eum appellat. Tranquillus etiam inter ceteros honores ipsi concessos Præfecturam morum enumerat.

De tertia Cæsaris Dictatura.

Tertiam hanc Dictaturā alij sequenti primùm anno collocant, Fastos Capitolinos in hoc sequuti, qui ducta inter tertium Cæsaris Consulatū & hanc Dictaturam linea, videtur annū istius Dictaturæ initæ ab anno tertij Consulatus Cæsaris distinguere : adduntq; Dionē, Tranquillum, & ipsum Hircium qui putarit Cæsarem vtrumq; Magistratū Dictaturā & Consulatum hoc anno tertium gessisse, à Fastis dissentire, proinde falli & errare. Sed ego (quod cum pace & saluo ipsorum honore dixerim) tum aliis rationibus permotus, tum potissimū

mum antiquorum numismatū auctoritate, quam non inferiorem, imò vel potiore existimo, quàm sit Fastorum Capitolinorum vel aliorum, aliter censeo. nimirum Cæsarem tertiam Dictaturam cum tertio Consulatu simul & eodem anno gessisse. Nec proinde labi Dionem aut reliquos suprà scriptos, utpote qui cum nummis consentiant: licet ipsis cum Capitolinis tabulis minùs conueniat. Et Dion quidem de tertio hoc Consulatu & Dictatura, ipso libri .XLIII. initio sic habet: Sequenti anno Cæsar Dictaturam Consulatumq; tertio vtrumque Magistratum, collegaq; Lepido gessit. Idem postea eodem libro, in oratione quam Cæsar statim post suum ex Africa aduentum, post Dictaturam decennalem aliosq; honores sibi decretos in Senatu habuit, inducit Cæsarem sic loquentem: Se in omnibus quæ Reipub. causâ agenda forent, Consulem & Dictatorem: in laudendo quopiam priuati loco futurum. Eodem postea libro dicit, Lepidum Magistrum Equitum, Cæsarem bello Hispanico aduersus Pompeij liberos (quod sequenti demum anno gestum est) intentum, conuocato eius rei gratia populo, Consulem illius anni creasse: quem titulum Magistri Equitum Lepidus anno præcedenti Consul, sibi contra maiorum instituta sumpserat. Et hæc Dion de tertia Cæsaris Dictatura & tertio Consulatu. Suetonij verò de iisdem Magistratib. verba hæc sunt: Tertium & quartum Consulatum titulo tenus gessit, contentus Dictaturæ potestate cum Consulatibus simul decretæ. Hircius autem libro de bello Hispaniensi tradit, Cæsarem Africa recepta, quum expeditionem in Hispanias aduersus Pompeios iuuenes pararet, Dictatorem fuisse tertium, designatum. IIII. Receptam autem Africam ipso Cæsare. IIII. & M. Lepido COSS. in confesso est. Horum sententiæ accedere videtur & Eutropius in epitome, dum ait, Cæsarem Pharnace deuicto Romam regressum tertium se Dictatorem & Consulem fecisse cum M. AEmilio Lepido. Ex quibus verbis satis constat, quæ fuerit illorum auctorum, Dionis nimirum, Suetonij, Hircij & Eutropij sententia, Cæsarem videlicet eodem anno, quo tertium Consul fuit, simul & tertiam suam Dictaturam gessisse. Quos uti minimè falli crediderim, ita neque eos à vero aberrare puto, qui tradunt Cæsarem tertiam suam Dictaturam anno sequenti cum quarto Consulatu gessisse. Ceterum si qui in ea sunt opinione, ut putent Cæsarem cum tertio Consulatu statim & tertiam iniisse Dictaturam tanquam simul cum Cōsulatu decretam, (quod Suetonius & Eutropius sensisse videntur) hos nō minùs errare existimo, quàm eos qui putant Cæsarem tertiam Dictaturam quarti ipsius Consulatus anno, qui est. DCCVIII. proximè sequens, primum iniisse: quæ videtur fuisse Fastorum Capitolinorum sententia, aliorumq; doctissimorum virorum, qui eos hætenus vel supplerunt, vel commentati sunt. Sed ego ut aliter sentirem, præter cetera effecere numismata aliquot antiqua, è quibus primum quod in Capite .IX. numismatum Iulianorum primum locum obtinet, ab vno latere habet caput Cereris cum litteris DICT. ITER. COS. TERT. in parte verò auersa, quæ proximè sequitur in eadem tabula, sunt insignia Auguralia Pontificaliaque & litteræ AVGVRR. PONT. MAX. Ex aliis verò vnum est, cuius caput est inter capita Cæsaris loco. XXIX. cum his litteris CAESAR. IMP. QVART. pars verò auersa Capite nono loco. XXV. nihil præter has litteras continens AVGVRR. PONT. MAX. COS. QVART. DICT. QVART. Alterum verò cuius caput siue pars aduersa spectatur inter capita Cæsaris loco. XXXIII. cum litteris CAESAR. AVGVRR. IMP. QVINT. COS. QVAR. pars auersa Capite nono loco. XIIII. cū Tripode & signis Pontificalib. & litteris DICT. QVAR. PARENS PATRIAE. E quibus nummis primo in quo legitur DICT. ITER. COS. TERT. docemur Cæsarem non quidem simul Dictatorem iterum fuisse, & Consulem tertium, quando secunda illa Dictatura, quæ annua fuerat Cæsari post victoriam Pharsalicam decreta, anno præcedenti quo Q. Calenus, P. Vatinius COSS. fuerant, iam expirauerat, sed tertium Consulatum, quem

quem Kalendis Ianuariis ex more inierat, aliquandiu gessisse antequam tertium Dictator fieret. Quandoquidem tertia Dictatura post victoriam demum Africanam ipsi decreta fuit, idque in decennium: ita ut primis aliquot tertij Consulatus mensibus, non nisi titulum secundæ Dictaturæ, quam anno præcedenti gesserat, usurpare potuerit. Reliqui duo nummi, in quibus notatur COS. QVAR. DICT. QVART. clarè ostendunt, Cæsarem durante etiamnum quarto Consulatu quartam quoque Dictaturam gessisse: scilicet ab eo tempore, quo tertiæ Dictaturæ annus (qui primus fuit decennalis Dictaturæ Cæsari post victoriam Africanam decreta) expirauerat: nec proinde potuisse Cæsarem tertiam illam Dictaturam eo anno iniisse, quæ incidente in eundem annum quarta Dictatura, annua non fuisset. Neque iterum videri potest, quarta hæc Dictatura ipso statim illius anni initio inita: nam quando ex primo illo nummo satis apparet, tertiam Dictaturam non fuisse initam, nisi post aliquot anni tertij Consulatus menses, necesse est, tantum temporis ex quarti istius Consulatus anno decidi ad implendum annum tertij istius Dictaturæ spacium, quantum præcedenti anno seriùs initæ deerat. Quando igitur ex his quæ iam dicta sunt planum est, tertiam hanc Cæsaris Dictaturam neque cum ipso statim tertio Consulatu, neque iterum ipso quarti Consulatus anni principio initam, quartamque Cæsaris Dictaturam in quarti Consulatus annum incidisse, relinquitur, ut extraordinarium tertiæ Dictaturæ Magistratum medio aliquo tertij Consulatus anni tempore inierit Cæsar: quam anno sequenti eo tempore quo præcedenti anno inita fuerat finitam, quarta exceperit Dictatura. Et quemadmodum tertia illa Dictatura diuersas duorum annorum partes occuparat, posteriorem scilicet tertij Consulatus & priorem quarti Consulatus, sic etiam necesse est, in eundem Consulatum scilicet quartum duas incidisse Dictaturas: ita ut Cæsar in titulis suis scribere potuerit, CONSVL TERTIVM. DICTATOR TERTIVM. & rursus DICTATOR. III. COS. IIII. iterum sic COS. IIII. DICT. IIII. uti in non vno nummo antiquo videre est. Rectè proinde tradit Dion, Cæsarem hoc anno Consulatum & Dictaturam tertio vtrumque Magistratum collega Lepido gessisse: non tamen ob id intelligere videtur, simul & eodem tempore vtrumque Magistratum iniisse: quod vel ex eo colligi potest, quod idem Dion postea scribit, M. Lepidum iam antea Consulem contra maiorum instituta postea etiam Magistrum Equitum titulum sibi sumpsisse: scilicet Cæsare tertiam iam Dictaturam sibi post victoriam Africanam decretam ineunte. Nec perperam Hircius scribit, Cæsarem Africa recepta, quæ bellum aduersus Pompeij liberos in Hispaniam adornaret, tertio Dictatorem fuisse. Id enim fuit sub exitum anni DCCVII. quo tertium consulatum vnà cum Lepido gerebat: quo tempore ipsum tertiam iam iniisse Dictaturam credendum est, ut postea docebimus. Ceterum quod idem Hircius dicit, tum Dictatorem designatum. IIII. id ita accipiendum, non quod peculiariter in eum annum designatus fuerit, sicut Consules designari solebant, sed quod concessa sibi decennali Dictatura, in decem quodammodo annos proximos designatus videretur. Quod autem Suetonius dicit tertiam Dictaturam simul cum tertio consulatu Cæsari decretam: & Eutropius, Cæsarem post victum Pharnacen Romam reuersum, tertio se Dictatorem & Consulem fecisse, & inde in Africam profectum, quàm sit à veritate alienum, ex iis quæ supra adnotauimus facile est intelligere: maximè quum certum sit, tertiam illam Dictaturam post victoriam demum Africanam Cæsari decretam: quanquam Consulem fuisse tertium anteq̃ in Africam traiceret, non est dubium. Nec magis verum videtur, quod idem tradit Suetonius, Cæsarem in tres vltimos tertij huius cōsularis menses alios duos sibi substituisse: cum nec in Fastis id reperiatur, nec alius quisquā id scriptum reliquerit. Nec verisimile est Dionem qui singula vel exactissimè persequutus est, id fuisse omisurum. Hæc eò fufius aliquantò & fortassis non sine fastidio deduximus, quod videam viros hac

tempestate doctissimos, omnisq; rei antiquariæ peritissimos, non satis sese his difficultatibus explicuisse: quod non tam imperitia ipsorum aut incuria accidisse existimo, quàm quòd religiosè veriti sunt, Fastorum antiquorum, quos ipsi interpolandos susceperant, auctoritati in aliquo derogare. Quod ad diem tertiæ Dictaturæ initæ attinet, ut is incertus est, ita tempus vel mensem non improbabilibus coniecturis assequi possumus. Nam quum scribat Hircius in bello Africano, Cæsarem Africa recepta Idibus Iuniis Vticæ classem conscendisse, & tertio post die Caraleis in Sardiniam peruenisse. Item ante diem. IIII. Kal. Quintil. nauem ascendisse, & à Caralibus per tempestates vndetrigesimo die, hoc est, circa. VI. Kal. Sextiles Romam venisse: præterea quum dubium non sit, honores ipsi propter victoriam Africanam decretos, inter quos fuit & decennalis hæc Dictatura, ipsi quàm primùm nuntiatos, vel ante ipsius ex Africa discessum, quod satis ostendit Dion, dum dicit, Cæsarem animo tum ob rerum à se gestarum splendorem, tum ob Senatusconsulta de se facta elato, Sardinia Romam petiisse: non est etiam dubitandum, quin Cæsar ut primùm ad urbem venit, Dictaturam inierit, siue id fuerit ante Kal. Sextiles, siue ipso statim mensis Sextilis initio: quod & ipsum Dion satis testatur, dum inducit Cæsarem in oratione quam statim post suum ad urbem reditum in Senatu habuit, dicentem, Se in omnibus quæ Reipub. causa agenda forent Consulem & Dictatorem, in lædendo priuati loco futurum. Hinc supra ipsam Dictaturam adscripsimus **SEX T I L.** quod tam ad finem mensis Quintilis, quàm ipsius Sextilis initium referri potest: diem ipsum in vacuo reliquimus.

De quattuor Cæsaris triumphis.

Hi quattuor Cæsaris triumphi à Sigonio viro doctissimo tertiæ Cæsaris Dictaturæ præponuntur. De his etiam sic Eutropius: Post annum inde Cæsar Romam cum quattuor triumphis ingressus. Sed nos tum propter eas rationes, quas ex iis quæ proximè adnotauimus facillè est intelligere, tum quod Dion diligentissimus obseruator scribit, Cæsarem post orationem tam in Senatu quàm ad populum de suo imperio, honoribusq; sibi decretis habitam, ceteris omnibus rebus magnificè adornatis uti par erat tot tantisq; victoriis partis, quattuor continuis diebus singulos triumphos duxisse: quattuor hos triumphos tertiæ Dictaturæ subiecinus. Suetonius autem dicit actos quidem eodem mense, sed interiectis diebus.

De Censu à Cæsare acto.

Onuphrius Panuinus vir non minùs eruditus quàm sagax omnis antiquitatis lustrator & obseruator, putat Censum à Cæsare anno sequenti, quarto scilicet ipsius Consulatu actum. Carolus autem Sigonius, & noster Pygius hoc anno: quorum opinioni quum & Dion & Appianus accedere videantur, malimus & nos recensionem populi à Cæsare factam hoc loco constituere. Dion enim tradit factam statim post triumphos ante professionem ipsius in Hispaniam, quod & Appianus prodidit.

A N N. D C C V I I I.

De quarto Cæsaris Consulatu.

De quarto Cæsaris Consulatu sic habet Eutropius: Post annum inde Romam Cæsar cum quattuor triumphis ingressus, quartò Dictator & Consul creatus, disposito reparatoq; Reipub. statu continuo in Hispaniam contra Pompeij filios profectus est. Appianus item sic: Cæsar iam quartum Consul expeditionem contra iuniorem Pompeium fecit in Hispaniam. Plutarchus autem in Cæsare dicit, Cæsarem quartò Consulem designatum, aduersus Pompeij liberos expeditionem fecisse. Ceterum quum Dion apertè tradat, Cæsarem Consulatum hunc seriùs & sub exitum demùm anni iniisse, finito iam bello Hispaniensi

nienſi, falſo ſcriptum reliquit Eutropius, ſtatim poſt triumphos quartum Dictatorem & Conſulem deſignatum. Similiter Plutarchus & Appianus quartum Conſulem, hoc eſt, inito iam conſulatu eam expeditionem feciſſe. Quanquam alioqui verum ſit, eo anno quo quartum conſulatum geſſit, Pompeij liberos in Hiſpania viciſſe. Dionis autem de quarto Cæſaris conſulatu verba ferè hæc ſunt, primùm in indice qui libro præfigitur: Caius Iulius Cæſar Dictator IIII. A Emilio Lepido Magiſtro Equitum, & Conſul IIII. ſolus. Tum in ipſo hiftoriæ contextu: Eo autem tempore (*ſcilicet quo relicta Corduba ad Atteguam obſidendam ſe conuertit, quæ poſtea .xi. Kal. Martias in deditionem venit*) Cæſar Dictaturam gerebat, (*nimirum tertiam, ut ego interpretor*) & ſub exitum demùm anni Conſul (*ſcilicet quartum*) creatus fuit, conuocato eius rei gratia populo per Lepidum, qui tum Magiſter Equitum erat. Item poſtea de eodem quarto conſulatu: Conſulatum continuò (*ſcilicet poſtquam intellexit ſe Conſulem ſine collega opera Lepidi ſui Magiſtri Equitum creatum*) etiam antequam urbem intraret, occepit, non autem toto anno geſſit. Sed poſtquam in urbem venit, eo ſe abdicauit, Conſulesq; fecit Q. Fabium ac C. Trebonium: Fabioq; extrema Ma giſtratus die mortuo, in reſiduas horas C. Caninium Rebilum ſubſtituit. Hac in re dupliciter præuaricatum eſt à Cæſare contra inſtituta maiorum, quòd conſulatus non toto anno, nec reliquo anni tempore (*ſcilicet antequam Conſulatum iniſſet*) geſtus eſt. Sed ipſe viuus ac neque legibus patriæ, neque edicto quodam iuſſus eo ſe abdicauit, aliumq; ſubrogauit. Hæc Dion. Nos itaque manifeſtam Dionis ſententiam ſequuti, adſcripſimus Cæſarem conſulatum quartum iniſſe ſub menſem Quintilem, coniecturis uſi non tam neceſſariis, quàm probabilibus. Neque enim videri poteſt, diu ante illud tempus iniſſe, quum dicat Dion, ſub exitum demum anni Conſulem creatum: menſis autem Quintilis quum ſeptimus ſit, haud abſurdè dicetur annus tum ad exitum tendere. Neque iterum multò poſt illud tempus, quum vel ipſo menſe Aprili Cæſar bello Hiſpanico finem impoſuerit: & victoria Cæſaris Hiſpanica Romam nunciata fuerit pridie Parilium, hoc eſt, XII. Kal. Maias: qua intellecta, veriſimile eſt conſulatum illum ſtatim Cæſari decretum, populo per Lepidum Magiſtrum Equitum eius rei gratia conuocato. Dicit etiam Dion conſulatum ſtatim iniſſe, antequam urbem intraret. Addidimus in hac quarti conſulatus tabella, Dictaturæ honore contentum ſub menſem Octobrem abdicaffe, quod præter Dionem & Suetonius prodidit. Dion enim, eo quem ſuprà adduximus loco, ſic habet: Conſulatum non toto anno geſſit, ſed poſtquam in urbem venit, eo ſe abdicauit: Conſulesq; fecit Q. Fabium ac C. Trebonium. Veniſſe autem in urbem menſe Octobri refert Paternulus. Suetonius verò auctor eſt, Cæſarem Dictaturæ honore contentum, in ternos nouiſſimos quarti conſulatus menſes, binos Conſules ſibi ſubſtituiſſe. Hinc ſuffectum & trimeſtrem Conſulem vocat Fabium, qui alter ſubſtitutorum fuit. ita Cæſar haud multò amplius quàm duos menſes aut tres ad ſummum hunc conſulatum geſſit.

De quarta Cæſaris Dictatura & Magiſtris Equitum.

Ex iis quæ ſuprà ad tertiam Cæſaris Dictaturam verbosiùs aliquantò commentati ſumus, intelligi poteſt, quare quartam hanc Dictaturam hoc loco ſtatuiamus. Nam quum annum tertie Dictaturæ præcedentis primum fuiſſe in conſeſſo ſit eius decennij, in quod Cæſari annua Dictatura decreta fuerat, quumq; tam ex ipſis nummis antiquis, quàm ſcriptorum antiquorum testimoniis oſtenderimus, Cæſarem tertiam Dictaturam ſub menſem Sextilem anni præcedentis quo & IIII. COS. fuit iniſſe, neceſſe eſt ut tertiam illam Dictaturam eodem tempore huius anni quo IIII. COS. fuit finitam, ſtatim exceperit quarta Dictatura, ſub eundem ſcilicet menſem Sextilem: ita ut Cæſar ſimul & eodem anno IIII. COS. & IIII. Dictator fuerit: uti videre eſt ex ipſis illis duobus nummis, qui ſuprà in con-

firmationē huius nostræ sententiæ adducti sunt. Hinc rectè Dion in indice lib. XLIII. præfixo, Cæsarem. II. Dictatorem & III. Cōsulem simul prodit. quod & Eutropius sensisse videtur, dum dicit: Cæsarem cum quattuor triumphis ingressum. III. Dictatorem & Cōsulem fuisse creatum. Fasti tamen Capitolini & qui eos sequuti sunt, quartam hanc Cæsaris Dictaturā cum anno sequenti quo Cæsar. v. Cōs. fuit cum M. Antonio incipiunt. Sed apud me potior fuit tam numismatū quàm antiquorū scriptorū auctoritas, quam hīc sequi maluimus: & hæc de quarta Cæsaris Dictatura. Quod ad Magistrū Equitum attinet, Fasti tam Capitolini quàm Colotiani produnt, Magistrū Equitum hoc anno Cæsari fuisse M. Æmiliū Lepidum: in qua sententia & ipse Dion fuisse videtur: nam in indice cuius suprà sæpe meminimus, sic habet: C. Julius Cæsar Dictator. III. A. Emilio Lepido Magistro Equitum. Quanquā tamen in ipso historiæ cōtextu aliter videatur sensisse, scilicet primū quidem M. Antonium sibi Magistrū equitum assumpsisse, & postea in eius locum M. Lepidum substituisse, quod Antonius consulatū anni sequentis gesturus esset. Appianus autē sic disertè tradit: Cæsar acceptis ceteris honoribus, absq; decennali consulatu, in annum sequentem designauit Consules, seipsum & M. Antoniū suum Magistrū equitum, Lepido iussu in Antonij dignitatē succedere, qui tum per amicos administrabat Hispaniā prouinciā. Cicero quoq; Philipp. II. videtur Antonio obicere, quod quum Magister equitū esset, Cæsari ex Hispania redeunti occurrerit, consulatum in proximū annum rogaturus, vt ipse loquitur. Et verba quidem Ciceronis hæc sunt: Ex omnibus omniū flagitiis nullum turpius vidi, nullum audiui, quàm quod qui Magister equitū fuisse tibi viderere, in proximum annum consulatum peteres, vel potius rogares. Item paulò pōst: Cæsari ex Hispania redeunti obuiam longissimè processisse, *scilicet Consulatum in proximū annum petiturus*. Morietiam de eodem Antonio: His igitur rebus (inquit) præclarè cōmendatus iussus est renunciari Consul. & quidem cum ipso, *scilicet Cæsare*. His cū Ciceronis & potissimū Dionis & Appiani verbis adductus, tum etiā quod assumpto sibi in præcedenti tertia Dictatura Magistro equitum M. Lepido, verisimile non sit eundem eam dignitatē in bienniū cōtinuasse, maximè cū ea prius ex antiquo instituto semestris esse tantū soleret, quumq; Lepidum Galliæ Narbonensī & Hispaniæ citeriori iam præfecisset, facile mihi persuadeo Cæsarem in quarta hac Dictatura non Lepidum, sed M. Antoniū sibi Magistrū equitum adsciuisse: quem & ipsum Cæsar plurimi faciebat, cuiq; pro ipsius in se meritis & studio, non minus quàm alij cuiquā gratiam referre & satisfacere studebat. Ceterū postquā M. Antonius Consul in insequentē annū designatus, eum Magistratū deposuisset, credendum est, M. Lepidum iterū in eius locum esse factū, quod & hīc adnotauimus: Sed quia videntur Fasti Dictaturam Cæsaris cum anno demū sequenti incipere, M. Lepidum Magistrum equitum constituunt, qui iam in locum Antonij tum Consulis successerat.

De triumpho Cæsaris ex Hispania.

Hunc Cæsaris ex Hispania triumphū præposuimus Consulib. suffectis, quod credendū sit Cæsare prius cum triumpho Romā ingressum q̄ deposito consulatu alios sibi substituerit.

De Consulibus suffectis siue honorariis & XII. Prætoribus primū creatis.

Hīc ex Dione annotauimus Cōsules suffectos siue honorarios & XIII. Prætores hoc anno primū creatos. addit Dion & quadraginta Quæstores esse factos: quod eò à Cæsare factū tradit, quod aliā nō haberet rationē præstandi ea quæ promiserat. Vt igitur suppeteret materia vnde pluribus gratificaretur & satisfaceret, fidemq; plurib. obstrictā q̄ vt per se soluen- do esset liberaret, non solum sacerdotiorū numerū auxit, sed & alios honores multiplicauit.

De honoribus Cæsari post victoriam Hispaniensem decretis.

Appianus, Dion, & alij qui honores Cæsari post victoriam Hispaniensem decretos enumerāt, inter primos recensent, quod P A R E N S P A T R I A E appellatus sit: quo titulo

& aliis plerisq; in nummis insignitur, præter illum qui in Fastis nostris hoc loco adpictus est: ut illo qui inter capita Cæsaris. *xxxj.* loco conspicitur, in quo legitur, CAERAR PARENS PATRIAE: tum illo qui Capite nono. *xij.* locum obtinet, primus scilicet tabulae secundae illius Capitis, qui sic habet: DICT. QVART. PARENS PATRIAE. Præterea & hoc addunt quod LIBERATOR sit dictus, eoq; nomine in Fastos relatus: quod apud Dionem est, quod IMPERATORIS prænomen primus acceperit, deniq; quod DICTATOR PERPETVVS & Consul in decenniū creatus sit.

De Caninio Rebilo COS. suffecto.

Hunc Caninij consulatū, quem extremo anni die in paucas tantum horas gessit, hinc in fine ipsius anni subtexuimus. Quæ de hoc consulatu tum apud Ciceronē, tum apud alios scriptores leguntur, diligenter adnotarunt Sigonius & Onuphrius.

ANN. DCCIX.

Quia supra in iis quæ ad quartam Cæsaris Dictaturam commentati sumus, tum ex antiquis numismatibus, tum ex ipsis auctoribus ostendimus, Cæsarem eam Dictaturam iniisse quarto suo consulatu, nos hinc annorum numerū quinto Cæsaris consulatui adscripsimus, Dictaturæ initio in annum præcedentem reiecto.

De. XII. Prætoribus & Aedilibus Cærialibus primū creatis.

Ex Dione hinc adscripsimus hoc anno Prætores sedecim, & Aediles Cæriales primū creati cœptos. Nam quum quattuor prius tantum creati soliti essent, iiq; plebei, duo scilicet Aediles plebis, duo item Curules, Cæsar duos ex Patriciis adiecit: quos quia annonæ & rei frumētariæ præessent, Cæriales vocavit. De Aedilibus Cærialib. à Cæsare adiectis tradit & Pomponius L. C. de origine iuris. cap. II. Sedecim tamē Prætores scribit ab Augusto primū cōstitutos: quod ego puto intelligi debere, quod occiso eodem hoc anno Cæsare, vocatisq; in dubiū eius actionib. & decretis, Augustus postea ut & alia pleraq; à Cæsare sancita, hos quoq; *xvj.* Prætores cōfirmarit. hinc Iurisconsultū prodidisse ab Augusto primū cōstitutos.

De perpetua Cæsaris Dictatura.

Dion tradit Cæsarem hoc anno Dictatorem fuisse. v. conlega adsumpto M. Antonio: quod ego miror. Nam ut maximè verum sit Cæsarem quartam Dictaturā iniisse & gessisse anno præcedenti, quum tamen sub mensem demū Sextilem eam inierit, ut supra à nobis demonstratum est, eaq; non minus quàm præcedentes annua esse debuerit, cumq; Cæsar interfectus sit Idibus Martiis, hoc est, menses duos cum dimidio post quintum consulatū initum, & tres ut quāminimū menses ante finitū quartæ dictaturæ annū, quintæ Dictaturæ titulo uti nullo modo potuit. Quare putarim in exemplari Dionis incuria librariorū mendum irrepisse, & perperam pro Consul scriptū Dictator, maximè cum dicat, cum conlega M. Antonio. Certum est enim Magistrū equitū non dici conlegam Dictatoris, sed conlegas tantum appellari eos, qui æquali potestate simul funguntur, ut Consulum, Prætorū, Aediliū, Censorum, alter alteri conlega est. Magister autem equitū secundus potius à Dictatore, ipsiusq; quasi vicarius. idq; eò magis suspicor, quod index sæpius nominatus ponat Cæsarem Dictatorem cum M. Lepido Magistro equitum: Consulem autem. v. cum M. Antonio. Cuius consulatus in ipso contextu nulla alioqui fit mentio, nisi in fine ipsius libri, ubi dicit, Cæsarem Dolabellam pro se Consulem esse iussisse, Antonio cōsulatum ad finem eius anni gesturo, quum tamen prius nusquam dixerit, Consulem eo anno cum Cæsare fuisse creatum aut designatū. Quare hinc legendum existimo, Cæsarem anno sequente COS. v. fuisse, adsumpto conlega M. Antonio: quum certum sit M. Antonium hoc anno non fuisse Magistrū equitum. Rectius Fasti Capitolini & Colotiani produnt, Cæsarem Dictatorem IIII. cum M. Lepido Magistro equitum. Nam quanquāverum sit, Cæsarem eam Dictaturam hoc anno non iniisse, certum est tamen eam nondum fuisse absolutam, imò ne iis quidem quibus

quibus Cæsar interfectus est, Idib. Martiis. Quamobrem nos quinto huic Cæsaris Consulatu Dictaturam Cæsaris Perpetuam subiecimus, antiquorū scilicet numismatū auctoritatem sequuti, quibus Cæsar non semel COS. V. DICTATOR PERPETVVS appellatur. Veluti primū duobus illis qui inter capita Cæsaris loco xxxiiij. & xxxvj. expressi sunt, quorum vni sic inscribitur CAESAR AVGV. IMP. SEXT. COS. QVINT. & parti ipsius averse quæ est Cap. ix. loco. xxij. inscriptū est, PONT. MAX. DIC. PERP. Alteri verò sic, CAESAR COS. QVINT. DICT. PERP. Deinde in duobus aliis qui sunt eodem cap. ix. loco. xx. &. xxiiij. sic legitur, CAES. AVGV. PONT. MAX. COS. V. DIC. PERP. & C. CAESAR COS. QVINT. IMP. SEX. DIC. PERP. Nam quum vt suprà à nobis relatum est, & Appianus tradidit, Cæsari sub finem anni præcedentis ex Hispania Romā reuerso, confectis iam omnibus bellis civilibus, præter alios honores Dictatura Perpetua cum Consulatu in decēnium decreta esset, delatis ad se ab vniuerso Senatu præeuntibus COSS. Q. scilicet Fabio & C. Trebonio (quos sibi suffecerat) honorificentissimis Senatus decretis, præter Consulatū in decennium reliquos honores admisit: seq; in annum sequentē cum M. Antonio COS. V. designauit: relictoq; cum quarto Consulatu quartæ Dictaturæ titulo, quanquā nondum abso- luto quartæ illius Dictaturæ anno, & reuera adhuc. IIII. Dictator, statim tamen cum ipso quinto Consulatu Dictatoris Perpetui titulo vt cœpit: sicuti nummi à me adducti planum faciunt. Magistros autem Equitū duos adscripsimus, tum ex Fastorum Capitolinorū, tum ex Dionis sententia, tradentis, Cæsare qui duobus annis quibus se Parthici belli causa ab- futurum credebatur, Dictaturā gesturus erat, hoc scilicet præsentī & sequenti, in locum M. Antonij qui Consulatū toto eo anno gesturus erat, & M. Lepidi cui paludato in Galliam Narbonensem & Hispaniā citeriorem prouincias sibi à Cæsare decretas proficiscendū erat, duos alios Magistros Equitū suffecisse: Octauium scilicet nepotem ex sorore in annum præ- sentem, vt cum M. Lepidus paludatus exisset, iniret: alterum Domitium Caluinum in in- sequentem annum, qui Octauio succederet. Sed is interfecto Cæsare non iniit.

De ouatione Cæsaris.

Quia ex Fastis Capitolinis certū est, Cæsarem ouantem ex Albano monte urbem inuectū VII. Id. Februar. inito iam quinto Consulatu, sumptoq; iam Perpetui Dictatoris titulo, vt iam ostendimus, scripsi Cæsarem Dictatorem perpetuū & COS. V. ouasse. Ceterū quum auctor Fastorum Capitolinorū videatur maiorem rationem habuisse Dictaturarū Cæsaris quàm Consulatuū, neglecto Cōsulatu solūm adscripsit, Dictatorē quartū ouasse: quod putauit sufficere ad intelligendū quo anno ouarit, maxime quum videatur omnes Cæsaris Dictaturas cum ipso anni initio incipere, quanq̃ alioquin verū sit Cæsare etiamnū IIII. Dictatorē ouasse, quod nondū finitus erat quartæ Dictaturæ annus, vt superius annotauimus.

De cæde Cæsaris.

Quia in superiorib. ferè omnibus Fastorum consulatib. adscriptū videmus, si quando quis in Magistratu aut mortuus, aut occisus est, visum est & hic cædem Cæsaris proponere, quod ea non magis q̃ alterius alicuius Consulis aut Magistratus mors videbatur prætereunda. Et hæc quidem erant, quæ ad hos Fastorū locos mihi videbantur adnotanda. Ceterū quia ratio Consulatuū Dictaturarūq; Cæsaris videtur intricatior, antequā manum de tabula tollam, placuit seriem atq; ordinem Consulatuū Dictaturarūq; Cæsaris, sicuti ego exi- stimo eam se habere, hic subiicere, sumpto à prima eius Dictatura initio.

Anno itaq; DCCIII. Cæsar à M. Lepido Prætorē absens DICTATOR sine Magistro Equi- tum creatus est, comitiorū habendorū, & feriarum Latinarū causa: quam Dictaturā postq̃ Romā venit, statim iniit: habitisq; comitijs, designatisq; in insequentē annū COSS. se ipso & P. Seruilio Isaurico, vndecimo postquam inierat diē Dictatura se abdicauit.

Anno

Anno igitur sequenti DCCV. qui vndecimus fuit post primū ipsius consulatū, CAESAR COS. ITERVM fuit, cum P. Isaurico. Eodemq; anno postq; Pompeiū apud Pharsalū vicisset, intellecta Romæ cade Pompeij DICTATOR ITERVM in annum integrū creatus est, quam Dictaturā ipse ante finem illius anni extra Italiam adhuc rebus circa Alexandriam gerendis intentus iniit, assumpto Magistro Equitum M. Antonio.

Anno DCCVI. Cæsar secundā illam Dictaturā gessit, quā anno præcedēti inierat, vsq; ad annū Dictaturæ completū: & sub exitū ipsius anni à bello Alexandrino & Pontico Romā reuersus, habitis comitiis COSS. creauit, in reliquum anni tempus Q. Fufium Calenum & P. Vatinius: in sequentem autem annum se III. & M. Lepidum designauit.

Anno itaq; DCCVII. CAESAR III. cum M. Lepido Consul fuit: eodemq; anno Africa recepta Dictator in decenniū creatus, sub mensem Sextilem Romā ex Africa reuersus, tertiam Dictaturam iniit, assumpto sibi Magistro Equitum M. AEmilio Lepido, & sub finem eiusdem anni in Hispaniam aduersus Pompeij liberos profectus est.

Anno DCCVIII. Cæsar post victoriā Hispaniensem opera Lepidi sui Magistri Equitum COS. IIII. sine conlega creatus est: quem consulatū seriū, & maiori anni parte iam exacta iniit: eodemq; anno sub mensem Sextilem finito iam tertiæ Dictaturæ anno, Dictaturā quartā iniit, M. Antonio Magistro Equitū sibi adsumpto: reuersusq; Romam ex Hispania mense Octobri, Dictaturæ honore cōtentus, Consulatu se abdicauit, suffectis in locū suū Q. Fabio Maximo & C. Trebonio Aspro. Quumq; in insequentem annū se v. & M. Antoniū COSS. designasset, Lepidū in locum M. Antonij Magistrū Equitū esse iussit: defunctoq; extremo anni die Q. Fabio altero COSS. C. Caniniū in reliquas anni horas cōsulatū gerere permisit: eodemq; hoc anno post victoriā Hispaniensem DICTATOR PERPETVVS creatus est.

Anno DCCIX. Cæsar v. & M. Antonius COSS. fuere: eodemq; anno Cæsar Dictatoris Perpetui titulo cum ipso statim consulatu vtī cœpit. Cumq; eo anno in Parthos proficisci cogitaret, M. Antonio Consulatū in totum annū gesturo, & quod M. Lepido in Galliam Narbonensem & Hispaniā citeriorē prouincias sibi à Cæsare decretas proficiscendū esset,

C. Octauū in locum Lepidi sibi Magistrū Equitū in hunc annū adsciuit: in insequentem autem annum Cn. Domitium Caluinum Magistrum Equitum designauit. P. autem Dolabellam sibi in Consulatum substituit.

NOTARVM ET LITTERARVM SINGV-

larium, dictionumq; contractiū & per compendium tam in ipsis nummis q̃ adiuncta Fastorum parte scriptarum explicatio.

A. Aulus.	AP.F.AP.N. Appij filius Appij nepos.	C.F.C.N. Caij filius Caij nepos
A.A.A. F.F. Auro, Argēto, Aere, flando, ferundo.	A.P. Antonij Prætor. Antonio cap. x. Num. primo.	C.F.M.N. Caij fili⁹ Marci nepos
ABDIC. Abdicauit.	A.P.F. Auro, siue Argento publico ferundo.	CAECIL. NIGR. Cæcilio Nigro
AED. CVR. Aedilis Curulis.	AR. AR.	CAEP. Cæpio.
Æ. AET.	APXIEP. MET. ἀρχιεπισκοπος	CAES. Cæsar.
A. F. Auli filius.	AV. AV.	CASSI. Calsius.
A.F.A.N. Auli filius Auli Nepos	AVL. AVL.	CENS. Censores.
ALEXAND R. AEGYPT.	NG. AVG. Augur. Augusta.	CEST. Cestianus.
Alexandria Aegypti.	AYTOK. AYTOKPA, αὐτοκρατορ	C.I.V. Colonia Iulia Valētia, siue Victoria. Cæsare cap. iij. N. xij.
AN. AN.	A.XL. In Antonio cap. xj. Num. j.	CLOVI. Cleuius.
AN. ANO. ANON. Antonius	AT. AT.	CN. Cneus. (pos
ANT. AVG. Antonius Augur.	B. ἀντιστοιχ.	CN.F.CN.N. Cnei fili⁹ Cnei ne
AN.XV.PR.H.O.C.S. Annorū quindecim prætextatus hostē occidit, ciuem seruauit. Vel, Hoste occiso ciuem seruauit. Lepida capite. v. Nummo primo.	BRVT. Brutus.	CN.F.SEX N. Cnei fil. Sexti nep.
AP. Appius.	BER. Berytus.	COHORT. PRÆT.
	C. Caius.	Cohortis Prætoriae.
	C.F. Caij filius.	COL.IVL.BER. Colonia Iulia Berytus.
		COL. IVL. COR. Colonia Iulia

lia Corinthus.	L. F. Lucij filius.	PROQ. Proquæstor vel pro quæstore.
COR. Corinthus.	L.F.C.N. Lucij filius Caij nepos.	PROQ. P. Proquæstor præto- rius, vel Prætoris.
COS. Consul.	L.F.L.N. Lucij filius Lucij nepos.	P.V.A. Prætorij urbani Antonia- ni. <i>Anton. cap. viij. N. ij. & xj. xij.</i>
COS. DES. Consul designatus.	L.F.P.N. Lucij filius Publii nepos.	Q. Quintus vel Quæstor.
D. Decimus.	L.F.Q.N. Lucij fili ⁹ Quinti nep.	Q.F. Quinti filius.
D.F.M.N. Decimi filius Marci ne	L. F. vel LVST. FEC. Lustrum fecit vel fecerunt.	Q.F.L.N. Quinti fili ⁹ Lucij nep.
DAC. Dacicus.	LEG. Legatus, vel Legio.	Q.F.M.N. Quinti filius Marci nepos.
DES. Designatus.	LEG. PRI. Legio prima.	Q.F.Q.N. Quinti filius Quinti nepos.
DIC. DICT. Dictator.	LEN. VS. Lentulus.	Q. DES. Quæstor designatus.
DOMIT. Domitius.	LEP. LEPI. LEPID. Lepidus.	Q.P. Quæstor prætorius, siue prætoris.
EID. MR. Eidus vel Idus Mar-	L. GELL. Lucius Gellius.	Q. PROCOS. Quæstor prætoris proconsulis.
E. ET.	LV. LV.	QVAR. QVART. Quartum.
EX. A.D. Ex ante diem.	M. Marcus.	QVIN. QVINT. QVIN Quintum.
EXERCIT. EXERCITVM.	M. F. Marci filius.	REF. Refecta.
Exercituum.	M.F.M.N. Marci filius Marci nep.	REG. Regni vel Regis.
EX.S.C. Ex Senatusconsulto.	M.F.Q.N. Marci filius Quinti ne	<i>Lepido cap. iij. Num. iij. & vj.</i>
F. Filius.	M. Manius.	R. G. C. Rei gerundæ causâ.
F.F. Flando, feriundo.	M. F. Manij filius.	R.P.C. Reipublicæ cõstituendæ.
FLAV. Flavius.	M. F. Manij filius.	R. RVM.
G. Gaius.	M. MA. (nep.	SAL. Salus.
G. Γερμαν.	MAG. EQ. Magister Equitum.	S.C. Senatusconsulto.
G. γαιος.	MAM. Mamercus.	SER. Seruius.
GERMAN. Germanus.	MAM. F.M.N. Mamerci fili ⁹ Mar	SER. F. P.N. Seruij filius Publii
GER. Germanicus.	MR. MAR. (ci nep.	SEST. Sestius. (nepos
GELLI. Gellius.	MP. MP.	SEX. Sextus.
HIRTI. Hirtius.	MNT. Munatius.	SEX. F. SEX. N. Sexti filius Sex- ti nepos.
H.O. Hoste occidit, siue hoste oc	MVSSIDI. Mulfidius.	SEX. SEXT. Sextum.
ID. IDIB. Idus, Idibus. (ciso.	N. Numerius.	SPINT. Spinter.
II. Secundum.	N. NA vel AN.	T. Titus.
III. Tertium.	NE NE.	TA. TA.
III. Quartum.	N. NT.	TE. TE.
IMP. R.P.C. Imperator Reipub.	O. occidit, vel occiso.	TER. TERT. Tertium.
constituendæ.	OCCIS. occisus.	T. F. Titi filius.
IMP. CONST. CAVSS. Imperij	OPT. optimo.	T.F.L.N. Titi filius Lucij nepos
constituendi causâ.	P. Publius.	TI. Tiberius.
IN M. M. E. IN E. L. F. E. vel	P. F. Publii filius.	ΘΩ. forsan ΘΕΩ. <i>Cæsare cap. x.</i>
IN MAG. MORT. EST IN E-	P.F.M.N. Publii filius Marci nep.	V. Quintum. (Num. ij.
IVS LOC. FACT. EST. In Ma	P.F.P.N. Publii filius Publii nep.	VA. VA.
gistratu mortuus est, in eius lo-	PAR. Parthia vel Parthica.	VENTIDI. Ventidius.
cum factus est.	PAZL. Paullione. <i>Cæsare cap. vj.</i>	VIC. AVG. Victoria Augusta, vel Augusti.
IOV. OPT. MAX. SACR. Ioui	Num. ij.	VL. VL.
Optimo Maximo sacrum.	P. CI. Prætor Ciliciæ forsan.	VR. VR.
II VIR. Duumvir.	<i>Antonio cap. pr. Num. 26. & 31.</i>	VM. VM.
III VIR. Triumvir.	PERP. Perpetuo.	X. Decimum.
IIIV. R.P.C. vel IIIVIR R.P.C.	PHIL. Philippi vel Philippenfis.	XIV. Decima quarta.
Triumvir Reipub. cõstituendæ.	PLAET. CEST. Plætori ⁹ Cestian ⁹	XIIX. Decima octaua.
IIIVIR A.A.A.F.F. Triumvir au	P. M. vel PONT MAX. Pontifex	XXIV. Vigesima quarta.
ro, argêto, ære flando, feriundo.	P.P. Pater patriæ. (Maximus.	XXXIX. Vigesima octaua.
IIIVIR. Quattuoruir siue	PR. Prætor.	
Quartumuir.	PRAEF. Præfectus.	
IIIVIR. A.A.A.F.F. Quattuoruir	PR. VRB. vel PRAEF. VRB.	
auro, argêto, ære flando, feriundo.	Præfectus vrbi.	
IIIVIR A.P.F. Quartumuir ar-	PRID. Pridie.	
gento, siue, auro publicè feriundo.	PROCOS. Procõsul v ⁹ Procõsule	
IV. Quartum.	PROPR. Proprætor vel p prætor.	
IVL. Iulia.	PR. A. Prætoria Antonij.	
K. KAL. Kalendis vel Kalendas.	<i>Anton. cap. x. Num. x.</i>	
L. Lucius.		

DICTIONVM ET INSCRIPTIONVM

219

Græcarum quæ in nummis passim leguntur
interpretatio.

In Cæsare Cap. primo.

Γ. ΙΟΥΛΑΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ. C. Iulij Cæsaris Impera-
toris. *Nummo. vij.*

ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Cæsar Imperator. *Nummo. ix.*

Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. C. Cæsar Imperator
Pontifex Maximus. *Num. xij. & xv.*

Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β. C. Cæsar Imperator
Consul iterum. *Num. xx.*

ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β.
Caius Iulius Cæsar Imperator Dictator iterum. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ. C. Iulius Cæsar
Consul tertium. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΑΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡΟΣ
C. Iulij Cæsaris Imperatoris Dictatoris. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ. C. Iulius Cæsar Deus, siue Diuus. *Num. lix.*

Cap. II.

ΙΑΙΩΝ ΒΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Iliensium nouo hominū cœtu secundò frequen-
torum. vel deductis nouis colonis secundò frequentatorū. ΒΙΣ *pro* ΔΙΣ. & ΚΟΡΟΣ
inter cetera hominum cœtum siue multitudinem significat. *Num. iij.*

Cap. IIII.

ΚΟΙΝΟΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. Commune siue Communitas Alexandrinorum.
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. Thessalonicensium. *Num. ij.* (*Num. pri.*)

ΠΟΥΒΛΙΟΣ ΣΟΥΛΠΙΚΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ. Publius Sulpicius Rufus. *Num. iij.*

Cap. V.

ΚΟΥΙΝΤ. ΚΙΚΕΡΩΝ. Quintus Cicero. *Num. xj.*

Cap. IX.

ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ. Pontifex Maximus Augur. *Num. xv.*

In Lepido Cap. pri.

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. M. Lepidus
Imperator Triumuir. *Num. ij.*

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. M. Lepidus Pontifex Maximus. *Num. v.*

Cap. V.

ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Triumuir. *Num. xj.*

Cap. VI.

ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΩΝ. Communitas Alexandrinorum. *Num. iij.*

Cap. VII.

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓΑΣ.
M. Lepidus Triumuir Imperator Pontifex Maximus. *Num. v. & vij.*

In Antonio. Cap. pri.

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. M. Antonius Imperator tertium. *Num. xvij.*
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Antonius Imperator
Triumuir. *Num. xx.*

Ee ij

M. AN-

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

M. Antonius Imperator Augur Triumvir. *Num. xxv. xxvj. xxxiij. & .xliij.*

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

M. Antonius Imperator tertium Triumvir. *Num. xxxvj.*

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤ. ΚΑΙ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ.

Antonij Imperatoris & Cleopatraz Reginae. *Num. xl.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΩΜΗΣ. Antonius. Romae. *Num. xliij.*

Μ. ΑΝΤ. ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΚΑΤΑΔΟΥΛΩΣΗΣ.

M. Antonius Armenia deuicta. *Num. lvj.*

Cap. IIII.

ΕΦΕΣΙΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ. Ephesiorum nouo hominum cœtu, vel deductis
nouis colonis frequentatorum. *Num. viij.*

Cap. V.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΟΔΙΩΝ. Antonius. Rhodiorum. *Num. vij. & .ix.*

Cap. VII.

ΚΟΙΝΟΝ. ΠΡΟΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ.

Communitas prima Tripolitanorum. *Num. pri.*

ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. Communitas Tripolitanorum. *Num. iij.*

Cap. X.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΑΡΜΕΝΙΩΝ.

Regina Cleopatra Armeniæ. *Nummo. iij.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. Reginae Cleopatraz. *Num. vj.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗΡΑ. Regina Cleopatra
omnium *sive* vniuersi seruatrix. ΟΣΣΑΝ *quasi* dicas ΟΣΣΑ ΑΝ. *Num. vij.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗΡΑΣ. Reginae Cleo-
patraz omnium *sive* vniuersi seruatricis. *Num. ix.*

ΝΙΚΟΠ. ΗΡΩΔΗΣ. Nicopolis. Herodes. *Num. xij.*

Cap. XI.

ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. Caesarensium. *Num. ij. & .xj.*

ΚΑΙΣΑΡΕΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. Caesareæ Metropolis. *Num. iij.*

ΑΥΤΟΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Imperator Antonius Augur Triumvir. *Nummo. vj.*

TITV-

229

TITVLI CAESARIS, LEPIDI, ET ANTONII,
qui diuersis in nummis sparsi & diuisi leguntur.

Caesaris.

CAESAR. *Cap. pr. Num. 2. & alijs.*
 CAESAR IMPERATOR. *Cap. pr. Num. pr. 3. 6. & alijs.*
 ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 9.*
 C. CAESAR IMPERATOR. *Cap. pr. Num. 12.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 7.*
 CAESAR IMPERATOR PONTIFEX MAXIMVS. *Cap. pr. Num. 14.*
 Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. *Cap. pr. Num. 13. & 15.*
 C. CAESAR C. F. IMPERATOR ITERVM. *Cap. 3. Num. 7. & 10.*
 CAESAR IMP. TERTIVM. *Cap. 5. Num. 4.*
 CAESAR DICTATOR. *Cap. pr. Num. 16. 17. 18. & alijs.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 24.*
 C. CAESAR IMPERATOR CONSVL ITERVM. *Cap. 4. Num. 8.*
 Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β. *Ca. pr. Num. 20.*
 ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β. *Ca. pr. Nu. 22*
 CAESAR DICTATOR ITERVM. *Cap. 3. Num. 12.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ. *Cap. pr. Num. 23.*
 C. CAESAR COS. TERTIVM. *Cap. pr. Num. 26.*
 CONSVL TERTIVM DICTATOR ITERVM AVGV PONT.
 MAX. *Cap. 9. Num. 1. & 2.*
 C. CAESAR DICTATOR TERTIVM. *Cap. 5. Num. 2. Cap. 9. Num. 10.*
 CAESAR DICTATOR TERTIVM PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 25.*
 CAESAR AVGV PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 27.*
 CAESAR IMP. AVGV PONT. MAX. *Cap. 9. Num. 6.*
 ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ.
Cap. pr. Num. 9. & Cap. 9. Num. 15.
 CAESAR PONT. MAX. DICT. TERTIVM. *Ca. pr. Num. 28.*
 CAESAR IMP. QVARTVM. *Cap. pr. Num. 29. Cap. 9. Num. 12.*
 CAESAR IMP. IIII. DICT. III. *Cap. 5. Num. 10. & 8.*
 CAESAR DICT. QVART. *Cap. pr. Num. 32.*
 CAESAR IMP. QVART. AVGV PONT. MAX. COS. QVART.
 DICT. QVARTVM. *Cap. pr. Num. 29. & Cap. 9. Num. 17.*
 CAESAR PARENS PATRIAE. *Cap. pr. Nu. 31.*
 C. CAESAR PARENS PATRIAE. *Cap. 10. Num. 3.*
 CAESAR AVGV IMP. QVINTVM COS. QVART. DICT.
 QVART. PARENS PATRIAE. *Ca. pr. Nu. 33. & Cap. 9. Num. 13.*
 CAESAR DICTATOR PERPETVO. *Cap. pr. Num. 35. 38. & 41.*
 C. CAESAR DICT. PERPETVO. *Ca. pr. Nu. 37.*
 CAESAR COS. QVINT. DICT. PERPETVO. *Cap. pr. Num. 36.*
 CAESAR AVGV IMP. SEXTVM COS. QVINT. PONT. MAX.
 DICT. PERPETVO. *Cap. pr. Num. 34. & Cap. 9. Num. 22.*
 C. CAESAR COS. QVINT. IMP. SEXT. DICT. PERPETVO. *Ca. 9. Nu. 24.*
 CAESAR AVGV PONT. MAX. COS. V. DICT. PERPETVO. *Ca. 9. Nu. 20*
 DIVVS IVLIVS. *Cap. pr. in fine pluribus locis.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ. *Cap. pr. Num. 59.*

Lepidi.

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS PRAEFECTVS VRBIS. *Ca. 2. Nu. 5.*
 M. AIMILIVS M. F. Q. N. PROPRAETOR. *Cap. 5. Num. 5.*
 LEPIDVS. *pluribus locis.*
 M. LEPIDVS IMPERATOR. *Cap. pr. Num. pr.*
 LEPIDVS IMP. PONT. MAX. *Cap. 4. Num. 2.*
 M. LEPIDVS TRIVMVIR REIPVBLICAE CONSTITVENDAE.
Cap. pr. Num. 3. & 4.

M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 6. 7. 9. & Cap. 7. Num. 11.*
 M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Nu. 5 & Ca. 5. Nu. 11.*
 M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. *Cap. pri. Num. 8. & 12.*
 M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕ-
 ΓΑΣ. *Cap. 7. Num. 5. & 7.*
 M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Num. 2.*
 M. LEPIDVS IMP. ITERVM. *Cap. 6. Num. 9.* (*& 17.*)
 M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Nu. 15. 16.*
 M. LEPID. IMP. ITER. PROCOS. IIIVIR R. P. C. *Cap. 5. Num. 8. & 7.*
 M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. COS. ITER. *Cap. pri. Num. 18.*
 M. LEPIDVS PONT. MAX. IMP. ITER. COS. ITER. IIIVIR R. P. C.
Cap. pr. Num. 20. & Cap. 7. Num. 9.
 M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. pr. Num. 19.*
 LEPIDVS P. M. IMP. ITER. IIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 7. Num. 8.*
 M. LEPIDVS PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 22. 24.*
 LEPIDVS PONT. MAX. *Num. 23.*

Antonij.

M. ANTONIVS. *Cap. 2. Num. pr. & alijs pluribus.*
 ANTONIVS IMP. *Cap. pr. Num. 7. Cap. 2. Num. 8 & alijs.*
 M. ANTONIVS IMP. *Cap. pr. Num. 1. 2. 3. & alijs.*
 ANTONIVS IMP. AVGV. *Cap. 3. Num. 5.*
 M. ANTONIVS IMPERATOR REIPUBLICÆ CONSTITVENDÆ.
Cap. pr. Num. 9. 10. 11. 12.
 M. ANTONIVS IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 18. 21 & alijs.*
 M. ANTONIVS IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 19. 22. 24. Cap. 5. Num. pr.*
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚ. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Num. 20.*
 ANT. AVGV. IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 28.*
 M. ANTONIVS IMP. AVGV. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 26. 29. 30 & alijs.*
 M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.
Cap. pr. Num. 25. 27 & 42.
 M. ANTONIVS IMP. ITERVM. *Cap. pr. Num. 13.*
 M. ANTONIVS IMPER. III. *Cap. pr. Num. 15. & 16.*
 M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. *Cap. pr. Num. 17.*
 M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr.*
 ANTONIVS AVGV. IMP. III. *Cap. 6. Num. 4.* (*Num. 36.*)
 ANTONIVS AVGV. IMPERATOR TERTIVM COS. DESIGNA-
 TVS ITERVM ET TERTIVM IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 46.*
 ANTONIVS AVGV. COS. DES. ITER. ET TER. IMP. TERTIO
 IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 37. & Cap. 7. Num. 4.*
 M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER. ET TER. IIIVIR R. P. C.
Cap. pr. Num. 38. 43. & 45. Cap. eod. Num. 41. & Cap. 7. Num. 7. & alijs.
 M. ANT. IMP. AVGV. COS. DES. ITER. ET TER. IIIVIR R. P. C. *Ca. pr. Nu. 39.*
 M. ANTON. M. F. M. N. AVGV. IMP. TER. COS. DES. ITER. ET TER.
 IIIVIR R. P. C. *Cap. 4. Num. 12. & 5. Cap. 5. Num. 6. & 3.*
 M. ANTONIVS M. F. M. N. AVGV. IMP. TER. IIIVIR R. P. C. COS.
 DESIG. ITER. ET TERT. *Cap. 5. Num. 8. & 10.*
 ANTONIVS AVGV. IMP. III. COS. DES. III. IIIVIR R. P. C. *Ca. pr.*
 IMP. ANTONIVS. *Cap. pr. Num. 5. 7.* (*Num. 48.*)
 ΑΥΤΟΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. 11. Num. 6.*
 IMP. ANT. AVGV. IIIVIR R. P. C. IMP. III. *Ca. pr. Nu. 50. & Ca. 7. Nu. 6. 10. 12.*
 IMP. ANTONIVS AVGV. IIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. pr. Num. 52. 54.*
 55. & 57. & *Cap. 4. Num. 3.*
 IMP. ANTONIVS AVGV. COS. ITER. DES. TER. IIIIVIR ITER.
 R. P. C. IMP. TERTIO. *Cap. pr. Num. 49. & Cap. 7. Num. 10. & 12.*
 IMP. ANTON. AVGV. COS. DES. III. IMP. III. *Cap. 6. Num. 6.*
 IMP. ANTON. AVGV. IMP. III. COS. DES. III. IIIIVIR II. R. P. C.
Cap. pr. Num. 51.

hoc opere continentur suis quæque capitibus attributæ.

In Cesare.

Caput Primum his litteris inscriptum, CAESAR IMP.

A parte auersa siue posteriori, Venus victrix, & litteræ, M. METTIVS. Cap. 2. Nummo. 13.

Cap. II. CAESAR.

Caput M. Antonij, M. ANTON. IMP. Cap. 8. Num. 4.

III. CAESAR IMP.

Nomen Triumviri monetæ decussatim descriptum. L. LIVINEIVS. C. F.

REGVLVS IIIIVIR A. A. A. F. F. Cap. 7. Num. 10.

IIII. CAESAR.

Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda siue pertica agri mensoria,

TI. SEMPRONIVS GRACCVS. Q. DES. Cap. 6. Num. 4.

V. nullis inscriptum litteris quàm s. c.

Huic capiti plura & diuersa subiiciuntur symbola, & primum Cæsar togatus ramulum tenens in sella sedens, cui Victoria à tergo lauream imponit capiti.

CAESAR IMP. TER. Cap. 5. Num. 4.

Item illud quod proximè præcedenti Cap. III. subiicitur, Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda. TI. SEMPRONIVS GRACCVS Q. DES. Cap. 6. Num. 4.

Tertiò, Sacerdos agens iugum bouum sulcum aratro ducens. TI. SEMP. GRACC. Q. DES. Cap. 6. Num. 9.

Quartò, gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus & albogalerus, siue pileus flaminis. L. MVSSIDIVS LONGVS. Cap. 9. Num. 16. & 18.

VI. CAESAR IMP.

Venus Genetrix. P. SEPVLLIVS MACER. Cap. 2. Num. 21.

VII. Γ. ΙΟΤΑΙΟΤ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ.

Elephas cum litteris peregrinis incognitis siue Punicis ut quibuscum videtur. Cap. 2. Num. 4.

VIII. nullis inscriptum litteris.

Venus Galeam & Clypeum tenens astans aræ cum aquila signo militari.

CAESAR DIC. PERP. Cap. 2. Num. 12.

Venus Fœlix caduceum tenens. L. FLAMINIVS. IIIIVIR. Cap. 2. Num. 23.

Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda. TI. SEMPRONIVS GRACCVS Q. DESIG. Cap. 6. Num. 6.

Sacerdos agens iugum bouum & sulcū aratro ducens. C. CAESAR IMP. TI. SEMP. GRAC. Q. DES. EX S. C. Cap. 6. Num. 7.

Nomen IIII viri monetæ decussatim scriptum. L. FLAMINIVS T. F. L. N. IIIIVIR A. A. A. F. F. Cap. 7. Num. 3.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS Q. DESIGN. Cap. 8. Num. pr.

Gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus, Pileus flaminis.

L. MVSSIDIVS LONGVS. Cap. 9. Num. 16.

Lituus, Patella, Capeduncula, CAES. AVG. PONT. MAX. COS. V. DIC. PERP. Cap. 9. Num. 20.

IX. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ.

Tripus. ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. Cap. 9. Num. 15.

X. sine litteris.

Taurus. L. LIVINEIVS REGVLVS. Cap. 8. Num. 10.

XI. CAESAR IMPER.

Venus victrix. M. METTIVS. Cap. 2. Num. 15.

XII.

XII. C. CAERAR IMP.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 14.*Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*Nomen IIIIViri monetalis decussatim descriptum. L. AEMILIVS Q. F. BVCA.
IIIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. pr.*

XIII. Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ.

Vexillum, Aquila, & Signum cohortis. ΚΟΤΙΝΤ. ΚΙΚΕΡΩΝΤ. ΙΙΙΙΙΙΙ. *Cap. 5. Num. 2.*

XIII. CAESAR IMP. P. M.

Venus victrix. L. AEMILIVS BVCA. *Cap. 2. Num. 16.*Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*

XV. Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚ. ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ.

Victoria insitens proræ navis. ΚΟΙΝΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. *Cap. 4. Num. pr.*

XVI. CAESAR DIC.

Caput M. Antonij. M. ANTON. IMP. *Cap. 8. Num. 4.*Alterum caput Antonij. M. ANTON. IMP. R. P. C. *Cap. eod. Num. 9.*

XVII. CAESAR DICTATOR.

Nomen IIIIViri monetalis decussatim descriptum. L. AEMILIVS Q. F. BVCA.
IIIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. pr.*

XVIII. C. CAESAR DICTATOR.

Taurus. L. LIVINEIVS REGVLVS. *Cap. 8. Num. 10.*

Gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus, Albogalerus, siue Pileus Flamini.

L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 9. Num. 18.*

XIX. Sine litteris.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap. 4. Num. 4.*

XX. Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β.

Laurea. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. *Cap. 4. Num. 2.*

XXI. Nullis inscriptum litteris.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap. 4. Num. 6.*

Insignia Pontificalia, Aspergillum, Culter victimarius, Capeduncula, Securis,

Albogalerus. CAESAR IMP. AVGV P. M. *Cap. 9. Num. 6.*

XXII. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β.

Cæsaris sedentis habitu diuino simulachrum. ΘΩ. *Cap. 10. Num. 2.*

XXIII. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Duo habitu militari in prora navis consistentes, tenentes signa militaria.

ΠΟΤΒΛΙΟΣ ΣΟΥΑΠΙΚΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ. *Cap. 4. Num. 3.*XXIII. Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑ-
ΤΩΡΟΣ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡΟΣ.

Aeneas Palladium gestans & patrem Anchisen, ante ipsum Iulus siue Ascanius.

ΙΑΙΩΝ ΒΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Cap. 2. Num. 3.*

XXV. CAESAR DICT. TERT. PONT. MAX.

Gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus, Pileus Flamini.

L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 9. Num. 16. & 18.*

XXVI. C. CAESAR COS. TERT.

Lituus, Vrna, Securis. A. HIRTIVS PR. *Cap. 9. Num. 14.*

XXVII. CAESAR AVGV PONT. MAX.

Capeduncula, Securis, Vrnula, Lituus, Parella. P. CLODIVS M. F. PR. *Cap. 9. Num. 23.*

XXVIII.

XXVIII. CAESAR P. M. DIC. TER.

Nomen iiii viri monetalis decussatim descriptum. Q. TVLLIVS M. F. CICERO.

IIIVIR. A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 8.*

Caput Lepidi. M. LEPIDVS IMPER. *Cap. 8. Num. 7.*

XXIX. CAESAR IMP. QVART.

AVGV R PONT. MAX. COS. QVAR. DIC. QVAR. *Cap. 9. N. 17.*

XXX. Velatum nec vllis inscriptum litteris.

Sella cui impositæ sunt binæ laureæ inter quas vrnula. C. CAESAR COS.

QVINT. IMP. SEX. DIC. PERP. *Cap. 9. N. 24.*

XXXI. CAESAR PARENS PATRIAE.

Nomen iiii viri monetalis decussatim scriptum. C. COSSVTIVS MARIDI-

ANVS. IIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 5.*

XXXII. CAESAR DICT. QVART.

Pallas siue Bellona in bigis. M. METTIVS. *Cap. 5. Num. pr.*

L. MVNATI. PLANCVS PRAEF. VRB. *Cap. 8. Num. 5.*

Bos coronatus immolandus ad aram. IOV. OPT. MAX. SACR. *Cap. 9. N. 8.*

XXXIII. CAESAR AVGV R IMP. QVIN. COS. QVAR.

Capeduncula, Securis, Tripus, Vrnula. DICT. QVART. PARENS PATRIAE.

Cap. 9. Num. 13.

XXXIIII. CAESAR AVGV R IMP. SEXT. COS. QVINT.

Sella cui imposita est laurea, & fasces hinc inde. PONT. MAX. DIC. PERP. *Cap. 9. N. 22.*

XXXV. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus victrix. C. MARIDIANVS. *Cap. 2. Num. 24.*

XXXVI. CAESAR COS. QVINT. DICT. PERP.

Venus Genetrix. M. METTIVS. *Cap. 2. N. 13.*

XXXVII. C. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus assistens aræ galeam & hastam tenens. C. COSSVTIVS MARIDIANVS. *Cap. 2. N. 10.*

Cæsar Togatus in sella confidens cui Victoria coronam à tergo capiti admouet.

Ex s. c. *Cap. 5. Num. 6.*

XXXVIII. CAESAR DICT. PERP.

Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*

XXXIX. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus infidens clypeo orbe pedibus subiecto. P. SEPVLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 17.*

Venus victrix stans. P. SEPVLIVS MACER. *Cap. 2. N. 19. & 22.*

Nomen iiii viri monetalis decussatim descriptum. L. MVSSIDIVS LONGVS

IIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 12.*

Caduceus & Fascis decussata, securis, orbis, & dextræ iunctæ. L. BVCA. *Cap. 9. N. 19. & 21.*

XLI. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus Genetrix. L. BVCA. *Cap. 2. N. 18.*

Dextræ iunctæ, fascis & Caduceus decussata, Orbis & Securis. L. BVCA. *Cap. 9. Num. 21.*

XLIII. DIVI IVLII.

Venus victrix. L. AEMILIVS BVCA. *Cap. 2. N. 16. & L. BVCA. N. 18.*

Cæsar triumphans in quadrigis elephantum. *Cap. 5. Num. 3.*

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS. *Cap. 8. Num. 3.*

FF

XLIIII.

XLIIII. DIVO IVLIO.

Cæsar sedens ante aram Martis Victoriolam palma sinistra tenens. *Cap.2. Num.8.*
 Templum Iulij cum simulachro ipsius. P. LENTVLVS MARCELLIN.
 AED. CVR. *Cap.10. Num.pr.*

XLV. DIVI IVLI.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS Q. DESIGN. S. C. *Cap.8. Num.pr.*

XLVI. DIVVS IVLIVS.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.14.*
 L. MVNATI. PLANCVS PRAEF. VRB. *Cap.8. Num.5.*

XLVII. DIVO IVLIO.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS. *Cap.8. Num.3.*

XLVIII. DIVVS IVLIVS.

Cæsar sedens ante aram Martis victoriam palma sinistra tenens. *Cap.2. Num.8.*

XLIX. Capita Cæsaris & Augusti aduersa.

DIVOS IVLIVS. DIVI F.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap.4. Num.4.*
 M. AGRIPPA L. F. COS. DES. *Cap.10. Num.7. &*
 M. AGRIPPA COS. DESIG. *Num.9.*

L. nullis inscriptum litteris cum astro supra verticem.

Caput M. Antonij. M. ANTON. IMPER. III. *Cap.8. Num.6. &*
 M. ANTO. IMP. R. P. C. *Num.9.*

LI. Capita Cæsaris & Augusti auersa.

DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Nauis turrita. C. I. V. *Cap.4. Num.12.*

LII. DIVOS IVLIVS.

Sydus Iulium siue Cometes. *Cap.10. Num.6.*

LIII. DIVO IVLIO.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.19.*

LIIII. DIVI IVLI.

Nomen IIIIviri monetalis. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS. IIIIVIR
 A. A. A. F. F. *Cap.7. Num.12.*

LV. DIVVS IVLIVS.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap.4. N.4. & 6.*
 Cometes. *Cap.10. N.5.*

LVI. nullis inscriptum litteris cum astro supra verticem.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.14.*
 Cometes. DIVI IVLI. *Cap.10. Num.8.*

LVII. DIVVS IVLIVS.

Victoria cum caduceo in dextra & serpente ante pedes. IMP. CAES. TRAIAN.
 AVG. GER. DAC. P. P. REST. *Cap.10. Num.11.*

LVIII. Capita Cæsaris & Augusti auersa.

DIVI IVLI IMP. CAESAR DIVI F.

Prora navis. *Cap.4. Num.10.*

LIX. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ.

Stella. *Cap.10. Num.4.*

LX. Capita Cæsaris & Augusti auersa. DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Prora navis. *Cap.4. Num.10.*

In Lepido.

Caput primum. M. LEPIDVS IMPER.

Concordia. C. VIBIVS VARVS IIIIVIR A. P. F. Cap. 2. Num. 3.

Caput Iulij Cæsaris. CAESAR P. M. DIC. TER. Cap. 2. Num. II.

Statua Lepidi equestris. S. C. Cap. 5. Num. 10.

II. M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput fœminæ turritum. ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. Cap. 6 Num. 3.

III. M. LEPIDVS. IIIIVIR R. P. C.

Mars hastam dextra, gladium siue Parazonium sinistra tenens. M. MVSSIDIVS.

T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. Cap. 2. Num. 10.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. Cap. 3. Num. 7.

IIII. M. LEPIDVS IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. Cap. 3. Num. 7.

V. M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ.

Nauis siue Triremis siue alia. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Cap. 5. Num. II.

VI. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Statua Lepidi equestris togata. Ex. S. C. Cap. 5. Num. 12.

VII. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR. R. P. C.

Caput Augusti. CAESAR IMP. IIIIVIR. R. P. C. Cap. 3. Num. 9.

VIII. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Tria signa militaria. Ex S. C. Cap. 5. Num. 9.

IX. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. CAESAR IMP. IIIIVIR. R. P. C. Cap. 3. Num. 9.

X. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Dextræ iunctæ caduceū tenentes. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F.

XI. nullis inscriptum litteris. (Cap. 5. N. 12.)

Concordia. C. VIBIVS VARVS. Cap. 2. Num. pr.

Vnula, Lituus, Capeduncula, Cultēr victimarius. M. LEPIDVS PONT. MAX.

IIIIVIR R. P. C. Cap. 7. Num. II.

XII. M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR. R. P. C.

Caput Antonij. M. ANTONIVS IMP. AVGV. IIIIVIR. R. P. C. Cap. 3. N. 4.

XIII. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Antonij. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. L. GELLI. Q. P. Cap. 3. N. 6.

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. Cap. 4. N. pr.

& C. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. Cap. eod. N. 3.

XIIII. nullis inscriptum litteris, & velatum.

Equi duo decurrentes. P. SEPVLLIVS MACER. Cap. 2. Num. 8.

Lepidus habitu Pontificali astans Tripodi. P. SEPVLLIVS MACER. Cap. 7. Num. 26

XV. M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Mars. P. CLODIVS M. F. Cap. 2. Num. 12.

Lituus, Tripus, Capeduncula. Ex S. C. Cap. 7. Num. pr.

XVI. M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Equi duo decurrentes. P. SEPVLLIVS MACER. Cap. 2. Num. 8.

Statua Lepidi Equestris loricata & paludata. SALVS PROVINCIARVM

AFRICAE S. C. Cap. 6. Num. 2.

XVII. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Vesta. L. REGVLVS IIIIVIR A. P. F. Cap. 7. Num. 6.

XVIII. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. COS. ITER.
Concordia. C. VIBIVS VARVS. *Cap. 2. Num. pr.*

XIX. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C.
Dextræ iunctæ caduceum tenentes. SAL. GENERIS HVMANI. *Cap. 3. N. pr.*
Caput M. Antonij. IMP. ANTONIVS AVGV. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. N. 5 & 8.*
Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. N. 10.*
& IMP. CAESAR DIVI F. PONT. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. eod. N. 12.*

XX. M. LEPIDVS PONT. MAX. IMP. ITER.
Sella cui fulgur incumbit siue Puluinar Iouis. COS. ITER. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 7. N. 9.*

XXI. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C.
Tripus inter duos falces. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. Num. 3.*

XXII. M. LEPIDVS PONT. MAX.
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 8.*

XXIII. LEPIDVS PONT. MAX.
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 8.*

XXIII. M. LEPIDVS PONT. MAX.
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 5.*
Lepidus habitu Pontificali Tripodi astans. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. N. 2.*

In Antonio.

Caput Primum. M. ANTONI. IMP.
Caput Augusti. C. CAESAR IMP. *Cap. 4. Num. 11.*
II. M. ANTON. IMP.
Caput Iulij Cæsaris. CAESAR. *Cap. 2. Num. 4.* & CAESAR DIC. *Cap. eod. N. 6.*

III. M. ANTONIVS IMP.
Caput cum quinque spicis in vertice. CAESAR D. F. *Cap. 4. Num. 2.*
IIII. IMP.

Caput Solis radiatum. M. ANTONIVS IIIIVIR R. P. C. *Cap. 5. N. 12.*
V. ANTONIVS. IMP.

Tria signa militaria. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 8. Num. 4.*
VI. IMP.

Aquila fulmini insistent. C. SOSIVS. *Cap. 5. N. 2.*
VII. ANTONIVS IMP.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. *Cap. 4. Num. 11.*
VIII. Capita Antonij & Augusti auersa. IMP. DIVI F.
Prora nauis. *Cap. 7. Num. 11.*

IX. ANTON. IMP. R. P. C.
Caput Iulij Cæsaris. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

X. M. ANTONIVS IMP. R. P. C.
Caput Iulij Cæsaris. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

XI. M. ANTO. IMP. R. P. C.
Caput Iulij Cæsaris. CAESAR DIC. *Cap. 2. N. 6. & iterum N. 7. nullis inscriptū litteris.*

XII. M. ANTONIVS IMP. R. P. C.
Cornucopiæ. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 6. Num. 11.*

XIII. M. ANT. IMP. ITER.
Duo Togati in substructione rotunda siue septis consistentes sortes ex urnis educentes.
L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 6. Num. 2.*

XIII.

XIIII. nullis inscriptum litteris.

Caduceus. ANTONIVS IMP. *Cap. 2. Num. 8.*Caduceus inter geminū Cornucopiæ. M. ANT. IMP. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 2. Num. 10.*

Capeduncula, Culter victimarius, Lituus, Vrnula, Patella.

IMP. ANT. AVG. IIIIV. ITER. R. P. C. *Cap. 4. Num. 3.*Caput Solis radiatum. M. ANTON. IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 5. Num. pr.*IMP. ANTON. AVGV. COS. DES. III. IMP. IIII. *Cap. 6. Num. 6.*

XV. M. ANTON. IMPER. III.

Caput Iulij Cæsaris. *Cap. 2. Num. 7.*

XVI. M. ANTONI. IMPER. III.

Caput Iulij Cæsaris. CAESAR. *Cap. 2. Num. 4.*

XVII. M. ANTONIΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Γ.

Caput Cleopatrx. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ////////////// ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. *Cap. 10. Num. 6*

XVIII. M. ANTONIVS IIIIVIR R. P. C.

Caput Diui Iulij. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*Mars. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 6. Num. 1.*Cornucopiæ. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 6. Num. 11.*

XIX. ANTONIVS IMP. IIIIVIR R. P. C.

Antonij, Augusti, & Lepidi Triumvirorum capita. IIIIVIR C. MARIVS PR. Q.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 7.* (*Cap. 2. Num. 5.*)

XX. ΑΝΤΩΝΙΩΣ ΑΥΤΟΚ. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Figura capite turrito cū Cornucopiæ & clauo gubernaculi. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. *Cap. 11. Num. 2.*

XXI. M. ANTONIVS IIIIVIR. R. P. C.

Mars. P. CLODIVS M. F. *Cap. 6. Num. 3.*

XXII. ANTONIVS IMP. IIIIVIR. R. P. C.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 7.*

XXIII. M. ANTONIVS IMP. IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

XXIII. ANT. IMP. IIIIVIR R. P. C.

Concordiæ simulachrum. CONCORDIA PRAETORIANORVM P. V. A.

*Cap. 8. Num. 11.*Prora nauis. CN. DOMIT. AHENOBARBUS IMP. *Cap. 10. Num. 8.*

XXV. Μ. ΑΝΤΩΝΙΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩ-

ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Cleopatrx. ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗ-

ΡΑΣ. *Cap. 10. Num. 9.*

XXVI. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C.

M. BARBAT. P. CI.

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. COS. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 7. &*CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. eod. Num. 9.*

XXVII. ΑΝΤΩΝΙΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΟΙΩ-

ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Sarapidis siue Osiridis. ΡΟΔΙΩΝ. *Cap. 5. Num. 9.*

XXVIII. ANT. AVG. IMP. IIIIVIR R. P. C.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 9.*

XXIX. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. A. NERVA PROQ. P.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

Ff iij

Caput

Nauis Antonij Prætoria. P. CANIDIUS CRASSVS LEG. A. P. *Cap. 10. Num. pr.*

Duæ naues. M. BARBAT. PROPR. P. R. A. *Cap. 10. Num. 10.*

XLVI. ANT. AVG. IMP. TER. COS. DES. ITER.
ET TER. IIIIVIR R. P. C.

Tria signa militaria. CONCORDIA EXERCITVVM. *Cap. 8. Num. 6.*

XLVII. Capita Antonij & Cleopatrar. M. ANTONIVS IMP.
COS. DESIG. ITER. ET TER.

Simulachrum muliebre insiftens aræ rotundæ inter duos angues. IIIIVIR. R. P. C.
Cap. 7. Num. 9.

XLVIII. ANTON. AVG. IMP. III. COS.
DES. III. IIIIVIR R. P. C.

ANTONIVS AVG. IMP. III. *Cap. 6. Num. 4.*

Victoria. PAR. *Cap. 7. Num. 2.*

XLIX. IMP. ANTON. AVG. COS. ITER. DES.
TER. IIIIV. ITER R. P. C.

Trophæum. IMP. TER. *Cap. 7. Num. 10. & 12.*

L. IMP. ANT. AVGV R. P. C.

Victoria in bigis. P. VENTIDI. P. F. PR. COS. *Cap. 7. Num. 5.*

Thiara Parthica cum arcu & sagitta. IMP. TER. *Cap. 7. Num. 6.*

Trophæum. IMP. TER. *Cap. 7. Num. 10. & 12.*

LI. IMP. ANTON. AVG. IMP. IIII. COS.
DES. III. IIIIVIR II. R. P. C.

Palma arbor in corona hederacea. ALEXANDR. AEGYPT. *Cap. 10. Num. 5.*

LII. IMP. ANTONIVS AVGV R. P. C.

Caput Lepidi. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Ca. 4. N. 4*

Victoria. PAR. *Cap. 7. Num. 2.*

LIII. ANTONI. ARMENIA DEVICTA.

Caput Cleopatrar. CLEOPATRAE REGINAE REGVM FILIORVM
REGVM. *Cap. 10. Num. 2.*

LIIII. IMP. ANTONIVS AVGV R. P. C.

Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. Nu. 7*

LV. IMP. ANTONIVS AVGV R. P. C.

Caput Lepidi. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. Num. 6*

Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Ca. 4. Num. 7*

& iterum, IMP. CAESAR DIVI F. PONT. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Ca. cod. Nu. 9*

LVI. M. ANT. ARMENIAS KATAΔΟΥΛΩΣ. //

Caput Cleopatrar. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΑΡΜΕΝ. // ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. *Cap. 10. N. 4*

LVII. IMP. ANTONIVS AVG. IIIIVIR ITER. R. P. C.

Victoria Trophæo astans. *Cap. 7. Num. 8.*

LIX. Caput Antonij in medio Laureæ coronæ nullis inscriptum litteris.

Mulier capite turrita Cornucopiæ & ramum dextra tenens. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ.

Cap. 11. Num. 11.

AD LECTOREM.

Quia inter numismata Caesaris, quæ præsens tibi liber exhibet, quædam aliter à nobis atq. ab Ænea Vico in primo illo ipsius Imperatoriorum numismatum libro sunt expressa, ne quis ignorantia quadam aut incuria id putet esse factum, potius q. studio aut certo iudicio, quod scilicet in ipsis archetypis illa ita spectentur, visum est eos nummos hic subijcere, qui à nobis fidelius aliquantò quàm ab Ænea redditi sunt. Quod eo magis animo, quàm aliena carpendi libidine à me fieri, candide Lector, credas velim. Interim Ænea nostri errores non tam inscitia aut negligentia imputans, quàm eundem facillè excusans: quod in nummos vetustatis iniuria detritos, mutilatos, aut alioqui minùs integros ipsum incidisse mihi perquam lubenter persuadeo.

Primum Capite primo, loco. xxvj. est facies Caesaris capite velato, siue toga in caput adducta, qui est habitus Pontificum & Sacerdotum peculiaris, prominente supra frontem laurea cum hac inscriptione: C. CAESAR COS. TER. Vti in quàmplurimis aureis huius notæ nummis à me diligenter obseruatum est, è quibus vnus etiam nū Brugis est apud M. Laurinum. Æneas verò hoc caput inter partes auersas Tabula tertia Nummo quinto expressit: non quidem vt Casarem ipsum referret, sed infantem aut formam capite obuoluto, & in titulo qui caput ambit, pro COS. TER. manifesto errore scripsit COS. ITER. additq. in suis ad illum nummum commentariis caput illud esse Pietatis.

Iterum eodem capite, loco. xxxj. est caput Caesaris prorsus simile præcedenti, sic inscriptum, vti & in omnibus alijs quos vnquam videre mihi contigit, CAESAR PARENS PATRIÆ. Æneas autem Tabula prima loco quinto, quo idem caput constituit, sic: CAESAR PATER PATRIÆ.

Deinde Capite tertio, loco quarto, est caput Veneris Genetricis cum Cupidinis alati icuncula ad ceruicem, vti & in pluribus Caesaris nummis spectatur. Pro quo Æneas Ta. 3. nu. 7. substituit caput quidem ferè simile, verum pro Cupidine alato, solam alam ceruici appinxit, additq. in cōment. suis esse caput Victoria.

Postea Capite quarto, loco vndecimo, exprimitur Neptunus Siculus, peculiare Siciliæ symbolum dextra tenens, dextro item pede pror. & naui insistent, quo gestu & in plurimis passim aliorum Imperatorum nummis conspicitur. Æneas verò expressit muliebre simulachrum, subiungens in commentarijs esse Siciliæ prouinciæ imaginem.

Præterea Capite sexto, nummo secundo & elegantissimo, in quo spectatur Bellerophon contra Chimæram monstrum depugnans inscripta sunt nomina Duumvirorum, à quibus sub Casare Corinthus colonia deducta fuit, in hunc modum: Q. CAECIL. NIGR. C. HEIO PAUL. IIVIR. Hoc est: Q. Cæcilio Nigro. C. Heio Paullione Duumviris. Pro quibus Æneas, primum loco Q. literæ substituit infantem nudum brachijs extensis in aëre suspensum: pro reliquis elementis, nescio quæ literarum vestigia, ex quibus nihil certi colligi potest. Hic nummus est apud M. Laurinum.

Item Capite sexto nummus sextus inter cetera nobis exhibet Decempedam, siue agri mensuram perticæ decem pedum notis quibusdam siue punctis singulos pedes à se exactè distinguentibus. Sed Æneas pro Decempeda substituit nescio quem baculum nodosum tanquam clauam: additq. in commentarijs suis, sceptrum illud esse, quo præter Deos, etiam Reges, & Imperatores, & Consules, exercituumq. Præfeti, & Prætores vti soliti sint. Quod ego nondum in authoribus obseruavi.

Rursus eodem capite loco. xi. est alter nummus colonie Corinthi cum Bellerophonte similis superiori, sic inscriptus, COL. IVL. COR. hoc est: Colonia Iulia Corinthus. Vti ego exactè & ex non vno antiquo nummo descripsi. Æneas autem sic scripsit, COL. L. IVL. COR. inserta perperam L. littera, & interpretatur: Colonia Latinorum Iulia Corinthus. Cui errori causam præbuit scabrities quædam & asperitas, quam nummus ille quem Æneas imitatus est, eo fortè loco quo L. inseruit ex ærugine contraxerat: vti in eo ipso archetypo, mihi ante annos aliquot cum Venetijs essem, à Clarissimo Doctissimoq. Andrea Lauredano Patricio Veneto cum alijs aliquot nummis minime vulgaribus donato, manifestò deprehendi, dum me vnà cum M. Laurino, cui illa Ænea interpretatio minùs satisfaciebat, & L. illud insertum suspectum erat, nummum ipsum curiosius inspiciente, adnota leuiter cultelli cuspidè scabrities illa æruginosa dissiliit. Quæ nobis dudum intuentibus, quum e. potius quàm L. littera figuram referre videretur, effecit, vt aliquandiu legendum censeremus, Colonia Caij Iulij Corinthus. donec tandem dissiliente, vt iam dixi, asperitate illa, apparuit primitus nihil fuisse scriptum, quàm COL. IVL. COR.

Postremò Capite .ix. nummo primo est caput Cereris cui inscripsimus, vti & in meo & in omnibus antiquis huius notæ numismatibus legitur: COS. TERT.

DICT. ITER. pro quo Æneas perperam scripsit:

COS. TERT. DICT. TERT.

Index rerum memorabilium & propriorum nominum, quæ in numis-
matibus spectantur & leguntur: qui vice cōmentarij esse queat.

A

Ægyptus capta Pag. x. Num. 4. 6.
 Ægypti typus x. 4. 6
 Æneas Anchisem patrē & palladiū portās. vij. 1. 3
 L. Æmilius Buca. vij. 16. xj. 8.
 L. Æmilius Q. F. Buca. iiii vir. A. A. A. F. F. xiiij. 1.
 M. Æmilius M. F. Q. N. Lepidus pfect⁹ vrbis. xxix. 5.
 M. Æmilij Lepidi ppr. triūphus de Hispa. xxxij. 5.
 Aemilia refecta. xxix. 6.
 Africæ fertilitas quadrupl. spica desig. xxxij. 11.
 Africæ typus equus & icorpius. xxxij. 7. 9.
 Africa Lepido in Triumviratu obtigit. xxxij.
 M. Agrippa L. F. Cos. designatus. xvij. 7. 9.
 Alexandria Ægypti. liij. 5.
 Alexandria simulachrum. xxxij. 1. 3.
 Αλεξανδρείῃ κεινόν. x. 1.
 Alexandrinorum numisma. x. 1.
 Albinus Bruti filius. xxij. 1. 2. 3. 4.
 Albogalerus cum Tutulo Pontificatus insigni
 capiti Cæsaris additus iij. 27. 31. & alibi.
 Albogalerus, Pontificalis pileus. xv. 4. 6.
 xvj. 16. 18. xxxj. 2. 7. 9. xliij. 1. 3. 8.
 A. Allienus procos. Siciliæ x. 11.
 Amaltheæ cornu, abundantiae typus. xiiij. 2. 7. 9.
 Anchises ab filio Ænea humeris ex incendio
 Troiæ elatus. vij. 1. 3.
 Anchisen circa Idam montem Venus congre-
 sura accedit. vij. 5.
 Antoninus & Verus Augg. nummos Anto-
 nij restituerunt. Lij. 34. 36.
 L. Antonius Consul. xlvij. 5.
 L. Antonius Pietas cognominatus Cōsul. xlvij. 7. 9.
 M. Antonius M. F. M. N. xlv. 12. xlvj. 6. 8.
 M. Antonius Augur. xxxj. 11. xxxix. 30. 32. & aliis
 passim locis. xliij. 5. xlv. 3. 12. xlvij. 4. 6. liij. 32. 35
 Αντώνιος οὐρανιστής. xxxix. 25. 27. 34. xl. 42. lv. 6.
 Antonius Cōsul designatus iterū & tertiu. xl. 37.
 38. & aliis pluribus ibi nūmis. xlv. 5. xlvj. 3. 10.
 Anton. Cōsul iterū, desig. tert. xlj. 49. 51. xlvij. 6.
 Antonius Consul tertio. xlvj. 4.
 Antonius Imperator. xliij. 4. xxxj. 4. 6. 11.
 xxxvij. 1. 2. 3. & plurib. aliis ibid.
 Αντώνιος οὐρανιστής. xxxviiij. 17. 20.
 xxxix. 25. 27. 34. xl. 40. 42. lv. 6.
 Antonius Imperator iterum. xxxviiij. 13.
 Antonius Imperator tertio. xliij. 6. xxxviiij. 15.
 16. xlv. 12. xlvij. 4. 6. 10. 12.
 Αντώνιος οὐρανιστής Γ. siue τρίτον.
 xxxviiij. 17. xxxix. 36.
 Antonius Imperator Quartum. xlvj. 4. xlvij. 6.
 Antonius Imperator Reip. constituendæ.
 xliij. 9. xxii 9. xxxvii. 9. 10. 11. 12.
 Antonius Triumvir Reip. cōstituendæ. xxxviii.
 & sequent. omnibus ferè nummis. xxx. 10.
 xliij. 3. 5. 10. xlv. 1. xlvj. 1. 3. 10. 11. 12. xlviii. 4.
 7. 9. xlix. 4. 8. 1. 2. lii. 32. 35. liii. 38. lv. 8.

(34. 36. xl. 42. lv. 6.

Αντώνιος τριῶν ἀνδρῶν. xxxviiij. 20. xxxix. 25. 27
 Antonius Triumvir iterum Reipub. constitu-
 endæ. xli. 49. 51. & aliis xlv. 3.
 Antonij Laureæ fascia addita, quæ erat insigne
 Regum. xxxix. 34. 36. xl. 40. 41. 42. 44. 47.
 Antonius Armeniam deuicit. xli. 53. 56.
 Antonius habitu augurali. xlvj. 8.
 Antonij caput galeatum. xxxvii. 5.
 Antonij effigies cū Cleopatra. xl. plurib. nūmis.
 Antonij & Cæsaris Augusti capita eo-
 dem nummo expressa. xxxvii. 8.
 Antonij sedentis simulachrum siue statua. lv. 6.
 Antonij trophæa. xlviii. 8. 10. 12.
 Antonij nummi ab Antonino & Vero re-
 stituti. lii. 34. 36.
 Apollinis caput. xxiii. 4. xxxiii. 10. 12.
 Aquila fulmen tenens. xlvj. 2.
 Aquilæ & signa militaria legionū Roman. xi. 11.
 xii. 4. 6. xxxii. 9. xlix. 1. li. lii. passim ferè.
 Aquilæ & vexillum coloniis deducendis ad-
 hibebantur. xii. 4. 6.
 Ara. vii. 8. 12. xv. 8. xxii. 6.
 Aratri antiquorum forma. xii. 4. 6.
 Aratro in deducendis coloniis sulcus duce-
 batur à Sacerdote. xii. 5. 7. 9.
 Aratrum & decempeđa cum vexillo & aquila
 coloniarum deductarum, & agrorum mili-
 tibus distributorum typus. xii. 4. 6.
 Armenia deuicta. xli. 53.
 Αρμενίας καταδουλώσης. xli. 56.
 Αρχιεὺς μέγας. ii. 13. 15. xxv. 5. xxxiii. 7.
 Ascanius siue Iulus sacra portans patrem Æ-
 neam comitatur. vii. 3.
 Asiæ typus. xlviii. 7. 9.
 Aspergil. sacrific. xv. 2. 4. 6. xxxj. 2. 7. 9. xliij. 1. 3. 8.
 Auguratus insigne, Pullus, Vreolus & Lituus.
 xxxi. 4. 6. 11. xliiii. 5. 10. 12.
 Auguris habitus. xlvj. 8.
 Augusti & Iulii capita. v. 49. 51. 58. 60.
 Auro, argento, ære flando feriundo Triumui-
 ri & Quatuoruiii. xlii. pluribus nummis.

B

M. Barbatus Prætor Cilicię. Pag. xxxix. Num. 26. 31
 M. Barbatus Quæstor, Prætor. xxxix. 33.
 M. Barbatus Proprætor. liii. 10.
 Bellerophon pegaso insidens contra chimæram
 depugnans, Corinthiorum insigne. xii. 2. 11.
 Bellona in bigis. xl. 1.
 Bellum ciuile Mutinense inter D. Brutum
 & Antonium. xxii.
 Bellum ciuile Philippense contra Brutum
 & Cassium. xxiii.
 Berytus colonia Iulia. xii. 5.
 Bis pro Δις. vii. 3.
 Bos vittatus & coronatus immoland⁹ ad aram.
 Gg (xv. 8.

- Brutus. xxi. 2. 5. signe erat. v. 59.
 Brutus Imperator. xxi. 1. 3. 4. 6. xxii. 1. 3. 7. Cæsar capite velato habitu Pontificali. iii. 26 28. 30. 31. 33. 35. xxix. 11.
 Brutus Proconsul. xxj. 9. 10. xxiii. 8. Cæsaris statua togata protensa dextra, qui habitus Pacificatoris dicitur. xi. 8.
 Bruti effigies. xxi. 1. Cælaris sedentis & togati simulachrum siue statua. vii. 8. xi. 4. 6.
 Bruti trophæa. xxiii. 3. 4. Cælaris sedentis statua siue simulachrum habitu diuino. xvii. 2.
 Bruti victoria naualis. xxiii. 7. Cælaris templum cum statua ipsius. xvii. 1.
 L. Buca. vij. 7. viii. 18. 20. x. 5. xvj. 19. 21. xvij. 1. 5. Cælaris sidus siue cometes. xvii. 4. 6. 8.
 Buca Æmiliorū cognomen. vij. 7. viii. 16. xiii. 1. Cælaris nummus à Traiano restitutus. xvii. 11.
 L. Buca IIIIVIR A. A. A. F. F. xiiij. 1. Cæsarion Cælaris & Cleopatrarū filius. liii. 11.
 C. Cabe Africæ ciuitas. Pag. xxxiiij. Num. 8. C. Cæsar Diui filius. v. 49. xxii. 10. xlv. 2.
 Caduceus inter geminum cornucopiæ orbe subiecto, typus felicitatis orbis cum omnium rerum abundantia. xliij. 10. C. Cæsar Diui filius, Imperator. xxx. 7. 9. xxxi. 1. 2. 3. xliiii. 2. 3. 7. 8. 9. 11. xlv. 11.
 Caducei. j. 10. xvj. 16. 18. 19. 21. xxij. 3. 4. 7. 8. xxiiij. 1. Cæsar Diui filius Pontifex. xxxi. 1. 2. 3. 12. xliiii. 7. 8. 9. 11. xlv. 9.
 Cæsar. j. 2. 4. xliij. 4. Cæsar Diui filius Consul. xliiii. 7.
 C. Cæsar C. F. ix. 10. Cæsar Diui F. Triumuir Reipub. constituendæ. xxx. 7. 9. 10. xxxi. 1. 3. xliiii. 1. 3. 5. 11. xliiii. 2. 7. 9. 11.
 Cæsar Imperator. j. passim. Cæsar Diui F. Triumuir iterum Reipub. const. xxxi. 10. 12. xlv. 7. 9.
 Καῖσαρ ἀντοκράτωρ. j. 7. 9. ij. 13. 15. 20. 22. 24. Q. Cæcilius Niger Duumuir coloniarū Corinthi deducendæ. xii. 2.
 Cæsar Imperator iterum. ix. 7. Q. Cæpio Brutus Imperator. xxiii. 4.
 Cæsar Imperator tertio. xj. 4. Q. Cæpio Brutus I rocos. xxi. 9. 10. xxiii. 8.
 Cæsar Imperator quartum. iij. 29. xj. 10. xv. 12. Cancer marinus & rosa, Rhodiorū typus. xxiii. 5.
 Cæsar Imperator quintum. iij. 33. Capeduncula, vasculū sacrificale, post capita Cælaris & Lepidi Pontificū, Pontificatus insigne. i. 1. 3. & aliis ibi locis. xv. 2. 4. 6. xvi. 13. 20. 23. xxvi. 23. xxxi. 2. 7. 9. xxxiii. 1. 2. 6. 11. xlv. 3. 12.
 Cæsar Imperator sextum. iij. 34. xi. 12. xvi. 2. 4. Cassilinum colonia. xii. 8.
 Cæsar Augur. iij. 27. 33. 34. xv. 2. 6. xvj. 17. 20. C. Cassius. xxiii. 2.
 Καῖσαρ οὐωνισῆς. xvj. 15. C. Cassius Imperator. xxi. 3. 7. 9. xxiii. 5. 6.
 Cæsar Pontifex Maximus. ij. 14. iij. 25. 27. 28. Καῖσαρ ἐωρ. lv. 2. 11.
 xv. 2. 6. xvj. 17. 20. 22. xxix. 11. Cæsarientium nummi. lv. 2. 4. 11.
 Καῖσαρ ἀρχιεὺς μέγας. ij. 13. 15. xvj. 15. Καῖσαρ ἐὰ μὲν πόλιν. lv. 4.
 Cæsar Consul iterum. x. 8. Cælareæ simulachrum stans. lv. 2. 11.
 Καῖσαρ οὐπάτωρ B. ij. 20. Cælareæ simulachrum sedens cum Iordane fluuiio pedibus subiecto. lv. 4.
 Cæsar Consul tertium. iij. 26. xv. 1. Cereris caput. xv. 1.
 Καῖσαρ οὐπάτωρ τρίτον. ij. 23. Cetra clypeus rotundus Hispanorū. ix. 5. xxix. 5.
 Cæsar Consul quartum. iij. 33. xvj. 17. Chimæra à Bellerophonte interfecta, Corinthiorum symbolum. xii. 2. 11.
 Cæsar Consul quintum. iij. 34. 36. xvj. 20. 24. Chortes p cohortes, chortiū p cohortiū. xlix. 7. 9.
 Cæsar Dictator. ij. 16. 17. 18. xliij. 6. Q. Cicero. xi. 11. xiii. 8.
 Cæsar Dictator iterum. ix. 12. xv. 1. Ciconia pietatis typus. xv. 3. xlvii. 7. 9.
 Καῖσαρ δυνκτάτωρ B. ij. 22. Clementiæ caput & figura. xvii. 5.
 Cæsar Dictator tertiu. iij. 25. 28. xj. 2. 8. xv. 10. xxix. 11. Clementiæ Cælaris templum dedicatū. xvii. 3.
 Καῖσαρ δυνκτάτωρ Γ. ij. 24. Cleopatrarū effigies. liii. 2. 4. 6. 7. 9.
 Cæsar Dictator quartū. iij. 32. vij. 11. xj. 7. 9. xvj. 17. Cleopatra in nummis cum Antonio expressa. xl. pluribus locis.
 Cæsar Dictator perpetuò. iij. 35. 36. iiii. 37. 38. 39. 41. vii. 12. xii. 12. xiii. 9. xliii. 8. xvi. 20. 22. 24. Κλεοπάτρα βασίλισσα. xl. 40. liiii. 4.
 Cæsar Diuus. iiii. v. passim. Cleopatra regina regum. liiii. 2.
 Καῖσαρ θεός. v. 59. Κλεοπάτρα ἰσθαρσώτρεα βασίλισσα. liiii. 7. 9.
 Cæsar elephanto cæso dictus. vii. 4. Clypei Germanorū & Gallorum. ix. 1. 3. 8. 10.
 Cælaris trophæa. ix. 1. 3. 5. 8. 10. 12. Cloacina Venus. xliii. 2. 8. xlvii. 2.
 Cælaris triumphus. xi. 3. 10. 12. P. Clo-
 Cæsar Idibus Martiis occisus. xx. 1.
 Cæsar recaluus fuit. v. 51. 57.
 Cæsar ex priuilegio lauream perpetuò gestabat, per totum caput primum.
 Cælaris laureis fascia non est addita, quæ insigne regum erat, per totum caput primum, exceptis Græcis aliquot numismatibus.
 Cæsar Diuus cum corona radiata quæ Deorum erat, propria addita fascia, quod Regum in-

INDEX IN NUMISMATA.

P. Clodius M. F.	xxix. 12. xlvii. 3	Εφῆστοι νεωκόροι.	ibidem
P. Clodius M. F. Prætor	xvi. 23	Equus effrenis & scorpius Africę typ.	xxxiii. 7. 9
C. Clodius Præfectus	xi. 5	Exercituū fides & cōcordia.	xliv. 1. 3. 5. 6. 10. 12
Cohors speculatorum	xliv. 9	F	
Cohortes Prætoriae.	xxiii. 10. xlv. 7	Falcati currus.	Pag. ix. Num. 10
Coloniis deducendis fulcus ducebatur aratro		Fasces Magistratum.	xvi. 22. xxxiii. 3. 7
à Sacerdote iugum boum agente	xii. 5. 7. 9	Festina lentē, symbolū percussorū Cæs.	xxi. 8
Colonia Caflinum.	xii. 8	Fides Exercituū	xliv. 3
Colonia Iulia Corinthus	xii. 2. 11	Fides Prætorianorum.	xliv. 10. 12
Colonia Iulia Berytus.	xii. 5	L. Flaminius IIIIVIR.	viii. 23
Concordiæ typus caduceus inter duas dexteras		L. Flaminijus T. F. L. N. IIIIVIR A. A. A. F. F.	xiii. 3
iunctas.	xxx. 1. 3. 10. 12. xliii. 1. 3	C. Flavius Hemis legat. Proprætor.	xxiii. 4
Concordiæ simulachrū siue caput velatum		Fluuius Iordanes.	lv. 4
	xxx. 2. 11. xliii. 2. 11	Fluuius Rhenus.	x. 9
Concordia exercituū.	xliv. 1. 5. 6	Fulminis figura.	xliv. 9. xlv. 10. xlv. 12
Concordia prætorianorum.	xliv. 2. 11	G	
Concordia percussorum Cæsaris.	xxii. 3. 4. 7. 8	Γάλατος Καῖσαρ.	Pag. ii. Num. 22
Corinthus colonia.	xii. 2. 11	Gallicum trophæum Cæsaris.	ix. 1. 3. 10
Cornu Almaltheæ abundantiae typus.	xiii. 2. 7. 9	Gallinaceus Auguratus infigne.	
	xvi. 16. 18. xxxiii. 5. xliii. 10. xlv. 11		xxxj. 4. 6. 11. xliii. 5. 10. 12
Corona hederacea cum racemis.	xl. 4. liii. 5	Gallorum & Germanorū clypei.	ix. 1. 3. 8. 10
Corona laurea cum baccis.	x. 2. xlv. 8	Gallorum & Germanorum captiuorū tro-	
Corona longa.	vii. 8. xv. 8. xxii. 6. xlv. 5	L. phæis astantium cultus & figura.	ix. 1. 3. 10
Corona myrtea.	xvi. 20	L. Gellius L. F. Poplicola.	liii. 3
Corona oleagina.	xiii. 2. xv. 11. xxxiii. 5. xlviii. 2	Gellius Quæstor Prætorius.	xxxix. 32. 35
Corona spicea	xxii. 2	Germanicum Cæsaris trophæum.	ix. 8
Corona ilignia	ix. 9	Germanus.	x. 9. xliii. 12
C. Cosutius Maridianus	vii. 10	H	
C. Cosutius Maridianus A. A. A. F. F.	xiii. 5	C. Heius Paullo IIIIVIR coloniae Corinthi	
Costa Bruti legatus.	xxiii. 3	deducendæ.	Pag. xii. Num. 2
Crocodilus Aegypti typus.	x. 4. 6	Herculis caput cum exuviis leonis in capite	
Κοινὸν Ἀλεξανδρείῃ.	x. 1	& claua.	xxxiii. 8
Κοινὸν Τῶν Κικέρων.	xi. 11	Hesperus Veneris stella imagini Cæs. addita.	i. 6
Culter victimarius siue sacrificialis, quibusdam		A. Hirtius A. F.	xxii. 6 (xliii. 7)
secespita.	xv. 6. 8. xxi. 5. xxxiii. 11. xlv. 3	A. Hirtius Prætor.	xvi. 14
Cupidinis imāguncula Veneris Genetricis		Hispanicum trophæum Cæsaris.	ix. 5
pectori & humeris affixa.	ix. 4. 6. 11. x. 5	Hostiæ immolandæ insulis & corollis ornatae	
D		Hērōdis.	liii. 12. (xv. 8)
Decempeda agrimenforum.	Pag. xii. Num. 4. 6	I	
Delphinus & anchora	xxi. 8	Idibus Martiis Cæsar occisus à cōiuratis.	xxi. 1
Denarii nota	xxxii. 2	Ilensium numisma.	vii. 3
Dextræ iunctę fidei & cōcordię typus.	xvi. 19. 21	Ιλιος βίς νεωκόροι.	vii. 3
xxii. 3. 4. 7. 8. xxx. 1. 3. 10. 12. xliii. 1. 3. 12. xlv. 1. 3. 5. 10		Imperator Antonius.	xi. 49. 50. & aliis ibi locis
Dianæ templum.	xxix. 4. (12)	Impat. Cæsar Diui F.	v. 51. 58. 60. xxxi. 10. 12.
Dianæ effigies.	ibidem. 7	Iordanes fluuius Cæsareæ si-	(xlv. 7. 9)
Diuos pro Diuus.	v. 52	mulachri pedibus subiectus.	lv. 4
Diuus Iulius.	iiii. v. passim. xxx. 5. 8. xliii. 9	Iouis Ammonis caput.	xxxiii. 5. xlv. 4. 6
Cn. Domitius Ahenobarbus Imp.	liii. 8	Iouis sella cum fulgure.	xxxiii. 9
Δουκτέων.	ii. 22	Γ. Ιούλιος Καῖσαρ.	i. 7. ii. 23. 24. v. 59
Duumuiri coloniarū deducendarum.	xii. 2	Isidis caput.	xxi. 4
E		Iulii Cæsaris & Augusti capita.	v. 49. 51. 58. 60
Eidus pro Idus.	Pag. xxi. Num. 1	Iulius Diuus.	iiii. v. passim.
Elephas litteris Punicis inscriptus.	vii. 4	Iulus patrē comitans Deos penates Troia effert	
Elephas Punicè Cæsar dictus, à quo interem-		Iulium fidus.	xvii. 4. 6. 8. (vii. 3)
pto Cæsaris. nomen inditum.	vii. 4. 6. 11. xv. 5	Iupiter in quadrigis	xxxj. 5
Elephant. & dracon. inimicitiae & pugna.	vii. 11	L	
Elephanti ad Cæs. currū iuncti.	xi. 3. (xv. 5)	Laurum triumphantes manu gestabant.	xi. 3. 10
Ephesiorum nummus.	xlv. 8	Legionum triginta catalogus cum aquilis &	
		lignis militaribus	l. li. liij

INDEX IN NUMISMATA.

Legio prima antiqua	liii.37	C. Marius Proquaestor	xliii.5
Legio duodecima antiqua	ibid.39	Martis simulachrum	vii.8
Legio.xvij. classica	ibid.41	Martis ultoris simulachrū.	xxix.10.12.xlvii.1.3
Legio.xvij. Lybica	ibid.44	M. Mettius	viii.13.15.xi.1
Legio.xx. Hispanica	ibid.47	L. Munatius Plancus Praefect.vrb.	xliii.5.xv.7.9
Legiones cum vexillo & aquila & signis in colonias deducebantur	xii.4.6	L. Mussidius T. F. Longus.	xii.1. xliii.8.
P. Lentulus Marcellinus Aedilis curulis	xvii.1	L. Mussidius T. F. Longus IIIIVIR A. A. A. F. F.	xliii.12
Lentulus Spinter	xxi.5.6.7	L. Mussidius T. F. Longus IIIIVIR. argento, auro publico feriundo	xxix.10. xxx.12. xlvii.102.
Leo in numismate Antonij	lv.1.3.7.9	N	
M. Lepidus	xxix.6. xxxii.1.3	Naues turritae	Pag. x. Num. 10.12
M. Lepidus Aedilis curulis	xxix.4	Navis praetoria Antonij	liiii.1.3.10
Lepidus Praefectus vrbis	xxix.5	Navium rostratarum priorae	x.1.3.10.12
Lepidus Proprætor	xxxij.5		xxxii.7.9. xlviii.1.3.11. liiii.8.12
Lepidus Proconsul	xxxij.8	Navium diuersarū triremiū & aliarū cum suis velis gubernatorib. & remigib. gubernaculo & acroteris formę & figurę	x.12. xxiii.9. xxxii. 11. xlix.8.1.2. lii.32.35. liii.38. liiii.1.3.10
Lepidus Imperator.	xliii.7. xxv.1. xxx.3. xxxi.7.9. xliiii.1.8	Nεώκοροι	vij.3. xlv.8
M. Λέπιδος ἀυτοκράτωρ.	xxv.2. xxxiii.7.	Neptunus redux siue Siculus	x.11
Lepidus Imperator iterum	xxvi.15.16.17.20. xxxiii.9.10. xxxliii.8	Neptuni caput	xxiii.7
Lepidus Pont. Max.	xxv. xxvi. passim ferē xxxi.2. xxxiii.4.6.11. xxxliii.8 11. xliiii.8.	A. Nerua Proquaestor praetorius	xxxix.29
Λέπιδος ἀρχιερεὺς μέγας	xxv.5. xxxliii.7	Νικόπολις	liiii.12
Lepidus Triumvir Reipub. constituendae	xxv. xxvi. passim ferē. xxx.10. xxxii.7. xxxliii.9 11. lxiii.5.	O	
Λέπιδος τριῶν ἀνδρῶν	xxv.2. xxxliii.5	M. Octavius Quaest. Praetorius	liiii.3
Lepidus Triumvir iterum Reip. constit.	xxvi.19.21. xxxliii.11. xxxliii.8	Οἶωνος	xvi.15. xxxix.25.27.34. xl.4.2. lv.6
Lepidus Consul iterum	xxvi.18. xxxliii.9	Οὐπατος	ii.20.23
Lepidus tutor Regis Aegypti	xxxliii.4.6	Orbis in iustitia, pace, & concordia, feliciter gu- bernati typus	xvi.19.21. xliii.12
Lepidi caput velatū habitu Pontif. xxvi.14.17.20		Orbis in rerum omnium abundantia, pace, & religione, gubernati typus	xvi.16.18
Lepidi caput galeatum	xxv.5.8	Osiridis caput in Rhodiorum nummis.	xlvi.9
Lepidi statua togata habitu Pontif.	xxxliii.2	P	
Lepidi statuæ equestres. xxxii.1.3.10.12. xxxliii.2		Pallas τερσιστοφόρος cum serpente Erichtonio sub pedibus	xi.5
Lepidi triumphī ex Hispania	xxxii.5.8	Palladis victricis simulachrum.	xxxliii.4
Lepidi victoria nautalis	xxxii.7	Palladium Aeneas manibus tenet	vii.3.
Lepidi trophæum nauale	xxxii.9	Palma, Aegypt. siue Alexand. typus.	v.58. liiii.5
Libertatis typus, pileus	xxi.1	Panos caput	xxii.7
Libertatis nota Cæsare interfecto nummus si- gnatus. xxi.2.3.7.8.9.10. xxii.3.5.8. xxxii.3.5.6		C. Pansa C. F. C. N.	xxii.5.7
Libertas in quadrigis	xxiii.2	Parentis patriæ cognomentū Cæsari à Senatu delatum	iii.31. xvii.3
Litui militares inter spolia Gallica in tro- phæis.	ix.1.3	Parthica thiara	xli.53. xlviii.4.6
Litui militares	xxii.1.	Parthica victoria	xlvi.2
Lituus Augural. passim Cæsaris, Antonij & Lepi- di capitib. additus, insigne auguratus, item fol. xv.2.11. xvj.14.20.23. xxj.5.6.7. xxxj.11. xxxliii.1.11. xliii.5.12. xlv.1.3.12.		Parthica trophæa	xlvi.8.10.12
L. Luineius Regulus.	xliii.10	Parthicus arcus cum sagitta	xlvi.4.6
L. Luineius C. F. Regul. IIIIVIR. A. A. A. F. F. xliii.10.		Parthicus triumphus Ventidij	xlvi.5
Lugdunum.	lv.13	Patera siue patella sacrificialis	xvi.20.23. xlv.3
Lyra siue testudo Apollinis.	xxj.9.10. xxii.4.	Pegasus Bellerophontis equis	xii.2.11
M		Philippensis victoria	xxiii.10
Macer Sepulliorum cognomen	viii.14.17	Pietatis caput.	xv.3. xxij.4.6. xxii.8.
M. Marcellus Aedilis curulis	xxix.4		xxix.9. xxxij.4.6.
Maridianus	viii.24	Pietatis simulachrū.	xlvi.7.9.
Maridianus Cossutiorū cognomen.	vii.10. xliii.5	Pileus, libertatis typus	xxi.1. xxlii.2
		Plancus	xliii.5. vide Munatius
		L. Plancus Imperator iterum	xlvi.10
		L. Platorius Cestianus	xxi.1.4

INDEX IN NMISMATA.

Ponticum trophæum Cæsaris de Pharnace rege, & victoria.	ix. 12.	M. Seruilius legatus Cassij	xxiii. 5. 6.
Pontificatus & religionis varia insignia, sacrificaliaq; vasa & instrumenta, hæc videlicet, Albogalerus, Capeduncula, Aspergillum, Securis, Lituus, Secelpira siue culter, Parera, Vrceolus.	xv. 2. 4. 6. 7. 9. 11. xvj. 14. 20. 24. xxj. 2. 4. 5. 6. 7. xxxj. 2. 4. 6. 7. 9. 11. xxxiii. 1. 11. xliij. 1. 3. 5. 8. 10. 12. xlv. 1. 3. 11. 12.	L. Sestius Proquæstor	xxiii. 8.
Pontifices Maximi velati, per totam ferè paginam.	xxvi. 14. 17. 20.	Siciliæ Trinacriæ dictæ typus, tria femora.	x. 11.
Pontifex Maximus ad tripodem libans & sacra faciens.	xxxiii. 2.	Sidus in vertice Iulij.	v. 53. 56.
Porticus Æmilia.	xxix. 6.	Sidus Cæsaris.	xvii. 4. 6. 8.
A. Postumius Albinus Cos.	xxij. 2.	Signa naualia laureata	xxiii. 9.
Ποῦβλιος Σουλπίκιος Ρούφος	x. 3.	Signa triginta Legionum Rom.	l. li. lii.
Prætoria naus Antonij, velis expansis. liij. 1. 3. 10.	xxxix. 29.	M. Silanus Augur, Quæstor, Procos.	xlvi. 8.
Proquæstor prætorius	xxxix. 29.	Solis caput.	xlvi. 1. 3. 7. 10. 11. 12. lii. 35.
Pugiones siue gladioli quibus interfectus est Cæsar.	xxj. 1.	Solis templum	xlvi. 11.
Pulli pascentes sub tripode, Auguratus insigne.	xvj. 13. xxxiii. 1. xlv. 12.	C. Sotius	xlvi. 2.
Pullus & Vrcus, Auguratus typus.	xxx. 1. 4. 6. 11. xliii. 5. 10. 12.	Π. Σουλπίκιος Ρούφος	x. 3.
Puppis naus cū gubernacul. & acroteriis. liii. 12.		Suffragiorum fortitio	xiii. 8. xlvii. 2.
Q		P. Sulpicius Rufus classi à Cæsare præf.	x. 3.
Quadrigæ elephantorum.	Pag. xi. Num. 3.	T	
Quattuoruiuri auro, argento, ære, flando, feriundo.	xiii. 1. 3. 12.	Templum Iulij	pag. xvii. num. 1.
Quattuoruiuri argento siue auro publico feriundo.	xxix. 3. 10. xxxiii. 4. 6. xlvii. 1. 2.	Templum Clementiæ & Cæsaris	xvii. 3.
Quæstor prætorius.	xxxix. 32. 33. 35.	Templum Dianæ.	xxix. 4.
R		Templum Solis	xlvi. 11.
Regulus Liuiæ cognomen.	pag. xiii. nū. 10.	Θεωαλονικέων nummus	x. 2.
L. Regulus. p. n. v. i. r. argento publ. feriundo. xxxiii. 6.		Thiara Patthica	xli. 53. xlviii. 4. 6.
Rhenus fluuius	x. 9.	Traianus Cæsaris nummum restituit.	xvii. 11.
Rhodiorū insigne, cancer marinus & rosa.	xxii. 5.	Tridens siue fuscina Neptuni	xxiii. 7.
Ροδίων nummus	xlvi. 9.	Tripodes sacrificiorum	xvi. 13. 15.
Romæ caput	xxiii. 2. xxix. 2.		xxiii. 8. xxxiii. 1. 2. 3. xlv. 8. 12.
Ρώμη. xl. 44		Tripes cum angue Æsculapii.	xxxiii. 1.
S		Tripolitano nummus	xlviii. 1. 3.
Sacerdos iugum bouum agens aratro sulcum ducebat, pomerij coloniæ deducendæ ergò.	pag. xii. Num. 5. 7. 9.	Τριπολίτων κοινωνία.	xlviii. 1. 3.
Sacrificiū Imperatoris Rom. astante puero siue flaminico acerrâ tenente cum togatis duob.	xxii. 6.	Triremis	xliv. 8. 1. 2. lii. 32. 35.
Salus prouinciarum Africæ	xxxiii. 2.	Triumuiuri auro, argento, ære, flando, feriundo.	xiii. 8. 10.
Scarpus Imperator	xlvi. 5.	Triumphantium currus	xi. 3. 10. xxxii. 8.
Scorpius, Africæ typus	xxxiii. 7. 9.	Triumphantes laurum manibus & capite gestabant	xi. 3. 10.
Securicula sacrificialis.	xv. 4. 6. xvi. 13. 14. 23. xxxi. 2. 7. 9. xliii. 1. 3. 8.	Triumuiratus Lepidi, Antonij, & Cæsaris, Reip. const.	xxx. xliii.
Securis listorum quæ fascibus illigari solet.	xvi. 19. 21. 22. xxi. 2. 3. 4. 5. 6. xxxiii. 3. 8. xliii. 12.	Triumuiratus iteratò initus.	xxxi. xliii. xlv.
Sellæ curules.	xvi. 22. 24. xxxiii. 7. 9. xlv. 5.	Triumuirorum Lepidi Cæsaris & Antonij simul vno in nummo capita signata	xliii. 5.
T. Sempronius Gracchus Quæstor designatus, & iterum	xii. 4. 6. 7. 8. 9.	Trophæa	ix. 1. 3.
P. Sepullius Macer	viii. 14. 17. 19. 21. 22. xxix. 8. xxx. 2. xxxiii. 2. 3.	Trophæa diuersa Cæs. Lepidi, & Antonij.	ix. 1. 3. 5. 8. 10. 12. xxii. 3. 4. xxxii. 9. xlvii. 8. 10. 12. xlix. 4.
		Q. Tullius. M. F. Cicero. A. A. A. F. F.	xiii. 8.
		V	
		Valentia	xiii. 7.
		Veneris caput	vii. 2. 7. 9. ix. 4. 6. 7. 9. 11. x. 5. 8. xii. 1. 3. 10. 12. xiii. 4. 6. 11. xliii. 2. 11.
		Venus armata	vii. 10. 12.
		Venus cælestis siue felix	viii. 23.
		Venus Genetrix	viii. 13. 17. 20. 21.
		Venus Victrix	viii. 14. 15. 16. 18. 19. 22. 24.
		Venus ad Anchisen in Ida monte decumbentem cum eo congressura deducitur à Mercurio	vii. 5.
		P. Ventidij P. F. Procos. de Parthis triumphus.	xlviii. 5.
		Vestæ caput	ix. 2.
		Vestæ simulachrum	xxxiii. 6.

INDEX POSTERIOR.

Vexillū in agris diuidendis militib. in colonias de-	
C. Vibius Varus. xxix. 1.	(duētis. xii. 4. 6
C. Vibius Varus inuiri argēto publico feriūdo. xxix. 3	
Victoria Antonij. xlv. 5.	(xxxiii. 4
Victoria Antonij naualis	xlvi. 1. 3. liiii. 12
Victoria Antonij Parthica	xlvi. 2. 8
Victoria Bruti xxiii. 4.	Naualis. ibid. 7
Victoria Cæsaris naualis	x. 1
Victoria Cæsaris Pontica	ix. 12
Victoria Cæsarem coronans	xi. 4. 6
Victoria Lepidi naualis	xxxii. 7
Victoria Philippensis	xxxiii. 10

Victoria in bigis	xi. 12. xlviii. 5
Victoria Ventidij de Parthis	xlvi. 5
Victoria caput	xi. 2. 7. 9. xv. 10. 12. lv. 5. 8
Vitis centurionalis, militaris discipl. typus. xxiii. 5. 6	
Vitulus	xliii. 1. 3
Q. Voconius Vitulus Quæst. defig.	xliii. 1. 3
Vrceolus sacrificialis	i. 12. ii. 16. xv. 2. 7. 9. 11. xvi. 13.
	14. 23. 24. xxi. 7. xxvi. 14. 21. xxxi. 4. 6. 11. xxxiii. 11.
	xxxix. 26. 35. xliii. 5. 10. 12. xlv. 1. 3. 10
Vrceus & pullus auguratus infigne	xxx. 4. 6. vide suprà Pullus
Vrta suffragiorum	xliii. 8. xlvii. 2

INDEX EORVM QVAE RELIQUO IN opere memoratu & obseruatione digna leguntur.

Acarmania recepta	70 c	Alexand. & Aegyp. subacta	102 d	Anton. Amphipolim occupat. 180 c
Achillas	83 c. 93 b	Alexandrini leues & perfidi	100 a	Antonius Artanisdem Armenium
Achillæ cædes	96 d	Alexandrinus Cæs. triumph.	128 c	dolo circūuenit & capit 191 a b
Acilla recepta	115 c	Alexia Mandubiorum	33 b	Anton. Athenien. Gymnasiar. 186 b
W. Acilius	68 a	Alexia capta	35 b	Antonius Augur. 40 b
M. Acilius	89 d	A. Allienus Siciliae præfekt.	64 d	Ant. Bacch ⁹ ab Atheniēfib. diēt. 186 b
P. Accius Varus	47 b. 49 a. 60 c	Allienus Prætor	111 b	Antonio tanq̃ Baccho Minerva ab
Accius Varus cæsus	137 b	Amagetobria	8 c	Atheniēfib. cū dote despōl. 186 b
Acco Gallus	27 c	Amani montis portæ	186 b	Anton. Brundisium obsidet. 185 a
Actum	193 a c	Amatini	66 b	Antonius Cæsarem regem salutat
Adrumetum	111 a	Amatius Pseudomarius	165 b	& diadema offert 147 c d
Adrumetum receptum	125 a	Amatii cædes	165 b	Antonius & Cæsar parem cum
Adra Belgarum dux	10 d	Ambiani	11 d. 36 c	Sex. Pompeio faciunt 185 d
Adra Britannus	20 c	Ambiorix	21 b. 22 b	Antonius & Cæsar per Octauiam
Aduatici	12 b. 22 b. 25 a	Ambiuariti	16 c	sibi mutus reconciliati 187 a
Aduaticorum clades	12 c	Amiseni libertate donati	108 b	Antonij clades à Parthis 190 b
Aedes Veneris genetricis vota. 77 d		Amilus opp.	104 c	Anton. Cleopat. amore capt. 184 a
Aedes Veneris genet. dedicata. 129 c		Amnestia	156 d	Antonius Cleopatrá diuerfis pro-
Aedes Telluris	156 c	Annulus Cæsaris	160 c	uinciis donat 187 b
Aediles sex creati	142 d	Annul. Pompeij	92 c	Ant. & Cleop. luxus & cōmes. 194 d
Aedil. Cerial. primū creati. 142 d. 202		Annus. xv. mensium	130 c. 209	Anto. & Cleopatré cōmor. 194 c d
Aegyptus à Cæs. subacta	102 d	Annus emendatus	130 b. 209	Anton. Cos. designat. 142 c. 202
M. Aemilius Lepidus. vide Lepidus		Ancalites	20 d	Anton. Cos. designat. iterum &
L. Aemil. Paullus Cos. defig. 41 d. 200		Ancona recepta	47 b	tertiū 185 d. 205. 206
Aerarium Gallicum	91 a	Andes	12 d	Antonio consularatus & omnis po-
Aerarii administratio à Quæstorib.		Androsthene Theffaliae præf. 75. d		testas abrogata. 192 c. 206
ad Aediles translata	142 b	Antigonos	186 c	Antonij crudelitas 177 a
Aestimari. possessionū. 46 c. 109 a. 13		Antigonos Hierosolimis obsessus		Anto. Dionysius appel. ab Athenien.
Aetolia & Acarnania recepta	70 c	captus in crucem actus	189 b	Anto. dom ⁹ Timonia. 194 c. (184 a
Aetoli	70 b	Antichia à Parthis capta	184 c	Anton. Ephesij tanq̃ Bacchū excip.
Afranius	52 c. 55 d. 89 c	Antiochus	186 c	Antonij mors. 195 c. (184 a
Africanus Cæsaris triumph.	128 d	Antiochus in Samosatis à Venti-		Antonij fuga à Mutina 172 d
Africa à Cæsare Lepido restit. 183 c		dio obsessus	188 d	Antonij cum Medorum rege
Agar oppidum	120 a	Antipater Iudæus	100 d	fædus & pax. 190 d. 192 a
Agendicum	32 d	Antipatri virtus	101 a	Antonius signa à Medo recipit. 192 a
Ager Campanus	5 b	Antipater ciu. donat & Iud. pf. 105 c		Anton. signa à Crasso amissa & capti
Agri militib. à Cæsare diuisi	5 b	L. Antistius Tribunus pleb.	6 b	uos à Partho repetit. 189 c. 190 a
Agri militib. assignati	110 c	Antistius Medicus	154 a	Anton. hostis iudicatus 171 c. 206
M. Agrippa classi à Cæsare pfect.	187 c	M. Anto. acta à Senatu approbata. 186 a		Anto. Italiae, p̃sidiisq̃ Italicis pf. 51 b
Alabanda	184 c	Antonij aras	196 d	Ant. Macedonici exercit. Imp. 167 c
Alauda legio	6 c	Antonius Alexandria proficiscitur,		Antonius Lupercus 147 c
Alba	1 b	ibiq̃; se ocio & luxui dedit	184 b	Antonij & Lepidi recōciliatio. 174 a

INDEX POSTERIOR.

Antonius liberis suis ex Cleopatra puincias & regna diuidit. 191.D	Aradus insula. 178.D.186.C	Bellouaci 11.A.36.B
Anto.L.Cæs. auunculū p̄srib. 176.C	Arar flu. 7.D	Bellouaci cū finitimis subacti. 37.C
Anto. ludos pub. Athenis instit. 186.C	Araricus pons. 8.A	Bellum Africanum. 111.D
Antonius Magister equitū. 91.B.201.	Araxes flu. 190.D	Bellum Alexandrinum. 94.D
Ant. Mag. egt. iterū. 139.C.202.208.214	Arduenna sylua. 26.B.D	Bellum Aquitanicum. 14.D
Antonij mater Iulia. 184.D	Aretium. 47.B	Bellum Aruernicum. 28.B
Antonius Mediam inuadit. 189.D	Aretium receptum. 47.B	Bellum Belgicum. 10.C
Antonij cū Octauia matrimon. 185.C	Ariminum receptum. 46.C	Bel. cū Bellouacis Belgisq; finit. 36.B
Antonius Octauia repudiat. 192.C	Ariobarzanes. 103.C.108.C	Bellum ciuile cōtra Anton. D. Bruto & Cæsari Octau. decretū. 174.B
Antonij & Cæsaris simulata reconciliatio. 168.B	Ariobarz. à Cassianis oppress. 179.B	Bellum ciuile inter Antoniū & Cæsarem Octavianū. 184.D
Antonij ouatio. 185.C	Ariouistus Germanorū Rex. 8.B	Belli ciuilis inter Antonium & Cæs. Octau. causæ & initia. 192.A
Anto. pacem cū Antiocho facit. 189.A	Armoricæ ciuitates. 24.A	Belli ciuilis inter Cæsarem & Cn. Pomp. initium. 45.D.201.
Antonius Quæstor. 35.D	Armenia minor. 103.C	Bellum ciuile Hispaniense contra Cn. Pomp. Legatos. 52.C
Anto. reges diuersar. regio. inst. 186.A	Armeniam Antonius occupat. 191.B	Bellum ciuile Hispaniense contra Sex. & Cn. Pompeios. 132.B
Antonij Satellitium. 165.C	Armenia subacta. 191.C	Bellum ciuile Mutinense. 170.C.203.
Antonius Sexto Pōp. recōcil. 184.D	Arfaces. 82.D	Bellum ciuile Perusinum. 183.D.203.
Antonius sepulchro regio simul cū Cleopatra honorat⁹ à Cæsare. 196.D	Arfinoë. 94.C.96.A	Bellum Philippense. 180.A.203
Antonio ob Brutum interfectum statua & currus à Cæsare posita. 188.C	Artanaldes Armeniæ maioris Rex Antonio confederatus. 189.D	Bel. ci. Siculū cū Sex. Pōp. 186.C.205
Antonij testamentum. 192.C	Artanaldes Antoniū deserit. 190.A	Bellum Cleopatrar. indictum. 192.C
Antonius tribunus plebis. 45.A	Artanaldes cum vxore & liberis in triumphum ductus. 191.C	Bel. Gal. duce Vercingetorige Aruer. 32.D
Antonius Triumphū ducit de Artanaldes Armenio Alexandria. 191.C	Artaxas Artanaldis filius ab Antonio prælio superatus. 191.C	Bellum Germanicum. 8.B
Anto. triūph. decret⁹ de Parthis. 189.B	Artemidorus Gnidius Rhetor hospes Cæsaris. 152.B	Bellum Germanicū alterum. 15.C
Anton. triūuir Reip. cōstit. 175.D.203	Arterius medicus. 181.C	Bellum Helueticum. 7.A
Ant. triūuir iterū Reip. cōstit. 187.B.205	Aruerni. 8.C.28.A	Bellum Massiliense. 52.B
Ant. Timonis vitam æmulari instit. 194.C	Asander 104.D.106.B	Bellum aduersus Neriū. 11.D
C. Antonius. 51.B	Asculum receptum. 48.A	Bellum Parthicum cōtra Labienum & Pacorum. 184.C
C. Ant. à Bruto ī potestate redact. 177.B	Ascurum opp. 113.D	Bellum Parthicum. 188.D
C. Antonij cædes. 178.B	Asinius Pollio. 81.B.175.B	Bellum Ponticum. 103.C.105.C
C. Antonius pro M. Bruto præturam urbanam administrat. 166.D	Asparag⁹ Dyrrachinorū portus. 70.A	Bellum Veneticum. 13.D
L. Antonius pietas Cos. 183.B.203.	Asprenas proconsul. 122.A	Beneficiarij. 56.A
L. Antonius Imperat. salutatur. 183.D	Attalia Pamphyliæ. 82.C	Berenyce opp. 90.B
L. Anto. à Cæsare in Hispa. missus. 184.A	Attegua. 133.D	Berytus colonia. 143.C
Antuates. 13.B	Attegua recepta. 134.D	Beris flu. 88.B (tio. 95.B)
Antyll⁹ Anto. ex Fulvia filius. 194.D	Athenæ & reliquæ ciuitates Græciæ receptæ. 85.B	Bibliothecę Ptol. Philadel. cōflagr. 11.A.35.C
Antyll & Cæs. toga virili donati. 194	Athlanticum pelagus. 17.A	Bibrax Heduarum opp. 11.A.35.C
Apamea à Parthis capta. 184.C	Atreates. 12.A.36.A	M. Bibulus Ædilis. 3.B
Q. Aponius. 132.C	Q. Atrius. 20.A	M. Bibulus Cos. cū Cæsare. 4.C.200
Appollodor⁹ Sicul. Cleopatrar. fami- P. Atrius. 120.B	Appollonia. 66.C (liaris. 93.D)	M. Bibul⁹ Præf. classi & orę marit. 65.B.D
Appollonia recepta. 66.D	Appol. Cæs. literis operā dabat. 166.A	M. Bibuli mors. 68.B
Appol. Cæs. literis operā dabat. 166.A	Aplius flu. 67.A	C. Biotius Æginus. 120.B
Aplius flu. 67.A	Q. Aquila. 119.B	Bituriges. 28.D
Q. Aquila. 119.B	Aquilæ legionū fulminibus aureis insitebant. 135.B	Biturigum vrbes xx. 29.B
M. Aquinius Catonis filius. 125.C	M. Aquinius Catonis filius. 125.C	Bocchus Rex. 63.D.135.B
Ara lapidea p̄ trophæo in montib. Pyrenæis à Cæsare posita. 60.A	Ara Cæsaris. 159.C	Boduognatus Nernius. 12.A
Ara Cæsaris. 159.C	Ara & columna Cæsaris à Dola- bella disiecta. 159.D.165.B	Bogud Rex. 63.D.88.B.135.C
Arabia Nabatheorum. 187.B	Arabis sylua. 26.A	Boij. 7.A
	Bacenis sylua. 26.A	Bononia recepta. 172.A
	Bacillus Prætor. 140.C	Bosphorus Cimmerius. 103.C
	Bagrada flu. 61.A	Britannia. 17.A
	Belgæ. 10.C	Britani ex essedis pugnant. 20.B
	Belgium. 39.D.40.C	
	Bellidenfes. 66.D	

INDEX POSTERIOR.

Britāni subacti vestigialesq; facti. 21. A	Cæs. ex Gallia in Italiā reeditus. 40. c	quennium prorogatum. 13. B.
Brundisij oppugnatio. 49. C	Cæsaris in Hispaniam contra Afranium, Petreium, Varronem, Pompei Legatos expeditio. 51. C	Cæsar Imperator dictus. 141. B. 202
Brundisium receptum. 50. A	Cæsaris ex Hisp. ad urbē redit⁹. 139. B	Cæsar Imperator salutatus Attēgua capta. 134. D
D. Brutus. 52. B. 64. D	Cæsaris Leges. 64. C. 130. C	Cæsar Liberator. 141. B. 202
Brutus classi præfectus. 14. A	Cæsaris Lex agraria. 5. A	Cæsar parens patriæ. 141. B. 202. 214
Brutus cōsul designat. 144. D. 149. C	Cæsaris in Macedoniā traiecit. 65. D	Cæsar Pontifex Maximus. 3. C
Brutus Galliæ Transalpinæ præfectus. 109. B	Cæsaris Manubiæ. 129. A	Cæsar Præfect. moribus censum vicatim egit. 131. A. 201.
Brutus nauali prælio Massiliens superat. 57. A. B.	Cæsar Marij Trophæa restituit. 3. B	Cæsar Rex salutatur. 146. D
Brutus Cæsari intimus. 151. D	Cæsar natatu periculū euadit. 99. B	Cæsar Semideus dictus. 127. D
Brutus Mutinam occupat. 170. C	Cæsaris opera publica. 129. C	Cæsar Tribunus Militum. 2. D
Bruto triumphus decretus. 173. A	Cæsar ouans ex monte Albano. 146. D. 202. 216.	Cæsari Tribunitia potestas in perpetuum concessa. 145. A. 201. 207.
Brutus Imperator. 173. B	Cæsaris in Pharnacem Ponti regem expeditio. 105. C	Cæsaris amicæ. 163. B
Bruti cædes. 175. C	Cæsaris prima militia. 2. C	Cæsar annum & fastos corrigit. 103. A. 209.
M. Brutus adoptatus à Q. Seruilio Cæpione, Q. Cæpio Brutus appell. 148. B	Cæsari Prouinciæ decreta. 6. A	Cæsar Antiquitatū studiosus. 163. D
M. Brutus prætor. 142. C. 148. B. 165. A	Cæsar à pyratibus captus. 2. C	Cæsaris ara. 159. C
Brutus Galliæ Cisalpin. præfect. 109. B	Cæsar Rhenum ponte iunctum transit. 16. B. C	Cæsar Astronomiæ studiosus & peritus. 103. A.
Bruti & Cassij res gestæ. 177. C	Cæsaris ad Rhodum secessus. 2. C	Cæsaris avaritia. 163. C
Bruto & Cassio statua inter Tirānicidas ab Atheniensibus constituta. 177. C	Cæsaris ad Senatum literæ. 45. A	Cæsaris audacia. 67. B
Brutus & Cassius annonæ & rei frumentariæ præfecti. 166. A	Cæsaris in Sullā Dictat. iocus. 148. A	Cæsaris cædes. 153. C. 216
Brutus Græciam occupat & Macedoniam cum Illyrico. 177. D	Cæsaris Templū & Clemetiæ. 141. C	Cæsar cæsus à Iudæis lugetur. 159. A
Brutus Imperator dictus. 178. A. B	Cæsaris Triumphi. 128. B. 139. C. 201. 202. 212. 214.	Cæsaris celeritas in pfectionib. 6. D
Brut⁹ pecuniā sua imaginē signat. 178. C	Cæsaris Trophæa. 108. A	Cæsaris clementia. 48. D. 56. A. 74. C
Brutus Besses subegit. 178. B	Cæsaris Victoriæ. 170. D	80. D. 82. A. 125. B. C. D. 140. A. 161. B
Brutus contra Lycios exercitum ducit. 179. C	Cæsaris in urbem aduentus. 50. B	Cæsaris columna. 159. C
Bruti exitus voluntarius. 182. D	Cæsaris ad urbem reeditus. 108. D	Cæsaris concubina. 164. B
Butrotus. 68. A	Cæsar Ædilis. 3. A	Cæsaris domus. 164. A
C		Cæsar elegantiarū studiosus. 163. D
Cadurci. 28. A	Cæsar Augur. 210	Cæsaris eloquentia. 161. A
Cæcilius Bassus. 178. C	Cæsari Censura ppetua decreta. 141. B	Cæsaris facilitas in militum iocis & Poëtarum famosis carminib. 161. C. 129. B
Cæcilius Niger. 138. B	Cæsar Consul. 4. C. 200.	perferendis. 161. C. 129. B
M. Cæcilius Prætor. 91. B	Cæsar Consul iter. 64. B. 201.	Cæsaris filius. 163. C
T. Cæcilius Centurio primipili. 53. C	Cæsar Cōsul desig. tert. 110. D. 201. 210	Cæsaris funus. 157. D
Cælius. 193. C	Cæs. Cōsul sine cōlega. 139. B. 202. 212	Cæsaris Genealogia. 197.
Cælius Vinitianus. 108. B	Cæsar Consulatu se abdicat. 139. D.	Cæsaris hæredes. 157. C
Q. Cæpio Brutus. 82. A	Cæsar Cōsul. v. desig. 142. C. 202. 207.	Cæsares vnde dicti. 1. D
Q. Cæpio Brutus Prætor. 148. B	Cæsar Consul in decennium. 215.	Cæsones vnde dicti. 1. D
Cæsaris in Africam expeditio contra Iubam & Scipionem. 111. A	Cæsar Dictator. 60. B. 64. A	Cæsaris liberalitas in milites. 35. D. 42. A. C.
Cæs. ex Africa ad urbē reeditus. 127. C	Cæsar Dictator iterum. 91. B. 207.	Cæsaris libido & incōtinentia. 163. B
Cæsar Alexandriam peruenit. 92. B	Cæsar dictaturam secundam quando inierit. 208	Cæsaris mater. 2. A
Cæsaris ad Ariouistum Legati. 9. A	Cæsar Dictator tertiu. 128. A. 201. 209	Cæsar militari scientia & disciplina clarus. 161. D
Cæsaris auspiciis hostiū cæsorū & urbium captarū numerus. 163. A	Cæsar Dictator quar. 139. C. 202. 213	Cæsar morbo comitiali obnox. 123. B
Cæsar Bætım ponte traicit. 133. D	Cæsar Dict. in decen. 127. C. 201. 209	Cæsaris natiuitas & ortus. 2. A
Cæsaris Bella, vide Bellum & Res.	Cæsar Dict. perpetuū. 141. B. 202. 215.	Cæs. natalis publicē celebrat⁹. 145. B
Cæsaris in Britannia nauigatio. 17. A	Cæsar flamen Dialis. 2. B	Cæsaris pater. 2. A
Cæs. in Britan. secunda nauig. 20. A	Cæsari honores à s. p. q. r. decreti & exhibiti. 9. A. 127. D. 141. A. 145. A. 157. D	Cæsaris rogus. 158. D
Cæsaris cū Cleopatra cōsuetud. 103. A	Cæsari imagine propria pecuniam signandæ potestas data. 141. C	Cæsaris sella aurea cum corona laurea. 145. C
Cæsar congiarium populo dat. 129. B	Cæsari Imperium quinquennale decretum. 6. B	Cæsaris simulachrum cum stella crinita in vertice. 159. D. 168. A
Cæsar epulo dato populum sibi conciliat. 129. B	Cæsari Imperium in alterum quin-	Cæsari supplicatio decreta. 13. A. 19. A

INDEX POSTERIOR.

Cæsaris testamentum	157 c	Canopus.	100 c	Chara radix.	71. c
Cæsaris valetudo.	160 B	Cantium.	21. A	Chersonesus Alexandrina.	97. B. 101. D
Cæsaris victus in prælio.	137. A	Cantij reges quattuor.	21 A	Cicero	21. c. 22. B. 26. D
Cæsaris villa.	157 c. 164 A	Canuleius.	71 A	M. Ciceronis cum alijs Senatoribus ad Pompeium transitus	51. c. 89. c
Cæsaris vicia.	163 B	Canutius Trib. pleb.	169 A	Cicero Antonio infensus,	
Cæsaris vxores.	2. A. 6 A. 164 A	Cappadocia.	103 c	Cæsari amicus	170. c
Cæsariō Cæsaris ex Cleop. F. 103 A. 163 c		Capua colonia Iulia felix.	5. B	Cicero proscribitur	176. c
Cæsarianorum militum in Africa clades.	63 A	Caput Pomp. Cæsari oblatum.	92 B	Ciceronis cæsi caput ad Antonium delatum	177. A
Cæsarianorum militum licentia & insolentia.	122. D	Caput Pacori per vniuersam Syriam circumfertur.	188. D	Cinna Prætor	155. A
Cæsarianorū militum patientia.	71 c	Capys conditor Capuæ.	150. D	Cinga fl.	53. c
L. Cæsar.	46 D. 124 D. 125. c	Carales	127 B	Cingetorix Treuir	19. c
L. Cæsar filius.	60. c	C. Carinas & P. Ventidius coss. suffecti.	177 B. 203	Cingetorix Cantij Rex	21. A
Sex. Cæsar	59 D	Caritas annonæ in exercitu Cæsaris		Cingetorix princeps Treuiroꝝ.	25. D
Cæsar Octau. annali lege solut ⁹ .	171. A	Carmonenses	59 c (54 A	Cingulum receptum	48. A
Cæsar Oct. cōsularū petit.	173. D. 174 c	Carnutes.	12 D. 24 B. 25 A	Cirta	114. B
Cæsaris Octauiani & Cleopatæ colloquium.	196 A	Caroceli pop.	7. c	L. Cispus	120. A
Cæsar Octauianus Consul cum Q. Pedio.	174. D	Carfuleius.	172. A	Ciuitates Achaïæ receptæ	72. D
Cæsar Octau. Galliā & Hispaniam prouincias Antonij occupat.	183 D	Carteia.	137 D	Clades Tituriana in Eburonib.	22. A
Cæsar Octauianus & Antonius in Macedoniam traiciunt.	180. c	Carthago colonia.	143 A	Clades Mundenfis	137. B
Cæsar Octau. Imperator appel.	172 B	Caruilius Cantij Rex.	21. A	Clades Mutinensis	172. D
Cæsaris Octau. liberalitas in milites.	170 A	Casilinum colonia.	143 c. 169. A	Clades & præliū Philippense.	181. c
Cæsar Octau. Patribus suspect.	173. A	Cassius mons	83 B	M. Claudius M. F. Marcellus cos. cum Ser. Sulpicio Rufo	41. c. 200
Cæsaris Octauiani oratio.	185. c	L. Cassius Longinus.	70 B	C. Claudius C. F. Marcellus cos. desig. cum L. Aimilio Paulo	41. D. 200
Cæsari Octauiano statua equestris aurea decreta.	170 D	Q. Cassius Longinus.	45 B. 87 A	C. Claudius M. F. Marcellus cos. cum L. Cornelio Lentulo	45. A. 200
Cæsar triumphū repulsam patitur.	173 c	Q. Cassius Trib. pleb.	59. B	Cleopatra	83. B. 163. c
Cæsar Octauianus Triumuir	175 D	Q. Cassius Gadibus præfectus.	60 A	Cleopatæ astutia	94. A
Cæsar Octau. Triumuir iterū.	187 B	C. Cassius.	65 B. 89 D. 90 c	Cleopatæ cū Cæsare colloquū.	94. A
Reliqua vide in Octauius.		Cassius prætor.	142 c. 148. D. 165. A	Cleopatæ prouincijs diuersis donatur ab Antonio	187. B
L. Cæsetius Flauus Trib. pleb.	146 c	Cassius Cæsari suspectus.	150 B	Cleop. & Ptolomæi coniugiū.	102. D
Cæsonius Cn. Pomp. interficit.	139 A	Cassius Imperator.	178. c	Cleopatæ statua	129. D
Calaguritani.	54 D	Cassio imperium confirmatū.	178. c	Cleopatra Romā cū fratre venit.	131 D
Calatia.	143. B. 169 A	Cassius in Rhodios expeditio-nem facit.	179 B	Cleopatra Regina Regum	191. D
Caleci & Lusitani à Cæs. domiti.	4 B	Cassius Syriam & Iudæā occu.	178 c	Cleopatæ in Antonij amor.	191. B
C. Calenus.	39 A	Cassij exitus voluntarius.	181 D	Cleopatæ fuga	193. D
Calenus.	148 D. 183. D	Cassiuellaunus.	20. c	Cleopatra clam rebus Cæsaris studet	195. B
Calet.	36 C	Cassiuellauni oppidum.	20 D	Cleopatæ monumentum, siue mausoleum	195. B
Calpurnia Cæs. vxor.	6 A. 150 B. 164 B	Castra Corneliana.	60. D	Cleopatæ & Cæsaris Octauiani colloquium	196. B
C. Caluissius Sabinus.	70. B. 186 D	Catacopus.	114. D	Cleopatæ exitus	196. c.
Camelopardalis Romæ primū visus		Catiuulcus Eburo.	21 B	Cleopatæ ætas	196. D
Campania à Milone & Cæcilio concitatur	91 c	M. Caro	3 D. 5 c. 89 c. 111 A	P. Clodius.	5 D
Camulogenus Aulercus.	32 c	Catonis p. deserta Syrtiū pfect.	90 c	P. Clodij cædes.	27 D
Candaui.	66 c	Catonis Vticensis exitus.	125 A	C. Clodius.	72. D
P. Canidij Crassi res gestæ.	189 B	Caturiges.	7. c	Clupea opp.	60. c. 111. c
C. Caninius.	38. B	Cæditius Saxa.	180 A	Cohors prætoriana Antoniana.	169 D
Caninius Rebilus	60 D. 49 D	Celtiberia	55 A. 137 D	Cohortes vrbane M. Antonij.	109 D
C. Caninius Rebilus Consul in paucas horas suffectus.	142 C. 202. 215.	Cenomani.	20 D	Coloniæ deductæ.	143. B
Caninius Rebilus Procos.	123 B	L. Censorinus ab Antonio Syriæ præfectus.	184 A	Colonica cohortes.	59. c
Canopicum Nili ostium.	100. c	Censura perpetua.	141 B	Colloquium inter Antonium & Octauianum.	175. c
		Census populi actus.	131 A		
		Centrones.	7. c. 22. B		
		Ceraunij montes.	193 A		
		Cercina recepta.	115 D		
		Certamina quinquennialia.	145. c		
		Cetratorum cohortes.	55. B		

INDEX POSTERIOR.

Columna Cæsaris.	159. c	M. Cotta.	50 B	Dolabellæ exitus.	179. A
Comoriètes Antonij & Cleop.	194 D	Cothon Adrumetinorū portus.	119 B	L. Domitius prætor.	6. B
Communis tumulus cæsorū pu- gna Pharfalica	81. c	Cotuatus	28 A	L. Domitius Ahenobarbus.	45. D.
Commentarij actorum.	156. B	Corus Heduius	30 A	48. A. 52. B. 180. c	
Cometes Iulij.	168	Craſtinus euocatus	78 D	L. Domitius cæſus.	81 B
Comius Atrebas Rex. 17. c. 18. A. 34 A		Craſtinus cæſus	81 c	Cn. Domitius Caluin ⁹ Cōſul.	41 A 200
Comius Atrebas Bellouacus	36. B	M. Craſſus	4 D	Cn. Domitius Caluinus.	70. B
Condruſij & Eburones	15. D	M. Craſſus Conſul iterum cum	103 D. 123 c. 149 D		
Congariū populo à Cæſ. datū.	129. B	Cn. Pompeio.	13. B. 200.	Cn. Domitius Caluinus Mag. Equitū	
Conetodunus	28. A	P. Craſſus	12 D. 13 D. 14 D	in dictatura perpetua Cæſaris in	
Conſentia	185. A	Criſpus Salluſtius Cercinnam	115 D	locum Octauij	144. D. 202. 216.
C. Conſidius	112. A. 115. c. 126. c	inſulam capir.	143 D	Cn. Domitius Ahenobarbus	180 c
C. Conſidus Longus	60. D	Curia Iulia	149 D	Domus Timonia Antonij	194 c
Conſpiratio in cædem Cæſaris.	149. c	Curia Pompeiana.	12 D	Donatium militum	129 c
Conſul vterq; paludatus ad bellum	45. D	Curioſolitæ	4 A	Drapes Senon.	38 B
proficiſcitur	45. D	Q. Curius	50 B. 63 c	Drapes captus.	38 D
Conſulatus Cæſaris cum M. Bi- bulo.	4. c. 200	Q. Curio Trib. pleb.	41. c	Drapetis mors.	39 c
Conſulatus quinquennalis Cæ- ſari decretus	91 A	C. Curio Trib. pleb.	61 A	Dumnacus	38 A
Conſulatus & Auguratus Sex. Pompeio adeptus	187 B	C. Curio.	43 B. 51 B. 60 c	Dumnorix Heduius.	7. c. 19. D
Conſules ſuffecti in partem anni primū creari coepti.	139 D. 202. 214	C. Curio Imperator.	61 A	Duumiri municipiorum.	50 B
Conſules in quadrienniū deſig.	185 D	Curiones arte oratoria & elo- quentia clari	61 c	Dyrrachium.	67 A
Conſulum ex vrbe fuga	47 D	Curionis cædes in prælio	63 B		
Contentio inter Phraatim Parthum & Medū de præda & ſpolijs.	190 D	Cultus corporis Cæſaris	160 B	E	
Controuerſia inter Ptolomæum & Cleopatram	93 A	Cyrene.	90 B	Eburones.	14 c
Conuentus	19 B. 27 c			Eburones & Condruſi.	15. D
Conuentus Cordubenſis	59 c. 88 A	D		Ebuſus inſula.	114 A
Conuiſtolitanes Heduius	30 A	Daci.	144 A	Egeſaretus Theſſalus.	70 c
Q. Coponius	69 B	Damaſippus.	126 D	Egymurus.	117. c
Corbei Bellouaci cædes	37 c	Darius Ponti Rex.	186 A	Elauer fl.	30 B
Corduba	133 A	Decimatio.	159 c	Elephas in numis Cæſaris.	1. D
Corduba recepta.	138 A	Decius.	115 D	Epaphroditus Cæſaris libertus.	196 A
Corcyra	65. D. 89 B. 192 D	Decumani.	110 B	Epalnaëtus Aruernus	39 D
Corſinium	48 A	Decuriones.	48 D	Epidaurus	86 c
Corſinium receptum.	48 c	Dedicatio templi Veneris Ge- netricis	168 A	C. Epidius Marullus Trib. pleb.	146 c
Corinthus colonia	143 A	Deiotarus.	103 c. 106 A	Epirus recepta.	66. D
Cornelia	164 A	Delphi.	72. D	M. Eppius.	125 c
Cornelia Cinne filia Cæſaris vxor.	2 A	Delta.	101. c	Eporedorix Heduius.	31 A
Cornelia Pompeij vxor	82 c	Dictatura annua.	91 A	Epulum populo Cæſar præbuit.	129 B
P. Cornelius Dolabella	63 D	Dictatura perpetua.	141 B	Equi deſultorij	129 D
P. Cornelius Trib. pleb.	91 D	Dictatura abolita.	167 B	Equi Marti conſecrati.	150 D
P. Cornelius Scipio euocatus	120 D	C. Didius.	127 B. 132 c. 138 D	Equites Numidæ ſine frenis.	117. D
Cn. Cornelius Dolabella à Cæſare accuſatus	2 c	Dies cædis Pompeianæ.	83 D	Equus Cæſaris Veneri dicatus.	162. B
L. Cornelius Lentulus cos.	45 A. 200	Diomedes.	195 c	Eſſedarj Britanni.	18. c
Cornelius Balbus	142 B	Dioſcorides	94 D	Eſſeda Britannorū in præliis	20 c
Cornelius Gallus	195 A	Diſſidium inter Cæſarem & Lepidum.	187 c	Eſlui.	21 B
Q. Cornificius Quæſtor	85 c	Diuiſio imperij & prouinciarum.	185 B	Eunoe.	163 c
Coſſutia	164 A	tertia inter Cæſarem & Anto.	185 B	Euphranor.	98 A
L. Cotta	19 A	Diuitiacus Heduius.	9. A	Euphranoris interitus.	100 D
L. Cotta interfectus in prælio	22 A	Dolabella claſſi præfeſtus.	51. B	Euphrates fl.	189 D
L. Cotta xv vir.	149 A	P. Dolabella Trib. pleb.	91 D. 105. A	Exauctorari.	56. D
		P. Dolabella ad conſulatum præma- ture proueſtus.	108 D	Expediſio Cæſaris in Hiſpaniam contra Cn. & Sex. Pompeios.	132. B
		P. Dolabella cos. ſuff.	144 D. 203		
		P. Dolabella	155. B	F	
		Dolabella hoſtis à Senatu iudicatus	171 A	C. Fabius.	52. c. 53. A
		Dolabella abſolutus	175 A.	C. Fabius in Morinos miſſus.	24. A
				L. Fabius.	31. c
				Q. Fabius Maximus.	132 D
				Q. Fabij Maximi ex Hiſpania tri- umphus.	139. c. 202.

INDEX POSTERIOR.

Q. Fabius Maximus cos. suffectus.		Hedui recepti	35. B	Induciomarus Treuir	19. c
	139. D. 202. 213	Heduorum defectio	32. D	Induciomarus	24. B. c
Fabius Pelignus.	61. D	Heluetij superati	8. A	Insignia Quintanorū, Elephas	123. B
FELICITAS pugnae signum Cæs-		Heluetij vnde primū egressi	8. B	Iotape Medi Regis filia Alexandro	
sarianis	122. B	Heluij	28. B	Antonij filio desponsata	191. c
Falcatae quadrigae	107. c	Heluius Cinna Trib. pleb.	147. A. 159	Isthmus Corinthiacus	144. A
Fanum receptum	47. B	Herculis fanum Gadibus	59. D	Iuba Rex	61. A. 62. D
Fanum Herculis Gadibus	59. D	Hercules Gaditanus	139. A	Iubae regis & Petreij interitus	126. B
Fasti à Cæsare correcti	103. A. 130. B	Hercules inuictus, tessera		Iubae & Numidarū crudelitas.	63. c
Faustus Pompeij gener	90. A	Pompeianorum	81. D	Iuba filius à Cæsare in trium-	
Faustus Sulla	123. D	Hæredes Cæsaris	157. c	phum ductus.	128. D
L. Figulus	178. D	Herodes Idumæorum Samari-		Iuba filius scriptor celeberrim ⁹ . ibid.	
Forma & statua Cæsaris	160. A	tarumque Rex	186. A	Iudæi in Ægypto	101. B
Forum Cæsaris	42. c	Herodes ab Antonio ad Cæsa-		Iudæi ciuitate donati	105. D
Forum Iulij	143. c	rem deficit	194. c	Iudei Cæsarem mortuū lugent.	159. A
Frugalitas Cæsaris	160. D	Hierosolimorū muri instaurati.	105	Iudæorum regnū Herodi con-	
Q. Fufus Calenus	65. D. 72. D. 85. B	Hippo regius	127. A	firmitatem.	189. B
Q. Fufius Calenus Consul	110. D. 201	Hircanus summus apud Iudæos		Iulia gens	1. A
Q. Fulginius primus hastatus	53. c	Pontifex	101. A. 105. D	Iulia Cæsaris filia	164. B
Fulvia Antonij vxor	183. c	A. Hirtius Cos. desig.	144. c	Iulia Cæsaris filia Pōpeio nupta.	6. A
Fulvia virilis animi mulier	183. c	A. Hirtius Consul	170. c. 203	Iuliae Pompeij Cæsaris filiae	
Fulviae mors	185. A	Hirtius & Pansa Imperatores		mors.	19. A
C. Fufius Cotta	28. A	appellati	172. B	Iulia mater M. Antonij	184. D
G		Hirtij Consul is apud Mutinam		C. Iulius Cæsar	1. C
Gabinus	86. A	cædes	172. c	Sex. Iulius Cæsar	1. c. 178. c
Gades	59. A	Hissani	66. A	Iulus.	1. A
Gadibus templum Herculis	139. A	Hispalis recepta	138. c	L. Iunius Patiecus.	133. B
Gaditana insula	59. B	Hispania prouincia	4. B	Iura mons	7. B
Gaditani ciuitate Ro. donati	60. A	Hispania citerior	56. D	Ius liberorum	131. B
Ser. Galba	13. B. 149. D	Hispanicae cohortes	147. B	L	
Gallia Transalp. noua prouin.	64. D	Hispania vltior recepta	59. D	T. Labienus.	7. c. 18. D. 26. D. 32. c.
Gallia citerior Antonio per		Hispella	143. B	(68. D. 89. c. 132. D.	
plebiscitum decreta	168. B	Honores Cæsari decreti.	91. A. 141. A.	Labienus Galliae Togatae pfect.	46. B
Galliae & Illyricum	5. D	Honores Cæsari post victo-	(145. A	Labieni crudelitas	74. A
Galli Cisalpini ciuitate donati	64. D	riam decreti	127. D. 201. 202	Labienus à Cæsare ad Pompeium	
Gallicus triumphus	128. B. 201	Honores & præmia militaria	72. c	deficit	67. A
C. Gallonius	59. B	Hortensius classi præfectus	51. B	Labienus cæsus	137. B
Ganges fluius	180. D	Hyberna Belgica	19. B	Labienus Ciliciam subigit	184. c
Ganymedes Eunuchus	96. A	I		Labienus Parthorū Imperator.	184. c
Gebenna	28. c	IACTA EST ALEA, Cæsaris in Rubi-		Labienus à Ventidio captus	186. B
L. Gellius Poplicola	178. A. 193. c	conis fl. transitu exclamatio	46. c	Lacetani.	54. D
Genabum	36. A	Iadertini	85. D	Lacus Lemanus	7. B
Genabum Cornutum opp.	28. A	Iberus flu.	55. c. 89. B	D. Lælius.	65. A. 70. D. 85. A
Genusium flumen	75. B	Iccius portus	19. c	Lanuuium	143. B
Gergobia Boiorum opp.	28. D	Idus Martiae	149. D	Laodicea à Dolabella occup.	178. D
Gergouia	30. B	Idus Martie, parricidium dictæ.	159. D	Larissa.	76. A
Germani	9. c	Ilerda	52. D. 53. B	Latobrigi.	7. A
Germanorū in Galliam transitus	8. c	Ilenses restituti	143. B	Lauicanum Cæsaris	157. c
Germanorum clades & fuga	10. A	Illurgauonenses	54. D	Leges Cæsaris	64. c. 130. c
Getae	144. A	Imagines ciuium Ro. in pompa tri-		Legio vernacula	59. c
Gnidiis libertas concessa	84. c	umphii Africani transmissæ	128. D	Legio Alauda	6. c
Gomphi opp.	75. c	Imperium quinquennale Cæsari		Legio Cilicensis	78. B
Gomphi recepti	75. D	decretum	6. B	Legiones Macedoniæ.	167. B
Gorduni	22. B	Imperium Cæsari in alterum quin-		Legiones Syriacæ.	78. B
Grudij	22. B	quennium prorogatum	13. B	Legio tertia	24. A
H		Imperij & prouinciarum inter An-		Legio quarta.	169. D
Harudes	8. B. 10. B	tonium & Cæsarem Octavianum		Legio octaua.	48. B
Hedui	8. B	diuisio altera	183. A	Legio nona.	64. A

INDEX POSTERIOR.

Legio. xxxvi.	104. B	Q. Ligarius.	149 D	Menapij subacti	25 B
Legio xxxvii.	97 A	Ligeris fl.	14 B. 32 B	Menecrates Sex. Pomp. libert ⁹ .	186 C
Legio Martia ab Antonio ad Cæ-		Lingones	33 A	Menecrates & Appollophanes	
larem transit.	169. D	Litanicus Hedui	30 D	Sex. libert. rei nauali præfecti.	186 D
L. Lentulus Consul	45 A. 46 D	L. Liuius Regulus	125 B.	Menedem ⁹ Macedon. princeps.	70 B
L. Lentulus	82 C	Lollia A. Gabinij à Cæsare adamata		Mensis Iulius	145 B
L. Lentuli mors	84 A	Luca.	13 A	Mensis intercalaris	130 B. C
P. Lentulus	82 C	C. Lucretius	49 A	Mensis intercalaris sublatu.	209
P. Lentulus Spinter	48 A. 154 D	L. Lucullus	5 D	M. Messalla	178. B. 123. C.
Lentulus Marcellinus	73 B	Lucterius Cadurcus	38 B. C	E. Messius	115 C
M. Lepidus Hispaniæ Præfectus	64 D	Lucterius captus	39 C	Metellus Nepos Trib. pleb.	3. D
Lepidus Præfectus vrb.	92 B	Ludi Circenses facti	129 D	L. Metellus Trib. pleb.	51. A
Lepidus Magister Equitum Cæ-		Ludi funebres	158 B	Q. Metellus Pius Scip. focer Pom.	45 B
laris.	128 A. 155 D. 201. 214	Ludi Latini	168 A	Metropolis Thessaliæ	75 D
Lepidus Magister Equitum in lo-		Lugdunum conditum	177 C	Metropolis reliquæq; Thessaliæ	
cum Antonij	142 C. 202. 214	Lupia opp.	166 B	ciuitates receptæ.	75 D
Lepidus Cæsare ab Antonio rege		Lutetia Parisiorum	32 C	Militaris seditio	109 C
salutato ingemit	147 D	Lyssus	69 B	Milites Antoniani host. iudic.	173 A
Lepidus Pontifex Max.	165 D	Lyssus recepta	69 D	Milites à Bruto & Cassio in Co-	
Lepidus Cos. desig.	110 D. 201			lonias diuisi	165 B
Lepidus Procos.	88 D. 203	M		Militum in Cæsarem triumphan-	
Lepidus Consul desig. iter.	176 A. 203	Macedonia recepta	70 C	tem dicacitas & licentia.	129 A
Lepidus hostis iudicatus	174 B	Macedonia prouincia Dolabellæ		Milo exulās Campaniā cōcitāt.	91 C
Lepidus in uir reip. const.	175 D. 203	decreta	166. A	Milonis cædes	91 D
Lepidus in uir iterū reip. con-		Macedonia D. Bruto pro Gallia		L. Minutius Basilus	26 B
stituend.	187 B. 205	decreta.	168. B	Minutius Silo.	87 C
Lepidus & Antonius per Cæsarem		Magistri Equitum Cæsaris in di-		L. Minutius Flaccus.	134 B
Octauiu Senatui reconciliati.	175 B	ctatura perpetua.	142 C. 202. 216	M. Minutius Crispus	178 C
Lepidus Paullum fratrem suum		Cn. Magius Præfect. Fabrūm.	49 C	Mithridates Mennei filius Perga-	
proscribit.	176 C	Malaca	89. A	menus	100 D. 101 B. 108 B
Lepidi ex Hispania triumphus		Malchus Nabeorum Rex	186 C	Moneses Parthus.	189 C
	110 D. 177 B. 204. 203	Manubiæ Cæsaris	129. A	Monetæ & vectigalibus serui	
Lepidus Cæsari & Antonio		M. Marcellus Consul	41 C. 200	præfect	140 D
infectus.	183 A	C. Marcellus Consul	41 C. 200	Molo Rhodius Rhetor	2 C
Lepidus in Siciliam ex Africa		C. Marcellus Rhodiis nauibus à		Melodunum Senonum opp.	32 C
trahit.	187 C	Pompeio præfectus.	65 B	Montes Coronei	65 D
Lepidus Messanam receptam di-		M. Marcellus Aternius	88 A	Morini	17 B C
ripit & incendit	188 A	M. Marcello reditū Cæs. cōcessit.	128 A	Morini subacti	18 D
Lepidus Siciliam vniuersam sibi		Marcomanni	10 B	Morinorū syluæ & paludes.	15 B. 18 D
vendicat	188 A	Marij trophæa à Cæs. restituta.	3 B	Morinorum portus	17 D
Lepidus Cæsari supplex	188 B	Marfi mors	179 A	Mosa fluuius	16 C
Lepido imperiū ademptū.	188 B. 205	Martia legio ab Antonio ad Cæ-		Motus in Gallia nō ui	35 C
Leptis recepta	112 A	farem transit.	169 D	Motus & tumultus vrbani.	104 D
Lesbus	82 C	Martius	60 D	Munatius Plancus	175 B
Leuaci	22 B	Marullus & Cæsetius Trib. pleb.	155 C	L. Munatij Planci triumphus ex	
Leucas insula à M. Agrip. recep.	193 A	Massiliæ oppugnatio	58 A	Gallia.	177 B. 203.
Lex Cæsaris agraria	5 A	Massiliæ deditio	59 A	L. Munatius Planc. & M. Titius ab Anto-	
Lex de Comitij & iure Magistr.	41 B	Massilia recepta	60 B	nio ad Cæs. Octavianū transeūt.	192 C
Lex sumptuaria	130 C	Mauretania	113 D	Munda recepta.	137 C
Lex curiata	166 D	Mazaca opp.	106. A	Mundense prælium	136. A
Lexouij	14 C	Necenas	187	Munus gladiatorium	129. D
Libera, pars Macedoniae	70 B	Medici aliarumq; liberalium artium		Murus ad lacum Lemani.	7. B
Liberi Antonij & Cleopatæ Sol		professores ciuitate donati.	131. B	Mutia Cn. Pompeij à Cæsare	
& Luna vocati	187 B	Medus Antonij ad bellum Parthis		adamata.	163 B
LIBERTAS, Brutianis pro tel-		inferendum sollicitat	190 D	Mutina ab Antonio obfessa.	170. D
lera fuit	181 B	Megareses	85 C	Mylissa	184. C
Libri Sibyllini	146 B	C. Memmius Prætor	6 B	Myra recepta.	179. D
Licinius Crassus.	51. B	Mena Sexti Pompeij libertus.	185 A	Mytilena.	82. C
		Menapij	15 B. 19 A. 25 B. 26 D		

N

INDEX POSTERIOR

- Narbo 28.B.39.D
L. Nasidius 57.C
 Nasidius 127.B
 Natalis Cæsaris 145.B
 Naues Britannicæ 54.B
 Nauiū Antonianarū magnitudo. 193.C
 Naumachia. 130.A
 Neapolis. III.C
 Neapolita. portus ad mare Ægeū 181.A
 Nemesis siue indignationis facellū.
 Nemetes 10.B (92.C
 Nemetocerna 39.D.40.B
Ti. Nero. 100.C
 Neruij II.D.22.B.25.B
 Neruiorum paludes, æstuaria, &
 syluæ. II.D
 Neruiorum cædes. 12.B
 Nicomedes Bythinus. 106.A
 Nicopolis à Cæs. condita in aduer
 sa sinus Ambracij parte. 193.A
 Nicopolis Armeniæ. 104.A
 Nomina Imperatorum scutis mi-
 litum inscribi solita 88.B
 Nonius Niger Quæstor 4.A
 Norba. 89.A
C. Norbanus. 18.A
 Noricus Rex. 48.B
 Nouæ tabulæ. 64.B.109.A
 Nouiodunum. II.C
 Nouiodunum Biturigum. 29.A
 Nouiodunum Heduorum. 32.A
 Nouocomum colonia 41.C
 Numerus hostium auspicijs Cæ-
 saris cætorum. 163.A
 Numidia prouincia à P.R. facta. 127.A

O
 Oceanus. 17.A
 Oceani simulachrum aureum
 in triumpho Cæsaris 128.B
 Octacilius Crassus. 69.B.
 Octauæ pro decimis multæ no-
 mine imperatæ 127.B
 Octauia. 19.B.
 Octauia Cæsaris neptis. 42.D
 Octauia Cæsaris soror Antonio
 desponsatur 185.B
M. Octavius. 63.D.65.B.85.C.
M. Octauij Legat. mors voluntar. 179.A
M. Octavius in pugna Actiaca sinistru
 classis cornu ducit. 193.C
C. Octavius & Cn. Domitius Mag.
 Equit. suff. 144.D.202
 Octavius ad bellum Parthicum
 à Cæsare præmissus. 144.C
C. Octavius. 89.D.154.D
 Octavius à Cæs. testamēto adopra-
 tus & hæres scriptus. 166.B
 Octauij Cæsare interfecto in Italiam
 traiectus. 166.B
 Octauij ad urbem reditus. 166.C
 Octauij à Cæsare adoptio. 166.D
 Octa. Cæs. ex sorore nepos. 144.B.216
 Octauij liberalitas in præstan. Cæ-
 saris legatis 167.A
 Octauij Tribunatū pleb. petit. 168.C
 Octodurus. 13.C
 Opera publica Cæsaris. 129.C.143.C
 Orchomenus. 72.D
 Orgetorix Heluetius. 7.A
 Oricum receptum. 66.D
 Orientis Imperium Cassio &
 M.Bruto à Senatu decretum. 171.C
 Ornamenta cōsularia Cæsari Octa-
 uio decreta. 173.C
 Oscenses. 54.D
 Ouatio Cæs. ex mōte Albano. 146.D

P
 Pacorus Syriam & Palæst. occu. 184.C
 Pacorus iterū Syriam inuadit. 188.D
 Pacorus cæsus 188.D
 Panis è chara radice 71.C
 Panfa Consul vulneratus 172.B
 Parada opp. 123.C
 Paretonium 194.B.195.A
 Parisij. 28.A
 Parthini capti. 70.D
 Parthini. 89.B
 Parthi Antiochiam capiunt. 184.C
 Parthi Apameam capiunt. 184.C
 Parthi duce Labieno & Pacoro
 Syriam inuadunt 184.C
 Patara recepta. 179.D
 Patræ 90.A
 Pax inter Cæsarem Octauium &
 Antonium. 185.D
 Pax cum Sex. Pompeio facta. 185.D
 Pecunia imagine Cæs. signata. 141.C
Q. Pedius. 10.D.11.C.132.D
Q. Pedij ex Hisp. triumph. 139.D.202.
Q. Pedius & Cæsar Octavianus
 coss. creati. 174.D.203
 Sex. Peduceius. 64.D
 Pelusium. 83.B
 Pelusium captum. 101.A
 Pelusium à Cæsare captum. 195.A
 Peneus amnis. 82.C
 Percussores Cæs. capitol. occup. 154.D
 Percussorum Cæsaris cum M. An-
 tonio reconciliatio. 157.B
 Percussores Cæs. q̄stione habita
 condemnati. 175.A
 Petra. 71.A
M. Petreius 31.D.52.C.55.D.113.C
 Petreius Thessalus 70.C
 Petronius 121.C
 Pharnabatus Hyberorū rex 189.B
 Pharnabates Pacori legatus cum
 exercitu cæsus 186.B
 Pharnaces Mithridatis filius. 103.B
 Pharnaces victus. 107.C
 Pharsalia. 65.C
 Pharsal. pugnae dies & temp. 81.A.207
 Pharsalus. 76.B
 Pharus capta. 98.C
 Philip. Codrus Pōp. Libertus 84.A
 Philo 138.B
 Photinus Eunuchus 83.C.93.B
 Photini & Achillæ in Cæsarem
 conspiratio 93.C
 Photini cædes. 96.B
 Phraaspa regia Medorum vrbs ab
 Antonio oppugnata 189.D
 Phraates Orodus filius. 189.C
 Phraatis in patrem & fratrem
 impietas & parricidia 189.C
 Pictones. 28.B
 Pietas Pomp. militaris tessera. 137.B
 Pinarius 180.D
 Pinarius Scarp? Africā obtineb. 194.B
 Pindarus Calsij Libertus 181.D
 Pireum 85.B
 Piruste 19.B
 Pisaurum receptum 47.B
L. Piso 6.A
L. Piso Cæsaris socer 156.D
 Placentia 64.A
L. Plancus. 53.A
L. Plancus cos. designatus. 144.D.203.
 Plemmius. 187.
 Pletorius Cestianus. 127.A
 Pleumosij. 22.B
 Pola Istriæ, Pietas Iulia dicta. 143.C
 Polemocratia. 178.B
 Polemon Ponti Rex. 190.A
 Polemonem Antonius Armenia
 maiore donat. 192.A
 Pomerium vrbis ampliatur. 143.C
 Pompeia 164.D
 Pompeia Cn. Pompeij filia 125.C
Cn. Pompeius Magnus Cos. iterum
 cum M. Crasso 13.B.200.
 Pomp. Cos. tertium. 41.A.200
 Pomp. Cos. sine cōleg. pri. 41.A.200
 Pompeij ex vrbe excessus 47.C
 Pompeius Imperator. 74.A
 Pōpeius p cōtumeliā à militib. Aga-
 memnō & Rex regum appell. 77.A
 Pompeij fuga. 80.C
 Pompeius Ptol. Regis tutor. 83.B
 Pompeij cædes 83.D
 Pompeij & Sullæ imagines
 disiectæ. 91.A
Cn. Pōp. Pōpeij Magni F. 70.C.89.C.113.D
Cn. Pomp Hispaniam occupat. 132.A
 Hh iij

Cn. Pompeij post Mundensem cladem fuga. 137 D. 138. D
 Cn. Pompeij Iunioris caedes. 139. A
 Sex. Pomp. Pompeij Magni F. 82. c
 Sex. Pompeius Hispaniā occupat. 132 D
 Sex. Pomp. pfect. claf. & orae marit. 173. B
 Sex. Pomp. post clad. Mund. fuga. 137. D
 Sex. Pōp. inter pcul. Caeſ. cōdemn. 175 A
 Pōpeij in ciues pſcript. pietas 177 A
 Pompeius Italiā inuadit 185 A
 Pompeius cos. deſig. 185 D. 205
 Pōp. pace fracta bellū reparat. 186 c
 Pōp. clades ppe Meſſanā & fu. 187 D
 Pompeius accepta extrema clade in Mytilenam appellit. 188. B
 Pompeius legatos ad Anton. mittit vt ab ipſo recipiatur. 188 B
 Pomp. à M. Titio cap. & occiſ. 188. c
 Pompeius Rufus. 122. D
 C. Pomponius. 65. B
 M. Pomponius. 84. D
 Pons in Arari 8
 Pons in Ligeri 28 D
 Pons in Rheno 16 B
 Pons alter in Rheno. 25 D
 Pons Rhodani 7 B
 Pontica Caeſ. victoria. 107 D. 201
 Ponticus Triumphus 128 D. 201
 Pontius Aquila 149 D
 Pontus à Pharnace occupatus. 104. c
 Pontus receptus 108. A
 Popillius Lenas. 152. D
 Porta Decumana in caſtris. 73. c.
 Portus Alexandrini obſtructio. 95. D
 Portus Iccius. 19. c
 Portus Morinorum. 17. D
 Portus Nymphæus 69. B
 Poſthumia Caeſaris amica. 163. B
 Præfecti vrbiſ ſex. 132 B
 Prælium ad Alexiam 34 B
 Prælium Mundenſe 136 A
 Prætores. x. deſignati 109 B. 201 209
 Prætores. xiiij. facti. 140. c. 202. 214.
 Prætores creati 142 c. 202. 215.
 Prætor ſua cohors Antonij 169 c
 Prætorium in caſtris 56 A
 Primus haſtatus. 53. c
 Proculæius. 195. c
 Proculæius Caeſarianus. 195. c
 Prodigia. 81. c
 Prodigia cēdē Caeſ. denūciantia. 150 c
 Prodigium. 135. b
 Proſcriptio 176. A
 Proſcriptorum numerus 176. c
 Proſcriptorum fuga. 176. D
 Prouincia. 33. A
 Prouinciæ Caeſari decretæ. 6 A. 144 B
 Prouinciæ decretæ 51 B. 64 D

INDEX POSTERIOR

Prouinciæ percufforib. decretæ. 157 B
 Ptolomæus 83 A
 Ptolomæi teſtamentum 93 A
 Ptolomæi & Cleopatrarē recōciliatio. 94 c
 Ptolomæus Iunior. 94 c
 Ptolomæi regis interitus. 102 c
 Ptolomæi Philadelphi Bibliotheca conflagrata. 95 B
 Ptolomeus Caeſarion rex regū. 191 D
 Pugna Pharfalica 79 A
 Pugna ludicra 130 A
 Pugna naualis ad Actium inter Caeſarem & Antonium 193 c
 Pyrrhica ſaltatio 130 A
 Q
 Quadrigæ in Capitolio Caeſari decretæ. 127. D
 Quadrigæ falcatae. 107. c
 Quæſtores. xl. creati. 140. c. 214.
 Quindecimviri primi Maſſilienſi 51 D
 Quintani. 123. A
 Quintanorū inſignia, elephāti. 123. B
 Sex. Quintilius Varus. 48. D. 61. B
 Quiritū nomine milites à Caeſ. appellati, pudore ſuffuſi ſunt. 110. A
 R
 Rauraci 7 A
 Res à Caeſare in Gallia geſtæ. 39 D
 Res in Africa à Curione geſtæ. 60 D
 Res à Caninio, Fabioq; cum Pictonibus finitimisq; popul. geſtæ. 38 A
 Res à Cn. Domitio contra Pharnacem geſtæ. 103. c
 Res ad Dyrrachium geſtæ 72 A
 Res in Eburonibus geſtæ 26 c
 Res cū Neruijs, Eburonib., Aduaticis, finitimisq; populis geſtæ. 21 B
 Res in Hispania vltiore contra Varronem geſtæ. 59. B
 Res in Hispan. citiore contra Petreium & Afranium geſtæ. 52. D
 Res cum Neruijs & finitimis pop. geſtæ duce Q. Cicerone. 22. B
 Res ad Maſſil. terra mariq; geſtæ 57 A
 Res apud Pariſios duce Labieno geſtæ 52. c
 Res in Theſſalia inter Caeſarem & Pompeium geſtæ. 77. B
 Res aduerſus Treuiros duce Labieno geſtæ. 24. B
 Rhedones. 12. D
 Rhemi. 23. D. 36. B
 Rhenus fl. 8. A. 15. c
 Rhenus ponte iunctus. 16. B
 Rhenum Caeſar ſecundò traiecit. 25 D
 Rheni ſimulachrum aureum in triumpho Caeſaris. 128. B
 Rhodanus fl. 7. B

Rhodani ſimulachrum aureum in triumpho Caeſaris. 128. B
 Rhodus. 98. A
 Rhodus à Caſſio capta & direp. 179. c
 Rhodii prælio nauali à Caſſianis ſuperati. 179. c
 Rhuteni. 28. B
 Rogus Caeſaris. 158 D
 Roſcillus, Ægus, fratres Allobroges. 73. A
 L. Roſcius. 21. B. 24. A
 L. Roſcius prætor. 46. D
 Rubico fl. Galliar & Italiæ terminus. 46. B
 L. Rubrius. 48. D
 Rubrius Rex. 149. D
 Ruſpina recepta. 112. A
 S
 Sabis fl. 12. A
 Sabura Iubæ Regis Præfectus. 62. B. 126. D. 117. D
 Sacerdotes Iulij. 145. D
 Saguntus. 133. B
 Samarobrina. 21. B
 Samarobrinar Caeſ. hyberna. 24. A
 Salone. 66. A
 Salonenſes. 66. A
 C. Saluſtius Crispus. 109. c
 Saluſtius Numidiæ Proconſul. 127. A
 Saltus Pyrenei. 52. D
 Sardinia. 50. B
 Sarſura opp. 120. D
 Sarſura capta. 120. D
 P. Saſerna. 112. c
 Scaeva Centurio 72. c
 Scauæ Centurionis mors. 74. A
 Scaldis flu. 26. D
 Scapula. 89. c
 T. Scapula. 132. c
 Scapulæ mors voluntaria. 138. A
 Scipio. 70. A 89. c. 111. A
 Scipio Imperator 90. D
 Scipionis mors ſpontanea. 127. A
 Scotius mons. 107. A
 Scotuſſa opp. 77. c
 L. Scribonius Libo. 63. D. 65. B
 Seditiones vrbanae. 91. B
 Sedulius Lemouicum princeps. 35. A
 Seduni. 13. B
 Seduſij. 10. B
 Segni. 26. c
 Segonax Cantij Rex. 21. A
 Segontiaci pop. 20. D
 Segufiani. 33. A
 Sella aurea Caeſaris cum corona aurea. 145. c
 Seleucus. 195. A
 Senatorum ex vrbe fuga. 47. D

INDEX POSTERIOR.

Senatorū numerus ampliatus. 140. c	Supplicatio. xx. dierum decreta. 35. c	L. Torquatus. 66. D. 126. D
Senatus suppletus. 131. c	Supplicationes propter Antonium	Torquatus Quæstor. 172. B
Senatusconsultum de decretis	profligatum decretæ. 173. A	Traiectus in Britanniam breuissimus ex Morinis. 17. B
Cæsaris 165. D	Supplicationes decretæ ob res	Traiectus ex Britannia. 18. D
Senones. 24. B. 25. A. 28. A	prosperè gestas à Ventidio	Traiectus Cæsaris in Britanniam
Septemviris epulonū vnus additus.	contra Parthos. 186. c	secundus. 20. A
L. Septimius. 83. c. (140. c)	Syrtium deserta. 90. c	C. Trebatius. 142. B
Sequani. 8. c. 33. A	T	L. Trebellius 91. D
Serapion. 94. D	Tabulæ proscriptorum. 176. B	Trebellius Trib. pleb. 105. A
Q. Sertorius. 15. A	Tamensis flu. 20. c	C. Trebonius Legatus Cæsaris Britan-
Seruilia Catonis soror à Cæsare	Tarraconenses. 54. D	nos in fugam vertit. 20. c
adamata. 163. B	Tarcondimotus. 150. D	C. Trebonius Legatus. 26. D. 27. B
Seruilia M. Bruti mater. 148. D	Tarsus. 105. D. 178. D	C. Trebonius cum duabus legionib.
P. Seruilius Isauricus. 2. c. 64. B	Taurus insula. 86. c	Genabi hybernar. 36. B
Seruilius Consul. 91. c. 201	Taximagatus Cantij Rex. 21. A	C. Trebonius cum tribus legionib. ad
P. Seruilius Casca. 149. D. 153. c	Tegea opp. 121. B	oppugnandam Massiliam à Cæ-
P. Seruilius & L. Antonius coss. 185. B	Templum Cæsaris & Clementiæ. 140. B. 141. c	sare relictus. 52. B. 57. B
P. Seruilius Rullus. 185. A. (203	Templum Concordiæ. 141. c	C. Trebonius Procos. 89. A
Sesuvij. 12. D	Tenchteri. 15. c. 16. c	C. Trebonius Asper Consul suffectus. 139. D. 202. 213.
Sex præfecti vrbis. 132. B. 203	Terracina. 166. c	C. Trebonius ante fores Curiae Anto-
T. Sextius. 36. D	Tessera militaris Cæsarianorum	niū detinet, quò minus Cæsari
Sextius Maso. 149. D	pugna Pharalica, Venus Ge-	interficiendo adsit. 150. A. 153. A
Sicambri. 16. D	netrix. 81. D	C. Trebonij cædes. 167. A
Sicambrorū filuꝝ & solitudines. 16. D	Tessera militaris Pompeianorum	Treuiri. 9. B. 19. c. 25. c
Sicilia recepta. 60. c	pugna Pharalica, Hercules in-	Treuiri subacti. 37. D
Sicoris fl. 53. D	uictus. 81. D	Treuirorum clientes. 15. D
Simulachrum Cæsaris cum stella	Tessera Cæsarianorum militaris	Treuirorum factio duplex. 49. c
crinita in vertice. 159. D. 168. A	pugna contra Scipionem, Feli-	Triboces. 10. B
Sinope opp. 107. D	citas. 122. B	Triarij. 37. B
Sinus Ambracius. 193. A	Tessera militaris Cæsarianorū præ-	C. Triarius. 65. A. 79. A
Sipons. 185. A	lio Mundenfi, Venus. 137. B	Tribunitia potestas Cæs. cōcessa. 145. A
P. Sittius. 114. B. 116. A	Testamentum Cæsaris. 157. c	Trinobantes. 20. D
Sontiates. 189. B. 14. D	Thapsus. 121. c	Triumphus Cæsaris quatuor. 128. B. 201
C. Sosij res gestæ.	Thasus insula. 181. A	Triūphus Cæs. ex Hispan. 139. c. 202
C. Sosius cos. cum collega ad Anto-	Thebe. 72. D	Triumphus D. Bruto decretus. 173. A
nium transir. 192. B. 206	Thebenna recepta. 121. A	Triumuiratus Reip. cōstituendē inter
Spurinna Aruspex 150. D. 152. c	M. Thermus. 2. c	Lepidū, Antoniū & Cæsare. 175. D. 203
Statilius. 124. c	Thermus Prætor. 47. B	Triumuirorū ad urbē ingressus. 176. B
L. Stadius Murcus. 68. A. 178. c	Thessali. 70. B	Triumuiratus Reip. cōstituendæ in
Stadius Oppianus. 189. D	Thessalia recepta. 70. c	alterū quinquenniū initus. 187. B. 205
Statua Cæsaris cum astro in ver-	Thessali immunitate donati. 82. B	Troia ludus puerorum. 130. A
tice. 159. D. 168. A	Theodotus Samius Rhetor. 83. c. 92. B	Trophæum Cæsaris Ponticum. 108. A
Statua equestris aurea Cæsari	Theophilus Corinthus. 194. B	Troph. Mithridatis de Triario. 108. A
Octauiano decreta. 170. D	Theopompus Gnidius. 84. c	Tubero. 3. A. 50. B. 60. c
L. Straberius. 66. D	L. Thorius. 88. A	Tulingi. 7. A.
Strato Rhetor Bruti familiaris. 182. D	Thurij. 185. A	Tullius Rufus. 122. D
Strymon flu. 180. D	Thyrus Libertus Cæsaris. 194. D	L. Tullius Cimber. 149. D. 153. B
Suessiones. 11. c. 36. B	Tignum. 47. B	Tumultus in Heduis. 30. D
Sueui. 9. B. 10. B	Tignum receptum. 47. B	Tumultus & seditiones legionum
Sulla dictator Cæsari infensus. 2. B	Tisdra recepta. 116	in Hispania. 87. A
Sullæ & Pompeij statuæ à Cæsare	Titinius euocatus. 181. c	Turones. 12. D.
restitutæ. 142. D	Titinij mors voluntaria. 181. D	
P. Sulla. 72. A	M. Titius & L. Munatius Plancus ab	V
Sulchitani. 127. B	Antonio ad Cæsare transeunt. 192. c	Valerius Catullus Poeta Cæsarem
Sulmonenses recepti. 49. A	Q. Titurius Sabinus. 11. A. 14. c. 17. c. 19. A. 21. D	carminib. proscindit. 161. c
P. Sulpicius Rufus. 17. D	Q. Titurius Sabinus interficitur. 22. A	M. Valerius Proculus. 10. B
P. Sulpitius Prætor. 85. A		M. Valerius Messalla Consul. 41. A. 30. c
Supplicatio Cæsari decreta. 13. A		

INDEX POSTERIOR

Q. Valerius.	50. B. 51. A.	Ventidius Parthos in agro Cyrrhe-	Vnellorum.	14. C
Valerudo Cæsaris.	160. B.	stico magna clade afficit.	Vitia in Cæsare notata.	163. B.
Vangiones.	10. B.	Ventidius primus & solus de Par-	Vlla opp.	88. C. 133. A.
M. Varro vltiori Hispan. à Pomp. pfe-		this triumphat.	Vnelli.	12. D. 14. C.
A. Varro. 68. D.	(ctus 52. C)	Venus Victrix, tessera militaris	Vinum Mamertinum.	160. D.
Varro traditis legionib. cū rationib.		Cæsarianorum.	Vocontij.	14. D.
publicis se ad Cæsare cōfert.	59. A.	Venus, Cæsarianorū tessera pugna	C. Volusenus.	17. B.
Varroni homini sui seculi doctissimo		Mundenſi.	C. Volcatius Tullius.	26. B. 72. A.
bibliothecæ digerendæ cura à Cæ-		Venus armata annulo Cæsaris inſcul	Vota solemnia p salute Cæsaris.	145. B.
sare mandata.	143. D.	Veragri.	Vrbium à Cæsare captarum nu-	
Varus.	132. D.	Vercingetorix.	merus.	163. A.
Varus fl. Galliâ Narbon. diuidit.	56. D.	Vergatillaunus.	Vſipetes.	15. C. 16. C.
P. Vatinius.	68. C. 86. B.	Vergiliæ.	Vtica.	111. A.
P. Vatinius Consul.	110. D. 201.	Veromandui.	Vtica recepta.	125. C.
Vatua castellum.	26. C. 27. A.	Vertico Neruius.	Vricenſes.	62. A.
Vbij.	16. B.	Vertiscus Bellouacorū Princeps.	Vxellodunum.	39. A.
Vcubis opp.	135. A.	Vesontio.	Vxellodunum captum.	39. C.
L. Vectius.	4. A.	C. Vibius Panſa Cos. deſig.	Vxores Cæsaris.	164. A.
Veij.	143. C.	Vibo.	Vzira opp.	118. B.
Velocassij	36. C.	L. Vibulli⁹ Rufus.	Vzita recepta.	125. B.
Veneri.	12. D.	48. B. 52. C. 66. B. 68. C.		
Veni, Vidi, Vici.	107. D.	Victoria Maſſilienſis.		
P. Ventidius Prætor.	142. C.	Victoria Pharſalica.		
P. Ventidius Antonio amicus cū dua-		Victoria Cæsaris inſignis.		
bus legionib. vrbem intrans Cice-		Vienna.		
ronem fugere cogit.	171. D.	Viginti viri agris diuidendis.		
P. Ventidius & C. Carrinas Coss.		Villa Cæsaris.		
ſuffecti.	177. B. 203.	C. Virgilius.		
Ventidius Ciliciam recipit.	186. B.	C. Virgilius Petronius.		
Ventidius Palestinam recipit.	186. C.	Virodomarus Heduus.		
		31. A.		
		Virodonix Lexouiorum Dux &		

ERRATA SIC CORRIGITO.

a iiij verso, linea 17, lege inuito.
 ibid. poſt verſu 34 Sulcata inuadit littora.
 interfere hoc diſtichon,
 Stat fixum, nec fluxa retrò ſententia nurat,
 Fatali conſtans numine,
 b verſo, linea 4, lege, A te pende-
 bunt ſpicula cum frameis.
 K verſo, linea 21, lege amitino.
 pag. 39. verſu 29. lege Luſterius
 pag. 53. verſu 25. lege Cæcilium
 pag. 88. verſu 7. lege Thorius
 pag. 95. verſu 12. lege Philadelphi
 pag. 96. verſu 7. lege geſturi
 pag. 117. verſu 2. lege receptui
 pag. 120. verſu 17. lege Biotio
 pag. 122. verſu 40. lege Ruſo
 pag. 137. verſu 11. lege Accius
 pag. 140. verſu 25. lege Bacilo
 pag. 143. verſu 21. lege Calatiam
 ibid. verſu 39. lege Anienem
 ibid. verſu 40. lege Circeum
 pag. 144. verſu 30. lege Albinum
 pag. 145. verſu 27. lege thenſa
 pag. 147. verſu 4. lege brutos
 ibid. verſu 14. lege debebat
 pag. 148. verſu 15. lege Capione
 pag. 187. verſu 16. lege ademerunt
 ibid. poſt vltimum verſum omiſſa ſunt

hæc verba,
 Intra Meſſanæ receptus, vrbē incenſam ſuis pari-
 ter & Pompeianis militib. diripiendā cōceſſit.
 pag. 189. verſu 41. lege Artauaſde
 pag. 190. verſu 2. lege Artauaſdes
 ibid. verſu 26. lege Artauaſdem
 ibid. verſu 28. & 46. lege Artauaſdis
 pag. 191. verſu 32. lege Artauaſdemque
 pag. 197. verſu 17. lege Sex. Iulius Libo
 ibid. verſu 28. lege C. Marius Cos. An. DCLXXI
 ibid. verſu 33. lege Ancharia
 pag. 198. verſu 9. & 10. lege CN. PAPIRIVS CN. F.
 C. N. CARBO
 ibid. verſu 50. lege ISAVRIEIS
 pag. 199. verſu 33. lege CRETICVS (POS
 pag. 200. verſu 5. lege C. ANTONIVS M. F. C. NE-
 ibid. verſ. 12. lege D. IVNIVS M. F. L. N. SILANVS
 ibid. verſu 46. lege P. CORNELIVS P. F. / N
 LENTVLVS SPINTER
 pag. 212. verſu 31. lege Panuinius
 pag. 218. in colum. ſecunda verſu 17. lege Marci F.
 ibid. in colum. ſecunda verſu 42. lege PAX.
 bb verſo, in colum. prima verſu 42. lege Calbius
 bb ij verſo, in col. ſecun. verſu 22. lege Teueninus
 eadem col. verſu 31. lege Landrenilla
 cc verſo, in col. ſecun. verſu 18. lege Andronetius
 cc iiij verſu 25 lege ſunt. eodem lege Acuſſius
 ibidem verſo, verſu 40. lege eſſe.

ILLVSTRISSIMIS CLARISSIMISQUE PER
ITALIAM, GALLIAS, ET GERMANIAS VENERANDAE
ANTIQVITATIS PATRONIS, ALIISQUE IBI
EIVSDEM STVDII CVLTORIBVS
HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA

S. D.

VVM semper animi esse ingenui existimatum sit, Patroni multo colendissimi, quæ quis ab alio acceperit beneficia, quibusq; adiutus præsidij ad præclaras actiones contenderit, prolixè libenterq; profiteri: mihiq; ipse probè conscius sim, quàm luculentas vestra benignitate ad Antiquitatis cognitionem progressionem fecerim, (quo me ita totum deuinxistis, ut quoad viam, nullam me partem meritorum vestrorum posse consequi existimem) ut me non immemorem beneficii, aut ingrati esse animi, hoc primo meo à vestro digressu opere testificarer, & in ære vestro non subdolum

illum aut latitantem, sed simplicem atq; apertum vobis animum approbarem meum, statui nomina vestrorum omnium, quorum opera, fide, atq; humanitate singulari, non in hac solum C. Iulij Cæsaris historia coccinnanda, sed itidem alijs in libris me vehementer adiutum recordabar, hinc honoris gratitudinisq; ergò describere & recensere. In quo quidè id etiam ad ampliorem gratitudinis testificationem profiteor, me vestra opera non adiutum solum, uti iam dixi, sed ita adiutum fuisse, ut sine illa, tota operis ratio profectò mihi costare nulla potuisset: aut isthuc saltem profectiois minimè perducì, ut laudem atq; honorem aliquè laboris auctoramentum retulissim. Hoc nempe illud erat, quod mihi crebrò in ipsis statim primis conatibus ante operis aggressionem instillare solebat patronus ille meus singularis Marcus Laurinus Dñs à VVatervliet, vir nò generis tantum & fortunæ splendore, sed etiam doctrinæ & ingenij dotibus ornatissimus, atq; in omni antiquitatis cognitione vix vlli secundus, ut scilicet antequàm huic operi manus admouerè, plura & instructiora musæa, atq; numismataarchia (ut ita dicam) hominū illustrium, aliorumq; præstantium virorū, qui huic antiquitatis studio accumulandisq; atque asseruandis id genus antiquitatis monumentis sese dedidèrè, apud exterar quoq; nationes, Italiam potissimum, Germaniam, & Gallias obirem, perlustrarem, atque excutirem: quò collecta mihi vberiore ac copiosiore materia tantæ molis opus, uti maiore cum fiducia aggredi, ita & certiore cum laudis spe ad finem perducere possem: nec destitit vsq; dum perpelleret. Vicit enim ratio & monitoris assiduitas. Et quemadmodum neq; illum consilij, ita nec me obsequij pœnituit: vsque adeò ut labores omnes, quos hac de causa, tum varijs longissimisq; & difficillimis peregrinationib., tum alijs rebus impendi, indignos meritò iudicem, quorum vel meminisse debeam: præsertim cum hac instituti operis ratione spes mihi iniecta sit haud dubia, planè effecturum me, partim ut fidem existimationemq; nonnullam de me vestram non vanis rerū experimentis, ut arbitror, concitatum, non modò retineam, sed augeam quoque: partim etiam ut videar & ipse tandem aliqua ex parte beneficium reponere, benignitatiq; singulari, quam mihi certatim omnes prolixèq; exhibuistis, satisfacere: dum scilicet vel hinc haud difficilè erit intelligere, me laudem & gratiam, quæ ex huius & subsequentiū operum editione expectari poterat, mihi vobiscum communia esse voluisse. Quæ cerrè nolim quis credat me vsque adeò spectasse, aut hisce meis laborib. quæsiisse, ut non putet potiore apud me fuisse publicæ utilitatis rationem, communisq; desiderij satisfactionem, eorum qui per omnes Christiani orbis plagas, ad quos has nostras lucubrationunculas peruenire contingeret, venerandæ antiquitatis studiū complectuntur. Qui quidem omnes, dum & apud ipsos nomina

vestra innotescant, haud obscure cognoscent, non tam quid mihi hoc nomine debeant, quàm quanto vobis beneficio sint obstricti, quantasq; & vobis ab ipsis haberi gratias par sit: quippe qui reclusis ditissimis copiosissimisq; antiquorum monumentorum thesauris, per me publici quodammodo iuris effecistis, ac vniuerso penè orbi spectanda exhibuistis, ea quæ hactenus singulorū fuere propria: quæq; priuatis inclusa parietibus, vix millesimo cuiq; eorum qui hisce spectationibus capiuntur, spectanda concedebantur: idq; adeò non sine permagna temporis iactura, vt interim alias ærumnas, impendia, atque infinita penè itinerum discrimina præteream. Quare tanta ista Viri Clariss. vestra humanitate, non desiderio tantùm nostro, omniumq; mecum antiquariorum abundè satisfacistis, sed & conceptam spem, atq; extremam votorum summam longè superastis: multùm profectò dissidentes ab illis (quos etsi existere non dubito, in nullos tamen, aut certè perquam paucos incidi) quorum alij in luculenta, alij in mediocri copia talium antiquitatis reliquiarum, vt sunt numismata & similia, ipsi verùm ipsorum vsum & fructū ignorantes, alijs præclariùs edoctis eas iniuste simul & crudeliter inuident. Qui quidem vt vobis valde dissimiles, ita cum sua hac maleuolentia draconi illi Poëtico, quàm cani AEsopico tantò similiores, quantò plus habent affinitatis antiqua numismata aliaq; id genus antiquitatis monumenta cum aureis Hisperidum malis, quàm cum fœno iumentorum pecorumq; pabulo. Quia quidem sua inuidencia ipsi aliud nihil efficere possunt, quàm vt miseri nummi apud illos meritò deteriore aliquantò dici possunt sepulti esse conditione, squalidi, ærugine exesi, omniq; semper luce carentes, q̄ tum erant, quum terræ visceribus, velut sinu matris quodammodo fouterentur, producendi certè in lucem aliquando cùm id fors tulisset. Quæ cùm ita sint, egregios hosce antiquarios, qui hoc pacto existimant etiam sese antiquitati decus atq; existimationem allaturos, iure optimo gigantibus Aloidis non dissimiles esse iudicari: quippe qui Martem à se catenis vinctum, & in compedibus detentū, stultè tamen sacrificiorū honore colebant. Neq; enim aliud hoc suo præpostero iudicio studioq; agere & conari videntur, quàm vt reuiuiscantis hac tempestate antiquitatis honorem altiore obliuionis iniuria obruant: memoriamq; veterem, quantū in ipsis est, pænitus extinguant: non paulò, vt dixi, tollerabilius in publica commoda peccaturi, si iterum ea, vnde emerferant, profundis terræ recessibus mandarent: vnde spes esset consimili quo priùs fortuna erui aliquando atq; in lucem educi posse: sicuti multis variisq; modis sæpe vsum venire quotidie videmus. Vti vel nuper in hac nostra Belgica, reperto in agro Duacensi opulentissimo plurimorum aureorum antiquissimorumq; numismatū thesauro, è quibus ne vnus quidem infra tempora Vespasiani fuit, sed omnes superiorum Imperatorum Cæsarumq; ad Vespasianum vsq;. Quo fortunæ beneficio perquam oportunè ad huius operis exornationem vsum sumus. At quantū Deum immortalem inter vos & istos interest? quantū à deterrima horum hominū conditione remoti estis? Et hoc sanè nomine gratiæ vobis debentur multò maximæ, quas nec viui nec posteri pro vestro merito exsoluere valebunt. Roma quin & ipsa iam grauis annis, & Cæsarum Romanorū, virorumq; principum manes, eodem hoc nomine se vobis perpetuò obstrictos haud inuiti agnoscunt. Ac Roma quidem dum senectutem suam repubescere ac renouari, imò dum aspirante conatibus meis aura benignitatis vestræ, feliciore se aliquantò conditione hoc non infœcundo sæculo renasci sentit, q̄ sub quibusdam olim principibus, quos tamen publicatis cusisq; hoc argumento numismatibus, laudem restitutæ renascentisq; sub se vrbis vindicare non pudit. Vti quū in Galbæ, tum in aliorum principum numismatū symbolis, in iis qui à me vt spero deinceps edentur libris, videre licebit. Illorū verò manes, quòd vestro potissimū studio & fauore, vestro isto tam præsentis auxilio & beneuolentia, memoria eorū, quæ ab ipsis bello paceq; fortiter & magna cum laude gesta sunt, à me in lucem reuocatur. Quare Patroni plurimùm obseruandi, vos hic vehementer oratos velim, vt hoc meū institutum tam gratis animis am

plecti

plecti dignemini, quàm ego me illud animo minimè ingrato, & in vos propenso, suscepisse ipse mihi testis sum. Quod si facitis, vos quidem rem minimè & à spe mea, & à vestro candore ac humanitate alienā feceritis: at ego interea omnes percupidè exspectabo & captabo occasiones, quò possim aliquando vestrorum amplitudinem beneficiorum, re ipsa prolixius demereri. Id quod nunc non ineptè aut malignè prolato à me Iulio Cæsare cœptum, progressus, vti spero, feliciores sortietur in posterum: quādo nihil mihi prius aut potius est, vnumq; hoc ago, & totum me quantus quantus sum iam dedidi, vt quantū diligentia, industria & labore cōsequi potero, vestræ de me opinioni satisfaciā, quam in meo à vobis discessu ex promissis meis conceptā, nondum, vti arbitror, abiecistis. Quod superest, antequam ad recensenda nomina vestra accingar, si quos ex vobis vel genus, vel fortuna, vel alia merita in sublimiori dignitatis gradu collocarunt, eos obnixè rogatos cupiam, ne in peiorem partem interpretari libeat, aut iniquius ferant, si nomina sua cum iis qui vel fortuna, vel meritis longè inferiores erunt, coniuncta videbunt: quasi eo pacto omnium conditionem vel merita ipsa exæquare studuerim. Quin potius ita vt est, rem reputent, non me potuisse aliter texendo nominum catalogo, omnibus pro ratione meritorū satisfacere, quibus me esse vnicuique vestrū deuinctum profiteri debeo. Nam tametsi, singulatim si expendas, ipsa copiar atq; vtilitatis ad me inde deriuatæ magnitudo dispar extiterit, pari tamen propensionis atque studij contentione certatum est vbiq; & ab omnibus: ita vt si qui in ope mihi præstanda, paria cum alijs non fecerint, non voluntatis sed facultatis defectio existimanda sit. Proinde rem me facturam iniustam videbam, si dissimulanter aliquorum nomina prætermissem, qui ad hoc institutum meum promouendum, qualemcumq; operam promptam certè ac fidelem contulissent. Nec prorsum omnino quicquā est, Patroni illustrissimi, cur hac in parte de singulari vestra humanitate diffidam. Ordo autem qui à me hoc in catalogo, siue nomenclatura seruabitur, non dignitatis erit, sed temporis, hoc est, is qui in peregrinationibus ad conquirenda numismatū exemplaria susceptis se mihi obtulit, sumpto ab Antuerpia, quæ mihi prima quietis sedes annis plus minùs. xii. fuit, initio, tum quòd hunc putem instituto meo quàm cōmodissimum, tum quòd vel hac potissimū ratione sperem euitaturum me, periculosa simul & odiosa comparationis, temerariaq; prælationis inuidiam. Quanquam hac inæqualitate meriti & conditionū proposita, si qui vestrū sunt, (vt sunt profectò plurimi) qui vel exuberantia quadam meritorū vel nominis & dignitatis eximia celebritate ampliorem & præcipuam aliquam gratiæ relationem iure suo à me postulare atque exigere posse videantur, eos ego hoc quidem in tempore etiam atq; etiā rogo, sic mecū agere dignentur, vt cum nominib. suis, non malis illis quidem, sed iusta aliqua necessitate seu occupatis seu tardatis nō admodum sæpè grauata decidere solent, induciasq; tantisper modò indulgeant, quousque prolixior huius rei occasio atq; oportunitas extiterit: quam spero nec fore longinquam, nec me negligenter habiturum, si mihi Deus Opt. Max. huic vitæ & desideratissimis studiis spacia & otium concesserit: me vestræ interea beneuolentiæ commendans tradensque. Valete.

Brugis Flandr. Nonis Decembr. anno incarnatæ salutis M. D. L X II.

ANTVERPIÆ.

Gaspar Schetz, Regi Hispaniarum à
Thesauris, Dñs à Grobbendonck.
Melchior Schetz, Dñs à Rumpft.
Balthazar Schetz, Dñs ab Hoboken.
Chuonradus Schetz, Dñs à Bornhem.
Ioannes Carlius de Affectatis, Italus,
Dñs Ghistellæ.

Gerhardus Gramayen, Quæstor Militū.
Antonius de Taxis, Præfectus equis dispositis per Germaniam inferiorem.
Maximilianus à VValscappel, vtriusq; traiecti ad Rhenū & ad Mosam Canonius.
Iustus Laureins. (cus.
Abrahamus Ortelius, Geographus & Chorographus.

Cornelius Scribonius Graphæus, Poëta.
Ioachim Polites, I. C. Archigraphia-
rius.

Alexander Scribonius Graphæus, I. C.
Scriba.

Hieronymus de Dada, Italus, Lucensis.
Segerus Cobligerius, Medicinæ Doctor.

Nicolaus Mafius.

Saluius Monerius.

Nicolaus Mesterus.

Ioannes Singer, Hombergensis.

Christophorus Volckmar.

Stephanus Geltenhouen, Augustanus,
Dñs à Bradellis.

Petrus Quicchelberger.

III. NONAS APRIL. ANNO M. D.

LVI. DECESSI ANTVERPIA.

MECHLINIAE.

Iacobus Sufius, Dñs à Grisenort.

Petrus Vastelius, I. C. & Senatus Mech-
liniensis assessor.

Ioannes Casimbrottius, Dñs de Becker-
zele.

Hæredes Philippi, Dñi ab Immerzelles.

Hæredes AEgidij Buslidij.

BRUXELLIS.

Imp. Cæsar Carolus Austrius. v. Augustus
Philippus Rex Hispaniarum, Caroli. v.
Aug. F.

Eleonora ab Austria, Regina Lusitaniæ,
& Franciæ, vidua.

Maria ab Austria, Regina Hungariæ, &
Bohæmiæ, vidua.

Christierna, Regis Daniæ filia, Ducissa
Mediolani, ac Lotharingiæ.

Antonius Perrenotus, Cardinalis Gran-
uellanus, Primus Archiepiscopus Mech-
liniensis.

Lamoralus ab Egmôt, Princeps Gauriæ,
Comes Egmondanus, &c. Guberna-
tor Flandriæ.

Ferdinâdus Gonzaga, Dux Oriani, Princ.
Malfetti, Gubernator Ducatus Me-
diolanensis.

Gonzalus Rodericus à Salamanca, Præ-
fectus Alexandriæ apud Insübres.

Alphonfus à Mendoza, Hispanus.

Ferdinandus Carillius, Hispanus.

Carolus de Affectatis, Dñs Ghistellæ,
Ioannis F.

Lazarus à Schwendy.

Viglius Zuichemus, Phrisius, Præses Se-
creti Consilij.

Christophorus ab Affonuilla, Regi Phi-
lippo à Secretiori Consilio.

Ioachim Hopperus, Phrisius, Regi Phi-
lippo à Secretiori Consilio.

Iacobus Mafius, Iuris V. Doctor, Con-
siliarius Cancellariæ Brabantæ.

V Wolfgangus Haller, rerum Imperialium
Latinarû & Germanicarû Secretarius.

Antonius Morillonius, Cardinalis Gran-
uellani à Secretis.

Stephanus Viuandus Pighius, Cardinalis
Granuellani à Secretis.

Ioannes Goropius Becanus, Medicus
Doctor.

Ioannes Vorthufius.

Ioannes Martinus Corderius, Hispanus.

LOVANI.

Maximilianus Morillonius, Præpositus
Ariensis.

Vulmarus Bernardius, Iuris Canonici
Professor.

Elbertus Leoninus, Bommelenfis, LL.
Professor primarius.

Petrus Vanderanus, Professor Iuris.

Cornelius Gemma, Doctor Medicus.

Andreas Balenus, Professor Hebraicus.

Theodoricus Langius, Professor Græcus.

Petrus Nannius Alcmarianus, Professor
Latinus.

Guntherus Fridericus à Kurtzel.

Ambrosius de Mariszala, Italus, Doctor
Theologus.

Iustus Merendalus, I. C.

Rolandus Velinaus, Theologiæ Licen-
tius.

Aluarus Cordez, Hispanus, Theologiæ
Licentius.

TVNGRIS.

Gotfridus Mereel.

LEODII.

Robertus à Bergis, Episcopus Leodiensis,
Dux Bullionensis. &c.

Liui-

Liuius Torrentinus, Archidiaconus
Brabantiae.

Arnholdus à VVachtendunck, Canon-
icus S. Bartholomei.

Philibertus Vrsinius, Canonicus.

Carolus Langius, Canonicus.

Dominicus Lampsonius, Brugenſis, Epi-
ſcopo Leodienſi ab Epiftulis.

Lambertus Lombardus, Philoſophus,
& Pictor.

TRE VIRIS.

Ioannes à Leyhen, Archiepiſcopus Treui-
renſ. Princeps Elector, Sacri Rom. Im-
perij per Galliam & Regnum Arela-
tenſe Cancellarius.

Eberhardus, Comes à Manderſchei, &
Blanckenhaim, Archidiaconus Tre-
uirenſis & Leodienſis.

Ioannes à Metzenhauſen.

Rochus ab Harberſtein.

Ioannes Schertzius, Patritius Treuirenſis.

Gedeon Zwaichpurger, Iuris V. Doctör.

LVTZENBV RGI.

Adalbertus, Baro ab Eytzing.

Volbertus Remſchieuer.

MASERIAE.

Vincentius Ambillonus, I. C.

Claudius Quillerus.

CAMERACI.

Maximilianus à Bergis, Epiſcopus, &
Dux Cameracenſis.

Liuius Pietus, Medicinæ Doctör.

BAVACI.

Simon Tambiletius.

VALENCIENIS.

Iacobus Doutermannus, I. C.

Nicolaus Viuianus.

BOSSVTI.

Ioannes ab Hennin, Dñs à Boſſu, Supre-
mus Præfectus Stabulo Imp.

MONTIBVS HANNONIAE.

Seruatus Nobellerius, V. Iuris Doctör.

TORNACI.

Ludonicus de Bolonia, Canonicus Diuæ
Virginis.

Laurentius de Prez, Canonicus Diuæ
Virginis.

Ægidius Iolytus.

INSVLIS FLANDRIAE.

Augerius à Busbeke, Ferdinandi Impera-
toris apud Solimannum Turcarū Im-
peratorem Orator.

Alexander de Blanc, Dñs à Meurcyn.

Ioannes Baratius, Præfectus rationibus
Philippi Regis.

Franciscus de Bauffermes.

IPRAE.

Giſlenus Curtius, Rationibus Flandricis
per agrum Ipreſem Præfectus.

Ioannes à Lichtervelden, Dominus
à Beaurouaert.

Michael Henemannus.

Balduinus Verbuemels, Medicus.

MIDDELBVRGI ZELANDIAE.

Matthias Gallomontanus, Abbas Diui
Martini.

Baptiſta Fauolia.

BERGIS AD ZOMAM.

Ioannes Marchio à Bergis, Comes in
VValhein, Baro in VVeſele.

VWilhelmus Rouchius, Iunior.

BREDAE.

VWilhelmus à Naſſau, Princeps Aurangiae,
Comes à Catzenelenbogen, Vienna
Lutzenburgica & Dietz, Dñs à Breda.
Hæredes Thomæ Vincidoris de Bono-
nia, Pictoris Italj.

BVSCODVCIS.

Ioannes Thomas.

Thielmannus VValtſemer.

BOMMEL.

Arneſtus Landersfort.

DORDRACI.

Rainholdus ab Lodongen.

Tobias Scharlendalus.

ROTTERODAMI.

Iſaac Bramershem, I. C.

DELPHIS.

Timothæus Merdung.

HAGAE COMITIS.

Cornelius Suſius, Dñs à Riſwyck, Præſes
Hollandiae.

Spinter Hargenius, Dñs ab Oſterwyck.

Cornelius Iongius, Dñs à Barſwyck, à ra-
tionibus Hollandicis.

Florentius Heremalius, Canonicus Vltra-

Arnholdus Sasbout, Confiliarius Hol-
 landiæ.
 VVilhelmus Zenocarus, Brugenfis,
 Confiliarius Hollandiæ.
LEIDAE.
 Cornelius Claſſonius, Aquanus.
HARLEMI.
 Hadrianus Iunius, Hornanus, Medicinæ
 Doctor.
 Ioſfrancus Ofuſius, Philoſophus, Mathe-
 maticus.
AMSTERDAMI.
 VVilhelmus Thiedericus, Præfectus Am-
 ſterdami
 Hanno Hermanius, Phriſius, Doctor
 Medicus.
 Iodocus Simonſſonius, I. C.
 Helîzeus Maſſelortanus.
 Petrus Zomerus.
TRAIECTI AD RHENV.
 Hippolytus Perſinius, Præſes.
 Ioannes Caucius.
 Ioannes Schorlius, Canonicus D. Mariæ.
 Antonius Lapidanus, Montfortenſis.
 Maternus à Gradick.
AMERSFORTI.
 Baruch Scharnbontius, I. C.
DAVENTRIAE.
 Egbertus ab Hortzen.
 Ioannes Voerthufius, Zutphanienſis,
 Præpoſitus Dauentrienſis.
 Aſſuerus Bredeling, I. C.
ARNEMI.
 Hadrianus Marius, Nicolaius, Præſes.
 Ioannes à Stalbergen, Venlonienſis, Iu-
 ris V. Doctor, Confiliarius Geldriæ.
 Alhardus à Damerſwalden.
NEOMAGI.
 Stephanus Smetius, Scholaſter.
 Mainhardus Thilgending, I. V. Doctor.
IN ZANTEN, quæ olim CASTRA VETERA.
 Henricus Riſwich, Canonicus.
 Ioannes VVinther, Canonicus.
 Henricus Græuenſlain.
MVRSAE.
 Hermannus à Nuenar, Comes à Mur-
 ſa. &c. Dñs à Bedburg.
DVISBURGI.

Vrbanus à Darffelt.
IN KAISERSVVERD, olim
COLONIA TRAIANA.
 Caſpar Flodel, Iuris V. Licentiatus.
DVSSELDORPII.
 VVilhelmus, Dux Cliuen. Iuliacen. &
 Bergen. Comes Marchiæ, & Rauens-
 ſpurgi, Dñs à Rauenſtein.
 Iacobus Omphal, vtriuſq; Iuris Doctor.
 Fredericus Barmel, Medicus Doctor.
NOVESII.
 Quirinus Huſſinger, I. C.
IULIACI.
 Thiederichus VVerfart.
VENLONIAE.
 Leonhardus à Stalbergen, V. I. Doctor.
 Antonius Imhauſius, Iuris V. Doctor.
 Thomas Rhœmer, Iuris V. Doctor.
 Rutgerus Goltzius, Herbipolitanus, Pi-
 ctor Venlonienſis, Auctoris Pater.
RVREMONDAE.
 Sebastianus à Lindelt.
DIESTI.
 Romboldus Lauendilſſo.
LYRAE.
 Ioannes Flamingius.
 Nicolaus Credick.
VII. IDVS IVLII EODEM ANNO
REVERSVS SVM ANTVERPIAM.
ANNO M. D. LVIII. XIX. KAL. SE-
PTEMBR. ANTVERPIA BRVGAS
VENI, IBIQVE SEDES FIXI.
BRVGIS FLANDRIAE.
 Marcus Laurinus, Dñs de VVatervliet.
 Iacobus à Flandria, Dñs à Prato. &c.
 Carolus à S. Odomaro, Dñs à Dranoutre.
 Guido Laurinus, I. C.
 Matthias Laurinus, Franconatum Se-
 nator perpetuus.
 Franciſcus Haloinius, Dñs à Sueue-
 ghem, Franconatum Senator Perp.
 Ioannes Haloinius, Dñs à Foxviye.
 Cornelius Scepperus, Dñs ab Eecka
 ad Scaldim.
 Martinus Smetius.
 Guilielmus Pantinus, Doctor Medicus.
 Franciſcus VVolfius, Canon. D. Mariæ.
 Ioan-

Ioannes VVijtſius, I. C. Præpoſituræ
Donatianicæ Brugenſis ab actis.

AEgidius VVijtſius, I. C. & ciuitati
Brugenſi à conſilijs.

Adolphus Mekerchus, I. C. Franconia-
tum Penſionarius à conſilijs.

Iacobus Cruquius, Meſſiniſus, bonarum
literarum Publ. Brug. Profeſſor.

Iacobus Ræuardus, I. C.

Franciſcus Nanſius, Iſembergenſis,
Flander, I. C.

Alexander Colonæus, I. C.

Franciſcus Balzanus.

Laurentius à Villauicentio, Beticus, Fra-
ter heremita ordinis S. Auguſtini.

EODEM ANNO XIII. KAL. DE-
CEMBR. ABII BRVGIS.

GANDAVI.

Franciſcus ab Helfaut, Abbas Diui Petri.

Ioannes Gualterius, Conſiliarius Fland.

Marcus Sterckius, Canonicus, & Theſau

Cornelius Gualterius. (rarius.

Petrus Oſterlingius, Medicus.

Ioannes Damafius.

Leuinus Theſſelius I. C.

ALDENARDI.

Hæredes Ioannis ab Huerne.

Henricus Teſſelius.

ALVSTI.

Nicolaus Chunnibæus.

TRAIECTI AD MOSAM.

Adolphus Schornacius, Canonicus.

Gofwinus à Menderhem.

AQVISGRANI.

Ioannes Vlatten, Præpoſitus Aquisgranen-
ſis, Cranenbergienſis, & Carpenſis.

Ludolphus à Rhofenthal.

Ioannes ab Altenburg, I. C.

DVRNOMAGI, ſiue MARCODVRI.

Siegbertus Bermolt.

COLONIAE AGRIPPINAE.

Ioan. Gebehardus à Manſfelt, Archiepi-
ſcopus Colonienſ. S. R. Imp. per Ita-
liam Archicancellar. Princ. Elector,
Dux VVeſtphaliæ & Engern.

N. Abbas Brulenſis.

Ioannes Helmannus, Patricius Colo-
nienſis.

Chriſtianus Ethaler, V. Iuris Doctör.

Georgius Caſſander.

Fridericus Furius Cæriolanus, Hiſpanus.

Cyprianus Vomel, Poëta.

Panthaleo Gradling, Doctör Theologus

Erasmus Schenck Herbipolenſis.

BONNAE.

Rudolphus Spalther, Medicinæ Doctör.

ANTVRNACI.

VVolfhardus à Spendel.

Lutfriedus Sallinger.

CONFLVENTIBVS.

VVilhelmus Halber, ab Hergern, locum
tenēs Baliuatus Confluentiæ, & Com-
mendator Coloniae Agrippin.

Albertus Raitzpurger.

Mauritius Thriner.

BODOBRIGAE.

Philippus ab Eckē, Præfectus Bodobrigæ.

Gotſchalcus Vontler.

BACCHARACI.

Othmarus VVieling, Iuris V. Doctör.

BINGII.

Chuonradus Dhemer.

MAGVNTIAE.

Daniel Brendel ab Homburg, Archiepi-
ſcopus Mogunt. S. R. I. per Germa-
niam Archicancellar. Princ. Elector.

Arnholdus à Bucholtz, Scholaſter Magun-
tiæ, & Archidiaconus Leodij.

Noah Fridericus à Drachenfeltz.

Stephanus Leliebaum, Canonicus D. Ste

Ioannes VValch. (phani.

Georgius VValch.

Laurentius Fauſtus.

Nicolaus Gæwer.

Ioannes Freuntzreb, Myropola.

FRANCOFORDIAE.

Hieronymus Zumlam, Iuris V. Doctör.

Richardus Morſiniſius, Anglus.

Caspar Medler, Iuris V. Licentiatus.

Theobaldus VVedel.

זכריאם בן יהושלם

Zacharias Salomonis filius, Medicus.

ASSIBVRGI.

Henricus Zahblinger.

HERBIPOLI.

Fridericus à VVirſberg, Epifcopus Herbi-
polen-

polensis, & Dux Franconiae Orientalis.
 Ioannes Zobel, Cubicularius Episcopi
 Herbipolensis hereditarius.
 VVolfgangus Thiederichus ab Hutten,
 Archidiaconus Herbipolensis.
 Eberhardus ab Ehingen, Commendator
 Prouincialis Baliuatus Franconiae, &
 Commendator Herbipolis.
 Michael Peuther, Mathematicus, &
 vtriusque Iuris Doctor.
 Ioannes Sinapius, Iuris V. Doctor.

BAMBERGAE.

Burghardus Stepfer.

NORIMBERGAE.

VVilibaldus im Hoff, Patricius
 Norimbergensis.
 Georgius Chanler, Eques Diui Marci
 Veneti, Iuris V. Doctor.
 Hæredes Georgij Rhœmer, Patricij
 Norimbergensis.
 Sebaldus Zilinger, Theologus.
 VValbertus Pfrauner.
 Eustachius Molber.
 Fridelinus Bandel.
 Rutgerus Bremling.

VVEISSENBVRGI.

אשראם כהנא וניאל

Esaïas Ezechielis filius, Blaifeltenfis.

NORLINGE.

VVolfgangus Vogelmann, I. C. Archigra-
 DANVVERDAE. (phiarius.
 Hartmannus Stensler.
 Hæredes Sebastiani Franck.

AVGVSTAE VINDELICORVM.

Imp. Cæsar Ferdinandus Austrius Augu-
 stus, qui hoc anno pridie Kal. Ianuar.
 eò ad Comitia Imperij venerat.
 Ferdinandus, Archidux Austriae. &c.
 Ferdinandi Aug. F.
 Carolus, Archidux Austriae. &c.
 Ferdinandi Aug. F.
 Otho Truchses, Cardinalis, Episcopus
 Augustanus, tt. S. Mariae Transiberim.
 Ioannes Iacobus Fugger, Comes à Kirch-
 berg, & VVeissenhorn.
 Georgius Sigismundus Seldius, Iuris V.
 Doctor, Vicecancellarius Cæsaris.
 VVolfgangus Lazius, Medicinæ Doctor,

Historiographus Cæsaris.

Ioannes Henricus Herbart, Patricius
 Augustanus.
 Carolus Peutinger, Senator Augustanus.
 Raimundus Fugger, Patritius Augustan.
 Lucas Rem, P. A.
 Christophorus Rœchlinger, P. A.
 Marcus VVelzer, P. A.
 Bartholomæus May, P. A.
 Adolphus Occho, Medicinæ Doctor.
 Hupertus Rhiedorpffer, V. Iuris Doctor.
 Samuel Quicchelberger, Iuris V. Doctor
 Degenhardus à Laubenthal.
 Antiochus ab Haltern.
 VVendelinus Albertus à Blawen.
 Sampson à Pfinzingen.
 Lutholdus Ferer, Iuris V. Doctor.
 Caspar Zartlinger, Iuris V. Doctor.
 Martinus Adelhaimer, I. V. Licentiatus.
 Sumpertus Bronling, V. I. Licentiatus.
 Vdalrichus Lantzer, I. C.
 Gangolphus Reitzberger, Theologus.
 Eduardus Hackfart, Anglus.
 Vladislaus Vliscon, Pannonius.

MEMMINGE. olim DRVSOMAGI.

Chuonradus Strempurger.
 Ioachimus Rhutler.

CAMPODVNI.

Folckhardus Pflintzer, Medicus.

LINDAVIAE.

Vlrichus Pendeling.

CONSTANTIAE.

Sigismundus Arnestus, ab Herdingen.
 VVigpertus Hallinger, Iuris V. Doctor.
 Ioannes VVelzing, Iuris V. Licentiatus.

TIGVRI.

VValtherus à Schwiedel.
 Otho à Thumben.
 Bernhardus Rainholdus à VViltzen.
 Fridericus Leenber, Iuris V. Doctor.
 Ludouicus Mongalonius, Gallus, I. C.

BASILEAE.

Sebastianus Munster, Mathematicus, &
 Cosmographus, Linguae Hebraicae Pro-
 fessor
 Leopoldus Erhardus à Bremel.
 Matthæus à VValdeck.
 Augustinus ab Hadersberg.
 Lazarus à VVandelhaim.

Staniffaus Zellinger, Iuris V. Licentiat.
David Lodinger, Medicinæ Doctor.
Audebertus Molterius, Gallus, I. C.
Poncianus Haquilonius, Gallus, I. C.
Claudius Dreuinerius, Gallus.
Bruckhardus Stockmert, Anglus, I. C.

COLMARIAE.

Helias Brintzel, Iuris V. Doctor.

SELESTADII.

Bertoldus VValtpurger.

ARGENTORATI.

Richardus Strein, Baro à Schwartzenu.
Franciscus Hotomanus, I. C.
Ioannes Sturmius Orator.
Georgius Fabricius, Chemnicensis.
Volrhadus Relinger, Iuris V. Doctor.
Manfredus Pfeimler.
Eucharius Bertonus, Gallus.
Thomas Mertwick, Anglus.
Heredes Casparis Hedion Doctoris
Theologiae.

BADENI INFERIORIS.

Carolus Marchio Badensis, & Hochber-
gensis, Comes Spanhaimensis, &c.

SPIRAE.

VWilhelmus wernher⁹, Comes à Zimbern,
Dñs in VViltrenstain, Præfes Spirensis.
Philippus Cœbel vtriusq; Iuris Doctor,
Assessor Sacri Romani Imperij.
Gereon Glaberstain, Iuris V. Doctor.
Bernhardus Reutzlin.
Simon Heuring, Doctor Medicus.

HEIDELBERGAE.

Otho Henricus, Comes Palatinus Rhe-
ni, Dux Bauariae, S. R. Imp. Archida-
pifer, Princeps Elector.
Nicolaus Cifner, Iuris V. Doctor.
Franciscus Balduinus, Atrebatensis, I. C.
Petrus Lotichius, Professor Medicus.
Luthardus Empflinger, Iuris V. Doctor.
VVolphelinus Schwadler, Iuris V. Licen-

HAILPRVNI.

Caspar Horringer.

STVCGARDIAE.

Christophorus, Dux VVirtembergæ, &
Teckæ, Comes Montbelgardæ, &c.
Hieronymus Gerher, Iuris V. Doctor.
Ioannes Brentz, Doctor Theologus.

ESLINGAE.

Salomon Lutler.

TVBINGAE.

Ewaldus à VVesternach.
VVenceslaus Herflinger, Iuris V. Doctor
Ioannes Cesselius Brachto, Theologus.
Marcomirus VVinzel, Iuris V. Licentiat.
Iob Tringelburger, Iuris V. Licentiatus.
Dagobertus Freistetter, Doctor Medicus

VLMAE.

Ruthardus à VVendingen.
Hermannus Selinger.
Siegfridus Galer.

DILINGAE.

Abel Blomgarter, Iuris V. Doctor.

NEOBVRGI.

Emundus Stralberger.

INGOLSTADII.

Arnulphus Volbertus ab Arppel.
Ericus à Naupurg.
Gregorius Gladenbach, Iuris V. Doctor.
Vitus Enuerlinger, Iuris V. Doctor.
Israel Lawinger, Medicinæ Doctor.
VVernherus Seler, Iuris V. Licentiatus.
Huldericus VVelfinger, Iuris V. Licētiat.

RATISPONAE.

Oswaldus ab Eck, Baro.
Caspar à Neidprug.
Sigismundus Bender, Decanus Antiqui
Sacelli.
VVeichardus Zuchlinger, Iuris V. Doctor.
Gotschalculus Mindelitz.

LANTZHVTI.

Casimirus Rupertus Atzpurger, Vtriusq;
Iuris Doctor.

FRVXINI.

Mauritius ab Hutten, Episc. Freisingensis.
Sebastianus Pemmerlain, Cancell. Freisin-

MONACI.

(genfis.
Albertus, Comes Palatinus Rhēni, Dux
Bauariae, &c.
Ludouicus Muller, Iuris V. Doctor.
VVigelius Hundt, Iuris vtriusq; Doctor.
Ludouicus Schrenckh, I. C.
Vradislaus Hassinger.
Bartholus Stulcher.

OENIPONTE.

(filia.
Principes Austriae, Imp. Ferdinadi Augusti
bb Wolf.

Wolfgangus Vlrichus ab Empzelstain.
Godhardus Thalwailer, Iuris V. Doctor.
Diethpertus Holtzstetter, Iuris V. Licentiat.

TRIDENTI.

Christophorus Madrutzius, Cardinalis,
Episcopus Albanensis.
Paullus Caligarius.

MANTVAE.

Guilielmus Gonzaga, Dux Mantuæ.
Cæsar Gonzaga.
Annibal de Sancto Benedicto.
Hieronymus Piperarius.
Ludouicus Paniza.
Ioannes Baptista, Sculptor.
Hæredes Iulij Romani.
Hæredes Friderici de Rallis.
Hieronymus Organista.

VERONAE.

Iulius à Turri, Comes.
Hæredes Comitum Francisci Iusti.
Balthasar Sannazarius.
Ioannes Baptista Mondella.
Hæredes Hieronymi Veritatis.

VINCENTIAE.

Antonius Scroba, Eques.
Thomas Riccius.
Ioannes Antonius Saracenus.

VENETIIS.

Laurentius Priolus, Dux Venetiæ.
Ioannes Grymanus, Patriarcha Aquileiensis.
Daniel Barbarus, Patriarcha designatus.
Antonius Zantanus, Comes & Eques.
Andreas Lauredanus, Patricius Venetus.
Sebastianus Erizius, P. V.
Stephanus Magnus, P. V.
Franciscus Barbis, P. V.
Franciscus Venerius, P. V.
Antonius Calbins, P. V.
Alexander Contarenus, P. V.
Aloisius Rainerius, P. V.
Hieronymus Leonius, P. V.
Benedictus Cornelius, P. V.
Bernardinus Lauredanus, P. V.
Ioannes Lauredanus, P. V.

Hæredes Gabrielis Vendramini, P. V.
Carolus Sigonius, Mutinensis, bonarum literarum Professor.
Onuphrius Panuinius, Veronensis, Frater eremita Augustinianus.
VValtherus Schotus, Flander.
Petrus Ramez, Hispanus.
Aeneas Vicus, Parmensis.
Ioannes Chiarletta Barbatus.
Rinaldus Odonius.
Vincentius Bufonius de Gallo.

TARVISII.

Thomas à Cornu.
Hæredes Dñi Sixti Zucati.
Constantinus N. Frater in Monasterio Diui Nicolai.

PATAVII.

Torquatus Bembus, Abbas, Bembi Cardinalis hæres.
Marcus Antonius Bonauitus, Mantuanus, Legum Professor.
Constantius Landus, Complani Comes.
Tiberius Decianus, Vtinenfis.
Antonius Capodiuacca, Foroiulienfis.
Alexander Bassanus.
Marcus Antonius Maximus.
Scipio Buzaccarenus.
Florius Philomelo, Torquati Bembi à Secretis.
Ioannes Sambucus, Pannonius, Tirnauienfis.
VVaramundus Schelberger, Germanus, Iuris V. Doctor.

FERRARIAE.

Hercules Estensis, II. Dux Ferrariæ.
Alphonfus Estensis, Princeps Ferrariæ.
Lailius Gregorius Gyraldus.
Marcus Antonius Mamarus.
Aquilius de Plangola.
Ioannes Baptista Ronchegallius, I. C.
Augustinus Richinius, Franciscanus.

RAVENNAE.

Gratianus de Petrablanca.
Antigonus Sauiolius, I. C.

FORO LIVII.

Sulpicius Andoranus.
Ambrosius de Rigiis.
Carisius Candidalus.

FORO CORNELII.

Marquinius Pindezza.

Iulius Calderona.

BONONIAE.

Clearchus Achillinus.

Americus de Americis.

Franciscus Robortellus, bonarum literarum & vtriusque Linguae Professor.

Scipio Fabius Doctor Medicus.

Leander Albertius, Dominicanus.

Atilius Tamosanus.

Carolus à Schwendy, Germanus.

Vesselus Stranlinger, Iuris vtriusq; Doctor, & Mathematicus.

Gomez Morzadaz, Hispanus, I. C.

Domitianus Sanella.

Iacobus Scarpetta.

SCARPARIAE.

Siluius Horandalus.

FLORENTIAE.

Cosmus Medices, Dux Florentiae. (næ.

Laurētius Strotius, Cardinalis, tt. s. Balbi.

Franciscus Medices, Princeps Florentiae.

Garzia Medices, Princeps Florentiae.

Paullus Iordanus, Romanus.

Euerardus Medices.

Angelus de la Stufa.

Ioannes de la Stufa.

Georgius Vafarius.

Flaminius Albiolanus.

Bacchius Bandinellus, Pictor & Sculptor

ARETII.

Christophorus de Monte, Cardinalis, tt. s. Praxedis.

Augustinus Forcheseus.

Octavianus de Coralliis.

Sixtus Campinella.

Balbinus Pontolonius.

CORTONAE.

Fabius de Geminianis.

Matthias Guastranius.

CASTILIONE.

Marcellus de la Bera.

PERVSI.

Fulvius Corneus, Cardinalis, tt. s. Stephani in Caelio Monte.

Camillus de Sancto Petro.

Laurentius della Corffa.

Alexander de Mazelinis.

Honorius Catalus, I. C.

Caruilius Melondanus, I. C.

Heraclius Dorida, I. C.

FVLGINII.

Scipio Lugarella eremita.

Ioannes Euangelista del Gardo.

Vincentius Condilanus.

HISPELLI.

Pompilius Vifanus.

SPOLETI.

Berengarius Danneſius, Petilianus.

Conradinus de Bassenella.

Sempronius Sabbatius.

TVDERTI.

Gregorius Strascara, I. C.

INTERAMNIAE.

Marcus Curtius Carmelitanus.

Virgilius Guardinus.

NARNIAE.

Demetrius de Monte Fortino.

ORCRICVLI.

Titianus Asquina.

ARINIANI.

Glabrio de Turinis.

ROMAE.

Pius IIII. Pontifex Maximus.

Alexander Farnesius, Romanus, Cardi-

nalis, tt. s. Laurentij in Damaso,

S. R. E. Vicecancellarius.

Guido Ascanius Sfortius de s. Flora,

Ro. Card. tt. s. Mariae in Via lata,

s. R. E. Camerarius.

Rainutius Farnesius, Romanus, Cardi-

nalis, tt. s. Angeli in Piscina, maior

Pœnitentiarius.

Rudolphus Pius, Carpenſis, Cardinalis,

Episcopus Portuenſis.

Fridericus Cæſius, Romanus, Cardinalis,

Episcopus Præneſtinus.

Hercules Gonzaga, Mantuanus, Cardi-

nalis, tt. s. Mariae Nouæ.

Hippolytus Eſtenſis, Ferrariensis, Cardi-

nalis, tt. s. Mariae in Acquiro.

Ioannes Hieronymus Moronus, Medio-

lanensis, Cardinalis, Episc. Sabinensis.

Carolus Borromeus, Mediolanensis, Car-

dinalis, tt. ss. Viti & Modesti.

Thadæus de Gaddis, Florentinus, Cardinalis, tt. s. Siluestri.
 Ioannes Medices, Florentinus, Cardinalis, tt. s. Mariæ in Dominia.
 Innocentius de Monte, Aretinus, Cardinalis, tt. s. Onuphrij.
 Nicolaus de Sermoneta, Romanus, Cardinalis, Caietanus tt. s. Eustachij.
 Carolus Caraffa, Neapolitan. Cardinalis.
 Alphonsus Caraffa, Neapolitanus, Cardinalis, tt. ss. Ioannis & Pauli.
 Hæredes Ioannis Saluiati, Florentini, Cardinalis, Episcopi Portuenfis.
 Hæredes Nicolai Rudolphi Florentini, Cardinalis, tt. s. Mariæ in Via lata.
 Antonius Altouitus, Florentinorum Archiepiscopus.
 Maximus de Maximis, Amelfitanorum Archiepiscopus.
 Antonius Augustinus, Hispanus, Ilerdensium Episcopus. (scopus
 Bartholomæus Capranica, Calenorū Epi
 Sebastianus Gualterius, Viterbienfium Episcopus.
 Hadrianus Fusconius, Aquinatiū Episc.
 Antonius Floribellus, Lauellinatiū Episc.
 Iulius Cananus Hadrienfium Episcopus.
 Petrus Ioannes Foroliuiensiu Episcopus.
 Romulus Valens, Conuerfanorū Episc.
 Ludouicus Cæsius, Romanus, Clareuallensis Abbas.
 Marcus Antonius Colona, Romanus.
 Ludouicus Vrsinus de Petiliano Romanus.
 Iulianus Cæsarinus, Romanus.
 Ludouicus Comes Tedescus, Placētinus.
 Achilles Maffei, Basilicæ Diui Petri Canonicus.
 Angelus Gabriëlius, Basilicæ Diui Petri Canonicus.
 Stephanus Buffalus, Basilicæ Diui Petri Canonicus.
 Benedictus Aegius, Spoletinus, Diui Petri Basilicæ Beneficiarius.
 Gentilis Delphinus, Lateranensis Basilicæ Canonicus.
 Fuluius Vrsinus, Lateranensis Basilicæ Beneficiarius.
 Georgius Ticinus, Polonus, Polonorum

Regis in vrbe Roma Prolegatus.
 Octauius Pantagathus.
 Hieremias Bononius, ordinis Diui Francisci generalis Procurator.
 Annibal Carus, Eques Hierosolymorū.
 Hieronymus Garimbertus, Parmensis.
 Gabriel Faërnus, Cremonensis. (tor
 Fabricius Lazarius, Cardinalis Cæsij Audi
 Verginius Buccatius, Causarū Patronus.
 Alexander Coruinus, Romanus.
 Thomas Cauallerius, Romanus.
 Latinus Iuuenalis, Romanus.
 Alexander de Grandibus, Ferrariensis.
 Aurelius Grimaldus, Ianuensis.
 Pyrrhus Ligorius, Neapolitanus.
 Hieronymus Paparonus, Romanus.
 Attius Arcionius, Romanus.
 Pompeius Iustinus, Romanus.
 Ioannes Celsus, Nepefinus.
 Franciscus Diaz, Hispanus.
 Alphonsus Diaz, Hispanus, I. C.
 Clemens Teneuinus, Lotharingus, Litterarum Apostolicarum abbreviator.
 Nicolaus Florëtius, Batauus, Harlemenfis
 Michael Angelus Bonarotus, Florentinus, Pictor & Sculptor.
 Rigaldus de Sancto Marcello, Gallus, Scriptor Apostolicus.
 Hieronymus Firimburtus, Papiensis.
 Dulcius Gaciolus, Amerinus.
 Mercurius de Landrenilla, Bodiensis.
 Nicolaus Iustus, Lucensis.
 Theodoricus ab Thresingen, Germanus.
 Mauritius Breulin, Germanus, Iuris V. Doctor.
 Adamus Redinger, Germanus, Vratislaui
 Ladislaus Buda, Pannonius. (ensis.
 VELITRIS.
 Odofredus Campifanus.
 PRIVERNI.
 Pomponius Andilonus.
 TERRACINAE.
 Iulius Petramontius.
 Ioannes Baptista Boronius, Frater in Monasterio Diui Angeli.
 FVNDIS.
 Bonifacius Gambrinus.
 Hector Fulgonius, Borgettanus.

Seba-

Sebastianus Modreua.
CAIETAE.
 Aurelianus de Maximinijs.
 Blasius Ada.
PVTEOLIS.
 Raphael Roscatus, Siculus.
NEAPOLI.
 Ferdinandus à Toletò, Dux Albæ, Marchio Coriæ, Comes Saluæterræ, Neapol. Prorex.
 Philippus à Lannoy, Princeps Sulmonen. Illustriss. N. Caraffa, Dux Magdaluni.
 Vespasianus Gonzaga.
 Horatius à Lannoy, Eques.
 Pyrrhus Gonzaga.
 Ioannes Franciscus Caraffa.
 Hadrianus de Guilelmijs.
 Antonius de Rogerijs.
 Alphonsus Sanchez, Hispanus, Quæstor Regius.
 Franciscus Antonius Villanus.
 Annibal Maluifinus, Hispanus.
 Antonius Vincentius de Buccis.
 Iacobus de Buccis.
 Ferdinandus de Cardinez, Eques.
 Petrus Antonius Albertinus.
 Ioannes de Bodoi.
 Eligius de la Marra.
 Bernardus Valdaura, Flander, Brugenfis.
 Antonius Afeltrius.
 Fratres de Montealto.
 Franciscus de Sumaia.
 Paullus Bozutius.
 Octavianus Galiota.
 Alphonsus Cambius.
 Ioannes Angelus, Romanus, Medicus.
 Marcius Marzatus.
 Ioannes Thomas Coppula.
 Gabriel Zerbius, I. C.
 Bernardus Pazifiesinius.
 Antonius Caponius.
 Hieronymus Granata.
 Carolus Noiella.
 Marcus Terentius de Camera.
 Sigismundus Cutillius.
 Ioannes Dominicus de Tanga.
 Scipio Fontanius, Præfectus Monetæ feriundæ.

Antonius Pizullus, Sacerdos.
 Petrus Portius.
 Vincentius Amatus.
 Ambrosius Aurifaber.
 Ioannes Franciscus Paternus Carus.
 Ioannes Hieronymus Famatius.
 Ioannes Dominicus, Sculptor.
 Gotthalcus Ericus à Merlern, Germanus.
 Gaspar Zwierlinger, Germanus, Iuris V. Doctor.
 Claudius Floryus, Gallus, I. V. Licetiatius.
NOLAE.
 Peregrinus Maceratus.
 Laurentius de Cassara.
 Manlius Siluatus.
CAPVAE.
 Polydorus de Corilijs, Beneuentanus.
 Cicero de la Griffa.
 Paullus Benignius de Mazza.
 Ioannes Baptista Galanius.
 Marcus Longinius Zerallus.
CALENI.
 Anchises Euerdinius.
SVESSAE.
 Dionysius de Ascis.
 Quinctilius Lomberanus, I. C.
FREGELLIS.
 Arcadius de Turba.
CIPERANI.
 Victor Angelus Odena.
FERENTINI.
 Donatianus Fortanius.
ANAGNIAE.
 Bonauentura Andalanus.
 Antonius Nigolinius, Medicus Doctor.
 Iulius de Bressanijs.
PULIANI.
 Ioannes Caraffa, Dux Puliani.
 Alexandrinus de Sancto Feliciano.
PRAENESTE.
 Augustinus Vigorius.
TIBVRI.
 Ioannes Alnosius, Flander, Brugenfis, Me
 Marius Tandalæus. (dicus.
VITERBII.
 Licinius de Maternijs.
 Marcus Antonius Mascara.
 Hostilius Castranus.

Priamus Medola.
FALISCI.
 Beatus Cafarelius.
VVLSINII.
 Hæredes Constantini Ferratti.
CLVSII.
 Metellus Tarrinas.
 Hieronymus Ciuitalius.
SENI.
 Æmilius Carlus, Patricius Senensis.
 Dominicus Ifellanius.
 Hadrianus Zarletius Mandolanus.
 Marcellinus de Monte.
 Iustinianus de Marta.
 Furius Gualdonius.
 Cornelius Anuillanus.
VOLATERRIS.
 Ioannes Zachius, Patricius Volaterrensis
 Sebastianus Tolontinius.
 Marcus Marcellius, de Sancto Laurentio
 Damasus Vrfelinius.
PISAE.
 Lucas Martinus, Duci Florentinorum
 à Thesauris.
 Gabriel Angelus de Gelua.
 Hortensius Dondalus.
 Crispinianus Malasca.
 Sigismundus Fridericus Fugger, Ger-
 manus, Augustanus.
 Vitalis Gmelch, Germanus, I. C.
LVCAE.
 Franciscus Bendralanius.
 Cæcilius Hascatus.
 Constantinus Mornonius.
SARAZANAE.
 Alexander Naldius.
MASSAE.
 Troilus Borcanifius.
PONTEREMVLI, olim APVAE.
 Andreas Colzana Barbatus.
 Iulius Perginus.
MVTINAE.
 Sertorius de Sertoriis, Comes.
 Hugo Antonius Robertus, Comes.
 Ioannes Grilinzonius.
 Petrus Grilinzonius.
 Ioannes Camarinius, Vasco.
 Camillus Niza.

Nicolaus Botollius.
 Ioannes Baptista Tezonius.
CARPIS.
 Ludouicus Senensis, Comes.
 Nicolaus Conzapannius.
REGII LEPIDI.
 Alexander Bonfanus.
 N. de Bebbi.
 Ioannes Antonius Signorettus.
PARMAE.
 Octavianus Farnesius, Dux Parmensis, Pla-
 Franciscus Baiardus, Eques. (ceteri. &c.
 Hæredes Bartholomæi de Prato.
 Ioannes Fridericus Bonzagnius.
 Ioannes Iacobus Bonzagnius.
PLACENTIAE.
 Seruilius Glazarus.
 Leo Maffetta.
 Esras Valkerchius, Batauis, Doctor Me-
 Quiricus Campitona. (dicus.
CREMONAE.
 Hieronymus Ragazola.
 Antonius de Odis, I. C.
 Petrus de Mana, I. C.
 Marcus Antonius Barbus, I. C.
 Iacobus Tassius.
BRIXIAE.
 Hæredes Ioannis Andreae Aueroldi.
 N. Calinius Eques.
 Matthæus Forerius.
 Alexâder de Sancto Alexâdro, Ordinis N.
 Hieronymus à Cruce.
 Aloisius Mondella, I. C.
 Ioannes Maria, Sculptor.
BERGOMI.
 Traianus de Pornis.
 Hieronymus Zucholtius, I. C.
 Nicander de la Valla.
CREMAE.
 Hæredes Ascanij Botti.
 Iosephus Organista.
LAVDE POMPEIA.
 Galeacius Maximilianus de Montefredo
MEDIOLANI.
 Ioannes Baptista Guastaldo, Comes,
 Patricius Mediolanensis.
 Guicciardinus de Guicciardiniis, Pa-
 tricius Mediolanensis.

Bartholomæus Marlianus, Patricius
Mediolanensis.

Carolus Caponæus, Patricius Mediolan.

Petrus Pazius, Patricius Mediolanensis.

Ferandus Adduensis, I. C.

Calpurnius de Modestis.

Antonius Spatafora.

Marcus Horatius Parezallus.

Ioannes Maria Branchatius.

Iulius Maximius Canda.

Franciscus Micaldius.

Ambrosius Struffata.

Titus Philippinus Dazius.

Ferdinandus Maradaz, Hispanus.

Gonzaluius Vallez, Hispanus.

PAPIAE.

Franciscus Maria de Zarago.

DERTONAE.

Theodosius Barnotius.

GEFANVAE.

Clemens Olera, Cardinalis, tt. s. Ma-
riae in Ara Coeli.

Andreas de Oria, Patricius Ianuensis,
Princeps Melphitanus.

Cyprianus Palauicinus, Patricius Ianuen.

Adamus Centurio Patricius Ianuensis.

Ioannes Baptista Spinula, Patric. Ianuen.

Baptista Nigronius Vialis, Patricius Ian-
uensis.

Ioannes Fregosius, Patricius Ianuensis.

Cassander de Geriandis.

Longinus de Dezza.

Sebastianus Biscottius.

Serapion Triginus, I. C.

Hadrianus Sinornius.

Benignus Gallanta.

Postumus Mascatius, Langula.

Bernardinus de Sancto Cassiano.

Rodericus Minoza, Hispanus.

Hildebrandus Zuimer, Germanus, Iu-
ris V. Doctor.

SAVONAE.

Flavius Dandromera.

NAVLI.

Augustinus Massigorius, Medicus.

Aurelius de Triffra.

ALBINGAVNI.

Raphael Angelus Dulcianus.

ONELIAE.

Collatinus de Marcha.

ALBINTEMELII.

Gregorius Pelonnellus.

MONOECI.

Alexander Forondalius Scorfa.

NICEAE.

Emanuel Philibertus, Dux Sabaudiae,

Princeps Pedemontanus, &c.

Margaretha Valesia, Francisci Regis Fran-
ciae filia, Principis Pedemontani vxor.

Octavianus de Saziis.

Marcus Antonius Zagrada.

ANTIPOLI.

Hieronymus Metinius, Sacerdos.

FORO IVLII OCTAVIANORVM.

Angelbertus Bauellerius.

Robertus Hugettius.

TOLONE.

Theodorus Dertinius.

AQVIS SEXTIIS.

Ioannes Minerius, Dñs à Dopeda, Praefes.

Ludouicus Tourcius, Consiliarius.

Seuerinus Dolietus, I. C.

Marcellus Grofillonius, I. C.

Germanicus Talognius.

MASSILIAE.

Claudius Dedanyus, Praefectus orae ma-
ritimae, & classis.

Rupertus Getenius.

Desiderius Colchartus.

In S. CHAMAS, olim Salium sedibus.

Pancratius Belinus.

ARELATI.

Blasius Dauxius, Doctor Theologiae.

Valerianus N. Medicinae Doctor.

Anselmus Molimartus, Canonicus.

Valentinus Gobilletius, I. C.

Carolus Strignerius, I. C.

Albinus Cargletus.

AGATHOPOLI.

Amandus Sonterius.

NARBONAE.

Priscus Bertaufius, I. C. & Canonicus.

Maximinus Torletius, Theologiae Licent.

Oliuerius Monetanus, I. C. (tiatus.

MONTE PESSVLO.

Andreas ab Exea, I. C.

Gui-

Guilielmus Rondeletius Professor Medicus & Cancellarius Vniuersitatis.
 Arnestus Zwipurger, Germanus, Doctor Medicus.
 Sebaldu Melinger, Germanus, Doctor Medicus.
 Balduinus Golletius, Doctor Medicus.
 Philippus Præfollerius, Doctor Medicus.

NEMAUSI.

Ioannes Vicecomes Iocosa, Præfectus Prouinciæ Narbonensis.
 Ioannes Poldus Albenas.
 Bernardus Vallytus.
 Cyriacus Serlonius.
 Ifidorus Affyrus.

AVENIONE.

Iacobus Medonius, Theolog. Commendator Prouincialis, Orator Apostolicus, cum potest. Leg.
 Augustinus Ranfingonallus, I. C. Secretarius rerum Apostolicarum.
 Albertus Madrettius, I. C. Protonotarius Sedis Apostolicæ.
 Quinctinus Morlæus, Canonicus.
 Ioannes Ariuinius, Canonicus.

ARANGIAE.

Michael Sallerifinus.
 Seruatiu Torbonius.

VALENTIAE.

Rogerus Soluinus, Doctor Theologus.
 Tiburtius Hæcronius, I. C.
 Hilarius Angilletus, I. C.
 Victor Garyus, Theologus Licentiatus.
 Hugo Mandinius, Doctor Medicus.
 Chuonrardus à Klingerbach, Germanus.
 Felix Pescheranus, Phrisius, Iuris V. Do-

VIENNAE.

Lotharius Euillonus.
 Natalis Hollerius.

LVGDVNI.

Franciscus Laurétinus, Dn. Sancti Yrenei.
 Gulielmus Caulius, Præfect. Montanorū.
 Christophorus Neiter, Germanus, Patricius Augustanus.
 Anacletus Tangelosius, Canonicus.
 Martinus Ballebertus, Canonicus.
 Dionysius Equilmontius, Canonicus.
 Ioannes Caulius, Gulielmi F.

Ludouicus Miræus, I. C.
 Petrus Pitheus, I. C.
 Marcus Vetranius Maurus, I. C.
 Henricus Gemellus, I. C.
 Scipio Azzone, Italus.
 Carolus à Porten, Germanus.

GEBENNAE.

Claudius Chaulotus.
 Saphorinus Grassyus.
 Nicasius Ronfollerus, Medicus.
 Matthias Laffrayus, Doctor Medicinæ.
 Clemens Carmolinus.

CABALLIONE.

Nicolaus Mollerius, I. C.

BORBONII.

Ludouicus à Borbon, Princeps Condæi, Dux Borbonij, &c.
 Eleonora de Roye, Princip. Condæi vxor.
 Magdalena de Mailly, Domina de Roye, eiusdem Eleonoræ mater.
 Athanasius Tefartus, I. C.
 Vincētius Charbonus, Professione ordinis (Benedictini.

MOLINI.

Lancilotus Sauillonius, I. C.

NIVERNAE.

Franciscus à Cliuia, Dux Niuernésis, &c.
 Rambertus Atorifinius, Theolog. Doctor.
 Apollinaris Beaufortius, I. C.
 Manardus Castelletius.

BITVRIGIBVS.

Iacobus Cuiacius, Iuris V. Doctor, & Legum Professor primarius.
 Ludouicus Russardus, I. C.
 Hugo Donellus, I. C.
 Syluester Nifollerius, I. C.
 Andreas Eligius Bacherus, Flander, Gandauensis, I. C.
 Antonius Contius, I. C.
 Simon Abaullerius, Medicinæ Doctor.
 Thietmarus à VVermel, Germanus.
 Theophilus Krafftler, Germanus, vtriusque Iuris Doctor.

Apud LEMOVICES.

Guido Barilettius, Canonicus.
 Iosephus Olongnius.

CADVRCI.

Antonius Goucanus, I. C.
 Robertus Pinartius.

Godouardus Mauilleus.

MONTE ALBANO.

Rainhardus Tironæus, Canonicus.

Maturinus Osgetius, Theologiæ Licentius.

TOLOSÆ.

Ioannes Corasius, Confiliarius.

N. Corniardus, Confiliarius.

Stephanus Forcatulus, I. C.

Isbrandus Schallerius, I. C.

Fabianus Cantillonus, I. C.

Antonius Guibertius, I. C.

Franciscus Londetius, Medicus.

CONDONAE.

Carolus à Pisseleu, Episcopus Cōdonensis

BAIONAE.

Antonius à Borbon, Rex Nauarræ, Dux Vendocin. & Borbonij, &c.

Ioanna de Albret, Regina Nauarræ, &c.

Ioannes Fraxinæus, Archiepisc. Baionēsis.

Renatus Cambilinius, I. C.

Clemens Habillonus, I. C.

Gulielmus Banterius, Doctor Medicus.

BVRDEGALAE.

Andreas Titaquellus, Praefes.

N. de la Chastagne, Confiliarius.

Iacobus Traullerius, I. C.

Germanicus Hallyus, I. C.

Ingelramus Marquetus.

Apud SANTONES.

Matthæus Gomboutius, I. C.

Polycarpus Meluinius, Canonicus.

Henricus Gliterius.

PICTAVII.

Laurentius Higlonus, I. C.

Hadrianus Mompinius, Iuris V. Licētiat.

Apud TVRONES.

Remigius Lauilaus, Canonicus.

Lambertus Aretinius, Canonicus.

Ioannes Brechæus, I. C.

Paschalis Malignyus.

AMBOSIAE.

Franciscus Valesius II. Francorum Rex.

Carolus à Lotharingia, Cardinalis, Archiepiscopus, & Dux Remensis, tt. s. Apollinaris.

Carolus à Borbon, Cardinalis, Archiepiscopus Rothomagensis, tt. s. Grifogoni.

Franciscus à Turnone, Cardinalis, Episc.

Ostiensis, & Veliternensis Decanus.

Odetus de Castilion, Cardinalis, tt. s. Hadriani.

Georgius de Arminiaco, Cardinalis, tt. s. Laurentij in Lucinæ.

Claudius de Giury, Cardinalis, tt. s. Agnetis in Agone. (Priscæ.

Ioānes Reumanus Valco, Cardinalis, tt. s.

Franciscus à Lotharingia, Dux Guisæ, primarius Oeconomus, & supremus Cubicularius.

Iacobus ab Albion, Marchalcus de Sancto Andrea, &c.

Gaspar de Coligni, Dñs à Chastillon, Admiralius Franciæ.

Claudius à Lotharingia, Dux Aumalius.

Franciscus de Coligni, Dñs à Dandelot.

Guido de Schabot, Dñs de Iarnac.

Ludouicus Gōzaga, frater Ducis Mantuæ

Marcus Antonius de la Melza, Italus.

Ioannes Philippus, Rheni Comes.

Fridericus à Reiffenberg, Germanus.

Christophorus à Perwel, Germanus.

Damianus Dorgonius, I. C.

Rufinus Ratenius, I. C.

Cornelius Londarinus, I. C.

Cyrillus VVolfgangus Dietler, Germanus, vtriusq; Iuris Doctor.

Albertus Millerius, Medicinæ Doctor.

BLOSI.

Diana Pictaviensis, Valentinatū Ducissa.

Valerianus Forassius.

Arsenius Borineus.

Gysbertus Allonnius.

AVRELIAE.

Ana Burgius, Iuris V. Doctor, & Legum Professor primarius.

Ioannes Gracchus, I. C.

Gregorius Cortenius, I. C.

Antonius Foquelinus, I. C.

Archelaus Abretinius, I. C.

Hugo Chambletonus, I. C.

Ioannes Robertus, I. C.

Godefredus Lifignyus, I. C.

Philippus Molinetius, I. C.

Claudius Retierus, I. C.

Anastafius Retierus, Doctor Medicus.

- Baptista Angelus Ogolinoza, Italus, I. C.
 Vlrichus à Braitenbach, Germanus.
 Sigismundus VVerlinger, Germanus,
 Iuris V. Doctor.
 Carolus Billartius.
- IARGOLII.
 Iustinus Rosilletius.
- GENNABI.
 Seuerus Vallytius.
- Apud SENONES.
 Ludouicus à Guiffa, Cardinalis, Archiepif.
 Senonenfis, tr. s. Thomæ in Parione.
 Stephanus Penonius, I. C.
 Crispinus Lamborinius.
 Iacobus Vterius, Doctor Medicinæ.
- NEMVRCI.
 N. à Sabaudia, Dux Nemurcensis.
 Medardus Harigerius.
- FONTE BELLAE AQVAE.
 Catharina Medices, Regina Franciæ,
 vidua, Regis mater.
- ESTAMPES.
 Lucianus Rifettius, I. C.
- CARNVTIBVS.
 Marcellus Corybrifius, Canonicus.
 Henricus Bouallius.
- PARISIIS.
 Ioannes Grollierius, Quæstor Regis.
 Michael Hospitalius, Cancellarius
 Regni Franciæ.
 Emarus Ranconetus, Præfes.
 Bartholomæus Fayus, Confiliarius.
 Gulielmus Abotius Iunior, Confiliarius.
 Iulius Califtanus, Italus, Parmenfis.
 Gabriel Symeon, Italus, Florentinus.
 Hadrianus Turnebus, Græcarum litte-
 rarum Profeflor.
 Ioannes Auratus, bonarū litterarū Profef.
 Dionysius Lambinus, bonarū litterarum
 Profeflor.
 Alexius Sanguius, Doctor Theologus.
 Philibertus Augonius, Doctor Theolog.
 Valerius Ladorlæus, Theologiæ Licétiat.
 Sanctius Dongez, Hispanus, Theologiæ
 Licentiatus.
- Carolus Molinaus, I. C.
 Iacobus Labittius, I. C.
 Barnabas Briffonius, I. C.
 Ludouicus Charondas, I. C.
 Hadrianus Puluæus, I. C.
 Nicolaus Gruchius, Rothomagéfis, I. C.
 Theodolphus Hartmannus à Schirfel,
 Germanus.
 Georgius Albertus à Thungé, Germanus.
 Lutgerus ab Hedorff, Germanus.
 Gebehardus Linfinger, Germanus, vtri-
 usque Iuris Doctor.
 Otho Stepflinger, Germanus, vtriusque
 Iuris Licentiatus.
 Augustinus Poignerius, Medicus Doctor
 & Mathematicus.
 Gulielmus Morlayus.
 Iacobus Andronetius, de Cherceau.
- In ESCOVAN.
 Annas Dux Montmorenfianus,
 Conestablius Franciæ.
- CLAROMONTE, in Ricardia.
 Germanicus Borginaus.
- BELLOVACI.
 Paullinus Grantanus, Doctor Theolog.
 Lotharius Sallyus, Canonicus.
 Crispus Mangilonus, I. C.
- AMBIANIS.
 Gilbertus Carolomontius, Medicus,
 Florianus Aullerius.
- ATREBATIB.
 Hieronymus Ruffaldus, Abbas Diui Veda
 Carolus Clufius Doctor Medicus. (fti.
 Antonius Villerius, Statuarius.
- DVACI.
 Ioannes Venduilius, Iuris V. Doctor, &
 Legum Profeflor.
 Hadrianus Peuffius, Iuris V. Doctor, &
 Legum Profeflor.
 Ioannes Ramus, Iuris V. Doctor, &
 Legum Profeflor.
 Boethius Epos, Phrifius, I. V. Doctor, &
 Profeflor.
- CVRTRACI.
 Raynerus à Milgenuoort.

XVIII. KAL. DECEMB. ANNO M. D. LX,

REDII BRVGAS.

HVBERTI GOLTZII HERBIPOLITAE

HODOEPORICVM.

Diuerſis ſtudijs hominum mens apta ſequendis
 Naturæ varias tentat, initque vias.
 Illum agit extremos animus mercator ad Indos,
 Vt permutandis mercibus æra paret.
 Illum AEgyptiacis diuinum quærere in oris,
 Et iuuat in longas pro Sophia ire vias.
 Illum ſola oculos paſcendi cura fatigat
 Extremis Afiam ſollicitare fretis.
 Me clarum ingenij votum, & mens conſcia veri,
 Edocuit veteres ire per hiftorias,
 Et varia Aufonij monumenta inquirere regni,
 Si qua iacent claras ſparſa per orbis opes.
 Hinc etiam effigies, veterumq; numiſmata Regum,
 Cura fuit doctis ſculpere in ære notis.
 Iſtis audacem in rebus me fecerat eſſe
 LAVRINVS prompto promptus in officio,
 LAVRINVS Phœbi lauro tam dignus, vt inde
 Traxerit excellens nominis augurium.
 Ibam per varias Germani ſyderis oras,
 Subuectus fluuio Rhene vetuſte tuo.
 Hic ego Romanosque duces, Romanaque bella,
 Et veterum exſculpti clara trophæa patrum.
 Nilq; adeo viſu dignum, antiquumq; notabam,
 Quod non in ſimiles iret ab arte notas.
 Hinc noſtram Herbipolim qui præterlabitur amnis,
 Excepit flauis aduena Mœnus aquis,
 Qui me vitiferi deductum Neccaros vnda,
 Impoſuit magni flumine Danubij.
 Hic quoque conſimili ſtudio, aſſuetamq; per artem
 Omnigenas hauſi poſteritatis opes.
 Sic mihi deſcriptis Germano ex orbe tabellis,
 Aufonias vrbes viſere cura fuit.
 Hic demum fœcunda iſtis ſunt omnia ſignis,
 Hic demum iſtorum copia larga iacet.
 Hic videas ſculptum, veteri de more, Senatium,
 Plenaque Romanis atria Cæſaribus.
 Quinetiam ex iſtis ſurgunt ibi mœnia ſignis.
 O infauſta huius copia luxuriæ?
 Hoc tamen ignoſci poterat, ni inſtrata platais
 Sordenti populus ſtringeret illa pede.
 Hic ego quidquid erat vetus, antiquumq;, notabam
 Aſſimulans doctis ſigna reperta notis.
 Quodq; alij ingenio clari, & virtute politi
 Ducebant nullo poſſe iuuare more,
 Illud ego legique illis, fecique probari.
 Tantum iſta felix uſus in arte valet.

Sic tandem Italica peragratiss finibus ora,
 Gallica ab Alpinis collibus arua peto.
 Hic etiam quidquid tota regione videndum
 Esset, id æratis scripsimus in tabulis:
 Iulius Alpinis quæ gessit Cæsar in oris,
 Quæq; olim à Gallis ille trophæa tulit.
 Hæc ubi victuris inscripsi singula chartis,
 In patrios abij, nil remoratus, agros.
 Lauriniquæ domum, & bene nota palatia visens,
 Castra VVatervleti nomine clara peto.
 Hic ego Phœbæum vatem propè Thetidos æstus
 Inueni ambiguo stringere prata pede.
 Vt vidi obstupui, lacrymasque in gaudia verti,
 Hæc referens grato dulcia verba sono:
 LAVRINE Aonij celeberrima gloria cætus,
 Idemque ingenio nobilis, vt Genio,
 Accipe maturos propria tibi ab arbore fructus,
 Accipe ab officijs nomina ducta tuis.
 Hæc tibi ab antiquis expressa numismata signis,
 Pro accepto reddit GOLTZIVS officio.
 Suscipe pacato tibi debita munera vultu,
 Sic faciat Pylum te tua laurus auum.
 His ego tum verbis multum gratantibus vsus,
 Talibus accepi laurea dicta sonis:
 GOLTZI animo dilecte meo, dilecte Camœnis,
 Cuius Apellæa certat in arte manus,
 Tam mihi gratus ades, quàm vel mihi gratus abibas,
 O bene pro meritis officiosè meis?
 Plus etiam voto effecit tua dextera nostro,
 Dextera sculpendis ingeniosa notis.
 Quod desiderium vxori, natisque, mihiq;ue
 Addideras, longis per freta vectus aquis,
 Illud idem à reditu viuusq; vidensq; reducis,
 Nosque iubet curis inuigilare nouis.
 Vna tibi est tanti solamen nata pericli
 Filia, cui nomen rapta Sabina dedit.
 Illa statim discet non visum noscere patrem,
 Teque adeò risu commodiore sequi.
 Tu modò quem tantis iam subduxisse periclis
 Diuini voluit Numinis arbitrium,
 Viue diu felix, Pylisq;ue abiture sub annos
 Nomen ab æterna posteritate trahe:
 Et veteres tabulas, clarorum nomina Regum,
 Sumptibus in lucem protinus ede meis:
 Vt bona posteritas antiquæ Numina Romæ,
 Sumptaq; cum varijs gentibus arma legat,
 Et Romam in Flandris discat mirarier oris,
 Ingenuoque illos laudet ab ingenio.

Hæc

Hæc mihi LAVRINVS: tu lector Iulia vultu
Gesta verecundo suscipe, & ore lege.
Sic tibi, sic doctis post me se commodet alter,
Seque tibi adiungat pluribus officijs.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΛΔΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΟ

πρὸς τὸν φιλιζοροῦντα.

ΠΟΙ δὴ πολυπτύχων ἑρασὰ βιβλίων,
Περὶ τῶν παλαιῶν πράξεων γεγραμμένων;
Εφ' ᾧ πεποιδῶς ἐκτροπαῖς μακραῖς λόγων,
Εν ποικίλοις διατρίβεις συντάγματι,
Τοῖς ξυμπλακεῖσι πολλάκις πολλοῖς γνώφοις;
Τῶν ἰσορουμένων ἐρωτικῶς ἔχεις,
Καὶ πλεῖστα βούλει συντόμως μαθεῖν σάφα;
Εξαρχέσαι σοὶ ῥαδίως δυνήσεται
Τῷδ' ἐμπλεῶ νομισμάτων συγγράμματι,
Ενταῦθα τεχνικῇ τυπωθέντων χερὶ,
Πολλῶν ὁ μὲν τις ἂν ἀνὴρ ἀντάξιός,
Ὀν λανθάνει δ' ἢ τ' οὐδ' ἐν ἰστορίων μέρος,
ΟΥΒΕΡΤΟΣ ὄντως χρυσεός γ' ὁ ΓΟΛΤΖΙΟΣ,
Πάμπολλά σ' εὖ τούτοις διδάξον ἐκτύποις,
Συνελὼν ὑπερφυῶς ἅπανθ' ὧδ' εἰς βραχὺ
Πολλοῖς παρ' ἄλλοισιν διεσκηδασμένα,
Υπερμέτρως μακρηγοροῦσιν ἄλλοτε:
Ὡς οὐκ ἀνάγκην ἔμμεναί ποθ' ὕπερον
Ανελιττέμεν πολλὰς βίβλους ἀπορούμενον.
Ὅς μὲν παρορμηθεὶς ἐκουσίως ποτὲ,
Ἐπειτα δ' ἄρ' ΛΑΤΡΙΝΕ τῇ σου προτροπῇ,
Ευβουλίας τέ σου σφόδρ' ἐσηριγμένος,
Πολὺν χρόνον συχνὰς τε καὶ σκληρὰς ὁδοὺς
Ἡδ' ἐγκόπους ἐυγνωμόνως ἐπορεύετο,
Πολλόν θ' ἰδρώσας, καὶ κόπον παθῶν μέγαν,
Πράγματα' τε πολλὰ καὶ ὀχλήσεις μυρίας.
Πᾶσαν δ' ἐπ' ἡλθεν ζητέων Γερμανίαν,
Καὶ τὴν ἀνωτέραν γέ καὶ κατωτέραν,
Φλάνδρων, Βαταύων, καὶ Βραβάντων τὴν χθόνα,
Χῶραν Σικαμβρων καὶ Μεναπίων εὐρέων,
Ἡδ' οὐς περιρρεῖ ἡ θάλαττα, καὶ βρέχει
Ρήνου βαθύρρου, καὶ ποῦ Δανούβεως,
Μοινοῦ τε καὶ τοῦ Νεκκάρου τὰ ρεύματα:
Εἴτ' Αὐσόνων πόλεις ἀγαυῶν τὰς ὅλας,
Ρώμην ἀρήϊόν τε καὶ Νεάπολιν:
Τέλος δ' ἐ τῶν Κελτῶν μέρη τὰ τέτταρα:
Καὶ ταῦτα ΛΑΤΡΙΝΟΥ γέ δαπάνη τοῦ κλυτοῦ,
Ὀν Φοῖβος ἐστ' ἄξιως δάφνης κλάδοις.
Καὶ τὸ μὲν ὅλον, πόνου ἐφείσατο μηδενός,
Ὡς ταῦτά σοι τὰ συλλεγέντα πάντοθεν,
Πάρος διασπασθέντα καὶ πεφυρμένα,
Νῦν δ' εὖ τέθεντα τῇ μεγίστῃ φροντίδι,

Εὐχρηστ' ἂν εἰς χρῆσιν διδῷ κειμήλια,
 Τῶν γνωρίμων περικλέοντα Καισάρων,
 Τάξει πρεπῶδει καὶ καλῶς ἡρμοσμένη,
 Βίους, πρόσωπ', ἀριωρεπῇ τε ποράγματα:
 Τὴν δ' ἡὲτα Ρωμαίων ὅλης τῆς συγγραφῆς
 Αναγραφὴν ἄλλων ἀπασῶν ἔξοχον,
 Ἡ ποτνίας Ρώμης ἀνέζησεν καλῶς
 Αλκὴ, κλέος τε, χ' ἡ πάλαι μοναρχία.
 Παντὸς μὲν ἔργον ἄξιον καὶ τίμιον,
 Οἷον γεμὴν μέλιττα τοῦ θέρους πονεῖ,
 Καθήμενι πᾶσιν μὲν ἐν βλασθήμασι,
 Μόνον δ' ἔκαστα λαμβάνουσα χρήσιμα,
 Γλύκιστ' ἄ τ' εὐώδη τε καὶ μελίπνοα:
 Ἡδ' ὥς ἔπος γ' εἶπεῖν, Αμαλθείας κέραε,
 Ωδ' ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντ' ἀσσοί φέρον.
 Δεῦρ' οὖν φίλισε, μὴ πάρελθ' ὀνήσιμον,
 Μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον νέον τὸ βιβλίον:
 Ω σοὶ τόσος θησαυρὸς ᾧδ' ἀνοίγνυται,
 Οὐ χρημάτον μὲν μεσδὸς, ἀλλ' ἀμεινόνων,
 ὧς οὐδ' ἐν εἶναι τοῦδε τιμιώτερον.

AEGIDII WIITSII BRVGENSIS I. C.
 ad Hubertum Goltzium Herbipolitam Antiqua-
 rium vicinum & amicum suum, contra illud
 Philippi Beroaldi senioris:

*Veras esse imagines ex litteris, vanas & ociosas
 ex numismatib. CARMEN.*

C V M tua tam multi studia admirentur, amentque
 Signa, quid infami hic carmine signa notat?
 Non hic qui ante diem, teneris nempe occidit annis,
 Haud etenim hic scripto notus in orbe libro est.
 Sed tibi narro hominē doctum celebremque Philippum,
 Et clarum eulogijs inclyta Roma tuis.
 Quæ illum caussa mouet? multis è milibus vnus
 Carpit mordaci cur simulachra sono?
 Pascere tantum oculos sine fruge numismata dicit,
 Et negat antiquis commoda inesse notis.
 Nil, ait, vnus habent depicti in imagine vultus:
 Pondus inest scriptis vtilitasque libris.
 Quare agè pro fictis veras viuasque figuras
 Accipe, sit studium pagina scripta tuum.
 Effigies hæ solæ animum mentemque recludunt,
 Et referunt veterum fortia facta patrum.
 Nosse cupis causam cur picta coloribus ora
 Non amet? in promptu est optima caussa mihi.
 Velle suum cuique est, & agit sua quemque libido,
 Nauigat & ventis in freta quisque suis.

Non

L. Quia pote
 rat. S. Ad Se-
 natuſc. Treb.

Non regit vna omnes ratio, nec idem quoque pectus:
 Nec simplex anima est omnibus, atque eadem.
*c. Quia diuer-
sitatem. de cō
cess. prebend.* Sed cuique vt mens est & forma, ita sentit agitque:
 Hinc capit ex studijs commoda quisque suis.
 Hinc petit hoc, aut illud: amat desueta Philippus
 Verba, placet multis prisca moneta magis.
 Rancida Sydonij, proauitaque lingua Apulei
 Nempe fuit studijs vnica norma suis.
 Tu mage amas pictos vultus monstrasse priorum,
 Signaque Musæo composuisse tuo.
 Ille bibit fraces, vappamque, flocesque propinat,
 Apludam scriptis inseruitque suis.
 Nempe ita Romanæ calcata vocabula linguæ
 Diligit, vt pulchras non amet ipse notas.
 Tu magè rancidulis pro verbis, tecta figuris
 Ora, & pro vano flamine pectus amas.
 Diligis antiquos (non prisca vocabula) ritus,
 Non linguam, antiquas sed magè reliquias.
*Cell. lib. xj.
cap. vij. &
lib. j. cap. x.* Atqui vnum hoc doctos habuit semper coryphæos,
 Huic studio celeri dant sua ferta pede.
 Quippe voluptatem quæ scripsit habere Philippus
 Signa, negans vllis illa iuuare modis:
*L. Numisma-
tū. §. de vsuf.
& quemad-
quis vtatur.* Illa operaprecium, fructumque nomismata habere
 Lex ait, & gemmis comparat eximijs.
 Non tantum cum sint preciosa, vt Accursius inquit,
 (Quod capiant iusti pignoris illa vicem)
*c. Cum causs.
& ibi scribet.
De probat. et
L. Statuæ &
imagines. §.
de vsu fructu* Aut speciosa ornant vt cuncta monilia corpus,
 Verum est & pictas commoda habere notas.
 Ecce dat ars oculos, atque ora simillima veris,
 Quid rogo de viuo plus Cicerone feras?
 AEthere quæ summo est animæ diffusa per artus
 Effigiem æthereo fomite corpus habet.
*c. Cū de tua.
De corp. vit.* Exteriùsque notis animi secreta reuelat
 Natura, in vultum pectora sensus agunt.
 Et quæ sunt oculis subiecta fideliter, aure
 Demissa, alterna cognitione iuuant.
*L. j. & iij. de
vete. nom. po
test. C. li. xi.* Quare agè viuaces facies, formasque perennes
 Cæsareas, varijs pingere perge modis.
 Pinge acies, loca, regna, situs: penetralibus effer
 Quæ tibi parturiunt nunc vada nunc scopuli:
 Simpuuia, & depesta Numæ, nigrosque catinos,
 Et reliqua in tenebris quæ iacuere suis.
 Nec te hominum præceps moueat censura: trahuntur
 Pectora disparibus mirificisque modis.
 Despiciunt tabulas, fragmenta, & marmora, & arcus,
 Cum illarum assidua ritè iuuentur ope.
*Lamprid. in
vita Alexan-
dri. & Laert.
in vita Mened.* Nempe hinc Romuleæ gentis generosa propago
 Noscitur, hincque fidem magnam habet historia.

Viuendum
 morib. præ-
 teritis, lo-
 quendū ver-
 bis præsen-
 tibus.

Nomisma-
 ta vetera gē-
 marū vicem
 implent.

Animi mo-
 res corpo-
 ris tempe-
 raturam se-
 quuntur.

Hinc

Tacit. Ann.
lib. xj. & Pla
tina in vit.
Pontif. Gre-
gorij. 1. &
Pauli. 11.

Hinc è fornicibus, magnis sub molibus urnas,

Signaque (quæ certis composuisse locis

Creditur, auspicijs seclis fugientibus, ætas

Prisca) iuuat venis eliciuisse cauis,

Atque cauernosas veterum penetrasse lacunas,

Equæ feri medio signa tulisse maris.

Cùm tibi sint curæ hæc GOLTZI, cùm signa fatiges

Abdita, vix ipsis inuenienda feris:

Cumque eadem incisus præstes depicta figuris,

Inque oculos prisca temporis acta voces,

Quis tua non laudet studia, admiretur, ametque

Artificesque manus, articulosque leues.

EIVSDEM.

Quum GOLTZI eximios laudat mea Musa labores,

Et calamo infami carmina scripta notat,

Carmina quæ quondam fellito splene Philippus

Lusit compositis in simulachra iocis:

Vnà etiam LAVRINI animum, mentemque celebrat,

In signa, antiquis sculpta nomismatibus.

Laus capit vna duos, debetur maxima vtrique

Gloria, fert operas alter, & alter opes.

Vox, manus, ingenium, veterum vt monumeta Quiritum

Palladis extrema perpoliantur ope,

Signaque quæ varijs iacuere sepulta ruinis

Vt postliminio conspicienda fient.

Et breuiter, quicquid seculo inuidiosa vetustas

Abstulit, vt prisca hoc induat artis opus.

Iam pridem (hoc meminisse iuuat) communia in vsum

Communem studia hæc composuere sua.

EIVSDEM,

*Nomina licet simplicem tantum designationem personarum,
non substantiam & naturam significant, respondere ta-
men plerunque rebus vnde sunt deriuata.*

L. Ad recog. Nomina significare nihil, sed prodita tantum

C. de inge. Vt designentur corpora, iura docent.

manumissis. Scilicet vt nihil intersit, si corpora noris

L. Si in nomi. Qua appelles cunctos voce, vocesque homines,

ne. C. de test. Non si fœniculum, vel cape vocentur, vt olim

Platina in vi. Pontifici lætus carcere clausus ait.

ta Pauli. 11.

L. Vnica. C. Nomina pro arbitrio fas est recudere, nec non

de muta. no. Fingere: iudicium Maximiane tuum est.

Vnde fit vt penè horum operosa industria possit

Vana videri, aliquid qui tribuunt etymis.

Plato in Cra. Ast verum est animi mores genitiua referre

tyl. seu de re. Nomina, & indicium singula habere suum.

Et nominu. Numen & omen habent, neque enim sine numine Diuum

impositione. Cyp. epi. 63 Nomina dant, rebus consona nempe suis.

Fundamentis
ædificiorum no-
mismata inij-
ciebantur, vt
hodie adhuc.

Ad-

Genes. 27. & Adprimè hoc multi vita docuère priores,
1. Reg. 25. Aut quibus infame, aut nobile nomen erat.

L. j. nu. 71. de Ne tibi Marfilium Lector narrem aut Benedictum,
Questio. cap. Res est euentis sæpe probata suis.

Remut. ver- Vnde fit, vt nequeat mihi non semper celebrari
bo. 1. nu. 52. de Testa. G O L T Z I V S, ex auri nomine nomen habens.

Cuius & hubertas præconia nominis implet,

Nam huberiùs nulli prouenit ista seges.

A V R E V S illi animus, mens aurea, & aurea forma,

Hubertum H V B E R T O G O L T Z I O & ingenium.

Ergo quid est mirum, quum nomina ducat ab auro,

Auro si donet quæ preciosa magis.

Maectè H V B E R T E, tuum nomen post fata manebit,

Nam tua tam fructus, quàm bona Floris habent.

GVIDONIS LAVRINI BRVGENSIS I.C.

In thesaurum antiquorum aureorum numismatum sub

Vespasiano Aug. depositum, Anno M. D. L X I. in

Aubrocicourt pago Flandriæ repertum,

Plutonis & Telluris dialogus.

PLVTO. QUID me tot sæclis cariem, tenebrosaq; passum
Terra parens orbi restituisse iuuat!

Scilicet hoc voluit, qui me tibi credidit, atque

Inuoluit cæcis, heu miserum, tenebris!

TELLVS. Iudaicis quondam cùm Roma superba trophæis

Te ferus his miles sedibus occuluit,

Cùm Flauij imperiùm leuibus toleraret habenis,

Vindice quo pœnas gens recutita dedit,

Hinc te secreti cura seruauimus omni,

Iussimus integris & superesse locis:

Pressaq; barbarie quum Roma caduca lateret,

Nolebam indoctis te rapier manibus.

At nunc quando omnes Romæ monumenta vetustæ

Scriptis ac nummis marmoribusque colunt,

Nec non H V B E R T V S Romam, Fastosque celebres,

Fascesque augustos restituit Latio,

Tungrique, Attrebatesque, & Belgica castra, Bauaci,

Romanas certent prodere reliquias.

Et pater Oceanus refugis se fluctibus abdens,

Iam retegat Batauis castra Britanna feris.

Certè ego, vt in meriti partem laudisque venirem,

Nolebam inuiso te retinere sinu.

Et cùm Dis totus sis A V R E V S, obsecro quænam

Vnquam te meliùs prodere sæcla queant,

Quàm cùm te totus tractaret nomine, & actu

A V R E V S, ingenio G O L T Z I V S, arte, manu?

PLVTO. Si verùm est quod ais, Tellus, quid nunc vetat ergo

Quin totus latebris effodiar Stygijs?

dd

IOAN.

IOAN. DAMASII GANDENSIS

*In laudem M. Laurini Domini de VVatervliet, &
Huberti Goltzij Herbipolitæ Antiquarij.*

ROMA potens, mecum quoties tua fata reuoluo,
Vix teneo lachrymas: miror sub Sole perenne
Esse nihil: nam quis duratas frigore gentes,
Ignotasq; prius, post tot tantosq; triumphos
Struxisse excidium imperio, turpemq; ruinam,
Crederet? hoc timuit dudum præfaga futuri
Diui mens Scipiadae, cum feruere flammis
AEmula tecta tuis vidit Chartaginis altæ.
At ne pone animos, scriptis tua gesta leguntur
Tot celebrata virum, neque quid longæua vetustas
In te iuris habet: iam prisca numismata terræ
Condita visceribus promptis, cælumque tueri
Germanus dedit HVBERTVS, cognomen ab auro
Cui fecit dia Herbipolis, quod sæcla redire
Aurea sub tali præfaga videret alumno,
LAURINI auspicijs, quo Mecenate triumphat.
Iam vultusque ducum, iamque ora minantia cernis
Pugnacis Iuli, generique in bella ruentis.
Ecce etiam, ne quæ sunt digna labore relinquat,
Ille tuos recolit fastos, quo quæque geruntur
Consule dinumerat: felix cui præmia digna
Cælicolæ optatum dederunt contingere finem.
Hoc erat, hoc tota cupidus quod mente petebat,
Cum varias gentes latè, & te matre superbum
Tenderet ad Latium, tandem & tua mœnia linquens
Parthenopen, qua se felix Campania iactat,
Viferet, illa viri dedit ades cernere docti, *Hadrianus*
Cui vel adoptiuus Traiani Cæsaris hæres, *Gulielmi.*
Vel superi dedit ora maris memorabile nomen.
Qui multa antiquis saxi insculpta reuelat,
Qui Venerem Cypro profugam post tempora longa
Hospitio exceptit, diuumque Oenotria tellus
Praxitelis nunc cernit opus, præbetque videndum
Hospitibus: certè hæc illi non parua voluptas,
Cum bene præclarum HVBERTO cessisse laborem,
Et te qua potis es, rediuiuam Roma videbit.

IN IDEM,

MELCHIORIS BARLAEI ANTVERP.

FATA viros Decios, Fabios, acresq; Metellos,
Abstulerat Paulos, Cæsara, Scipiadas.
Exierat gelido grauis ex Aquilone procella,
AEneadum strarant barbara tela genus.
Iam Gothus, iniecto fremuit iam Vandalus igne:
Corruit vrbs tandem Martia mole sua.

Cæle-

Cælestes pauor vnus agit, non tartara Plutum,
 Consum aqua, defendunt nec satis astra Iouem.
 Equæ Palatino bellans ter magnus Apollo,
 Sensit vt vltteriùs spicula posse nihil,
 Fugit & ipse, petens montem viridantis Olympi:
 Sed minimè tutos præbuit iste lares.
 Vidit enim Graio suspensa tonitrua cælo,
 Atque locus castris mons Heliconis erat.
 Barbara Thessálicas violarant fulmina lauros,
 Non erat vnde suum protegeretque caput.
 At miserè Europæ tota regione vagatum
 Suscepit tandem Belgica terra Deum.
 Hic vbi in occasum vergit gens Flandrica, Clodi
 Cui dedit hoc Regis nomen habere nepos:
 Hic vbi suppositæ Zephyri felicibus auris
 Occiduum Brugæ prospiciuntque mare,
 Luxuriabatur gleba prædiuitis agri
 Laurus apud ripam lenifluentis aquæ.
 Tum Deus, alta Rhodos, Tenedos, Gortyna, Terapnæ,
 Et valeat tellus est vbi Daphnis, ait:
 Hæc mihi pro multis laurus datur vnica, nobis
 Ista diu cinget spicula, scuta, lyram:
 Crescito, Romanis ducibus deberis, habebis
 Auro qui cingat teque, tuasque comas.
 Cedet Peneus, Permessus, Heraclea, Phocis,
 Et Sicion plantæ quicquid olentis habet.
 Fons tuus argenti signatum pondus, & auri,
 Flumine Romanos vberiore vehet.
 Cedent Pactolus, Ganges, Tagus, Hebrus, Iberus,
 Amnibus hic cunctis clarior vnus erit.
 Audin'? habes LAVRINE tuæ præsentia famæ.
 Audin'? & hæc GOLIZI te sacra verba petunt.
 Vos rem Romanam egregiè curatis: Iulo,
 Penè intercisis prospicitisque viris.
 Iam redeunt magni AEneadæ: iam pristina virtus,
 Ordine procedunt signa Latina suo.
 Plus sibi vicinam Rhenus magis horruit urbem,
 Territus exemplis Ariouiste tuis.
 Casare iam nihil interea mutatus ab illo
 Rursum Caius aquas contabulare studet.
 Occupat Hercinios noua contrepidatio saltus.
 Mosa, Visurgis, Arar, dirigere gelu.
 Vos manet ob Romam laus indefessa reductam,
 Facta quòd est similis scilicet illa sui.
 Res, nisi visa, mihi, neque cuiquam credita, tantum
 Coniunctis possunt viribus Ars & opes.

EXEMPLA PRIVILEGIORVM,
Pontificis Maximi, Imperatoris Cæsaris, Catholici Regis Hispaniæ,
& Christianiss. Gallorum Regis.

PIVS .IIII. PONT. MAX.

MOTV proprio. &c. Cùm sicut accepimus, dilectus filius noster Hubertus Goltzius Herbipolensis numismata antiqua, quæ in varijs Principum & antiquitatis studiosorū musæis reperiuntur, tanta diligentia, arte, & industria hinc inde ab utraq; parte penicillo expresserit, nouoq; cōmento representauerit, vt numismata ipsa ante oculos posita videantur, eaq; in ordinē suis quaq; locis redacta, & in plures libros distributa, in æs referre & incidere cœperit, & eadem additis pro cuiusq; varietate historiarū argumentis, & explicationibusq; ad publicam vtilitatem excudi facere, ac in lucem edere intendat, & iam primū librum sub titulo: *Historiæ Imperatorum Cæsarumq; Romanorum ex antiquis numismatib. restitutæ: additis illorum numismatum q̄ verissimis exactissimisq; delineationib. edere, ac insuper alios ex ordine Imperatorum, tum etiam Consularium, ac Græcorum numismatum libros edere præparet*, Nos ne ipse post immensos huiusmodi labores atq; expensas, libri ipsi postquam editi fuerint, ab alijs excipiantur, ac etiam in vulgus edantur, ipseq; proinde calcographi fructu, in magnam sui iacturam priuetur, eius indemnitati consulere volentes, motu simili, & ex certa scientia eidem Huberto concedimus, quòd intra decennium post singulorum eorundem librorum impressionem & editionem, nullus nisi dictus Hubertus in toto vel in parte, vbique per vniuersam Italiam imprimere, aut alibi impressos venum exponere, habere, vel tenere, vel transmutare, seu mutare possit, districtius inbibentes vniuersis Impressoribus, Bibliopolis, ac quibuscunque alijs, quocunque priuilegio suffultis, tam in alma vrbe, ac alijs ciuitatibus, terris, & prouincijs, ditioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectis, quàm quacunque alia parte totius Italiæ, sub excommunicationis maioris latæ sententiæ, alijsq; sententijs, censuris. &c. Et ulterius quoad eos qui nobis mediatè vel immediatè subiecti sunt in temporalibus, vt præfertur, tam coniunctim q̄ diuisim sub pænis quingentorū ducatorum auri de Camera, pro vna Camera Apostolicæ, & alia medietatib. ipsi Huberto, vel ab eo causam habentibus applicandis, ac distractionis & perditionis omnium librorū, toties quoties contrauentum fuerit, absq; alia declaratione incurrendis, ne per decem annos præfatos, ab eo tempore quo singuli libri ipsi imprimetur & edentur, dictos libros aut quamuis huiusmodi operis partem, etiam sub nomine præfati Huberti imprimere, excudere, vel imitari seu imprimi aut imitari procurare, vel ibi aut alibi impressos & excusos transferre vel aduehere, seu præmissa aut quauis alia inscriptione, additione, transpositione, mutatione, vel alia excogitata via edere, habere, vel producere audeant quoquomodo seu præsumant, ac mandantes vniuersis venerabilib. fratribus nostris Archiepiscopis & Episcopis eorumq; vicariis in spiritualib. generalibus, & in statu temporali S. Ro. Ecclesiæ, etiam Legatis & vicelegatis sedis Apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, quatenus ipsi quoties pro ipsius Huberti parte fuerint requisiti, Eidem Huberto ac pro eo agentib. efficacia defensionis præsidio assistentes, ad executionem præmissorum etiam manu regia procedant, inobedientes & rebelles per prædictas aliasq; censuras & pœnas ceteraq; iuris & facti remedia quacunque appellatione remota compescendo, easq; sæpius aggrauando, inuocato. &c. secularis. Non obstantibus præmissis ac constitutionib. & ordinationibus Apostolicis, necnon similibus vel dissimilibus, ac quibuscunque alijs specialibus vel generalibus priuilegijs & indultis quibuscunque in contrarium quomodocunq; concessis & concedendis, ceterisq; contrariis quibuscunque. Et quia difficile esset præsentibus ad quelibet loca quibus opus erit deferri, volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quòd earum transsumptis vel exemplis etiam in ipsis operibus impressis, plena & eadem prorsus fides vbiq; tam in iudicio quàm extra adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ: ac etiam volumus, quòd præsentis nostræ cedule motus proprii, etiam absque illius registratura, sola signatura sufficiat, & vbique fidem faciat, in iudicio & extra illud, regula in contrarium edita non obstante. Datum Romæ anno à natiuitate Domini M. D. LXII. Indictione quinta, die verò .XII. mensis Maij, Pontificatus nostri anno tertio.

Placet motu proprio. I.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungaria, Bohemia, Dalmatia, Croatia, Sclauonia. &c. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ. &c. Marchio Morauia. &c. Comes Tirolis. &c. Recognoscimus & notum facimus tenore presentium vniuersis, quod quum nobis humillimè significandum curauit noster & sacri Imperij fidelis dilectus Hubertus Goltz wirtzburgensis, pictor & incola oppidi Bruggensis, se parare editionem Historiæ Imperatorum Cesarumq; Romanorum ex antiquis numismatibus restituta: additis quoq; verisimis ipsorum numismatum delineationibus, quas summo labore, periculo, & sumptu, peragratis diuersis prouinciis, consequutus sit, à diuersis tam Reuerendis. Sanctæ Ro. Ecclesiæ Cardinalibus, q̄ nonnullis Illustris. Principibus Italia, aliisq; nobilibus atque præclaris viris, qui per vniuersam Germaniam, Galliam, Neapolim, & inter primarios Illustris. Reip. Venetæ homines, hoc excellenti studij genere delectentur, & propterea nobis supplicauerit, vt dignaremur ipsum Casareo ac firmo rescripto munire contra artes & imposturas amulorum. Nos sanè qui hoc eius institutū honestum esse animaduertimus, id non modò clementer probandum, verumetiam auctoritate nostra Casarea promouendum esse duximus. Itaq; scienter & animo bene deliberato, atq; ex auctoritate nostra Casarea disertè vetamus omnibus iis, qui in sacro Romano Imperio imprimendis vel vendendis libris, seu quacunq; alia ratione librariam negotiationem exercent, ne quis prædictum opus intra decem annos ab editione numerandos, intra fines sacri Imperij, absque consensu & voluntate dicti Huberti auctoris cudere seu imprimere, impressum vendere vel distrahere ausit palàm vel occultè. Quisquis verò aliter fecerit, & interdictum hoc nostrum neglexerit, is debet non modò priuari libris contra hoc nostrum interdictum impressis, quos etiam dictus Hubertus aut hæredes eius, siue mandatum ab alterutro habituri, per se ipsos apprehendere & sibi vindicare poterūt, verum insuper etiam decem marchis auri puri nostro Imperiali fisco, & parti læsæ ex æquo soluendis & numerandis multari. Proinde mandamus vniuersis & singulis nostris, & Sac. Ro. Imp. subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, cuiuscunq; gradus, ordinis, status, conditionis, & dignitatis extiterint, præsertim verò iis, qui in magistratu constituti sunt, vel superiorum suorum, aut suo ipsorum nomine ac loco iuris & iustitiæ administratione exercent, ne quenquā hoc priuilegium seu interdictum nostrum impunè violare, spernere, vel negligere patiantur, sed si quos contumaces cōpererint, præscripta pœna plecti, & quibuscunq; rectè fieri modis cōcerceri curent, quatenus & ipsi grauissimam indignatione nostram ac eandem multam incurrere noluerint. Quod enim hæc rata & firma sient, hisce litteris nostris testatum esse volumus, quas dedimus manus nostræ subscriptione, & sigilli nostri appensione roboratas, in arce nostra Regia Pragæ die. xviij. mensis Martij Anno Domini M.D. LXII. Regnorum nostrorū Romani tricesimo secundo, aliorum verò tricesimo sexto.

Ferdinandus.

Ad mandatum sacre Casareæ Maiestatis proprium.

Vt. seld.

M. Singkhmoser.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, de Nauarre, de Naples, de Secille, de Maiorcqne, de Sardaine, des Isles, Indes, & terre ferme de la mer Oceane: Archiduc d'Austrice, Duc de Bourgoingne, de Lothier, de Brabant, de Lembourg, de Luxembourg, de Geldres, & de Milan: Conte de Habsbourg, de Flandres, d'Arthois, de Bourgoigne: Palatin de Haynault, de Hollande, de Zelande, de Namur, & de Zutphē: Prince de Zwaue: Marquis du saint Empire: Seigneur de Frixe, de Salins, de Malines, des cites villes & pays d'Vtrecht, Oueryssel, & Groeningen: & Dominateur en Asie & Africque. A tous ceulx qui ces presentes verront, Salut. Scauoir faisons Nous auoir receu l'humble supplication de Hubert Goltz wirtzburger, demeurant en nostre ville de Bruges, contenant comme à son grand trauail, estude, & despence, il at composé & fait certain œuure en Latin, contenant la vie des Empereurs Romains, commençant des Iulius Cesar premier d'iceulx, prinse tant hors des histoires que medailles antiques desdictz Empereurs, Les desseingz desquelles medailles en confirmation de ladicte histoire ledit Hubert à grand paine & industrie taille en cuyure, & adiousté en son dict œuure, les digerant en tel ordre que le cours de l'histoire le requeroit, selon le temps & la diuersité des

matieres. Lesquelles medailles par ce qu'elles estoient en grand & quasi inestimable nombre, mesmement dispersees quasi par tout le monde entre les mains d'vnchascun, a esté besoing audit Hubert se transporter en plusieurs lieux & places, mesmement es pays loingtains, qui ordinairement de telles antiquitez sont le plus pourueux, que n'estoit le lieu de sa residence, comme es pays & Royaulme des Gaules, es Allemagnes tant haulte q basse, es Itales, mesmement es pays de nostre Royaulme de Naples, s'absentant à ceste occasion de sa maison & demeure ordinaire par l'espace de deux ans, cheminât tousiours de pays en pays, & ville en ville, non sans grandz despens, trauaulx, perilz, & dangiers de sa personne, prenant par tout avec vne diligence extreme copies & dessaingz de toute sorte des medailles antiquies, d'or, d'argent, & de cuyure, qu'il a peu rencontrer esditz pays, mesmes es cabinetz & estudes des antiquaires, gens scanans de toute sorte de profession & qualite, iusques aux Princes mesmes, grandz personnazes: Hors desquelles medailles, ensamble hors des escriptz des plus anciens & approuuez histoires, ledit Hubert apres son retour desditz voiajes, à grand estude & trauail tant de corps que d'esprit, a fait ledit recueil de ladicte histoire ou vie desditz Empereurs, avec la vraye molure desditz medailles, lequel ceuvre sera intitule: *Historia Imperatorum Cesarumq; Romanorum ex antiquis numismatibus restituta*. Toutefois d'autant que le volume seroit trop grand & excessif en despens, qui le voudroit mettre tout en vn liure, ledit ceuvre sera diuise en plusieurs liures, selon que le cas & la matiere le requerra, desquelz ledit Hubert pour le present pour vn commencement est d'intention de mettre en lumiere le premier liure qui sera intitule *Iulius Caesar*, premier desditz Empereurs, contenant sa vie & histoire, avec toutes ses medailles qu'il a esté possible de recouurer, lequel sera imprimé en nostredite ville de Bruges par ledit Hubert, en vertu de noz lettres d'Ostroy par luy à ceste fin obtenues. Mais par ce que ledit Hubert Goltz craint, que contre tout droit & equité il pourroit demeurer frustré de ses labeurs mises & vacations, ensamble du prouffit & vtilité que à bonne raison il attend de ce present ceuvre en recöpense & soulagement de sesdites paines & despenses, si (cöe il aduient souuent) quelque autre sur le double & exemple de sesditz liures les vouloit ou faisoit semblablement contreimprimer & contrefaire, ou que ailleurs ainsi contreimprimez & contrefaitz les apportast en noz pays de pardeça, pour illec les vendre, ou à quelque autre intention, à ceste cause & à fin que par autres pratiques & moyens directement ou indirectement il ne luy soit fait quelque preiudice à son bon zeile, estude, & labeur qu'il a prins au prouffit & bien publicque de tous vrayz amateurs de l'antiquité, il nous a supplié surce le pourueoir de remede conuenable. Pource est il q nous ces choses considerées, audit Hubert Goltz suppliant, inclinans à sadite requeste, auons octroyé, permis & consenty, octroyons, permettons, & consentons par ces presentes, qu'il puist & pourra imprimer ou faire imprimer par autre Imprimeur iuré, son ceuvre & liure cy dessus mentionné, & icelluy vendre & distribuer en & par tous noz pays de pardeça, là & ainsi que bon luy semblera, sans mesprendre. Et à fin qu'il ne soit frustré du guerdon & prouffit de son labeur, auons deffendu & interdit, deffendons & interdisons par cesditz presentes bien à certes & estroitement à tous noz subiectz & autres de quelle qualite ou condition qu'ilz soient, tant Libraires & Imprimeurs, que autres Marchans, que nul ne sauance de cötreimprimer ou cötrefaire lesditz ceuvres & besoingnes du Hubert en nosditz pays de pardeça, ne en iceux apporter, vendre, ne distribuer lesditz liures ailleurs cötrefaitz & imprimez directement ne indirectement, publicquement ne secretement, en aucune maniere, par l'espace & terme de dix ans prochainement venäs, à compter des la date de cestes, sans le sceu & consentement dudit Hubert, à paine & confiscation desditz liures, sculptures, & impressions, & par dessus ce de dix Carolus d'or pour chascun d'icelles en particulier, applicables par prompte execution moitié à nostre prouffit, & l'autre moitié au prouffit dudit Hubert ou ses aians cause. Pourueu que ledit Hubert se riglera & observera en ce que dessus noz ordonnances faites sur le fait de l'Imprimerie. Si mandons à noz amez & feaulx les chief Presidens, & gens de noz priué & grand consaulx, President & gens de noz consaulx en Luxembourg & de Geldres, ensemble de noz consaulx en Flandres, Arthois, Haynault, Hollande, Zelande, & Namur, & à tous autres noz officiers & subiects cui ce appartiendra, qu'ilz facent, seuffrent, & laissent ledit Hubert de nostre presente grace & octroy par la forme & maniere que dit est, plainement & paisiblement ioyr & vsr. Et le cas auant procedez promptement à l'execution des amendes & paines dessusdits, reallement & de fait, sans disti-

mulation & toutes cōtradictions cessans. Car ainsi nous plaist il. En tesmoing de ce nous auõs fait mettre nostre seel à cesdits presentes. Donnè en nostre ville de Bruxelles, le .Xiiij. iour de Iuillet, l'an de grace M. D. LXIII. de noz regnes, assauoir des Espaignes, Secille, le huictiesme, & de Naples le dixiesme. Dessoubz estoit escript: Par le Roy en son Conseil.

De Langhe.

CHARLES par la grace de Dieu Roy de France, Au Preuost de Paris, Seneschal de Lyon, & à tous noz autres Baillifz, Seneschaulx, Iuges, & Officiers, qu'il appertiendra, & chascun d'eux salut. Nostre bienaymé Hubert Goltz Alleman nous a fait entendre q̃ avec grand peine, trauail, fraiz, & despens il a recherché toutes les medailles des anciens tant Grecs, Consuls, & Empereurs Romains, que autres. Et pour cest effect s'est transporté p toutes les Allemaignes, Italles, & nostre Royaume, ou il a fait grãds despens fraiz & mises. Et estant de retour à Bruges en Flandres, il les a mesmes taillez & grauez en cuyure. Lesquelles medalles ledit Hubert Goltz desireroit voluntiers pour le bien publicq les mettre en lumiere euidente, avec la declaration d'icelles, & des histoires anciennes en faisant mention: Mais il doubte q̃ les ayant imprimées, plusieurs autres personnes les voulsissent semblablement contrefaire & imprimer, qui seroit p ce moyen le frustrer de sçdites peines, labeurs, fraiz, & despens: s'il n'auoit sur ce noz lettres, qu'il nous a fait humblemēt supplier & requerrir luy impartir. Nous à ces causes, ne voulans les labeurs fraiz & despens que ledit Hubert a fait pour le recouurement desdites medailles & histoires anciens, luy estre tolluz & ostez, & le releuer de pertes & dōmaige, A icelluy pour ces causes, & autres à ce nous mouans, auons permis & octroyé, & de noz grace speciale, plaine puissance, & auctorité Royal, Permettons & octroions, que pendant & durant le temps & terme de dix ans ensuiuãs consecutifz, à cōmancer du iour & date qu'il aura acheuè d'imprimer, il puisse & luy soit loisible faire lesdites medailles imprimer, avec lesdites histoires anciennes, par telles personnes que bon luy semblera, les mettre en vente & distribution pendant & durant ledit temps. Durant lequel nous auons deffendu & deffendons à toutes personnes de quelque estat, qualité, ou condition qu'ilz soyent, d'icelluy ny lesdites histoires & empreintes imprimer, sur peine de confiscation d'iceux, & d'amende arbitraire. Si voulons, & vous mandons, que de noz presentes grace, permission, & cōtenu cy dessus, vous faites ledit Hubert Goltz ioyr & vser plainemēt & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens au cōtraire, Car tel est nostre plaisir, Non obstant quelconques lettres, restruictions, mandemēs, deffences, & lettres à ce cōtraires. Donnè à S. Germain en Laye, le .xij. iour de Feburier, l'an de grace M. D. LXII. & de nostre regne le deuxiesme.

IMPERATORI MAXIMO FERDINANDO AVGVSTO

IOAN. SAMBYCVS PANNONIVS TIRNAVIENSIS.

QVANTA sit monimentorū vetustatis vtilitas, atq; etiam voluptas, non solū memoria litterarum, sed quoq; antiqui operis numorum studium, & cum historijs contentio satis ostendit. Quot enim historiae & praeclara exempla aut valde obscura essent, aut nisi horū testimonio ac lumine accenderentur, prorsus laterent? vt meritō ἀντίστροφος cognitio τᾶς ἱστορίας esse videatur. Ea re T. M. in cogendis omnis generis numismatum, nō leuem curam, maximos sumptus ponit, multosq; suo exemplo ad has cogitationes indies excitat. Quos inter hic Hubertus Goltzius est, homo Germanus, sed voluntate ac industria, media in Roma natus: qui ingenio, longinquis itineribus, singulari industria, manuum facilitate, vsuq; plurimū est consecutus. Offert T. M. specimen illustre, & (nisi me indulgens amor fallit) hoc in genere adhuc praecipuum, longeq; maiora daturus est, si vita illi, tuarūq; M. gratia, ad quam hoc suo opere nititur, commodè suppetat. Variū est studium & amplissimū, sed quod à priuatis, nisi T. M. similes accedant, sustineri vix queat. Commendo igitur M. T. Goltzium, vtq; patrocinio iusto comprehendat, supplico: ac spondeo, multis partibus rem ac inuestigationem antiquitatis Hubertum breui cumulatū, cuius ego sensus, & conatū indicia non pauca nuper Brugis apud nobilissimū & vetustatis amantiss. Marcum Laurinum Dn. à Watervliet, ipse vidi. Tuam M.

Deus nobis conferuet, vtq; perpetuus sit erga τὰ παλαιὰ καὶ ἀξιωμακρόνεντα fauor,

Deum comprecor. Datum Brugis .IIII. Idus Septemb. M. D. LXIII.

ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRVGENSIS
in symbolum Huberti Goltzij, siue Aurei.

ΓΟΛΤΖΙΟΣ ἄμμι' ἀνέγειρεν Αμαλθείας κέρασ ἀγῶς:
Aurea nunc ætas, en pleno Copia cornu
Fundit opes: hæc nostri HVBERTAS AVREA SÆCLI.

BRVGIS FLANDRORVM
Apud Hubertum Goltzium Herbipolitam
Venlonianum,
Mense Septembri An. Sal.
M. D. LXIII.

